

T.C.

ÇANAKKALE ONSEKİZ MART ÜNİVERSİTESİ

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI

**GÜNDEM BELİRLEME GÜCÜNÜN TÜRKİYE'DE SEÇİM BAŞARISINA
ETKİSİ**

DOKTORA TEZİ

AHMET KURNAZ

TEZ DANIŞMANI

DOÇ. DR. MUSTAFA KARA

ÇANAKKALE – 2022

T.C.

ÇANAKKALE ONSEKİZ MART ÜNİVERSİTESİ

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI

**GÜNDEM BELİRLEME GÜCÜNÜN TÜRKİYE'DE SEÇİM BAŞARISINA
ETKİSİ**

DOKTORA TEZİ

AHMET KURNAZ

TEZ DANIŞMANI

DOÇ. DR. MUSTAFA KARA

ETİK BEYAN

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Tez Yazım Kuralları'na uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmasında; tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, tez çalışmasında yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi, kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı, bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu, bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi taahhüt ve beyan ederim.

Ahmet KURNAZ

18/01/2022

ÖN SÖZ

Tezde kullanılan bazı indirgemeci terimler hakkında açıklama yapmam gerektiğini düşünüyorum. Bunlar İslamcı, Kürtçü, Türkçü, Sekülerci ve benzeri terimlerdir. Bu terimleri sıklıkla kullanma nedenim siyasi partilerin ve liderlerin bu değer yüklü kelimelerin ifade ettiği grupların “gerçek temsilcileri” olduğu varsayımını tartışmaya açmaktır. Örneğin bir siyasi partinin İslam dininin, Atatürkü sevenlerin ya da Kürt etnik kimliğine sahip vatandaşların temsilcisi olduğu iddiası oldukça büyük bir varsayımdır. Tezde objektifliğimi korumak adına, partilerin ideolojik söylemlerinden yola çıkarak, herhangi bir yanlılık göstermemek için ve kesinlikle pejoratif bir üsluptan uzak durarak bu indirgemeci terimleri kullanma kararı aldım.

Parti adlarının kısaltması siyasi tartışmalara sebep olduğu için bu tezde parti adlarının ilk harfleri kullanılarak kısaltılmıştır. Ak Parti AKP, Cumhuriyet Halk Partisi CHP, Milliyetçi Hareket Partisi MHP, Halkların Demokratik Partisi HDP olarak ifade edilmiştir. İyi Parti'nin İP şeklinde kısaltması İşçi Partisi ile karışabileceği için İYİP tercih edilmiştir.

Yukarıdaki ifadelerin ve kısaltmaların bu şekilde kullanılmasında herhangi bir siyasi mesaj kaygısı yoktur. Bu kelimelerin ifade ettiği değerlere sahip herhangi bir kişiyi incitme ya da ötekileştirme amacım olmadığı için altını çizmek isterim. Eğer bu yönde bir kusurum varsa okurun hoşgörüsüne sığınıyorum.

Tezi yazarken yaptıkları katkılardan ötürü danışmanım Mustafa KARA'ya, tez izleme komitesi üyeleri Yener PAZARCIK'a ve Aper BİLGİLİ'ye, akademik anlamda gelişimime çok büyük katkılar sağlayan değerli hocam Akın ÜNVER'e, yardımlarını esirgemeyen kıymetli arkadaşım İsmail KAYAR'a ve çalışma süresince tüm zorlukları benimle göğüsleyen, hayatımın her evresinde bana destek olan değerli aileme sonsuz teşekkürlerimi sunarım. Bu çalışmayı beni yetiştiren fadakar annem Hanım KURNAZ ve babam Nuri KURNAZ'a ithaf ediyorum.

Ahmet KURNAZ
Çanakkale, Ocak 2022

ÖZET

GÜNDEM BELİRLEME GÜCÜNÜN TÜRKİYE'DE SEÇİM BAŞARISINA ETKİSİ

Ahmet KURNAZ

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

Kamu Yönetimi Anabilim Dalı Doktora Tezi

Danışman: Doç. Dr. Mustafa KARA

18/01/2022, 300

Gündem iktidar ilişkilerinde vazgeçilmez bir rol oynamaktadır. Gündemi belirleyen kimin ne yapacağını belirlemese de ne hakkında bir şeyler yapılacağını belirleyerek iktidar ilişkilerinde merkezi bir yere sahip olur. Araştırma, seçim dönemlerinde oluşan gündemi iktidar ilişkileri bağlamında ele almıştır. Bu amaçla iktidar, gündem, seçim, siyasal parti, siyasal söylem ve oy verme kavramları ele alınmıştır. Osmanlı'dan günümüze Türkiye'de gündem ve seçimler sosyopolitik bölünmeler bağlamında değerlendirilmiştir.

Tezde bilişimsel sosyal bilimler yöntemlerinden yapısal konu modelleme kullanılmıştır. Araştırmada seçim dönemlerinde (1) partilerin gündemleri (2) basın gündemi, (3) gündemler arası benzerlikler, (4) medya türüne göre gündem farkları, (5) gündem ve seçim sonuçları arasındaki ilişki, ve (6) iktidar ilişkilerinin doğası incelenmiştir. Araştırma sorularının yanıtlanması amacıyla 2,79 milyon gazete haberi, 126 milyon tweet, 24., 25. ve 26. dönem TBMM genel kurul tutanakları, 2012-2018 yılları arasında yapılmış kamuoyu anket sonuçları, ve 2012-2018 yılları arasında gerçekleştirilen seçim sonuçları çözümlenmiştir.

Sonuç olarak her seçimin kendine özgü bir atmosferde gerçekleştiği, ancak partilerin ve basının gündem örüntülerinin benzer olduğu tespit edilmiştir. Siyasal partilerin stratejik gündemleriyle elde ettikleri başarılar arasındaki ilişki, çözümlenmeler sonunda tespit

edilmiştir. Bu noktada Türkiye seçim gündemi için makbul konular yerine siyasal alerji yaratan konular terimini kullanmanın daha doğru olduğu önerilmektedir. Partiler ve basın, seçmenlerde siyasal alerji yaratacak konulardan uzaklaştıkça ve yarattıkları gündemlerle seçmen altkümeleri arasında daha somut ve matematiksel ilişkiler kurdukça başarılarını artırmaktadır. Son olarak merkez/çevre ve sağ/sol kırılımları günümüz Türk siyasal bölünmelerini anlatmada yetersiz kalsa da etno-dinsel bölünme işler görünmektedir.

Anahtar Kelimeler: Seçimler, Gündem Belirleme, İktidar İlişkileri, Konu Modelleme, Yapay Zeka, Büyük Veri

ABSTRACT

AGENDA SETTING POWER and ELECTION SUCCESS in TURKEY

Ahmet KURNAZ

Çanakkale Onsekiz Mart University

School of Graduate Studies

Doctoral Dissertation in Public Administration

Advisor/Supervisor: Doç. Dr. Mustafa KARA

18/01/2022, 300

In this study, agenda-setting during election periods is explained in the context of power relations. First, this study describes power, agenda, elections, political discourse, political party, and voting concepts. Second, elections in Turkey since the Ottoman era and socio-political fragmentations of Turkish society are discussed. Third, after conceptual explanations and historical illustrations, findings and discussion are detailed according to the research items of this thesis which are as follows: (1) party agenda, (2) media agenda, (3) similarities between agenda types, (4) social and traditional media agenda differences, (5) relations between election results and agenda-setting, and (6) the nature of power relations.

In order to answer the research questions, 2,79 million newspaper articles, 126 million tweets, proceedings of 24th, 25th and 26th Grand National Assembly of Turkey are analyzed by using the structural topic modelling algorithm. In addition, public surveys and election results between 2012-2018 are studied to substantiate the findings.

As a result, this study shows that political parties and newspapers follow a pattern throughout several elections despite each retaining its particular agenda. There is a relation between political parties' strategic agendas and election success. At this point, the concept of politically allergic issues fits better in the Turkish political atmosphere rather than secure issues. The less political parties touch politically allergic issues, the more successful they

become in the elections. In addition, defining electorate subunits and addressing them mathematically also affects the success. Last but not least, traditional segmentation of Turkish socio-political structure as centre/periphery and left/right cannot explain the current power-relations while ethno-religious explanations seem to work.

Keywords: Elections, Agenda Setting, Power Relations, Topic Modelling, Artificial Intelligence, Big Data

İÇİNDEKİLER

Sayfa No

ETİK BEYAN	ii
ÖN SÖZ.....	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	vi
İÇİNDEKİLER	viii
KISALTMALAR.....	xi
TABLolar DİZİNİ.....	xv
ŞEKİLLER DİZİNİ	xvi

BİRİNCİ BÖLÜM GİRİŞ

İKİNCİ BÖLÜM GÜNDEM BELİRLEME GÜCÜ VE SEÇİMLER

2.1 Kavramlar.....	5
2.1.1 İktidar ve İktidar İlişkileri	6
2.1.2 Gündem ve Gündem Belirleme	20
2.1.3 Siyasal Söylem	37
2.1.4 Siyasal Parti.....	39
2.1.5 Seçimler	41
2.1.6 Oy Verme ve Oy Verme Davranışı.....	43
2.2 Ülke Örneklerinde Gündem Belirleme ve Seçim Başarısı	49
2.3 Gündem Belirleme Ve Seçim Başarısına İlişkin Literatür Değerlendirmesi	52

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
TÜRKİYE'DE GÜNDEM BELİRLEME GÜCÜ VE SEÇİMLER

3.1	1980 Öncesi Dönemde Gündem Belirleme Gücünün Seçimlere Yansımaları.....	57
3.1.1	Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Gündemler ve Seçimler.....	58
3.1.2	Millî Mücadele ve Cumhuriyet Dönemi Gündemler ve Seçimler.....	62
3.1.3	Çok Partili Dönemde Gündemler ve Seçimler.....	65
3.2	1980 Sonrası Dönemde Gündem Belirleme Gücünün Seçimlere Yansımaları.....	71
3.2.1	Anavatan Partisi Dönemi	72
3.2.2	Koalisyon Hükümetleri Dönemi.....	74
3.2.3	Ak Parti Dönemi.....	77
3.3	Türkiye'de Siyasal Gündemi Belirleyen Toplumsal Ana Kırılımlar.....	89
3.3.1	Laiklik.....	91
3.3.2	Kürtçü Hareket	94
3.3.3	Sol-Sağ.....	96
3.4	Seçim Başarısına Etki Eden Faktörler.....	98
3.5	Türkiye'de Gündem ve Seçimlere İlişkin Literatürün Değerlendirilmesi	102

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM
TÜRKİYE'DE 2012-2018 YILLARI ARASINDA GÜNDEM BELİRLEME GÜCÜNÜN SEÇİM
BAŞARISINA ETKİSİ

4.1	Araştırmanın Konusu ve Problemi.....	109
4.2	Araştırmanın Amacı ve Önemi.....	110
4.3	Araştırmanın Yöntemi.....	111
4.4	Veri Toplama Süreci ve Verilerin Temizlenmesi	113
4.4.1	Verinin Toplanması ve Temizlenmesi	114
4.5	Araştırmada Kullanılan Çözümleme Teknikleri	125
4.5.1	Ön İşleme.....	125
4.5.2	Yapısal Konu Modelleme.....	128
4.5.3	Coğrafi Raporlama.....	131
4.6	Araştırmanın Kapsamı ve Sınırlılıkları	132
4.7	Geçerlik ve Güvenirlik.....	134
4.8	Bulgular	137
4.8.1	2012-2018 Yılları Arasında Türkiye'nin Gündemleri.....	138

4.8.2	Seçim Sonuçları.....	202
-------	----------------------	-----

BEŞİNCİ BÖLÜM SONUÇ VE ÖNERİLER

KAYNAKÇA	264
-----------------------	-----

EKLER	I
--------------------	---

EK 1: Etik Kurul Onayı	I
------------------------------	---

EK-2: TBMM Genel Kurul Konuşmaları Konu Modeli (K=400).....	II
---	----

EK-3: Medya Haberleri Konu Modeli (K=500).....	IX
--	----

EK-4: Twitter Konu Modeli (K=500).....	XVII
--	------

KISALTMALAR

AB	Avrupa Birliği
ABD	Amerika Birleşik Devletleri
AKP	Adalet ve Kalkınma Partisi
ANAP	Anavatan Partisi
AOÇ	Atatürk Orman Çiftliği
AP	Adalet Partisi
API	Application Programming Interface
AYM	Anayasa Mahkemesi
BBP	Büyük Birlik Partisi
BDP	Barış ve Demokrasi Partisi
BJP	Hindistan Halk Partisi
BM	Birleşmiş Milletler
CDU	Christlich Demokratische Union
ÇED	Çevresel Etki Değerlendirmesi
CHF	Cumhuriyet Halk Fırkası
CHP	Cumhuriyet Halk Partisi
CKMP	Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi
CSU	ChristlichSoziale Union
CTRS	Center for Turkish Studies
DEHAP	Demokratik Halk Partisi
DEP	Demokrasi Partisi
DFM	Document Feature Matrix
DP	Demokrat Parti
DSP	Demokratik Sol Parti

DTM	Doküman Terim Matrisi
DTP	Demokratik Toplum Partisi
DYP	Doğru Yol Partisi
FBI	Federal Bureau of Investigation
FETÖ	Fetullahçı Terör Örgütü
GP	Güven Partisi
GSYH	Gayrisafi Yurt İçi Hasıla
HADEP	Halkın Demokrasi Partisi
HDP	Halkların Demokratik Partisi
HEP	Halkın Emek Partisi
HF	Halk Fırkası
HP	Halkçı Parti
HSYK	Hakimler Savcılar Yüksek Kurulu
HTML	Hypertext Markup Language
IDP	Islahatçı Demokrasi Partisi
IMF	International Monetary Fund
IQR	Inter-Quartile Range
İŞİD	Irak-Şam İslam Devleti (Terör Örgütü)
İTF	İttihat ve Terakki Fırkası
İYİP	İYİ Parti
KCK	Koma Civakên Kurdistanê (Terör Örgütü)
KHK	Kanun Hükümünde Kararname
LDA	Latent Dirichlet Allocation
MÇP	Milliyetçi Çalışma Partisi
MDP	Milliyetçi Demokrasi Partisi

MHP	Milliyetçi Hareket Partisi
MİT	Milli İstihbarat Teşkilatı
MSP	Milli Selamet Partisi
NATO	North Atlantic Treaty Organization
OHAL	Olağanüstü Hal
ÖZDEP	Özgürlük ve Demokrasi Partisi
PKK	Partîya Karkerên Kurdistanê (Terör Örgütü)
RP	Refah Partisi
SGK	Sosyal Güvenlik Kurumu
SHP	Sosyaldemokrat Halkçı Parti
SP	Saadet Partisi
SSCB	Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği
STM	Structural Topic Modelling
TBMM	Türkiye Büyük Millet Meclisi
TCF	Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası
TDK	Türk Dil Kurumu
TİP	Türkiye İşçi Partisi
TL	Türk Lirası
TMSF	Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu
TRT	Türkiye Radyo Televizyon Kurumu
TSK	Türk Silahlı Kuvvetleri
TSSEA	Türkiye Sosyal Siyasal Eğilimler Araştırması
TÜSİAD	Türk Sanayicileri ve İş İnsanları Derneği
TV	Televizyon
YSK	Yüksek Seçim Kurulu

YTP

Yeni Türkiye Partisi

TABLULAR DİZİNİ

Tablo No	Tablo Adı	Sayfa No
Tablo 1	Gazete habelerinin nasıl birleştirildiğini gösterir tablo	118
Tablo 2	Twitter verisinin topladığı anahtar kelimeler	119
Tablo 3	Twitter verilerinin nasıl birleştirildiğini gösterir tablo	120
Tablo 4	TBMM verilerinin nasıl birleştirildiğini gösterir tablo	121
Tablo 5	YSK verilerinin son halini gösterir tablo	124

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil No	Şekil Adı	Sayfa No
Şekil 1	Yönlendirilme İhtiyacı, Medya Tercihi ve Gündem Kaynaştırma	22
Şekil 2	Psiko-sosyal modelin önerdiği nedensellik hunisi	46
Şekil 3	1935-2018 yılları arasında yapılan seçim sonuçlarına göre TBMM'de kadın-erkek temsilci oranları	65
Şekil 4	Türkiye'de 1950-2018 yılları arasında yapılan seçimlerde sağ ve sol partilerin aldıkları oyların ideolojilere göre dağılımını gösterir şekil	98
Şekil 5	1046-2018 yılları arasında yapılan seçimlere katılan ve TBMM'ye girmeye hak kazanan parti sayılarını gösterir şekil	101
Şekil 6	1946-2018 yılları arasında yapılan seçimlerde birinci çıkan partilerin aldıkları oy oranı ve TBMM'de kazandıkları sandalye sayısını gösterir şekil	102
Şekil 7	Gazetelerden toplanan haber içeriklerinin aylık sayısını gösterir şekil	117
Şekil 8	Tekil Twitter paylaşımlarının günlük sıklığını gösterir grafik	119
Şekil 9	TBMM genel kurulunda siyasal partilerin ürettiği içeriklerin sayılarını gösterir şekil	122
Şekil 10	YSK verilerine göre yurtiçi kayıtlı toplam seçmen sayılarındaki yükselişi gösterir grafik	123
Şekil 11	Bir konu modelleme algoritmasının işleyişini gösterir şekil	130
Şekil 12	Tukey çitleri ve ayırık değerlerin hesaplama yöntemini gösterir şekil	132
Şekil 13	TBMM metin verileri için konu sayısı geçerlik güvenilirlik çözümlemesi	136
Şekil 14	Gazete metin verileri için konu sayısı geçerlik güvenilirlik çözümlemesi	136
Şekil 15	Twitter metin verileri için konu sayısı geçerlik güvenilirlik çözümlemesi	137
Şekil 16	Konu temaları	138
Şekil 17	Gazeteler konu modeli siyaset teması altındaki konular	141
Şekil 18	Gazeteler konu modeli siyaset teması altındaki konuların zamana ve gazetelere dağılımı	142
Şekil 19	Gazeteler konu modeli dış politika teması altındaki konular	146
Şekil 20	Gazeteler konu modeli dış politika teması altındaki konuların zamana ve gazetelere dağılımı	147
Şekil 21	Gazeteler konu modeli adalet/hukuk teması altındaki konular	149

Şekil 22	Gazeteler konu modeli adalet/hukuk teması altındaki konuların zamana ve gazetelere dağılımı	150
Şekil 23	Gazeteler konu modeli ekonomi teması altındaki konular	153
Şekil 24	Gazeteler konu modeli ekonomi teması altındaki konuların zamana ve gazetelere dağılımı	154
Şekil 25	Gazeteler konu modeli güvenlik teması altındaki konular	157
Şekil 26	Gazeteler konu modeli güvenlik teması altındaki konuların zamana ve gazetelere dağılımı	158
Şekil 27	Gazeteler konu modeli günlük yaşam teması altındaki konular	160
Şekil 28	Gazeteler konu modeli günlük yaşam teması altındaki konuların zamana ve gazetelere dağılımı	161
Şekil 29	TBMM konu modeli siyaset teması altındaki konular	164
Şekil 30	TBMM konu modeli siyaset teması altındaki konuların zamana ve partilere dağılımı	165
Şekil 31	TBMM konu modeli dış politika teması altındaki konular	167
Şekil 32	TBMM konu modeli dış politika teması altındaki konuların zamana ve partilere dağılımı	168
Şekil 33	TBMM konu modeli adalet teması altındaki konular	170
Şekil 34	TBMM konu modeli adalet teması altındaki konuların zamana ve partilere dağılımı	171
Şekil 35	TBMM konu modeli ekonomi teması altındaki konular	174
Şekil 36	TBMM konu modeli ekonomi teması altındaki konuların zamana ve partilere dağılımı	175
Şekil 37	TBMM konu modeli güvenlik teması altındaki konular	177
Şekil 38	TBMM konu modeli güvenlik teması altındaki konuların zamana ve partilere dağılımı	178
Şekil 39	TBMM konu modeli günlük yaşam teması altındaki konular	180
Şekil 40	TBMM konu modeli günlük yaşam teması altındaki konuların zamana ve partilere dağılımı	181
Şekil 41	Twitter konu modeli siyaset teması altındaki konular	183
Şekil 42	Twitter konu modeli siyaset teması altındaki konuların zamana dağılımı	184
Şekil 43	Twitter konu modeli dış politika teması altındaki konular	185
Şekil 44	Twitter konu modeli dış politika teması altındaki konuların zamana dağılımı	186
Şekil 45	Twitter konu modeli adalet teması altındaki konular	187

Şekil 46	Twitter konu modeli adalet teması altındaki konuların zamana dağılımı	187
Şekil 47	Twitter konu modeli ekonomi teması altındaki konular	188
Şekil 48	Twitter konu modeli ekonomi teması altındaki konuların zamana dağılımı	188
Şekil 49	Twitter konu modeli güvenlik teması altındaki konular	189
Şekil 50	Twitter konu modeli güvenlik teması altındaki konuların zamana dağılımı	190
Şekil 51	Twitter konu modeli günlük yaşam teması altındaki konular	190
Şekil 52	Twitter konu modeli günlük yaşam teması altındaki konuların zamana dağılımı	191
Şekil 53	TSSEA raporlarına göre kamu gündemi en önemli sorunun zamana göre dağılımı	192
Şekil 54	TSSEA raporlarına göre kamu gündemi kurumlara güvenin zamana göre dağılımı	193
Şekil 55	TSSEA raporlarına göre kamuoyu anketi katılımcılarının kendilerini nasıl tanımladıklarının oranlarını gösterir şekil	194
Şekil 56	Kamu gündemi siyasi parti değerlendirmelerinin zamana göre dağılımı. Grafik TSSEA raporlarından üretilmiştir.	195
Şekil 57	TSSEA raporlarına göre kamu gündemi lider değerlendirmelerinin zaman göre dağılımı	196
Şekil 58	TSSEA raporlarına göre kamu gündemi dış politika değerlendirmelerinin zamana göre dağılımı	197
Şekil 59	TSSEA raporlarına göre kamu gündemi hükümetin Suriye politikası değerlendirmelerinin zamana göre dağılımı	197
Şekil 60	TSSEA raporlarına göre kamu gündemi yargı değerlendirmelerinin zamana göre dağılımı	198
Şekil 61	TSSEA raporlarına göre kamu gündemi ekonomi değerlendirmelerinin zamana göre dağılımı	199
Şekil 62	TSSEA raporlarına göre kamu gündemi ülke bütünlüğü değerlendirmelerinin zamana göre dağılımı	200
Şekil 63	TSSEA raporlarına göre kamu gündemi terörle mücadele değerlendirmelerinin zamana göre dağılımı	200
Şekil 64	TSSEA raporlarına göre kamu gündemi değişim değerlendirmelerinin zamana göre dağılımı	201
Şekil 65	TSSEA raporlarına göre kamu gündemi mutluluk değerlendirmelerinin zamana göre dağılımı	202
Şekil 66	YSK verilerine göre 2011-2018 arası seçimlere katılım oranları	203
Şekil 67	2011-2018 arası seçimlerde yurtiçi geçerli oy oranları	204

Şekil 68	2014-2018 yılları arasında ilk defa oy kullanan seçmen sayıları	205
Şekil 69	2011-2018 yılları arasında yapılan seçimlere göre partilerin sandalye dağılımları	206
Şekil 70	Partilerin Milletvekili Seçimlerinde Birinci Olukları İlçe Sayıları	206
Şekil 71	12. Cumhurbaşkanı seçimi adayların birinci çıktığı ilçelerin coğrafi dağılımı	207
Şekil 72	12. Cumhurbaşkanı seçiminde Recep Tayyip Erdoğan'ın ilçelerde aldığı oy oranlarının coğrafi dağılımı	208
Şekil 73	- 12. Cumhurbaşkanı seçiminde Recep Tayyip Erdoğan'ın ilçelerde aldığı oy oranlarına göre ayrılan ilçeler	209
Şekil 74	12. Cumhurbaşkanı seçiminde Ekmeleddin İhsanoğlu'nun ilçelerde aldığı oy oranlarının coğrafi dağılımı	210
Şekil 75	12. Cumhurbaşkanı seçiminde Ekmeleddin İhsanoğlu'nun ilçelerde aldığı oy oranlarına göre ayrılan ilçeler	211
Şekil 76	12. Cumhurbaşkanı seçiminde Selahattin Demirtaş'ın ilçelerde aldığı oy oranlarının coğrafi dağılımı	212
Şekil 77	12. Cumhurbaşkanı seçiminde Selahattin Demirtaş'ın ilçelerde aldığı oy oranlarına göre ayrılan ilçeler	213
Şekil 78	25. dönem milletvekili genel seçimi partilerin birinci çıktığı ilçelerin coğrafi dağılımı	214
Şekil 79	25. dönem milletvekili genel seçiminde AKP'nin ve 12. Cumhurbaşkanı seçiminde Recep Tayyip Erdoğan'ın ilçelerde aldığı oy oranları farklarının coğrafi dağılımı	215
Şekil 80	25. dönem milletvekili genel seçiminde AKP'nin ve 12. Cumhurbaşkanı seçiminde Recep Tayyip Erdoğan'ın ilçelerde aldığı oy oranları farklarına göre ayrılan ilçeler	216
Şekil 81	25. dönem milletvekili genel seçiminde CHP+MHP'nin ve 12. Cumhurbaşkanı seçiminde Ekmeleddin İhsanoğlu'nun ilçelerde aldığı oy oranları farklarının coğrafi dağılımı	217
Şekil 82	25. dönem milletvekili genel seçiminde CHP+MHP'nin ve 12. Cumhurbaşkanı seçiminde Ekmeleddin İhsanoğlu'nun ilçelerde aldığı oy oranları farklarına göre ayrılan ilçeler	218
Şekil 83	25. dönem milletvekili genel seçiminde HDP'nin ve 12. Cumhurbaşkanı seçiminde Selahattin Demirtaş'ın ilçelerde aldığı oy oranları farklarının coğrafi dağılımı	219
Şekil 84	25. dönem milletvekili genel seçiminde HDP'nin ve 12. Cumhurbaşkanı seçiminde Selahattin Demirtaş'ın ilçelerde aldığı oy oranları farklarına göre ayrılan ilçeler	220

Şekil 85	26. dönem milletvekili genel seçimi partilerin birinci çıktığı ilçelerin coğrafi dağılımı	221
Şekil 86	25. ve 26. dönem milletvekili genel seçiminde AKP'nin ilçelerde aldığı oy oranları farklarının coğrafi dağılımı	222
Şekil 87	26. ve 25. dönem milletvekili genel seçiminde AKP'nin ilçelerde aldığı oy oranları farklarına göre ayrılan ilçeler	223
Şekil 88	25. ve 26. dönem milletvekili genel seçiminde CHP'nin ilçelerde aldığı oy oranları farklarının coğrafi dağılımı	224
Şekil 89	25. ve 26. dönem milletvekili genel seçiminde CHP'nin ilçelerde aldığı oy oranları farklarına göre ayrılan ilçeler	225
Şekil 90	25. ve 26. dönem milletvekili genel seçiminde MHP'nin ilçelerde aldığı oy oranları farklarının coğrafi dağılımı	226
Şekil 91	25. ve 26. dönem milletvekili genel seçiminde MHP'nin ilçelerde aldığı oy oranları farklarına göre ayrılan ilçeler	227
Şekil 92	25. ve 26. dönem milletvekili genel seçiminde HDP'nin ilçelerde aldığı oy oranları farklarının coğrafi dağılımı	228
Şekil 93	25. ve 26. dönem milletvekili genel seçiminde HDP'nin ilçelerde aldığı oy oranları farklarına göre ayrılan ilçeler	229
Şekil 94	27. dönem milletvekili genel seçimi partilerin birinci çıktığı ilçelerin coğrafi dağılımı	231
Şekil 95	26. ve 27. dönem milletvekili genel seçiminde AKP'nin ilçelerde aldığı oy oranları farklarının coğrafi dağılımı	232
Şekil 96	26. ve 27. dönem milletvekili genel seçiminde AKP'nin ilçelerde aldığı oy oranları farklarına göre ayrılan ilçeler	233
Şekil 97	26. ve 27. dönem milletvekili genel seçiminde CHP'nin ilçelerde aldığı oy oranları farklarının coğrafi dağılımı	234
Şekil 98	26. ve 27. dönem milletvekili genel seçiminde CHP'nin ilçelerde aldığı oy oranları farklarına göre ayrılan ilçeler	235
Şekil 99	26. ve 27. dönem milletvekili genel seçiminde MHP'nin ilçelerde aldığı oy oranları farklarının coğrafi dağılımı	236
Şekil 100	26. ve 27. dönem milletvekili genel seçiminde MHP'nin ilçelerde aldığı oy oranları farklarına göre ayrılan ilçeler	237
Şekil 101	26. ve 27. dönem milletvekili genel seçiminde HDP'nin ilçelerde aldığı oy oranları farklarının coğrafi dağılımı	238
Şekil 102	26. ve 27. dönem milletvekili genel seçiminde HDP'nin ilçelerde aldığı oy oranları farklarına göre ayrılan ilçeler	239

Şekil 103	27. dönem milletvekili genel seçimi İYİP'in aldığı oy oranlarının coğrafi dağılımı	240
Şekil 104	27. dönem milletvekili genel seçimi İYİP'in aldığı oy oranlarına göre ayrıışan ilçeler	241
Şekil 105	2018 cumhurbaşkanı seçimi adayların birinci çıktığı ilçelerin coğrafi dağılımı	242
Şekil 106	2018 seçimlerinde AKP+MHP ve Recep Tayyip Erdoğan'ın ilçelerde aldığı oy oranları farklarının coğrafi dağılımı	243
Şekil 107	2018 seçimlerinde AKP+MHP ve Recep Tayyip Erdoğan'ın ilçelerde aldığı oy oranları farklarına göre ayrıışan ilçeler	244
Şekil 108	2018 seçimlerinde CHP ve Muharrem İnce'nin ilçelerde aldığı oy oranları farklarının coğrafi dağılımı	245
Şekil 109	2018 seçimlerinde CHP ve Muharrem İnce'nin ilçelerde aldığı oy oranları farklarına göre ayrıışan ilçeler	246
Şekil 110	2018 seçimlerinde İYİP ve Meral Akşener'in ilçelerde aldığı oy oranları farklarının coğrafi dağılımı	247
Şekil 111	2018 seçimlerinde İYİP ve Meral Akşener'in ilçelerde aldığı oy oranları farklarına göre ayrıışan ilçeler	248
Şekil 112	2018 seçimlerinde HDP ve Selahattin Demirtaş'ın ilçelerde aldığı oy oranları farklarının coğrafi dağılımı	249
Şekil 113	2018 seçimlerinde HDP ve Selahattin Demirtaş'ın ilçelerde aldığı oy oranları farklarına göre ayrıışan ilçeler	250

“Geçmişi denetleyen, geleceği de denetler; şu anı denetleyen geçmişi de denetler” George Orwell, 1984

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

İnternetin yaygınlaşmasıyla medyanın gündelik hayatın her alanına nüfuz edebilmesi ve sosyal medyanın küresel bir aktör olarak ortaya çıkması sonucu siyasal sosyalizasyon süreçlerinde aile ve sosyal sınıf etkisi azalmış bu da yerel, ulusal ve uluslararası siyaset ekosisteminde önemli bir dalgalanma yaratmıştır. İktidar pratikleri bilgi devrimiyle birlikte bir evrim geçirmektedir.

Bilgi devrimi iletişim biçimlerini değiştirirse de basın geçerli ve güçlü bir aktör olarak bilgi ağlarında varlığını sürdürmektedir. Basının siyasal sistemdeki rolüne ilişkin, geçerliliğini henüz yitirmemiş, farklı görüşler bulunsa da gündem inşası teorisi ampirik çalışmalara dayanarak basının her şeyi içine çeken bir elektrik süpürgesi gibi değil, çeşitli güç odaklarının etkisinde ve farklı beklilerin gözetiminde işleyen bir makine olduğunu ileri sürer (Lee & Riffe, 2017: 294).

Siyasetçiler, basın-yayın kuruluşları veya sosyal medya insanların ilgisini çekmek için bir gündem yaratma yarışı içindedir. Ancak gündem belirleme sıfır toplamı bir oyundur. Yani bir konu yükselişeyse diğerlerini bastırıp öne geçer ve görünürlükteki kayıp-kazanç toplamı sıfıra eşit olur (Zhu, 1992: 825). İçerikler ne kadar eğlenceli ya da ne kadar kutuplaştırıcı olursa gündemde kalma süresinin ve başarısının da o kadar artması beklenir. Bu yüzden özellikle siyasi haberler seçmenlerin ilgisini ve oyunu almak için fikir ayrılıkları üzerine temellendirilirler.

Gündeme gelebilmek için yarışan konular arasındaki mücadele ya da bir başka deyişle gündeme gelme gücü, gündemi oluşturan aktör, organizasyon ve gündemin oluşturulduğu sosyal yapı tarafından belirlenmektedir. Öncelikle, bir iktidar ilişkileri sisteminde aktörlerin erişim imkanı arasında farklılıklar vardır. Bu erişim gücü, gündem yaratma gücünü doğrudan etkiler. İkinci olarak, siyasal organizasyonlar yanlılığın harekete geçmiş hali olarak tanımlanırlar. Bu yüzden bazı konuların gündeme gelmesi bazılarının ise gündem dışı kalması için varlıklarını sürdürürler. Örneğin ABD’de Demokrat Parti yoksulluğu sahiplenirken Cumhuriyetçi Parti dış ilişkileri sahiplenir (Petrocik, 1996: 829). Böylece siyasal aktörler söylem üretecekleri bir zemine sahip olurlar. Son olarak sosyal yapı meşruiyetin sınırlarını belirlediği için gündem mevcut meşru sorunlar kümesi içinden seçilerek belirlenir (Cobb & Elder, 1971: 901-902; Price & Tewksbury, 1997: 177-178).

Bu doktora tezinde siyaset, medya ve kamuoyunun ilgilerinin kesişim noktası olan gündem belirleme gücü ve gündemde kalma başarısı ulusal seçim sonuçlarına etkileri bağlamında incelenmektedir. Yasama, basın ve sosyal medyanın gündemleri arasındaki farklılıklar ve aktörlerin gündeme etkilerinin neler olduğu araştırmanın bir diğer boyutunu oluşturmaktadır. Araştırmanın soruları şu şekilde belirlenmiştir:

- 1) Seçim dönemlerinde partiler arasındaki gündem ve söylem farklılıkları nelerdir?
- 2) Seçim dönemlerinde basın kampları arasındaki gündem ve söylem farklılıkları nelerdir?
- 3) Seçim dönemlerinde partiler kamu gündemi, basın gündemi ve siyasa gündemleri arasında bir ilişki var mıdır?
- 4) Seçim dönemlerinde partiler, geleneksel medya ve sosyal medyanın gündemleri hangi konularda ve hangi boyutlarda farklılık göstermektedir?
- 5) Gündemde kalma başarısı ve gündemin içeriği seçim sonuçlarını nasıl etkilemektedir?
- 6) Gündem göz önüne alındığında seçim dönemlerinde ne tür iktidar ilişkileri kurulmaktadır?

Bu sorulara yanıt vermek amacıyla 2012-2018 yılları arasında gündemi belirleyen 10 gazeteye ait 2,79 milyon haber, 24., 25. ve 26. dönem TBMM genel kurul tutanakları

incelenmiştir. Ayrıca 2017-2018 yıllarını kapsayan 126 milyon tweet kamuoyu gündeminin çözümlenebilmesi amacıyla toplanmıştır. Tezde ele alınan seçimler 25., 26. ve 27. dönem milletvekili genel seçimleri, ve 2014 ve 2018 cumhurbaşkanı seçimleridir. YSK seçim arşivi sisteminden bu seçimlere ilişkin ilçe bazında sonuçlar indirilmiş ve çözümlenmiştir. Ek olarak 2012-2018 yıllarını kapsayan ve Kadir Has Üniversitesi bünyesinde yürütülen “Türkiye Sosyal Siyasal Eğilimler Araştırması” sonuçları ikincil veriler olarak analiz edilmiştir.

Giriş bölümünden sonra gelen ve tezin kavramsal ve kuramsal çerçevesini ele alan ikinci bölümde öncelikle kavramlar açıklanmaktadır. Ele alınan ilk kavram iktidardır. İktidar kavramının etimolojisi ve anlamı verildikten sonra sırasıyla Max Weber, Hannah Arendt, Talcott Parsons, Robert Dahl, Peter Bachrach ve Morton Baratz, Steven Lukes ve Michel Foucault’ya ait iktidar ilişkileri yaklaşımları açıklanmıştır. İkinci kavram gündem belirlemedir. Gündem belirleme teorisinin geleneksel açıklamaları yapıldıktan sonra sosyal medyanın yarattığı dönüşüm açıklanmıştır. Bu iki kavram ele alındıktan sonra seçimler, siyasal söylem, siyasal parti ve oy verme davranışına ilişkin açıklamalar yapılmıştır. Daha sonra farklı ülkelerde seçimler ve gündem ilişkisine dair örnekler verilmiş ve ardından gündem belirleme ve seçim başarısına ilişkin uluslararası alanyazın özetlenmiştir.

Üçüncü bölüm Türk siyasal hayatında var olan kırılımların daha iyi anlaşılabilmesi için demokratikleşme tarihimizdeki önemli olaylar, seçimler ve gündemdeki dalgalanmaları ele almaktadır. Bölümde öncelikle seçimler 1980 öncesi ve sonrası olmak üzere gündemleriyle birlikte özetlenmiştir. Ardından seçim sonuçlarını doğrudan etkileyebilecek toplumsal fay hatları açıklandıktan sonra seçim başarısına etki eden faktörler özetlenmiştir. Daha sonra Türkiye’de gündem belirleme ve seçim başarısına ilişkin alanyazın incelenmiştir.

Dördüncü bölüm araştırmanın yöntemini ve bulgularını açıklamaktadır. Araştırmada geleneksel yöntemler yerine bilişimsel sosyal bilimler yöntemi tercih edildiği için bu bölümde detaylı açıklamalara gidilmiştir. Bilişimsel sosyal bilimlerin diğer yöntemlerden farkı, kavramları ve teknikleri özetlenmiştir. Daha sonra tezde kullanılan verilerin nasıl toplandığı ve çözümleme için hazır hale getirildiği anlatılmıştır. Araştırmada kullanılan

konu modelleme analizleri açıklanmıştır. Ardından araştırmanın bulgularının ilk parçasını oluşturan basın, TBMM, sosyal medya, ve kamuoyu gündemleri özetlenmiştir. Bulguların ikinci kısmında partiler ve cumhurbaşkanlığı seçim sonuçlarının bir önceki seçimlerden farkları verilerek başarı ve başarısızlık durumları özetlenmiştir.

Beşinci ve sonuncu bölüm sonuçların sunulduğu ve tartışmanın yapıldığı bölümdür. Burada gündemin seçim sonuçlarına etkisi iktidar ilişkileri kuramları ışığında açıklanmış ve araştırma sorularına yanıtlar verilmiştir. Gündemin seçim sonuçlarına etkisi tespit edilmiştir. Siyasal partilerin seçmenlerinde ve basının da takipçilerinde siyasal alerji¹ yaratacak konulardan kaçınarak onları konsolide etmeyi amaçladıkları tespit edilmiştir. Muhalefetteki parçalılığın ve muhalefet partilerinin sponsor oldukları konuların² seçmenleri bütünleştirmede onlara yardımcı olmadığı yargısına varılmıştır. Ayrıca, Türkiye'deki sosyopolitik bölünmelerin yeniden tanımlanması gerektiği sonucu ortaya çıkmıştır.

---

¹ Bu tezde makbul konular yerine siyasal alerji kavramı önerilmektedir. Bu kavramla anlatılmak istenilen seçmenlerin gündemi algılama süreçleri sonucunda belirli reflekslerle irrasyonel tercihlerde bulunmalarına neden olan içeriklerdir.

² Bir konuya sponsor olma terimiyle bir gazete ya da siyasi partinin belirli bir konuda tekrarlı ve ısrarlı biçimde bir gündem örüntüsü yaratma çabası anlatılmaktadır.

İKİNCİ BÖLÜM

GÜNDEM BELİRLEME GÜCÜ ve SEÇİMLER

Bu bölümde öncelikle iktidar, gündem, siyasal partiler, siyasal söylem, seçim, oy verme kavramları açıklanmış; iktidar ilişkileri, gündem belirleme ve oy verme davranışının kuramsal temelleri incelenmiştir. İkinci olarak dünyada siyasal partilerin gündem belirleme gücünün seçimlere yansımaya yönelik örnekler verilmiştir. Üçüncü olarak, siyasal partilerin gündem belirleme gücünün seçimlere yansımaya ilişkin uluslararası literatür değerlendirilmiştir.

2.1 Kavramlar

Seçmenlerin bir partiye oy vermesini sağlamak için gündem oluşturmak A ve B olarak tanımlanabilecek iki aktörlü bir iktidar ilişkisidir. A bir gündem yaratarak B'nin kendi istediği partiye oy vermesini amaçlamakta bu yolla seçim sonuçlarını etkilemektedir. Bu ilişkiyi anlayabilmek için açıklanması gereken kavramlar (1) iktidar, (2) gündem, (3) siyasal söylem, (4) siyasal parti, (5) seçim sistemi, (6) oy vermedir.

Bu başlıkta öncelikle, iktidar ilişkisinin ne olduğu, nasıl kurulduğu ve farklı tanımları ele alınmıştır. İkinci olarak gündem, gündem türleri ve teorileri açıklanmıştır. Üçüncü olarak, siyasal söylem ele alınmıştır. Dördüncü olarak, tezde incelenen iktidar ilişkisinin ana öznelerinden biri olan siyasal partilere ilişkin kavramsal açıklamalar yapılmıştır. Beşinci olarak, bu tür bir iktidar ilişkisinin çerçevesini çizen seçim sistemlerine ilişkin açıklamalar yapılmıştır. Son olarak iktidar ilişkisinin sonucunda ortaya çıkan oy verme davranışı açıklanmıştır.

2.1.1 İktidar ve İktidar İlişkileri

İktidar/erk Türk Dil Kurumu (TDK) güncel Türkçe sözlüğe göre “bir şeyi yapabilme gücü, kudret” olarak tanımlanmıştır (*Erk*, 2020a). Erk kelimesine tarihte ilk olarak Orhun Yazıtlarında (735) rastlanmıştır. *Erklig* kelimesi “yuyka erklig tuğulgalı ucuz érmış” (yufka gücü olanı delmek kolaymış) şeklinde “güçlü” anlamında kullanılmıştır. Köken olarak *ér* kelimesinden “olmak, tam olmak, ermek” fiilinden +lk ekiyle türemiştir (“Erk”, 2020b). Genel kullanımda iktidar sözcüğü erk kelimesinden daha yaygındır ve siyaset bilimi terminolojisinde kavramsallaşmıştır. Erk kelimesiyle eş anlamlı olan iktidar Arapça’da “kudretli olma, gücü yeter olma” anlamına gelen *k-d-r* kökünden türemiştir (“İktidar”, 2020a; “İktidar”, 2020b).

Türkçeye iktidar olarak çevirdiğimiz İngilizce *power* kelimesi etimolojik olarak Fransızca yapabilme (*able*) anlamına gelen *pouair* kelimesinden o da Latince güçlü (powerful) anlamına gelen *potis* kelimesinden gelmektedir. 14. yüzyılın sonunda “toplumda güçlü olan, otorite sahibi kişiyi” ifade ederken 15. yüzyılın başında “özgül yetenek veya yeterlik” anlamına evrilmiştir. 18. yüzyılda ise mekanik anlamı yükselişe geçmiştir (“Power”, 2021). Kelimenin Fransızca ve Latince kökeni “-ebilme -abilme” anlamına sahiptir (Allen, 2016: 3).

İktidar, siyaset anlamıyla, arzulanan sonuçlara ulaşmak için edim evreninde mümkün olan araçları kullanabilme yeteneğidir; çeşitlilik ve çatışma, kıt kaynaklar için mücadeledir (Heywood, 2007: 10-11). Bu basit tanım sosyal ve siyasal iktidarın çok genel bir ifadesidir. Sosyal iktidar değer yüklü bir tanım olduğu için tanımı oldukça tartışmalıdır (Allen, 2016; Crozier, 1973; Lukes, 1974: 213; Roscigno, 2011: 349).

İktidar kavramlarının çok boyutlu ve az-çok kesişen düzlemlerde tartışılmasının temel sebeplerinden biri kuramcılarının iktidarı tanımladıkları ve açıklamalarında kullandıkları bağlamların farklı olmasıdır. Örneğin demokrasi kuramcıları ile ırk kuramcıları

veya feminist kuramcılar arasında önemli yaklaşım farklılıkları vardır. Onlar için önemli olan kavramın işlevini yerine getirmesidir (Allen, 2016: 6).

Aşağıda iktidar kavramına ilişkin ilk olarak Max Weber'in dominasyon ve otorite kavramı, ardından Hannah Arendt tarafından öne sürülen iletişimsel iktidar kavramı ve Talcott Parsons'ın işlevsel iktidar tanımları özetlenmiştir. Daha sonra iktidarın dört yüzünden bahsedilmiştir. İktidarın birinci yüzü Robert Dahl'ın Amerikan siyasetinin nasıl işlediğini açıklamasıyla belirmektedir. İktidarın ikinci yüzü Bachrach ve Baratz'ın Dahl'ın çalışmasına sundukları katkılarla ortaya çıkmıştır. İktidarın üçüncü yüzü Steven Lukes tarafından geliştirilmiştir. İktidarın birinci, ikinci ve üçüncü yüzü davranışsal bir yaklaşım sergiler. Onlara göre iktidar çıkarımsaldır (Isaac, 1987: 17-18).

Robert Dahl ile Bachrach ve Baratz'ın yaklaşımları iktidarın liberal kavramsallaştırması olarak adlandırılır. Bu iki yaklaşımda gücün nesnesinin edimleri özneye hizmet ederken aslında ikisinin de bilinçli amaçları aynıdır. Bu sebeple iktidarın nesnesinin kendi çıkarlarının aksine edimlerde bulunduğu kavramsallaştırma Lukes tarafından geliştirilmiş ve iktidarın radikal teorisi olarak adlandırılmıştır. Son olarak iktidarın dördüncü yüzünde Foucault, iktidarı çok daha farklı bir şekilde kavramsallaştırmıştır. Ona göre iktidar öznel üretir, bütün sosyal pratiklere nüfuz etmiştir. Foucault özne ve bilgi/iktidar tanımlarını yaparak doğruluk rejimlerine dikkat çekmiştir (Digeser, 1992: 979-891).

İktidarın klasik kuramları onu en az iki ögeli ilişkilerdeki rasyonel hesaplamalarla açıklar. Politik ekonomi literatürü ise iktidarı daha kesin ölçütlerle, kurumsal ve durumsal temellerle açıklar. Güncel iktidar çalışmaları da iktidarın bir nitelik, konum veya somut denklem olarak sınırlandırılmayacağını göstermektedir. Aksine iktidar kültürel ve tarihsel değerler üzerine inşa edilmiş dengede olmayan ilişkilerle işler (Roscigno, 2011: 352-353).

Bu tezde iktidarın ekonomi-politik tanımları yerine klasik tartışmalara ilişkin alanyazın takip edilmiştir. İçinde sayısız tartışmanın bulunduğu bir literatürün tamamını kapsamak imkânsız bir görevdir. Ancak aşağıda fikirleriyle öne çıkan düşünürlere/araştırmacılara yer verilmiştir.

Max Weber: Dominasyon ve Otorite

Max Weber'in³ aristokratik bireyciliğinin izi Nietzsche'de, bireyin kaderinin madde ve sosyo-ekonomik etmenlerin belirlemesi anlayışı da Marx'ta bulunabilir. Ancak Weber metodolojik olarak kendini "tarihsel materyalizm"den uzaklaştırmıştır. Marx'ın aksine Weber'e göre tarihin belirli bir parçasındaki sınırlı gerçeklik, kültürel değerler üzerinden devşirilen kavram ve sınıflandırmalarla anlaşılabilir. O ideal tiplerin ötesinde tarihin kavranmasının dürüst olmayacağını savunmuştur (Mommsen, 1992: 54-56).

Hobbes ve Weber iktidarı araçsal, bireysel ve eylem temelli görmeleri bakımından benzer bir yaklaşım sergilerler (Allen, 2016: 4). Buna göre iktidar (*Macht*) bir aktörün dirençle karşılaşsa bile kendi isteğini yerine getirebileceği bir sosyal ilişki olasılığıdır (Weber, 1978: 53). İktidar kavramına ek olarak Weber prestij iktidarı (*Machtprestige*) kavramını da kullanmış ancak bunun tanımını vermemiştir (Swedberg & Agevall, 2016: 261). Bunun yerine “prestij iktidarı, pratikte kitleler üzerindeki iktidarın görkemidir ve büyük siyasi topluluklar bunun sembolüdür” demiştir (Weber, 1978: 911).

Dominasyon (*Herrschaft*) ise belirli bir bağlamda verilen emre bir grup insanın itaat etmesidir (Weber, 1978: 53). Hiyerarşik bir yapı içerisinde bu kavramsallaştırma iktidarın meşruiyetinde temellenir (Weber, 1978: 212). İtaat edilme, dominasyonu tanımlamak için tek başına yeterli değildir. İtaat eden ve edilenin müşterek kabulleri çerçevesinde itaat edilen meşruiyet iddiasında bulunurken itaat eden buna onay verir. Artık “harekete geçme arzusu” ya da “harekete geçebilme” söz konusu değildir. Astın yapması gerekene üst tarafından karar verilmiştir (Saar, 2010: 10).

---

³ Max Weber (1864-1920) karizmatik liderlik, bürokrasi, ideal tipler, tabakalaşma, Protestan ahlakı gibi kavramsallaştırmalarıyla sosyal bilimlerin gelişimine önemli katkı sağlamıştır. Weber bir iktidar kuramcısı olmasa da onun otorite kavramsallaştırması iktidar ilişkilerini açıklamada faydalı bir araç haline gelmektedir.

İktidar sahibi olmak iktidar sahibi olmayanların eylemlerini meşru olarak belirleyebilme anlamına gelir (Saar, 2010: 9-10). Meşruiyet, meşhur üç ideal tipten, karizma, gelenek ve yasal rasyonellikten türemektedir (Kim, 2007: 27; Weber, 1978: 215). Genel olarak ifade etmek gerekirse karizmatik otoritede meşruiyetin temelini liderin “kutsal” özellikleri ve takipçilerin “liderine” inanç kümeleri oluşturur. İkinci tip geleneksel otoritede ise uzun bir zaman içinde kurumsallaşan değer kalıpları meşruiyet zeminidir. Son olarak yasal-rasyonel otoritede ise kişisel kurallardan bağımsız, evrensel değerler temelinde filizlenen meşruiyet yer alır (Weber, 1978: 217,227,241).

Weber üç ideal tipe ek olarak demokratik meşruiyeti açıklarken bunun önkoşulu olarak oy verenlerin özgür olmasını ve seçilenin kendi kapasitesiyle seçimlere girmesini gösterir. Weber’de “lider demokrasisi” (*Führerdemokratie*) kavramı üzerinden demokratik iktidar ilişkileri seçimler/referandumlarla açıklanmaktadır. Bu tip meşruiyetin temelinde karizmatik otorite yatar. Dikey iktidar ilişkilerinden karizmatik otorite, yasal-rasyonel ve geleneksel otoritenin aksine, yüce bir amaca olan inançtan ve lidere ve onun karakterine olan sarsılmaz güvenden türer. Seçildikten sonra lider artık otoritesi altındakilerin “hizmetkarı” (*servant*) olur (Weber, 1978: 267-268).

Modern demokrasilerde karizmatik liderliğin iki ayağı vardır. Bunlardan ilki “ofis karizması” denilen ve makama gelen kişiden bağımsız, makamdan türeyen ve kim gelirse gelsin onu karizmatik gösterecek olan ofisin yasal fonksiyonudur. İkinci ayak ise seçimlerdir ve antik karizmaya⁴ benzer biçimde bir iktidar ilişkisi inşa edebilirler. Ancak bu iki ayak tek başına karizmatik liderin demokratik sistemdeki yerini açıklamaz (Green, 2008: 188). Weber’e (1978:242-243) göre karizmatik liderin üç özelliği bulunmalıdır. Bunlardan ilki zorluk içinde mücadele etmeyi bilmesidir. Rakiplerini kendi kapasitesi içinde yenmelidir. İkincisi, demokratik olarak seçilmiş lider siyasaya yeni bir yön verecek desteği hakkında (People) bulmalıdır. Son olarak kararlarından kişisel olarak sorumlu olmalıdır. Bürokrat,

---

⁴ Karizma Max Weber’de sosyo-teknik bir kavramdır. Saf karizmanın antik formu, kitlenin üstün özellikleri sebebiyle takip ettikleri lidere atıfta bulunur. Seçimlerin buna benzer bir duygu/ortam yaratabileceği öne sürülür (Green, 2008: 189).

şahsından bağımsız uzmanlığını ya da amirini işaret ederek sorumluluktan kurtulurken liderin kararları onun şahsi muhakemesinden ayrılamaz.

Weber'in plebisit terimini kullanması demokraside seçilmişin karizmasını doğrudan halktan (People) alması onun "kitlelerin seçilmiş temsilcisi" (selbstgewählten Vertrauensmann der Massen) olmasını sağladığı fikrinden ileri gelmektedir. Bu sistem parlamenter demokrasilerden oldukça farklıdır. Sonuçta bu iktidar ilişkisinde diğer aktörlere yer yoktur (Green, 2008: 191-192).

Weberin fikirleri Lukacs tarafından Alman irrasyonelizminin yükseliş sebepleri arasında gösterilmiştir (Giddens, 2013: 7). Ayrıca liberal değerlerden yoksun bir liberalizm savunusu yapması ve kavramsallaştırmasındaki Nietzscheci elementler sebebiyle de eleştirilmiştir (Beetham, 1989: 312). Daha da ileri giden Wolfgang Mommsen, Weber'in siyasi yazılarıyla Carl Schmitt arasında bir entelektüel ilişki analizi yaparak onu faşizmin yükselişiyle ilintilendirmiştir (Giddens, 2013: 8). Ek olarak, iktidar tanımını iktidar uygulayan ve iktidara maruz kalan arasında bir çıkar çatışmasını varsaydığı için eleştirilmiştir (Giddens, 1968: 262).

Son olarak Weber'in iktidar ve otorite tartışması son derece değerli ancak yeterince gelişmemiş olarak değerlendirilmektedir. Ancak Weber'in kavramlarının farklı yorumlanmasının altında yatan en önemli sorunlardan bir tanesi Parsons'ın çevirisidir. Örneğin, dile hakim bazı yazarlar *herrschaft* için dominasyon karşılığını kullanırken Parsons bunu liderlik olarak çevirmiştir (Roscigno, 2011: 351).

Hannah Arendt ve İletişimsel İktidar

Weber'in fikirlerine karşıt bir yaklaşım Hannah Arendt tarafından ileri sürülmüştür. Arendt'in teorisinde iktidar bireylerin özelliği değil kişiler arası ilişkilerin kurucu ögesi, sosyal olanın aracısıdır (Saar, 2010: 12). İktidar siyasi kurumların meşruiyetinin kaynağıdır, bireylerin –bir araya gelme– rızasından türer (d'Entreves, 2019: 25).

Lukes (1974: 29) Arendt'in görüşlerinin Roma ve Atina'da köklerini bulan yasal iktidardan türediğini öne sürer. Habermas ve McCarthy ise Arendt'in temel felsefi yaklaşımını Aritotelesçi pratik kavramlarında bulur (Habermas & McCarthy, 1977: 7). Nitekim Arendt'in yazılarında sıkça kullandığı *polis* eğretilemesi (metaforu) bir şehir devleti ya da onun konumu yerine, organize olmuş insan topluluğuna işaret eder. Sonuçta polis bir grup insanın birbirine görünür olduğu ve bir eylem ve söylem içerisinde bulunduğu politik bir bedendir (d'Entreves, 2019: 22-23).

Arendt, Spinoza'ya benzer biçimde iktidarın eylemden türediği bir anlayışa sahiptir. İktidar siyasal bedende var olan bireylerin ahenk içindeki eylemlerinde (*acting in concert*) tanımlanır. O sosyal olanın aracısıdır (Saar, 2010: 12). İktidar asla bireyin değildir, gruptan bağımsız bir iktidar var olamaz (*potestas in populo*). Bireye ait bir iktidardan bahsedildiğinde bunun aslında kuvvet (*strength*) olduğunu ileri sürer. Kuvvet bireysel bir varlık olarak diğerlerinden bağımsızdır. Güç (*force*), şiddetin eşdeğeri olarak, fiziksel ya da sosyal hareketler sonucu enerjinin salınımıdır. Otorite ise zorlama ya da ikna olmadan itaat edilmesidir. Bunun ön koşulu kişiye ya da makama olan saygıdır. Son olarak şiddet kuvvete yakınsasa da diğerlerinden araçsal doğası ile ayrılır (Arendt, 1970: 44-46).

Arendt iktidarı güç ve şiddetten ayırır. Ona göre iktidar siyasal ve kamusal sebeplerle birlikte hareket etme kapasitesidir. Ancak o, bireye ait bir potansiyel değildir, şiddet araçlarının aksine depolanamaz, birlikten doğar (Arendt, 1998: 200). Güç gibi doğal değildir, sonradan icat edilmiştir. Şiddet gibi zorlamayla değil rıza ve ikna ile işler. Bu tanımda

iktidar, meşruiyet gerektirir ve bu meşruiyet bir araya gelme eyleminde temellenir (d'Entreves, 2019: 23-24).

Arendt'in teorisinde iktidar bir amaç için ortaya çıkmaz. Aksine iktidar sürdürülen pratiklerden ortaya çıkar ve onu devam ettirme amacına hizmet eder. İktidar üç durumda gözlenir: (1) Özgürlüğü koruma amacıyla, (2) siyasal özgürlüğü tehdit eden güce direnç oluşturmada, (3) özgürlüğün yeni kurumları için devrimsel eylemlerde (Habermas & McCarthy, 1977: 7).

Arendt'in kuramı Habermas tarafından iletişimsel bir yaklaşım olarak ele alınır. Buna göre iktidar, iletişimin gerçekleştiği kamusal alanda görünürlük kazanır. Kuramın önemli ancak uç bir fenomen olduğu ifade edilirken modern toplumlara uyarlandığında absürtlükler ortaya çıktığı için eleştirilmiştir. Özellikle siyaset dışındaki tüm stratejik ögeler güç olarak tanımlanır. Ekonomik ve sosyal çevreyle olan ilişki siyasetten soyutlanır. Ayrıca yapısal şiddet bu teoride kendine yer bulmaz (Habermas & McCarthy, 1977: 15; Yılmaz, 2015: 202).

Talcott Parsons: İşlevsel İktidar

Parsons⁵ iktidar kavramsallaştırmasında üç zorluk gördüğünü belirtir. Bunlardan ilki Hobbesçu gelenekte iktidarın sonuçları elde etme olarak genellenmesidir. Bu iktidarı

---

⁵ Talcott Parsons (1902-1979) Weber'in Ekonomi ve Toplumu'nu İngilizceye tercüme etmiş, Chicago okulunun karşısında Harvard ekolünün yükselmeye katkıda bulunmuştur. Kariyerinin ilerleyen dönemlerinde Weber ve Freud arasında bir salınım yaşamıştır. İşlevsel okulu takip ederek toplumun büyük yapısal parçaları arasındaki ilişkilere odaklanmıştır. Yazılarındaki karmaşık üslup sebebiyle eleştirilmiştir (Makowsky & Collins, 2014: 183-190).

aracısından bağımsızlaştırır. Sonuç olarak nüfuz ve zorlama iktidarın bir formu olarak görülür. Oysa Parsons iktidarı bunlardan ayrı biçimde işleyen bir mekanizma olarak ele alır. İkinci nokta zorlamacı ve anlaşmacı yaklaşımlar arasındaki ilişkinin problemlidir. Parsons bu iki çehrenin iktidar için gerekli ancak onun iki ayrı türü olmadığını ileri sürer. Üçüncü ve son olarak iktidarın sıfır-toplamlı bir oyun olduğu yaklaşımıdır. Parsons sınırlı bir sistemdeki iktidar miktarının sabit olabileceğini ancak tümel⁶ düzenlerde bunun geçerli olmadığını söyler (Parsons, 1963: 232-233) Parsons'a göre iktidar sıfır-toplamlı bir oyun değildir aksine iki tarafın da kazandığı bir ilişki olabilir. İktidar, tıpkı refahın ekonomik bir organizasyon tarafından üretilmesi gibi, sosyal sistem tarafından üretilir (Giddens, 1968: 258).

Parsons iktidar kavramsallaştırmasında ekonomik ve siyasal işlevsel alt düzenler arasında koşutluklar kurarken para ve iktidar arasında eğretilmelere başvurmuştur. Paranın ekonomide dönmekte olan aracı olması gibi, iktidar da siyasi alt-sistem içinde dönen bir aracıdır (circulating medium) (Parsons, 1963: 233).

Modern ekonomilerdeki paranın belirli bir değerinin olması gibi toplumda liderlik pozisyonunun meşruiyeti için de ortak hedefler çerçevesinde bir anlaşma vardır ve iktidar bu amaçların elde edilmesi için aracıdır. Benzer biçimde iktidara tabi olanlar ile iktidar sahipleri arasındaki güven ilişkisi net iktidar “miktarını” artırabilir. Bu yaklaşım ekonomideki kredi yaratımını temel alır. “Yatırımcıların” güveni oy verme eyleminde, gelecek ortak çıkarlar için sıfır-toplamdan fazlasını üretebilir (Giddens, 1968: 259-260).

Parsons sistem teorisinde, Weber'in eylem teorisinde olduğu gibi, ve Arendt'in aksine, iktidar ve güç kavramlarını birlikte iktidar olarak tanımlar (Habermas & McCarthy, 1977: 5). Parsons'ın çözümlemesine göre iktidar otoritenin türevidir ve meşru olmayan bir iktidardan bahsedilemez. İktidar otorite kavramı içinde meşrulaşır ve organize hale gelerek kurumsallaşır. Böylece iktidar bir mülk haline gelir. Ona göre meşru olmayan bir iktidardan

---

⁶ Parsons bu noktada “*total systems*” ifadesini kullanır. Bu türden bir sistemin yeterince karmaşık seviyelere (“*sufficient level of complexity*”) sahip olması gerektiğini söyler (Parsons, 1963: 233).

söz edilemez. İktidar liderlerin kurumsallaşmış haklarıdır. Ancak otorite, iktidar gibi döngüde olan aracı değildir (Giddens, 1968: 260; Lukes, 1974: 28; Parsons, 1963: 243).

Arendt ve Parsons'ın görüşleri iktidarı bir kapasite, tesis ve yeteneğe indirgediği, onun bir ilişki olduğunu göz ardı ettiği için geleneksel tanımların yeniden yorumlanması olarak eleştirilmiştir (Lukes, 1974: 30-31). Parsons'ın kavramsallaştırmasında iktidar önceden ortak hedeflerin var olduğunu varsayması bakımından zayıftır. Ayrıca iktidar enflasyonu ve deflasyonu kavramlarının altının yeterince doldurulamaması da eleştirilmiştir (Giddens, 1968: 265-267).

Robert Dahl: İktidarın Birinci Yüzü

Liberal yaklaşımlar gözlemlenebilir davranışları incelerler. Karar alma mekanizmalarında kimin son sözü söylediği üzerine çalışmalar yapmışlardır. Bu akımın öncü ismi Robert Dahl'dır. Dahl iktidarı, A'nın B'ye, B'nin aksi durumda yapmayacağı bir şeyi yaptırmasıdır şeklinde tanımlar. B'nin davranışının nedeni A'nın yaptırımıdır. Bu yaklaşım Newton'ın "madde dış bir güç tarafından etkilenene kadar dengededir" varsayımına bir atıftır (Isaac, 1987: 26).

Klasik öncülerden farklı olarak Dahl iktidarı bir ilişki olarak tanımlar. Bu ilişkinin nesnelere bireylere ek olarak gruplar, organizasyonlar, devletler gibi insan temelli yapılar olabilir. Bir iktidar ilişkisinin dört bileşeni şu şekildedir; (a) iktidarın kaynağı, (b) iktidarın araçları, (c) iktidarın miktarı, (d) iktidarın sınırı. İktidarın araçları çok farklı olsalar da genellikle bir tehdit ya da teşvik içerirler. Teoride A ve B'nin ilişki içerisinde bulunduğu zemin iktidarın sınırlarını ve B'nin edimleri de miktarını belirler (Dahl, 1957: 203).

Dahl'ın yaklaşımında iktidarın üç özelliği vardır. (1) İktidar uygulayan ile iktidar uygulananın edimleri arasında belirli bir zaman olması gerekir. (2) İktidar ilişkisinin

aktörleri arasında bir bağlantı olması gerekir. (3) Son olarak aksi halde yapılmayacak bir eylemin A tarafından B'ye yaptırılması gerekir (Dahl, 1957: 204-205).

Kimin diğerinden daha fazla iktidarı olduğunu tespit etmek için iktidar ilişkisinde beş farklı etmen gözlenebilir: (1) iktidarın temelindeki farklılıklar, (2) temeli elde ederken kullanılan araçlar, (3) iktidarın sınırlarındaki farklılıklar, (4) muhatapların sayısındaki farklılıklar, (5) iktidar miktarındaki farklılıklar (Dahl, 1957: 205-206).

Dahl'ın yaklaşımı çıkarların çakıştığı durumlarda en iyi açıklamayı yapsa da, güçlü ve güçsüzün taraf olduğu, öngörülebilir reaksiyon verilen durumlarda açıklamanın işlemediği yönüyle eleştirilmiştir (Merelman, 1968: 452). Dahl'ın iktidar açıklaması sadelik yönünden takdir edilse de iktidarın bilinçli mi yoksa istemsiz bir eylemin mi sonucu olduğunu ayırt etmede kullanışsız olduğu için eleştirilmiştir (Crozier, 1973: 216).

Bachrach ve Baratz: İktidarın İkinci Yüzü

İktidarın çoğulcu tanımı⁷, iktidarın kaynağını değil onun nasıl işlediğini alınmış kararları inceleyerek bulma eğilimleri yüzünden eleştirilmişlerdir. Bu yaklaşımın sonucunda iktidar alanı sadece “makbul” konuların tartışıldığı, önemli ve önemsiz konu ayrımının da yapılamadığı bir ekosistemle sınırlandırılır. İktidar sadece A'nın B'ye etki eden konularda kararlar alabilme olanağı değildir. Buna ek olarak eğer A kendisi için zararlı sonuçlar doğurabilecek konuları gündemden çıkarabilirse B'nin yaratabileceği olası tehlikeleri de ilk hamlesiyle ortadan kaldırır. İşte bu karar alma mekanizmasının gündemini etkileme becerisi iktidarın ikinci yüzünü oluşturur. Bachrach ve Baratz'ın iktidar kavramı baskı (coercion),

---

⁷ İktidarın çoğulcu tanımı Lukes (1974:11) tarafından Dahl'ın başını çektiği kuramcıların yaptığı tanımlara atıfta bulunmak için kullanılmıştır.

nüfuz (influence), otorite, güç (force) ve manipülasyonu içerir (Bachrach & Baratz, 1962: 948; Lukes, 1974: 17).

Liberal yaklaşımda iktidar sahip olunan bir meta olarak görülmez bunun yerine iktidar insanlar veya nesnelere üzerine uygulanan bir edim içerir. O kişilerin arzularıyla sınırlı da değildir. A ve B arasında görüş ayrılığının olması iktidar ilişkisi kurulması için gereklidir. Aksi takdirde B, A'nın isteğini gönüllü bir biçimde yerine getiriyorsa burada otorite ilişkisi vardır. Öte yandan, B ve A arasında görüş ayrılığı olduğunda bir iktidar ilişkisinden bahsedebilmek için B'nin A'nın isteğini yerine getirmesi gerekir. Son olarak iktidar ilişkisinde B A'nın isteğini yerine getirmezse yaptırım tehdidi vardır (Bachrach & Baratz, 1963: 623-633).

Karar alınmasını engelleme (nondecision-making) kavramı baskın grup değerlerini, siyasal kurum ve süreçleri “güvenli” ya da “makbul” konulara indirgeme olarak tanımlanmıştır (Bachrach & Baratz, 1963: 632, 1975). Bu kavram Bachrach ve Baratz'ın liberal yaklaşıma getirdikleri en önemli eleştiridir. Çünkü liberal tanımda ayrık (discrete) davranış veya kararlar sonucu iktidar ilişkisi gözlemlenir. Buna karşın iki boyutlu iktidar tanımında, davranışsız iktidar ilişkisi karar almayı engellemeyle ortaya çıkar.

İktidarın iki boyutlu çözümlemesi davranışçılığın etkisinde kaldığı yönünde eleştirilir. İktidarın bu bireysel çözümlemesi liberal yaklaşımda da hakimdir. Bu çözümleme yöntemine karşı, bazı sosyal yapılarda sistemin yanlılığı birey, grup ya da organizasyonların eylemlerinde değil eylemsizliğinde de gözlenebilir tezi öne sürülmüştür. Buna ek olarak gözlemlenebilir fikir ayrılığı ön kabulü, teorinin manipülasyon, nüfuz ve otorite kavramlarının tanımlarıyla çelişir (Lukes, 1974: 21).

Steven Lukes: İktidarın Üçüncü Yüzü

Lukes, Bachrach ve Baratz'ın fikirlerinin iktidar ilişkileri tartışmasını ileri taşıdığını fakat yetersiz olduğunu ileri sürmüş ve iktidar ilişkilerine radikal yaklaşım teorisini geliştirmiştir. İktidarın ikinci yüzünün yetersizliği onun da davranışlara ve gözlemlenebilir fikir ayrılığına odaklanması olarak belirtilmiştir (Lukes, 1974: 10-25). Lukes, iktidarı, önce iktidarı uygulama (*power over*) -bir edim- olarak tanımlasa da bu fikrini 2005 yılında yayımladığı eserinde gözden geçirmiş ve iktidara sahip olma (*power to*) olarak güncellemiştir (Haugaard, 2010: 428)

Radikal görüşün iktidar tanımı şu şekildedir: Eğer A B'ye, B'nin çıkarlarının aksine bir etkide bulunuyorsa iktidar uygulamaktadır. Çıkarlar çeşitli ahlaki ve siyasi mevzilerde farklı biçimlerde tanımlanabilirler (Lukes, 1974: 34). Örneğin, liberalizm, sosyalizm ve muhafazakar ideoloji farklı temel kabullere sahiptirler. Muhafazakarlar ve liberaller sözleşme ile girilen organik toplum fikrini benimserken, sosyalizm bireyi toplumun yapı taşı olarak görür (Heywood, 2015: 90,119).

Lukes'un çıkış noktası çoğulcu yaklaşımın eleştirisidir. Ona göre çoğulcular sadece gerçekleşen davranışlar ve ortaya çıkan kanıtlardan işlevsel tanımlar yaptıkları için sistemin içinde var olan yanlılığı tekrar üretirler (Lukes, 1974: 36). B A'nın isteğini rızası olarak yaptığında kendi çıkarının aksi yönde hareket etse dahi ortada bir çatışma olmadan da iktidar kullanılmış olur. İktidarın üçüncü yüzü, ilk iki yüzün gözden kaçırdığı, arzuların ve amaçların manipüle edilebilir olduğuna dikkat çekmektedir (Digeser, 1992: 979).

Michel Foucault: Bilgi/İktidar

Foucault'ya göre iktidar her yeri ve her şeyi kuşatmıştır. Ondan kaçılacak herhangi bir uzam yoktur. Liberal ve radikal kavramsallaştırmalar iktidar dışında gerçekleşebilecek

eylemlere alan bırakırlar. Bu açıdan, eğer serbestlik veya özgürlük iktidar dışı hareket olarak anlaşılırsa, Foucault iktidarı özgürlük karşıtı olarak konumlandırmaz (Digeser, 1992: 981).

İktidar sosyal bedenle birlikte bulunur, ondan kaçılabilen bir alan yoktur. İktidar arkadaşlık, cinsellik veya aile ilişkilerinde farklı koşullarla ortaya çıkar ve bu koşulları ortaya çıkarır. Direnişle birlikte var olmayan bir iktidar ilişkisi yoktur (Foucault, 1980b: 142). Direniş iktidarın gözlemlenebilmesi için kimyasal bir aracı gibidir. Foucault, rasyonellik çerçevesi yerine çatışma üzerinden iktidar ilişkilerinin açıklanmasının daha doğru olacağını öne sürer. Örneğin sağduyu yerine deliliğin veya yasallık yerine yasadışının çalışılmasıyla ilişkilerin daha iyi anlanabileceğini iddia eder. Direnişin en berrak görüldüğü özneler arasında deli, suçlu, hasta ve diğer anormaller ön sıralarda yer alır (Foucault, 1982: 780).

Foucault “Özne ve İktidar”da (1982: 778) iktidarı çalışmak için gerekli araçlardan yoksun olduğumuzu söyler. Yasal modellere dayanan çalışmalar iktidarı neyin meşrulaştırdığını, kurumsal modellerin de devleti tanımladığını ileri sürmektedir. Yapısalcılığın, olayları dışlaması sebebiyle kendini en büyük yapısalcılık karşıtı olarak tanımlar. Tarih, dil ve anlamlarla değil iktidar ilişkilerinin savaşı olarak bizleri tanımlar. O, mücadeleler, stratejiler ve taktiklerle uyumlu en küçük detaylarda belirir. Diyalettik onu Hegelci çatışmalar iskeletine ve anlambilim de Platoncu diyaloglara indirger (Foucault, 1980e: 114).

Egemenin üstün iktidarı sosyal öğelerin birbirleriyle olan ilişkilerinin üzerinde işler. Bu ilişkilerdeki iktidar egemen iktidarın bireyin üzerindeki etkisiyle oluşmaz. Aksine bu değişken iktidar ilişkileri zemini egemen iktidara işlevsellik kazandırır (Foucault, 1980d: 187). Fakat, iktidarı kanuna indirgemek onun üretken yapısını yok eder. Tüm seviyelerde özdeş bir iktidar şablonu ortaya çıkar. İktidarın köklerinde kısıtlama söylemi bulunduğu yanılığını oluşturur (Foucault, 1980b: 139-140).

İktidarın sahibi olmadığı, herhangi bir kişi, grup ya da devlet tarafından kullanılmadığı kabulü Foucault’nun ve liberal yaklaşımın iktidar kavramsallaştırmalarının ortak noktasıdır. Ancak güç kullanımını sürecinde öznelerin herhangi bir maksattan yoksun

olmaları Foucault ve liberal yaklaşımı birbirinden ayırır. Liberal yaklaşım öznelere eylemlerini gerçekleştirirken belirli amaçları olduğu kabulüne dayanır (Digeser, 1992: 982).

Foucault niyetlerin veya engellenmenin söz konusu olmadığı bir iktidar açıklaması sunmaktadır. Ona göre iktidar, istenç üzerine inşa edilmemiştir ve ilgiden türemez. İktidar sonsuz sayıda konu için sonsuz sayıda etki üreten belirli güçlerden türer. Bu iktidarın ekonomik süreçler ve üretim ilişkilerinden bağımsız olduğunu göstermez (Foucault, 1980d: 188). Her şeyi kuşattığı için değil her yerden geldiği için iktidar her yerdedir. İktidar maksatlı ve öznesizdir (Foucault, 1978: 92-94). Bu noktadan anlaşılması gereken öznelere iktidarı uygulamak için edimlerde bulunmazlar (Digeser, 1992: 983-984).

Bilgi-iktidar ikilisi Foucault'nun en önemli kavramlarından bir tanesidir. Ona göre bilgiden yoksun bir iktidar ilişkisi ve iktidar ilişkisi üretmeyen bir bilgi yoktur. Buna karşın liberal yaklaşıma göre de eğer B'nin bilgisi yoksa herhangi bir iktidar ilişkisi yoktur. Radikal yaklaşımda B'nin bilgiden yoksun olması iktidar ilişkisini ortadan kaldırmaz. Foucault ve radikal görüş bu noktada birbirine yaklaşırlar da aralarında ince bir fark vardır. Radikal görüşe göre bilgi iktidar tarafından, örneğin hakim ideoloji, üretilir. Ancak bu gerçekliğin ötesini görebilmek için maskelenmiş sistemin ötesine geçebilen bir gerçek vardır. Foucault'nun yaklaşımında ise güçten kaçabilen herhangi bir gerçek yoktur. Tüm gerçeklik gücün eseridir (Digeser, 1992: 987-988).

Foucault makbul vatandaşın üretimini normalizasyon ve disiplin süreçleriyle açıklar. Modern toplumda daha ılımlı, sinsice işleyen ve disipliner bir iktidar türemiştir. Bu iktidar bireyselleştiren düşüncelerin, inançların, değerlerin, arzuların ve eylemlerin dehlizlerinden işleyerek neyin makbul olduğunu belirler. Disipliner iktidar eğitim, ordu, sağlık ve adalet sistemleri üzerinden işler. Gözetim ve denetim sonucunda öznenin oto-kontrol mekanizmaları geliştirmesiyle öznelere ve iktidar bu süreçte tekrar üretilir (Digeser, 1992: 993-994). Gözetim noktasında Bentham'ın optik sistemi, Panoptikon, iktidarın kolay kullanımı için önemli bir yenilik getirmiştir. Ancak modern iktidarın işleyiş yöntemleri sayıca çok daha fazla ve çeşitlidir (Foucault, 1980c: 148).

Foucault'nun iktidar tanımı siyaset yapıcılara her zaman pratik bir fayda sağlamamaktadır. Örneğin, iktidar bedeni ürettiğinde tekrar aynı beden içinde saldırıya açıktır. İktidar güzel ve sağlıklı bir beden üretir. Bu bir asker ya da çocuk olabilir. Ancak hemen bu bedendeki güce karşı bir etki oluşur. Bu fikrini aydınlatırken evlilik dışı birlikte yaşama ya da özgür kürtaj tartışmalarında Fransa'da yaşanan doktor-siyasetçi tartışmalarını örnek olarak verir. Foucault burada aslında fiziksel dünyanın pratiklerinden bahsederken moral dünyanın kabullerinden ya da ürettiği öznelerden söz etmemektedir. Bu kavrayışta beden ön plandadır. Bu noktada iktidarın etkilerini ideoloji seviyesinden ayırık biçimde ele almanın çok daha materyalist bir yaklaşım olduğunu söylemektedir (Foucault, 1980a: 56-58).

Foucault iktidara direnme ödevinin sebebini açıklamamıştır. Bu yüzden modern iktidar/bilgi rejimlerine karşı çıkış teorisyenler tarafından sorgulanmıştır. İktidarın amaçsız olduğu bir tanım, anlaşılması zor bir fenomen olarak nitelendirilmiştir. Ek olarak Foucault farklı tarihsel sistemlere Nietzscheci bir yaklaşım geliştirmiştir. Bu yöntem bilginin arkeolojisi adını verir. Ancak bu yaklaşım kendi analizi dışındaki değerlendirmeleri etkisiz kılması sebebiyle eleştirilmiştir (Fraser, 1981: 283; Gutting, 2010: 72; Taylor, 1984: 162,169).

Öznelerin iktidarın hedefi olup olmadığı konusu da tartışmalıdır (Taylor, 1984: 172). Foucault öznelerin iktidarın "sadece" hedefi olmadığını söylerken aslında örtülü biçimde öznenin iktidarın hedefi olduğunu belirtmektedir (Foucault, 1980f: 98). Foucault'yu savunanlar bu argümanı iktidarın özneyi ürettiği böylece onun sınırlayan iktidar tanımı yerine üretken iktidarı koyduğunu ileri sürmüşlerdir (Connolly, 1985: 371).

2.1.2 Gündem ve Gündem Belirleme

Gündem, iletişim bilimleri literatüründe, önemli günlük olayları kapsayan örüntü olarak tanımlanır. Bu ifade betimleyici ve tarafsız olarak kabul edilir (McCombs, 2005: 251-

252). Benzer biçimde “yaşanan günlük olaylar” olarak da tanımlanmaktadır (“Gündem”, 2021). Ancak siyaset biliminde gündemin özel bir anlamı vardır. Gündem kaynakların nasıl paylaşılacağını belirleyen en temel araçlardan biridir. Gündemin araçsallaştırılması sonucu toplum yönlendirilerek, istenen sonuçlar elde edilebilir. Gündemi yönlendirmenin klasik aracı da medyadır. Ancak 2000’lerin başında gelişmeye başlayan internet ve ortaya çıkan yeni iletişim araçları gündem belirleme yollarını dönüştürmektedir.

Medya sadece gücün nasıl dağıldığını neyin önemli olduğunu değil, aynı zamanda onun nasıl dağılması gerektiğini söyleyen ve bu süreci etkileyen bir yapıdır. Çoğulcu modelde basın-yayın çeşitlilik için geniş bir yelpazeden fikirlerin tartışıldığı bir pazardır. Bu yaklaşıma göre, basın-yayın sayesinde vatandaşlar bilgilendirilerek, sistemdeki diğer aktörler hizada tutulur. Baskın ideoloji yaklaşımı basını egemenlerin, rıza üreterek kitleler üzerinde hegemonya kurmak için kullandığı bir araç olarak tanımlar. Elit değerler modelinde medya gündemine seçkin bir azınlığın yön verdiği öne sürülür. Pazar modeline göre basın-yayın faaliyetleri serbest piyasa denetimi altındadır ve bu yüzden ideolojik hedefler yerine karlılıklarını artırma baskısıyla gerçekleri yansıtan birer ayna görevi görürler (Heywood, 2007: 223,233-235).

Gelişen ve dönüşen teknolojilerle birlikte, medyanın iletişim yöntemleri tepeden tırnağa değişmiştir. Geçmişte yukarıdan aşağı tek bir kanaldan akan bilgiler artık daha yatay, iç içe girmiş ve karmaşık bir yol izlemektedir. Sonuçta siyasal iletişimin⁸ tüm aktörleri – siyasetçiler, gazeteciler, kanaat önderleri ve vatandaşlar– yeni düzende yeni rollerine geçiş yapmaktadır (Blumler & Coleman, 2015: 111). Bu kısımda bu rollerin daha iyi anlaşılması ve tezin yöntemine katkı sunması amacıyla 1950’lerden günümüze gelen teorik yaklaşımlar ve daha sonra sosyal medyanın yarattığı dönüşüm incelenmiştir.

---

⁸ Siyasal iletişim, medyanın siyasetteki rolüne atıfta bulunur. Üç önemli nokta medyayı siyasal iletişimde merkezileştirmekte ve dönüştürmektedir. Bunlardan birincisi bireyciliğin yükselişiyle birlikte geleneksel değerlerin bireyin seçimlerindeki etkisinin azalmasıdır. İkincisi, kitle iletişim araçlarının teknolojik olarak bireyin hayatının daha derinlerine nüfuz etmesi ve internetle birlikte yeni medya fenomeninin ortaya çıkışıdır. Üçüncüsü, dev medya kuruluşlarının ortaya çıkması ve iletişim sektörünün tüm dallarında hakimiyetlerini artırarak tekelleşmeleridir (Heywood, 2016: 231).

Gündem Belirleme Yaklaşımları

Alana ilişkin öncü çalışmalar Lippmann'ın (1922) Birinci Dünya Savaşı propaganda⁹ tecrübeleri sonrasında etrafımızdaki dünyanın çok karmaşık ve erişimden uzak olduğunu bu yüzden onu anlamak için medyaya dayanmamız gerektiği kabulünü öne sürdüğü "Kamuoyu"na (Public Opinion) dayandırılmaktadır (Rogers, 1993: 68). Bu çalışmanın yanı sıra İkinci Dünya Savaşı'nı takip eden dönemde ise Lazarsfeld ve Katz'ın (1955; 1948), oy verme davranışları üzerine yaptığı çalışmalar da gündem belirleme teorisine önemli katkılarda bulunmuştur .

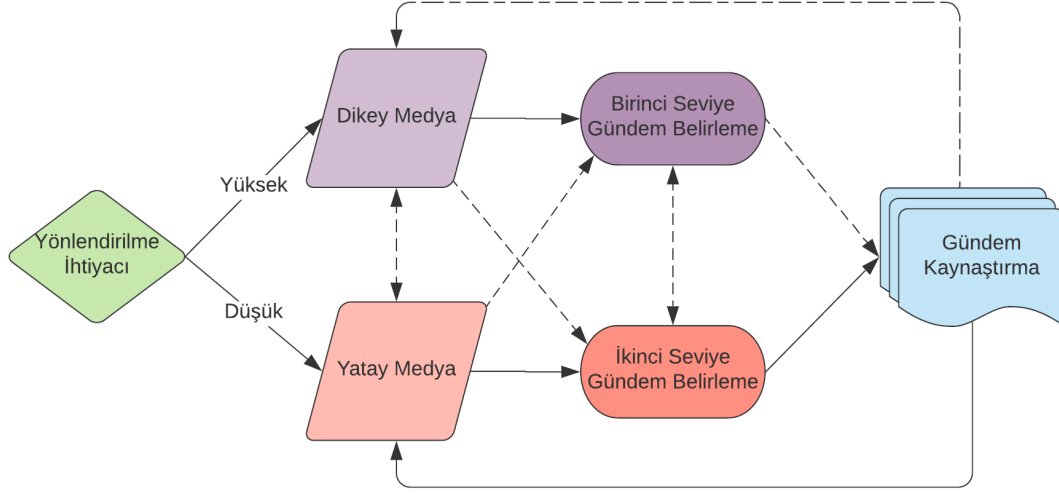
İkinci Dünya Savaşı sonrası araştırmalar, basın-yayının siyaset üzerine fark edilir bir etkisinin olmadığını kabul etmiştir. Bu dönem araştırmalarına "minimal etkiler" geleneği denmektedir. Bu araştırmacıların öne sürdüğü savlar arasında tüketicinin fikirlerine ters düşüncelerin seçimli tüketilmesi¹⁰, zıt bilgilerin birlikte var olduğu bilgi ekosistemi, aşırı bilgi yüklenmesi ve tüketicinin ilgisi için rekabet eden karşıt gruplar gösterilebilir (Price & Tewksbury, 1997: 175).

Günümüzde bilinen anlamda gündem belirleme çalışmaları Cohen'in (1963: 13) ünlü "O (basın) insanlara ne düşüneceğini söylemede çoğu zaman başarısız olsa da okurlarına ne üzerine düşünceleri gerektiğini söylemede çarpıcı biçimde başarılıdır" tespiti ile başlamıştır. Gündem belirleme (agenda setting) teorisi Max McCombus ve Donald Shaw (1972) tarafından 1968 yılı Amerika Birleşik Devletleri (ABD) seçimlerinde geliştirilmiştir ve bir süreç olarak tanımlanmıştır. Buna göre gündem belirleme, bazı konuların basın-yayın

---

⁹ Propaganda sistemli biçimde çeşitli semboller kullanarak diğerlerinin inanç, tutum veya davranışlarını etkileme ve değiştirme çabasıdır. Manipülasyon için yapılan bilinçli seçimler onu eğitimden veya bilgi alışverişinden ayırır çünkü propaganda da gerçekler verilmek istenen mesaj için eğilebilir ve/ya zorlanabilir. Kelimenin kökeni misyonerlere dayanmaktadır ("Propaganda", 2021a; "Propaganda", 2021b).

¹⁰ Seçimli tüketim psikoloji ve iletişim literatüründe bireylerin tutum, inanç ve davranışlarını savunmak için kendilerini destekleyen bilgiyi arama ve kendileriyle çelişen bilgiden kaçınmaları olarak tanımlanır. Tutum bireyin bir varlığı değerlendirmesi, inanç bir varlıkla bir özellik veya sonuç arasında ilişki kurulması ve davranış da bir varlıkla ilişkili bir eylemin sergilenmesi olarak tanımlanır (Hart vd., 2009: 556).

Şekil 1 - Yönlendirilme İhtiyacı, Medya Tercihi ve Gündem Kaynaştırma (McCombs vd., 2014:787)

organları tarafından vurgulanması ve buna bağlı olarak takipçilerin de bu konulara önem atfedilmesi olarak tanımlanır (Rogers & Dearing, 1988: 564; Scheufele & Tewksbury, 2007: 11).

1970'lere kadar olan çalışmalar homojen insan ağlarına ve onların var olan tutumlarını değiştirmek yerine güçlendiren seçimli bilgi tüketimlerine odaklanmıştır. Bu dönemde paradigmada sıçramaya neden olan çalışmalarda medyanın takipçileri üzerinde, tek sesli mesaj akımı ile uzun vadeli ve güçlü bir etkisinin olduğu sonucuna varılmıştır. 1980 sonrasında ise "olumsuzlama modelleri" olarak da adlandırılan çerçeveleme (framing) ve önceleme (priming) yaklaşımlarını benimseyen çalışmalar ortaya çıkmıştır (Scheufele & Tewksbury, 2007: 10-11). Bu dönemde yapılan çalışmalar tutumsal etkiler yerine bilişsel etkilere odaklanmıştır (Price & Tewksbury, 1997: 175).

Gündem belirleme bireylerin yönlendirilme ihtiyacından doğar. Kişinin yönlendirilme ihtiyacına ilişkin hangi tür basından bilgi aldığı Şekil 1'de gösterilmiştir

(McCombs vd., 2014: 787). Yönlendirilme ihtiyacı yüksek olan kişi daha çok dikey¹¹ ya da diğer adıyla geleneksel basını takip edecektir. Bu da birinci seviye gündem belirleme etkilerine maruz kalmasına sebep olur. Ancak yönlendirilme ihtiyacı düşük olan kişi yatay basın¹² ya da diğer adıyla yeni medyadan bilgi alacaktır. Bu noktada ikinci seviye yani bilginin niteliği gündemin belirlenmesine sebep olur. Ayrıca bilgi sınırsız biçimde yayıldığı için yatay-dikey basın ve birinci¹³ - ikinci¹⁴ seviye gündemler arasında ilişki (noktalı çizgiler) vardır. Ancak son noktada gündem kaynaştırma ikinci seviye gündem belirleme ile daha fazla ilişkilidir.

Önceleme kavramı, toplumun siyasal değerlendirmelerindeki standart değişimini ifade eder. Önceleme bir yandan yoğun medya içeriğiyle insanlara neyin önemli olduğunu gösterirken bir yandan da eğlence değeri yüksek içerikleri de kapsar (Rogers & Dearing, 1988: 568). **Önceleme etkisi** (priming effect) basın-yayın aktörlerinin bazı konuları diğerlerinin önüne çıkararak standartları belirlemesi ve siyasal aktörlerin kamu tarafından bunlara göre değerlendirilmesi olarak tanımlanır (Iyengar & Kinder, 2010: 63). Bir konu bilgi akışında görünür oldukça insanların siyasetçileri değerlendirirken bu konulara atfettikleri önemin de arttığı tespit edilmiştir (Iyengar, 1990a: 5-6).

Önceleme gündem belirlemenin bir uzantısı olarak kabul edilir. İki model de hafıza temelli modellerdir. Bunun anlamı iki model de tutum ve davranışların durumlarla ilişkilendirilenlerin zihinde belirmesiyle olduğunu öne sürer ve daha yaygın ve göze çarpan konular diğerlerine göre daha etkili olur (Scheufele & Tewksbury, 2007: 11). **Erişilebilirlik** kavramı medyanın bir olayı çok fazla gündemde tutması sonucu kamuoyunun hafızasında

---

¹¹ Dikey medya çeşitliliğin yüksek olduğu bir topluluğa hitap eder, ve toplumun temel özelliklerini ve temellerini yansıtır. Bu yayın organları adeta bir kulenin tepesinden aşağıdaki takipçilerine seslenirler (McCombs vd., 2014: 793).

¹² Yatay medya, dikey medyanın aksine, daha özel ve kişisel ilgilere sahip toplulukları bir araya getirirler. Bu medya tiplerine örnek olarak dergiler ve sosyal medya platformları örnek verilebilir (McCombs vd., 2014: 794).

¹³ Birinci seviye gündem, konuların, siyasi figürlerin veya diğer ilgi çeken şeylerin görünürlüğüne göre medya gündeminin kamu gündemi üzerindeki etkisini ele alır (McCombs vd., 2014: 782).

¹⁴ İkinci seviye gündem, birinci seviye gündeme ek olarak ilgi çeken gündem nesnelerinin özelliklerini de ele alır (McCombs vd., 2014: 782).

bu olayın daha önemli olarak yer bulması olarak tanımlanabilir. Daha erişilebilir bilgi medyada daha fazla görünürlüğe sahip olan veya daha yakın zamanda görünmüş olan içeriklerden alınır (Iyengar, 1990b: 2). **Önceliklendirilmiş gündem** kavramı kişilerin maruz kaldığı ya da karşılaştığı konular içinden kendileri için önemli olanları belirli bir sıraya sokmalarını ifade eder (McCombs vd., 2014: 788).

Çerçeveleme (framing) kavramı iletişim aracının bir siyasi konu ya da anlaşmazlığı tanımlaması ve inşa etmesi sürecidir (Nelson vd., 1997: 567). Çerçeveleme kavramının kökleri sosyoloji ve psikoloji araştırmalarında yatar. Buna göre haberin sunulma biçimi onun algılanma şeklini etkiler. Aynı karar alma senaryolarının farklı sunumları farklı anlamlandırma süreçleri yaratır. Kişiler dünyayı anlamlandırmak ve bilgiyi sınıflandırmak için öznel çerçevelerini kullanırlar (Scheufele & Tewksbury, 2007: 11).

Çerçeveler karmaşık konuları bir ya da birkaç merkezi temaya indirgeyerek bunların daha geniş bir tartışmayla ilgili kısımlarını vurgulayarak ve bireyin algısını şekillendirir. Örneğin ırkçı bir hareketin eylemleri ifade özgürlüğü olarak vurgulandığında tema ırkçılıktan ifade özgürlüğüne yönlendirilir ve içeriğin algılanma biçimine yön verilir (Nelson vd., 1997: 568-574).

Bazı klasik çalışmalarda çerçeveleme gündem belirleme teorisinin bir uzantısı olarak görülür (Price & Tewksbury, 1997: 176). Ancak Scheufele (2000: 298) çerçeveleme ve gündem belirleme kavramlarının yukarıda bahsedilen kabulleri ve varsayımları açısından farklı olduğunu savunur.

Teorinin iki önemli kavramı konular ve olaylardır. Buna göre gündem bir süre içindeki konu ve olayların bir bakış açısıyla bağlı önem sırasına göre listelenmesiyle oluşur. Bir olay, uzay-zamanda ayrık bir olgu olarak tanımlanır. Bir konu ise daha geniş bir sınıflandırma içinde yer alan çeşitli olayların birikimli sunumu sonucunda ortaya çıkar (Rogers & Dearing, 1988: 565-566). Genellikle siyasi bir konu, kamuoyunun hükümetten bir adım beklediği zamanda ortaya çıkar ve en iyi çözüm konusunda taraflar arasında görüş ayrılığı vardır (Cobb & Elder, 1971: 905).

Gündem belirleme ve **gündem inşa etme** iki farklı kavram olarak ortaya çıkmaktadır. Bunlardan ilki medyanın kamuoyu üzerinde baskın olduğunu işaret ederken gündem inşası toplum ve medya arasında karşılıklı ilişki olduğuna vurgu yapmaktadır. Gündem inşası basın süreçleri olarak adlandırılırken, kamu gündemi süreçleri ise gündem belirleme olarak adlandırılır (Cobb & Elder, 1971: 905-906; Scheufele, 2000: 303). Gündem belirleme (agenda setting), kitlesel medya çeşitli konu ve olayları bağıl önem sırasına göre kamuya sunar; gündem inşası (agenda building), siyasa gündemi ve siyasal seçkinlerin medya ve kamu gündemi gibi çeşitli etkenler tarafından etkilenme sürecini inceler. Gündem belirleme sürecinin sac ayakları medya, kamuoyu ve siyasa gündemleridir (Rogers & Dearing, 1988: 556). Deneysel ajanda inşası çalışmaları bağımsız değişkenlerin (siyasetçi etkisi, gerçek dünya olayları vb.) basın üzerine etkilerini inceler (Sheafer & Weimann, 2005: 349).

Siyasa gündemi (policy agenda) araştırmacıları temelde medya gündeminin siyaset gündemini nasıl ve ne ölçüde etkilediğini araştırırlar (Rogers & Dearing, 1988: 559). Siyasa gündemi diğer gündem tipleri arasında en önemli olandır. Kanun koyucular ne hakkında karar verecekleri konusuna karar vererek toplumu etkileyen gündemi belirlemiş olurlar. Bu gündem iktidar ilişkileri bakımından diğerlerinden üstün görünmektedir çünkü siyasetin ne hakkında olacağına karar veren aslında ülkeyi yönetmektedir (Walker, 1977: 423).

Kanun yapıcılar genellikle zamanlarının çoğunu yeni yasalara ya da gündemin ne olacağına karar vererek geçirmezler. Siyasetin gündeminde düzenli ya da düzensiz aralıklarla tekrarlanan sorunlar, baskı yaratan krizler ve en nihayetinde seçilen sorunlar yer alır. Siyasetin tüm aktörleriyle karmaşık ilişkiler içinde olan hükümet ve yasa yapıcılar zamanlarını ve enerjilerini bu sorunlar arasında bölmek zorundadırlar (Walker, 1977: 425).

Konuların gündem maddeleri haline gelmelerinde pek çok etmen rol oynayabilir. Bunlardan bazılarını şu şekilde açıklayabiliriz. Öncelikle grupların siyasa yapıcıların kararlarını etkilemedeki roller farklıdır. Karar alıcı, bir gruba borçlu olabilir ya da kendi kimliğini o gruptan olmak biçiminde inşa etmiş olabilir. İkinci olarak, bazı gruplar harekete geçmek için diğerlerinde daha fazla kaynağa sahiptirler. Üçüncü olarak bazı gruplar sosyo-ekonomik düzlemdeki stratejik konumları sebebiyle göz ardı edilemezler (büyük ekonomik

gruplar, öğretmenler vb.). Son olarak bazı gruplar (yargıçlar, din adamları, doktorlar vb.) toplumsal yapı içinde kendilerine ayrıcalıklı konum elde etmiş olabilirler (Cobb & Elder, 1971: 908).

Gündem belirleme, teorinin öncü ismi McCombs tarafından yedi ana kolda sınıflandırılmıştır. (1) temel gündem, basın gündemin kamu gündemi üzerindeki etkisini konuların önemi ve siyasi gelişmeler gibi dikkat öğeleri üzerinden açıklaması, bu **birinci seviye gündem belirlemedir** (2) Niteleyici gündem belirleme, basın gündeminin kamu gündemi üzerindeki etkilerini içeriğin nitelikleri üzerinden inceler bu **ikinci seviye gündem belirleme** olarak da isimlendirilmektedir. (3) **Ağ gündem belirlemesi**, ağ içindeki basının ağ içindeki kamu gündemi üzerine olan etkilerini inceler, bu üçüncü seviye gündem belirleme çalışmaları olarak da adlandırılır. (4) **İkili psikolojik (dual psychological) patikalar** ve basına maruz kalma üzerine yapılan çalışmalar, bu yönlendirilme ihtiyacı ya da gündem psikolojisi olarak da adlandırılmaktadır. (5) **Üçüncü seviye gündem sonuçlarının** tutum, görüş ve davranışlara olan etkileri, (6) muhabir karakteri, ideolojik temeller ve basının birbirini nasıl etkilediği üzerine yapılan çalışmalardır. (7) **Gündem kaynaştırması** (agendamelding) ise tatmin edici bir dünya görüşü için basın ajandasının kişilerin değer yargıları ve topluluklarındaki tecrübeleriyle oluşturdukları büyük resimdir. Gündem kaynaştırması McCombs tarafından türetilen bir kavram olup bilinçaltı süreci ifade eder (McCombs vd., 2014: 782).

İlk seviye gündem belirleme kuramı ne üzerine düşündüğümüzü incelerken ikinci seviye çalışmalar basın-yayının düşünme şeklimize olan etkilerini araştırır. Birinci seviye gündem belirleme bir olayın gündemde ne kadar yer bulduğunu dolayısıyla kişilerin buna ne kadar maruz kaldığını inceler. İkinci seviyede ise çerçeveleme yapılarak bazı konular diğerleri arasında öne çıkarılarak daha erişilebilir hale getirilir (Yang vd., 2016: 4). Bu iki yaklaşım insan zihninin mantıksal ve çizgisel biçimde işlediğini ve bilgi aktarımının açık biçimde olduğunu kabul eder. Buna karşın ağ gündem belirleme yaklaşımı bu iki yaklaşımın aksine gündem ağının çok daha karmaşık ve etkileşimli işlediğini kabul eder (Vu vd., 2014: 670-671).

Üçüncü seviye araştırmaların üç temel varsayımından söz edilebilir. Öncelikle insan zihninin konuları anlamada doğrusal bir süreçle çalışmadığını aksine ağ benzeri bir yapı ile karmaşık bir süreçle çalıştığı varsayımıyla hareket eder. Üçüncü seviye araştırmalarda ne üzerine düşüneceğimiz ve nasıl düşüneceğimize ek olarak şeyler arsında ilişkileri nasıl kuracağımızın da haberler tarafından söylendiğı varsayımı vardır. Üçüncü seviye araştırmaların bir diğeri varsayımı kamunun açık ve örtülü iki farklı gündemi olduğı ve bunların da bilinç durumuna göre ayrıldığıdır. Kamu gündemi açık veya örtülü olmak üzere ikiye de ayrılabilir. Buradaki ayrımın dayandığı nokta bireylerin bilişsel ağlarının bilinçli veya bilinçsiz, doğrudan veya dolaylı olarak bağlantılar kurmasıdır (Cheng, 2016: 321-322).

Gündem belirleme çalışmaları McCombs tarafından altı kolda toplanmıştır. Bunlar (1) temel gündem belirleme etkileri, (2) etkiler için beklenmedik durumlar, (3) simgesel (attribute) gündem belirleme, (4) basın-yayın gündeminin çıkış noktası, (5) gündem belirleme sürecinin insan tutum ve davranışına etkileri ve (6) ağ gündem belirlemedir (Valenzuela & McCombs, 2019: 100). Birinci seviye gündem araştırmalarında haberlerin içerik analizi ve kamuoyu anketlerinden elde edilen sonuçlar arasında ilişki kurulmaya çalışılmıştır. İkinci seviye araştırmalarda resimdeki boşlukların doldurulması için sadece konular değil konulara ilişkin diğeri özellikler de araştırma alanı içerisine girmiştir. Üçüncü seviye gündem belirleme modeli bilişsel ağların çalışma biçimleriyle tanımlanır. Konuların veya imajların kavranma ve tanımlanma süreci araştırılır (Cheng, 2016: 320-321).

Gündem belirleme metodolojik ve kuramsal açıdan eleştirilerek bunun ancak bir eğretilene olabileceğı ileri sürülmüştür (Iyengar & Kinder, 2010: 3). Metodolojik eleştirilerin başında kamu gündeminin zaman içinde tek bir noktada toplanmasının çıkarımsal bulguları desteklemek için zayıf olması gelmektedir (Behr & Iyengar, 1985: 39-40).

Gündem Belirleme ve Yatay İletişim Araçları (Sosyal Medya)

İnternet, bireylerin farklı kişilerle çeşitli içerikler üzerinde etkileşim kurabileceği, siyasal bilgilerin çoktan seçmeli olarak tüketilebileceği bir ortam yaratmıştır (Dubois & Blank, 2018: 730). Günümüzde internet verinin sadece tüketildiği değil aynı zamanda üretildiği bir ortam haline gelmiştir. Nesnelerin internetiyle birlikte akıllı telefon devrimi kişileri yaşamın her anında veri üretir hale gelmiştir. Günümüzde insanların ürettiği günlük verinin yaklaşık boyutu 2.5 kentilyon byte¹⁵ olmuştur (Margetts & Dorobantu, 2019).

Covid-19'un ortaya çıkmasıyla birlikte fiziksel etkileşim azalmış, bu durum basılı gazetelere erişimi de etkilemiştir. Çevrim içi habercilik ve sosyal medyanın haber niteliği taşıyan içeriklere erişimde önemi artmıştır. Bu etkinin gelecek yıllarda da devam etmesi beklenmektedir (Newman, 2020: 9). Bu yüzden yeni medya ve gündem ilişkisine daha fazla odaklanmak gerekmektedir. Sosyal medyanın geleneksel basın-yayın organlarından farklı bir gündem oluşturma, vatandaşlara konuları tartışma ortamı sağlama ve böylece geleneksel medyayı etkileme etkilerinden söz edilebilir (Conway vd., 2015: 365).

Dijital iletişim araçları sadece medya gündemini etkilemekle kalmamıştır. Merkezi ve yerel hükümetlerin teknolojiden daha fazla yararlanması sonucu siyasa gündemini de etkiler hale gelmiştir. Weberyen bürokrasi üzerinde inşa edilen yeni kamu işletmeciliğinin günümüzde yapay zeka ve büyük veri gibi kavramlarla algoritmik bürokrasiye evrildiği göze çarpmaktadır (Vogl vd., 2020a, 2020b). Ek olarak seçim gündeminde de dijital iletişim araçları büyük bir etki yaratmaktadır. 2016 ABD seçim sürecinde sadece Facebook üzerinde 128 milyon kullanıcı beğeni, paylaşım ve yorum olarak 8.8 milyar içerik üretmiştir (Margetts, 2017a: 1).

---

¹⁵ 1 kentilyon = 10¹⁸ yani 1'in yanına 18 tane sıfır yazdığımızda elde edilen sayıyı ifade eder. Bir ASCII karakteri bir byte ile ifade edilebilir. UTF-8 ile kodlanmış bir Unicode karakteri ise bir ila dört byte ile ifade edilebilir. Buradan yola çıkarak üretilen verinin büyüklüğüne ilişkin daha anlamlı bir çıkarım yapılabilir.

Sosyal medya platformları kişilerin etkileşimini farklı biçimlerde sağlamaktadırlar. Bunlardan birinci tip iki uçlu ilişki biçimini sunan Facebook benzeri yapılardır. Burada kişiler arası ilişki iki kişinin de onayı ile olmaktadır. Facebook benzeri yapılarda konular hakkında tartışmalar daha çok gruplar vasıtasıyla yapılmaktadır. İkinci tip sosyal medyaya örnek ise kamuya açık bir profilin üyeler tarafından özgürce takip edilebildiği Twitter benzeri yapılardır. Burada genel olarak takip için onay gerekmemekte ve takip onaylansa dahi bilgi akışı tek yöne, takip edilenden takip edene doğru olmaktadır. Twitter üzerinde kişiler paylaşımlarını hashtag denilen konu etiketleriyle yaparken takip etmediği kişilerin hesaplarını mesajlarıyla ilişkilendirerek dikkatleri çekebilmektedirler.

Sosyal medya platformlarında bireyler çeşitli yöntemlerle görüşlerini dile getirme imkanına sahiptirler. Bunlardan en önemlisi özgün içerik üretmedir. Bir mesaj, fotoğraf ya da video paylaşabilirler. Ancak içerik üretimi sosyal medya üzerinden siyasal katılımın tek yolu değildir. Beğenme (like), beğenmeme (dislike), tekrar paylaşım (retweet), atıfta bulunma/bahsetme (mention), abone olma gibi farklı edimlerle mesaj akımında görüşlerini belirtebilirler. Hatta sadece içeriği görüntüleyerek bile içeriğin istatistiklerine katkıda bulunup pasif bir eylem gerçekleştirebilirler (Kurnaz vd., 2019: 77).

Vatandaşların gündem yaratabileceği bir başka yatay iletişim aracı e-dilekçe uygulamalarıdır. İngiltere’de 10 bin imza alan bir e-dilekçeye hükümet cevap verirken imza sayısı 100 bini aşmışsa parlamentoda görüşülmektedir. Ancak 2013’te yapılan bir araştırma e-dilekçelerin yalnızca %8’inin 500 imza sınırını geçtiğini ortaya koymuştur. Bu yüzden e-dilekçelere erişimin artması için sosyal medya, eğlenceli içeriklerin ya da siyasal mesajların paylaşıldığı bir ortam olmasının yanı sıra, dijital aktivizmin bir başka boyutuna dolayısıyla yeni grupların siyasal süreçlere katılımına da aracılık etmektedir (Cihon vd., 2021: 3-5).

Sosyal medyada gündem oluşturmak için mesajları yaygınlaştırmanın birden fazla yolu vardır. Kalabalık kitlelerin paylaşımlarının yanı sıra gündemi işgal etmek için üç temel yoldan bahsedilebilir. Bunlardan birincisi platformlara para verilerek mesajın yayılmasını sağlamaktır. İkincisi bir grup insanı harekete geçirerek aynı anda benzer içeriklerin üretilmesi yoluyla gündem oluşturmaktır. Bu kitle dijital aktivizm eylemcileri olabileceği gibi bir trol ordusu da olabilir: Son olarak otomatik içerik üreten botlardan bahsedilebilir.

Bunlar insan benzeri çevrim içi eylemlerde bulunan bilgisayar programlarıdır (Kurnaz vd., 2019; D. M. J. Lazer vd., 2018).

Dikey ve yatay iletişim araçlarının birbirlerini nasıl etkiledikleri iletişimin dijitalleşmesiyle birlikte araştırmacılar tarafından sıklıkla incelenen bir konudur. Araştırmacılar hem daha eski yatay iletişim araçları olan bloglarda hem de daha sonra ortaya çıkan mikroblog (Twitter) platformlarında gündemin tek taraflı belirlenmediğini tespit etmişlerdir. Bunun aksine yatay ve dikey medya platformları birbirini besleyen bir döngü içerisine karşılıklı etkileşim halindedir. Etkileşimin yönü ve hızı konu spektrumunda farklılık göstermektedir (Conway vd., 2015: 374; Wallsten, 2007: 575-577).

Medyaların birbirlerinin gündemlerini nasıl etkilediği sorusu uzun zamandır çalışılan bir konudur. Bu çalışmalar genelde tek yönlü olmuştur. Bu bağlamda lider gazetelerin diğer gazeteler, TV ve radyo gibi yayın organları üzerinde önemli bir etkisi vardır. Ancak geleneksel medya kuruluşlarının gündemleri genellikle yayınlanma döngüleriyle birlikte değişmektedir. Bu yüzden haber siteleri ve sosyal medya, az ancak çok geniş yayınlar yapan bu tipteki medya kuruluşlarının gündemlerini ciddi biçimde etkilemektedir (Harder vd., 2017: 3).

Twitterda tartışılan tüm konular dikey medyada bahsedilenlerden çok daha fazladır. Siyasal aktörler tarafından geleneksel olarak sahiplenilen konuların sosyal medyada çapraz biçimde tartışıldığı tespit edilmiştir. Örneğin ABD’de geleneksel olarak demokratlarla ilişkilendirilen enerji konusu Cumhuriyetçiler; Cumhuriyetçiler tarafından sahiplenilmiş vergi konusu da Demokratlar tarafından daha fazla gündeme getirilmiştir (Conway vd., 2015: 374).

Siyasal kampanyaların sosyal medya üzerinden düzenlenmesi önceleri sınırlı bir durumken günümüzde ideolojik yelpazenin tüm yönlerinde oldukça yaygın hale gelmiştir. Bazı araştırmacılar adayların sosyal medya kullanımının seçimleri kazanmaları üzerinde olumlu etkisi olduğunu bulmuşlardır. Ancak buna karşın seçim başarısı ve sosyal medya kullanımı arasında bir ilişki olmadığını öne süren pek çok çalışma da yapılmıştır. Bu uyumsuzluğun nedenleri yöntem ve verilerden kaynaklanmaktadır. Sadece tek bir ülkede ve

sadece tek bir seçime odaklanan çalışmalar seçim kampanyalarının diğer boyutlarını göz ardı eden sorunlu yöntemler ve kontrol değişkenlerine ulaşmanın zorluğu bu nedenler arasında gösterilebilir (Bright, Hale, vd., 2020: 2).

Bir siyasetçinin sosyal medyada paylaştığı tüm içerikler takipçilerinin tamamına ulaşmaz. Twitterda günlük iki veya üç kez paylaşım yapan birisi haftada takipçilerinin yaklaşık %30'una ulaşabilmektedir (*Introducing Organic Tweet Analytics*, 2014). Bu yüzden mesajlarının gündem oluşturabilmesi için takipçilerini mobilize etmek zorundadır. Sosyal medya seçmenin aday ile daha yakın iletişim kurabilmesine olanak sağlarken adayın olası oylarını da artırmaktadır. Doğrudan gönderilen kişisel mesajlarla seçmen uyarılırken basın bildirimleri gibi dolaylı mesajlar da sosyal medya aracılığıyla yayınlanabilir. Bu yolla kanaat önderleri veya kendi sosyal çevrelerindeki kişileri etkileyebilirler (Bright, Hale, vd., 2020: 3-4).

Siyasetçilerin ve vatandaşların sosyal medya üzerinden oluşturdukları gündem araştırmacılar için iki gündemi aynı veriyle inceleme şansı yaratmaktadır. Belirli bir anda vatandaşlara sorulan “en önemli sorun nedir” sorusuyla veri toplamak yerine sosyal medyadan dijital dinleme yöntemiyle toplanan verilerin kamuoyu gündemi daha iyi tespit ettiği Barbera (2019) tarafından ileri sürülmektedir. Yapılan çalışmada siyasetçilerin gündem oluşturmak yerine gündemi takip ettikleri ve kamuoyundan ziyade kendi seçmenlerine sosyal medya üzerinden daha duyarlı olukları tespit edilmiştir.

Sosyal medyanın demokrasi ve iletişimi dönüştürürken yarattığı tehditler şu şekilde sıralanabilir: (1) kötü niyetli casusluk faaliyetleri siyasal istikrarı hedef alabilir; (2) üretilen yalan haberler kamuoyunu yanlış yönlendirip telafisi mümkün olmayan sonuçlar doğurabilir; (3) seçimli tüketim sonucu ve yansıma çemberleri¹⁶ içinde dile getirilen görüşler nedeniyle siyasal kutuplaşma artar ve toplumsal çatışmalar derinleşebilir, (4) küçük bir

---

¹⁶ Yansıma çemberleri kişilerin seçimli tüketim yapmaları sonucu sadece kendi fikirlerini destekleyen bilgileri görür hale gelmesi sonucu ortaya çıkan fenomene verilen addır (Barberá vd., 2015: 1). Genelde sosyal medya araştırmalarında ideolojik grupların tespit edilmesi, siyasal kutuplaşmanın, aşırılığın ve ayrımcılığın önlenmesi gibi bağlamlarda ele alınır.

grubun sesinin çok çıkması nedeniyle gündem temsilinde orantısızlık ortaya çıkabilir, (5) aşırı gruplar eleman istihdamı ve propaganda için kullanışlı bir zemin elde edebilirler.

Sosyal medya geleneksel medyanın yerini almadıysa bile onu dönüştürmüş ve bilgi iletiminin daha demokratik hale gelmesine katkıda bulunmuştur. Ancak günümüzde siyaset ve sosyal medya ilişkisi sadece üretilen içerik ve bunun neden olduğu dijital veya geleneksel aktivizm eylemleri değildir. Yabancı istihbarat servislerinin veya diğer grupların kişisel verileri toplaması ve bu kişisel verileri kullanarak üretilen kişiselleştirilmiş yalan haberlerle seçimlerin manipüle edilmesi sorunu ortaya çıkmıştır. Brexit'e¹⁷ giden süreçte Birleşik Krallıkta ve 2016 ABD başkanlık seçimlerinde patlak veren Cambridge Analytica skandalında¹⁸ sosyal medya devlerini çok zor bir duruma sokmuş, Avrupa ve ABD'de hükümetleri aksiyon almaya zorlamıştır (Cadwalladr, 2017; Nielsen, 2018).

Sahte haber kavramı içinde iki alt sınıftan bahsedilebilir. Bunlardan birincisi yanlış haber (misinformation)¹⁹ diğer ise dezenformasyondur²⁰. Yanlış haber içeriği itibariyle okuyanı doğru olmayan bir yöne yönlendirir. Dezenformasyon ise insanları istenilen yöne yönlendirmek için hedef gözeterek ve bilinçli bir şekilde üretilmiş sahte içerikleri tarif eder. Bu tür sahte haberler genellikle siyasal bir silah olarak yapay gündemlerle²¹ hedef devletleri zayıflatma ve istikrarsızlaştırma aracı olarak kullanılmaktadır. Twitter özelinde yapılan bir araştırmada insanların siyasal konularda sahte içerikleri doğru içeriklerden daha hızlı ve fazla paylaştıkları tespit edilmiştir (Lazer vd., 2018: 1094).

---

¹⁷ Brexit referandumu Birleşik Krallık'ın 2016 yılında Avrupa Birliği'nden ayrılışını halk oyuna sunmuştur. %51,89 oyla referandumda evet oyu çıkmış ve Birleşik Krallık'ın AB'den çıkış süreci başlamıştır (Zaken, 2018).

¹⁸ Cambridge Analytica Skandalı, 2016 yılı ABD Başkanlık Seçiminde Facebook üzerinden elde edilen verilerin Cambridge Analytica isimli şirket tarafından yasal çerçeveler ve etik ilkeler dışında kullanılarak seçmen profillerinin oluşturulmasına verilen addır. On milyonlarca Facebook kullanıcısının geçmiş verileri ve kişisel bilgileri seçimlerde kullanılmak için satılmıştır. Skandala Rusya'nın da adının karışmış olması, olayı uluslararası ilişkiler meselesine dönüştürmüştür (Nielsen, 2018).

¹⁹ Misinformation kavramı hatalı bilgi anlamına gelse de yanlış bir bilginin kötü niyet olmadan paylaşıldığına işaret eder.

²⁰ Disinformation kavramı misinformation kavramından farklı olarak yanlış bilginin bilinçli bir şekilde paylaşılmasına işaret eder. Türkçe'ye dezenformasyon olarak geçmiştir.

²¹ Yapay gündem, gerçekte olmayan veya gerçek olsa dahi daha önemli olanı arka plana itme amacı güden bilgi, olay ve konulardan oluşturulan gündem örüntüleridir.

Yalan haberlere karşı alınan önlemlerin Covid-19 pandemisi sürecinde yetersiz kaldığı ortaya çıkmıştır. Au vd. Mayıs 2020’de yaptıkları araştırmada üretilen sahte/yanıltıcı içeriklerin %33’ünün devlet destekli medya ajansları tarafından üretildiğini ve bunların da %83’ünün Rusya ve Çin bağlantılı olduğunu tespit etmişlerdir (Au vd., 2020). Kullanıcıların milyonlarca defa etkileşime girdiği bu içerikler günümüzde eskisinden daha büyük bir tehdit olarak varlıklarını devam ettirmektedirler.

Türkiye’deki çevrimiçi bilgi ekosistemi de oldukça sorunlu ve kirlidir. Bunun yanı sıra dijital okuryazarlığın ve medya okur yazarlığının düşük olması kişileri sahte içeriklere karşı savunmasız bırakmaktadır. Her iki internet kullanıcılarından biri sahte habere maruz kaldığını belirtmektedir. Özellikle son yıllarda seçimler, darbe girişimi, Suriye iç savaşı, mülteciler, nükleer enerji, terörle mücadele gibi konularda çok fazla sayıda dezenformasyon yapılmıştır. İktidar veya muhalefet yanlısı çevrimiçi hesapların duruma göre doğruluğu şüpheli içerikleri siyasi amaçlarla kullandığı tespit edilmiştir. Türkiye’de sahte içeriklerle kamuoyunu yönlendirme çabaları genel olarak Twitter veya Facebook’un açık erişimli sayfalarından değil EkşiSözlük veya kapalı Facebook grupları gibi araçlar kullanılarak yapılmaktadır (Ünver, 2019: 44-45; Yinanç, 2018).

Çevrim içi platformlarda daha fazla cevap, yorum, görüş yazan, dilekçeleri imzalayan, beğenen, paylaşan ve bu gibi edimlerle içeriğin büyük çoğunluğunu üreten kullanıcılara "güç kullanıcıları (power users)" adlandırılması yapılmaktadır. Örneğin 250 milyon kullanıcısı olan change.org'daki dilekçelerin %50'si kullanıcıların sadece %5'i tarafından üretilmiştir. Change.org bir istisna değildir. Çevrim içi ağ ve konuşma siteleri, eğitim ve bilim platformları gibi çeşitli türlerden sitelerde benzer bir durum tespit edilmiştir (Bright, Bermudez, vd., 2020: 1838-1839).

Bu tespit çevrim içi platformların demokrasi bağlamında çözümlemesi için önem arz etmektedir²². Çünkü küçük bir grup orantısız bir gündem yaratmakta bu da farklı veya zayıf

---

²² Dijital demokrasi kafa karıştırıcı ve açık tanımı olmayan bir kavramdır. İki temel boyutta ele alınabilir. Bunlardan birincisi dijital teknolojilerin durumlara, kurumlara ve pratiklere etkisinin ele alındığı çözümleme boyutudur. İkincisi demokrasinin açık ve değişken siyasal yapısına ilişkin fikirleri içeren normatif boyuttur.

seslerin duyulmasının önüne geçmektedir. Çevrim içi güç kullanıcılarını tespit etmek kolay olsa da nasıl güç kullanıcı olduğunun tespit edilmesi o kadar kolay değildir. Eğitim ve finansal gelir durumu bunu açıklamada zayıf kalsa da boş zaman gibi bir kaynağın güç kullanıcılarını diğerlerinden ayırttığı tespit edilmiştir. Çevrim içi güç kullanıcılarını yüksek siyasal katılımında bulunan kişilere benzetmek mümkündür (Bright, Bermudez, vd., 2020: 1850).

Günümüzde önce internet ve ardından sosyal medyanın gündem belirlemeye ilişkin getirdiği en önemli gelişme gündeme maruz kalanların kendi isteklerine göre seçmesine olanak sağlamasıdır. Buna bağlı olarak belirli gündemleri takip edenler daha küçük gruplara inmekte ve gündemler çeşitlenmektedir. Benzer içerikleri takip eden kişiler yansıma çemberleri oluşturmaktadırlar (Feezell, 2017: 2).

Seçimli tüketim ve yansıma çemberleri oluşması sonucu çevrim içi iletişim platformları siyasal kutuplaşma yaratmaktadırlar (Barberá vd., 2016: 1539). Siyasal kutuplaşmayı artıran konularda benzer ideolojiye sahip gruplar arasındaki bilgi akışı, gruplar arası iletişimin düşmesine neden olarak yansıma çemberleri denilen fenomeni ortaya çıkarır. Yani kişiler aslında kendi fikirlerini tekrar duyar ve tartışma kısıtlı notalarla çalınan müzik gibi tekdüzeliğe evrilir.

İnternetin iletişimde yarattığı devrimin ardından ortaya çıkan bloglar ve sosyal medyanın farklı görüşlerden milyonlarca insanı bir araya getirdiği, medyanın tekeline kırarak farklı görüşlerin ifade edilebildiği demokratikleştirici bir ortamın oluşabileceği, dezavantajlı ya da azınlık grupların gündem oluşturabileceği fikirleri ortaya atılmıştır. Ancak bu ortamlarda bireylerin bilgiyi seçerek tükettiği ve kendileriyle benzer fikirlere sahip kişilerle aynı ağ içerisinde yer aldığı sonucu yapılan pek çok çalışmada ortaya çıkmıştır. Sonuçta da

---

Tarihçesine kısaca bakıldığında 1980'lerin kablolu televizyon teknolojisi teledemokrasiyi günlük hayata sokmuştur. 1990'larda internetin hızla yaygınlaşmasıyla "küresel köy" anlayışı da ortaya çıkmıştır. Web 2.0 ile birlikte içeriklerin sadece tüketildiği değil aynı zamanda üretildiği de bir yapıya geçiş yaşanmıştır. Sonuçta, dijital demokrasi eşitlik, özgürlük, katılım gibi demokrasinin temel yapıtaşlarını güçlendiren veya zayıflatan bir kavrama indirgenmemelidir (Berg & Hofmann, 2021: 2-5).

demokrasiyi destekleyecek bilgi çeşitliliği dar gruplar içine hapsolmuştur (Himmelboim vd., 2013: 155-156).

İçeriklerin seçilerek tüketilmesinin (selective exposure) altında çeşitli sebepleri arasında bilişsel tutarsızlığın azaltılması, yanlı ya da muhalif görülen medya organlarından kaçınma arzusu, mutabık olunan bilginin tüketiminin daha kolay olması ve daha nitelikli bilgi tüketme algısı sayılabilir. Seçimli tüketim kutuplaşmayı artırarak demokratik değerlerin zedelenmesine yol açabilmektedir (Dylko vd., 2017: 182).

Twitter üzerine yapılan çalışmalarda online platformlarda liberallerin muhafazakarlara göre ideolojiler arası içeriklerle etkileşime girme oranları daha yüksek olarak tespit edilmiştir (Barberá vd., 2016: 1539). Bunun yanı sıra siyasetle daha fazla ilgilenen ve bilgiyi farklı kaynaklardan edinen kişilerin bir yansıma çemberi içinde olma olasılığının düştüğü de tespit edilmiştir (Dubois & Blank, 2018: 740).

Kişiler, kendi fikirlerini yansıtan bilgi kaynaklarından beslenmeye eğilimli olsalar (Iyengar & Hahn, 2009: 19) da karşı çıktıkları fikirlerden kaçınmaya eğilimli değildir (Dubois & Blank, 2018: 730; Garrett, 2009: 694). İnsanların sosyal medyada sadece kendi fikirlilerinin yansımalarını görmeleri sadece kendileriyle aynı fikirde olanlarla etkileşim kurmaları onları daha da kutuplaştıracaktır. Bu durum demokrasinin temel gereklerinden bir tanesi olan iyi bilgilendirilmiş/bilgilendirilmiş vatandaş tanımına tezat bir durum ortaya çıkarmaktadır (Conover vd., 2011).

Seçimli tüketim ve yansıma çemberleri çalışmalarının en önemli kısıtı belirli bir platforma odaklanmaları ve büyük resmin sadece sınırlı bir kısmını gösterebilmeleridir. Kişiler bilgiyi sadece çevrim içi platformda tüketip burada tartışmalara dahil olmamaktadırlar. Aksine aileleri, arkadaş çevreleri, geleneksel basın-yayın organları, diğer çevrim içi platformlar gibi çok çeşitli kaynaklardan süzülen bir bilgi ekosisteminden bahsedilebilir (Dubois & Blank, 2018: 730).

Sosyal medyada aşırı sağ, sol ya da dinci terör grupları gündem yaratabilme becerisine sahiplerdir. Viral²³ olan içeriklerle toplumun belirli bir kısmını ya da tamamını hedef alarak tehdit oluşturmaktadırlar. İçeriklerin sosyal medyada nasıl gündem oluşturabildiğine ilişkin takipçi sayısı veya beğenme/paylaşma sayıları dışında net ölçüm araçları olmadığı için bu gibi zararlı gündemlerle mücadele edilmesi oldukça zordur (Sprejer vd., 2021).

2.1.3 Siyasal Söylem

Siyasal söylem kavramının iki temel parçası bulunmaktadır. Bunlardan birincisi söylemdir, diğeri ise siyasettir. Söylemin sözlük tanımı, fikirlerin sözlü olarak ifade edilmesidir. İkinci parça siyaset ya da neyin siyasal olduğu temelden tartışmalı bir konudur. Dilin kendisinin de siyasal bir fenomen olduğu yaklaşımı siyasetin söylem analizinin yapılması gerektiğini öne sürer. Sonuçta siyasal söylemi inceleyen siyaset bilimciler siyaset ve dil arasındaki ilişki nedir sorunu sorarlar (“Discourse”, 2021; Dunmire, 2012: 735).

Siyasal söylem, onu üreten aktörlerden yani siyasetçilerden yola çıkılarak tanımlanabilir. Siyasal söylem çalışmalarının çoğu profesyonel siyasetçilerin yani başkanların, başbakanların, parlamenterlerin, siyasi parti liderlerinin konuşmalarına ve/ya metinlerine odaklanmıştır. Siyasetçiler siyasa üretiminde merkezi rolleri olan, seçimle ve/ya atanarak gelen, ve belirli bir ücret alan profesyonel kişilerdir. Bu yönden siyasal söylem eğitim, sağlık veya hukuk gibi diğer uzmanlık alanları gibi ele alınabilir. Tek yönlü siyasal söylemin diğer aktörleri mesajın hedefini oluşturan insanlar, vatandaşlar, gruplar veya kitlelerdir. Ancak siyasal söylem tek yönlü işlememektedir. Siyasa süreçlerine dahil olan

---

²³ Viral olma, video, görsel, veya metin biçimindeki dijital içeriğin çok kısa sürede çok fazla kişi tarafından görülmesi, paylaşılması veya yorumlanması olarak tanımlanabilir. Günümüzde içerikler genelde YouTube, Twitter, TikTok gibi sosyal medya platformlarında viral olduktan sonra diğer medya organlarına sızarlar. Viral içeriklerin zararlı bilgisayar virüsleriyle bir ilgisi yoktur.

tüm kişiler ve/ya gruplar siyasal söylemin sadece tüketen değil bir şekilde onu üreten parçası olurlar. Böylece siyasal söylem siyasal süreçlerin paydaşları tarafından üretilen sözlü iletişim bütünüdür tanımına ulaşılabilir (van Dijk, 1997: 11-13).

Siyasal söylem sadece aktörlerin kimler olduğuyla ilgili değildir. Siyasal söylem teorisinin temel araştırma alanları kimlik inşası, yeni ideolojilerin üretimi²⁴, toplumsal hareketlerin mantığı, ve sosyal bölünmelerdir. Buna ek olarak sosyal yapıların yaratımı, yıkımı ve dönüşümü yani sosyal organizasyonla da ilgilidir (Dellagnelo vd., 2014: 142). Siyasal dilin bu şekilde çözümlenmesi yapısalcı yaklaşım olarak adlandırılır. Yapısalcılıkta²⁵ bireylerin anlamlandırma süreçlerinde dil merkezi bir rol oynamaktadır. Buna göre gerçeği inşa eden de dildir (Aşlakçı, 2020: 20; Koopmans & Statham, 1999: 2).

Söylem analizi toplumsal yapılar, ilişkiler ve süreçlerle bunlar hakkındaki söylemsel aktiviteler, olaylar ve metinler arasındaki saydam olmayan belirlenimci (deterministik) ilişkiyi ve/ya neden sonuç ilişkisini sistematik olarak çözümlenmeyi amaçlar. Bunu yaparken iktidar ilişkilerinin ideolojiyi, söylemin de iktidarı ve hegemonyayı²⁶ nasıl etkilediğini araştırır. Ancak bu noktada dil - sosyal pratikler ilişkisinin iki yönlü olduğu da dikkate alınmalıdır. Dil sosyal pratiklerin üretimini etkilerken kendisi de değişir ve/ya dönüşür (Horváth, 2009: 46).

Siyasal söylemin ideolojik temelleri, onun ana aktörü siyasetçi ele alındığında daha kolay çözümlenebilir. Siyasetçinin iki farklı ideolojiye sahip olduğu söylenebilir. Bunlardan

---

²⁴ İdeoloji iktidar ilişkilerine ilişkin sistemli fikirler bütünüdür. Genellikle sistemi değiştirmeyi, dönüştürmeyi veya yıkmayı hedefler. Var olan sistemin eleştirisi, ideal bir gelecek öngörüsü ve mevcut durumdan arzulanan geleceğe nasıl gidilebileceğine dair bir araç seti sunarlar. Başlıca ideolojiler arasında liberalizm, sosyalizm, muhafazakarlık, faşizm, anarşizm, feminizm, kozmopolitanizm, ve kökten dincilik sayılabilir (Heywood, 2016: 54-83).

²⁵ Yapısalcılık 1950'lerde Fransa'da ortaya çıkmıştır. Yeni eleştirel okula meydan okumuş ve Sartre'ın varoluşçuluğunu reddetmiştir. İnsan davranışının kültürel, sosyal ve psikolojik yapılar tarafından belirlendiğini varsayan felsefe, dil bilim, sosyoloji, tarih, arkeoloji ve antropoloji teorisi ve metodolojisidir. Edebiyat alanında Barthes ve Derrida, psikolojide Lacan, felsefede Foucault ve sosyal çözümlemede de Althusser önemli temsilcileridir (Mambrol, 2016).

²⁶ Hegemonya Yunanca lider anlamına gelir ve sistemin bir elemanın diğerleri üzerindeki dominasyonunu ifade eder. Marksist teorisyen Antonio Gramsci tarafından siyaset bilimi içinde kavramsallaştırılmıştır (Heywood, 2000: 205).

birincisi siyasetçinin profesyonel olarak işlevini yerine getirirken metinlerde ya da konuşurken kullandığı ideolojidir. İkincisi, siyasetçinin parçası olduğu siyasal-sosyal grubun ideolojisidir. Sonuçta siyasetçinin söyleminde bu iki ideoloji bir arada görülebilir. Ancak bu, iki ideolojinin bir potada eridiği anlamına gelmez. Zaman zaman ikisinin çeliştiği durumlar da ortaya çıkar. Siyasal söylemde yaşanan bu durumlar siyasa süreçlerinde etkin roller alan diğer aktörlerde de görülebilir. Örneğin, bir gazeteci kurumsal ve kişisel ideolojileri arasında sıkışabilir, ikisini bir arada kullanarak daha farklı söylemler üretebilir veya birini tercih edebilir (van Dijk, 2003: 208).

Söylem toplumda iki farklı seviyede görünüm kazanabilir. Bunlardan birincisi olan mikro söylem iletişim için dilin kullanımını olarak tanımlanabilir. Buna karşın, ikinci seviyede ortaya çıkan, makro söylem iktidar ilişkilerinin belirlediği eşitsizlik zeminindeki dil yapılarında görülür. Makro söylem süreçlerinde söylemin üretildiği ve mesajın ulaştırıldığı entegre bir yapıdan bahsedilebilir (Aşlakçı, 2020: 22).

Son olarak siyasal olan temelden tartışmalı olsa da bazı konularda aktörler doğrudan söylem üretmemeyi seçerler. Bunun sebeplerinden bir tanesi kendilerini korumak, diğeri de rakiplerine karşı avantaj elde etmektir. Bu dolaylılık tutumunun farklı iletişim stratejileri vardır. Bunlar bahane üretme veya kaytarma, geçiştirme, imada bulunma, ve eğretilmelerdir (Obeng, 1997: 49-54).

2.1.4 Siyasal Parti

Siyasal partilerin işlevi toplumsal kırılmaların ve çatışmaların temsil edilmesidir (Özbudun, 2016: 1). Arend Lijphart (2012: 31) karşılaştırmalı çalışmasında toplumların din, ideoloji, dil, kültür, etnisite veya ırk eksenlerinde bölündüğünü ve siyasal partilerin de bu kırılımlar üzerinde yükseldiğini ileri sürmektedir.

Parti sistemleri, seçimlere katılan parti sayısı, açık ve rekabetçi seçimler, seçmen desteğinin güç ve coğrafi dağılımının göreceliliği gibi pek çok farklı etmenle tanımlanmakta olsalar da bunlar arasında öne çıkan sistem içindeki parti sayısıdır. Tek parti, Anglo-Saxon iki parti ve çok partili sistemler klasik sınıflandırma biçimidir (Ete vd., 2015: 175).

Modern demokrasilerde seçimler klasik demokrasi çerçevesindeki tanımından çok daha farklı hale gelmiştir. Bunun en önemli sebeplerinden bir tanesi siyasal parti örgütlenmeleridir. Parti aday göstereceği kişileri iç ve dış dinamikleri göz önünde bulundurarak seçer. Seçmen de doğrudan adaya değil partiye oy verir. Seçim çevresinin yarıçapı aday ve seçmen arasındaki bağın niteliğini belirler. Bu noktada seçim çevresi ne kadar küçülürse adayların tanınma şansı artar (Duverger, 1962: 97-100).

Parti sayısına göre yapılan ayırmda tek parti, iki parti ve çok partili sistemlerde söz edilir. Tek partili sistemlerin temel özelliği devlet-parti bütünleşmesinin gerçekleşmiş olup rejimin otoriter veya totaliter karaktere sahip olmasıdır. İki partili sistemlerde iki güçlü parti iktidara gelebilmek için yarışmaktadır. Bu sistemlerde iktidara kimin geleceğini belirleyen üçüncü bir küçük parti de görülebilir. Siyasal iklimin daha ılımlı olduğu zaman iki partili sistemlerin daha iyi işlediği gözlenmiştir. Çok partili sistemlerde iktidara gelebilmek için partilerin koalisyon yapmaları ve uzlaşmaya varmaları gerekmektedir. Bu tür sistemlerde hükümetler farklı ideolojilerden partiler tarafından kurulduğu için genellikle kısa ömürlü olmakta ve siyasa gündemi belirsiz kalmaktadır (Basmacı, 2019: 24-32).

Sartori (2005: 107-110) sayılara göre yapılan temel sınıflandırmanın indirgemeci, ve tek partili, iki partili ve çok partili sınıflandırmanın yetersiz olduğunu ifade etmiştir. Buna rağmen sonsuz sayıda parçası olan siyasal sistemde partiler birleştirici bir rol oynamakta ve kayda değer partilerin sayılması için bir yöntem önermektedir. Partilerin görece önemlerinin sadece seçim sonuçlarında değil toplumsal kırılımlardaki pozisyonlarında da aramanın önemli olduğunu ifade etmiştir. Partileri saymanın ilk ve en basit yolu sandalye sayısıdır. Daha sonra hükümet etme veya iktidara ortak olma potansiyeli gelir. Partinin sandalye sayısı çok olsa bile iktidara ortak olamıyorsa, daha küçük ancak sürdürülebilir ve koalisyonlara ortak olan bir partiden daha etkisiz kalabilir. Buna göre Sartori yedi farklı parti sistemi

önerir: (1) tek parti, (2) hegemonik parti, (3) hâkim parti, (4) iki partili, (5) sınırlı çoğulculuğun olduğu, (6) aşırı çoğulcu, (7) atomize parti sistemi.

Partilerin sınıflandırmasına gelindiğinde ise karşımıza kadro, kitle ve hepsini yakala partileri çıkmaktadır. Kadro partilerinin üyeleri genellikle toplumun ayrıcalıklı kesimlerinden gelir. Kitle partileri ise bunun aksine olabildiğince fazla üyeye ulaşarak popüler bir örgüt kurmak isterler. Bu tür partilerin en belirgin örnekleri komünist ve faşist partilerdir. Hepsini yakala partileri mevcut partileri anlatmakta daha başarılıdır. Bu partilerin temel özelliği çok seslilik ve farklılıkları bir arada tutabilmektir. Bunlara ek olarak temsil ve bütünleşme partileri kavramından da bahsedilebilir (Basmacı, 2019: 33-34).

Aday ve parti arasındaki iktidar ilişkilerini belirleyen pek çok etmeden bahsedilebilir. Temsil sisteminin biçimi yani seçimler sonucu verilen oyların parlamentoya yansıma aritmetiği tüm ilişkilerin temelinde yatar. Ekonomik ilişkiler bu temelin üzerindeki en önemli katmandır. Kadro partileri geniş seçim çevrelerinde faaliyet gösterebilmek adına adaylara mecbur kalabilirler. Partilerin tüzükleri adaylara birtakım şartları -belirli süre üyelik gibi- yerine getirmeyi zorunlu kılabilir. Bunların dışında parti içi hizipler veya klikler, seçmen tercihleri, seçim atmosferi gibi sayısız adaylığı etkileyebilir (Duverger, 1962: 101).

Duverger bağımsız aday ve partiyi solo enstrüman ve orkestra ikilisine benzeterek seçim sisteminde, siyasal kültür ve yasal mevzuatı da içine alacak biçimde, adayın sesinin partilerin gücü karşısında gittikçe kaybolduğunu söyler (Duverger, 1962: 110).

2.1.5 Seçimler

Seçimler sağlıklı ve işleyen demokrasilerin en temel ve vazgeçilmez öğelerinden biridir. Düzenli yapılan seçimlerle seçmenler kendilerini ve/ya devleti yönetecek kişileri belirlerler. Bu şekilde seçimlerin iki sonucundan bahsedilebilir. Bunlardan birincisi matematiksel sonuç ikincisi ise psikolojiktir (Haytoğlu, 2017: 27; Kestel, 2020: 67).

Siyasi bir terim olarak seçimlerin iki farklı anlamından bahsedilebilir. Bunlardan birincisi terimi eyleme indirgeyen ve çerçevesini daha dar çizen tanımdır. Bu tanımda seçimler temsilcilerin seçilmesi yöntem ve eylemidir. İkinci tanım seçimleri bir süreç olarak tanımlar. Seçim takviminin ilanından temsilcilerin belirlendiği güne kadar adaylar, siyasi partiler, denetleyici kurumlar ve seçmenleri içine alan sadece oy hesaplama olarak değil farklı karar alma mekanizmaları ve kuralları içeren bir tanımı da yapılabilir (Üzmez, 2020: 17).

Seçimlerde oyların matematiksel hesaplaması için iki farklı yöntemden bahsedilebilir. Bunlardan birincisi çoğunluk sistemleri olarak adlandırılır ve oyların daha önce tanımlanmış basit veya nitelikli çoğunluğunu alan aday seçimi kazanır. Buna karşın oyların oranlı olarak hesaplanması sonucu da seçimin kazananları belirlenebilir. Oranlı hesaplama sistemlerinin temel hedefi seçimlerin temsil gücünün artırılmasıdır (Kestel, 2020: 87-98).

Seçimlerde matematiksel sonucu etkileyen birinci faktör seçim çevresidir. Yani parlamentoya belirli sayıda kişi gönderilmesine karar veren kişileri ifade eder. Dar seçim çevresinde bir koltuk için seçim yaparken geniş seçim çevresinde birden fazla koltuk belirlenir. Bir vekil başına düşen seçmen sayısı partilerin başarısı üzerinde kritik rol oynamaktadır. Seçim çevresi daraldıkça küçük partilerin şansları da azalır (Haytoğlu, 2017: 29). Örneğin Türkiye'de genel seçim bölgeleri oldukça büyüktür. 10.5 milyon seçmenin bulunduğu İstanbul ve 4.5 milyon seçmenin bulunduğu Ankara 3 seçim çevresine ayrılmıştır (*Cumhurbaşkanı ve 27. Dönem Milletvekili Genel Seçimi Seçim Çevresi Sandık ve Seçmen Sayıları*, 2018). İstanbul'dan 98 Ankara'dan 36 aday milletvekili olarak seçilmektedir (*Cumhurbaşkanı ve 27. Dönem Milletvekili Genel Seçim İstatistikleri*, 2018).

Seçimlerin matematiksel sonucunu belirleyen bir diğer boyut seçimin tur sayısıdır. Seçimler tek turlu olabileceği gibi çok turlu olabilir. Nitelikli çoğunluk tanımı yani oyların ne kadarını alan adayın kazanan olduğu ve katılımın bu denklemde rol oynayıp oynamayacağı anayasa ya da seçim kanununa göre belirlenebilir. Ayrıca seçmenler ikinci derece seçmenleri belirlemek için de oy kullanabilirler (Haytoğlu, 2017: 32).

Geniş bölge listeli çoğunluk sisteminde farklı hesaplama yöntemleri yine seçim sonucunda önemli rol oynar. Seçim çevresinin basit çoğunluğunu veya nitelikli çoğunluğunu alan liste tüm koltukları kazanabilir. Seçmenler listelerden kendi belirledikleri adaylara da oy vererek alternatif liste yaratabilirler. Çoğunlukla hesap yapılan sistemlerden farklı olarak oranlı hesaplama sistemleri de kullanılabilir. Seçim kotası belirlenmesi ve artık oyların hesaplanması bu hesaplamaların en temel sorunudur (Haytoğlu, 2017: 36-52).

Seçimlerde matematiksel olarak sonucu etkileyen bir diğer araç barajdır. Baraj seçim çevresine uygulanabileceği gibi ülke genelinde de uygulanabilir. Parlamentoya giren parti sayısının azaltılarak daha istikrarlı bir dağılımı hedefler. Ancak bazı oyların parlamento dışında kalmasına neden olarak demokrasiyle çelişen bir durum yaratır (Haytoğlu, 2017: 54).

2.1.6 Oy Verme ve Oy Verme Davranışı

Demokratik değerler siyasal katılım üzerine inşa edilmiştir. Seçimlere katılım da demokrasinin olmazsa olmazlarından. Eğer seçimlere katılım dengesiz olursa sistem de dengesiz sonuçlar üretir ki bu demokrasiler için ciddi bir sorundur. Katılımın artması için ülkeler çeşitli önlemler almışlardır. Bunlardan bir tanesi oy vermenin zorunlu kılınmasıdır. Bu anlayış demokrasinin sağladığı faydaların katılım ödevine bağlanması sonucu ortaya çıkar. Ancak bu anlayışın faydaları olduğu kadar zararları da vardır. Örneğin siyasetle ilgisi ve sonuçta bilgisi olmayan vatandaşların katılımı "gerçek demokrasi"lerde arzulanan bir durum değildir (Lijphart, 1997: 1,8-10; Lipset, 1960: 32).

Oy verme modelleri üç ana okul etrafında gelişmiştir. Bunlardan ilki Columbia Okulu modeli olarak bilinen ve Columbia Üniversitesi Uygulamalı Sosyal Araştırmalar Bürosu'nda Paul Lazarsfeld öncülüğünde başlayan sosyolojik modeldir. Sosyolojik modelin öncü çalışması The Peoples's Choice'ta (1948) sosyal ve uzamsal etmenlerin oy vermedeki etkisini incelenmiştir. İkinci model psiko-sosyal model olarak adlandırılır ve Michigan Okulu olarak da bilinir. Campbell, Converse, Miller ve Stokes'un 1960'da kaleme aldıkları

klasikleşmiş The American Voter (1960) çalışması parti kimliğinin oy verme davranışında daha baskın bir rolü olduğunu ileri sürerler. Son model ise Anthony Downs'ın An Economic Theory of Democracy (1957) çalışmasıyla başlayan seçmenlerin tercihlerini yaparken rasyonalite, tercih, bilinmezlik ve bilgi gibi parametreler tarafından etkilendiğini öne sürer. Bu model ussal seçim teorisi (rasyonel tercih) veya Rochester Okulu olarak da adlandırılır (Antunes, 2010: 146). Bu üç model başlangıçta birbirine rakip olarak çıksalar da toplumun bütününe bakıldığında hepsinin büyük resmin bir kısmını doğru biçimde çektiği anlaşılmaktadır.

Sosyolojik model, temel olarak gündem araştırmaları sürecinde ortaya çıkmıştır. Aslında Lazarsfeld'in temel iki amacından bir tanesi medyanın seçmen tercihlerinde etkisini araştırmak ve diğeri de ardışık mülakatların çözümlemesi için yeni bir metodoloji geliştirmektir. Ancak çalışmasında Lazarsfeld vd.'nin (1948) medyanın oy verme üzerinde etkin olduğu hipotez olarak öne sürülse de sonuçlar bu varsayımı desteklememiştir. Sosyal faktörlerin karar alma süreçlerinde daha baskın olduğu ortaya çıkmıştır. Sosyo-ekonomik durum, din ve ikamet edilen yer siyasal eğilim endeksini belirler (Antunes, 2010: 146-147).

1940 seçimlerinde Ohio Erie kasabasında ve 1948 New York Elmira'da gerçekleştirilen çalışmalar seçmen kırılımının üç noktada temellendiğini belirlemiştir. Bunlardan ilki sosyal farklılaşma din, sosyo-ekonomik durum, ırk ve ikamet yeri tarafından belirlenirler. İkincisi farklılıkların kuşaklar boyunca aktarılabilirliğidir. Son olarak grup üyeleri arasında sosyal ve fiziksel yakınlıktır (Antunes, 2010: 149).

Bulgulara göre seçmenlerden sadece %8'i propaganda sürecinde tercihlerini değiştirmişlerdir (Lazarsfeld vd., 1948: 103). Ancak bu seçimlerin anlamsız olduğu anlamına gelmez. Aksine seçim sürecinde siyasal olarak aktivasyonu yüksek seçmenin algıda seçiciliğinin bir ürünüdür. Yani propagandaya daha fazla ilgi gösterenler zaten tercihlerini, daha önceden belirlemiş kişilerdir (Lazarsfeld vd., 1948: 124). Sonuçta sosyolojik modele göre bireylerin oy verme davranışı sosyal grupları tarafından inşa edilirken, bireyler de oy vererek gruplarını tekrar tanımlarlar (Lazarsfeld vd., 1948: 148).

Kitle iletişiminin²⁷ klasik eserleri arasında yer alan 1955 yılında ilk basımı yapılan *Personal Influence: The Part Played by People in the Flow of Mass Communications* bu çalışmanın takipçisi olmuştur. Medya mesajlarının kişilerarası ve kişilerin ait olduğu gruplar aracılığıyla kanaat önderleri tarafından mesajın tekrar inşa edildiği süreçler tanımlanmıştır (Antunes, 2010: 149).

Sosyolojik model Lipset tarafından geliştirilmiştir. Ancak Lazarsfeld ve Berelson'un aksine Lipset ve Rokkan makro-sosyolojik açıdan ele almışlardır. Toplum tarihsel süreç içerisinde onu meydana getiren kurumlar kilise-devlet, yapılar merkez-çevre ve süreçler endüstri devrimi gibi unsurlarla açıklama yoluna gitmişlerdir (Antunes, 2010: 152; Lipset & Rokkan, 1967).

Psiko-sosyal model, sosyolojik modelin uzun dönemli oy verme davranışının durağanlığını açıklamak için elverişli olsa da seçmenlerin beklenmedik tercihlerini açıklamada yetersiz kalması eleştirilerinden türemiştir. Bu eleştiriler Michigan Üniversitesi Anket Araştırma Merkezi'nde 1948 ile 1956 yılları arasında yayımlanan çalışmalarda temellenirler. Bu çalışmalar daha sonra atıf klasiği haline gelen *The American Voter* adıyla kitaplaştırılmış ve psiko-sosyal okul ortaya çıkmıştır (Antunes, 2010: 152). Deneysel çalışmaların sonucunda (1) siyasal parti kimliğinin, (2) siyasetle ilgili olmanın ve (3) siyasetçiye kişisel yakınlık hissetmenin oy verme davranışına etkisi olduğu saptanmıştır (Knoke, 1974: 92).

Psikososyal modelin merkezi teması partizanlıktır. Kişiler herhangi bir partiyle organik bir bağ kurmasalar, düzenli oy vermeseler ya da sistematik savunuculuğunu yapmasalar da psikolojik bir bağ kurarlar. Çalışmada siyasal parti, seçmene ulaşmak için

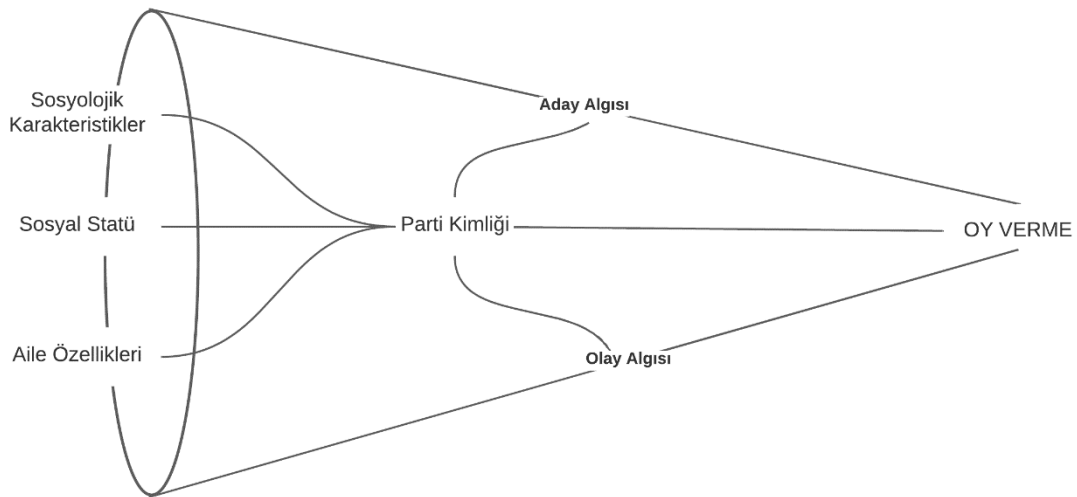
---

²⁷ Kitle iletişim veya kitle medyası siyasal olarak çoğul bir ifadedir. İki temel parçası vardır. Bunlardan birincisi gazeteler, dergiler ve diğer yazılı eserleri kapsayan basındır. İkinci parça televizyon, radyo ve internet iletişim araçlarını içeren yayındır. Ototrter ve totaliter rejimlerde kitle iletişim araçları basit birer propaganda aracına dönüşürken demokratik sistemlerdeki durumları hakkında farklı görüşler vardır. Çoğulcu teorisyenler medyanın demokrasiyi desteklediği ve farklı görüşlerin görünürlüğünü artırdığını söyleyerek olumlu bir yaklaşım sergileseler de bilginin filtrelenmesi, yorumlanması ve öncelenmesiyle ortaya çıkan medya yanlılığı sağ ve sol görüşten eleştiriler alır (Heywood, 2000: 210-211).

birbirini bastırmaya çalışan seslerin arasında fikirleri şekillendiren önemli bir yapı olarak tanımlanmıştır (Campbell vd., 1960: 128).

Nedensellik hunisi uzak ve yakın unsurların oy verme davranışına etkisini gösteren ve merkezinde de partizanlık olan bir eğretilimedir (bkz. Şekil 2). Araştırmaya göre parti kimliğinde değişim nadir ve büyük sosyal veya siyasal etmenler sonucu olur. Sosyal etmenlere evlenme, üniversiteye girme, iş değişikliği siyasal etmenlere de rejim değişiklikleri, Avrupa Birliği'ne girme, Sovyetler Birliği'nin yıkılması gibi örnekler verilebilir. Buna karşılık kısa dönemli etmenler partizanlık üzerinde etkisiz olsalar da oy verme davranışı üzerinde etkili olabilirler (Antunes, 2010: 156).

Şekil 2- Psiko-sosyal modelin önerdiği nedensellik hunisi

Parti kimliği grup aidiyeti ve aile tarafından bireyin genç yaşlarda etkilenmesinin bir çıktısıdır ve bireyin parti tercihleriyle yakından ilişkilidir. Sosyalizasyon süreçleri, davranışsal kalıplar ve aidiyetle ilgili çıkarlar belirli partilerden uzak durmaya neden olur. Parti kimliği yüksek olanların parti değiştirmeleri zorken herhangi bir partiye aidiyet hissetmeyenler ve düşük aidiyeti olanların diğer partileri destekleme olasılığı daha yüksektir (Çarkoğlu, 2012: 162).

Bu model ikiden fazla partiye sahip sistemlere uygulamada zor olması yönünden eleştirilirken ABD ve Avrupa’da bireylerin partilere olan bağlılıklarının zayıflaması da modelin gücünü zayıflatmaktadır. Ayrıca uzun vadeli partizanlığın büyük bir varsayım olması da eleştirilen bir diğer noktadır (Antunes, 2010: 156-157).

Rasyonel tercih teorisi, Anthony Downs tarafından An Economic Theory of Democracy adlı çalışmada ortaya atılmıştır ve Rochester Okulu modeli olarak da adlandırılır (Downs, 1957). Ekonometrik çözümlerinin piyasayı tahmin edebilmesi benzer bir yaklaşımın siyaset düzleminde de başarıya ulaşabileceği varsayımına dayanmaktadır (Antunes, 2010: 157).

Bu modelin üç önemli varsayımı vardır. Bunlardan birincisi bütün kararların çıkarı maksimize etme prensibi doğrultusunda alındığıdır. İkinci varsayım siyaset sistemin tutarlı bir zemin sağlayarak alınan kararların sonucunda seçilenlerin ve seçenlerin sorumluluk almasını garanti eder. Son olarak sistemde farklı seçeneklerin de kabul edildiği belirli bir seviyede belirsizlik vardır (Antunes, 2010: 158).

Modelin önemli diğer temaları stratejik oy verme ve uzamsal temsildir. **Stratejik oy verme** sadece istenen adayın kazanması için değil aynı zamanda istenmeyen adayın da kazanmaması için verilen oydur. Seçmen vereceği oyun faydasını hesaplaması sonucunda hangi adaya oy vermesi gerektiğini bulur. Ancak oyun marjinal faydası çok düşükse seçmen oy vermemeyi tercih edecektir (Antunes, 2010: 162).

Deneyci ve formal teoriler seçmen davranışını matematiksel olarak formüle etmek için çeşitli yaklaşımlar ortaya atmışlardır. Belirlemci ve olasılıksal yaklaşıma sahip iki ana kamptan bahsedilebilir. Klasik oy ve seçim teorileri seçmen davranışı hakkında belirlemci çıkarımlar yaparlar. Bu çalışmalara göre seçmen bir ya da daha fazla düzlemde mutlaka kendine en yakın adayı seçer (Burden, 1997: 1151). Bu yaklaşıma 1948 yılında Duncan Black tarafından ortaya atılan Ortanca Seçmen Teorisi (Median Voter Theorem)’i örnek verilebilir. Buna göre politikalar ve adaylar tek boyutlu bir düzlemde sıralandığında Condorcet yöntemini sağlayan seçim sistemi ortanca seçmene en yakın adayın seçilmesini sağlayacaktır (Black, 1948).

Deterministik yaklaşımların alternatifi olasılıksal modellerdir. Bu modellerin her ne kadar farklı özellikleri de olsa ortak bazı kabuller üzerinden hareket ederler. Bunlardan ilki seçmenlerin kendilerinden beklenen davranışları mutlaka göstermeyeceklerdir. Karar almaya etki eden stokastik unsurlar vardır (Burden, 1997: 1154).

Teori seçmenin oy vermeme davranışını hatalı modellemesi yönünden eleştirilmiştir. Kuram ve gerçekleşen arasında ciddi bir fark olduğu yapılan araştırmalarda ortaya koyulmuştur. Araştırmacılar ekonomik çıktısının sıfıra yakın olsa bile seçmenlerin oy vermeyi sürdürdüklerini bulmuşlardır (Blais, 2000: 1-2).

Ekonomik oy verme modellerine göre eğer ekonomi iyiye seçmen iktidarı oylarıyla ödüllendirir ya da tersi durumda cezalandırır (Stegmaier & Lewis-Beck, 2007: 518). Buna göre seçmenin geçmişe dayalı bir değerlendirme yapması gereklidir. Ancak Downs (1957: 139) seçmenin geçmişe bakarak değil gelecekte ortaya çıkacak olası performanslar arasında bir seçim yaptığını ileri sürmüştür. Araştırmalar seçmenlerin ezici çoğunluğunun kişisel ekonomik durumundan çok ülkenin ekonomik durumunu gözeterek oy verdiğini göstermiştir (Stegmaier & Lewis-Beck, 2007: 519).

Ekonomik modelin diğer zayıf yönü seçmenin oy verme seçenekleri üzerinde detaylı bilgiye sahip olduğu varsayımdır. Buna karşı teorinin savunucuları modeli geliştirerek bireylerin bilgi değil güven temelinde oy verme davranışını gerçekleştirdiğini ileri sürmüşlerdir. Seçmenler güvendikleri kitle iletişim araçları, kanaat önderleri, kurum ya da bireyler aracılığıyla seçecekleri adayın ya da partinin kendi çıkarına olduğu kanaatine varmaktadırlar (Antunes, 2010: 164).

Uzamsal model, Downs (1957) tarafından geliştirilen ve devam eden çalışmalarla formülize edilmiştir. Bu modelde seçmenler ve adaylar Öklidyen bir düzlemde gösterilirler. Bu noktaların kişilerin ideal pozisyonları olduğu varsayılır. Buna göre adaylar seçmenlere uzaklıklarına göre sıralanırlar. Bu model yakınlık modeli olarak adlandırılır (Merrill, 1993: 739).

Uzamsal tercih modelinde seçmenlerin siyasal düzlemde gerçek konumları ve partilerin algılanan konumları arasındaki uzaklık oy verme davranışını etkilediği iddia edilir. Örneğin, seçmenin sağ-sol düzlemde bir partinin ideolojik izdüşümüne uzaklığı arttıkça o partiye oy verme olasılığı azalır (Çarkoğlu, 2012: 161).

2.2 Ülke Örneklerinde Gündem Belirleme ve Seçim Başarısı

Yakın dönemde gündem ve seçim başarısı denildiğinde akla gelen en önemli iki seçim 2016 ABD başkanlık seçimleri ve Birleşik Krallık Brexit referandumudur. Bunlara ek olarak Barack Obama'nın 2008 ve 2012 yıllarında seçim kampanyasını²⁸ dijitalleştirilmesi de seçim gündemlerini etkilemede önemli bir kilometre taşı olmuştur. 2010'lu yıllarda yapılan seçimlere yabancı düşmanlığı ve mülteci krizleri, popülist söylemlerle yükselen sağ eğilimler damga vurmuştur.

ABD seçimleri ele alındığında gündem ve seçim başarısı düşünüldüğünde tarihsel olarak önce 2008 ve 2012 seçimlerinin incelenmesi gerekmektedir. Bu iki seçimde kampanya süreçlerine giren iki yenilik kişiselleştirilmiş siyasal iletişim ve dijital platformların siyasal amaçlar için araçsallaştırılmasıdır. Dijital aktivizmi²⁹ hedefleyen seçim kampanyası sürecinde seçmenlerin çevrim içi platformlarda Obama'nın siyasa içerikli

---

²⁸ Seçim kampanyası siyasal partilerin veya adayların seçim gününe dek fikirlerinin veya mesajlarının seçmene ulaşması için gösterdikleri çaba ve kullandıkları araçları anlatır. Bu araçlar ulusal medya, yeni medya, geleneksel kamusal etkinlikler, veya yazılı materyaller gibi çok çeşitli biçimlerde olabilir. Genelde seçim kampanyası dönemleri ülkelerin seçim yasalarıyla belirlenmiş belirli bir zamanı, örneğin seçim tarihinden önceki bir veya üç ay gibi bir dönemi, kapsar. Sağlıklı demokrasilerde seçim kampanyaları koltuğu ya da ofisi “doğru” kişinin veya partinin alması için önem arz etmektedir. Bunun yanı sıra seçim kampanyaları seçmeni eğitme ve meşruiyet inşa etme görevleri de görür (*Election Campaigns*, 2021; Heywood, 2016: 262).

²⁹ Dijital aktivizm insanların organize olarak eylem ve protestolarını çevrimiçi platformlar yoluyla yapmasını ifade eder. Çevrimiçi imza toplama, sosyal medya aracılığıyla mesaj paylaşma veya destek olma, cep telefonu ile mesaj iletimi, internet üzerinden para toplama gibi pek çok farklı yöntemi vardır. Amaç mesajın hızla daha fazla kişiye ulaşması olsa da tiktivizm (clicktivism) adıyla nitelendirilen ve geleneksel yöntemlere göre oldukça etkisiz olduğunu savunanlar da vardır. Bunun bir sebebi olarak iletilmek istenen mesajın bir yansıma çemberi içinde dolaşımını gösterilir (“Digital Activism”, 2020).

mesajlarına daha etkin katıldığı tespit edilmiştir. Sonuçta Obama internet üzerinden gündemi yönetmiş ve 2008’de büyük bir rüzgârı arkasına alarak seçimleri kazanmıştır. 2012 seçimlerinde “Yes We Can” gibi bir gündem oluşturma başarısı yakalayamamıştır. Buna rağmen özellikle çevrim içi farklı kanallardan ve küçük bağışlar toplamayı hedefleyen Obama kampanyası bunda başarılı olmuştur (Bimber, 2014; Gerodimos & Justinussen, 2015: 129).

Yakın dönemin en tartışmalı seçimlerinden biri 2016 ABD seçimleridir. Donald Trump ve Hillary Clinton arasında geçen başkanlık yarışını yalan haberleri kullanmaktan çekinmemesi ve aşırı söylemleriyle Donald Trump kazanmıştır. Trump kampanyasının ilgi çeken bir özelliği Google, Facebook ve Twitter’den profesyonel ekiplerin kampanya sürecine dahil olmasıdır. Dijital medyaya daha fazla önem verdiği görülen Trump ekibi bir günlük reklam için YouTube’a 500.000 dolar ödemiştir. Facebook canlı yayınları onu rakibinden ayıran bir diğer gündem belirleme aracıdır. Kişiselleştirilmiş reklamların bu seçimlerde yoğun olarak kullanan Trump’ın ekibi Brexit sürecinde de aktif olan Cambridge Analytica ile işbirliği yoluna gitmiştir (Snyder, 2017).

2020 ABD seçimlerine gidilirken Facebook ve Cambridge Analytica iş birliğinde üretilen kişiselleştirilmiş içerikler ABD senatosu tarafından sorgulanmıştır. Ayrıca FBI 2016 seçimleriyle ilgili soruşturma yapmıştır. Bu şartlar altında sosyal medya platformları daha sıkı tedbirler almak zorunda kalmışlardır. Gündemin ne olduğuna ilişkin bir çalışma ABD’nin önde gelen 11 medya kuruluşunun süreçte yayınlamış olduğu yaklaşık 10.000 haber içeriğini STM algoritmasıyla³⁰ çözümlenmiştir. Çalışmada medyanın çatışma içeren söylemler ürettiği ve kutuplaşmayı derinleştiren içeriklerin daha fazla yer bulduğu sonucu çıkmıştır (Bajak vd., 2019).

Avrupa’da son yıllarda seçimlere damgasını vuran söylemler mülteciler üzerinden üretilmiştir. İslamcı teröristlerin Avrupa’daki eylemleri ve Suriye krizinin yarattığı

---

³⁰ STM bu tezde de kullanılan yapısal konu modelleme (structural topic modelling) algoritmasını ifade etmektedir. Konu modelleme algoritmaları ve STM hakkında daha detaylı bilgi için lütfen yöntem bölümüne bakınız.

uluslararası göç dalgası yabancı düşmanlığını tetikleyen popülist söylemlerin yükselmesine neden olmuştur. Birleşik Krallık'ın AB'den ayrılma sürecine ekonomi, göçmenler ve mülteciler damgasını vurmuştur (Sogelola, 2018).

Almanya 2021 seçimlerinin en önemli gündemi Angela Merkel'in emekliliği olmuştur. Demokratlar (CDU/CSU) İkinci Dünya Savaşı'ndan günümüze ilk defa %30 altında oy alırken Yeşiller'in yükselişi göze çarpmıştır. Aşırı sağcı Almanya için Alternatif (AfD) partisinin oylarında bir önceki seçime göre %2.1'lik bir azalma görülmüştür ("Almanya seçimleri", 2021; "Almanya'da Sosyal Demokratlar seçimleri kazandı, Merkel'in partisi tarihinin en düşük oyunu aldı, gözler koalisyon pazarlıklarında", 2021).

Fransa'da gerçekleştirilen 2017 seçimlerinde İkinci turda merkez sağ ve merkez sol adayları elenmiş Marine Le Pen'e karşı tecrübesiz ve genç lider Emmanuel Macron seçimi kazanarak Fransa'nın en genç cumhurbaşkanı olmayı başarmıştır. Seçimlerin gündemi işsizlik, vergiler, yasadışı göçmenler ve İslamofobi tartışmalarıdır. Emmanuel Macron'un ikinci turda rakibi olan Ulusal Cephe lideri Marine Le Pen aşırı söylemleriyle tepki toplamıştır ("Fransa tarihinde bir ilk", 2017; "Fransa'da cumhurbaşkanı adayları ve vaatleri", 2017). 2021 yılında yapılan bölge ve vilayet seçimlerinde katılım çok düşük olurken Macron ve Le Pen büyük yenilgi almışlardır ("Fransa'da bölge seçimlerinde Macron ve Le Pen hezimet yaşadı", 2021).

Rusya'da 2021'de gerçekleştirilen tartışmalı seçimlerde Putin'in partisi Birleşik Rusya Duma'da nitelikli çoğunluğu elde etmiştir. Seçimlere muhaliflerin aday olmalarının engellenmesi, hile iddiaları, Kırım'da da seçimlerin yapılması, muhalif Aleksey Navalny'nin zehirlenmesi damga vurmuştur ("Muhafif liderlerin hapiste olduğu Rusya'da Putin'den 'sandık' çağrısı", 2021; "Rusya seçimleri", 2021; "Rusya'daki parlamento seçimlerinde oyların tamamına yakını sayıldı", 2021; "Rusya'daki parlamento seçimlerinde oyların tamamına yakını sayıldı", 2021).

Hindistan'da 2019 yılında gerçekleştirilen seçimlerde Hindu milliyetçisi Hindistan Halk Partisi (BJP) ve Narendra Modi kesin bir galibiyet elde etmiştir. Muhalefetin söylemini ekonomik kriz üzerine inşa etmesi karşısında Modi, Pakistan'la yaşanan gerginlikten de

faydalanarak milliyetçi söylemlere tutunmuş ve sonunda başarılı olmuştur. Modi'nin karizmatik liderliği ve toplumun dinamiklerini iyi okumasının da başarısında etkisi büyüktür (Ünlü, 2019).

2.3 Gündem Belirleme Ve Seçim Başarısına İlişkin Literatür Değerlendirmesi

Gündem ve seçim konularını ele alan yurtdışında yapılmış çalışmalara bakıldığında özellikle İngilizce alanyazında benzer araştırmaların yapıldığı göze çarpmaktadır. Bu çalışmalar uzun süreli gündem modellemesi, gündemin oy verme üzerine etkisi, adayların, partilerin ve medyanın gündem oluşturma becerisi, sosyal medya ve yerleşik medya ilişkisi, adayların sosyal medya gündem performansları, medyalar arası etkileşim gibi konularda yapılmıştır. Çalışmaların yöntemleri incelendiğinde son dönemde bilişimsel sosyal bilimler çalışmaları öne çıksa da çalışmaların genelinde nitel yöntemin kullanıldığı tespit edilmiştir. Nicel tekniklerden gruplar arası fark testleri sıklıkla yararlanılmıştır (Lee & Riffe, 2017; Sheaffer & Weimann, 2005).

Guo ve Vargo (2020), 2016 ABD başkanlık seçimlerinde, sahte haberlerin etkisini incelemiştir. Bilgisayar destekli içerik analizinde milyonlarca haber içeriğini inceleyen araştırmacılar sahte haberleri yayın web sitelerinin Donald Trump lehine medyalar arası etkileşime neden olduğunu tespit etmişlerdir.

Camargo vd. (2018), İngiltere ve Almanya'nın 60 yıllık bir zaman dilimi içinde gündemlerindeki değişimi incelemiştir. Yaklaşık 700.000 haber içeriğini inceleyen araştırmacılar zaman içerisinde farklı konuların gündeme girdiğini ve gündemin tahmin edilebilirliğinin azaldığını tespit etmişlerdir.

Conway-Silva vd. (2018), 2016 ön seçimleri sürecinde Twitter ve yerleşik basın arasındaki gündem etkileşimini incelemiştir. Bilgisayar destekli içerik analizi yapan

araştırmacılar aynı zamanda zaman serisi analizi de yapmışlardır. Sonuç olarak yerleşik basının Twitter gündemi üzerinde daha etkin olduğu, ancak sosyal medyanın da “gündem beğçileri”ni³¹ aşmak için umut veren bir araç olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Benzer biçimde Rogstad (2016), Twitter ve ana akım medya arasındaki etkileşimi incelediği çalışmasında Twitter’ın göz ardı edilen konuları yakalamada ve gündeme getirmede etkin olduğunu ortaya koymuştur.

Lee ve Xu (2018), 2016 ABD seçimleri sürecinde Donald Trump ve Hillary Clinton’ın attığı tweetleri incelemişlerdir. Üç aylık bir zaman dilimine yayılan 1575 paylaşımı mercek altına alan araştırmacılar, içeriklerin yarısının “saldırı” olduğunu ve bunların daha fazla etkileşim aldığını tespit etmişlerdir. Donald Trump’ın medya yanlılığından bahsettiği tweetlerin diğerlerinden öne çıkması çalışmanın bir diğer önemli bulgusudur. Clinton Trump’ın iki katı içerik üretse de Trump’ın paylaşımları Clinton’dan üç kat fazla etkileşim almıştır.

Vargo ve Amazeen (2018), sahte haberlerin gündem belirleme gücünü ölçmüşlerdir. Çalışmaya göre 2014-2016 yılları arasında sahte haber üreten platformların sayıları artsa da beklendiği kadar etkin olmadıkları tespit edilmiştir. Buna karşın partizan medyanın seçim sürecinde sahte içeriklerden eşit derecede sorumlu olduğu sonucuna ulaşmışlardır.

Cushion vd (2018), 2015 Birleşik Krallık genel seçimleri sürecinde medyalar arası gündem belirleme etkisini incelemişlerdir. TV ve gazete haberlerinin içerik analizinin yanı sıra yarı yapılandırılmış mülakatlarla gazeteci ve siyasetçilerle görüşen araştırmacılar TV’de çıkan haberlerin üçte birinin gazetelerde daha önce çıktığını göstermişlerdir.

Van Der Pas vd. (2017), Hollanda’da siyasal gündem belirleme ve basında siyasal benzerlikleri incelemişlerdir. Parlamento ve basın arasındaki gündem ilişkisini inceleyen çalışma partilerin kendi seçmenlerinin takip ettiği gazetelere daha duyarlı olduğu ve benzer biçimde gazetelerinde okurlarının siyasal görüşlerine göre farklı oranlarda duyarlı olduğu

---

³¹ Gündem beğçisi kavramı geleneksel medyanın filtre mekanizmalarına atıf yapmaktadır. Bu beğçiler bilgilerin çerçevesi ve süzülmesi işlevini yerine getiren her türlü medya aktörleridir.

sonucuna ulaşmıştır. Bu durum “bağımsız” basından bahsedilse bile siyasal eğilimlerin hala etkin bir belirleyici olduğunu ortaya koymuştur.

Roberts vd. (2016), internet üzerinde gelişen gündem ve medya gündemi arasındaki ilişkiyi araştırmışlardır. 1996 seçimleri sürecindeki çevrimiçi içerikler toplanmıştır. Çalışma gündemin göç, sağlık sistemi ve vergiler konularında yoğunlaştığını tespit etmiştir.

Hopmann vd. (2012), partilerin gündemi belirlemedeki başarılarını incelemişlerdir. 2007 Danimarka seçimleri sürecinde 812 haber içeriği ve 334 parti basın bültenini incelemiş ve Sartori'nin “ilgili” (relevant) parti tanımına uygun düşen partilerin gündem belirlemede diğerlerine oranla daha başarılı olduğunu tespit etmişlerdir.

Sheafer ve Weimann (2005), İsrail'in en çalkantılı dönemlerinden birisi (bir başbakan suikastı, ikinci İntifada hareketi, terör saldırılarında çok sayıda sivil kaybı, sıkı güvenlik tedbirleri vb.) olan 1996-2003 yılları arasındaki dört seçimde medyanın oy verme etkisini incelemiştir. Bireysel seviyede öncelikle etkisinin oy verme davranışına etkisini tespit etmişlerdir.

Bu bölümde, öncelikle araştırmanın temel kavramları açıklanmıştır. Bunlar iktidar, gündem, siyasal parti, siyasal söylem, seçim ve oy vermedir. Kavramlardan iktidar ve gündem kuramsal tartışmalarla genişletilerek incelenmiştir. İktidar kavramı için Max Weber, Hannah Arendt, Talcott Parsons, Robert Dahl, Peter Bachrach ve Morton Baratz, Steven Lukes, ve Michel Foucault'nun tanımları özetlenmiştir. Bu yaklaşımların her biri sosyal ve siyasal iktidarın bir yüzünü tanımlamakta ve birbirini tamamlamaktadır. Gündem belirleme kavramı ise klasik yaklaşımların yanı sıra yeni medya ve güncel tartışmalarla birlikte ele alınmıştır. Sosyal medyanın iletişimi dönüştürürken seçim gündemleri üzerinde de önemli etkilerinin olduğu görülmektedir. Daha sonra ekonomik ve siyasal olarak önemli ülkelerde son dönem seçimlerde gündem ve seçim sonuçları kısaca incelenmiştir. Bunlardan en önemli iki tanesi 2016 ABD başkanlık seçimi ve 2016 Birleşik Krallık AB'den çıkış referandumudur. Daha sonra uluslararası alanyazında gündem belirleme ve seçim sonuçlarına ilişkin yapılmış araştırmalar incelenmiştir. Bu araştırmalarda temel olarak gündemin seçimlerin makro sonuçlarına olan etkilerinin incelendiği ve temelde nitel

yöntemler kullanılırken son dönemde bilişimsel sosyal bilimler yönteminin de kullanılmaya başlandığı görülmektedir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TÜRKİYE'DE GÜNDEM BELİRLEME GÜCÜ VE SEÇİMLER

Geniş anlamda Türk demokrasi anlayışını kurultay, meclis-i meşveret veya şura geleneklerine götürmek mümkündür. Ancak demokrasi anayasacılık, eşitlik ve seçimler gibi genel, somut ve kabul görmüş kavramlarla daha kolay açıklanabilir. Bu kavramların siyasal sistemimize girdiği Türkiye'nin kendine has demokratikleşme serüveni 19. yüzyılda başlamıştır. Ülkemiz ilk dönem anayasacılık hareketleri, rejim değişiklikleri, darbeler, koalisyonlar ve tek parti dönemlerinden oluşan oldukça çalkantılı bir demokratikleşme süreci yaşamıştır ve hala yaşamaktadır. Ancak, sisteme antidemokratik ve yasadışı müdahalelerle terör eylemleri, demokrasinin yerleşmesini, kurumsallaşmasını ve demokrasinin temel yapıtaşlarından olan özgür basınımızın ülkemizdeki gelişimini engelleyen önemli sorunların başlıcalarıdır.

İkinci Meşrutiyetle birlikte, teşkilatlı partiler siyaset sahnesine çıkmışlardır. Merkezîyetçi ve milliyetçi İttihat ve Terakki güçlü bir çoğunluk yakalarken, muhalefet kanadında liberal adem-i merkezîyetçiler ve gelenekçi İslamcılar yer almıştır. Benzer bir kırılma, Millî Mücadele'nin ilk meclisinde Birinci ve İkinci Grup arasında ve ikinci mecliste Cumhuriyet Halk Fırkasıyla Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası arasında yaşanmıştır. Merkezîyetçi-ulusalcı çizgi ve liberal çevrenin istekleri arasındaki çatışma sonraki yıllarda farklı kırılmalar yaşamıştır. Cumhuriyet Halk Partisi ve Demokrat Parti dönemini takip eden süreçte, siyasal yapıda solcu, İslamcı³², Türkçü³³ ve Kürtçü³⁴ eksenlerde kültürel ve işlevsel

---

³² İslamcı terimi tezde tüm ideolojik önkabullerden azade biçimde söylemlerinde İslami değerleri öne çıkaran partileri ve/ya hareketleri nitelendirmek için kullanılmıştır. İslami parti yerine İslamcı parti ve basın organları şeklinde kullanılmasının amacı bu yapıların söylemlerinin İslamı temsil ettiği önyargısını ortadan kaldırmaktır.

³³ Türkçü terimi araştırmada ırk/etnisite tartışmalarında ayrı biçimde, söylemlerinde milliyetçi, devletçi ve Türk terimini kullanan parti ve/ya basın organlarını ifade etmek için kullanılmıştır.

³⁴ Kürtçü terimi Türkçü teriminde olduğu gibi araştırmada ırk/etnisite önyargılarından uzaktır. Söylemlerinde Kürt kelimesini kullanan parti ve/ya basın organlarının Kürt vatandaşların tek ve gerçek temsilcisi olduğu varsayımını ortadan kaldırmak amacıyla bu terim kullanılmıştır.

bölmeler ortaya çıkmıştır (Özbudun, 2016: 17-37). Günümüzde bu kırılımların temsilini TBMM’de AKP, CHP, MHP, İYİP ve HDP partilerinin siyasa gündemlerinde görmek mümkündür. Fakat, Kanun-ı Esasi’den günümüze Türkiye’de demokrasinin sık sık kesintiye uğraması ve siyasal partilerin kapatılması, seçmenin parti aidiyeti oluşturmasını zorlaştırmıştır (Çarkoğlu, 2012: 162).

Türkiye’de devlet siyasal parti örgütlenmelerini çok partili hayata geçildiğinden bu tarafa kontrol etmektedir. Çeşitli yasaların yanı sıra partilere ilişkin anayasal hükümler de bulunmaktadır. Partiler demokrasinin vazgeçilmez bir parçası olarak görülse de partilerin AYM tarafından kapatılması yakın tarihimizde oldukça sık rastlanan bir durum olmuştur. Ancak ideolojik tutumlar çerçevesinde kapatılan partilerin yerini alan partilerin ve aktörlerin geleneklerine sadık oldukları söylenebilir. Ayrıca, belirli oy oranını aşan partilere verilen hazine yardımı da parti-devlet karşılıklı bağımlılığının altını çizmektedir (Sayarı, 2012: 185-186).

Bu bölümde, Türkiye’de gündem ve seçim başarısı ele alınmıştır. Bölümde seçimler 1980 öncesi ve sonrası olarak iki ana kısımda incelenmiştir. Daha sonra siyasal sistemimizin ana fay hatları ele alınmıştır. Bu fay hatları, gündemleri değiştirmede ve seçim sonuçlarını etkilemede ana faktörler olarak ortaya çıkmaktadır. Üçüncü olarak, seçim başarısına etki eden gündem dışı etmenlerden bahsedilmiştir. Son olarak, Türkiye’de gündem ve seçimler üzerine yapılmış çalışmalara ilişkin değerlendirme yapılmıştır.

3.1 1980 Öncesi Dönemde Gündem Belirleme Gücünün Seçimlere Yansımaları

Türkiye’de 1980 öncesi dönemi üç ana kırılımda ele almak mümkündür. Bunlar Osmanlı Devleti döneminde gerçekleştirilen demokratikleşme hareketleri ve seçimler, Cumhuriyet dönemi Tek Parti iktidarı ve çok partili sisteme geçiş dönemidir. Bu kısımda öncelikle Osmanlı anayasacılık hareketleri ve seçimlere yansımalarına değinilmiştir. İkinci

olarak cumhuriyetin ilan sürecinde seçimler ve Tek Parti iktidarındaki seçimlerden bahsedilmiştir. Son olarak çok partili sisteme geçiş ele alınmıştır.

3.1.1 Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Gündemler ve Seçimler

Osmanlı İmparatorluğu'nda demokratikleşme hareketleri 19. yüzyılın ilk çeyreğinde başlamıştır. İmparatorluğun “en uzun yüzyılı”ndaki önemli demokratikleşme hareketleri sırasıyla Sened-i İttifak (1808) , Tanzimat Fermanı (1839), Islahat Fermanı (1856), Kanun-ı Esasi (1876) olarak sayılabilir. Bunlar siyasal iktidarın bölünmesi için anayasacılık hareketleri olarak da nitelendirilir (Gözler, 2021: 19-68). Sonuçta, Birinci Meşrutiyet’le birlikte siyasal sistemimiz seçimlerle tanışmıştır ve Cumhuriyet’in ilanına dek yedi seçim (1877¹, 1877², 1908, 1912, 1914, 1919, 1920) yapılmıştır. Özellikle Birinci Meşrutiyet sonrası basın-iktidar ilişkileri oldukça gergindir. Sonuçta basına mesafeli yaklaşma, baskı ve kontrol araçlarının kullanımı şeklinde ortaya çıkan Cumhuriyet dönemi iktidar-basın ilişkilerinin durumu Osmanlı'dan alınan bir mirastır (Değirmenci, 2011: 18).

Demokrasimizin en önemli kilometre taşlarından Sened-i İttifak on sekizinci yüzyılda ayanlar sınıfının merkezi bürokrasiye meydan okumasıyla ortaya çıkmıştır (Karpat, 2017: 29-33). Askeri alanda gerekli olan ıslahatların yapılması sürecinde ortaya çıkan ayaklanmalar ve iktidar kavgaları sebebiyle senet hayata geçememiştir. Ancak içeriğinde vergilendirme ve cezalandırma gibi iki temel alanda düzenleme yapması ve padişahın feodal beylerle anlaşmak zorunda kalması bakımından Magna Carta'ya benzetilmektedir. Bu noktada padişahın Sened-i İttifak'ın taraflarından biri olmaması dikkat çekicidir. Senet tuğra, imza ya da mühür ile onaylanmamış bir Hatt-ı Humayun ile onaylanarak hukukilik kazanmıştır. Anayasal nitelikte bir metin olduğu konusunda görüş birliği olmasına rağmen araştırmacılar değeri açısından ikiye ayrılmışlardır. İlk bakış açısına göre demokrasinin ilk adımları olarak olumlu değerlendirir. İkinci bakış açısı ise feodal bir düzene geri dönüş

düzenlemesi olduğu için “gerici” bir sözleşme olduğunu iddia etmektedir (Akşin, 2011: 25-26; Gözler, 2021: 21-29).

Demokratikleşme hareketleri siyasi arenada ortaya çıkarken fikirlerin de yayılması için gazeteler ortaya çıkmıştır. Osmanlı’da ilk gazeteler yabancılar tarafından 18. yüzyılın sonuna doğru yayınlanmışlardır. Yarı Türkçe yarı Arapça ilk Osmanlı gazetesi 1828 yılında Mısır’da basılmıştır. İlk tam Türkçe gazete devletin resmi yayın organı olan Takvim-i Vekayi 1831 yılında yayın hayatına başlamıştır. Resmi bir propaganda aracı olan gazete yabancı dillerde de yayınlanarak gündem belirleme amacı gütmüştür. 1840’ta ise yarı-resmi ve yabancı sahipli Ceride-i Havadis kurulmuştur. 1860’ta ilk bağımsız gazete olarak tanımlanabilecek Tercüman-ı Ahval yayın hayatına başlamıştır (Akşin, 2011: 34; Alan, 2019: 47-48; Gölcü, 2014: 55).

Basın artık farklı fikirlerin yayılması için resmi ve yarı-resmi bir araç olarak ortaya çıkarken, toplumsal kırılımların berrak bir şekilde görülebildiği ve demokrasinin en önemli metinlerinden ikincisi Tanzimat Fermanı da aynı dönemde ortaya çıkmıştır. II. Mahmut döneminde, Osmanlı Devleti’nin askeri olarak iflas etmesi sonucu, Balkan devletleri bağımsızlık yolunda önemli adımlar atmışlardır. Aynı zamanda sanayi devriminin gerisinde kalınması sebebiyle, geleneksel ekonomik işleyiş bitme noktasına gelmiştir. Devletin, bu zor zamanlarında, neredeyse Avrupa’nın ortak vasalı haline gelmiş Osmanlı’da hem kötüye gidişi durdurmak hem de Batının desteğini alabilmek amacıyla, Tanzimat Fermanı ya da diğer adıyla Gülhane Hatt-ı Hümayunu ısdar edilmiştir. Temel haklar, vergi ve askerlik gibi konularda düzenlemeler yapan ferman Türk demokratikleşme tarihi açısından önemli bir metindir (Akşin, 2011: 30-31). Tanzimat Fermanı’nın, Takvim-i Vekayi gazetesinde tam sayfa yayınlanması demokratik gelişmelerin duyurulma biçimi açısından ve basın-iktidar ilişkilerinde önemli bir kilometre taşı olmuştur (Gölcü, 2014: 55).

Tanzimat Fermanı hukuki olarak anayasal nitelikte bir metindir. Ancak Sened-i İttifak’tan farklı olarak, tek taraflı bir irade sonucu padişahın kendi yetkilerini kendisinin sınırlaması şeklinde ortaya çıkmıştır (Gözler, 2021: 30-37). Tanzimat reformları esas olarak Fransızca kanunların çevirisinden oluşmaktaydı. Bu merkezi bir devlet yapısı kurarken Batılıların Osmanlı Devleti’ni açık pazar haline getirmelerine yol açmıştır (İnalçık, 2011a:

30). Tanzimat'ın merkezîyetçi reformlarıyla birlikte Kürtlerin Osmanlı Devleti ile ilişkilerinde önemli gerilimler başlamıştır. Ek olarak devletin sekülerleşme eğilimleri, Kürtlerin dini eksende devlete bağlılığına zarar vermiştir (Ünver, 2016: 69).

Islahat Fermanı da temelde askeri başarısızlıklar sonucu ortaya çıkan bir metindir. Osmanlı-Rus savaşında Fransa ve İngiltere'nin Osmanlı lehine savaşa girmesi sonunda Rusya yenilmiştir. Karşılık olarak 1856 yılında Tanzimat Fermanı'nı genişleten vatandaşlık hakları anlamında Müslüman ve Müslüman olmayan ayrımını ortadan kaldıran hukuksal düzenlemeler getiren Islahat Fermanı ısdar edilmiştir (Akşin, 2011: 33-34). Bir ferman olarak, padişahın kendi yetkilerini kendisinin sınırlandırması olarak yürürlüğe girdiği için, şeklen anayasa olmasa da maddi olarak anayasa sayılır ve bu açıdan önemli bir anayasal metindir (Gözler, 2021: 38-45).

Osmanlı İmparatorluğu'nda tüm imparatorluk için kabul edilen ilk anayasa 1876 Kanun-ı Esasi'dir. İçeriği, hazırlanış ve yürürlüğe girme süreci bakımından Kanun-ı Esasi maddi ve şekli sınıflandırmalara göre bir anayasadır. Ancak son tahlilde padişahın tek taraflı iradesiyle ferman olarak hukukileşmiştir (Gözler, 2021: 46-47). 1876-1922 döneminin tamamı Kanun-ı Esasi'nin yürürlükte kalması sebebiyle anayasal monarşi olarak tanımlanmaktadır (Ortaylı, 2008b: 243). Anayasa, padişahın iktidarını zayıflatmış ancak bunun yanında çevrenin, merkezin tümü karşısında daha geniş bir iktidar alanı kazanmasına da sebep olmuştur (Özbudun, 2016: 16). Ayrıca, basın özgürlüğü kavramının da anayasanın haklar bölümünde düzenlenmesi demokrasimizde önemli bir kilometre taşı olmuştur (Işık, 2019: 300).

28 Haziran 1877 tarihinde yapılan ilk genel seçimlerde henüz siyasi partiler örgütlü bir şekilde ortada yoktur. Seçim kanunu olmadan toplanan ilk parlamento 69'u Müslüman ve 46'sı Müslüman olmayan 115 temsilciden oluşmuştur (Toprak, 2013: 176-177). Ancak Osmanlı-Rus Savaşı sebebiyle bu meclis kısa sürede dağılmış, ikinci genel seçimler aynı yıl yapılarak 13 Aralık 1877'de yeni meclis toplanmıştır. 93 Harbi bu dönemin en önemli olaydır ve bu sebeple II. Abdülhamit 14 Şubat 1878'de meclisi önce "tatil" daha sonra da "tehir" etmiştir (Alkan, 1999: 49). Bu dönemde Yeni/Genç Osmanlılar çok sayıda muhalif gazete yayınlarak muhalif kesimleri harekete geçirmişlerdir (Işık, 2019: 301).

1908 yılında ilk çok partili seçimi olarak nitelendirilebilecek genel seçimlerin gerçekleştirilmesine ilişkin emir, baskılar sonucu II. Abdülhamit tarafından gazetelerde ilan ettirilmiştir. Seçimlere İttihat ve Terakki Fırkası hem Rumeli’de hem de başkentte basın organları sayesinde etkin propaganda yaparak girmiştir. Seçimlerin gündemi “istibdat” olmuştur. İttihat ve Terakki Fırkası ile Ahrar Fırkası seçimlere katılmıştır. Seçimler İttihat ve Terakki’nin kesin zaferiyle sonuçlanmıştır (Işık, 2019: 307; Olgun, 2011: 6; Sezer Özdilli, 2019: 272-273). İkinci Meşrutiyet’le (1908) birlikte İttihat ve Terakki fırkası iktidarı ele geçirirken ilk muhalefet partisi Fedekârân-ı Millet Fırkası olmuştur. Ancak kısa sürede İTF diktatörlüğü sisteme hakim olmuştur (Mardin, 1966: 4). 31 Mart Vakası’nın fitilini ateşleyen olay muhalif gazeteci Hasan Fehmi Beyin öldürülmesidir (Işık, 2019: 308). Çıkan olaylar sonucu Türk siyasal hayatında ilk defa 1909 yılında asker doğrudan siyasal iktidarın niteliğine müdahale etmiştir. Padişahlık sembolik bir makama dönüşmüş tipik bir anayasal monarşi ortaya çıkmıştır (Gözler, 2021: 63).

1911 yılında İstanbul’da yapılan ara seçimde muhalefet adayı seçimi kazanmış ve İTF kendini tehdit altında hissetmiştir. Seçimlere İTF’nin yarattığı baskı ortamında girilmiştir (Alkan, 1999: 50). 1912 seçimlerine İTF ve muhalefetin tamamını içine alan Hürriyet ve İtilaf Fırkası girmiştir. Dayaklı ve hileli seçimler olarak adlandırılan bu seçimlerde İTF kesin bir zaferle ayrılrsa da gücü eline geçirememiştir. Meclis Balkan Savaşı sebebiyle 4 Ağustos 1912’de dağılmış ve 1914’e kadar yenilenememiştir (Olgun, 2011: 7). 353 gazete ve derginin faaliyet gösterdiği bu dönemde gazeteci suikastleri de yaşanmıştır (Işık, 2019: 311).

Partiler arası rekabet bu dönemde ortaya çıksa dahi Bab-ı Ali baskını sonucu siyasal iktidarı eline geçiren İTF 1914 seçimlerine tek parti olarak gitmiştir. İTF gücü tekelleştirerek muhalefeti susturmuş ve Birinci Dünya Savaşı’nın sonuna dek sürecek bir dikta rejimi kurmuştur. Buna rağmen parti örgütlenmesi devletin ücra köşelerine doğru yayılırken İTF yerel ileri gelenlerle de iş birliği yapma yoluna gitmiştir. Günümüzde yerel örgütlenmelerde, bu patronaj ve ekonomik düzenleme rejiminin etkileri görülmektedir (Olgun, 2011: 8; Sayarı, 2012: 183).

1919 seçimlerine gidilirken İTF üyeleri ve ordunun “lekeli” mensuplarının aday olmamaları sağlanmıştır. Ülkenin bir kısmı işgal altındayken yapılan seçimler sonucunda Mustafa Kemal’in öncüsü olduğu Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti yanlıları seçimleri kazanmışlardır. Osmanlı Devleti’nin son Mebusan Meclisi 28 Ocak tarihinde Misak-ı Millî’yi kabul etmiş, Erzurum ve Sivas Kongresi kararlarını da onaylamıştır. İstanbul 16 Mart 1920 tarihinde resmen işgal edilince meclis çalışmalarına ara vermiş daha sonra da padişah tarafından feshedilmiştir (Alkan, 1999: 50; Olgun, 2011: 8-10).

İTF’nin muhalefette ve iktidarda olduğu süreçlerde basınla olan ilişkileri, gazetelerin demokrasi ve özgürlük amacına hizmetin değil iktidarı ele geçirmenin bir aracı haline geldiğini göstermektedir. Bu sorunlu iktidar-basın ilişkileri Osmanlı’dan Cumhuriyet’e miras kalmıştır (Değirmenci, 2011: 19-20).

3.1.2 Millî Mücadele ve Cumhuriyet Dönemi Gündemler ve Seçimler

İstanbul’un işgali üzerine Mustafa Kemal Paşa harekete geçerek yeni bir seçim yapılmasını ve meclisin de Ankara’da toplanmasını sağlamıştır. Olağanüstü şartlarda yapılan seçimlerin 15 gün içerisinde bitirilmesi istenmiştir. Seçimlerde nüfusa göre vekil sayısı tespit edilmemiş bunun yerine her sancaktan beş üye seçilmesi kararlaştırılmıştır. Ayrıca dağılan Osmanlı Mebusan Meclisi üyelerinin de Ankara’ya gelmeleri zorunlu kılınmıştır (Olgun, 2011: 10-11).

Ülkenin işgal edildiği ve iki siyasal iktidarın ortaya çıktığı Millî Mücadele döneminde Türkiye’de yine iki basın kampından bahsedilebilir. Bunlardan birinci grup Ankara’yı desteklerken diğer grup mücadelenin karşısında yer almıştır. Sivas Kongresi sonrası yayın hayatlarına başlayan İrade-i Milliye, Kuvayı Milliye, Hakimiyeti Milliye ve Anadolu Ajansı hem bilgi akışı sağlamış hem de Millî Mücadele’nin propaganda aracı olmuşlardır. Bunların dışında Anadolu’da 82 yayın Millî Mücadeleyi desteklemiştir. Peyam-

1 Sabah, Alemdar, İstanbul ve Aydede ise Ankara karşıtı bir yayın politikası izlemiştir (Basmacı, 2019: 115-117).

Zaman içinde İkinci Grubun güçlenmesi ve Lozan'a muhalefet etmesi sebebiyle seçimlere gidilmesi kararlaştırılmıştır. Seçimlerin bir diğer gündemi de Mustafa Kemal'in seçilmesinin önüne geçilmeye çalışılmasıydı. İkinci Grup siyaseten yenilmiş ve durumu protesto ederek seçimlere katılmama kararı almıştır. 3 Nisan 1923 tarihinde ve 72 ilde gerçekleştirilen seçimleri Birinci Grup adayları kazanmıştır. Bu meclis Cumhuriyetin ilanı ve 1924 Anayasasının yapılması, laikliğin yerleştirilmeye başlanması başta olmak pek çok önemli devrime imza atmıştır. 1923'te İkinci Grubun tasfiyesiyle birlikte Halk Fırkası mecliste güç kazanmış, ancak kısa zamanda gücünü aynı sosyal ve siyasal zeminden alan Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası (TCF) bu grubun içinden çıkmıştır. TCF, Kürtçü ayrılık hareketleriyle ilişkilendirilerek kapatılmıştır. Geniş bir takipçi ilgisi çeken Serbest Cumhuriyet Fırkası da kapatılmaktan kurtulamamıştır. Erken dönem Cumhuriyet basını yeni rejimin yerleşmesi görevini yerine getirmiş, buna karşı çıkan muhalif basın gerici ve hain ilan edilmiştir (Değirmenci, 2011: 21; Deniz, 2019: 62). Mardin'e göre muhalefetin Türk milletini bölmeye çalışmasıyla suçlanması, modern Türk siyasi tarihinin klasik bir temasıdır. Sonuçta CHF içindeki çok sesli ve nispeten temsil gücüne sahip sosyolojik yapı zaman içerisinde silinmiştir (Alkan, 1999: 51-52; Mardin, 1966: 5; Olgun, 2011: 12-13; Özbudun, 2016: 21-23).

Kurtuluş Savaşı'nın ilk yıllarından 1924'te 285 sayılı kanun çıkana kadar, üst düzey rütbeye sahip askerler hem orduda hem de mecliste milletvekili olarak görev yapmışlardır. 1930'da da 148 sayılı kanunla birlikte askeri personele siyaset yasağı gelmiştir (Heper, 2019: 115). Ayrıca 1926 yılında çıkarılan Ceza Kanunu basın özgürlüğünü kısıtlayan önemli maddeler içermektedir (Deniz, 2019: 67).

1927, 1931, 1935, 1939 ve 1943 seçimlerine CHP tek parti olarak girmiştir. 1927 seçimlerinde ana gündem ordu mensuplarının askerlik görevlerini bırakmasıdır. Menemen olayı sonrası 1931 yılında seçimlerin yapılması kararlaştırılmış çok partili seçimler yerine 22 seçim çevresinden 30 adayın bağımsız kontenjanıyla meclise girerek CHP'yi denetlemesi amaçlanmıştır. Bu seçimlerin 1 Mayıs'a denk gelmesiyle komünist propaganda faaliyetleri

ortaya çıkmıştır. 1935'te kadınlar genel seçimlerde seçme ve seçilme hakkını ilk kez kullanmışlardır. Ayrıca Cumhuriyet tarihinde ilk kez azınlıklardan da milletvekili seçilmiştir. 1939 yılı seçimlerine savaş tehlikesi gündemiyle girilmiştir. Bu seçimler sonucunda CHP içinden çıkacak "müstakil grup" uygulamasına gidilmiştir. 1943 seçimlerinde ana gündem İkinci Dünya Savaşı'dır. Seçimlerde 21 olan müstakil grup üye sayısı 35'e çıkarılmıştır (Alkan, 1999: 52; Olgun, 2011: 13-20).

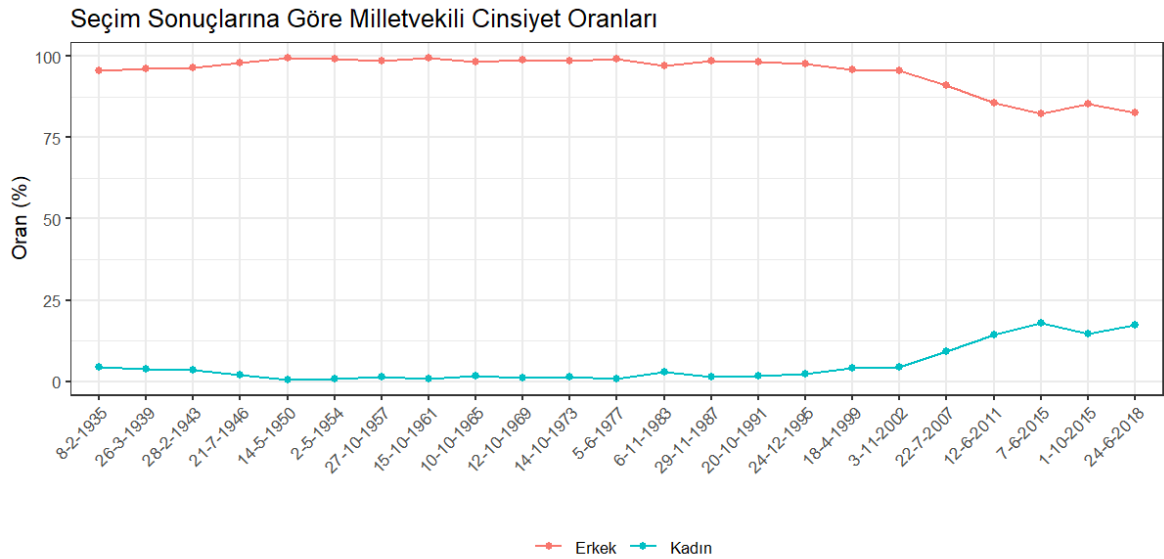
Tek parti yıllarında büyük gazete sahipleri, kurucuları ve yazarları CHP milletvekili olarak mecliste bulunmuştur. Buna rağmen 1931 yılında tek parti iktidarının basın üzerindeki kontrolünün artması için yasal zemini oluşturan Matbuat Kanunu kabul edilmiştir. Devam eden dönemde gazeteler iktidara göre pozisyon almak zorunda kalmışlar ya da kapatılmışlardır. İkinci Dünya Savaşı süresince, hükümetin basın tarafından baskı altına alınmasını engellemek için, uluslararası haberlerin Anadolu Ajansı vasıtasıyla çevrilerek kullanılması sağlanmıştır. Savaş sonrası ortaya çıkan görece liberal ortam sonucu Matbuat Kanunu'nda değişiklikler yapılmış ve gazete kapatma yetkisi hükümetten alınarak mahkemelere verilmiştir. Ancak, baskılar ve cazi yaptırımlara tepki olarak 1946 sonrası basın CHP'ye muhalif bir tutum sergilemiştir (Değirmenci, 2011: 21-23; Deniz, 2019: 69-84).

Cumhuriyet döneminde CHP halkı kontrol etmek için bir araç haline gelmiştir. Parti kuruluş döneminde Osmanlı'nın merkezi elit kadrolarını bünyesine katmış, ancak bununla birlikte eşrafla da ittifak sağlayabilmiştir. TBMM'ye girmenin ve yerel yönetimlerde söz sahibi olmanın tek yolu CHP'den geçmiştir. Modernleştirici devrimler ve bunlara ilişkin değerlerin öğretildiği ve yaygınlaştırıldığı bir "okul" görevi görmüştür. 1924 ve 1930'da sınırlı çoğulculuk hareketleri görülse de 1945'e dek parti ve devlet ayrımı yapılamamıştır. Kitle partisi olmak yerine elit kadro partisi olma yaklaşımı Osmanlı'dan miras alınan merkez-çevre arasındaki kırılmayı daha da derinleştirmiştir. Bun ek olarak Osmanlı'dan miras alınan bir diğer husus da basın-iktidar ilişkileri olmuştur. Devletin yukarıdan aşağı örgütlenme biçimi basının da sıkı biçimde kontrol altında tutulmasına neden olmuştur. Basın iktidar ilişkilerinde İkinci Dünya Savaşı sürecindeki görece gevşeme yaşanmış ve sınırlı da olsa çok sesli bir gündem ortaya çıkmıştır. Ancak bunun temel amacı iktidara siyasal taktik

değişikliği gerçekleştirebileceği bir alan sağlamasıdır (Gölcü, 2014: 73-75; Mardin, 2017a; Sayarı, 2012: 183).

3.1.3 Çok Partili Dönemde Gündemler ve Seçimler

1946'da çok partili döneme geçildikten sonra genel seçimlerde AKP 6, CHP 4, DP 3, AP 2, ANAP 2, DYP 1, RP 1, DSP 1 kez sandıktan birinci parti olarak çıkmıştır. Türkiye'de seçimlere katılım oranı çok partili seçim döneminin başından beri yüksektir. Çok partili dönemde TBMM sandalye dağılım hesaplama sistemleri değişkenlik göstermiştir. Meclis baskın biçimde erkek milletvekillerinden oluşmuştur.

Şekil 3- 1935-2018 yılları arasında yapılan seçim sonuçlarına göre TBMM'de kadın-erkek temsilci oranları

İkinci Dünya savaşı sonrası gündemde çok partili hayata geçiş başta olmak üzere demokratik söylemler belirlemeye başlamıştır. Bu yönde bir kamuoyu oluştuktan sonra CHP içinden Adnan Menderes'in başını çektiği bir grup harekete geçmiştir. Devam eden süreçte

bu grup basından da destek bulmuştur ve sonuçta Demokrat Parti kurulmuştur (Gölcü, 2014: 75-77).

1946 yılında kabul edilen 4918 sayılı Milletvekili Seçimi Kanunu ile birlikte iki dereceli seçim yöntemi terk edilmiş tek dereceli seçim usulü benimsenmiştir. Ancak bu kanunda dikkat çeken en önemli nokta oylamanın açık, sayımın ise gizli yapılması düzenlemesidir. Açık oy gizli sayım ilkesi 1950 yılında kabul edilen 5545 sayılı Milletvekili Seçimi Kanunu ile terk edilmiştir (Erkmen, 2017: 1226).

1946 seçimlerinin CHP için ana gündemi yeni ortaya çıkan muhalefet partisinin hızla güç kazanmasıydı. Bu yüzden hem yerel hem de genel seçimler erkene alınarak DP hazırlıksız yakalanmak istenmiştir. DP propagandasını, ekonomi siyasalarını ve savaş döneminde yaşanan kıtlık dönemini eleştiren bir söylem üzerine inşa etmiştir. Ek olarak “partili cumhurbaşkanı” bizzat Adnan Menderes tarafından eleştirilmiştir. Buna karşın CHP savunmaya geçmiş ve savaşın sorunsuz atlatıldığına vurgu yapmıştır. Bir diğer önemli tartışma Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu üzerinden yürümüştür. CHP, kanunla kırsal seçmeni tarafına çekmek istemiştir. Ek olarak, CHP kadın seçmenlere hitap ederek devrimlerin kazanımlarını oya çevirmeyi hedeflemiştir. Basına bakıldığında Ulus, Vakit, Akşam, Tanin CHP’yi desteklerken Vatani Tasvir ve Yeni Sabah DP’yi destekler bir pozisyon almışlardır (Burgaç, 1946).

DP’nin kuruluşunda 1945 toprak reformunun olduğuna yönelik yaygın bir algı vardır. Ancak Özbudun’un da ifade ettiği gibi DP kurucularından sadece Adnan Menderes büyük toprak sahibiydi. Ayrıca, 1950-1960 yılları arasında CHP taşrada daha başarılı sonuçlar almıştır. 1950 seçimlerinde kırsal oylar CHP ve DP arasında bölünmüştür. CHP, bu seçimlerde Doğu ve Güneydoğu illerinin neredeyse hepsini tam liste kazanmıştır. DP kentlerden aldığı oylarla (%55,2 – 416 MV) çoğunluk elde etmiştir. Bu yönüyle bu seçim “kasabalaştırıcı seçim” olarak nitelenir. Ayrıca, 1950 seçimlerinde basın CHP’nin baskılarına tepki olarak muhalefet yanlısı bir tutum sergilemiştir. Vatan, Cumhuriyet ve Hürriyet gazeteleri kamuoyu yoklamaları yapmıştır. Zafer gazetesi seçim günü DP adaylarının listesini vermiştir. Yeni Sabah ise seçim sonrası bir zafer havasına bürünmemiştir. DP’nin basınla iyi ilişkileri iktidarının ilk yıllarında basını özgürleştiren

5680 sayılı Basın Kanunu'yla perçinlenmiş olsa da 1952 yılından sonra basın ve DP'nin arası açılmıştır. 1954 yılında kabul edilen 'Neşir Yoluyla veya Radyo ile İşlenecek Bazı Cürümler Hakkında Kanun basın özgürlüğünü önemli ölçüde kısıtlamıştır. 1954 seçimlerine yoğun bir gündemle girilmiştir. Köy Enstitüleri'nin kapatılması, Millet Partisi'nin kapatılması, akademisyenlere siyasetin yasaklanması ve 1953 yılında memur maaşlarının düzenlenmesi gibi konular seçim öncesi gündemi meşgul etmiştir. Seçimlerde DP %58,4, CHP %35,1 ve Cumhuriyetçi Millet Partisi %5,3 oy almıştır. 1954 seçimlerinden sonra Adnan Menderes-basın ilişkilerinde yeni bir döneme girilmiştir. Basında muhalif sesler yükselirken gazeteler sansür, gazeteciler de yargılama süreçleri ve cezalarla karşı karşıya kalmıştır³⁵. 1957 seçimlerinde gündem hükümet baskıları, laiklik, ekonomi, basın-iktidar ilişkileri ve seçim sistemi olmuştur. CHP somut vaatlerle halkın karşısına çıksa da Uşak hariç Ege ve Marmara'dan milletvekili çıkaramamıştır. DP bu seçimlerde %48,6 , CHP ise %41,4 oy almıştır. DP başarısının altında yatan en önemli sebeplerden bir tanesi tek parti döneminde siyasetten dışlanan kesimlerin katılım talepleri olarak gösterilebilir. Bu dönemde DP iktidar gücünü kullanarak basın üzerindeki kontrolünü daha da artırma yoluna gitmiştir (Değirmenci, 2011: 23-24; Demirci, 2014: 132-137; Deniz, 2019: 98-109; Duman & İpekşen, 2013: 121; Erkmən, 2018: 1229; Kaya, 2018: 2283-2286; Nuran, 1996: 486; Özbudun, 2016: 31-32; Özdurğun, 2021: 467-468).

Menderes hükümeti 27 Mayıs 1960 tarihinde askeri müdahaleyle düşürülmüştür. Darbeciler basının, akademisyenlerin ve muhalefetin tam desteğini almıştır. Toplumun geri kalanında ise askeri müdahaleye yönelik herhangi bir hareket gerçekleşmemiştir. Darbenin kolaylıkla meşruiyet kazanmasındaki etmenlerden bir tanesi de iktidar taraftarı basının bir gecede taraf değiştirmesidir. Sonuçta gündem tamamen askeri müdahale yanlısı bir görünüm kazanmıştır (Gölcü, 2014: 84-85). 27 Mayıs 1960 askeri müdahalesinde Albay Alparslan Türkeş kritik bir rol oynamış ve cunta tarafından 30 Mayıs günü fiilen başbakanlık anlamına gelen başbakanlık müsteşarlığına atanmıştır. Ancak rejimin Mısır'da olduğu gibi Nasser

---

³⁵ 1955-1960 arası dönemde toplamda 2300 basın davasında 867 gazeteci mahkum olmuştur. Bu dönemde gazeteciler Ankara Merkez Kapalı Cezaevine "Hilton" yakıştırması yapmıştır (Gölcü, 2014: 82-83).

rejimi şekline bürünebileceği endişesiyle Türkeş'in de içinde bulunduğu 14 genç subay 13 Kasım 1960 tarihinde cuntadan tasfiye edilip yurtdışı görevlere gönderilmişlerdir. (Bayraktar, 2016: 60-66; Erken, 2014: 202; Karakurt, 2016: 42).

1946-1960 yılları arasında açık bir iki partili sistem görülmüştür. 1961 seçimlerinde ortaya çıkan yeni partiler ise aslında DP'nin organik mirasçıları olarak görülmelidir. Nitekim AP gücü eline geçirdiğinde YTP siyaset sahnesinden silinmiş CKMP ise yeni bir doktrin ve yönetim ile MHP'ye evrilmiştir 1946-1960 döneminde basında da önemli değişimler olmuştur. İkinci Dünya Savaşı sırasında gazetelerin art arda kapatıldığı bir süreç yaşanmıştır. 1946 sonrası ABD ile gelişen ilişkiler ve dünyada esen demokrasi akımı çerçevesinde basında özgürleşmenin yaşandığı bir dönemdir. 1948'den sonra gazeteciliğin çehresi değişmeye başlamış fikirlerin sunulmasının yanı sıra kitlelere ulaşma amacına yönelik yayın politikaları geliştirilmiştir. Yine aynı dönemde DP'nin devlet yayın organlarını siyasal amaçlarla kullanması tepki çekmiştir. 1961 Anayasası'nda basın özgürlüğüne ilişkin hükümler garanti altına alınmış ve bunun korunması için devlete ödevler verilmiştir. Ayrıca gazetecilerin kendilerini denetlediği ve Abdi İpekçi'nin de genel sekreteri olduğu Basın Şeref Divanı kurulmuştur. DP iktidarı döneminde gazetelere verilen haksız destek politikaları geri çevrilmiştir. Büyük gazetelerin sermaye grupları tarafından satın alınmaya başladığı bu dönemde dönüşüme ayak uyduramayan gazeteler kapanmak zorunda kalmıştır (Basmacı, 2019: 139-167; Değirmenci, 2011: 25; Özbudun, 2016: 60; Tunalı, 2017: 123).

1961'de 306 sayılı Milletvekili Seçimi Kanunu ve 298 sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri kanunuyla seçimlerde nispi temsil ve çevre barajlı d'Hondt yöntemi benimsenmiştir (Erkmen, 2017: 1230-1231). 1961 yılından sonra kabul edilen nisbi temsil sistemi ufak partilerin şansını artırırken bir yandan da hizipçiliğin önünü açmıştır. Böylece partiler parçalanırken mecliste temsil edilen parti sayısı artmış ve ilk defa koalisyon dönemi tecrübe edilmiştir (Sayarı, 2012: 187). Seçimlere gidilirken gündem 27 Mayıs'ın bir ilerici hareketi olduğu şeklinde oluşmuştur (Gölcü, 2014: 88). CHP 1961 seçimleri sonucunda bir önceki dönem olan 1957'ye göre oy kaybı (~%5) yaşamıştır. Özbudun (2016: 37) bunun sebebinin halkın CHP'yi darbenin sorumlusu olarak görmesi şeklinde yorumlamıştır. Sebep ne olursa olsun CHP bu dönemde de çevre partileri olan Adalet Partisi (AP), Yeni Türkiye

Partisi (YTP) ve Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi (CKMP) karşısında güç kaybetmiştir. CHP bu seçimlerde ortanın solu sloganını benimsemiş, ancak devam eden dönemde parti politikalarındaki bu dönüşüm oyların daha da azalmasına sebep olmuştur. Solcu eğilime karşı tepki olarak CHP'den ayrılan bir grup Güven Partisi'ni (GP) kurmuştur.

Bu dönemde Basın İlan Kurumu ilanların gazetelere dağıtım görevini yerine getirme amacıyla kurulmuştur. Ancak, kurum zaman içerisinde amacından sapmış iktidar-basın ilişkilerinde iktidarın elini güçlendiren, bir mali sopa haline gelmiştir. Buna ek olarak, resmi ilanlardan beslenen “nylon gazeteler” ortaya çıkmıştır(Deniş, 2019: 319-324).

1965 seçimlerinde milli bakiye yöntemine geçilmiştir. Milli bakiye sistemi, TİP ve CKMP'nin parlamentoda etkin bir şekilde temsil edilmesini sağlamıştır. 1965 seçimlerinde AP, anti komünist ve İslamcı bir çizgide söylemler üretmiştir. CHP ise ortanın solu sloganı beklediği etkiyi yaratmamıştır. AP %52,9 oy ve 240 vekil kazanarak kesin bir zafer kazanmıştır. Bu dönemde basın, anayasal güvenceler sayesinde iktidar karşısında alan kazanmıştır. 1969 seçimlerine sol-sağ ekseninde kırılımla girilmiştir. CHP %27,4 oy alarak o tarihe kadar tüm seçimlerdeki en kötü seçim sonucuna ulaşmıştır. Tekrar uygulanmaya başlanan çevre barajlı d'Hondt sistemi “küçük partilerin” sandalye sayılarının daramatik biçimde azalmasına neden olmuştur (Duman & İpekşen, 2013: 123-124; Erkmn, 2017; Gölcü, 2014: 89; Özbudun, 2016: 61).

Soğuk Savaş döneminde SSCB etkisiyle sol hareketler tüm dünyada ve Türkiye’de yükselirken 1969 yılında CMKP “Dokuz Işık” doktrini temelinde Milliyetçi Hareket Partisi adını almıştır ve üç hilal amblemini benimsemiştir. Türk-İslam sentezi olarak da adlandırılan bir söylem bütünlüğü içinde parti temel olarak komünizme karşı örgütlenmiştir (Bayraktar, 2016: 67-68). Türk milliyetçiliği böylelikle ırkçılıktan uzaklaşarak organik milliyetçilik tanımına yaklaşmıştır. “Şanlı Türk tarihi”ne atıfla Türk devletlerinin birleşimi “ülküsü” “kızıl elma” olarak tanımlanır (Erken, 2014: 204). Bunun yanı sıra milliyetçi ideolojilerin “anti” karakterini taşımaktadır. Anti-komünist, anti-kapitalist, anti-Siyonist, anti-mason söylemler etrafında örgütlenmiştir.

12 Mart 1971 muhtırası sağ ve solcular arasındaki silahlı çatışmalar karşısında zayıf koalisyon hükümetlerinin yetersiz kaldığı gerekçesiyle verilmiştir. Bu tarihten sonra Milli Güvenlik Kurulu, hükümeti "bilgilendirme" görevinin yanına "tavsiye verme" görevini de üstlenmiştir. Bu dönemde basın özgürlükleri kısıtlanmıştır. Radyo, TV ve gazetelerin özerkliğine son verilmiştir (Basmacı, 2019: 178-185; Erkmen, 2017). Yine de bu dönemde 27 Mayıs darbesinde olduğu gibi tüm gazeteler darbe yanlısı bir tutum içerisine girmemiştir. 70’li yıllar basın özgürlüklerinin sağ ve sol ideolojik ekseninde tartışıldığı, gazeteci, yazar ve akademisyenlerin suikastlere uğradıkları siyasi tarihimizin karanlık bir dönemidir (Değirmenci, 2011: 220; Gölcü, 2014: 90).

1973 ve 1977 seçimlerinde milletvekili sayıları barajsız nispi temsil ve d’Hondt sistemine göre hesaplanmıştır (Erkmen, 2017: 1232-1234). 12 Mart muhtırası 1973 seçimlerini etkilemiş katılım %66,8 olarak kalmış ve koalisyon hükümetleri sürecine girilmiştir. Seçimlerin gündemi ideolojik çatışmalar, şiddet ve muhtıradır. Bülent Ecevit’in söylemlerinin halkta karşılık bulması sonucu CHP yükselmiştir. 1977 seçimlerinde basın ön plana çıkmıştır. IMF, Kıbrıs Barış Harekâtı, ambargolar, sokak olayları bir yandan gündemi oluştururken partilerin siyasal iletişim kampanyalarında uzmanlaşma görülmüştür. “Demir Kırat, Çoban Sülü, Karaoğlan” gibi simge ifadeler döneme damgasını vurmuştur (Duman & İpekşen, 2013: 124-127).

Bülent Ecevit’in askerle CHP arasındaki de-facto ittifaka karşı partide gücünü artırmasıyla 1973’te birinci parti konumuna gelse de aslında parlamentoya giren çok sayıda diğer partinin bunda rol oynadığı görülmektedir. Merkez-sağ farklı seslerle yükselişini sürdürmüştür. Yine de 1970’li yıllarda CHP sosyal adalet, gelir dağılımı, planlama ve toprak reformu gibi söylemlerle siyasete yeni bir soluk getirmiş askerle arasına da mesafe koymuştur . Özbudun’a (2016: 43) göre bu dönem Türk siyasetinde merkez-çevre kırılımının yerini sol-sağ kırılımına bıraktığı bir dönemdir.

70’li yıllar aynı zamanda Kürtçü hareketin kendini soldan ayırdığı bir dönemdir. Modern Türkiye’de ilk Kürtçü siyasal hareketler Mayıs 1923 yılında kurulan Azadi derneği ve 1927’de kurulan Hoybun derneği ile başlamıştır. 1923-1938 arasında gerçekleşen isyanlarla geçmiş 1950’li yıllara kadar herhangi bir etkinlik görülmemiştir. Siyasi olarak

1960'lı yılların sonunda kurulan Türkiye Kürdistan Demokrat Partisi (KDP-T) ve 1978 yılında da Kürdistan İşçi Partisi (PKK) kurulmuştur (Zabun, 2018a: 46-47).

3.2 1980 Sonrası Dönemde Gündem Belirleme Gücünün Seçimlere Yansımaları

1980 darbesi laiklik endişeleri ve sol-sağ çatışmalarının engellenmesi gerekçeleriyle gerçekleştirilmiştir. Darbeye giden süreçte Kenan Evren zaman zaman basın karşısına çıkarak kendisine meşruiyet kazandıracak gündemler yaratmaya çalışmıştır. Darbe sonrasında Kenan Evren, ürettiği söylemin merkezine parlamenter sistemi yerleştirmiş ve ülkedeki şiddet olaylarının sorumlusu olarak göstermiştir. Darbenin demokrasi adına yapıldığı imajını gündemde tutmaya çalışmıştır (Gölcü, 2014: 93-96). Bu darbe sonrası yeniden tasarlanan siyasal sistem 1961 anayasasının getirdiği bazı demokratik kazanımları ortadan kaldırmıştır. 1983 yılında Siyasi Partiler Yasası, Seçim Yasası ve 2839 sayılı Milletvekili Seçimi Kanununa göre çıkarılmasıyla siyasi faaliyetler tekrar başlamıştır. Bu yasayla birlikte çifte barajlı nispi temsil ve d'Hondt sistemi getirilmiştir (Erkmen, 2017: 1236). 1982 anayasasında getirilen %10'luk baraj özellikle İslamcı ve Kürtçü/Radikal Solcu partilerin meclise girememesini hedeflemiştir (Grigoriadis, 2016: 40). Bu dönemde çıkarılan Sıkıyönetim Kanunuyla basın üzerinde kontrol mekanizmaları genişletilmiştir. Çok sayıda gazete kapatılırken gazeteci ve yazar da yargılanmıştır³⁶ (Değirmenci, 2011: 221-222).

Anayasa referandumuna giden süreçte basının “mavi” renkli gündem yaratmasının önüne geçilmiştir. Bunun sebebi hayır tercihinin mavi, evet tercihinin ise beyaz renkle temsil edilmesi idi. Basın da yeni anayasanın kabul edilmesi için bu konuda tek sesli bir tutum sergilemiştir (Gölcü, 2014: 96-98). 7 Kasım 1982'de gerçekleştirilen referandumla Anayasa kabul edilmiş ve Kenan Evren de cumhurbaşkanı sıfatını kazanmıştır. Basının durumu

---

³⁶ Darbe sürecinde 75 gazeteciye toplamda 317 yıl hapis cezası verilmiştir (Gölcü, 2014: 98).

Anayasada tekrar ele alınmıştır. 28 ve 32nci maddeler basınla ilgili anayasal hükümleri içermektedir. Yeni anayasayla birlikte fikir özgürlüğünü sınırlamanın hukuki dayanağını 26. maddenin ikinci fıkrasında verilmiştir. Basın hürriyeti, devletin güvenliğini tehdit etmemesi şartına bağlanırken hakimler sorumlu kılınmış, ancak gerekli hallerde de kanunun yetkili kıldığı mercilere basın hürriyetlerini engelleme yetkisi verilmiştir (*Türkiye Cumhuriyeti Anayasası*, 1982). Ayrıca 1983'te çıkarılan Basın Kanunu ve Olağanüstü Hal Kanunu'yla birlikte basın üzerindeki denetim artırılmıştır. Türkiye'de basın, 1980 sonrası büyük holdinglerin tekeline geçerek sermayedarlar, kamuoyu ve siyasal iktidar üçgenindeki karmaşık ilişkilerin aracısı haline gelmiştir (Değirmenci, 2011: 223; Deniz, 2018a: 54-55; Tunalı, 2017: 123).

1980 darbesi sonrası ödüllendirilmeyi bekleyen Ülkücü Hareket mensupları ordu tarafından solcularla benzer muamele görmeleri sonucu şok yaşamışlardır. Bu psikolojik sarsıntı sonucu ve askeri mahkeme sürecinde milliyetçiler arasında din eksenli bir kırılım yaşanmıştır (Bayraktar, 2016: 74-76,85; Erken, 2014: 201).

1980 sonrası siyasal sistemimiz üç ana parçaya incelenebilir. Bunlardan ilki ANAP hükümetleri dönemidir. İkinci parçayı 90'lı yılları kaplayan koalisyon hükümetleri dönemidir. 2002 sonrası ise AKP hükümetleri dönemine girilmiştir.

3.2.1 Anavatan Partisi Dönemi

24 Ocak 1980'le başlayan dönem Türkiye'nin dış pazara açıldığı ve serbest piyasa ekonomisini benimsediği yıllardır. Turgut Özal bu döneme eylemleri ve söylemleriyle damgasını vurmuştur (Şahin, 2016: 286). 24 Ocak kararlarının basın üzerinde de önemli etkileri olmuştur. Özellikle sermaye gruplarının medya sektörüne girişi hızlanmıştır. Gündem belirleme süreçleri, ekosistemdeki yeni aktörlerin içinde bulunduğu daha karmaşık iktidar ilişkiler ağı üzerinden yürümeye başlamıştır (Gölcü, 2014: 95).

1980 darbesiyle cunta bir seçim mühendisliği girişiminde bulunmuştur. Getirilen %10'luk seçim barajının yanı sıra ve seçime katılacak partiler cunta tarafından belirlenmiştir. 1983 seçimlerine sadece üç parti katılabılmıştır. Takip eden yıllarda 1991'e kadar, siyasete Özal hükümetleri tek parti iktidarı kurarak hakim olmuştur (Özbudun, 2016: 62-64).

1983 seçimlerine iki sağ ve bir sol olmak üzere üç partinin girmesine izin verilmiştir. Bunlar Turgut Özal'ın kurduğu Anavatan Partisi, Turgut Sunalp'ın kurduğu Milliyetçi Demokrasi Partisi ve Necdet Calp'ın kurduğu Halkçı Partidir. Kenan Evren başına parti liderleri aleyhinde haber yaparken ileri gitmemeleri konusunda uyarıda bulunmuştur. Partilerin öne çıkan seçim gündemleri milliyetçilik, 12 Eylül ruhu, ekonomik kalkınma ve sosyal adaletin sağlanmasıdır. Kenan Evren, halkın Özal'a oy vermemesi için TRT üzerinden bir gündem yaratma çabasına girse de seçim sonucunda ANAP %45,1 , HP %30,5 ve MDP ise %23,3 oy almıştır (Gölcü, 2014: 101; Şahin, 2016).

1987 seçimine girmeden önce iktidardaki Anavatan Partisi seçim kanunlarında değişikliğe giderek seçim çevreleri için kontenjan adaylığı uygulaması getirmesi eleştirilere neden olmuştur. 1987 seçimlerinde ANAP stratejisini Özal'ın liderliği üzerine kurarken SHP "limon" temalı bir söylem üretmiştir. Sonuçta Anavatan Partisi oyların %36,3'üyle TBMM'de %64.9 temsil hakkı elde etmiş ve ikinci kez tek başına iktidar olmuştur (Erkmen, 2017: 1238).

İktidar olduğu dönemde Turgut Özel basın patronları ve başyazarlarla iyi ilişkiler kurma çabası göstermiştir. Bunun yanı sıra devlet televizyonunu da kullanmıştır. Devlet teşviklerini basının önüne bir havuç olarak tutmuştur. Ayrıca 12 Eylül'ün getirdiği gündemi etkilemenin etkin araçları olan YÖK, Basın Kanunu ve Ceza Kanunu'nu konusunda demokratikleştirici adımlar atmamıştır (Gölcü, 2014: 105-106).

3.2.2 Koalisyon Hükümetleri Dönemi

1990'lı yıllar RTÜK'ün kurulduğu, özel TV ve radyoların hayata geçtiği, medya sektörünün sermaye yapısının iyiden iyiye dönüştüğü bir dönemdir. Medya bu dönemde gündem yaratma gücüyle etkin bir siyasal aktör olarak belirmiştir. Ancak ülkedeki ekonomik sorunlarla, artan terör olayları sonucu medya üzerinde denetim sıkılaştırılmış ve gündemin çerçevesi iktidar tarafından belirlenmeye çalışılmıştır. Bunların yanı sıra çok sayıda gazete ve gazeteci saldırıya uğramıştır³⁷ (Gölcü, 2014: 107-109).

1991 seçimlerinde çifte barajlı d'Hondt uygulaması devam etse de seçim çevresi barajında farklı uygulamalara gidilmiştir. RP-MÇP ve IDP ittifakı %16,9'la beklenenin üzerinde bir oy almıştır. Burada sadece seçim başarısı değil muhafazakâr ve milliyetçi tabana yönelik İslamcı söylemlerin hakimiyet alanının artması da önemlidir. Türkeş'in, DYP-SHP koalisyonuna güvenoyu vermek istemesi parti tabanında ve yönetiminde tepkiye neden olmuştur. Bunun en önemli sebebi seçimlerde SHP'nin HEP ile ittifak kurması ve milletvekili yeminlerinde Leyla Zana'nın Kürtçe konuşması sonrası çıkan olaylardır (Bayraktar, 2016: 87-88).

1995 seçimlerine gidilirken Türkiye milletvekilliği uygulaması ve çevre barajı AYM tarafından iptal edilmiş parlamentodaki sandalye sayısı ise 450'den 550'ye çıkarılmıştır. Seçim sonuçlarına göre RP birinci parti olmuştur. Kurulan ANAP ve Doğru Yol hükümeti kısa ömürlü olmuştur. Daha sonra Refah-Yol hükümeti kurulmuştur (Erkmen, 2017: 1239-1241). 1995 seçimlerinde RP'nin başarısının bir nedeni de Erbakan'ın İslamcı

---

³⁷ 1990-1993 yılları arasında 34 basın organının binası ve 309 gazeteci saldırıya uğramıştır. 90'lı yıllarda Çetin Emeç, Turan Dursun, Uğur Mumcu, Musa Anter ve İzzet Keser suikaste uğramıştır (Gölcü, 2014: 108).

söylemlerindeki tonunu düşürmesi ve bunun yerine “adil düzen”³⁸ doktrinini merkeze alan bir söylem üretmesi gösterilebilir (Gölcü, 2014: 111).

28 Şubat süreci olarak bilinen "post-modern" askeri müdahale, PKK terörünün tırmanması ve siyasal İslam tarafından rejimin tehdit altında olduğu gerekçesiyle 28 Şubat ve 13 Eylül tarihlerinde iki aşamalı gerçekleştirilmiştir (Heper, 2019: 117-119). Darbeye giden süreçte medyada, RP'nin İslamcı çizgisine yapılan vurgunun önemi büyüktür. Hükümet-medya ilişkilerinin gerilmesindeki etmenlerden bir tanesi de resmi ilanların kısıtlanması ve basına verilen krediler konusundaki düzenlemelerle medyayı mali spoayla hizaya getirme çabasıdır (Gölcü, 2014: 112-113). Sonuçta Erbakan hükümeti düşürülmüş, Refah Partisi kapatılmış ve siyasi yasaklar gelmiştir. 28 Şubat'ın en önemli olaylarından bir tanesi de dönemin İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın yaptığı bir konuşma nedeniyle hapse atılmasıdır. 1997-1999 yılları arasında Anasol-D hükümeti görev yapmıştır. Bu yılların önemli olaylarından bir tanesi PKK'da dönemin iki numaralı ismi Şemdin Sakık'ın ele geçirilmesi olmuştur. Anasol-D hükümetinin dağılmasıyla Ecevit azınlık hükümeti kurmuş, PKK lideri Abdullah Öcalan yakalanmış, idam cezası almasına rağmen bu karar uygulanamamıştır (Basmacı, 2019: 93-94).

18 Nisan 1999 seçimlerinden sonra DSP-MHP-ANAP hükümeti kurulmuştur. Bu dönemin en önemli olaylarından bir tanesi Merve Kavakçı'nın TBMM'de yaşadığı yemin krizidir. Görev süresi dolan Süleyman Demirel'in yerine Ahmet Necdet Sezer cumhurbaşkanı seçilmiştir. Anayasa kitapçığı krizi sonrası hükümet işlemez hale gelmiş 3 Kasım 2002 tarihinde erken seçim kararı çıkmıştır (Basmacı, 2019: 94-95).

Refah Partisi'ni, Recai Kutan önderliğinde kurulan Fazilet Partisi izlese de 2001 yılında o da kapatılmıştır. Bu son kapatılma hareketi içinde yenilikçiler ve gelenekçilerin

---

³⁸ Adil düzen Prof. Dr. Necmettin Erbakan tarafından ortaya konmuş kapitalizm ve komünizmin iyi yanlarını alarak kötü yanlarını dışarıda bırakmayı hedefleyen bir ekonomi doktrinidir ve “hakkı üstün tutan” bir düzen olarak tanımlanır (Erbakan, 1996: 17-18).

ayırışmasına yol açmıştır. Yenilikçiler AKP'yi ve gelenekçiler de Saadet Partisi'ni kurmuştur (Özbudun, 2006: 5).

1991-2002 yılları arası Türkiye'de siyasal istikrar sağlanamamış en istikrarlı hükümet 42 aylık görev süresiyle, 5. Ecevit koalisyon hükümeti olmuştur. Seçime giren parti sayısı 90'larda en yüksek seviyeye ulaşmış, seçim barajının partilerin seçimlere katılımını azaltıcı etkisi görülmemiştir (Sabuncu, 2006: 193).

Kürtçü hareketin önderleri 1990'lardan sonra seçim barajını aşmak için bağımsız adaylarla seçimlere girmişler, ancak bir yandan da siyasi örgütlenmelerini PKK gibi şiddet yanlısı ve diğer şiddet dışı partilerle de gerçekleştirmişlerdir. Türk siyasi hayatında Kürtçü partilerin tarihi SHP'den ayrılan HEP'lilerle başlamıştır. Kürtçü partiler tıpkı İslamcı partiler örneğinde olduğu gibi Anayasa Mahkemesi tarafından birbiri ardına kapatılmışlardır. Bu dönemde Halkın Emek Partisi'ni (HEP) ve Özgürlük ve Demokrasi Partisi (ÖZDEP) 1993 yılında, Demokrasi Partisi (DEP) 1994 yılında, Halkın Demokrasi Partisi (HADEP) 2003 yılında kapatılmıştır (Tekdemir, 2016: 1224).

1990'lı yıllarda hükümet resmi yayın organı üzerinde etkisini artırmıştır. 90'lı yıllar özel radyo ve televizyonların hızla açıldığı bir dönemdir. Doğan Holding Milliyet ve Hürriyet'i satın alarak, 90'lı yıllarda etkin bir oyuncu olmuştur. Dönemin diğer önemli grupları arasında Çukurova, Sabah ve Doğuş sayılabilir (Tunalı, 2017: 127).

90'lar gazeteci ve akademisyen suikastlarının de yaşandığı terör ve mafyanın etkin ve gazetecilerin de hedef olduğu karmaşaya sahne olmuştur. Dönemin en çarpıcı olaylarından biri Madımak Oteli'nde konaklayan gazeteci ve yazarların yakılarak öldürülmesi olmuştur. Bir diğer olay ise Uğur Mumcu'nun suikasta uğramasıdır. Basın değerlerinin dejenere olduğu, basın patronlarının öne çıktığı dönemde siyaset gücünü sermaye üzerinde kullanarak basını yönlendirmeye çalışmıştır. 28 Şubat sürecinde basın askerle birlikte hareket etmiş ve darbeye zemin hazırlamıştır. 2000 krizi sonunda da pek çok medya organı TMSF'ye geçmiştir (Basmacı, 2019: 201-226; Tunalı, 2017: 128).

3.2.3 Ak Parti Dönemi

2002 sonrası dönemde, 1995-2002 yılları arasında yedi etkin partiden sağ ve merkez-sağ temsilcileri 2002-2007 arasında AKP’de bütünleşmiş yine bu dönemde DSP-CHP ikiliği sona ermiş, CHP solun tek temsilcisi rolünü üstlenmiştir (Özbudun, 2016: 62-64).

Türkiye’de AKP’nin 2002 seçimlerinden sonra elde ettiği başarılar onu hâkim parti konumuna getirmiştir. Hâkim parti olarak tanımlanabilecek partinin temel belirleyicisi iktidardır. İki partili ya da çok partili sistemlerde iktidarda bulunma süresi ve en yakın rakibiyle arasındaki oy farkı, bir partiyi etki açısından diğerlerinden çok daha farklı bir konuma getiriyorsa bu hakim partidir denilmektedir (Ete vd., 2015: 175-176). AKP 2002 sonrası dönemin en etkin partisi olmuştur.

AKP’nin köklerini Millî Görüş hareketinde bulmak mümkündür. İslamcı Millî görüş hareketinin önderi Prof. Dr. Necmettin Erbakan tarafından kurulan partiler 1970-2000 yılları arasında birbiri ardına “anayasal düzene tehdit oluşturduğu” gerekçesiyle kapatılmıştır. Bu partilerden ilki Milli Nizam Partisi 1970’te kurulmuştur. 1971 askeri müdahalesi sonrası anayasa mahkemesi tarafından kapatıldıktan sonra aynı lider kadro 1973’te Milli Selamet Partisi’ni kurmuştur. 73-80 yılları arasında parlamento aritmetiğindeki kritik konumu nedeniyle Bülent Ecevit ve Süleyman Demirel hükümetlerinde başbakan yardımcılığı yapmıştır. 1980 askeri müdahalesi sonrası kapatılan partinin yerine 1983’te Refah Partisi kurulmuştur. 1990’larda hızla yükselen hareket 1994’te İstanbul ve Ankara Büyükşehir Belediyelerini kazanmıştır. 1995’te en yüksek oy oranına ulaşmıştır. İslamcı söylemlere sahip parti 1996’da Doğru Yol Partisi ile birlikte hükümet ortağı olmuştur (Özbudun, 2006: 3-4).

AKP’nin kuruluşunda Recep Tayyip Erdoğan dışında yer almış lider isimler arasında Abdullah Gül, Bülent Arınç, Dengir Mir Fırat ve Abdüllatif Şener sayılabilir (Zabun, 2018a: 37). Bu isimler ve siyasetin önemli diğer aktörleri zaman içerisinde liderlikten tasfiye olmuşlardır. Bu isimler dışında bakanlar Mehmet Şimşek, Ali Babacan, Ahmet Davutoğlu

ve Berat Albayrak partiden kopan önemli isimlerdir. Başbakanlık ve bakanlık yapmış Binali Yıldırım ise İstanbul seçimlerinin kaybedilmesinden sonra hükümette aktif görev almamıştır.

AKP çeşitli sosyolojik katmanlardan bir tabanı bütünleştirmeyi başarmıştır. Bu katmanlar içinde İslami burjuvazi, Kürtler, eşraf, dar gelirli gruplar sayılabilir. Özellikle 28 Şubat sürecinde ve sonrasında laikçi elitist merkezin muhafazakar değerleri ötekileştirerek bu gruplara ayrımcılık uygulaması, AKP'nin 2002 başarısını açıklamaktadır (Özbudun, 2016: 48). Ekonomik başarılarla birlikte başörtüsü sorununun çözülmesi, AKP seçmeni tarafından önemsenen siyasi başarıların ilk sıralarında gelmektedir (Aytaç vd., 2021: 28).

2002 yılından itibaren AKP'nin karşısında ana muhalefet rolünü üstlenen parti CHP olmuştur. Cumhuriyet tarihinin en köklü partisi olan CHP zaman içerisinde önemli kabuk değişimleri geçirmiştir. 6 Aralık 1922 tarihinde Halk Fırkası adıyla kurulan parti, devleti kuran kadrolardan oluşmuştur. 1924 yılında Cumhuriyet Halk Fırkası ve 1935 yılında da Cumhuriyet Halk Partisi adını almıştır. 1950 yılına kadar tek parti olarak ülkeyi yöneten parti daha sonra 1973'e kadar iktidar olamamıştır. Bülent Ecevit'in liderliğinde CHP-MSP koalisyonu kurulmuştur. Kısa süre sonra bu hükümet istifa etmiştir. 1977 seçimlerinde birinci parti olmasına ve azınlık hükümeti kurulmasına rağmen güvenoyu alamamıştır. 1979 yılında bağımsız milletvekillerinin desteğiyle Ecevit hükümeti kurmuş ama 12 Eylül 1980 askeri müdahalesiyle parti kapatılmıştır (Zabun, 2018b: 42). CHP gücünü 1980'li yıllarda kaybetmiş 1990'larda ise diğer sol partilerin de gerisine düşmüştür. Yoksul seçmen üzerindeki etkisini İslamcı çizgiye kaybederek, 2000'lere kadar siyasette etkisiz kalmıştır (Özbudun, 2016: 45).

28 Şubat sonrası tekrar merkez-çevre kırılımına doğru sürüklenen Türk siyasi hayatında Deniz Baykal liderliğindeki CHP, laikçi ve elitist merkez rolünü üstlenmiştir. 2007 Cumhurbaşkanlığı seçiminde yaşanan anayasa krizinde, e-muhtıra olarak adlandırılan Genel Kurmay bildirisinde ve AKP aleyhine açılan parti kapatma davasında gösterdiği tutumda bu açıkça görülmektedir (Özbudun, 2016: 49).

AKP iktidarları döneminde etkin ve karmaşık bir rol oynayan MHP 2007 krizinden sonra parlamentoya dönmüştür. MHP merkez-çevre açıklamasında ne merkeze ne de çevreye tam olarak uygun düşmemektedir. Katı devletçi politikaları, üst düzey elit kadrolarda takipçilerinin olması buna rağmen oylarının büyük çoğunluğu seküler olmayan geleneksel ve kırsal seçmenlerden alması partinin kendi içinde de çeşitli sorunlara yol açmaktadır (Özbudun, 2016: 54). Parti muhafazakar tabanın beklentilerini karşılamaya çalışırken bir yandan da İslamcı partilerden kendini ayırma arasında kalmıştır (Doğu vd., 2013: 99).

AKP 2002'den başlayarak günümüze kadar sırasıyla 2007, 2011, 2015 ve 2018 yıllarında yapılan milletvekili genel seçimlerinden kesin zaferle çıkmıştır. Tek istisna Haziran 2015 seçimleri olsa da Kasım 2015'e kadar seçim hükümetinde yine AKP olduğu için gücün kesintiye uğramasından ziyade "aksaması" olarak değerlendirmek daha doğrudur. 2007, 2014 ve 2018 cumhurbaşkanlığı seçimlerinde de istediği sonuçları almıştır. 2007, 2010 ve 2017'de Anayasa değişikliği referandumlarında da AKP yine istediği sonuçları elde etmiştir. Yerel seçimlerde de 2019 seçimlerine kadar istediği sonuçları elde etmiştir. 2019 yılında İstanbul ve Ankara büyükşehir belediyeleri başta olmak üzere pek çok yerel yönetim Cumhuriyet İttifakı'ndan çıkararak Millet İttifakı'na geçmiştir. 2015 Haziran seçimlerinden bu yana AKP'nin aldığı en kritik seçim başarısızlığı 2019 İstanbul Büyükşehir Belediye seçimidir. Yine de bu sonuçlara göre Sartori'nin "üç ya da daha fazla seçimi art arda kazanan ve tek başına yöneten parti hakim partidir" tanımına uymaktadır (Sayarı, 2012: 188).

2002 seçimlerine gidilirken medya AKP karşıtı bir tutum sergilemiştir. CHP ve Deniz Baykal'ın ön plana çıkarıldığı, "şeriat tehdidine" vurgu yapılan gündem örüntülerine rağmen seçimlerde AKP oyların %34,3'ünü alarak mecliste %66 oranında temsil hakkı elde etmiştir. Tek başına iktidara gelen AKP İslamcı tabanına ek olarak merkez sağda MHP, ANAP, DYP'den büyük oranda oy alarak bu partileri meclis dışına itmiş solda ise az da olsa DSP'den oy almayı başarmıştır. AKP kendisini muhafazakar demokrat olarak tanımlamış, hükümete geldiği ilk yıllarda ABD, AB, NATO ile iyi ilişkiler kurarken Orta Asya Türk Cumhuriyetleri ve İslam ülkeleri ile de bağlar kurmuştur. AB üyelik hedefleri doğrultusunda 2004 yılında yeni bir Basın Kanunu çıkarılmıştır. Bu kanunun merkezi temasın basın

özgürlüğüdür. Düzenlemelerde cezai yaptırımlar sınırlandırılmış ve iktidar ilişkileri bağlamında medyaya daha fazla alan tanınmıştır (Değirmenci, 2011: 227-228; Deniz, 2018a: 168; Özbudun, 2006: 5-8; Vardal, 2014: 248).

AKP'nin ilk önemli krizi Irak'ın işgali için ABD askerlerinin Türkiye'den geçmesine izin veren tezkerenin 3 Mart 2003'te TBMM'de reddedilmesidir. AKP'den 100'e yakın ret oyunun çıkması parti içi gerilimi ortaya çıkarmıştır. AKP-ABD ilişkilerindeki ilk önemli kırılma bu dönemde yaşanmıştır. Bu dönemin en kritik olayları Trabzon'da rahip Andrea Santoro'nun öldürülmesi, Danıştay'ın silahlı saldırıya uğraması, gazeteci Hrant Dink cinayeti ve Ergenekon Davası sürecinin başlamasıdır (Basmacı, 2019: 98-99).

2007 yılında Ahmet Necdet Sezer'in görev süresinin dolmasıyla birlikte Cumhurbaşkanlığı seçimi için Abdullah Gül'ün adı ön plana çıkmış ancak merkez eliti İslamcı kökleri sebebiyle Abdullah Gül'e karşı çıkmışlardır. Nitekim AYM, daha sonra 367 krizi olarak da adlandırılacak, adayın seçilmesi için gerekli parlamento çoğunluğunun olmadığı gerekçesiyle seçimleri iptal etmiştir. 22 Temmuz 2007 seçimlerinden sonra MHP'nin oylamalara katılmasıyla 367 krizi aşılmıştır. Seçimlerden sonra yapılan anayasa değişikliği referandumuyla cumhurbaşkanı görev süresi 7 yıldan 5 yıla düşürülmüş ve doğrudan halk oyuyla seçilmesi benimsenmiştir (Aytaç vd., 2017: 3).

2007 seçimlerine gidilirken Cumhuriyet Gazetesi'nin başını çektiği muhalif basın "Cumhuriyet'inize sahip çıkın" temalı bir gündem örüntüsü yaratma çabası içine girmiştir. Benzer biçimde Milliyet Gazetesi de AKP karşıtı gündem oluşturmuştur. CHP'nin seçim söylemlerinde Recep Tayyip Erdoğan karşıtlığını açıkça vurgulaması da önemli bir detay olarak göze çarpmaktadır. Buna karşın AKP "istikrar" ve "milli irade" kavramları üzerinden 367 krizini gündeme taşımıştır. Ek olarak AKP'nin seçim gündemi gerçekleştirilen hizmetler ve devletçi/milliyetçi söylemlerdir. MHP ise seçimlerde söylemini terör sorunu üzerine inşa etmiştir (Deniz, 2018a: 180-193).

2002 yılında geçerli oyların büyük bir kısmının parlamentoda temsil edilmemesinin sonucu olarak 2007 yılında seçmenler taktiksel oy verme yoluna gitmişlerdir. %10'luk seçim barajı partiler arası koalisyonun önünü açmış 2007'de gayri resmi bir sol seçim ortaklığı

ortaya çıkmıştır. Ayrıca Kürtçü grup 2007’de 2011’de benimsedikleri bağımsız adaylarla seçime girme taktiğiyle seçim barajını delmeyi başarmıştır (Sayarı, 2012: 187).

2007 Cumhurbaşkanlığı seçiminin kazanılmasından sonra seküler güçler AKP’nin kapatılması için Anayasa Mahkemesini harekete geçirse de parti kapatılmamış ve psikolojik olarak bu süreçten güçlenerek çıkmıştır. Bu sürecin hemen ardından başlayan Ergenekon Davaları sekülerci³⁹ ve İslamcı cephe arasındaki gerilimi tırmandırmıştır (Somer & Liaras, 2010: 156). 2008 yılına gelindiğinde, Doğan Medya ve hükümetin arası Deniz Feneri davası sebebiyle açılmıştır. Takip eden süreçte Doğan Holding’e yüklü vergi cezaları kesilmiş ve Doğan medya grubu küçülmüştür (Vardal, 2014: 250-252).

Güneydoğu ve Doğu Anadolu bölgesinde yoğunlaşan ancak metropollerde de seçimin kaderini etkileyen Kürt oyları geçmişten günümüze merkez partilerle Kürtçü partiler arasında paylaşılmaktadır (Grigoriadis, 2016: 40). Kürtlerin “asıl temsilcisinin” kim olduğu tartışması bu oyları almak içindir. Açılım sürecinde, 2009 yılında, TRT 6’nın (TRT Şeş) Kürtçe yayına başlaması AKP’nin güneydoğuda DTP’ye alan kaybetmesini engellememiştir. (Ete, 2009; Somer & Liaras, 2010: 154-155).

AKP eliyle 2010 yılında gerçekleştirilen “Açılım Süreci” Kürt politikaları açısından Cumhuriyet tarihinin en cesur hamlesi olarak görülmektedir (Somer & Liaras, 2010: 152). DTP açılım sürecini Kürt muhalefetini yok etme çabası olarak adlandırmış ve bu projenin ölü doğduğunu açıklamıştır. Radikal söylemlerle birlikte şiddetin de tırmanması sonucu Anayasa Mahkemesi DTP’nin kapatılmasına karar vermiştir (Somer & Liaras, 2010: 155).

2010 yılında AKP “darbelerle hesaplaşma” amacıyla anayasada değişiklikler yapmak için harekete geçmiştir. AKP referandum için ekonomi ve demokrasi temalı söylem üretmiştir. Muhalefet partileri değişikliğe onay vermezken referandumda %57,9 oyla evet

---

³⁹ Sekülerci ifadesi tez içinde laik değerleri söylemlerinde kullanan parti ve basın organları için kullanılmıştır. Ek olarak Şerif Mardin’in tanımını yaptığı seküler merkez elitini de ifade etmektedir.

kararı çıkmış ve yüksek yargının yapılanmasında önemli değişikliklere gidilmiştir (Basmacı, 2019: 100; Deniz, 2018a: 195).

2010 yılı referandumuyla HSYK ve Anayasa Mahkemesi'nin yapıları değişmiş yargı içindeki laikçi güç kırılmıştır. Ayrıca askeri mahkemelerin kapatılarak sivil yargının güçlendirilmesiyle askerin gücü sınırlandırılmıştır (Özbudun, 2014: 3).

2010 yılında Ergenekon Davasına Balyoz Soruşturması eklenmiş ve üst düzey rütbeli askerler tutuklanmıştır. 17-25 Aralık soruşturmaları sonrası bu iki davayı yürüten hakim ve savcıların FETÖ ile bağlantılı olduğu tespit edilmiş, davalar usul yönünden bozulmuş ve 15 Temmuz sonrası tekrar ele alınan davalarda sanıklara beraat kararı çıkmıştır (“9 soruda Ergenekon davası”, 2019; Basmacı, 2019: 99). Yargıtay 2021 yılında Balyoz Davası için verilen beraat kararını bozmuştur (*Balyoz davası başladığı yere döndü*, 2021).

2010 sonrası CHP liderliği tasfiye olmuş yerine gelen Kemal Kılıçdaroğlu ve ekibi herkesi kucaklayan (*catch-all party*) bir CHP inşasına girişmişlerdir (Özbudun, 2016: 51). MHP ile birlikte 2014 cumhurbaşkanı seçimlerinde İslamcı kökenli Ekmeleddin İhsanoğlu'nun aday gösterilmesi, 2014 ve 2019 yerel seçimlerinde de ülkücü kökenli Mansur Yavaş'ın Ankara'dan aday gösterilmesi, ve İYİP ve SP ile ittifak kurulması bu dönüşümün önemli kilometre taşlarındandır (“CHP ve MHP'nin çatı adayı”, 2014; “CHP'nin Ankara Büyükşehir Belediye Başkan adayı Mansur Yavaş kimdir?”, 2018).

2011 seçim sürecinde, Cumhuriyet Gazetesi AKP ve Erdoğan karşıtlığı üzerinden gündem yaratırken Milliyet Gazetesi görece daha tarafsız kalmıştır. Sabah Gazetesi bu seçimlerde hükümet yanlısı bir yayın politikası takip etmiştir. AKP söylemini “2023 hedefleri” üzerine inşa edilmiştir. Buna karşın CHP “herkes için CHP” sloganıyla birlikte çok geniş bir konu envanteriyle söylem üretmiştir. 2011 yılında AKP seçimlere yeni anayasa vadiyle girmiş ve %49,8 oyla tek başına iktidar olmuştur (Deniz, 2018a: 198-205; Miş, 2018: 324).

TSK 1960 ve sonrası siyasi düzene müdahalelerinde TSK İç Hizmet Kanununun 35'inci maddesine atıfta bulunmuştur. Ancak bu maddedeki “Silahlı Kuvvetlerin vazifesi; Türk

yurdunu ve anayasa ile tayin edilmiş olan Türkiye Cumhuriyeti'ni kollamak ve korumaktır” ifadesi 2013 yılında “Silahlı Kuvvetlerin vazifesi; yurtdışından gelecek tehdit ve tehlikelere karşı Türk vatanını savunmak, caydırıcılık sağlayacak şekilde askeri gücün muhafazasını ve güçlendirilmesini sağlamak, TBMM kararıyla yurtdışında verilen görevleri yapmak ve uluslararası barışın sağlanmasına yardımcı olmaktır” olarak değiştirilmiştir (*TSK İç Hizmet Kanunu'nun 35. maddesi değişti*, 2013).

31 Mayıs 2013 Gezi Parkı olaylarıyla birlikte başlayan siyasi krizler zinciri, FETÖ'nün gerçekleştirdiği 17-25 Aralık soruşturmaları, MİT krizi, şike davaları, KCK operasyonları, 6-8 Ekim olayları ve PKK'nın özerklik ilan etmesi, büyükşehirlere yapılan terör eylemleri ve en son 15 Temmuz 2016'da gerçekleştirilmeye çalışılan FETÖ darbe girişimiyle devam etmiştir (Duran & Miş, 2019: 365). Bu çalkantılı dönemde basın üzerindeki denetim de sıkılaşmıştır. 2013 yılında tutuklu bulunan 64 gazetecinin %70'i PKK propagandası yapmakla suçlanmıştır. Bu dönemde marjinal örgüt propagandası yapmanın yanı sıra Ergenekon/ODA TV operasyonları sonucu yedi gazeteci de tutuklanmıştır (Vardal, 2014: 225-226).

Gezi Parkı olaylarıyla birlikte AKP içinde otoriteryen eğilimlerin artması tabanda uzun zamandır ittifak halinde olan liberal demokratlarla muhafazakarların arasındaki işbirliğini bitirmiştir. 17-25 aralık operasyonlarından sonra o zamana kadar işbirliği içinde bulunan AKP ve Fetullahçılar arasındaki ilişki de sona ermiştir. (Özbudun, 2014: 5-6).

12. Cumhurbaşkanı seçimi için 10 Ağustos 2014 tarihinde halk sandık başına gitmiştir. AKP Recep Tayyip Erdoğan'ı, CHP ve MHP çatı aday olarak Ekmeleddin İhsanoğlu'nu ve HDP de Selahattin Demirtaş'ı cumhurbaşkanı adayı olarak göstermiştir. Cumhuriyet Gazetesi seçimlere giderken Erdoğan'a karşı bir söylem üretirken Milliyet gazetesi bu seçimlerde de objektif bir tutum sergilemiştir. Buna karşın Sabah gazetesi “monşer” Ekmeleddin İhsanoğlu üzerinden bir söylem inşa ederek Erdoğan taraftarı bir gündem yaratmıştır. Seçim sonucunda oyların %51,79'unu alan Recep Tayyip Erdoğan seçimleri rahat biçimde kazanmıştır (YSK, 2014; Deniz, 2018a: 205-207).

Kürtçü hareketin bu dönemde kurduğu partilerden Demokratik Halk Partisi (DEHAP) 2005 yılında, Demokratik Toplum Partisi (DTP) 2009 yılında kapatılmıştır. Barış ve Demokrasi Partisi (BDP) milletvekilleri 2014 yılında Halkların Demokratik Partisi'ne geçmişlerdir (Tekdemir, 2016: 1224).

HDP Barış ve Demokrasi Partisi, Devrimci Sosyalist Parti, Ezilenlerin Sosyalist Partisi, Sosyalist Yeniden Kurtuluş Partisi, Yeşiller ve Sol Gelecek gibi pek çok radikal ve marjinal sol partiden katılımı kurulumuştur (Zabun, 2018a: 49). Diğer Kürtçü partilerden farklılaşma çabası içinde “Türkiyeli olmak” çerçevesini çizmiş ve CHP ve AKP'nin yakalayamadığı daha marjinal kesimlere popülist söylemlerle ulaşma çabasına girmiştir. Selahattin Demirtaş'ın ılımlı söylemleri HDP'nin 2015 seçim başarısında önemli rol oynamıştır (Grigoriadis, 2016: 39; Tekdemir, 2016: 1224-1226).

7 Haziran 2015 seçim sürecinde Cumhuriyet Gazetesi, Ahmet Davutoğlu liderliğindeki AKP ve Cumhurbaşkanı Erdoğan karşıtı daha az söylem üretmiştir. CHP ve MHP ekonomi merkezli söylemler üreterek seçmene rasyonel vaatlerde bulunmuştur. Basında daha az görünür olan HDP'nin temel söylemi “biz”dir. Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın seçim sürecindeki çalışmaları ve AKP afişleri iktidar yanlısı ve merkez medyada geniş yer bulmuştur. Bu seçimlerde tek başına hükümet kurmasına yetecek kadar sandalye kazanamayan AKP ilk seçim başarısızlığını yaşamıştır. Yine bu seçimde HDP %10 barajını aşmış ve sandalye sayısı olarak MHP'yi geride bırakarak meclisteki üçüncü büyük parti olmuştur (Aytaç vd., 2017: 1; Deniz, 2018a: 208-212).

2015 yılında MHP'nin erken seçim talebiyle Kasım'da tekrar seçimlere gidilmiştir. AKP Haziran'da kaybedilen tek parti iktidarını Kasım'da daha güçlenerek geri almıştır. Bu seçimlerde AKP başkanlık sistemi getirilmesi üzerinden bir söylemle hareket ederken tüm muhalefet partileri buna karşı çıkan bir seçim kampanyası kurgulamışlardır. Ayrıca meydana gelen terör olayları ve HDP karşıtlığı üzerinden gündemi belirleyen AKP, Recep Tayyip Erdoğan'ın istediği gibi 400 milletvekili alamasa da, oylarını %49,5'e çıkarmayı başarmıştır (Aytaç vd., 2017: 3-4; Deniz, 2018b: 217-220). Haziran-Kasım 2015 arasında gerçekleşen yoğun terör ve şiddet olaylarında HDP'nin PKK ile karmaşık durumu muhafazakar ve devlete entegre olmuş Kürtlerle seküler Türklerin verdiği oyların CHP ve AKP'ye

kaçmasına neden olmuş HDP Haziran seçimlerine göre %2,36 oy ve 21 sandalye kaybetmiştir (Grigoriadis, 2016: 44).

2015 ve 2016 yıllarında düzenlenen terör saldırılarında 461 vatandaşımız hayatını kaybetmiştir. Bu dönemde Ankara ve İstanbul başta olmak üzere PKK ve IŞİD büyük şehirlere canlı bomba saldırıları düzenlemiştir. AKP'nin Kürt politikalarında önemli bir eksen kayması gerçekleşmiş, PKK'nın şehirlerde alan hakimiyeti sağlamaya çalışması üzerinde Hendek Operasyonları olarak adlandırılan meskûn mahal çatışmaları çıkmıştır. PKK'ya karşı gerçekleştirilen operasyonlara karşı bildiri yayımlayan akademisyenler üniversitelerden uzaklaştırılmışlardır (Basmacı, 2019: 101-102).

1 Kasım 2015 seçiminde Meral Akşener MHP listelerinden aday gösterilmemiştir. Devlet Bahçeli'nin basına verdiği demeçler ve seçimlerden alınan sonucun parti için başarısızlık olarak değerlendirilmesi MHP içinde Devlet Bahçeli'ye muhalif olan isimleri harekete geçirmiştir. Ancak Meral Akşener, Sinan Ogan, Koray Aydın ve Ümit Özdağ olağanüstü kurultayı toplama çabaları başarısızlıkla sonuçlanmıştır. Meral Akşener, Koray Aydın ve Ümit Özdağ İyi Parti'nin kuruluş çalışmalarını başlatmışlardır. İyi Parti'nin doktrini de tıpkı MHP gibi milliyetçi ve muhafazakâr seçmene dönüktür.

15 Temmuz 2016 tarihinde FETÖ'ye mensup bir grup asker ve polis gece 11:00'da önce Boğaziçi Köprüsü'nü kapatmış daha sonra TRT'de "Yurtta Sulh Konseyi" adıyla bir bildiriye silah zoruyla okutmuşlardır. 16 Temmuz gecesi TBMM, Cumhurbaşkanlığı Külliyesi, CNN Türk'ün bulunduğu Doğan Medya binası, MİT, Ankara Emniyeti Özel Harekat Başkanlığı, Ankara Emniyet Müdürlüğü, Akıncı Hava Üssü, TSK Özel Kuvvetler Komutanlığı yaşanan olayların ve saldırıların ana merkezleri olarak ortaya çıkmıştır. Darbe girişimi bastırıldıktan sonra OHAL ilan edilmiş ve bu süreç iki yıl sürmüştür. Yayınlanan 22 KHK ile FETÖ'yle ilişkili olduğu gerekçesiyle 125 binin üzerinde kamu personeli ihraç edilmiş, çeşitli basın kuruluşları, dernekler, vakıflar, okullar ve yurtlar kapatılmıştır (Basmacı, 2019: 103-104).

16 Nisan 2017'de gerçekleştirilen anayasa değişikliği referandumuyla birlikte 1876'dan bu yana kesintilerle de olsa devam eden parlamenter sistem son bulmuştur.

Türkiye, cumhurbaşkanının yürütmenin tek hakimi olduğu güçlü bir başkanlık sistemine geçmiştir (Aytaç vd., 2017: 1; Ete vd., 2015: 171; Miş, 2018: 324). Cumhurbaşkanının ilk turda seçilme şartı %50+1 oy şeklinde tespit edilmiştir ikinci turda ise çoğunluk oyu alan adayın seçilmesi öngörülmüştür (*Türkiye Cumhuriyeti Anayasası*, 1982). Bunun sonucunda 24 Haziran 2018 seçimleri öncesi 2839 sayılı Milletvekili Seçim Kanununda siyasi partilerin ittifak yapabilmesinin önünü açan değişiklik yapılmıştır (*2839 Sayılı Milletvekili Seçimi Kanunu*).

Bu dönemde Enis Berberoğlu MİT tırları davası yüzünden cezaevine girmiş bunun üzerine CHP genel başkanı Kemal Kılıçdaroğlu Ankara'dan İstanbul'a yürüyerek "Adalet Yürüyüşü"nü gerçekleştirmiştir (Basmacı, 2019: 104).

2018 yılında uygulanan yeni sistemle birlikte seçim barajının ittifaklar dahilinde önemini yitirmesi ve cumhurbaşkanı seçiminin %50+1 oy gerektirmesi seçmeni stratejik oy vermeye yöneltmiştir (Miş, 2018: 325). 2018 seçimlerinde Cumhur İttifakı AKP, MHP ve BBP'den oluşmuştur. Buna karşın Millet İttifakı CHP, İYİP ve SP'den oluşmuştur. HDP ise herhangi bir ittifaka dahil olmadan seçimlere girmiştir. Seçimlerde gündem oluşturma başarısı açısından Erdoğan diğer adayların önünde yer almıştır. Gündemi "beka", "darbe" ve "vesayet rejimi" temaları etrafındaki söylemlerle belirlemiştir. Ayrıca HDP seçmene stratejik oy çağrısı yapmış ve bunda başarılı olmuştur (Deniş, 2018b: 230-239). Seçimlerde Cumhur İttifakı'nın ortak adayı olan Recep Tayyip Erdoğan %52,59 oyla cumhurbaşkanı seçilmiş AKP+MHP oyları %53,66 ve toplam milletvekili sayısı da 344 olmuştur. Buna karşı Millet İttifakı oyları toplamı %33,94 ve HDP'nin oyu da %11,70 olmuştur. Millet İttifakı 189 ve HDP 67 adayını parlamentoya milletvekili olarak sokmuştur (Basmacı, 2019: 105).

MHP çözüm sürecinde ve 2011 anayasa değişikliği konusunda, Gezi olayları sırasında ve 17-25 Aralık sürecinde sert bir AKP muhalefeti yapmıştır. 2014 yılında cumhurbaşkanı seçiminde CHP ile birlikte Ekmeleddin İhsanoğlu'nu çatı aday olarak göstermişlerdir (Konuralp, 2014). 2016 sonrasındaysa AKP ile ittifak içerisine girmiştir (Doğu vd., 2013: 99) Burada MHP'nin devletçi yaklaşımını görmek mümkündür. Haziran 2015 seçimlerinde AKP'nin iktidarı kaybetmesi, bir yandan FETÖ yapılanması ve diğer yandan da HDP'nin "king-maker" rolü oynayabileceği bir koalisyon düzenine karşı Devlet

Bahçeli erken seçim çağrısı yapmıştır. Sonuçta, Kasım 2015 seçimlerinden AKP güçlü bir şekilde çıkmış, 15 Temmuz kalkışmasından sonra da MHP AKP ile açık biçimde ittifak kurmuştur. 24 Haziran seçimlerine de AKP, MHP ve BBP Cumhur İttifakı çatısı altında girmişlerdir (“BBP lideri Destici Ak Parti’den aday oldu”, 2018; “Cumhur İttifakı protokolünde BBP detayı”, 2018).

2002 sonrası basının durumu incelendiğinde AKP iktidara geldiğinde Bilgin, Çukurova, Doğan, Doğuş, İhlas, Sabah ve Uzan dönemin en etkili medya gruplarının başını çekmekteydi. Devam eden dönemde önce Uzan grubu TMSF’ye geçmiş bu yayınların bir kısmı Doğan grubuna devredilmiştir. Çalık Holding’in ATV ve Sabah’ı satın almasıyla iktidarın basın üzerindeki etkisi hissedilir derecede artmıştır. Doğan grubu AKP ile ters düştükten sonra kendisine kesilen vergi cezalarına direnemeyerek küçülmeye gitmiş elindeki yayınları zaman içinde Demirören Grubu’na devretmiştir. AKP iktidarı döneminde el değiştiren en önemli basın yayın organları arasında Star Medya Grubu, ATV ve Sabah gibi yayın organlarının sahibi Merkez Medya Grubu ve Doğan Medya Grubu gösterilebilir. Bu dönemde dikkat çeken Çalık, Doğuş ve Samanyolu, Koza İpek ve İhlas’ın hızlı büyümesi olmuştur (Basmacı, 2019: 233-236; Birol, 2018: 76-77; “Doğan Yayın Holding”, 2021; “Star Medya Grubu”, 2021; “Turkuvaz Medya Grubu”, 2021; Tunalı, 2017: 130). FETÖ’nün basın yayın kuruluşlarından Koza İpek grubu, Zaman, Samanyolu ve pek çok diğer basın kuruluşu 17-25 Aralık operasyonları ve 15 Temmuz kalkışması sonrası kapatılmış veya bu kuruluşlara kayyum atanmıştır.

2000’li yıllarda büyük basın-yayın gruplarının tartışmalı şekilde el değiştirmesi sonucu zaman içerisinde basın grupları çerçevesi iyi tanımlanmış kamplara bölünmüştür. Ana eksenle iktidara yakın ve iktidara muhalif içerikler üreten basın yayın organları şeklinde bir ikilik oluşmuştur. İktidar kanadı da merkez ve dini eksenli yayın politikaları olarak iki parçalıdır. Muhalif basın organları milliyetçilik, Atatürkçülük, Kürtçülük, solculuk ve merkez değerlerine yakın yayın politikalarıyla daha parçalı bir görünüm sergilemektedir. Ana akım yayın grupları arasında din referanslı muhalefet yapan bir yayın grubu yoktur.

Gezi Parkı olaylarıyla başlayan süreçte Türkiye’de sosyal medyanın siyasal haberlere erişim için kullanımı oldukça yükselmiştir. Oxford Üniversitesi Reuters Gazetecilik Çalışmaları Enstitüsü’nün Türkiye’de basınla ilgili düzenli yayınladığı raporlara göre Türkiye’de çevrim içi habere erişim 2016’da %90 olarak tespit edilmiştir. Özellikle bu dönemden sonra internetin gündemin hem tüketildiği hem de üretildiği bir ortam olduğu söylenebilir (*Reuters Institute Digital News Report 2016*, 2016: 86,96).

2017 yılında Türkiye’de haberlere güvenenlerin oranı güvenmeyenlerle hemen hemen eşittir (%40 güvenen - %38 güvenmeyenler). Farklı platformlar değerlendirildiğinde en fazla güvenilen medya aracı televizyonken (güvenmeme oranı en düşük - %33) en az güvenilen sosyal medyadır (güvenmeme oranı en yüksek - %50) (Yanatma, 2017: 9). Basında ortaya çıkan siyasal kutuplaşmanın da bu sonuçlara etkisi büyüktür. Ancak gündemin etkilenmesinde TV hala en önemli araç olarak göze çarpmaktadır.

2018 yılında medyanın inandırıcılığında dolayısıyla gündemi etkileme başarısında yaşanan problemler artmaya devam etmiştir. Medyaya güvenmeme 2017’ye göre %2 artarak %40 olurken güven ise %38 olarak ölçülmüştür. Yalan habere rastladığını düşünen kişilerin oranı (%49) dünyadaki ortalama oranın (%26) neredeyse iki katı çıkmıştır (Yanatma, 2018: 9). Sosyal medya, Türkiye’de siyasal tartışmaların üretildiği ve gündemi bu yönde etkilenme becerisinin yükseldiği bir ortam haline gelmiştir. Facebook üzerinden siyaset ve haber tartışması %29, Whatsapp üzerinden de %21 olmuştur. Kişilerin yarısından fazlası (%65) Whatsapp grupları üzerinden hiç tanımadığı kişilerle etkileşim içerisindedir (Newman, 2019: 38). Her ne kadar vatandaşlar içeriklerin hatalı ya da yalan haber olması ihtimali sebebiyle temkinli yaklaşıyorlar da kamu gündeminin oluşmasında sosyal medya ve yeni iletişim araçları Türkiye’de merkezi bir role geçiş yapmış ve demokrasimizde özellikle muhalif fikirlerin görece daha özgür biçimde dile getirilebildiği bir araç haline gelmiştir.

3.3 Türkiye’de Siyasal Gündemi Belirleyen Toplumsal Ana Kırılımlar

Yukarıda siyasi hayatımızın önemli kilometre taşları özetlenmiştir. Buna göre seçim süreçlerinde gündem örüntülerinin etrafında berraklaştığı çeşitli fay hatları vardır. Bunlar Osmanlı İmparatorluğu döneminde köklerini bulan sosyal kırılımlardır. İlk kırılım Şerif Mardin’in tanımını yaptığı merkez-çevre ve laiklik ayrışmasıdır. İkinci kırılım etnisite ve din öğelerini barındırmaktadır. Son temel kırılım ise ideolojilerde ortaya çıkmıştır.

Osmanlı İmparatorluğu'nda merkezi hükümetten bağımsız ve mülkiyet hakları üzerinde temellenen bir sivil toplum yoktur. Osmanlı nüfus ve kentleşme politikaları sebebiyle yerel toplulukların organik yapısı korunamamış ve merkezden bağımsız yetki alanı gerçekleşmemiştir. Mutlak iktidarı önleme ve siyasa alternatifleri üretme işlevleri ekseninde ele alındığında Osmanlı'da muhalefetin olmadığı söylenebilir. Ancak buna karşın hükümdar ve idaresini belirli seviyede bağlayan değer yüklü mekanizmaların varlığından bahsedilebilir (Mardin, 1966: 3-9).

Altıncı yüzyılda kentle ilgili yaşamı ifade etmek için ortaya çıkan sivil toplum kavramı medeni-medeni olmayan ikiliği üzerinde temellenir. 17. ve 18. yüzyıllarda Avrupa ekonomik dinamiklerinin dönüşümü sonucunda sivil toplum kavramı yine kentlerde ortaya çıkan özgürlükler bağlamında kullanılmıştır. Feodal düzen yıkılırken güçlenen merkezi otoriteler bazı özgürlükleri geri alsalar da her zaman desteğine ihtiyaç duydukları orta sınıfın gelişimine izin vermişlerdir (Mardin, 2017b: 9-13).

Osmanlı Devleti'nde sivil toplumun kamuoyu anlamında gelişiminde basın rolü büyüktür. Ancak Türkiye’de sivil toplum Avrupa’da olduğu gibi tarihsel olarak ortaya çıkan organik bir yapı olmadığı için icat edilmiş bir kavram durumundadır. Sonuçta bazı kavramlar Batıda olduğundan çok daha farklı anlamlar ifade eder. Örneğin milli çıkar Avrupa’da kişi-grup özerkliğini ifade ederken Türkiye’de devletle ilişkilendirilir (Mardin, 2017b: 16-17).

Osmanlıda sosyal sistem iki temel sınıf sütunu üzerine inşa edilmiştir. Bunlardan birincisi askeri sınıftır. Ordu, devlet görevlileri ve ulema Sultan’dan berat alarak bu sınıfa

dahil olabilirler. Diğer yanda ise vergisini veren ancak devlet görevlerinden soyutlanmış reaya bulunur. Osmanlı'daki bu patrimonyal iktidar eliti Max Weber'in *Herrschaft* olarak tanımladığı sınıflandırmaya girmektedir. On sekizinci yüzyılda, yerel eşraf ve ayanlar sınıfsal olarak yükselseler bile ekonomik sistemde üretim yerine tarıma yönelmiş böylece iktidar ilişkilerinde merkezle olan yakınlığı ve benzerliği artmıştır (Mardin, 1969: 3-11).

Osmanlı'da sosyo-kültürel nedenlerden ötürü devlet dışındaki tüzel kişiliklerin gelişimi sınırlı kalmıştır. Devlet vakıflar dışındaki tüzel kişilikleri kendine tehdit olarak algıladığı için gelişimine izin vermemiştir. Sonuç olarak hukuk sisteminde iki yapısal sorun ortaya çıkmıştır. Bunlardan ilki, kadıların şahsında temsil edilen adalet sistemi nedeniyle şahıslardan bağımsız bir hukuk sistemi gelişmemiştir. İkinci olarak tüm hukuki sorunlar aynı zamanda idari sorunlar olarak algılanmış ve yerleşik hukuk düzeni oluşmamıştır (Mardin, 1969: 12).

Osmanlı'daki sınıfsal yapıların inşa edilememesi sebebiyle başarılı devrimler bile modernize eden bürokrasi ve takip eden yönetimler tarafından uzun vadede sindirilmiştir ve ezilmiştir. "Köle" bürokrasi, sürekli ordu, mali ve edebi zenginlik Osmanlı elitine iktidar ilişkilerinde yarı-yerleşik Türkler üzerinde üstünlük vermiştir. Medeniyet böylece Osmanlı hakim sınıfının öz imgesi olurken Türk kabileye ait olan anlamında aşağılayıcı bir anlamda kullanılabilir hale gelmiştir. Sonuçta üstün kültür ve alt kültürler, saray ve kasabalı, ikiliği ortaya çıkmıştır. Tanzimat'la başlayan modernleşme hareketleri iki kültür arasındaki uçurumu kapatamamıştır (Mardin, 1969: 14-18).

Cumhuriyet kadroları çevreyi modernleştirme ve eşitleştirme konusunda ideolojik kabullere dayanan yasaları benimseyerek çevreyi harekete geçirecek politikalar üretememiştir. Sonuçta sömürüldüğünü düşünen ve dini kültürünü yaşamaktan mahrum bırakılan köylü sadece nutuk dinlediğini düşünerek eşrafla birleşerek merkeze karşı kenetlenmiştir. Demokrat Parti eşraf-köylü ittifakını ekonomik ilişkiler damarları üzerinden harekete geçirirken CHP ise eski ideallerin korunması yolunu tercih ederek bürokratik merkez haline gelmiştir (Mardin, 2017a: 64-73).

3.3.1 Laiklik

İmparatorluktan günümüze en önemli kırılım devletçi-seçkinci ve gelenekçi-liberal cepheler arasındadır. Devletçi-seçkinci grup Genç Osmanlılar, Genç Türkler, İTF, Birinci Grup, Kemalistler ve CHP akışında görülebilir. Buna karşın İslam dini ve Osmanlı geleneğini liberal değerlerle buluşturmaya çalışanla Prens Sabahattin'in adem-i merkeziyetçi takipçileri, Hürriyet ve İtilaf, İkinci Grup, Terakkiperver Fırka, DP, AP, Milliyetçi Cephe ve AKP akışında görünür (Kongar, 2019: 321).

Sekülerizm en yumuşak anlamıyla dinin anayasadan ve yasal süreçlerden dışlanması anlamına gelirken en katı anlamda dinin siyasetten ve sosyal alandan tamamen çıkartılması anlamına gelir. Sekülerizmin Sovyetler'de olduğu gibi din karşıtı bir versiyonu Türkiye'de uygulanmamıştır (Özdalga, 2012: 206).

17. yy sonunda alınmaya başlanan aşağılayıcı askeri mağlubiyetler sebebiyle Osmanlı eğitim, diplomasi, ordu ve ekonomiyi sekülerize etme çabası içerisine girmiş ve "modern" bir toplum inşa etmeye başlamıştır. Kaçınılmaz olarak bu iyi toplumun ancak din ile inşa edilebileceğine inanan gelenekçi grupları tetiklemiş ve din-sekülerizm kırılımı gerçekleşmiştir (Kalaycıoğlu, 2012: 171).

Şerif Mardin'in tespitiyle merkez-çevre kırılması Türkiye'de coğrafi olarak değil iktidara yakınlığa bağlı olarak gerçekleşmiştir. Merkez iktidarı elinde bulunduranlar yani devlet, çevre ise devletten dışlananları temsil etmektedir (Mardin, 1973). Osmanlı'da memurların Müslüman olmayanlardan seçilmesi, Müslüman "kul"ların çevreye itilmesine ve din temelli bir fay hattının oluşmasına sebep olmuştur (Mardin, 2017a: 41).

Nizam-ül Mülk medreseleriyle devlet mekanizması içine alınan ulema tarihi süreçte devlet görevlileri haline gelen bir grup olmuştur. Ancak bu grup birbirinden ayrılan iki parça doğurmuştur. Biri halktan kopan siyasilerle işbirliği içine giren resmi ulema diğeri halkın içinde kalan "alt tabaka" ulemasıdır (Mardin, 2017b: 26). Şeriatı akılcı ve katı yorumlayan

gelenekler, Osmanlı'da bürokratik ulema ve “popüler” ulemayı oluşturmuştur. “İlerici” ve “gerici” çatışmasının temeli 16. yüzyılda atılmıştır (İnalçık, 2011a: 27).

İlmiye sınıfı 17. ve 18. Yüzyıllarda giderek belirgin biçimde kastlaşmıştır. Önemli makamlara belirli ailelerin çocukları geçebilmiştir. Vergi, katl ve müsaderenin de olmamasıyla taşra ve merkezde ilmiye sınıfı önemli miktarda birikim yapma imkanına kavuşmuştur. Bu üst sınıf ulema, genelde merkezi hükümetle birlikte hareket ederken “lumpen” ulema ile çatışmalar yaşamıştır (Ortaylı, 2008a: 21-22).

Osmanlı'da “Batılılaşma” kavramı halktan kopuk devlet idaresinin çaresizlikle tutunduğu bir yaklaşım olmuştur. Toplumun dönüşen ve değişen dünyaya kendi başına ayak uyduramaması sonucu gerçekleştirilen reformlar devletin içinde bulunduğu çıkmaza herhangi bir çözüm olmazken kültürel eksende yeni bir kırılmaya sebep olmuştur (Kongar, 2019: 319).

Çağdaşlaşma hareketinin en önemli iki kilometre taşı Islahat Fermanı ve Tanzimat Fermanı'nın getirdiği “vatandaşlık” kavramı çoğunluk (Müslüman) – azınlık (gayrı Müslim) kimlikleri ekseninde dinin siyasallaşmasına neden olmuştur. Takip eden dönemde azınlıkların da kültürel kırılmaların farkına varmasıyla din millileşmiştir (Karpat, 2017: 37-39).

Osmanlı'da çağdaşlaşma çabaları klasik Osmanlı bürokrasisinin derin bir tepkisiyle karşılaşmış ve geleneksel iktidarı içeriden kırmıştır. Buna Müslüman ahalinin çevrede bütünleştirilmesi zorlukları da eklenmiştir. Böylece modernleşme yanlısı elit merkeze yerleşirken geçmişin güçlü dini eliti çevreye kaymış çeşitli ekonomik katmanları da bu potada eritmiştir (Mardin, 1973, 2017a: 49-52).

Babai isyanlarından bu yana devlete muhalefetin temelinde İslamcı popülizm yatmaktadır. İttihat ve Terakki rejimine muhalefet zaman içinde evrilerek önce Demokrat Parti daha sonra da MSP ve geleneğini takip eden siyasi partilerin tabanını oluşturarak yapılaşmıştır (Mardin, 2017b: 18).

Laiklik akımı Osmanlı merkezini ele geçirirken çevrede genellikle din ve eğitim üzerinden etkinlik devşiren din adamları eşrafla ekonomik ilişkiler kurmuştur. Ek olarak modernleşme sürecinde merkez-çevre kopukluğunun bir başka nedeni modern okulların klasik dönem merkez-çevre kopukluğunu tekrar üreten kurumlar olmasıdır (Mardin, 2017a: 54-55).

Laik hukuk sisteminin Osmanlı'ya girişi öncelikle Fransızcadan çevrilen kanunlarla laik Nizamiye mahkemelerinin kurulmasıyla olmuştur. Böylece 1850'den 1914 yılına kadar Şer'i mahkemelerin iktidar alanı adım adım daralmıştır. Nihayet 1914'te İttihat ve Terakki yönetimi dini mahkemeleri Şeyhülislam'dan alarak Adalet Bakanlığı'na bağlamıştır. Tam laikleşme ise Cumhuriyet döneminde olmuştur. 1924'te Şer'i mahkemeler ilga olmuş 1926'da da yeni medeni, ceza ve ticaret kanunlarının yürürlüğe girmesiyle Mecelle yürürlükten kaldırılmıştır (İnalçık, 2011a: 31-33). Yasal sekülerizm 1928'de İslam'ın anayasadan çıkarılmasıyla birlikte nihayete ermiştir (Özdalga, 2012: 209).

Kurtuluş Savaşı döneminde merkez-çevre çatışması Kemalist Birinci Grup ve eski memurlarla eşraftan oluşan İkinci Grup arasında yaşanmıştır. İkinci grup din merkezli ve liberal ekonomik politikalar güderken, Kemalistler merkezi devlet ve plebisitçi bir demokrasi siyasası gütmüştür (Mardin, 2017a: 60).

Cumhuriyet egemenliğin kaynağını dinsel-geleneksel anlayışta değil halkta bulmuştur. "Yeni devlet" siyasal eksenini dönüştürürken toplumsal yapı İmparatorluktan gelen örüntülerini korumuştur (Kongar, 2019: 318).

1924'te Halifeliğin kaldırılması ve 1925'te dinin siyasal çıkar amaçlı kullanımının yasaklanmasıyla siyasal sekülerizm, tarikatların yasaklanmasıyla da sosyal sekülerizm uygulamaları merkez-çevre çatışmasını derinleştirmiştir. Bu adımların arkasında sadece modernleşme ideolojisi yoktur. Aynı zamanda yeni kurulan devlette iç ve dış tehdit algısı bu adımların atılmasına neden olmuştur (Özdalga, 2012: 209-210).

Zaman içerisinde laiklik din düşmanlığı ve laiklik uygulamalarına karşı çıkmak da şeriatçılık olarak sloganlaşmıştır. İslamcı partilerin kapatılması, kamusal alanda başörtüsü

tartışmaları, imam-hatip okulları sekülerci merkez ve laiklik karşıtı çevre arasındaki çatışmanın yakın geçmişteki temelini oluşturmaktadır.

Özal döneminde görece liberal atmosferde imam hatip okullarının sayısı ikiye katlanmıştır. 1990'larda Refah Partisinin yükselişi ve imam hatiplerin partinin “arka bahçesi” olarak algılanması 28 Şubat'ta laikçi elitin post-modern darbesiyle sonuçlanmıştır (Özdalga, 2012: 212).

Recep Tayyip Erdoğan merkez-çevre arasındaki gergin ilişkiden faydalanmak amacıyla popülist söylemlere başvurmuştur. Bu popülist söylemlerde merkezdeki sekülerler milletin düşmanı, monşerler, batı değerlerini millete zorlayanlar, millete rağmen konumlarını koruyanlar olarak yansıtılmıştır. Çözümün tek adresi de oy sandığı olarak gösterilmiştir. Ancak 2011 ve sonrasında yargı ve ordunun yeniden dizayn edilmesiyle Türkiye'de vesayet demokrasisi dönemi sona ermiştir denilebilir. Bu dönemde Erdoğan yargı ve orduyu hedef alan popülist söylemlerine son vermiş söylemlerin hedefine CHP, akademisyenler, entelektüeller ve gazeteciler girmiştir (Aytaç vd., 2021: 27).

3.3.2 Kürtçü Hareket

Osmanlı'da sosyal bölünme Müslümanlar ve Müslüman olmayanlar şeklinde yapılmıştır. Bu yüzden Kürtler etnik kimliğiyle nitelendirilmemişlerdir. Onlar diğer Müslüman milletlerle birlikte Osmanlı'nın omurgasında yer almışlar ve yüksek makamlara gelebilmişlerdir (Heper, 2000: 75). Abdülhamid'in (1876-1909) iktidarı döneminde Panislamizm politikalarıyla Kürtlerden müteşekkil Hamidiye tabyaları Osmanlı-Rus sınırında konuşlanmış ve Ermeni tehcirinde ana aktörlerden olmuştur (Ünver, 2016: 69). Bunlara rağmen Osmanlı İmparatorluğu'nda Kürtlerin yaşadığı bölgeler iktisadi ve kültürel yönden geri kalmıştır. 1908'de Hamidiye tabyalarının kaldırılması ve bölgesel Kürt liderlerinin ayrıcalıklarını kaybetmesi yeni bir kırılmaya neden olmuştur (Mango, 2012: 249; Zabun, 2018a: 46).

Kurtuluş savaşı sırasında bazı Kürt aşiretler İstiklal Savaşı'na katılırken bir bölümü mücadeleye sırtını dönmüş, bir bölümü de düşmanla iş birliği yapmıştır. Bedir Han aşireti öncelikle İngiliz istihbaratı eliyle Kürtlere liderlik etmek için çabalasa da Fransız kontrolündeki Suriye'ye sürülmüşlerdir. Koçgiri isyanıysa ordu tarafından sert biçimde bastırılmıştır (Mango, 2012: 249).

1923-1938 arasında Şeyh Sait ve Dersim ayaklanmaları başta olmak üzere 28 Kürt kalkışması olmuştur. Ancak Şeyh Sait isyanının ana teması Kürtçülükten çok din merkezlidir (Mardin, 2017a: 61; Özbudun, 2016: 59). Günümüzde de Kürtlerin çoğu Şafii mezhebine ve Tunceli çevresinde yaşan bir bölümü de Aleviliğe inanmaktadır. Ek olarak bölgede yaşayan Kırmançiler, Zazalar ve Soraniler arasında bir dil birliği de bulunmamaktadır. Bu durum Kürtçü hareket içinde kırılmalara neden olmaktadır (Mango, 2012: 246-247) .

Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucuları Türk kelimesine etnik ya da dini bir anlam yerine sivil bir anlam yüklemişlerdir. 1924 anayasasının Türklerin Hukuk-u Ammesi bölümünde 88inci maddenin (1924 *Teşkilat-ı Esasiye Kanunu*, 1924) Türklük tanımı "Türkiye ahalisine din ve ırk farkı olmaksızın vatandaşlık itibarıyla (Türk) ıtlak olunur" ifadesiyle ilk defa yapılmıştır. 1961 anayasasında Siyasi Haklar ve Ödevler bölümünde 54üncü maddede ve 1982 anayasasının 66ıncı maddesinde "Türk Devletine vatandaşlık bağı ile bağlı olan herkes Türk'tür." İfadesiyle düzenlenmiştir (*Türkiye Cumhuriyeti Anayasası*, 1982; *Türkiye Cumhuriyeti Anayasası (1961)*, 1961).

1980 sonrasında Türk siyasi hayatında Kürt hareketi coğrafi ve kültürel bir çevresel muhalefet olarak belirmişdir. Kurulan radikal sol partiler PKK ile karmaşık ilişkiler içerisine girmiş zaman zaman ılımlı sesler zaman zaman da radikal söylemler harekete hakim olmuştur (Özbudun, 2016: 51-52).

Türkiye'de Kürtçülük sorunu 1984'te PKK'nın (Kürdistan İşçi Partisi) etnik şiddet eylemlerine başlamasıyla birlikte başlamıştır. Terör örgütü liderinin 1999'da yakalanıp hapsedilmesiyle örgüt kısa bir süre eylemlerine ara vermiştir. Ancak 2004 yılında tekrar terör faaliyetlerine başlamıştır. Kürtçülük hareketinin istekleri etno-kültürel haklardan daha fazlasını içermektedir. Özellikle özerklik ve kendi kaderini tayin hakkı gibi kavramlarla

üretilen söylemler temelinde Kürtçülerin isteklerinde siyasal nitelikler ağır basmaktadır (Somer & Liaras, 2010: 153).

2009 yılında başlayan Demokratik Açılım süreci devletin üniter yapısından doğan teklik ilkesiyle çeliştiği, vatandaş temelinde değil etnik köken bağlamında siyasalar oluşturulduğu için eleştirilmiştir. Sonuç olarak bunun cumhuriyetin temel yapı taşı olan millet tanımını sarsacağı yönünde endişeler dile getirilmiştir (Gözler, 2009: 87).

2013-2015 yılları arasında başlayan Çözüm Süreci sonunda Dolmabahçe Mutabakatı hükümet ve HDP'li temsilciler tarafından açıklanmıştır (Zabun, 2018a: 50). Ancak Haziran 2015 seçimlerinden sonra terör olaylarının tırmanmasıyla çözüm sürecinin sona erdiği görülmektedir.

Kürtçü olmayan ama "Kürt kimlikleriyle" Türkiye'de siyaset, sanat ve iş dünyasında üstün başarıya ulaşmış isimlerin olması kırılımın sadece etnisite ekseninde olmadığını aslında daha karmaşık bir problemin olduğunu göstermektedir. Ayrıca Kürtlerin çoğu silahlı eylemleri desteklememektedir. Bölge halkının en önemli talepleri arasında eğitim ve yatırım gelmektedir (Heper, 2000: 76). Buna rağmen Kürtçü partilerin seçim beyannamelerinde ekonomi konusunun, diğer partilerin beyannamelerine göre daha az yer tutması dikkat çekicidir (Aytaç, 2017: 15; Mango, 2012: 248).

3.3.3 Sol-Sağ

Ülkemizde olduğu gibi günümüzde dünyada ideolojik kutuplaşma etkisini artırmakta ve görünür konular üzerinden öteki gruplara güven azalmaktadır. Vatandaşların etkileşimi daha çok grup içi gerçekleşmektedir. Kutuplaşmanın ölçümünde en yaygın kullanılan yöntem kişilerin sağ-sol düzlemdeki konumlarını belirlemeye çalışmaktır. Bir diğer yaklaşım da "ötekinin" kim olduğu algısını ölçmektir. Ancak bu tek boyutlu ölçümler gerçekliğin oldukça indirgemeci bir yansımasıdır (Ertan vd., 2021: 118-119).

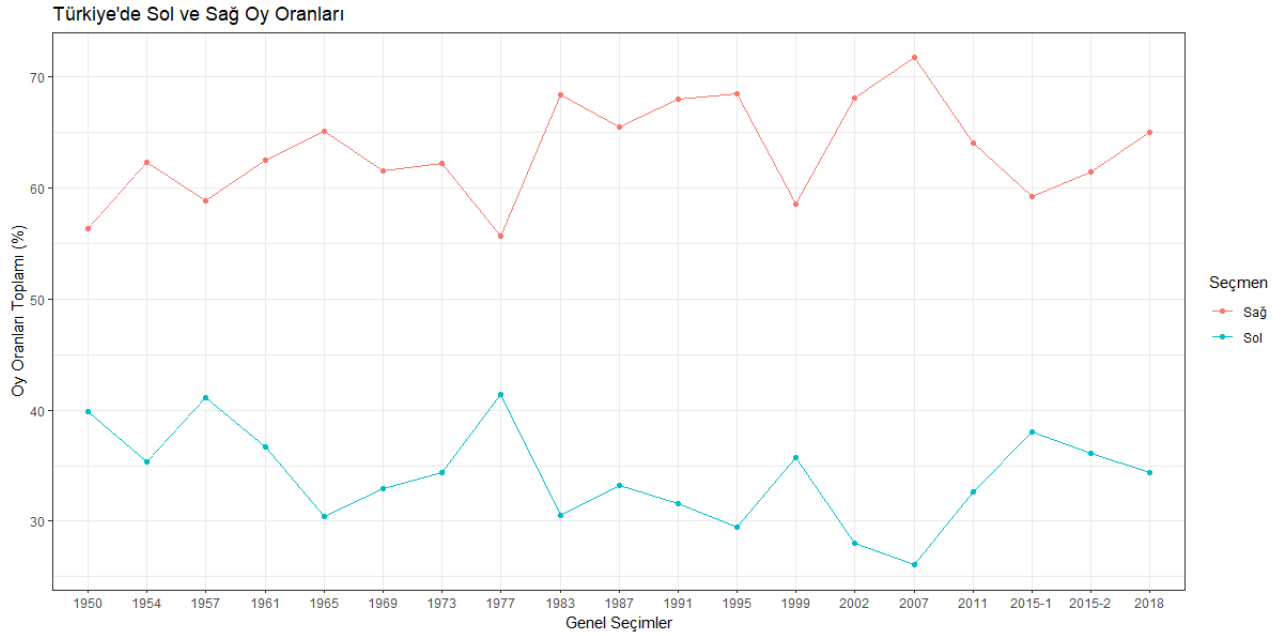
Türkiye’de sol hareketin başarısız olmasının altında yatan en önemli sebep Batının ikilemleri üzerinde inşa edilmiş doktrinlere dayanmasıdır (Mardin, 2017b: 33). Türkiye’de sol-sağ ikiliğinin sağ kanadında Türkçü ve İslamcı gruplar yer alırken sol kanatta sosyal demokratlar, komünistler ve Kürtçüler sayılabilir. Sol-sağ kırılımında Sünni seçmenler sağ ve merkez sağ partileri tercih ederken alevi seçmenler sol partilere oy vermişlerdir (Özbudun, 2016: 70).

Türk-İslam sentezi 1960’larda sol harekete karşı Aydınlar Ocağı tarafından benimsenen ve temeli Yeni Osmanlılara kadar giden bir fikir akımıdır. Aydınlar ocağı 1980’lerde devletin kültür politikalarında etkin olmayı başarmışlardır. Türk-İslam sentezcileri Türklüğü muhafazakarlarla barıştırmak için laikliğin İslamcı tanımıyla hareket etmişlerdir. Komünizm ve hümanizm karşısında ırkçı olmayan Türk milliyetçiliğini toplumun temeline yerleştirme amacı gütmüşlerdir (İnalçık, 2011b: 134-137).

Sağ-sol ideolojiler güncel Türk siyasetinde oy verme davranışını açıklamaktan yoksundurlar. 2018 seçimlerine AKP-MHP-BBP Cumhur İttifakı olarak CHP-İYİP-SP ise Millet İttifakı ile girmişlerdir. Cumhur ittifakı 1991 seçimlerindeki İslamcı-muhafazakâr-milliyetçi grubun tekrar bir araya gelmesi gibi görünse de Millet İttifakı tarihsel olarak birbirine taban tabana zıt ideolojilerin bir araya gelmesiyle oluşmuştur. Sadece bununla da kalmayıp sekülerci merkezi temsil eden CHP ve İslamcı "çevre" SP bir çatı altında seçime girmişlerdir (Ertan vd., 2021: 124).

Türkiye’de seçim çalışmalarında genel kabul sol ve sağ seçmenin %30-70 oranlarında ayrıştığı ve bloklar arası oy geçişinin oldukça sınırlı olduğudur. Oylar genel olarak sol ya da sağ blok içinde yer değiştirir (Duran & Miş, 2019: 369). Ancak 2018’de seçim kanununda yapılan ittifak değişikliği ile birlikte sol ve sağ dağılımına yeni bir boyut gelmiştir. Çünkü ittifaklar ideolojik kırılımda değil pragmatik beklentiler ekseninde oluştuğu için seçim sonuçları daha dengeli hale gelmiştir. Cumhur İttifakı ve muhalefette bulunan Millet İttifakı ve HDP oy oranları birbirinden çok uzak değildir (%53,66 – %45,65). Ayrıca Milliyetçi İYİP, İslamcı SP ve "ortanın solu" haline gelmiş CHP bir ittifak çatısı altında seçimlere girmiştir. Bu tarz sol ve sağ partilerin oluşturduğu seçim birliktelikleri yeni olmasa da sol-

sağ ideolojik kırılımının bu dönemde etkisinin oldukça azaldığının önemli bir göstergesi olarak kabul edilebilir.

Şekil 4 - Türkiye'de 1950-2018 yılları arasında yapılan seçimlerde sağ ve sol partilerin aldıkları oyların ideolojilere göre dağılımını gösterir şekil⁴⁰

3.4 Seçim Başarısına Etki Eden Faktörler

Seçim başarısı şüphesiz çok fazla değişkeni olan karmaşık bir denklemin sonucunda ortaya çıkar. Seçimlerde başarı kazanmak hiçbir zaman tek bir faktöre bağlı olmadığı gibi

⁴⁰ 1950-2011 yıllarına ilişkin oranlar Ergun Özbudun (2016: 86)'dan alınmıştır. 2015 Haziran, 2015 Kasım ve 2018 seçimlerine ilişkin istatistikler YSK web sitesinden kesinleşen yurt içi, yurt dışı ve gümrük seçim sonuçları üzerinden aynı yöntemle, %1'in altında olan oranlar gözardı edilerek toplanmıştır. 2015-1 sağ partiler AKP, MHP, SP ve sol partiler CHP, HDP'dir. 2015-2 sağ partiler AKP, MHP ve sol partiler CHP, HDP'dir. 2018 sağ partiler AKP, MHP, İYİP, SP ve sol partiler CHP, HDP'dir.

bu faktörler de kendi aralarında karmaşık bir ilişkiye sahiptir. Bu başlıkta gündem dışında Türkiye’de seçim başarısına etki eden bazı faktörlerin açıklamaları yapılmıştır.

Türkiye’de seçim başarısına etki eden bazı faktörler aşağıdaki gibi sıralanabilir: (1) Seçim barajı, (2) sandalye hesaplama sistemi, (3) siyasal iklim ve kutuplaşma, (4) ekonomik göstergeler, (5) terör ve güvenlik, (6) parçalanmış muhalefet, (7) aday tercihleri, (8) seçim takvimi, (9) parti örgütlenmeleri, (10) hitap edilen seçmen kitlesi. Bu faktörler seçmen algısı, parti başarısı ve seçim sisteminin kesişiminde oy verme davranışıyla seçimlerin sonuçlarını belirlemektedir.

Seçim barajları meclis aritmetiğine doğrudan etki etmektedir. Güçlü bir yürütme oluşturulması önemli olsa da demokrasinin ruhuna aykırı sonuçlara da sebep olabilmektedir. örneğin 1987 seçimlerinde Van'da oyların %25'ini alan partinin milletvekillerinin tamamını kazanması veya 1991 seçimlerinde İstanbul'da oyların %27.5'ini alan partinin milletvekillerinin %66'sını kazanması gösterilebilir (Sabuncu, 2006: 192).

Seçim barajlarının amacı demokrasi ilkeleri çerçevesinde bir ülkede istikrarın da tesis edilmesidir. Buna göre yürütme güçlendirilir ve parlamentoya "gereğinden" fazla partinin girmesi engellenir. Sonuçta seçmenler "daha büyük" partilere yönlendirilirken bu partilerin de herkesi yakala politikalarıyla ülkede ılımlı bir siyasal iklim oluşturulması amaçlanır (Sabuncu, 2006: 193). Ancak baraj her zaman onu koyanların hedeflediği şekilde işlememiştir. Seçim barajı sebebiyle 2002 yılında 14 milyon geçerli oy parlamentoda temsil hakkı kazanamamış İslamcı AKP tek başına iktidar olmuştur (Sabuncu, 2006: 194). 2015 seçimlerinde de HDP'nin parti olarak TBMM'ye girmesi sonucu %10'luk seçim barajının Kürtçü hareket için engelleyici bir niteliği kalmamıştır.

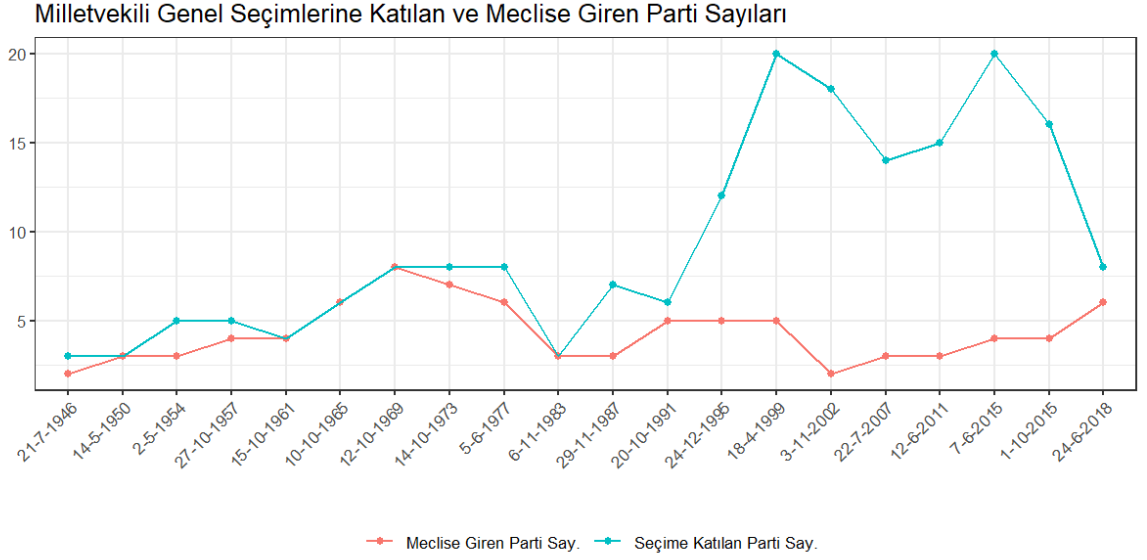
Türkiye’de parti sistemindeki çalkantılı süreçler durulduğunda ortaya siyasal sistemimizin bir diğer sorunu olan kutuplaşma ortaya çıkmıştır. Ancak Türkiye’de kutuplaşmanın karmaşıklığı tek düzlemde seçmeni sağ ve sol olarak ayırmaya imkan vermemektedir. Dini ve etnik kimlikler siyaset biliminin çerçevesini çizdiği sağ ve sol değerlerin önüne geçmektedir. Sonuçta bu kimliklere sahip kişiler sağ ve sol değerlerden ayrışsalar dahi kendilerini sağcı veya solcu olarak nitelendirebilmektedirler. Özbudun’a

(Özbudun, 2016: 78) göre bu kutuplaşmanın altında yatan asıl sebep ideolojik olmaktan öte devletin “asıl sahibi”nin kim olduğu inancında temellenen psiko-sosyal tutumlardır.

Türk ekonomi-politik söyleminde dolar en önemli enstrümanlardan bir tanesidir. Ekonomik durumun halk tarafından en anlaşılabilir ölçütlerinin başında gelmektedir. Buna göre TL'nin yabancı para birimleri ve özellikle de dolar karşısında değer kaybetmesi seçmenler ve özellikle muhalefet tarafından hükümetin ekonomi politikalarının başarısız olduğu şeklinde yorumlanır. 2002-2007 yılları arasında gösterilen makro ekonomik performans ve enflasyonun aşağı yönlü seyri AKP'nin ekonomik başarısı olarak görülmüş ve seçmen tercihlerinde diğer etmenlerin önüne geçmiştir. Bu savı destekleyen en önemli gösterge AKP'nin DP'den sonra iktidarda oyunu artıdan ilk parti olması gösterilebilir (Kalaycıoğlu, 2010: 39).

Eğitim seviyesi ve merkez partileri tercih etme oranı arasında anlamlı ilişki vardır. Buna ek olarak sağ ve sol bölünmenin hala siyasal tercihlerde etkili olduğu gözlenmiştir. Ekonomik tercihler kısa vadede merkez-çevre ilişkileri ise uzun vadeli oy verme davranışını belirlemektedir (Çarkoğlu, 2012: 167-168).

1977'de işçiler ve kamu hizmetlileri daha çok CHP'yi çiftçiler AP'yi tercih etmişlerdir. Eğitim yükseldiğinde ve yaş düştüğünde CHP'nin tabanını genişlettiği tespit edilmiştir. Buna karşın din ekseninde CHP-AP arasında bir kırılım göze çarpmaktadır. Günlük ibadetler söz konusu olduğunda AP'ye oy verenlerin oranı CHP'ye oy verenlerden 5.6 kat daha fazla çıkmıştır. Anadili Türkçe olmayanlar söz konusu olduğundaysa CHP'ye oy verenler AP'ye oy verenlerden 2.2 kat daha fazladır (Çarkoğlu, 2012: 163).

Şekil 5 - 1046-2018 yılları arasında yapılan seçimlere katılan ve TBMM'ye girmeye hak kazanan parti sayılarını gösterir şekil

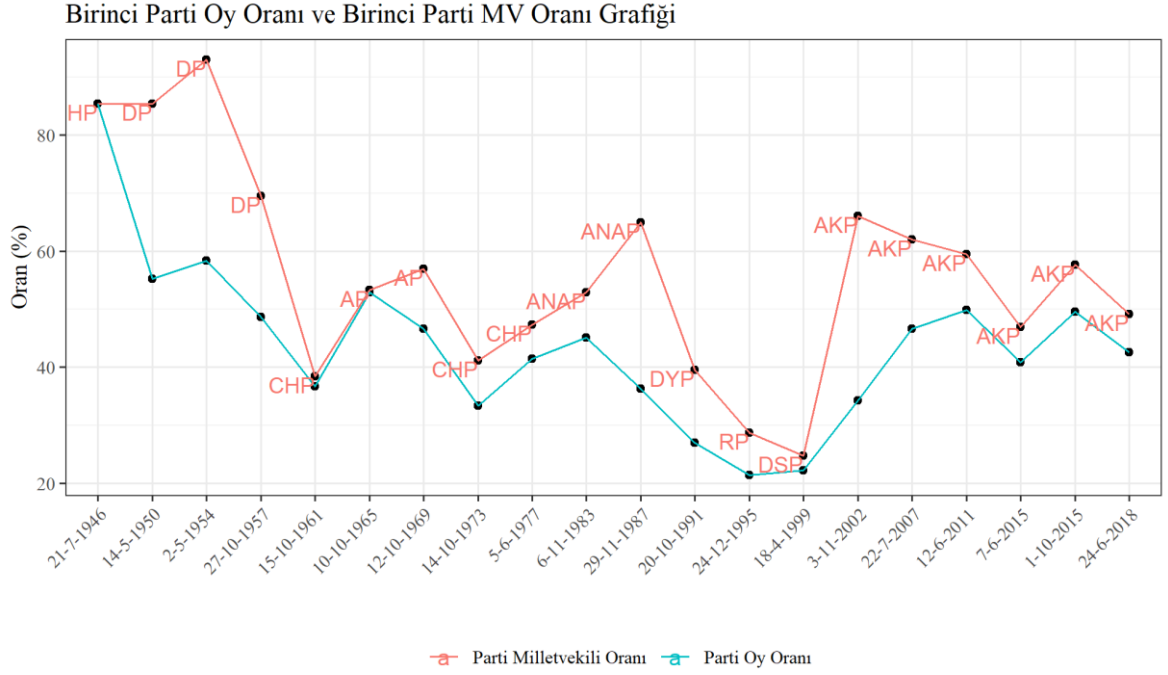
1999 seçimlerinde sağ ve sol ideolojilere aidiyetin ve kutuplaşmanın arttığı tespit edilmiştir. Bu seçimlerden ekonomik tercihler göze çarpmazken etnik kimlik belirli partilerden uzak durma noktasında rol oynadığı gözlenmiştir. Dini tutumlar parti tercihlerinde önemli rol oynamıştır. Dini eğilimler arttıkça çevre partilerine oy verme olasılığı da artmaktadır (Çarkoğlu, 2012: 163-164).

Parti sistemindeki oynaklık ve geçişlilik Türk siyasi hayatının bir hastalığı olarak nitelendirilmektedir. Buna karşın Türkiye’de ideolojik oynaklık çok daha düşük seviyede gözlenmektedir. Kapatılan ve/ya dönüşen partilerin yerine ortaya çıkanların sosyolojik tabanlarında ciddi bir değişim yoktur (Özbudun, 2016: 68).

Bazen birden fazla faktör bir araya gelerek seçimlerde çok bilinmeyenli denklemler yaratabilir. 2002’de ekonomik kriz ve laikçi-İslamcı çatışmaları son 20 yılın seçimlerini etkilemiştir. 2002 seçimlerinde seçmenlerin tercihlerine 2001 yılında meydana gelen ekonomik kriz damga vurmuştur. Yapılan kamuoyu çalışmalarında katılımcıların %88’i ülkenin, %63’ü de hanelerinin ekonomik durumunun bozulduğunu belirtmişlerdir. Takip eden yılda yapılan bir çalışmada ise hanenin ekonomisinin kötüye gittiğini söyleyenlerin oranı %92 olarak tespit edilmiştir. Başörtüsü tartışmalarının seçmen tercihleri üzerinde

ekonomik tercihlerden daha önemli rol oynadığı tespit edilmiştir. İdam cezasının kaldırılması ve etnik kimliğin işlevselleştirilmesi bu seçimlerdeki diğer önemli etmenlerdir (Çarkoğlu, 2012: 164-167). 2007 seçimlerinde ekonomik değerlendirmeler ideolojik tutumların önünde olduğu gözlenmiştir (Çarkoğlu, 2012: 167).

Şekil 6 - 1946-2018 yılları arasında yapılan seçimlerde birinci çıkan partilerin aldıkları oy oranı ve TBMM'de kazandıkları sandalye sayısını gösterir şekil

3.5 Türkiye’de Gündem ve Seçimlere İlişkin Literatürün Değerlendirilmesi

Türkiye’de gündem ve seçimlerle ilgili çalışmaların temel olarak ekonomi, sosyal medya, yerleşik medya ve propaganda bağlamlarında ele alındığı görülmektedir. Bu kısımda öncelikle gündemin seçim sonuçlarına etkilerine ilişkin yapılmış çalışmalar ve sonuçları incelenecektir. Ardından diğer çalışmaların sadece bağlam ve yöntemlerinden bahsedilerek kısaca özetlenecektir.

Aşlakcı ve Öztekin (2021) gazete karikatürleri ve siyasi mesajlar bağlamında Cumhuriyet, Milliyet, Habertürk, Yeni Şafak ve Zaman gazetelerini incelemişlerdir. 7 Haziran ve 1 Kasım 2015 seçimleri öncesinde parti ve lider imajlarının nasıl inşa edildiğini inceleyen çalışma yerleşik ideolojilerin tekrar üretildiğini ortaya koymuştur.

Yetkin (2020) “Siyasal İletişimde Bilişimsel Propaganda: Türkiye’de 23 Haziran 2019 İstanbul Yerel Seçimleri ve Botlar, Cyborglar, Troller” başlıklı çalışmasında İstanbul yerel seçimlerinde bilişimsel propagandanın nasıl kullanıldığını ele almıştır. Sonuç olarak seçim sürecinde otomatik içerik üretimiyle⁴¹ gündem yaratıldığını bulmuştur.

Fermanoğlu (2020) “Sosyal Medya Ve Yerel Seçimler: Ak Parti #Gönülbelediyciliği Etiketini Üzerine Bir Analiz” başlıklı çalışmasında, Twitter üzerinden AKP’nin siyasi iletişimini ele almıştır. Sonuç olarak AKP’nin etkileşiminin beklenenden düşük kaldığını, gençlerin daha fazla içerik ürettiği ve büyükşehirlerde etkileşimin diğerlerine oranla daha fazla olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Şahin vd. (2019) “2018 Cumhurbaşkanlığı Seçimleri Bağlamında Siyasal Reklamlar, Twitter ve Haber Gündemi Benzerlik Analizi” adlı çalışmalarında siyasi reklam içerikleri, Twitter paylaşımları ve haber içeriklerindeki gündem örüntülerini nitel yöntem kullanarak incelemişlerdir. Sonuçta, haber etiketlerinin adaylara dağılımında Erdoğan çevre, dış ve iç politika temalarında, Akşener ekonomi ve eğitim temasında, İnce ise özgürlük temasında diğer adaylardan önde bulunmuştur.

Kılıç (2019) “31 Mart 2019 Yerel Seçimlerinde Ankara Ve İzmir Büyükşehir Belediye Başkan Adaylarının Twitter Kullanımları Üzerine Karşılaştırmalı Bir Analiz” başlıklı makalesinde adayların sosyal medya etkileşimlerini incelemiştir. Sonuç olarak siyasi parti mensubiyetinin adayların sosyal medya kullanımı üzerinde etkisinin olmadığı,

---

⁴¹ Otomatik içerik üretimi bilgisayar destekli içerik üretimini ifade etmektedir. Çeşitli doğal dil işleme (natural language processing) teknikleri ve makine öğrenmesi (machine learning) algoritmaları yardımıyla odaklanmış içerikler kısa zamanda büyük boyutlarda üretilebilmektedir. Bu içeriklerde kullanılan konu etiketleri (hashtag) ve bahsetme etiketleri (mention) yardımıyla öne çıkarılmak istenen mesajlar gündeme sokulmaktadır.

adayların genellikle görsel içerikler paylaştıkları, mesajların genellikle kampanyanın gelişmeleri ve toplantılar olduğunu bulmuştur.

Göksu (2018) “Kamuoyu Araştırmalarında Tutarlılık Sorunsalı: 2010-2018 Dönemi Kamuoyu Araştırmaları Üzerine Bir İnceleme” adlı çalışmasında kamuoyu araştırmaları, medya ve seçim sonuçları arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Dokuz seçim için 18 farklı şirketin bulgularını seçim sonuçları ile karşılaştıran yazar ORC, KONDA, Metropoll ve A&G’nin diğerlerine oranla daha tutarlı sonuçlar bulduğu ve 2018 yılında Erdoğan’ın beklentileri aşan bir performans ortaya koyduğu sonuçlarına ulaşmıştır.

Örselli vd. (2018) “Web 2.0 Uygulamalarının Seçim Çalışmalarındaki Yeri: Anayasa Referandumu Ve Twitter Kullanımı” adlı çalışmalarında 2017 referandum sürecinde evet ve hayır bloklarından 16 siyasi aktörün sosyal medya hesapları nitel analiz yöntemi kullanılarak incelemiştir. Sonuç olarak, liderlerin Twitter hesaplarının daha pasif olduğu, Twitter’ın gündem yaratmak ve seçim sonuçlarını etkilemek için aktif bir şekilde kullanıldığı, “saat” kelimesiyle etkinliklerin zamanının paylaşımlarda öne çıktığı, evet taraftarlarının bahsetme (mention) özelliğini hiç kullanmadığı ve hayır bloğunun sosyal medyayı daha etkin kullandığı bulgularına ulaşmışlardır.

Geçer ve Arslan (2017) “Medyada Çok Sosliliğin Köşe Yazılarındaki Yansıması: Seçim Dönemlerinde Türkiye Örneği” adlı çalışmalarında Akit, Birgün, Hürriyet, Ortadoğu, Özgür Gündem ve Sözcü gazetelerindeki köşe yazılarının içerik analizini yapmışlardır. Sonuç olarak çalışma yazarların partilerden ziyade liderleri konu edindiği, gazetelerin genel yayın çizgisine paralel içerikler üretildiği ve ideolojik tutumların içeriği belirlediği bulgularına ulaşmıştır.

İspir ve Kılıç (2017) “Kasım 2015 Genel Seçimlerinde Köşe Yazarlarının Twitter Gündemine Yönelik Bir Sosyal Ağ Analizi Uygulaması” adlı çalışmalarında 18 köşe yazarına ait sosyal medya paylaşımlarını incelemiştir. Yapılan içerik analizi sonucunda siyaset, demokrasi ve seçimlerin, seçim öncesi ve sonrası benzer biçimde içeriklerin merkezi temaları olduğu tespit edilmiştir.

Udeoğlu (2015) “Basının Kamuoyu Oluşturma Görevi: 2014 Cumhurbaşkanlığı Seçim Kampanyası Dönemi, Yeni şafak Ve Sözcü Gazetesi rneği” adlı çalışmasında seçim öncesi bir ay süreyle iki gazetenin baş sayfasının analizini yapmıştır. Sonuç olarak gazetelerin ideolojik konumlarının içeriklere yansıdağı tespit edilmiştir.

Seçim alanyazını incelendiğinde Türkiye’de ekonomi ve seçim ilişkisini inceleyen çeşitli çalışmalar ekonometrik çözümlerinde kamu harcamaları, gayrisafi yurtiçi hasıla (GSYH), kamu harcamaları, bankalar arası faiz oranları, para arzı, enflasyon, işsizlik, büyüme, bütçe açıkları, vergi oranları ve döviz kuru gibi değişkenler kullanmışlardır (Akalin & Erkişi, 2007; Bakırtaş, 2016; Bakırtaş & Koyuncu, 2010; Demirgil, 2015; Sezgin, 2007).

Bunlar dışında 2014 Cumhurbaşkanı seçimi sosyal medya kullanımı (Akyol, 2015; Onat & Okmeydan, 2015), politik pazarlama (Akyılmaz & Uçar, 2015) ve medya (Göksu, 2014) bağlamında ele alınmıştır; 25. ve 26. dönem milletvekili genel seçimleri sosyal medya (İspir & Kılıç, 2017; ler, 2015; Sağlam, 2016; Silsüpür, 2016), basın (Güngör, 2015; Karaçor & Yılmaz, 2017; zal, 2017), kamuoyu (arkoğlu & Aytaç, 2015) ve dönüşüm (Kemahlıoğlu, 2015) bağlamlarında ele alınmıştır; 27. dönem milletvekili ve 2018 Cumhurbaşkanı seçimi sosyal medya (Gz vd., 2019; ztrk, 2017), belirsizlik (Taş, 2018) ve dil (Zeybek, 2020) bağlamlarında ele alınmıştır.

Gündem anahtar kelimesiyle yapılan taramada Türkiye’de gündem belirleme konusunda tezlerin siyaset, sağlık, medya, ekonomi, toplum alanlarında yazıldığı tespit edilmiştir. Siyasetle ilgili tezler yerel medya ve yerel yönetim ilişkisi merkez-evre ilişkileri (Altıncık, 2020), yabancı basında çıkan siyasal haber çevirileri ürettikleri (Dural, 2019), sosyal medya verileri kullanılarak dijital aktivizm faaliyetleri (S. B. Durmuş, 2018), tek parti ve hegemonya (Deniş, 2018a), baskı grupları (İ. Erdoğan, 2009), karşılaştırmalı gündem (Terkan, 2005), ekonomi (Yüksel, 1999), (İrvan, 1997) ile ilgilidir.

Medyayla ilgili tezler sosyal medya ve haber siteleri üzerinden toplanan verilerin medyalar arası etkileşimini (Alkılıç, 2019; Melek, 2015; zsalih, 2017), alternatif haber kaynakları (Doğu, 2013), görsel medya (Gürses, 2003; Turan, 2004) incelemiştir. Sağlıkla ilgili gündem belirleme ağ ilişkileri ile açıklanmıştır (Dingil, 2018). Ekonomik erevde

yapılan tezler sosyal medyada markaların gündemi (Aslan, 2014) ele alınmıştır. Toplumu odak noktasına alan tezler entropi kavramı (Gencer, 2012), göçmen gündemi ve tutumları (Kurtoğlu, 2010) almıştır. Bunlara ek olarak Atabek (1997) enflasyon, trafik ve güvenlik konularında medya ve kamu gündemleri arasındaki ilişkiyi incelemiştir.

Doğrudan gündem belirleme alanında yapılmayan, ancak gündem ve siyaset ile ilintili doktora tezleri genellikle seçimler çerçevesinde yapılmıştır. Seçimler ve yazılı basın (Bozkurt, 2006; Gürkan, 2018; Tosun, 2016), seçim kampanyaları (Zabun, 2018b), soyutlama (Özgür, 2017), kimlik ve temsil (Çağlar, 2011; Çelikiz, 2016; Tansi, 2003; Yegen, 2016), katılım (Canayaz, 2015; Kaylı, 2013; Taydaş, 2016; Uçan, 2012), internet (Fidan, 2015; Koz, 2016), demokrasi (Demirci, 2014; Eskiçorapçı, 2016), siyasal pazarlama ve propaganda (Acarlı, 2014; Akyüz, 2014; Çubukçu, 2005; Divanoğlu, 2007; Doğan, 2013; M. Erdoğan, 2015; Erkmen, 2017; Güllüpunar, 2010; Mahmutoğlu, 2015; Pekün, 2012; Tanyıldızı, 2011; Taşçıoğlu, 2007) , ideoloji (H. N. Durmuş, 2012) konuları söylem ve gündem bağlamlarında ele alınmıştır.

Sosyal medyayı inceleyen tezler bilgi açığı, demokrasi, nefret söylemi gibi teorik bağlamları ele almışlardır. Ayrıca bazı çalışmalar teorik bağlamdan yoksun biçimde sosyal medya kullanımını veya hesapların meta verilerini incelemişlerdir. Sosyal medyayı inceleyen çalışmalar verileri otomatik olmayan biçimlerde toplamıştır. Bu şekilde sınırlı miktarda veri toplanabilmektedir. Bu yöntemle yapılan çalışmaların örnekleminin rastgele olması mümkün değildir. Yapılmış çalışmalarda internet verilerinin tüm nüfusu temsil etmediği kabulüne rastlanmadığı gibi toplanan verilerin internet verilerini bile temsil etmediği gözlenmiştir.

Seçimlerde oy geçişlerini ortaya koyan bir yöntem olan ekolojik çıkarım anahtar kelimeleriyle arama yapıldığında Türkçe literatürde rastlanan çalışma sayısı oldukça sınırlıdır. Bu yöntemi kullanan bir doktora ve bir yüksek lisans tezine rastlanmıştır. Ünal (2016) tarafından yazılan doktora tezinde 2009 ve 2014 yerel seçimleri üzerinden stratejik oy verme davranışı incelenmiştir. Baydoğan (2019) 2014 ve 2019'da gerçekleştirilen yerel seçim sonuçları üzerinden oy geçişlerini incelemiştir. Bu iki çalışma dışında Kahraman ve Gültay'ın (2019) makalesinde isim olarak belirtilmiştir. Bu çalışmalara ek olarak Çilek

Ağacı adlı çevrim içi platform Türkiye’de gerçekleştirilen seçimlerin çözümlenmelerini yapmaktadır. Ancak bu çözümlenmelerin akademik olarak yayımlanmış hallerine rastlanmamıştır (*Çilek Ağacı – Veri Odaklı Mühendislik ve Tasarım*, 2021).

Bu bölümde, Türk siyasal sisteminin modern dönemde geçirdiği köklü değişimler ve seçimler ele alınmıştır. Cumhuriyet dönemi seçimlerini incelediğimizde farklı sistemlerin kullanıldığı görülmektedir. 1946'ya kadar iki dereceli seçim benimsenirken, daha sonra sırasıyla liste usulü çoğunluk, milli bakiye, barajsız d'Hondt, çifte barajlı d'Hondt, çifte barajlı d'Hondt ve kontenjan son olarak da 1995'ten bu yana ülke barajlı d'Hondt usulü uygulanmaktadır. 1980 öncesi dönemin incelendiği kısımda Osmanlı İmparatorluğu döneminde demokrasinin ilk adımlarını atmaya başladığı, daha sonra tek partinin sosyal alanı dönüştürdüğü ve çok partili sisteme geçiş yapılan yıllar ele alınmıştır. 1980 darbesi demokrasimizi kesintiye uğratmakla kalmamış aynı zamanda ekonomik ve sosyal olarak köklü bir kırılma noktası olmuştur. Bu kısımda ANAP, koalisyonlar ve AKP dönemleri ele alınmıştır. Daha sonra Türk siyasi gündemini belirleyen üç önemli sosyal fay hattı incelenmiştir. Bunlardan en derini belki de merkez-çevre kırılımıdır. Zaman içinde sağ-sol kırılımıyla yer değiştirse de sol ideolojik doktrinlerin Türk toplumuna tam uymaması sonucu sol-sağ kutuplaşmasının ömrü çok uzun olmamıştır. Kırılımlardan sonra Türkiye’de seçim başarısına etki eden bazı önemli etmenlere değinilmiştir. Son olarak bu bölümde ulusal seçimleri ve gündemleri inceleyen alanyazın ele alınmıştır. Uluslararası literatüre benzer biçimde seçim sonuçları ve gündemler makro seviyede ele alındığı görülmektedir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

TÜRKİYE'DE 2012-2018 YILLARI ARASINDA GÜNDEM BELİRLEME GÜCÜNÜN SEÇİM BAŞARISINA ETKİSİ

Araştırma gündem belirleme gücü ve seçim başarısı arasındaki ilişkiye odaklanmıştır. Bu amaçla bilişimsel sosyal bilimlerde⁴² yöntemleri kullanılarak veriler toplanmış ve çözümlenmiştir. Veriler web kazıma⁴³ (scraping) ve dijital dinleme⁴⁴ teknikleriyle elde edilmiştir. Çözümlemede metin madenciliği⁴⁵ ve coğrafi raporlama tekniklerinden yararlanılmıştır. Bu bölümde araştırmanın konusu ve problemi, amacı ve önemi, yöntemi, veri toplama ve çözümleme teknikleri, kapsam ve sınırlılıkları, geçerlik ve güvenilirliği ve bulguları hakkında detaylı bilgiler verilmiştir.

---

⁴² Bilişimsel sosyal bilimlerde büyük veri ve yapay zeka algoritmalarını merkeze alan sosyal bilimlerde çözümleme yaklaşımını ifade eder. Bu yöntem kullanılan verinin boyutu, biçimi, hızı ve çözümleme teknikleri yönünden nitel ve nicel yaklaşımlardan ayrışır. Daha detaylı bilgi için yöntem bölümüne bakınız.

⁴³ Web kazıma temel olarak internetten veri toplamak olarak ifade edilebilir. Web kazımayı diğer veri toplama yöntemlerinden ayıran en önemli nokta toplanan içeriğin HTML gibi formatlardan vakumlanmasıdır. HTML (Hyper Text Markup Language) web sitelerinin yaratılmasında kullanılan standart bir biçimlendirme dilidir. Temelde bir web tarayıcıya, sayfada sunulmak istenen içeriğin nasıl göstermesi gerektiğini HTML etiketleri tanımlar. Bu etiketler bir başlığın, paragrafın, resmin veya bir web sayfasında bulunan her türlü içeriğin biçimini, konumunu veya etkileşimini tanımlayabilir. Web kazımada öncelikle bir web sitesinin URL adresiyle yola çıkılır. Bu web sayfasında bulunan veriler çeşitli bilgisayar kodlarıyla indirilir. Daha sonra HTML etiketleri içinden veriler çekilir.

⁴⁴ Dijital dinlemede, web kazımadan farklı olarak doğrudan HTML içerikleri üzerinden veri devşirilmez. Bunun yerine veri çekilmek istenen web platformu (Twitter, Instagram, Dünya Bankası, Binance,... vb.) tarafından sağlanan arayüzler kullanılır. Bu arayüzler çeşitli kısıtlamalar çerçevesinde verileri elde etmek için işlevler sunarlar. Böylece istenilen içerik web kazıma olduğu gibi ham değil daha temiz bir biçimde elde edilir.

⁴⁵ Metin madenciliği kavramı çok büyük miktarda ve tablo haline getirilmemiş metin verisini işleyerek bilgi üretimini ifade eder.

3.6 Araştırmanın Konusu ve Problemi

Demokratik sistemlerde iktidar seçimler yoluyla el değiştirir. Seçimlerde başarıyı getiren en önemli araçların başında medya görünürlüğü gelmektedir. Ancak sadece görünürlük başarı için yeterli değildir. Olayların, konuların veya aktörlerin hangi bağlamlarda ele alındığı yani içeriğin çerçevelemesi de kritik öneme sahiptir. Bu ayrıca tartışmaların boyutlarını ve tonunu belirleyen siyasal iklimi temelden etkiler. Günümüzde medya görünürlüğünün yanı sıra sosyal medyanın gündem yaratabilme başarısı da seçim süreçlerinde siyasal aktörler tarafından dikkatle takip edilmektedir. Sonuç olarak seçim süreçlerinde geleneksel medya ve sosyal medyada oluşan gündemler siyasa gündemiyle birleşerek seçim sonuçlarında başat rol oynar.

Araştırmanın konusu Türkiye’de gündem belirleme gücünün seçim başarısına etkisidir. Gündem belirleme alanyazını incelendiğinde dört farklı gündemden bahsedilebilir. Bunlar (1) basın gündemi⁴⁶, (2) siyasa gündemi⁴⁷, (3) kamuoyu gündemi⁴⁸ ve son olarak (4) sosyal medya gündemi⁴⁹ şeklinde sayılabilir. Tezde basın gündemi, siyasa gündemi ve

---

⁴⁶ Basın gündemi tezde 10 farklı gazete ile ele alınmıştır. Bunlar sırasıyla Akit, Akşam, Evrensel, Hürriyet, Milliyet, Oda TV, Sabah, Sol, Sözcü, Yeni Çağ gazetelerdir. Basın organlarının internet sitelerinde paylaşılan içeriğin basılı gazetelerden ve TV haber yayınlarından daha kapsamlı olduğu yönündeki kabul sebebiyle veriler internet üzerinden toplanmıştır. Böylece Türkiye’nin 2012-2018 yılları arasında basın gündemini oluşturan 2,79 milyon haber toplanmıştır. Daha detaylı bilgi için “Verilerin Toplanma Süreci ve Verilerin Temizlenmesi” başlığına bakınız.

⁴⁷ Siyasa gündemi çalışmada 24., 25. ve 26. dönem TBMM genel kurul tutanaklarıyla ele alınmıştır. Parlamento genel kurulunda konuşma yapan milletvekillerinin ürettikleri söylemler mensup oldukları partilerin siyasa gündemleri olarak sınıflandırılmıştır.

⁴⁸ Kamuoyu gündeminin ne olduğu ve nasıl tespit edilebileceği oldukça zor bir sorudur. Geleneksel yaklaşım belirli zamanlarda yapılan kamuoyu yoklamalarıyla halkın düşüncelerinin tespit edilmesi yönündedir. Tezde de bu yaklaşım benimsenmiş ancak bu şekilde elde edilen verilerin anlık bir fikir vereceği göz önünde bulundurulmuştur. Daha detaylı bilgi için lütfen “Araştırmanın Kapsam ve Sınırlılıkları” başlığına bakınız.

⁴⁹ Sosyal medya gündemi tezde Twitter verileri üzerinden incelenmiştir. 2017 ve 2018 yıllarını kapsayan ve merkezinde Anayasa Değişikliği Referandumu ile 2018 seçimleri olan veriler siyasi terimler kullanılarak toplanmıştır. Veri setinin yapısı hakkında daha fazla bilgi almak için lütfen “Verilerin Toplanma Süreci ve Verilerin Temizlenmesi” başlığına bakınız.

sosyal medya gündemi birincil verilerle kamuoyu gündemi de ikincil verilerle incelenmektedir.

Araştırmanın öncelikli soruları aşağıda belirtilmiştir. Araştırma, gündem belirleme teorisinin sadece ilk yüzünü oluşturan gündem nedir sorusunun ötesine geçmeyi, iktidar ilişkileri kuramlarından faydalanarak gündemin aktörleri, gündemin içeriği, gündemin süresi gibi ikincil özelliklerini de çözümlmeyi amaçlamaktadır.

Buna göre araştırma soruları aşağıdadır:

1. Seçim dönemlerinde partiler arasındaki gündem ve söylem farklılıkları nelerdir?
2. Seçim dönemlerinde basın kampları⁵⁰ arasındaki gündem ve söylem farklılıkları nelerdir?
3. Seçim dönemlerinde partiler kamu gündemi, basın gündemi ve siyasa gündemleri arasında bir ilişki var mıdır?
4. Seçim dönemlerinde partiler yerleşik medya ve sosyal medyanın gündemleri hangi konularda ve hangi boyutlarda farklılık göstermektedir?
5. Gündemde kalma başarısı ve gündemin içeriği seçim sonuçlarını nasıl etkilemektedir?
6. Gündem göz önüne alındığında seçim dönemlerinde ne tür iktidar ilişkileri kurulmaktadır?

3.7 Araştırmanın Amacı ve Önemi

Tezin amacı gündem belirlemenin siyasal güç devşirmenin demokrasilerdeki en önemli aracı olan seçimlerle ilişkisini çözümlenektir. Tezin ikinci amacı siyasal gündem

---

⁵⁰ Basın kampları terimi konular üzerinde birbiriyle çelişen söylemler üreten tarafları ifade etmektedir. Üretilen içeriklerde gözlenen tema farklılıkları basın kuruluşunun hangi kampa ait olduğu konusunda ipuçları verir.

belirlemede yaygın medya ve yeni medyanın gündemin içeriğine olan etkisinin belirlenmesidir.

Tezin konusu alanyazındaki diğer araştırmalarla benzerlik gösterse de tezin önemi, kullanılan veri ve yöntemden ileri gelmektedir. Alanyazın detaylı bir şekilde incelendiğinde bilişimsel sosyal bilimler yöntemini kullanan çalışmaların diğer yöntemlere oranla oldukça az olduğu tespit edilmiştir. Diğer çalışmalarda farklı gündemler bir arada kullanılmamış, tek bir gündemin tek bir boyutuna odaklanılmıştır. Oysa bu çalışmada tüm gündemler bir arada değerlendirilmiş ve daha bütüncül bir çıkarım yapma imkânı ortaya çıkmıştır. Bu çalışmada kamu gündemi⁵¹, basın-yayın gündemi ve siyasa gündemi temel veri setleri üzerinden bir bütün olarak ele alınmıştır.

3.8 Araştırmanın Yöntemi

Sosyal bilimlerde geleneksel olarak nitel ve nicel yaklaşımlar benimsenmiştir. Ancak son 10 yılda büyük verinin ortaya çıkması ve bilgisayar kapasitelerinin de bu büyüklükteki verileri anlamlı süre içinde çözümleyebilir hale gelmesiyle bilişimsel sosyal bilimler yöntemi de geleneksel yaklaşımların yanında kendine yer bulmuştur.

Son 70 yıldır deneysel siyaset bilimi paradigması içinde veri toplama ve çözümlemenin arkasında geleneksel anket yöntemiyle veri toplama ve küçük örneklem (small-N) deneyleri yatmaktaydı. Geleneksel nicel yaklaşım her bir gözlemin bir satırda her değişkenin de bir sütunda olduğu veriler üzerinde gözlemler arasında bağımsızlık varsayımı ile çıkarımlar yapmaya odaklanmıştır. Geleneksel nitel yöntemler ele alındığında özellikle siyaset biliminde uzun bir süredir araştırmacılar siyaseti yazılı dokümanlar üzerinden çalışmaktadırlar. Ancak orta seviyede bir metin grubunu nitel olarak çözümlmek için

---

⁵¹ Kamu gündemi çalışmada iki boyutla ele alınmıştır. Birincisi kamuoyu anketleri sonucu. İkincisi sosyal medya verileriyle elde edilen veriler

gereken emek, maliyet açısından çok fazla olmaktadır. Büyük verinin erişilebilir hale gelmesi, R ve Python gibi açık kaynak kodlu programlama dillerinin veri çözümlemeyi bu dillerde yetkin olanlar için ücretsiz kılması sonucu siyaset bilimi araştırmalarında ciddi bir dönüşüm başlamıştır. Bilişimsel sosyal bilimler metin, konum ve hareket, ağlar, fotoğraflar ve videolardan oluşan verinin içindeki çok boyutlu bağımlılıkları istatistik modellemelerle çözümler (Grimmer & Stewart, 2013: 267; D. M. J. Lazer vd., 2020: 1060; Margetts, 2017b: 202)

Bilişimsel sosyal bilimlerin merkezinde büyük veri yer almaktadır. Büyük veri,(1) hacim olarak devasa (terabaytlarca ya da petabytelarca), (2) süratli akan (neredeyse gerçek zamanlı ortaya çıkan), (3) biçim olarak çeşitli (yapısal veya yapısal olmayan), (4) kapsayıcı (neredeyse tüm evreni içeren), (5) yüksek çözünürlükte (fine grained, high resolution-tekil olarak incelenebilir yapıda), (6) ilişkiyel (diğer verilerle ortak değişkenlere sahip), (7) ölçeklenebilir ve esnek (yeni alanlar eklenebilir ve boyut olarak hızla büyüyebilir) karakteristikleriyle tanımlanabilir. Bu tür veriden, sosyal ve siyasal davranışları anlamak için gittikçe daha yaygın biçimde kullanılan matematiksel ve bilişimsel yöntemler veri bilimi olarak adlandırılmaktadır. (Lazer & Radford, 2017: 21; Margetts, 2017b: 203).

Büyük sosyal verinin en önemli avantajı milyonlarca kişinin birbirleriyle bağlantılı ve dinamik ilişkilerini gözleme fırsatı sunmasıdır. Ayrıca toplumda daha az temsile sahip küçük gruplara ilişkin verilere de büyük veri yoluyla ulaşmak mümkün olmaktadır. Buna karşın büyük verinin tüm evrenin bir örneklemini olduğu kabulü cüretkar bir varsayımdır. Coğrafya, demografi, sosyo-ekonomik durum gibi etmenler çevrim içi platformlarda temsil edilen grupların tamamen temsil edilmesi önündeki süzgeçler olarak rol oynamaktadırlar. Büyük veri kibri, onun bütün sorunları çözeceğine olan inancı betimleyen bir kavram olarak çıkmıştır. Büyük veri tüm evreni kapsamasa bile alt kümeleri temsil ettiği kabul edilebilir. Örneğin Twitter üzerinden toplanan büyük veri Twitter evrenini güçlü bir şekilde temsil eder. Ancak tek bir platforma odaklanarak yapılan genellemelerin evreni temsil yeteneklerinin olduğunu söylemek yine de güçtür (Lazer & Radford, 2017: 25-29).

Veri bilimi tekniklerinin en önemli faydalarından bir tanesi insan zihninin sorun yaşadığı noktalarda devreye girmesi ve sosyal araştırmanın derinliğini ve tutarlılığını

artırabilmesidir. Örneğin, anahtar kelimelerle metin verisi içinde arama yapmak ve bundan tam anlamıyla emin olmak imkansızca yakın bir işlemdir. Bütün ilgili kelimeleri hatırlamak veya bir araya getirmek, Google gibi arama motorları kullanılsa bile, oldukça zordur. Kavramlar zaman içerisinde evrim geçirmekte, olaylar farklı kelime gruplarıyla ifade edilmektedir. Siyasal baskı veya sansürden kaçınmak için kişiler kinayeli ya da metaforik ifadelere başvurmaktadır. İnsan gözü ve zihninin bu tipte bir işlevi büyük veriyle yerine getiremeyeceği araştırmacılar tarafından ortaya konmuştur. Bu zorluğun aşılması için insan ve bilgisayarların birlikte çalışması gerekmektedir (King vd., 2017).

Bilişimsel sosyal bilimlerin getirdiği büyük yeniliklere ve avantajlara rağmen gelişiminin önünde birtakım sorunlar bulunmaktadır. Bunlardan ilki sosyal bilimcilerin bir kodlama dilini, ya da yazılımcıların sosyal araştırma tasarımını öğrenmesi gerekmektedir ve bu süreç yavaş olabilir. Üniversitelerin yapısal işleyişinde, farklı fakülte ve bölümlerde bulunan bu iki farklı disiplinin işbirliği yapması genellikle destek görmemektedir. Büyük verinin paylaşımı ve işlenmesi için yeterli miktarda depolama alanı ve işlem gücüne sahip olamama da bir başka sorun olarak görünmektedir. Verinin özel iktisadi kuruluşlardan, devletin idari kayıtlarından alınması veya sosyal araştırmaların birleştirilmesi de bir başka sorundur. Son olarak bilişimsel sosyal bilimler için verinin etik kullanımı ve bu yönde atılan yasal düzenlemeler gerekmektedir. Son yıllarda verinin ekonomik çıkar amacıyla kullanımı için bu yönde bir ilerleme sağlansa da henüz büyük veri etiğinin büyük şirketler arasında istenilen düzeyde yaygınlaştığı söylenemez (Lazer & Radford, 2017: 20).

3.9 Veri Toplama Süreci ve Verilerin Temizlenmesi

Tezin amacı seçimler ve gündem arasındaki ilişkiyi iktidar ilişkileri bağlamında incelemektir. Bu amaçla Türkiye’de 2012 – 2018 yılları arasında gerçekleşmiş iki Cumhurbaşkanlığı ve üç milletvekili genel seçimini kapsayacak ve araştırma sorularına yanıt verebilecek bir veri tabanı oluşturulmuştur. Bunun için veriler dört farklı kaynaktan web

kazıma (scraping) ve dijital dinleme yoluyla toplanmıştır. Veri setleri (1) internet gazeteleri, (2) Twititer, (3) TBMM genel kurul tutanakları ve (4) YSK ilçe bazında kesinleşen yurtiçi seçim sonuçlarıdır. Ek olarak Kadir Has Üniversitesi Türkiye Eğilimleri Araştırma (Aydın vd., 2016, 2017, 2017, 2018) sonuçları da ikincil veri olarak kullanılmıştır. Ayrıca çözümlenmelerde kullanılması amacıyla birleşik kelime sözlükleri ve milletvekili isim-parti sözlüğü oluşturulmuştur. Veri setlerinin nereden toplandığı ve nasıl oluşturulduğu detaylı biçimde aşağıda açıklanmaktadır.

3.9.1 Verinin Toplanması ve Temizlenmesi

İnternet üzerinden veri toplamanın iki temel yöntemi vardır. Bunlar veri kazıma (web scraping) ve dijital dinlemedir (Kurnaz vd., 2019: 79). Bu tezde her iki yöntem de kullanılarak veriler elde edilmiştir. Twitter verileri dijital dinleme yoluyla toplanmış bunun dışında kalan diğer verilerse veri kazıma teknikleriyle toplanmıştır.

Veri kazıma bir web sitesindeki sayfalardaki bilgilerin düzenli ve sistemli bir şekilde derlenmesini ifade eder. Bunun için otomatize edilmiş araçlar olsa da her zaman en iyi sonucu vermemektedirler. Hazır bir araç kullanılmadığında HTML ve türevi web sayfaları içinde etiketlenmiş veriler araştırmacı tarafından veri madenciliği teknikleriyle sayfalardan kazınır. Bu tezde hazır araçlar kullanılmamış bunun yerine httr, rvest ve RSelenium R paketleri kullanılarak veriler elde edilmiştir (Harrison & Kim, 2020; Wickham & RStudio, 2020, 2021).

Dijital dinleme bir internet platformunun sağladığı API (application programming interface) aracılığıyla veri noktalarının belirlenen sınırlar içerisinde daha odaklı ve verimli elde edilmesini ifade eder. Bir API verinin toplanmasına aracılık eder ve yetkilendirilmiş kişiler API prosedürlerini takip ederek platformdan verileri web kazımaya göre daha az zahmetle indirebilir. Bu tezde Twitter Search API ve Academic API kullanılmıştır. İki API arasında veriye erişimin sınırlandırılması farklı biçimde yapılmaktadır. Academic API ile

geçmiş tarihlerde paylaşılmış veriler arasında arama yapılabilirken Search API sadece son yedi günde paylaşılmış içeriklere erişim izni vermektedir. Academic API araştırmacılara detaylı bir başvuru süreci sonunda verilmektedir. Search API için erişim yetkisi almak nispeten daha kolaydır. Tezde Search API için rtweet paketi Academic API içinse httr paketi kullanılmıştır (Kearney vd., 2020; Wickham & RStudio, 2020).

Kamuoyu Araştırmaları

Kadir Has Üniversitesi Türkiye Araştırmaları Merkezi (CTRS) tarafından yapılan Türkiye Sosyal-Siyasal Eğilimler Araştırması düzenli olarak her yıl belirli tarihlerde yapılmakta ve açıklanmaktadır. Araştırmanın amacı ülke gündemini ve kamuoyu tutumunu tespit etmektir. Bu tezde 2016, 2017, 2018 ve 2019 yıllarında yapılan araştırma sonuçları kullanılmıştır. Araştırmayı aynı yöntem ve yaklaşımla yapan ve raporlayan tek bir kaynak olduğu için yıllık istatistikler birleştirilmiş⁵² ve sonuçlar tezde kullanılmıştır (Aydın vd., 2016, 2017, 2017, 2018).

Yaygın Basın

Belirlenen yıllar arasında Türk basınının tamamını temsil etmesi amacıyla ana akım medya yayınlarının yanı sıra ideolojik olarak uç kesimlere hitap eden gazeteler de örnekleme dahil edilmiştir. Bu amaçla alfabetik olarak sırasıyla Akit, Akşam, Evrensel, Hürriyet, Milliyet, Oda TV, Sabah, Sol, Sözcü, Yeni Çağ gazetelerinin gündem, politika ve ekonomi

---

⁵² 2016 yılında yapılan araştırma 2012-2016 yılları arasına ait verileri içerdiği için ilgili yılların verileri bu rapordan elde edilmiştir.

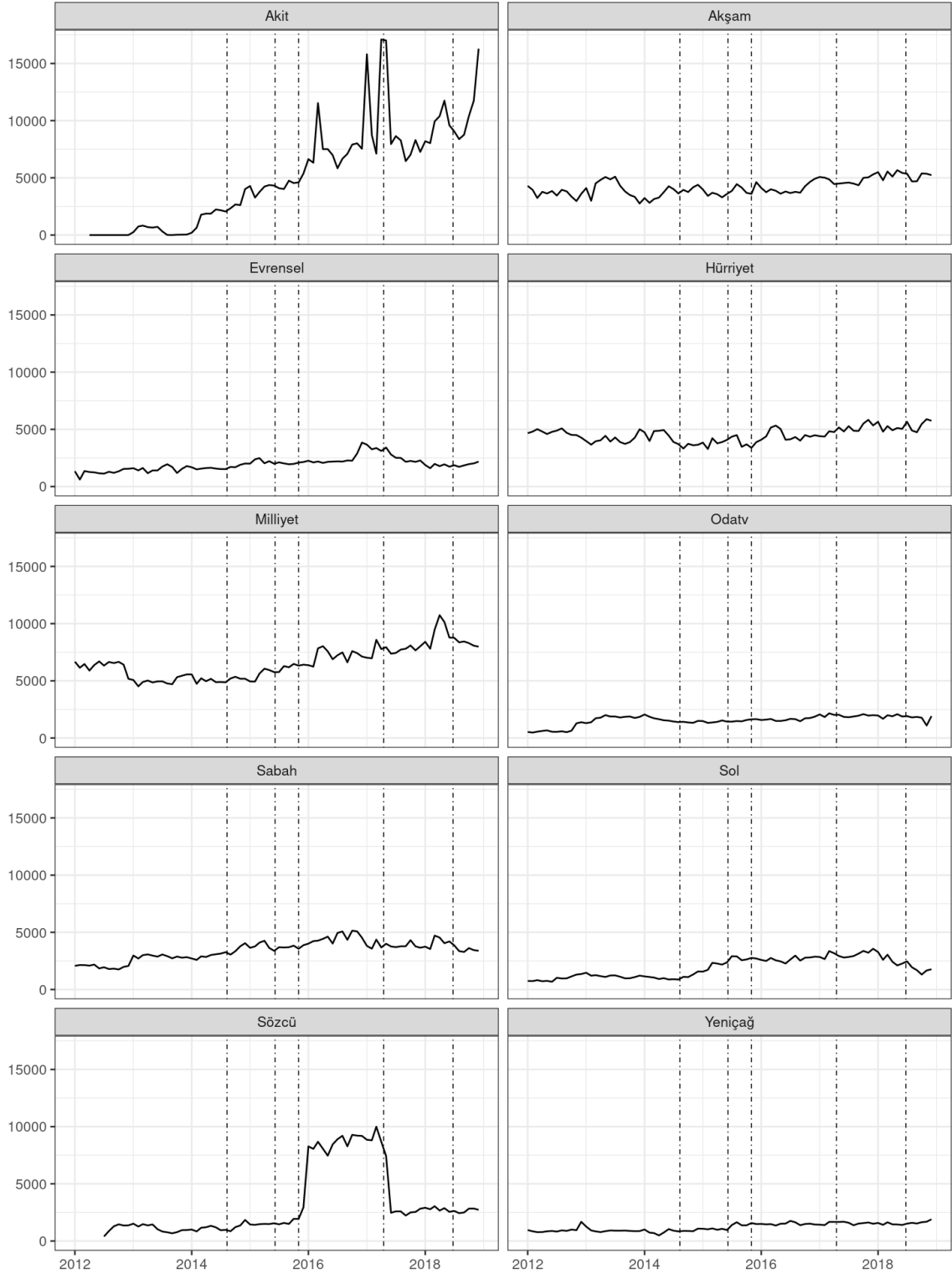
kategorilerindeki haberler internet siteleri üzerinden toplanmıştır. Toplamda 2,79 milyon haber içeriğine erişilmiştir.

Akit 412 bin, Akşam 351 bin, Evrensel 163 bin, Hürriyet 378 bin, Milliyet 552 bin, Oda TV 131 bin, Sabah 288 bin, Sol 162 bin, Sözcü 251 bin, Yeni Çağ 103 bin haberle örnekleme dahil edilmiştir. Toplamda 2,79 milyon haber içeriğinin aylık dağılım Şekil 7’de gösterilmektedir.

Seçim tarihleri kesikli çizgilerle belirtilmiştir bunlar soldan sağa sırasıyla 2014 Cumhurbaşkanlığı seçimi, 25., 26. dönem ve 27. dönem milletvekili seçimleri ve son olarak 2018 Cumhurbaşkanlığı seçimidir⁵³. Tezin kapsamı dışında olsa da fikir vermesi için 2017 anayasa değişikliği referandumunu da şekilde gösterilmiştir.

---

⁵³ 27. dönem milletvekili seçimi ve 2018 cumhurbaşkanı seçimi aynı tarihte yapıldığı için bu iki seçim tek bir çizgi ile gösterilmiştir.

Şekil 7 - Gazetelerden toplanan haber içeriklerinin aylık sayısını gösterir şekil

Haber sayfalarındaki başlık, alt başlık ve haber metni birleştirilerek her gazetede ki her bir haber için tek bir doküman oluşturulmuştur. Haber sayfasındaki tarih ile etiketlenmiş böylece basın verisi üç sütundan oluşan bir tablo haline getirilmiştir.

Tablo 1

Gazete haberlerinin nasıl birleştirildiğini gösterir tablo

Gazete	Tarih	Metin
Hürriyet	01-01-2012	<i>Haber_{Hürriyet 1} Haber_{Hürriyet 2} ... Haber_{Hürriyet n}</i>
...	...	...
Yeniçağ	31-12-2018	<i>Haber_{Yeniçağ 1} Haber_{Yeniçağ 2} ... Haber_{Yeniçağ m}</i>

Twitter

Anayasa değişikliğinin gündeme geldiği 1 Ocak 2017 – 31 Aralık 2018 tarih aralığını kapsayacak biçimde Twitter Search ve Academic API kullanılarak 126 milyon⁵⁴ tweet aşağıdaki anahtar kelimelerle toplanmıştır. Tablodaki tüm terimler alfabetik olarak sıralanmıştır.

---

⁵⁴ Toplanan tweet sayısı 126.315.607'dir.

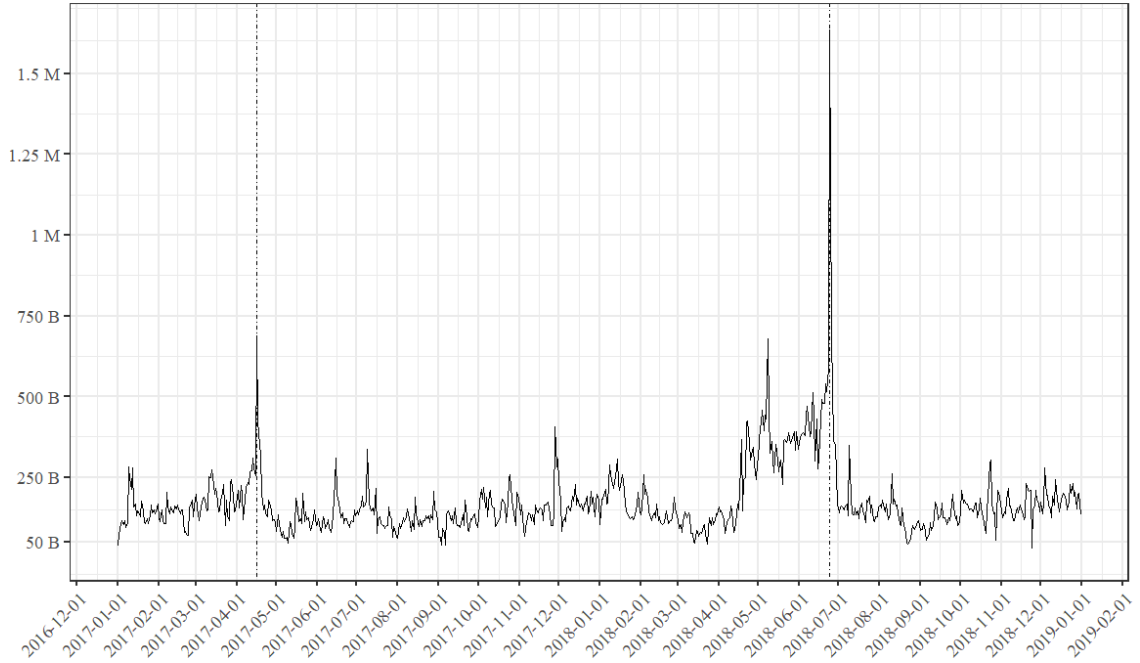
Tablo 2

Twitter verisinin topladığı anahtar kelimeler

Sınıf	Terim
Parti Lideri	Devlet Bahçeli, Kemal Kılıçdaroğlu, Meral Akşener, Recep Tayyip Erdoğan
Parti	AKP, CHP, HDP, İYİP, MHP

Twitter Günlük Frekans Dağılımı

Siyasal Terimlerle Toplanan Tweetlerin Sıklık Grafiği

Şekil 8 - Tekil Twitter paylaşımlarının günlük sıklığını gösterir grafik

Son durumda sosyal medya verisi iki sütun ve her gün için 1 satır olacak şekilde 730 satırdan oluşan aşağıdaki gibi bir tablo haline getirilmiştir.

Tablo 3

Twitter verilerinin nasıl birleştirildiğini gösterir tablo

Tarih	Metin
01-01-2017	$Tweet_{11} Tweet_{12} \dots Tweet_{1k}$
...	...
31-12-2018	$Tweet_{n1} Tweet_{n2} \dots Tweet_{nm}$

Veriler temizlenirken öncelikle arama terimleri ve türevleri kelime kümesinden çıkartılmıştır. Daha sonra Türkçe etkisiz kelimeler (stopwords) çıkartılmış, kelimeler köklerine indirgenmiş ve en az 3 harfli kökler kalacak şekilde süzölmüştür. Elde edilen corpus nesnesi DFM'e dönüştürölmüş ve seyreklik (sparsity) 0.5 olacak şekilde tıraşlanmıştır.

TBMM Tutanakları

Siyasa gündeminin takip edilmesi ve çözümlenmesi amacıyla TBMM üzerinden web kazıma yöntemiyle 24., 25. ve 26. dönem TBMM genel kurul tutanakları veri kazıma yöntemiyle toplanmıştır.

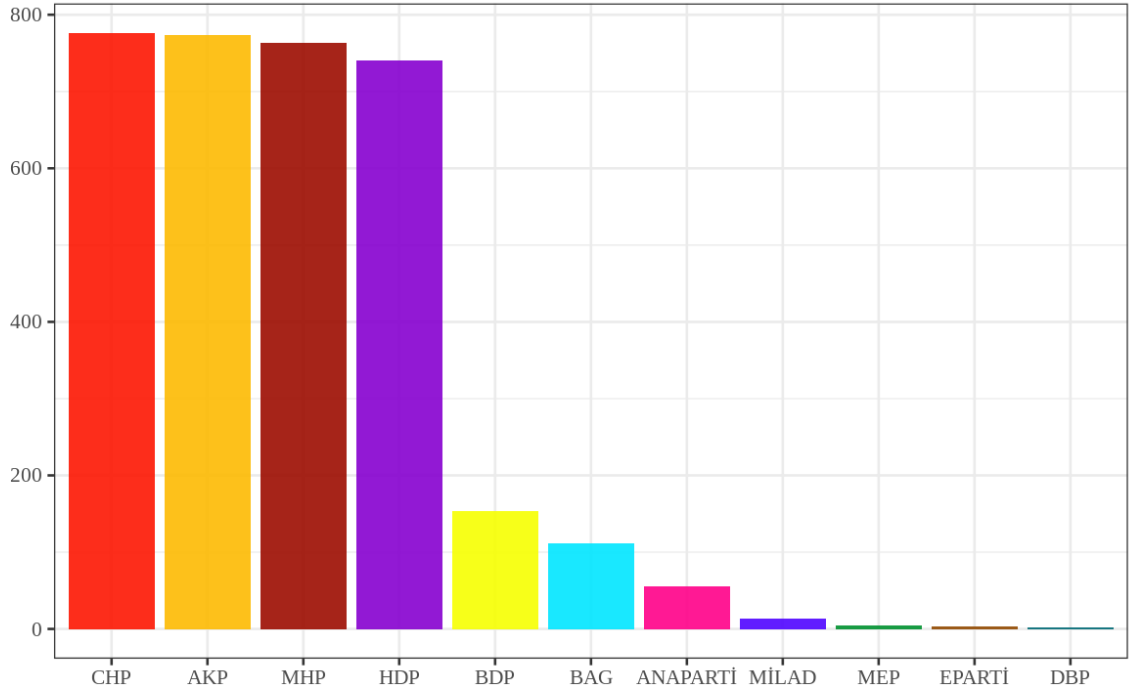
Veriler temizlenirken öncelikle birleşik kelimeler, önemli günler, yer adları, siyasi parti adları, sendika adları “_” ile bir araya getirilmiştir. Daha sonra Türkçe etkisi düşük kelimeler süzülerek dokümanlardan silinmiş, kelimeler köklerine indirgenmiş, en az iki karaktere sahip kelimeler süzülmüş, seyreklik 0.98 olacak şekilde DFM tıraşlanmıştır. Dokümanlar son durumda partilere göre gruplandırılmış ve aşağıdaki şekle getirilmiştir.

Tablo 4

TBMM verilerinin nasıl birleştirildiğini gösterir tablo

Tarih	Parti	Metin
01-01-2012	AKP	<i>Milletvekili_{AKP 1} Milletvekili_{AKP 2} ... Milletvekili_{AKP x}</i>
...	...	...
31-12-2018	MHP	<i>Milletvekili_{MHP 1} Milletvekili_{MHP 2} ... Milletvekili_{MHP y}</i>

2012-2019 Yılları Arası Partilerin Döküman Sayıları

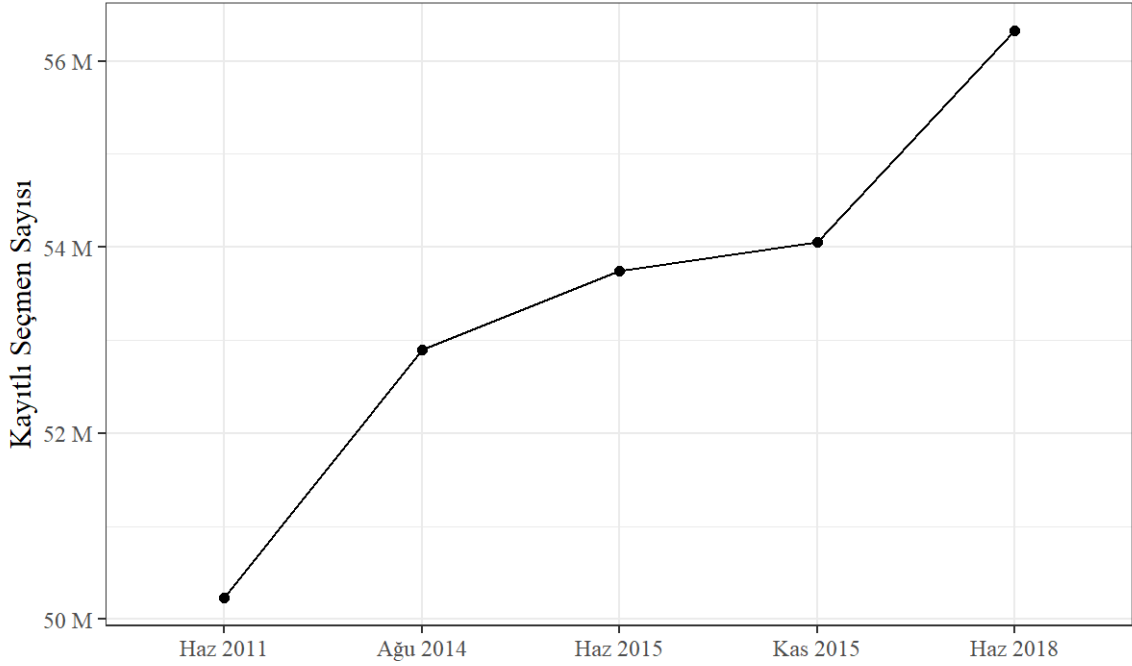

Şekil 9 -TBMM genel kurulunda siyasal partilerin ürettiği içeriklerin sayılarını gösterir şekil

YSK Verileri

Tezde YSK verileri oyların coğrafi dağılımı ve ayrışan ilçelerin tespiti amacıyla kullanılmaktadır. Bu amaçla YSK seçim arşivleri veri tabanı üzerinden 25, 26 ve 27nci dönem milletvekili seçim sonuçları, 2014 ve 2018 Cumhurbaşkanlığı seçim sonuçları ilçe bazında ve veri kazıma yöntemiyle indirilmiştir. Ayrıca 24. dönem milletvekili genel seçim sonuçlarına ilişkin özet istatistikler kullanılmaktadır.

Türkiye'de Kayıtlı Seçmen Sayısındaki Artış

Şekil 10 - YSK verilerine göre yurtiçi kayıtlı toplam seçmen sayılarındaki yükselişi gösterir grafik

İlçe bazında verilerin tutarlı olması için iki ilçede düzenlemeye gidilmesi gerekmiştir. Bu ilçeler – Aksaray Merkeze bağlı Sultanhanı ve Artvin Hopa’ya bağlı Kemalpaşa – 25 Ağustos 2017’de yayımlanan 694 sayılı KHK ile ilçe olmuşlardır (694 Sayılı KHK, 2017). Oylar arası farkların tutarlı olması için bu iki yerleşim yerinden gelen oylar bir önceki bağlı oldukları ilçelere dahil edileceklerdir. 27. Dönem ve 26. Dönem seçimleri karşılaştırılırken 27. Dönem milletvekili genel seçim sonuçlarına göre Aksaray Merkez ve Sultanhanı bir ilçe gibi ve Artvin Hopa ve Kemalpaşa bir ilçe gibi kabul edilmiş ve iki ilçenin oyları toplanmıştır. Her bir seçim için sandık ve ilçe bazında YSK seçim sonuçları ayrı ayrı birleştirilmiş ve aşağıdaki şekle getirilmiştir.

Tablo 5

YSK verilerinin son halini gösterir tablo

Seçim Dönemi	İlçe	Kayıtlı Seçen Sayısı	Geçerli Oy	Geçersiz Oy	AKP	CHP	...
25	Adana – Aladağ						...
...	...	...	...	...	...	...	...
25	Zonguldak - Kozlu						...

Analize Yardımcı Diğer Veriler

Analizlere yardımcı olması amacıyla birleşik kelimeler sözlüğü, coğrafi yer adları sözlüğü, önemli günler sözlüğü, parti adları sözlüğü, sendika adları sözlüğüdür. Bu sözlüklerde yer alan kelimeler metin verilerinde birleşik hale getirilmiştir. Örneğin “15 Temmuz” ifadesi “15_Temmuz”, “gün doğumu” gün_doğumu, “New York” “New_York”, “Ak Parti” “Ak_Parti”, “Memur Sendikaları Konfederasyonu” “Memur_Sendikaları_Konfederasyonu” şeklinde güncellenmiştir. Milletvekili-parti eşleşmelerinin bulunduğu sözlükle TBMM genel kurul konuşmaları verisindeki konuşmacıların hangi partiden oldukları tespit edilmiş ve bu veriler yukarıda açıklandığı biçimde birleştirilmiştir.

3.10 Araştırmada Kullanılan Çözümleme Teknikleri

İnsan beyni verileri anlamada daha üstünken bilgisayarlar çok büyük miktarda veriyi sıralamada, düzenlemede ve ölçmede daha üstündür (King vd., 2017). Bu sebeple büyük veri devrimi ve bilgisayar teknolojisinin ilerlemesi geleneksel medyanın gündemi nasıl belirlediğini, ne zaman hangi sıçramalar, sınırlamalar, odaklanmaları gerçekleştirdiğini bir büyük resimde görme imkânı vermektedir.

Tezde seçim sonuçları ve gündem belirleme arasındaki ilişki incelenirken geleneksel medyanın, sosyal medyanın ve TBMM'nin gündemlerinin neler olduğu metin verisi kullanılarak çözümlenmiştir. Bu amaçla zamana bağlı gündemin keşfi için yönlendirilmemiş öğrenme (unsupervised learning)⁵⁵ algoritmalarından⁵⁶ yapısal konu modelleme STM (structural topic modelling) kullanılmıştır. Bu algoritma verilen metindeki kelimelerin dağılımını inceleyerek muhtemel konuları belirler. Ayrıca seçimler arası oy farkları ilçe bazında ele alınarak ayrışan ilçeler tespit edilmiştir.

3.10.1 Ön İşleme

Ön işleme ham metin verilerinin bilgisayar destekli işlenebilmesi için gerekli ve önemli bir adımdır. Bu adımda yapılacak tüm işlemler analizin tamamını etkileyerek sonuçları belirlemektedir. Metin analizlerinde ön işleme verinye göre değişkenlik gösterse

---

⁵⁵ Yönlendirilmemiş öğrenme bilgisayar algoritmalarının etiketlenmemiş veriyi çözümlemesi ve sınıflandırması/kümelemesini ifade eden bir makine öğrenmesi yaklaşımıdır (*What Is Unsupervised Learning?*, 2021).

⁵⁶ Algoritma iyi tanımlanmış bir bilgisayar prosedürüdür. Bir ya da birkaç değer girilerek alınır, bir ya da birkaç çıktıya dönüştürülmesi sürecindeki adımlara algoritma denir. Bir başka ifadeyle bir algoritma bir bilgisayar ya da hesaplama probleminin çözümü için kullanılan iyi tanımlanmış bir araçtır (Cormen vd., 2009: 5).

de sıklıkla takip edilen metin temizleme adımlarına benzer biçimde bu araştırmada izlenen yöntem şu şekilde sıralanabilir:

1. Önemli tarihler dönüştürülür (ör. 23 Nisan- 23_Nisan vb.)
2. Metin içinde geçen harf-karakterler dışındaki tüm içerik – noktalama işaretleri, semboller, sayılar, tarihler vb. – silinir
3. Birleşik kelimeler, kurum adları, özel adlar birleştirilir
4. Metin küçük harfe dönüştürülür
5. Kelimeler köklerine indirgenir (stemming)⁵⁷
6. En az iki veya üç karaktere sahip kelimeler bırakılarak geri kalanlar silinir
7. Nadir kelimeler tıraşlanır (sparsity trim). Bu adımda yapılan şey kelime-doküman matrisinin boyutunu küçültmektir. Araştırma gündemi ele aldığı için metinde çok az geçen kelimelerin elenmesi yöntemi benimsenmiştir.

Ön işleme süreçlerinde üç önemli nesneden bahsedilebilir. Bu nesnelere verinin farklı şekillerini ifade etmektedir. Bunlar (1) külliyat (corpus), (2) dizge (token) ve (3) doküman-terim matrisidir (DTM).

Bir külliyat (corpus)⁵⁸ nesnesi analiz edilecek metinlerin tamamını içerir. Haber metinleri HTML⁵⁹ sayfalardan çekildikten sonra tarih, kategori, gazete adı değişkenleriyle birlikte bir külliyat içinde toplanmıştır. Külliyat nesnesi oluşturulduktan sonra dizge

---

⁵⁷ Türkçe'ye budama olarak da çevrilebilecek stemming işlemi bir kelimeyi köklerine indirgemeyi ifade eder. Bu işlemin amacı farklı formlarda olan kelimeleri aynı zeminde eşitlemektir. Örneğin “Türkiye, Türkiyeli, Türk, Türkçü, Türkmen” kelimeleri “Türk” kökünde birleştirilebilir. Böylece terim sayısı azaltılarak daha anlamlı sonuçlara ulaşılabilir. Ancak bu işlemin, örnekteki kelimeler incelendiğinde, anlamda kayıplar da yarattığı görülebilir.

⁵⁸ Türkçe'ye külliyat olarak çevrilebilecek olan corpus terimi analiz edilmek istenen tüm dokümanları içeren bir nesnedir. Örneğin, analiz etmek istenilen tüm belgelerin birer şeffaf dosyada tutulduğu düşünülürse bir külliyat (corpus) nesnesi için bu şeffaf dosyaların bir arada tutulduğu telli dosya ya da yaygın adıyla mavi dosya benzetmesi yapılabilir.

⁵⁹ HTML (Hyper Text Markup Language) web içeriklerinin nasıl görünmesi gerektiğini tarayıcılara (browser) söyleyen standart hale gelmiş bir biçimlendirme dilidir. Bir web sayfasındaki başlıklar, yazılar, resimler, tablolar veya listeler gibi içerikler çeşitli HTML etiketleri arasında yazılırlar. Örneğin, bir başlık “<h1> Örnek Başlık </h1>” şeklinde yazılır. Verilerin HTML sayfalardan çekilmesiyle anlatılmak istenen örnekteki <h1> etiketleri arasındaki içeriğin elde edilmesidir. Bu etiketler standart oldukları için tüm <h1> etiketlerinin en önemli başlık olduğu varsayılarak sayfanın başlığı çeşitli algoritmalar yardımıyla tespit edilmektedir.

(token)⁶⁰ nesnesi oluşturulmuştur. Dizge nesnesi içerisinde metinler daha küçük çözümlene birimlerine ayrılırlar. Bu küçük birimler kelimeler, sayılar, tarihler ve noktalama işaretleridir.

Dizge nesnesi içinde çözümlene için bir anlam ifade etmeyecek terimler temizlenir. Bunlar tek harfli kelimeler, noktalama işaretleri, sayılar, kesme işaretleri ile ayrılmış son eklerdir. Dizge nesnesinde ilk temizlik yapıldıktan sonra önemli tarihler ve birleşik kelimeler n-gram⁶¹ yapısına getirilmiştir. Bir n-gram n sayıda kelimenin “_” simgesi ile birbirine bağlanarak bir analiz birimi oluşturmasını ifade eden terimdir. Bu aşamadan sonra Türkçede en sık kullanılan kelimeler de dizge nesnesinden çıkarılmıştır.

Daha sonra dizge nesnesi doküman-terim matrisi⁶² (doküman feature matrix, DFM veya Türkçe kısaltma olarak DTM) haline getirilir. DTM nesnesinin her satırında bir doküman her sütununda ise bir terim yer alır. Satır ve sütunların kesişim noktalarında sıklık belirten sayılar bulunur. İlgili dokümandaki ilgili terimin sayısal frekansı da veri noktasını oluşturur. Çok sayıda doküman ve çok sayıda terim devasa bir matris yaratmaktadır. Bu yüzden DTM oluşturulduktan sonra nadir kelimeler matristen düşürülmüştür.

---

⁶⁰ Dizge (token) nesnesi dokümanlarda bulunan metin içeriğinin daha küçük parçalara ayrılmış biçimidir. Örneğin bir gazete haberi çözümlenmede bir dokümandır. Bu doküman çeşitli cümlelerden oluşmaktadır. Bu cümleler de çeşitli kelimeler, sayılar ve noktalama işaretlerinden oluşmaktadır. Dizge nesnesinde doküman bu en küçük analiz birimlerine ayrılır.

⁶¹ N-gram bir dizge (token) nesnesi içinde art arda gelen n sayıda birimin birleştirilmiş haline verilen addır. Örneğin bir metin “Tez yazmak keyiflidir.” şeklindeyse bu ifadenin dizge içinde “ ‘Tez’ ‘yazmak’ ‘keyiflidir’ ‘.’ ” şeklindedir. Bigram yani ikili terimler “ ‘Tez_yazmak’ ‘yazmak_keyiflidir’ ‘keyiflidir_.’ ” şeklinde olur.

⁶² Doküman Terim Matrisi temel olarak bir tablo olarak düşünülebilir. Tablonun her bir satırı bir dokümanı temsil eder. Her bir sütun da bir terimi temsil eder. Tablonun her bir hücrelerinde ilgili dokümanda ilgili terimden kaç tane var o yazar. Bu matris üzerinden sıklık analizleri yapılabilir ya da sıklık değerleri çeşitli oranlara dönüştürülebilir.

3.10.2 Yapısal Konu Modelleme

Büyük veri kullanarak işlenen metin dosyalarının çözümlemesinde dört önemli prensipten söz edilebilir. (1) Bütün nicel dil modelleri yanlıştır ancak bazıları kullanışlıdır. Bu prensipte ifade edilen nokta otomatik çözümlemelerin araştırmacıya metin hakkında çıkarım yapabilecek kadar bilgi sağladığıdır. Fakat bu modeller dilin karmaşık yapısı sebebiyle her durumda hatalı kabul edilmelidir. Çıkarımsal bir analiz yapılmak isteniyorsa mutlaka metinlerle ilgili diğer değişkenlerin (meta-data) çözümlemelere dahil edilmesi gerekmektedir. (2) Nicel yöntemler insanları destekler, onların yerini alamaz. Otomatik içerik analizi araştırmacıların becerilerini artırmada önemli bir rol oynarlar. Metinleri anlamada sosyal bilimcilerin makinalara karşı önemli avantajı vardır. (3) Otomatik metin analizi için evrensel bir en iyi yol yoktur. Otomatik metin analizi yöntemi araştırma sorusuyla ilgilidir. Bazı araştırma soruları metinleri sınıflandırmak, bazıları içerikteki oranları incelemek, bazıları da uzamsal olarak modellemek için sorulabilir. (4) Son prensip ise modelin geçerliğinin çözümleme sürecinde ve sonrasında sürekli sorgulanması ve ölçülmesi gerekir. Bunun için destekleyici verilerden yararlanılabileceği gibi insan-makine performansları da karşılaştırılabilir (Grimmer & Stewart, 2013: 269-271).

Konu modelleme algoritmaları (topic modelling algorithm) metinlerin içindeki iki farklı dağılımı inceler. Bunlardan birincisi bir kelimenin bir konu içindeki dağılımı, diğeri ise konunun doküman içindeki dağılımıdır. Karma aidiyet modeli (mixed membership model) olarak ifade edilen yöntemlerde bir kelime birden fazla konu içinde, bir konu birden fazla dokümanda yer alabilir. Algoritmanın amacı hangi konunun hangi dokümanda baskın olduğunu belirlemek ve bunu yaparken de kelimelerin konulara dağılımından yola çıkmaktır (Grimmer & Stewart, 2013: 284). Konu modelleme algoritmalarının çalışma şeması Şekil 11'de gösterilmiştir.

STM (structural topic modelling) ya da Türkçe ifade etmek gerekirse yapısal konu modelleme Harvard Üniversitesi araştırmacıları tarafından geliştirilmiş bir

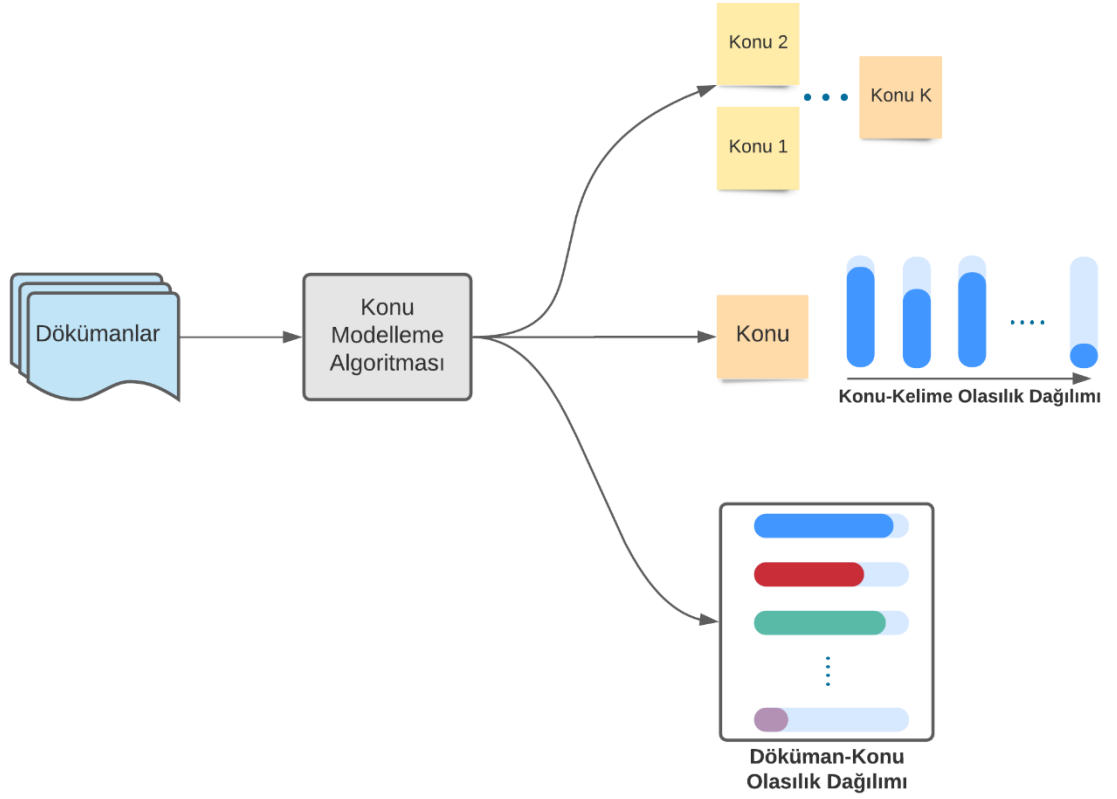
yönlendirilmemiş (unsupervised) makine öğrenmesi⁶³ algoritmasıdır. Bir konu modelleme algoritmasının temel işlevi metin verilerinin kelime dağılımları ve birlikteliklerine bakarak olası konuları ve konular içinde geçen kelimelerin önem oranını tespit etmesidir. Bu algoritmaların şüphesiz en yaygın olanı LDA⁶⁴ (latent dirichlet allocation) algoritmasıdır (Blei vd., 2003).

STM algoritmasının LDA gibi çok popüler diğer algoritmalara karşı en önemli avantajı metinle birlikte her bir metne ait değişkenlerin (covariate) de modellemeye dahil edilerek konuların gruplara veya zamana göre dağılım çıktılarını sunabilmesidir (Roberts, Stewart, vd., 2013; Roberts, Tingley, vd., 2013).

---

⁶³ Makine öğrenmesi yapay zeka disiplininin bir alt dalı olarak bilgisayarların veriden öğrenerek çeşitli görevleri yerine getirmesini amaçlayan bilgisayar bilimleri dalıdır. Yerine getirilmesi beklenen görevler doğal dil işleme, web arama, dolandırıcılığın engellenmesi, hastalık tespiti, yangın tespiti, oyun teknolojileri veya savaş destek sistemleri gibi çok farklı alanlarda olabilir. Makinelerin veriden öğrenmesine ilişkin farklı stratejiler vardır. Bunlardan en popüler olanları arasında yönlendirilmemiş öğrenme, yönlendirilmiş öğrenme ve derin öğrenme sayılabilir. Tezde kullanılan konu modelleme algoritmaları yönlendirilmemiş öğrenmeye örnek olarak verilebilir. Bu yaklaşımda algoritmanın veriden öğrenmesi ve kendi başına karar vermesi beklenir.

⁶⁴ LDA 2003 yılında David Blei, Andrew Ng ve Michael I. Jordan tarafından geliştirilmiş bir konu modelleme algoritmasıdır.

Şekil 11 - Bir konu modelleme algoritmasının işleyişini gösterir şekil

Tezde basın gündeminin tespiti için gazetelerin gün içinde yayınladığı haberler birleştirilerek tek bir metin dokümanı olarak kabul edilmiştir. Böylece her gün için 10 farklı gazetenin birer dokümanın olduğu durum ortaya çıkmıştır. STM algoritmasına tarih ve gazete adı değişkenleri metin dokümanlarıyla birlikte verilmiştir. Böylece konuların gazetelere ve zamana nasıl dağıldığı tespit edilmiştir.

TBMM genel kurul tutanakları için dokümanlar milletvekillerinin parti aidiyetine göre birleştirilmiştir. Örneğin, aynı gün içinde AKP'nin beş farklı milletvekili konuşma yaptıysa bütün konuşmalar birleştirilip AKP'nin o gün bir dokümanı olduğu varsayılmıştır. Bu işlem konuşma yapan tüm milletvekillerinin partileri ve bağımsızlar için bir grup olacak biçimde gerçekleştirilmiştir.

Twitter gündemi de yukarıdakilere benzer biçimde ele alınmıştır. Aynı gün içinde atılan tüm tweetler bir doküman olarak birleştirilmiş ve sosyal medyanın günlük gündeminin ne olduğu sorusuna bu şekilde yanıt aranmıştır. Farklı kullanıcıların ne konuştuklarına değil bütüncül biçimde sosyal medyada ne konuşulduğuna odaklanılmıştır.

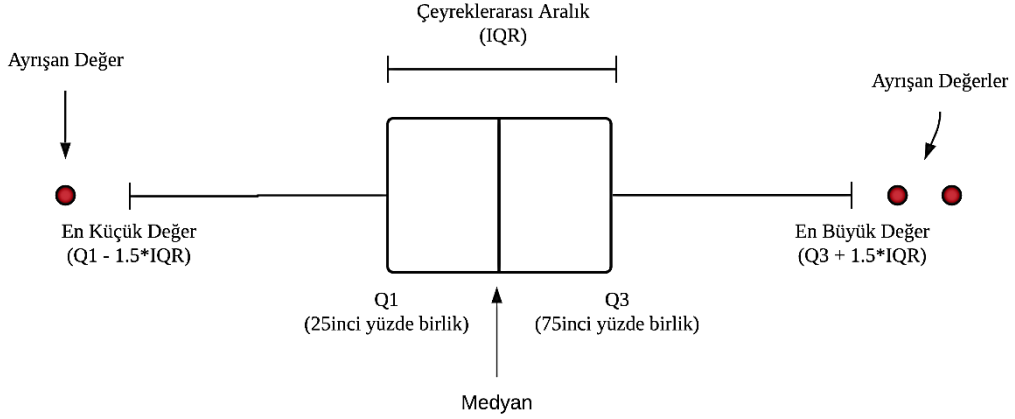
Kelimelerin konulara nasıl dağıldığını anlamak için stm paketinin sağladığı labelTopics fonksiyonu kullanılmıştır. Bu paket dört farklı metrik üzerinden kelimelerin konulara nasıl dağıldığını göstermektedir. Ekler bölümünde konu modellerinin sadece olasılık dağılımına göre kelimeleri verilmiştir. (Roberts, Stewart, vd., 2013: 11).

3.10.3 Coğrafi Raporlama

İlçelere göre oy oranları farkları incelenirken diğerlerinden ayrılan (outlier) ilçeleri tespit etmek için Tukey çitleri (fences) yaklaşımı benimsenmiştir. Buna göre Q1 ve Q3 birinci ve üçüncü çeyrekler (quartile) olarak alt ve üst çeyrekler olarak seçilirse ayrık gözlem şu formülle tespit edilebilir:

$$[Q_1 - k(Q_3 - Q_1), Q_3 + k(Q_3 - Q_1)]$$

k negatif olmayan bir sayıdır. Tukey'in önerisine göre k=1.5 değeri ayrılanları tespit ederken k=3 ise aşırı uzak değerler için kullanılabilir (*Inter Quartile Range (IQR)*, 2021).

Şekil 12 - Tukey çitleri ve ayırık değerlerin hesaplama yöntemini gösterir şekil

Tezde HDP sonuçları için $k=3$ alınmış diğer değişimler için $k=1.5$ alınmıştır. Bunun sebebi HDP için ayırık değere sahip ilçe sayısının çok fazla olması ve grafiklerin okunamaz hale gelmesidir. Bu durum hem raporlamayı hem de açıklamayı oldukça zorlaştırdığı için ayırık ilçe sayısını daha anlaşılabilir kılmak için $k=3$ değeri kabul edilmiştir.

3.11 Araştırmanın Kapsamı ve Sınırlılıkları

Tezin incelediği tarih aralığının 2012'den başlamasının en önemli nedenlerinden biri 6360 sayılı yasayla büyükşehirlerde yapılan değişikliklerdir. Bu değişiklikler sebebiyle 2012 öncesi ve sonrasında yapılmış seçimler arasında ilçe ve mahalle seviyesinde sağlıklı ilişki kurmak mümkün görünmemektedir. 12 Kasım 2012'de TBMM'de kabul edilen 6360 sayılı yasayla 14 büyükşehir (Aydın, Balıkesir, Denizli, Hatay, Malatya, Manisa, Kahramanmaraş, Mardin, Muğla, Ordu, Tekirdağ, Trabzon, Şanlıurfa ve Van) ve 27 ilçe kurulmuştur. Pek çok köy ve beldenin tüzel kişilikleri kaldırılmış, mahalle ve köyler yeni ve mevcut ilçelere

dağıtılmıştır. Verilerin birleştirilmesi için YSK ilçe sonuçları incelenmiş ancak sandık sayılarındaki farklılıklar dikkat çekmiştir. Örneğin, 6360 sayılı kanunun etkilediği Balıkesir merkez ilçesi Karesi ve Altıeylül şeklinde iki ilçeye ayrılırken Denizli ve Hatay illerindeki ilçelerde durumun daha karmaşık olduğu gözlenmiştir. 2011 seçimlerinde Denizli Pamukkale ilçesinde 1002 nolu sandık Atatürk Mahallesi'nde kurulmuştur. 2015 seçim sonuçları incelendiğinde Denizli'nin Pamukkale ilçesinde Atatürk Mahallesi'ne kurulu herhangi bir sandık olmadığı gözlenmiştir. Hatay ilinde merkez ilçe yerine Antakya, Defne, Payas ve Arsuz ilçeleri kurulmuştur. Ancak bu ilçelere geçen pek çok köy ve belediye dönüşümden etkilenerek Altunözü ve Yayladağı ilçelerine bağlanmıştır. Ek olarak İstanbul Arnavutköy, Büyükçekmece, Şişli, Sarıyer ve Çatalca ilçeleri; Zonguldak Merkez, Kilimli ve Kozlu ilçeleri; Ankara Yenimahalle, Çankaya ve Etimesgut ilçelerinde de değişiklikler gerçekleşmiştir. Bu köklü değişiklikler sebebiyle 24. dönem seçim verisi karşılaştırma için örneklem dışına çıkarılmış ve tezde incelenen farklılıklar için aralık 2012-2018 yılları olarak belirlenmiştir.

Araştırmaya konu olan dönemde Türkiye çok zorlu süreçlerden geçmiştir. Bunlar arasında Gezi Parkı olayları, 17-25 Aralık operasyonları, 15 Temmuz darbe girişimi, büyük terör saldırıları, göçmen krizi, ekonomik sorunlar, sınır dışı operasyonlar ilk etapta sayılabilirler. Gündem ve söylemde önemli kırılmalar yaşanmıştır. Buna karşın siyasal iktidar değişimi yaşanmamıştır. AKP 2002 yılından itibaren tüm krizlere karşın Haziran 2015 seçimleri hariç tüm seçimlerde istediği sonuçları elde etmiş ve hükümet değişiminin önüne geçmiştir. Bu yüzden coğrafi istatistikler aracılığıyla ilçelerdeki seçmen kaymaları analiz edilmiştir.

İkinci olarak kamuoyu gündemine ilişkin verilerin toplanmasında sorun yaşanmıştır. Araştırma şirketlerinin kamuoyuna açıkladığı kamu gündemi raporlarının yöntemlerine ilişkin açıklamalarının kısıtlı olması, farklı dönemlerde farklı yerlerde ve farklı yöntemlerle veri toplanmış olması çeşitli raporların bir araya getirilerek bir çıkarım yapılmasının önüne geçmiştir. Bu yüzden sadece CTRS üzerinden elde edilen bulgular yönteminin de açıklanmış olması sebebiyle bu tezde kullanılmıştır.

Üçüncü olarak kamu gündeminde vatandaşların belirli dönemlerde yapılan anketlere verdiği cevaplar üzerinden derlenmesinin yarattığı birtakım sorunlar vardır. Gündem çok hızlı bir şekilde değiştiği için yılın belirli bir anında yapılan anketlerin bütüncül bir sonuç vermesi beklenmemelidir.

Dördüncü olarak Twitter üzerinden toplanan veriler belirli bir kelime seti takip edilerek toplanmıştır. Bunun sebebi Twitter'ın veri toplamayla ilgili getirdiği çeşitli sınırlardır. Toplanmış olan veri Twitter'da ortaya çıkan tüm gündemi temsil etmemektedir. Ancak geniş siyasi kelime listesi, toplanan verinin Twitter üzerindeki siyasi gündemi temsil etme gücünü artırmıştır.

Beşinci olarak basın organlarının web siteleri üzerinden veri toplanırken siyaset, güncel, ekonomi ve dünya kategorileri ile sınırlandırılmıştır. Ancak bazı yayın organlarının kategorizasyona gitmemesi ve gidenlerin de birbirleriyle olan uyumsuzlukları göz ardı edilmemelidir. Toplanan 2,79 milyon haber içeriğinin oldukça etkin bir temsil gücü olsa da bulguların ve sonuçların değerlendirilmesinde kategorik filtreleme göz önünde bulundurulmalıdır.

3.12 Geçerlik ve Güvenirlik

STM paketi konu sayısının seçilmesi ve modelin etüt edilmesi için searchK adında bir fonksiyon sağlamaktadır. Bu fonksiyon sayesinde farklı konu sayısı seçimleri arasında karşılaştırma yapılabilmektedir. Bu karşılaştırmaları yapabilmek için altı farklı parametre çıktısı alınmaktadır. Bunlar: (1) heldout likelihood, (2) residual dispersion, (3) semantic coherence, (4) lbound, (5) exclusivity ve (6) bound. (Roberts vd., 2020). Tezde bu değerlerden ilk dördü kullanılarak konu sayılarına karar verilmiştir.

Dışarda tutulanların kestirilmesi (held-out likelihood estimation) parametresi çapraz doğrulamaya (cross validation) benzer biçimde bir grup kelimenin dışarıda bırakılarak

bunların konuları belirlemede ne kadar yüksek olasılıklarının olduğunu ölçer. Bu parametrenin değeri ne kadar yüksekse modelin geçerliğinin o kadar yüksek olduğu düşünülür (Roberts, Stewart, vd., 2013: 34).

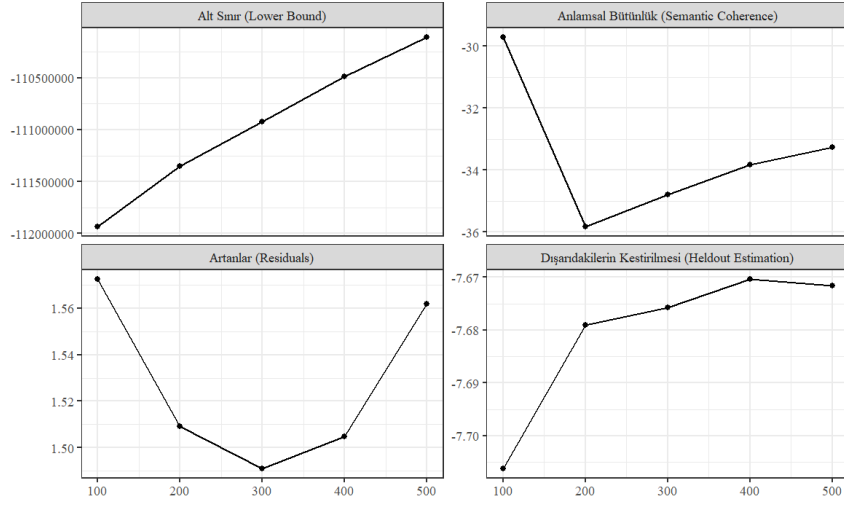
Artanların kontrolü (residual checks) konu sayısı çıkarımı yapmak için önemli bir diğer parametredir. Buna göre eğer artan kelimeler konulara fazla dağıldıysa bunun bir kısmını geri çekebilmek için yeni konulara ihtiyaç vardır demektir. Buna göre residual değerinin en küçük değeri aldığı konu sayısının ideale yakın olduğu varsayılır (Roberts, Stewart, vd., 2013: 34-35).

Anlamsal bütünlük (semantic coherence) parametresi konu kalitesini belirtir. Aslında bir konunun insan gözüyle incelendiğinde ne kadar anlamlı olabileceğine dair bir çıkarım yapmamıza yardımcı olur. Birlikte geçmesi en olası kelimeler bir araya toplandığında bu parametre en yüksek değerini alır (Mimno vd., 2011).

Alt sınır (lower-bound) değeri model tahmin döngüleri esnasında modelin dengeye ulaşip ulaşmadığına karar vermede kullanılan değerdir. Bu değer art arda yeterince küçük bir değere ulaştığında modelin dengeye ulaştığı varsayılır (Roberts, Stewart, vd., 2013: 10).

TBMM konu modeli kontrol grafikleri incelendiğinde anlamsal bütünlüğün 200 farklı konu için en düşük seviyede olduğu ancak konu sayısı arttıkça anlamsal bütünlüğün de arttığı görülmektedir. Buna karşın 300 konu için artanların en küçük değeri aldığı görülmektedir. Dışarıda kalanlara ilişkin tahminler en yüksek sonucunu 400 farklı konu için vermiştir. Bu bulgular ışığında tezde TBMM konu modeli için 400 farklı konunun seçilmesine karar verilmiştir.

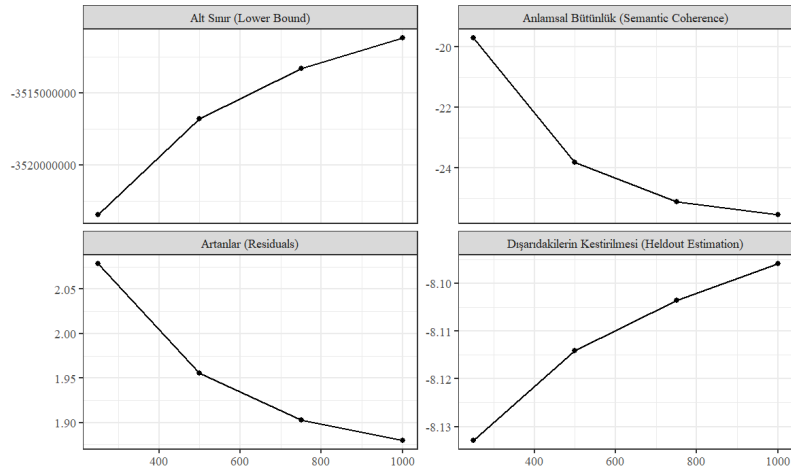
TBMM Konu Modeli Kontrol Grafikleri
Farklı konu sayıları için kontrol değerleri

Şekil 13 - TBMM metin verileri için konu sayısı geçerlik güvenirlilik çözümlemesi

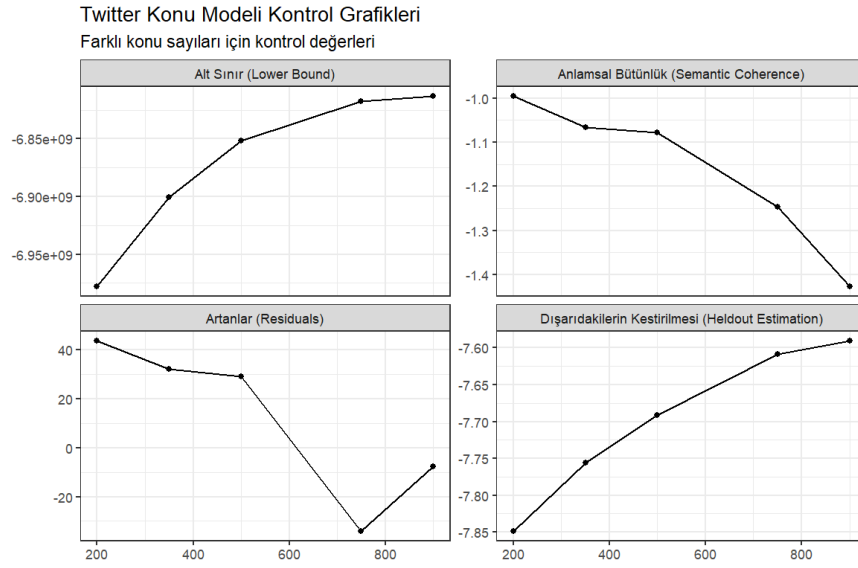
Gazeteler konu modeli kontrol grafikleri incelendiğinde konu sayısı arttıkça anlamsal bütünlüğün de azaldığı görülmektedir. Benzer biçimde artanların değeri de konu sayısı ile birlikte düşmektedir. Bu iki sonuca göre 500 farklı konu ile modelleme yapmanın hem anlamsal bütünlüğü koruyacağı hem de artanlar için iyi bir değer olabileceği değerlendirilmiştir.

Gazeteler Konu Modeli Kontrol Grafikleri
Farklı konu sayıları için kontrol değerleri

Şekil 14 - Gazete metin verileri için konu sayısı geçerlik güvenirlilik çözümlemesi

Twitter konu modeli kontrol grafikleri incelendiğinde konu sayısı arttıkça anlamsal bütünlüğün de azaldığı görülmektedir. Benzer biçimde artanların değeri de konu sayısı ile birlikte düşmekte 750 farklı konu için en düşük değeri alıp daha sonra yükselmektedir. Bu iki sonuca göre 500 farklı konu ile modelleme yapmanın hem anlamsal bütünlüğü koruyacağı hem de artanlar için iyi bir değer olabileceği değerlendirilmiştir.

Şekil 15 - Twitter metin verileri için konu sayısı geçerlik güvenilirlik çözümlemesi

3.13 Bulgular

Bu kısımda çözümlenmeler sonucunda elde edilen bulgular özetlenmiştir. Öncelikle gündeme ilişkin konu modellemesi sonuçları ve konuların zamana dağılımlarına ilişkin bulgular verilmiştir. Ardından 25., 26. ve 27. Dönem milletvekili genel seçimleriyle 2014 ve 2018 cumhurbaşkanı seçimlerinde ilçe seviyesinde alınan oy oranları ve ayrışan ilçeler verilmiştir.

3.13.1 2012-2018 Yılları Arasında Türkiye'nin Gündemleri

Tezde siyasal gündemin dört farklı yüzü ele alınmıştır. Bunlar basın gündemi, siyasa gündemi, sosyal medya gündemi ve kamu gündemidir. Bu kısımda öncelikle gazete haberleri, ardından TBMM 24., 25. ve 26. dönem genel kurul tutanakları ve daha sonra Twitter paylaşımlarına ilişkin metin verilerinin çözümleme sonuçları verilmiştir. Kamu gündemine ilişkin sonuçlar CTRS kamuoyu yoklamalarının sonuçları olarak en son paylaşılmıştır.

Konuların ön incelemesi sonucu seçim dönemleri çevresinde farklı gazete ve partiler için birbirinden ayrıışan konular incelenmiştir. Gündem belirleme diğerlerinden ayrıışmayla ilgili olduğu için gazeteler veya partilerin benzer dağılıma sahip olduğu konular bulgulara ele alınmamıştır. Konularla ilgili kelime setlerinin detaylarını içeren konu modelleri ekler bölümünde verilmiştir.

Sonuçta incelenen konular altı farklı tema altında gruplandırılmıştır. Bu temalar (1) siyaset, (2) dış politika, (3) adalet/hukuk, (4) ekonomi, (5) güvenlik ve (6) günlük yaşamdır ve Şekil 16'de gösterilmiştir.

Şekil 16- Konu temaları

Basın Gündemi

Gazete verisinin yapısal modellemesi 500 konu ile çıkartılmıştır. Etiketlenen konular iki grafikte gösterilmiştir. Bunlardan bir tanesi konuların göreceli olarak yoğunluğunu yani gündem belirleme gücünü göstermektedir. Bu grafiklerde konu numarasının yanı sıra konuya yüksek olasılıkla etki eden 10 kelime sıralanmıştır. İkinci grafikte konuların kategorilere ve zamana dağılımı bir çizgi grafikte gösterilmiştir. Bu şekillerde tezde incelenen seçimler kesik çizgilerle gösterilmiştir.

Tema 1 – Siyaset

Konuların genel yoğunluğu Şekil 17’de verilmiştir. Konuların zaman dağılımı Şekil 18’de verilmiştir.

Konu **21** (Enver Paşa/İstanbul), **36** (Erdoğan/Gül/Davutoğlu), **37** (AKP/Suriye), **106** (18 Mart), **117** (demokratikleşme paketi), **188** (MHP/kongre), **232** (AKP/Türk), **263**(Esmâ Rabia), **476** (BDP) 12. Cumhurbaşkanı seçimi; Konu **23** (seçim), **129** (olağanüstü/kongre), **333** (Erdoğan/AKP/CHP), **141** (Süleyman Demirel), **345** (Davutoğlu/AKP/HDP/CHP) 2015 seçimleri; Konu **12** (MHP/AKP/anayasa), **39** (İYİP/ittifak), **121** (19 Mayıs), **154** (Muharrem İnce), **186** (Erdoğan/ABD/Kandil), **254** (Büyükşehir Belediye Başkanı/istifa), **356** (Akşener/MHP), **412** (belediye/kayyum) 2018 seçimleri öncesinde yoğunlaşmaktadır.

Konu **21** Enver Paşa’yla ilgilidir ve Yeni Çağ bu konuya açık biçimde sahip çıkmaktadır. Konu **36** Erdoğan/Gül/Davutoğlu terimlerini içermektedir. 2014 seçiminden hemen sonra gündeme gelen konuya Sözcü, Oda TV ve Yeni Çağ diğer gazetelerden daha fazla ilgi göstermiştir. Konu **37** Sol gazetesinde AKP ve Suriye konusuna ilişkindir. Konu 2014 seçiminden sonra gündemden düşmüştür. Çanakkale zaferine ilişkin olan **106** numaralı konuya Akit ve Yeni Çağ ilgi göstermiştir. Konu **117** demokratikleşme ve Erdoğan kelimelerini içermektedir. Bu konuyu gündeme taşıyan gazeteler sırasıyla Sabah, Akşam ve Milliyet’tir. Ayrıca Yeni Çağ gazetesi de bu grupla birlikte ilgi göstermiştir. Konuya en az ilgi Akit’ten gelmiştir. **141** numaralı konu Süleyman Demirel’in vefatına ilişkindir. Bu konuya en az katkıda bulunan gazeteler Evrensel ve Sol’dur. **188** numaralı konu MHP

kongresi ve değişim kelimeleriyle Koray Aydın ve Devlet Bahçeli isimlerini içermektedir. Konuyu Yeni Çağ gündeme taşımıştır. **232** numaralı konu AKP ve Türk kelimelerini içermektedir. Konuyu Yeni Çağ gündemde tutmuştur. 2015 seçimleri sonrası gündemden düşmüştür. Konu **263** Erdoğan ve Rabia işaretiyle ilgilidir. Bu konuya ilgi gösteren gazeteler Akit ve Sabah'tır. **476** numaralı konu BDP ve partinin siyasi figürlerine ilişkindir. Konuyu Evrensel uzun bir süre gündemde tutmuştur. 2014 seçimi sonrası gündemden düşmüştür.

Konu **129** olağan üstü kongreyle ilgilidir. 2015 seçimleri sonrası yükselişe geçen konuya en fazla ilgiyi Yeni Çağ göstermiştir. Konu **333** AKP ve Erdoğan'la ilgilidir. Yoğunluk olarak en üst sırada yer alan konuyu Oda TV ve Sözcü gündemde tutmuşlardır. Konu **345**'te en ilgi çekici kelime Davutoğlu'dur. Konuyu gündemde tutan gazeteler Akit, Sabah ve Akşam'dır.

Konu **12** anayasa tartışmalarına ilişkindir. MHP ve AKP terimlerini de içeren bu konuyu Yeni Çağ gündemine almıştır. Konu **39** ve Konu **356** açık biçimde Yeni Çağ tarafından gündeme getirilmiştir. Bu konu İYİP ve seçim ittifaklarıyla ilgilidir. 19 Mayıs'ı ele alan konu **121** en fazla Sözcü tarafından gündeme getirilirken en az katkıda bulunan gazete Evrensel olmuştur. Konu **154** ise Muharrem İnce'yle ilgilidir. Bu konuya Yeni Çağ, Sol, Sözcü, Oda TV, Evrensel ve Akit ilgi gösterirken Sabah, Akşam, Hürriyet ve Milliyet oldukça düşük ilgi göstermiştir. Konu **186** Erdoğan ile ilgilidir. Bu konuda bir önceki konunun tam tersi bir durum söz konusudur. En fazla ilgiyi Sabah, Akşam, Akit, Milliyet ve Hürriyet göstermiştir. Konu **254** büyükşehir belediye başkanlarının istifaları ve Melih Gökçek'e ilişkindir. Konuya en fazla ilgi gösteren gazete Yeni Çağ olurken onu Sol, Oda TV ve Sözcü izlemiştir. **412** numaralı konu belediyeler atanan kayyumlarla ilgilidir. Bu konuya en fazla katkı Evrensel'den gelmiştir.

Medya Konu Dağılımları: Siyaset

Konuya en çok katkıda bulunan kelimeler verilmiştir

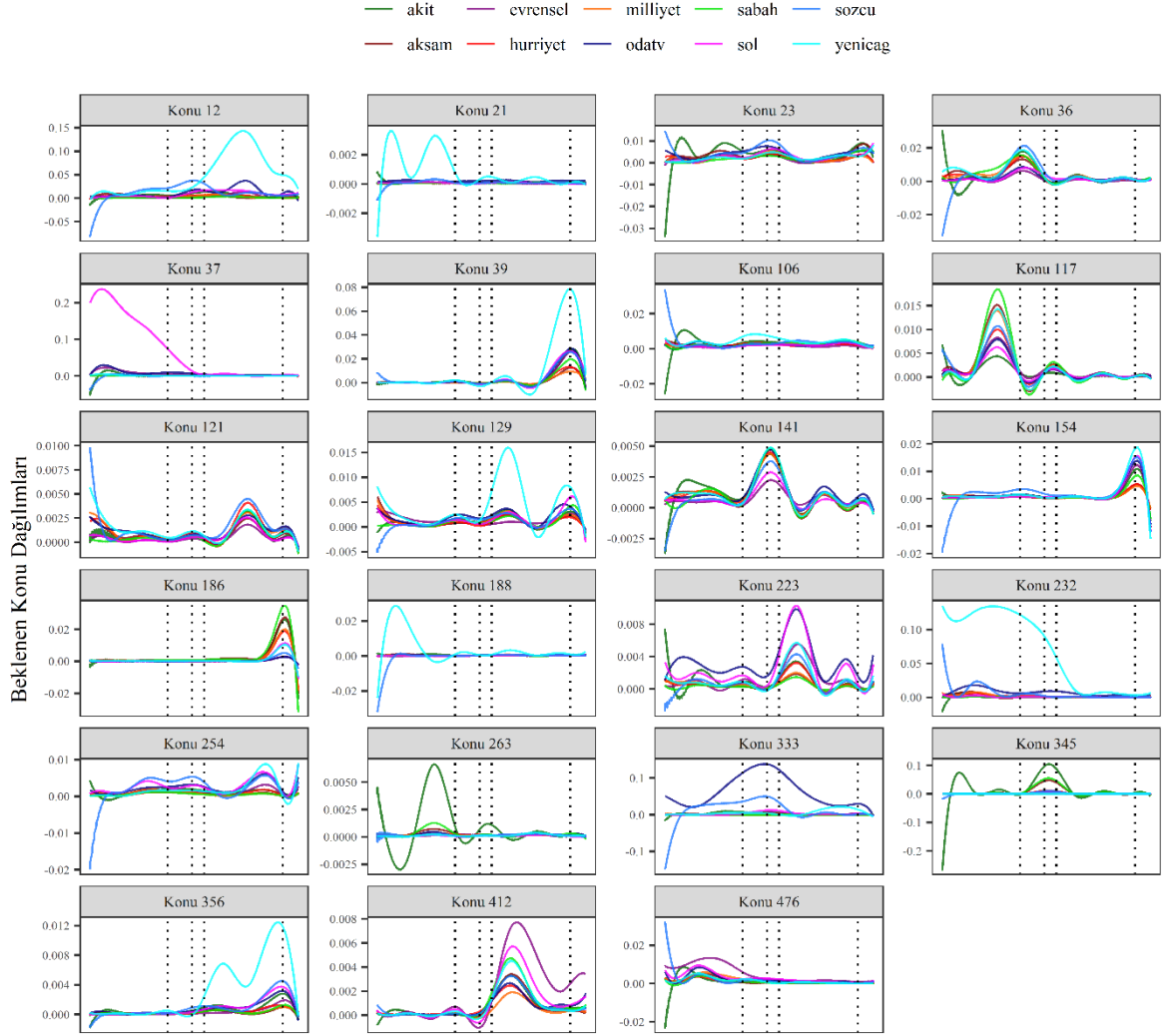

Şekil 17- Gazeteler konu modeli siyaset teması altındaki konular

Gazetelere Göre Konu Dağılımları

Konular: Siyaset

Şekil 18 - Gazeteler konu modeli siyaset teması altındaki konuların zamana ve gazetelere dağılımı

Tema 2 –Dış Politika

Konuların genel yoğunluğu Şekil 19’da verilmiştir. Konuların zaman dağılımı Şekil 20’de verilmiştir.

Konu **61** (imtiyaz/Türk/birlik), **146** (Küba/ABD), **208** (Irak/Türkmen), **218** (Ukrayna/Rusya) 12. Cumhurbaşkanı seçimi; Konu **184** (Mescid-i Aksa), **93** (Ermenistan), **100** (G20), **203** (Yunanistan), **236** (Biden/Davutoğlu), **291** (Suudi Arabistan/İran), **414** (Suriye/PKK), **431** (Uygur/MHP) 2015 seçimleri; Konu **22** (ABD/PKK), **44** (Suriye/Esed), **67** (Hollanda/Almanya/bakan), **72** (İsrail/Filistin), **88** (Irak/Kerkük), **131** (ABD/Rusya), **150** (Musul/Irak), **202** (Suriye/İdlip), **234** (ABD/Rusya), **278** (Myanmar), **320** (ABD/terör), **323** (Almanya/seçim), **338** (AB/vize), **366** (ABD/dolar), **392** (ABD/terör örgütleri), **400** (Çin), **429** (Sincar/PKK/Avrupa), **425** (Kırgızistan), **443** (Azerbaycan) , **456** (Halep/Suriye/terör), **498** (Kenya/Almanya) 2018 seçimleri öncesinde yoğunlaşmıştır.

Konu **61** Akit tarafından gündeme getirilmiştir. Konu **146** Küba ve ABD kelimeleriyle öne çıkmaktadır. Bu konuyu farklı zamanlarda Sol gazetesi gündeme getirmektedir. Konu **208** Irak Türkmen bölgesiyle ilgilidir. Bu konuyu 2013 ve 2015 yıllarına yayılan süreçte Yeni Çağ gündeme getirmiştir. Konu **218** Ukrayna/Rusya ile ilgilidir. Konuya en fazla ilgisi Sol ve Sabah gazeteleri göstermiştir.

93 numaralı konu Ermenistan’a ilişkindir ve bu konuyu Yeni Çağ diğer gazetelere göre daha fazla gündeme taşımıştır. **100** numaralı konu G-20 zirvesi ve Erdoğan terimlerini içermektedir. Bu konuyu Akşam, Hürriyet ve Sabah gazeteleri gündeme taşımıştır. Konu **184** Mescid-i Aksa İsrail/Filistin ile ilgilidir. Konuyu farklı zaman dilimlerinde yoğun biçimde gündeme taşıyanlar Akit, Akşam ve Sabah gazeteleridir. **203** numaralı konu Yunanistan ve Çıpras terimlerini içermektedir. Konuyu Akşam ve Sabah gazeteleri gündeme taşırken Sol gazetesi 2018 yılında konuyu tekrar gündeme getirmiştir. Konu **236** Davutoğlu ve Biden kelimelerini içerirken Hürriyet, Akşam, Sabah, Milliyet ve Akit diğer gazetelerden ayrıarak daha fazla yer vermiştir. Evrensel’in konuya olan ilgisinin düşük kaldığı

görülmektedir. **291** numaralı konu mezhepsel temasıyla dikkat çekmektedir. Sudi Arabistan ve İran kelimelerini içeren konuya Akit, Akşam ve Sabah gazeteleri daha fazla ilgi göstermiştir. Konu **414** Suriye iç savaşı ve terörist gruplarla ilgilidir. Konuya en fazla ilgi Akit, Akşam Sabah ve Yeni Çağ gazeteleri tarafından gösterilmiştir. Konuya en az ilgi Evrensel tarafından gösterilmiştir. **431** numaralı konu Uygur Türklerinin durumuna ilişkindir. Konuya en az ilgi Evrensel tarafından gösterilmiştir.

Konu **22** ABD ve terör örgütlerine ilişkindir. Akit'in konuyu yoğun biçimde tartıştığı görülürken 2018 seçimlerine doğru Akşam da konuya katkıda bulunmuştur. **44** numaralı konu "Esed" ve Suriye iç savaşını gündeme getirmektedir. Konuya katkı sunan gazeteler Akit, Sabah ve Akşam gazeteleridir. Ayrıca Yeni Çağ da konu ilk gündeme geldiğinde içerik üretmiştir. Konu **67** Aile ve Sosyal Politikalar Bakanının Hollanda'dan sınır dışı edilmesine ilişkindir. Evrensel ve Sözcü konuya daha az katkıda bulunurken Sol ve Yeni Çağ'ın konuya ilgisinin yüksek olduğu görülmektedir. Konu **72** ABD/Kudüs ile ilgilidir. Konuyu gündeme taşıyan gazeteler Akşam, Sabah, Akit ve Yeni Çağ olarak göze çarpmaktadır. Konu **88** Irak/peşmerge ve Kerkük'le ilgilidir. Konuya Yeni Çağ, Akşam, Akit diğer gazetelerden daha fazla ilgi göstermiştir. Sözcü, Oda TV, Evrensel ve Sol gazeteleri konuya en az ilgi gösteren gazetelerdir. **131** numaralı konu ABD/Rusya ile ilgilidir. Sol gazetesi 2018 seçimlerine doğru konu hakkındaki yoğunluğunu artırmıştır. **150** numaralı konu Musul/Irak yer adlarını ve Peşmerge/DAEŞ grup adlarını içermektedir. Konuya Sözcü ve Oda TV diğer gazetelerden daha az ilgi göstermiştir. Konu **202** Suriye/İdlip ile ilgilidir. Sabah ve Akşam gazetelerinin diğer gazetelerden ayrışan biçimde konuyu gündeme taşıdıkları görülmektedir. Konu **234** ABD/Rusya ve terör kelimelerini içermektedir. Konuyu yoğun biçimde gündeme taşıyan gazeteler Akşam, Akit ve Sabah'tır. Konu **278** Myanmar'la ilgilidir. Bir önceki konuya benzer biçimde konuyu gündeme taşıyan gazeteler Akşam, Sabah ve Akit'tir. Konu **320** ve **392** Trump, ABD ve terör örgütü adlarını içermektedir. Konuya Yeni Çağ, Sol, Sözcü, Evrensel ve Oda TV çok düşük katkı vermişlerdir. Akşam ve Sabah gazeteleriye konuya en fazla katkıda bulunan gazetelerdir. **323** numaralı konuda Almanya seçimleri anlatılmaktadır ve Hürriyet açık ara konuya en fazla ilgi duyan gazetedir. Benzer biçimde AB ve vize konusunun geçtiği **338** numaralı konuya da Hürriyet en fazla katkıda bulunan gazetedir. Konu **366** ABD ve dolar kelimelerini içermektedir. Konuyu gündeme taşıyan

gazeteler Yeni Çağ ve Sol olarak göze çarpmaktadır. **400** numaralı konu Çin'e ilişkidir. Sol gazetesinin konuya ilgisi diğer gazetelere oranla daha fazladır. **425** numaralı konu Kırgızistan/ABD kelimelerini içermektedir. Konuyu gündeme taşıyan gazeteler Sabah, Akşam, Akit, Milliyet ve Hürriyet'tir. Evrensel ve Oda TV konuya en az ilgi gösteren gazetelerdir. **429** numaralı konu PKK-Sincar ve Avrupa kelimelerini içermektedir. Konuya en az ilgi Evrensel ve Oda TV'den gelmiştir. Akşam ve Akit ise en fazla katkıyı sunan gazetelerdir. Konu **443** Azerbaycan ile ilgilidir. Genel olarak konu Yen Çağ tarafından gündemde tutulsa da 2018'e doğru Sabah, Akşam ve Akit gazetelerinin ilgisinin arttığı görülmektedir. **456** numaralı konu Akit tarafından yüksek oranda gündeme getirilmiştir. Oda TV ve Sözcünün bu konuya katkısı oldukça düşüktür. Konu **498** Almanya parlamentosunda Ermeni soykırım iddialarının kabul edilmesine ilişkindir. Bu konuya en az katkı sunan gazete Evrensel'dir. Ayrıca Oda TV, Sözcü ve Sol'un bu konuya ilişkin üretimi sınırlı kalmıştır.

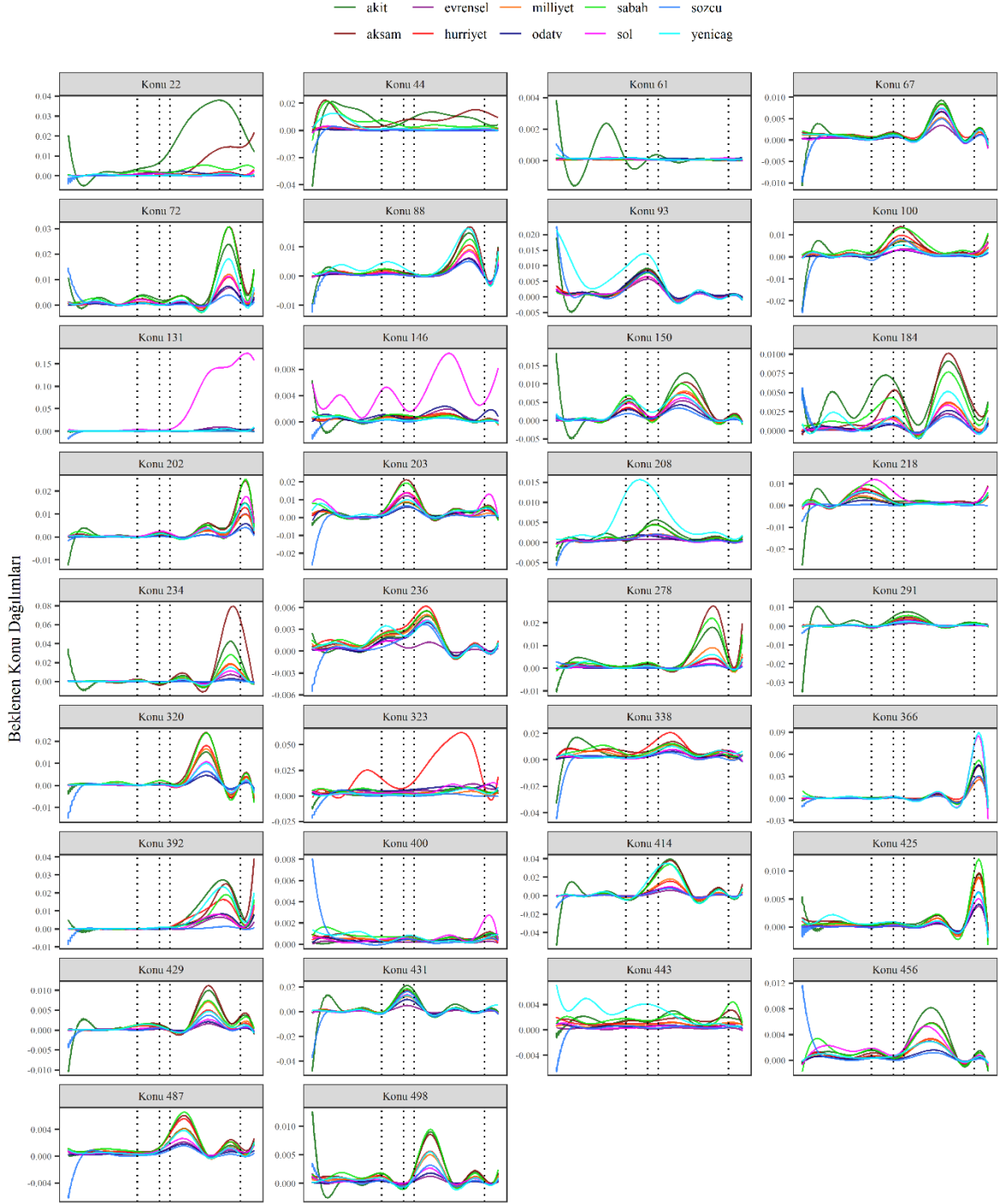
Medya Konu Dağılımları: Dış Politika

Konuya en çok katkıda bulunan kelimeler verilmiştir

Şekil 19 -Gazeteler konu modeli dış politika teması altındaki konular

Gazetelere Göre Konu Dağılımları
Konular: Dış Politika

Şekil 20 - Gazeteler konu modeli dış politika teması altındaki konuların zamana ve gazetelere dağılımı

Tema 3 –Adalet/Hukuk

Konuların genel yoğunluğu Şekil 21’de verilmiştir. Konuların zaman dağılımı Şekil 22’de verilmiştir.

Konu **78** (İlker Başbuğ/Ergenekon), **198** (Ali İsmail Korkmaz), **227** (Ergenekon/Balyoz), **271** (Balyoz/Hilmi Özkök), **312** (cezaevi/mahkum) **458** (ÇED) 12. Cumhurbaşkanı seçimi; Konu **47** (Tahir Elçi), **110** (Hrant Dink), **274** (Demirtaş/Yüksekdağ/gözaltı), **275** (Can Dündar), **495** (beyaz Toros/faili meçhul) 2015 seçimleri; Konu **59** (Rıza Zarrap/ABD), **104** (Rıza Zarrap/ABD), **107** (Adalet Yürüyüşü), **187** (Ensar/çocuk), **250** (Cumhuriyet Gazetesi), **313** (FETÖ/KHK) 2018 seçimleri çevresinde yoğunlaştığı görülmektedir.

78 numaralı konu Ergenekon davası ve İlker Başbuğ’a ve Konu **271** Balyoz davası-Hilmi Özkök’e ilişkindir. Bu iki konuyu gündemde daha fazla tutan gazeteler Yeni Çağ ve Oda TV’dir. Konu **198** Ali İsmail Korkmaz’ın öldürülmesine ilişkindir. Sol, Evrensel, Sözcü ve Oda TV bu konuya katkı veren gazetelerdir. Konu **227** Oda TV tarafından gündemde tutulmuştur. Buna ek olarak Sol ve Akit’in de konuya katkıda bulunduğu görülmektedir. Konu **312** mahkûm/cezaevlerine ilişkindir ve Evrensel gazetesinin genel söylemini göstermektedir. Seçim dönemlerinden önce bu konunun yükselişe geçtiği görülmektedir. Konu **458** sırasıyla Sol, Evrensel, Oda TV ve Sözcü tarafından gündemde tutulmuştur. 2018’e doğru Evrensel’in konuya ilgisinin devam ettiği görülmektedir.

Konu **47** Tahir Elçi’nin öldürülmesine ilişkindir. Konuya en fazla katkı veren gazeteler Evrensel, Sol ve Sözcüdür. **110** numaralı konu Hrant Dink suikastına ilişkindir. Konuya en fazla katkı veren gazeteler Oda TB, Evrensel ve Sol’dur. Konu **495** beyaz Toros ve faili meçhul cinayetleri konu edinmektedir. Konuya en fazla katkı veren gazeteler Sol, Hürriyet, Evrensel ve Sözcüdür. En az katkı veren gazete ise Yeni Çağ’dır.

Konu **274** açık biçimde Evrensel ve Sol tarafından daha fazla gündemde tutulmuştur. Akit gazetesi de 2015 seçim sürecinde konuya katkıda bulunmuştur. **275** numaralı konu Evrensel, Oda TV, Sözcü ve Sol tarafından gündeme getirilmiştir. Konu **59** Oda TV, Yeni

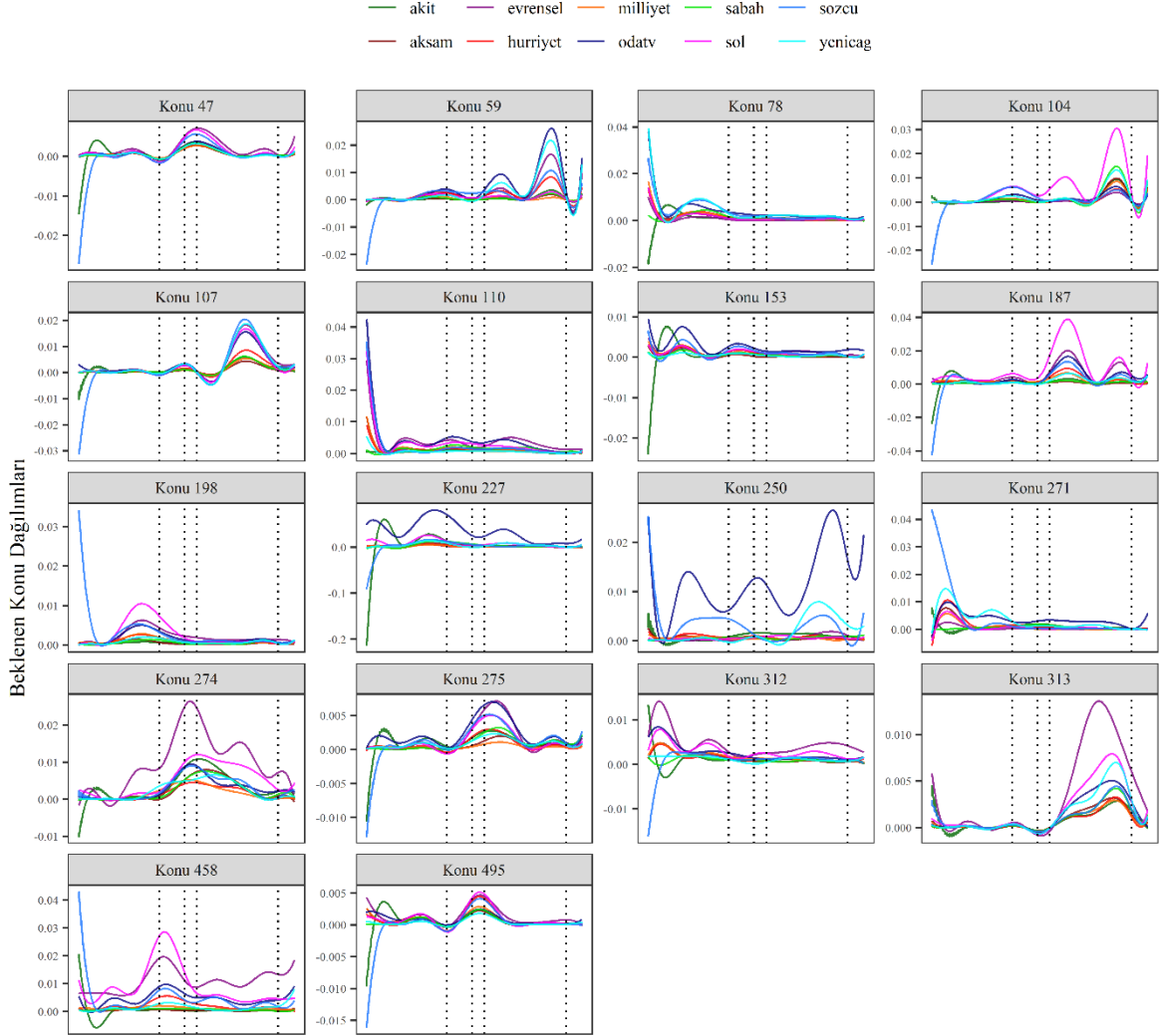
Çağ, Evrensel, Sözcü ve Hürriyet tarafından Konu **104** Sol, Sabah ve Yeni Çağ tarafından gündemde tutulmuştur. Konu **107** Sözcü, Evrensel, Yeni Çağ, Sol ve Oda TV tarafından gündeme getirilmiştir. Konu **250** Oda TV, Yeni Çağ ve Sözcü gazeteleri tarafından gündeme getirilmiştir. Konu **313** Evrensel, Sol, Yeni Çağ, Oda TV ve Sözcü tarafından gündeme getirilmiştir.

Şekil 21 - Gazeteler konu modeli adalet/hukuk teması altındaki konular

Gazetelere Göre Konu Dağılımları
Konular: Adalet - Hukuk

Şekil 22 - Gazeteler konu modeli adalet/hukuk teması altındaki konuların zamana ve gazetelere dağılımı

Tema 4 –Ekonomi

Konuların genel yoğunluğu Şekil 23’te verilmiştir. Konuların zaman dağılımı Şekil 24’te verilmiştir.

Konu **105** (Marmaray/metro), **124** (ev/proje), **140** (mühendis/avukat), **151** (Haydarpaşa Garı),**155** (kıdem tazminatı), **182** (memur/sözleşme), **196** (köy/su/HES), **204**

(MÜSİAD), **248** (sendika/işçi/patron), **260** (enflasyon), **334** (KESK/göztaltı), **377** (arazi/kamulaştırma), **390** (petrol/enerji) 12. Cumhurbaşkanı seçimi; Konu **20** (işçi/sendika), **189** (bütçe/Sayıştay), **197** (otomotiv), **201** (dolar/TL), **269** (zeytin), **371** (sgk/prim), **423** (ihracat), **453** (mevsimlik işçi), **464** (metal/işçi/sendika) 2015 seçimleri; Konu **79** (sağlık/başvuru), **90** (emekli), **94** (grev/sendika/kamu/eğitim), **130** (sektör), **156** (ev/proje), **264** (mayıs/DİSK), **311** (Merkez Bankası/faiz), **363** (KOBİ/yatırım), **394** (taşeron işçi), **403** (işçi/hak) 2018 seçimleri çevresinde yoğunlaştığı görülmektedir.

Konu **105** Sabah, Akşam, Milliyet, Hürriyet ve Akit tarafından gündeme getirilmiştir. Sol ve Sözcü de konuya az da olsa katkıda bulunmuşlardır. Konu **124** farklı zamanlarda Hürriyet ve Milliyet tarafından gündeme getirilmiştir. Konu **140** Sol ve Evrensel tarafından gündeme getirilmiştir. Konu **151** Hürriyet, Sol, Evrensel ve Sözcü tarafından gündeme getirilmiştir. Konu **155** farklı zamanlarda Evrensel tarafından gündeme sokulmaktadır. 2014 yılında Sözcü de konuya katkıda bulunmuştur. **196** numaralı konu Evrensel, Sol ve Oda TV tarafından gündeme getirilmiştir. Konu **248** Sol ve Evrensel tarafından gündeme getirilmiştir. 2018 seçimlerine doğru bu konunun tekrar yükselişe geçtiği görülmektedir. **260** numaralı konu seçim dönemlerinde Sözcü ve Yeni Çağ tarafından gündeme getirilmiştir. 2018 seçimlerinde Sol ve Evrensel'in de katkısı görülmektedir. Konu **334** KESK ve göztaltı kelimelerini içermektedir. Evrensel'in konuyu gündeme taşıdığı görülmektedir. **377** numaralı konu Sol tarafından gündeme getirilirken **390** numaralı konuya en çok katkı yapan gazeteler Sabah ve Akşam olmuştur.

Konu 20 işçi ve sendika kelimelerini içermektedir. Konu Evrensel tarafından gündemde tutulmuştur. **182** numaralı konu memurlar ve toplu sözleşmeyle ilgilidir. Konu Akit tarafından gündeme taşınmıştır. Konu **189** Sayıştay raporlarına ilişkindir. Sözcü, Yeni Çağ, Oda TV, Evrensel ve Sol'un konuya ilgisi gözlenmiştir. **197** numaralı konu 2015 seçimleri sürecinde Evrensel tarafından gündemde tutulmuştur. **201** numaralı konu Akşam ve Sözcü tarafından gündemde tutulmuştur. MÜSİAD'a ilişkin konu **204** Akit, Sabah ve Akşam tarafından gündeme getirilmiştir. **371** numaralı konu Milliyet tarafından 2015 seçimlerinde ve Akşam tarafından da 2018 seçimlerinde gündeme getirilmiştir. **423** numaralı konu farklı zamanlarda Hürriyet tarafından gündeme getirilmektedir. **453** numaralı

mevsimlik işçilere ilişkin konu Evrensel tarafından gündemde tutulmuştur. 2015 seçimleri sırasında konuya Hürriyet ve Sol da katkıda bulunmuştur. Benzer biçimde **264**, **464** ve **94** numaralı konuları Evrensel'in gündemde tuttuğu ve Sol'un da katkı verdiği görülmektedir.

2018 seçim sürecinde Konu **79** Hürriyet, Konu **90** Akşam ve Konu **156** Milliyet tarafından gündeme getirilmiştir. Konu **130** 2015 yılından başlayarak 2018 seçimleri sonuna kadar Akşam, Sabah, Hürriyet, Milliyet ve Akit tarafından gündemde tutulmuştur. **311** numaralı ve Merkez Bankası politikalarına ilişkin konuyu Sözcü, Sol ve Yeni Çağ seçim dönemlerinde gündeme taşımışlardır. Ara dönemde Hürriyet'in de konuya katkısının olduğu gözlenmiştir. Konu **363** de benzer biçimde sürekli gündemde tutulmaktadır. Sabah ve Akşam konuya en fazla katkıda bulunan gazetelerdir. **394** numaralı konu zaman içinde Evrensel ve Sol tarafından gündemde tutulmuştur. Ancak 2018 seçimlerine girilirken Sözcü de konuya katkıda bulunmuştur. **403** numaralı konu sadece Evrensel tarafından gündeme getirilmiştir.

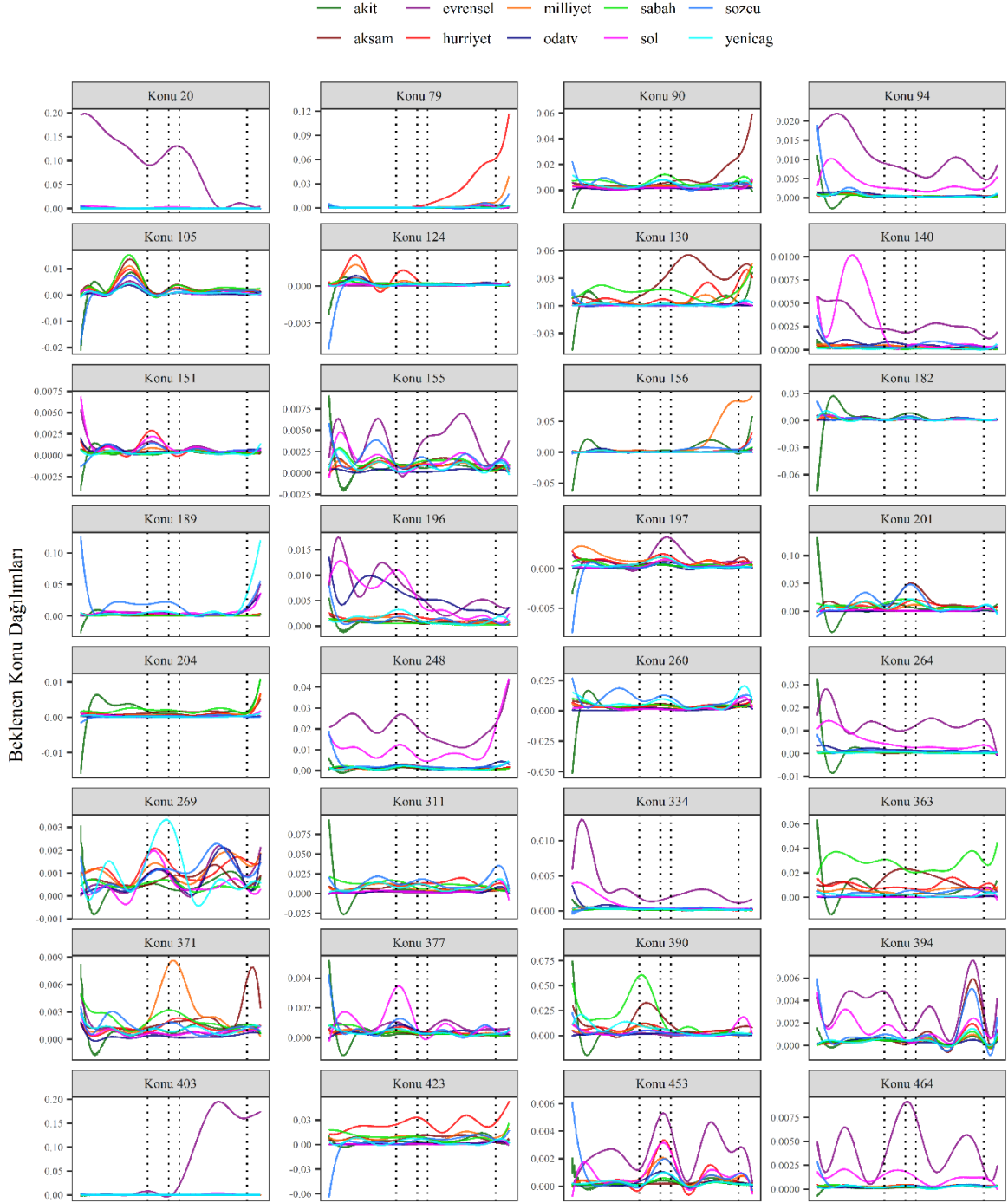
Medya Konu Dağılımları: Ekonomi

Konuya en çok katkıda bulunan kelimeler verilmiştir

Şekil 23 - Gazeteler konu modeli ekonomi teması altındaki konular

Gazetelere Göre Konu Dağılımları
Konular: Ekonomi - Enerji - Sanayi - Ulaşım

Şekil 24 - Gazeteler konu modeli ekonomi teması altındaki konuların zamana ve gazetelere dağılımı

Tema 5 –Güvenlik

Konuların genel yoğunluğu Şekil 25’te verilmiştir. Konuların zaman dağılımı Şekil 26’da verilmiştir.

Konu **11** (Gezi/polis), **66** (Erdoğan/direnış), **73** (IŞİD), **126** (paralel/operasyon), **163** (Lice/bayrak/karakol), **172** (IŞİD/YPG), **205** (Kandil/İmralı/çözüm), **486** (Gezi/Taksim) 12. Cumhurbaşkanı seçimi; Konu **75** (Suruç/IŞİD), **177** (DAEŞ/PKK), **216** (Cizre/Sur), **307** (Silvan/PKK), **308** (IŞİD/Suriye), **428** (Barış Mitingi/patlama) 2015 seçimleri; Konu **18** (Zeytin Dalı/PKK), **35** (FETÖ), **55** (terör/DAEŞ), **77** (FETÖ/Fırat Kalkanı), **84** (dokunulmazlık/terör), **89** (darbe), **160** (FETÖ), **136** (kaza/yol), **139** (15 Temmuz/OHAL), **175** (15 Temmuz), **195** (PKK/terör), **214** (15 Temmuz), **231** (bedelli askerlik), **242** (DAEŞ/Fırat Kalkanı), **293** (FETÖ), **297** (FETÖ/ABD), **388** (FETÖ/Adil Öksüz), **399** (FETÖ/PKK) 2018 seçimleri çevresinde yoğunlaştığı görülmektedir.

Konu **11** ve **66** Sol ve Oda TV tarafından gündemde tutulmuştur. Konu **73** Sabah Akşam ve Yeni Çağ tarafından gündeme taşınmıştır. Konu **126** Akit ve Sabah tarafından 2014-2015 arasında gündeme getirilmiştir. Konu **163’e** en çok katkıda bulunan gazeteler sırasıyla Yeni Çağ, Sözcü ve Evrensel’dir. **172** numaralı konu Evrensel ve az da olsa Sol tarafından gündemde tutulmuştur. **205** numaralı konuyu Yeni Çağ gündemde tutmuştur. **486** numaralı konu Evrensel ve Sol tarafından gündemde tutulmuştur.

Konu **75** Evrensel, Sözcü ve Sol tarafından gündemde tutulmuştur. 2015 seçimleri sürecinde Konu **177** numaralı konu Sabah, Akşam ve Akit tarafından gündeme getirilmiştir. Aynı dönemde Evrensel **216** ve **428** numaralı konuları gündeme taşımıştır. Sol gazetesi aynı dönemde **308** numaralı konuya yoğunlaşmıştır. Konu **307** Yeni Çağ, Sabah ve Akşam tarafından gündeme taşınmıştır.

18 numaralı konuya en fazla yer veren gazeteler Sabah, Akşam ve Yeni Çağ gazeteleridir. Konu **55** Yeni Çağ, Sabah, Hürriyet tarafından gündeme taşınmıştır. Benzer şekilde Konu **77** ve **84** Sabah, Akşam, Akit ve Yeni Çağ tarafından gündeme taşınmıştır. Konu **35**, **160**, **214** ve **388** 15 Temmuz sonrası Sabah, Akşam, Akit ve Yeni Çağ tarafından

yoğun biçimde gündeme taşınmıştır. FETÖ **175** ve **293** numaralı konularda Sözcü tarafından da gündemde tutulmuştur. Aynı konuyu ABD bağlamında Oda TV gündeme taşımıştır. PKK/FETÖ konusu **399** numaralı konuda Sabah ve Akşam tarafından 2018 seçim sürecine kadar gündemde tutulmuştur. Konu **139'da** Evrensel gazetesi 15 Temmuz sonrası gündemini OHAL, hak ve demokrasi terimleriyle oluşturmuştur. Konu **195** PKK/terör ile ilgilidir bu konuyu Sabah, Akşam diğerlerinden daha fazla gündemlerine almıştır. **136** numaralı konu genel olarak 2016 sonrası Akit tarafından gündeme getirilmiş ve 2018 seçimlerinde zirveye ulaşmıştır. Bedelli askerlik konusu **231** numaralı konuda Sabah ve Akit tarafından tam seçim sürecinde gündeme getirilmiştir. **242** numaralı konu DAESH/Fırat Kalkanı bağlamında Akit, Akşam ve Sabah tarafından gündemde tutulmuştur.

Medya Konu Dağılımları: Güvenlik

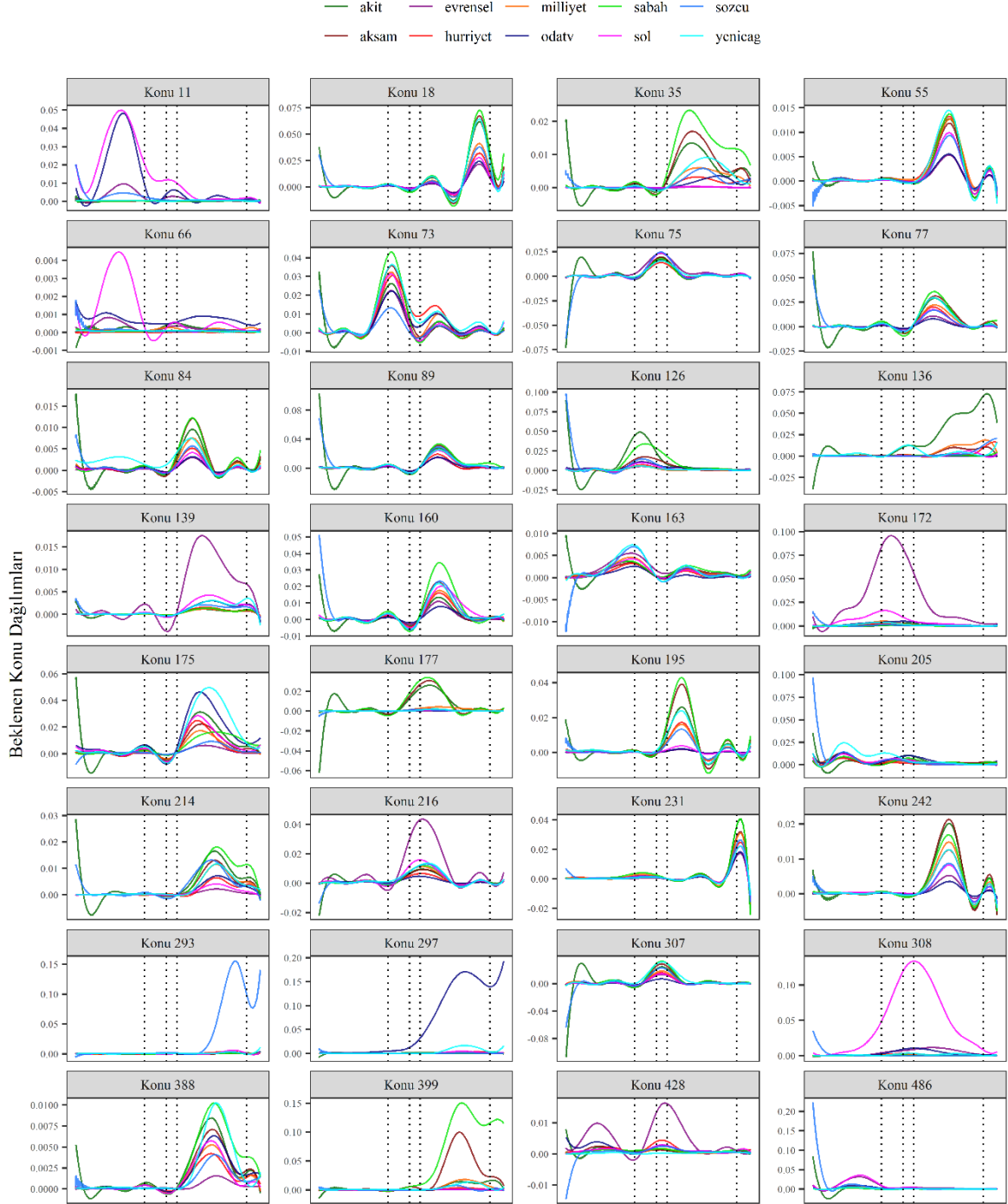
Konuya en çok katkıda bulunan kelimeler verilmiştir

Şekil 25 - Gazeteler konu modeli güvenlik teması altındaki konular

Gazetelere Göre Konu Dağılımları
Konular: Polis - Asker - Terör

Şekil 26 - Gazeteler konu modeli güvenlik teması altındaki konuların zamana ve gazetelere dağılımı

Tema 6 –Günlük Yaşam

Konuların genel yoğunluğu Şekil 27’de verilmiştir Konuların zaman dağılımı Şekil 28’de verilmiştir.

Konu **71**(çocuk/proje), **176** (eğitim dili/Kürtçe), **272** (28 Şubat), **396** (başörtüsü), **436** (çocuk/proje), **455** (Kürt/özerklik) 12. Cumhurbaşkanı seçimi; Konu **33** (bölge/hizmet), **101** (vatandaş/hizmet), **194** (dünya/savaş/çocuk), **223** (laiklik), **417** (kadın/şiddet) 2015 seçimleri; Konu **145** (çocuk/sınav/seçim), **211** (sağlık/hizmet/doktor), **499** (hastalık/ilaç) 2018 seçimleri çevresinde yoğunlaştığı görülmektedir.

Konu **71** ve **436** Milliyet ve Hürriyet tarafından öne çıkarılmıştır. Konu **176** eğitim dili tartışmalarını içermektedir. Konuyu gündeme taşıyan Evrensel’dir. Konu **455** Kürt, çözüm süreci, terör ve özerklik kelimelerini içermektedir. Bu konu Yeni Çağ, Evrensel, Sol ve Oda TV tarafından tartışılmıştır. Konu **272** 28 Şubat ve Konu **396** başörtüsü anahtar kelimelerini içermektedir. Konuyu gündeme getiren gazete Akit’tir.

Konu **33** ve **101** Milliyet tarafından 2015 seçimleri etrafında gündemde tutulmuştur. Konu **194** Oda TV ve Evrensel tarafından gündemde tutulmuştur. Kadına yönelik şiddeti konu edinen **417** numaralı konu Evrensel gündemde tutmaktadır.

145 ve **499** numaralı konular Milliyet ve Hürriyet tarafından gündeme getirilmiştir. Konu **211** Evrensel ve Sol tarafından öne çıkarılmıştır. **223**’üncü konu 2015 seçimlerinden sonra yükselişe geçmiştir. Konu laiklikle ilgilidir. Konuya en fazla ilgiyi Oda TV, Sol, Evrensel, Yeni Çağ ve Sözcü göstermiştir. Oda TV ve Sol 2018 seçimleri öncesi konuyu tekrar gündeme taşımışlardır.

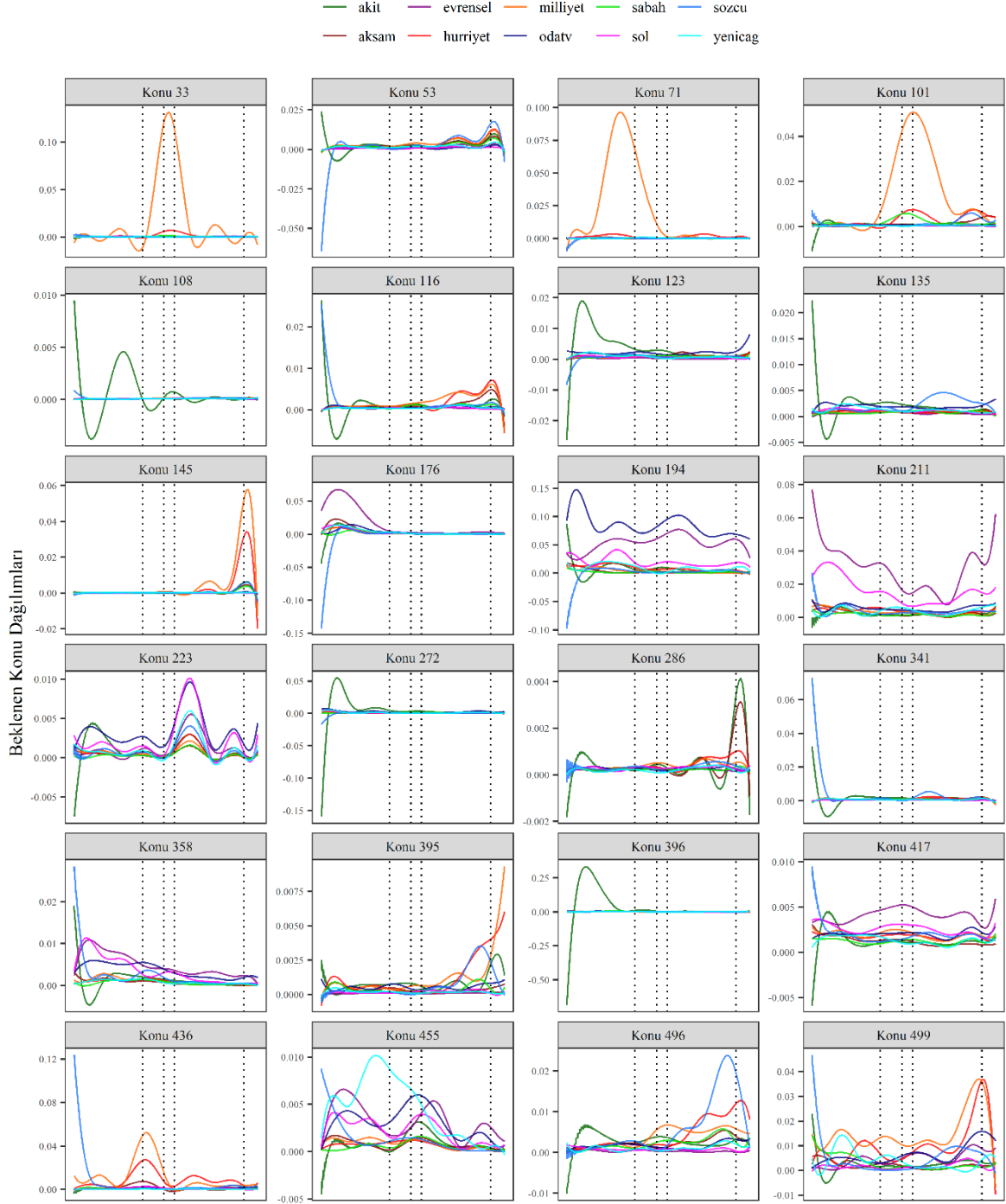
Konu **53** (Kurban Bayramı), **108** (namaz), **116** (oruç), **123** (peygamber), **135** (cami), **286** (namaz), **341** (Ramazan), **395** (namaz), **496** (kandil/namaz) Sünni değerler ve Konu **358** (cemevi) de Alevi değerlere ilişkindir. Sünni değerlere ilişkin katkı veren başlıca gazeteler Sözcü, Akit, Hürriyet, Milliyet, Akşam gazeteleridir. Yeni Çağ’ın katkısı çok az görünmekle birlikte Oda TV, Evrensel ve Sol’un konu hakkında içerik üretmediği göze çarpmaktadır. Sözcü’nün ise 2015 seçimleri sonrası içerik üretmeye başlaması dikkat

çekmektedir. Alevi değerlere ilişkin tek bir konu öne çıkmıştır. Bu konuyla ilgili içerik üreten gazeteler Evrensel, Sol ve Oda TV'dir. Sözcü gazetesinin konuya küçük bir katkısı görülmektedir.

Şekil 27 - Gazeteler konu modeli günlük yaşam teması altındaki konular

Gazetelere Göre Konu Dağılımları
Konular: Günlük Yaşam

Şekil 28 - Gazeteler konu modeli günlük yaşam teması altındaki konuların zamana ve gazetelere dağılımı

TBMM Gündemi

TBMM genel kurul tutanaklarının 400 konu ile yapısal modellenmesi çıkartılmış ve aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır. Etiketlenen konular iki grafikte gösterilmiştir. Bunlardan bir tanesi konuların göreceli olarak yoğunluğunu yani gündem belirleme gücünü göstermektedir. Bu grafiklerde konu numarasının yanı sıra konuya etki eden 10 kelime olasılıklarına göre sıralanmıştır. İkinci grafik türündeyse konuların kategorilere ve zamana dağılımı bir çizgi grafikte gösterilmiştir. Bu şekillerde tezde incelenen seçimler kesik çizgilerle gösterilmiştir.

Tema 1 – Siyaset

Siyaset teması altında sınıflandırılan konuların gündem yoğunluk sıralaması Şekil 29'da ve partilere dağılımı da Şekil 30'da gösterilmiştir.

AKP'nin diğer partilere oranla ayrışan biçimde **17** (genel konuşma), **71** (ulusalcı söylem), **86** (Erdoğan), **129** (genel konuşma), **187** (Kılıçdaroğlu), **298** (İstiklal Marşı), **395** (hizmet) numaralı konularda daha fazla söylem ürettiği göze çarpmaktadır. Konu **71'in** 2013 yılında AKP tarafından söylemlerinde kullanıldığı ancak 2015 sonrası CHP ve 2017 yılı sonrası da MHP tarafından kullanıldığı görülmektedir. Konu **86'nın** 25. dönem seçimleri öncesinde gündeme geldiği görülmektedir. Konu **187** ve **298** düzenli bir şekilde gündeme gelip daha sonra düşmektedir. Konu **395'in** AKP'nin genel söylemi olduğu ancak 2018 seçimleri öncesi AKP ve MHP tarafından gündeme getirildiği görülmektedir. Adlandırılmış konuların gündemde kalma oranlarına göre sıralamasına göre ilk üç konu **71, 395 ve 298'dir**. Bu konular temanın konuları arasında orta sıralarda yer almaktadır.

CHP'nin diğer partilere oranla ayrışan biçimde **21** (Leyla Zana), **92** (ulusalcı söylem), **98** (Erdoğan), **124** (ulusalcı söylem), **128** (referandum/OHAL/Enis Berberoğlu), **151** (hırsız/montaj), **188** (yalan), **233** (Sayıştay), **238** (Bülent Arıncı), **245** (Deniz Feneri), **333** (Süleyman Soylu/ ODTÜ), **343** (Cumhuriyet Bayramı), **377** (genel konuşma), **379** (Rıza Zarrap) numaralı konularda daha fazla söylem ürettiği göze çarpmaktadır. Konu **21'in** 2018 seçimleri sonrası CHP ve HDP tarafından gündemde tutulduğu görülmektedir. Konu **92** ve

124'ün genel bir gündem olduğu görünmektedir. Konu **151** 2013 yılında MHP sonra 2014 seçimleri esnasında da CHP tarafından gündemde tutulmuştur. Konu **233** genel olarak 2014 yılına yayılmıştır. Konu **333**'ün 2018 seçimleri sırasında gündem olduğu görülmektedir. Konu **343**'ün genel bir gündem olduğu ancak zamanla gücünü kaybettiği görülmektedir. CHP'nin gündemde tuttuğu konuların tema içinde dengeli bir dağılım izlediği görülmektedir.

MHP'nin diğer partilere oranla ayrışan biçimde **41** (genel konuşma), **80** (genel konuşma), **130** (yolsuzluk), **195** (milliyetçi söylem), **230** (reform/program), **237** (genel konuşma), **305** (büyükşehir belediyesi/Melih Gökçek), **334** (AKP/yandaş), **351** (vesayet/kolluk/Menderes), **370** (milliyetçi söylem), **389** (genel konuşma), **391** (Aralık/paralel) numaralı konularda daha fazla söylem ürettiği göze çarpmaktadır. MHP 2014 seçimleri sırasında Konu **130**'u CHP ile gündemde tutmuştur. 2015 seçimlerinden sonra Konu **195**'in gücünü artırdığı görülmektedir. 2016'ya kadar diğer muhalefet partileriyle birlikte Konu **334** çoğunlukla MHP tarafından gündemde tutulmuştur ancak daha sonra MHP bu konuyu gündeminden çıkarmıştır. Benzer biçimde Konu **391** en fazla MHP tarafından kullanılırken 2015 Kasım seçimleri sonrası bu konuyu da gündeminden çıkarmıştır. Konuların yoğunlukları incelendiğinde MHP'nin siyaset teması altında gündeminin yüksek oranlara sahip olduğu görülmektedir.

HDP'nin diğer partilere oranla ayrışan biçimde **13** (genel konuşma), **25** (genel konuşma), **79** (devlet/gelenek), **174** (demokratik hak), **265** (yurttaş/toplum/hak), **393** (Osmanlı tarihi), **394** (uluslararası suç) numaralı konularda daha fazla söylem ürettiği göze çarpmaktadır. Tema altında sınıflandırılan konular arasında en yüksek orana sahip Konu **265** HDP tarafından ve özellikle 2016 öncesi gündemde tutulmuştur. HDP ilginç biçimde 2015 seçimleri sonrası Konu **79**'u gündemde tutmuştur. Bu konu devlet/Cumhuriyet/belediye ve gelenek terimleriyle öne çıkmaktadır. Konu **174**'ün HDP'nin genel söylemidir. Bu konuda halk ve demokratik kelimeleri dikkat çekmektedir. Tema altında daha az konuya sahip olsa da genel olarak gündemde tuttuğu konular dengeli bir dağılıma sahiptir.

TBMM Konu Dağılımları: Siyaset

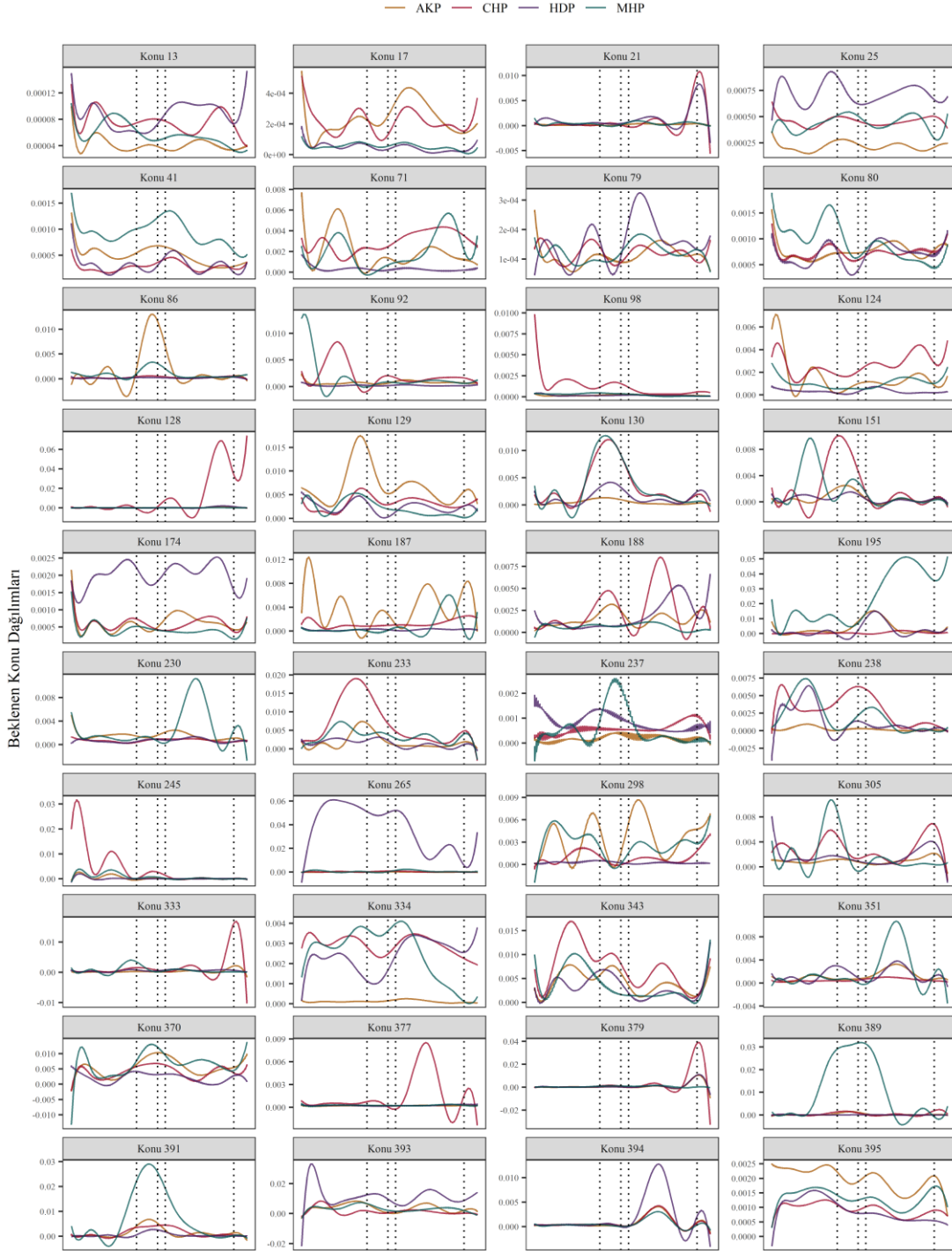
Konuya en çok katkıda bulunan kelimeler verilmiştir

Şekil 29 - TBMM konu modeli siyaset teması altındaki konular

TBMM Partilere Göre Konu Dağılımları
Konular: Siyaset

Şekil 30 - TBMM konu modeli siyaset teması altındaki konuların zamana ve partilere dağılımı

Tema 2 –Dış Politika

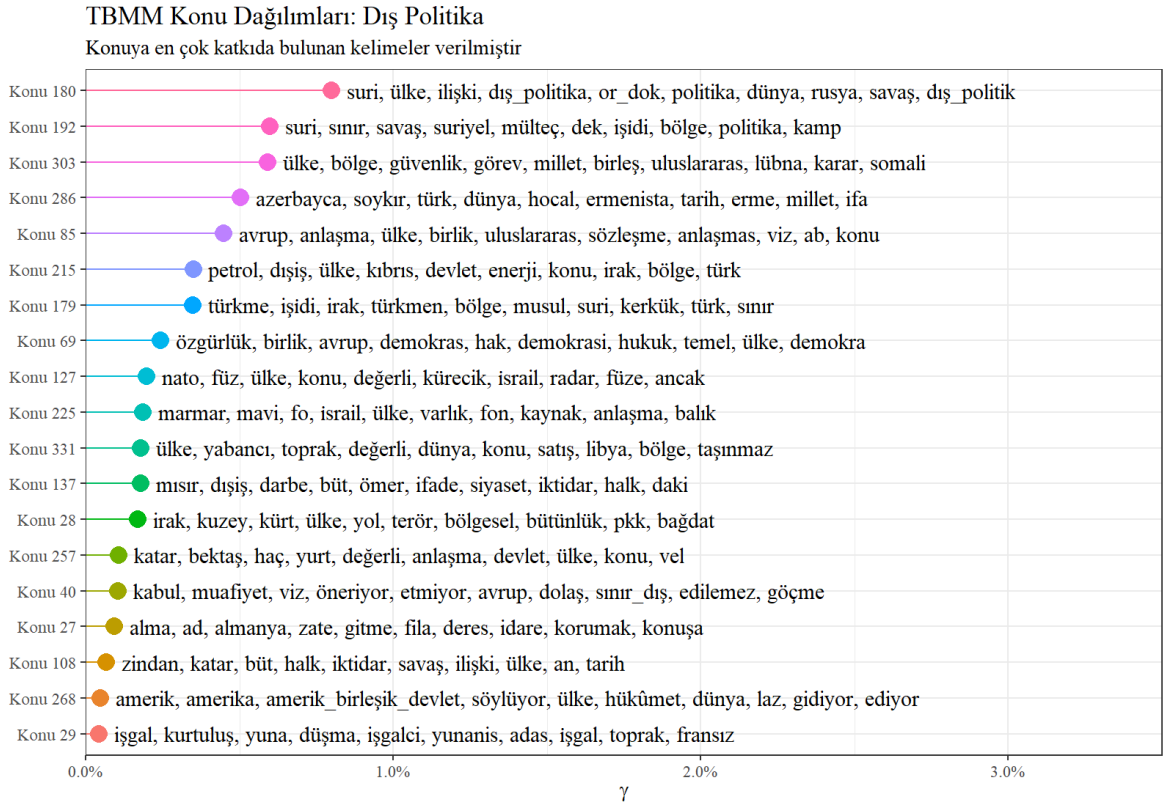
Dış politika teması altında sınıflandırılan konuların gündem yoğunluk sıralaması Şekil 31’de ve partilere dağılımı da Şekil 32’de gösterilmiştir.

AKP’nin diğer partilere oranla ayrışan biçimde **28** (Kuzey Irak), **303** (Lübnan/Somali) numaralı konularda daha fazla söylem ürettiği göze çarpmaktadır. Kuzey Irak konusunun 2014 yılı, 2015 seçimleri sonrası ve 2018 yılında ortaya çıktığı görülmektedir. Lübnan/Somali konusu ise daha çok konuşulan bir konu olmakla birlikte 2015 yılında en yüksek yoğunluğa ulaşmıştır.

CHP’nin diğer partilere oranla ayrışan biçimde **40** (vize muafiyeti), **85** (AB/vize), **127** (NATO/İsrail), **225** (Mavi Marmara/İsrail), **257** (Katar), **268** (ABD), **331** (Libya/toprak satışı) numaralı konularda daha fazla söylem ürettiği göze çarpmaktadır. Konu **40** ve **85** 2015 seçimlerinden önce mecliste tartışılmış ve bu konuya en çok katkıyı CHP yapmıştır. Konuya 2014 seçimleri sırasında HDP katkı vermiştir. AB, vize ve geri kabul anlaşması konunun anahtar terimlerdir. 2015 seçimleri sonrası ve 2018 seçimleri öncesinde CHP mecliste Katar’la ilgili gündem oluşturmuştur. 2018 seçimleri sürecinde ABD konusu CHP tarafından gündeme taşınmış ve AKP tarafından da konuya katkı verilmiştir. Bu konular gündem dağılımında orta sıralarda yer almaktadır.

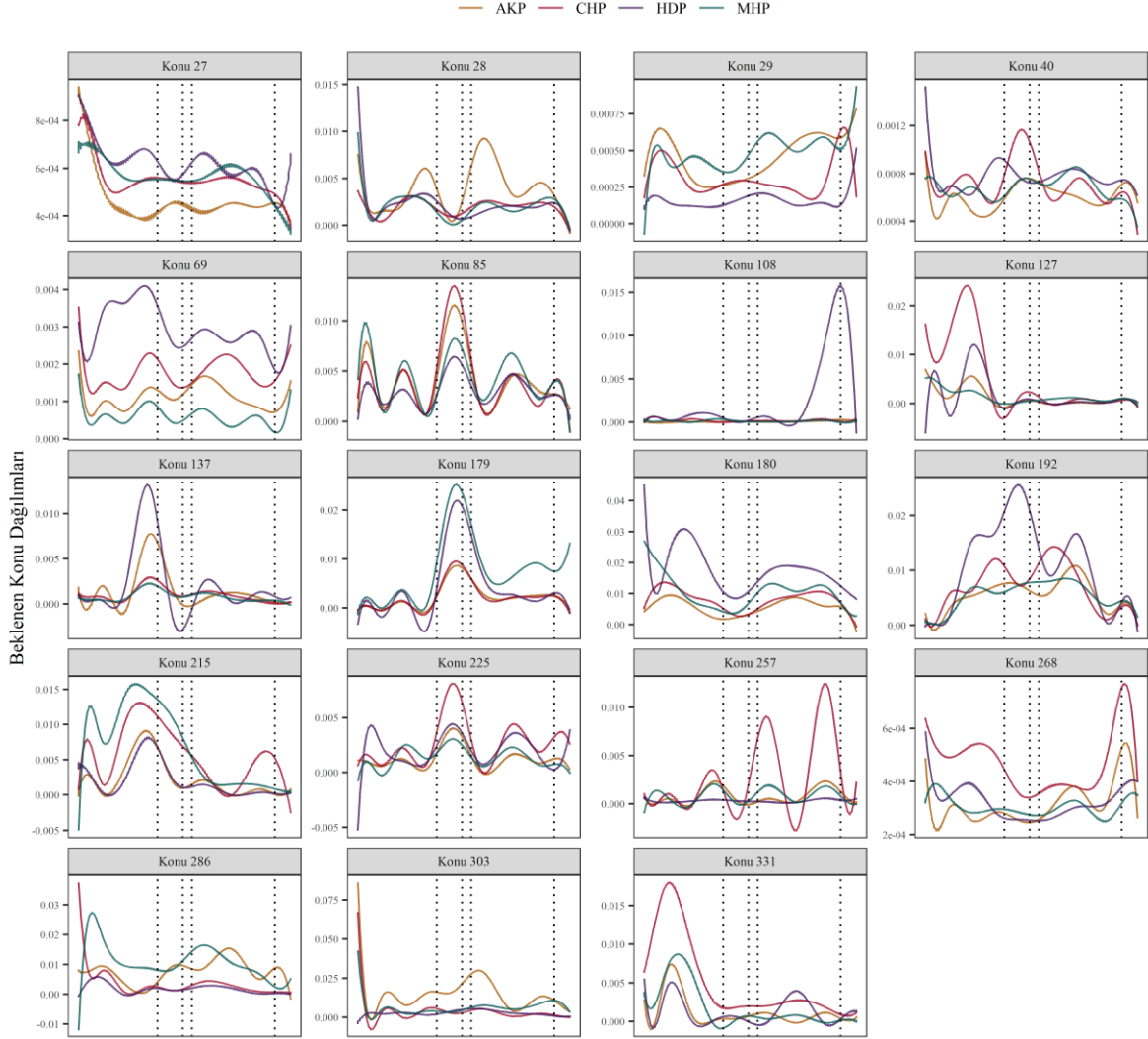
MHP’nin diğer partilere oranla ayrışan biçimde **29** (Yunanistan/Fransa), **179** (Suriye), **215** (Kıbrıs/İrak), **286** (Azerbaycan/Ermenistan) numaralı konularda daha fazla söylem ürettiği göze çarpmaktadır. Konu **29** zaman içinde MHP, AKP ve CHP tarafından gündeme getirilmiştir. 2015 seçimleri sonrasında MHP gündeme taşırken 2018 seçimleri sırasında CHP konuyu gündeme taşımıştır. Konu **179** Suriye, Türkmen, Kerkük, Musul, IŞİD gibi terimlerle Suriye iç savaşında Türkmenlerin durumuna ilişkindir. MHP 2015 Haziran seçimleri öncesi konuyu gündeme taşırken konuya en fazla katkıda bulunan diğer parti HDP olmuştur. Konu **215** bölgesel petrol/enerji bağlamında Kıbrıs/İrak terimlerini içermektedir. Zaman içinde MHP gündemde tutarken 2018 seçimleri öncesi CHP tarafından tekrar gündeme getirilmiştir. Konu **286** Azerbaycan/Hocalı/Ermenistan terimleriyle öne çıkmaktadır. MHP ve AKP konuya katkıda bulunan partilerdir.

HDP'nin diğer partilere oranla ayrışan biçimde **27** (Almanya), **69** (AB), **108** (Katar), **137** (Mısır), **180** (Suriye/Rusya), **192** (Suriye) numaralı konularda daha fazla söylem ürettiği göze çarpmaktadır. Konu **69**'a en çok katkı veren parti HDP'dir. Bu konu Avrupa, özgürlük, demokrasi ve hukuk terimleriyle öne çıkmaktadır. Konu genel olarak gündemde olmakla birlikte 2014 seçimleri öncesinde en yoğun tartışmalar yapılmıştır. Sırasıyla CHP ve AKP de konuya dahil olmuştur. MHP konuya en az katkı veren partidir. Konu **108** Katar ve savaş kelimeleriyle öne çıkmaktadır. 2018 seçimlerinde bu konu HDP tarafından gündeme taşınmıştır. Konu **137** Mısır/darbe kelimelerini içermektedir. 2014 seçileri öncesinde konu HDP tarafından gündeme getirilmiş AKP de konuya katkıda bulunmuştur. Konu **180** Suriye/Rusya ve savaş kelimelerini içermektedir. Konu **192** Suriye ve mülteci terimlerini içermektedir. Bu iki konuya en fazla katkı veren parti HDP'dir.

Şekil 31 - TBMM konu modeli dış politika teması altındaki konular

TBMM Partilere Göre Konu Dağılımları
Konular: Dış Politika

Şekil 32 - TBMM konu modeli dış politika teması altındaki konuların zamana ve partilere dağılımı

Tema 3 –Adalet/Hukuk

Adalet/Hukuk teması altında sınıflandırılan konuların gündem yoğunluk sıralaması Şekil 33’te ve partilere dağılımı da Şekil 34’te gösterilmiştir.

AKP’nin diğer partilere oranla ayrışan biçimde **217** (ceza-infaz) ve **357** (operasyon/hukuk/yargı) numaralı konularda daha fazla söylem ürettiği göze çarpmaktadır.

Konu **217** HDP ve AKP tarafından gündemde tutulmaktadır. Konu **357** 2014 ve 2018 seçimlerinde AKP tarafından gündeme getirilmiş ve 2015 seçimleri öncesi CHP de konuya katkıda bulunmuştur. Yoğunluk olarak bu konular orta sıralarda yer almaktadır.

CHP'nin diğer partilere oranla ayrışan biçimde **5** (yargı/yargıç), **104** (HSYK), **165** (adalet), **274** (Ergenekon/darbe), **279** (Silivri), **296** (yargı/savcı), **329** (soruşturma/fezleke) numaralı konularda daha fazla söylem ürettiği göze çarpmaktadır. Konu **5** ve Konu **104** 2014 seçimleri etrafında yoğunlaşmıştır. CHP 2014 öncesi Ergenekon davası konusunda söylem üretirken 15 Temmuz sonrası darbeye ilişkilendirmiştir. AKP de 15 Temmuz sonrası konuya katkıda bulunmuştur. Konuların yoğunluk olarak orta sıralarda yer aldığı görülmektedir.

MHP'nin diğer partilere oranla ayrışan biçimde **6** (hırsızlık/yargı/hâkim), **24** (siyasi/yargı), **291** (yargı/hâkim) numaralı konularda daha fazla söylem ürettiği göze çarpmaktadır. Konu **6** 2014 seçimleri sürecinde MHP ve CHP tarafından gündeme getirilmiştir. Konu **24** 2016 yılında MHP tarafından gündemde tutulmuştur. Konu **291** genel olarak partiler tarafından tartışılan bir konu olarak görünmektedir. Bu konular yoğunluk olarak alt sıralarda yer almaktadır.

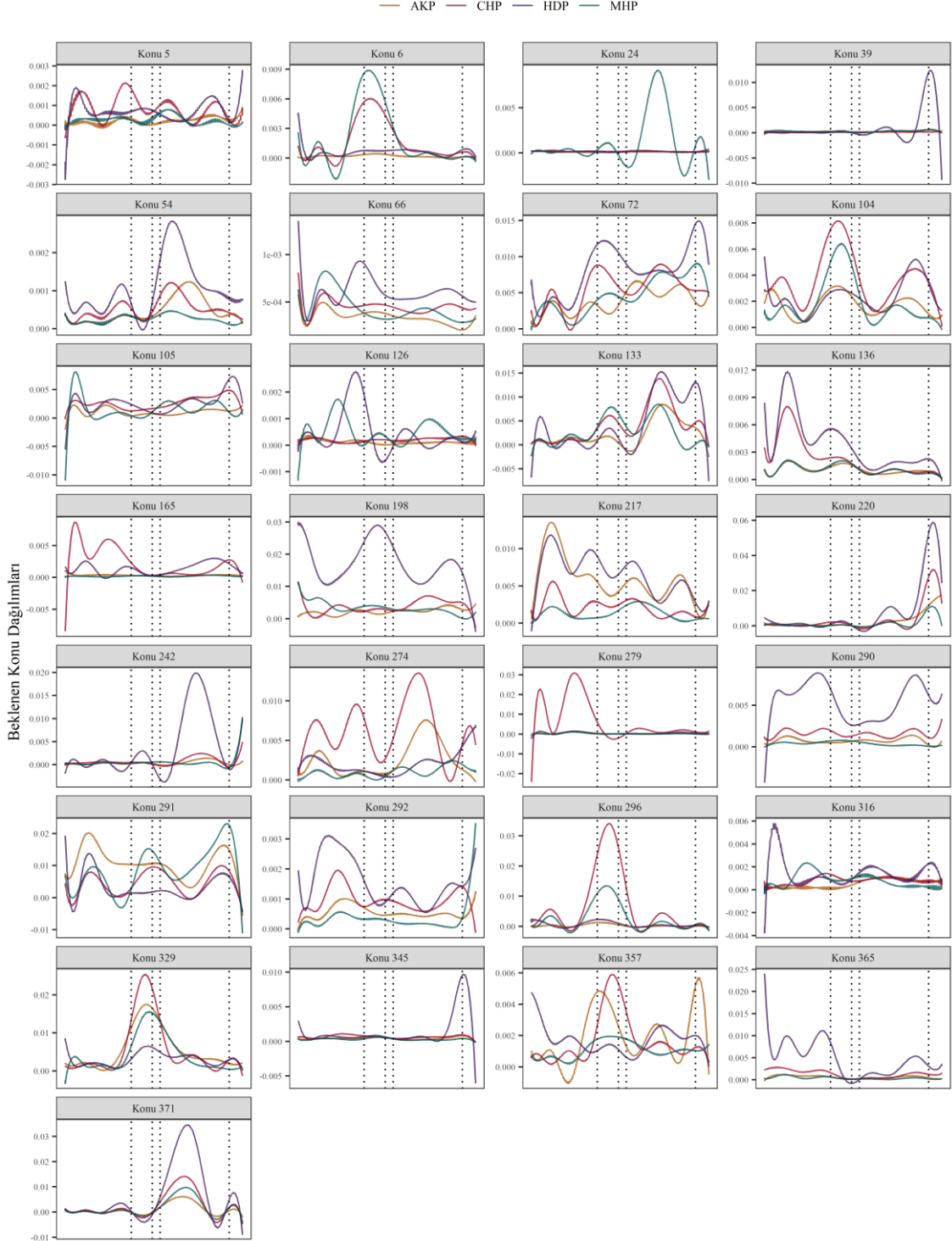
HDP'nin diğer partilere oranla ayrışan biçimde **39** (Adalet Bakanlığı), **54** (sokağa çıkma yasağı), **66** (mahkeme/gerekçe), **72** (çocuk istismarı), **126** (adalet), **133** (Yargıtay/Danıştay), **136** (özel yetkili mahkeme), **198** (bağımsız yargı), **220** (ohal/khk), **242** (gözetim/işkence), **290** (cezaevi/mahkum/işkence), **292** (avukat/baro), **345** (mahkeme), **365** (tutukluluk), **371** (kişisel veri) numaralı konularda daha fazla söylem ürettiği göze çarpmaktadır. Konu **39** 2018 seçimlerinde gündeme gelmiştir. Konu **54** 2015 seçimleri sonrasında yükselmiştir. Konu **72** tüm partiler tarafından tartışılmakla birlikte 2014 ve 2018 seçimlerinde gündemde üst sıralara taşıyan HDP olmuştur. HDP ve CHP'nin 2016'dan sonra Konu **133**'ü gündeme getirdikleri HDP'nin 2018 seçimlerinde gündemde tuttuğu görülmektedir. Konu **136** terörle mücadele/özel yetkili mahkemelere ilişkidir HDP ve CHP bu konuya en çok katkıyı vermiştir. Konu **198** bağımsız yargıya ilişkindir be HDP'nin genel olarak söylem ürettiği bir konudur. Konu **220** OHAL ve KHK'larla ilgilidir bu konu başta HDP ve sonrasında CHP olmak üzere 2018'de gündeme getirilmiştir. Konu **242**, Konu **290**

ve Konu 365 cezaevi/tutuklu/işkence terimleriyle öne çıkmıştır. HDP'nin bu konularla ilgili genel olarak söylem ürettiği görülmektedir. Konu 345 2018 seçimlerinde gündeme gelmiştir. Kişisel verilerle ilgili konuya en çok katkıyı sunan HDP olmuştur.

Şekil 33- TBMM konu modeli adalet teması altındaki konular

TBMM Partilere Göre Konu Dağılımları
Konular: Hukuk - Adalet

Şekil 34- TBMM konu modeli adalet teması altındaki konuların zamana ve partilere dağılımı

Tema 4 –Ekonomi

Ekonomi teması altında sınıflandırılan konuların gündem yoğunluk sıralaması Şekil 35 ve partilere dağılımı da Şekil 36’da gösterilmiştir.

AKP’nin diğer partilere oranla ayrışan biçimde **11** (Gebze/İzmit), **62** (Karabük/Kayseri), **96** (mera/hayvancılık), **106** (petrol/doğal gaz), **154** (milyar/milyon), **300** (tarım/çiftçi), **336** (orman/su), **378** (ulaştırma/haber) numaralı konularda daha fazla söylem ürettiği göze çarpmaktadır. Konu **11** ve konu **62** 2015 Haziran seçimlerinde gündeme gelmiştir. Konu **106** genel olarak yine 2015 seçimlerinde yükselmiş daha sonra gündemden düşmüştür. Konu **154** ve Konu **336** periyodik olarak AKP tarafından konuşulmuş 2018 seçimlerinde zirve yapmıştır. Konu **300** ve Konu **378**’e tüm partiler katkıda bulunsa da AKP ve MHP diğerlerinden öndedir. Konu **300** 2015 seçimlerinde ve **378** de 2018 seçimlerinde gündemde yükselmiştir.

CHP’nin diğer partilere oranla ayrışan biçimde **74** (termik santral/maden), **125** (bireysel emeklilik/tasarruf), **141** (vergi), **170** (gümrük/esnaf), **214** (HES/Artvin), **262** (TL/çocuk), **294** (tarım/gıda/bakanlık), **295** (spor/seyirci/mali), **328** (vergi), **332** (kamu ihale/özelleştirme), **362** (fındık/üretici) numaralı konularda daha fazla söylem ürettiği göze çarpmaktadır. Konu **74**’ün 2015 seçimlerinde Haziran’da AKP tarafından öne çıkarıldığı ardından CHP’nin Kasım sonrasına kadar güçlü bir cevap verdiği ve 2018 seçimlerinde tekrar gündeme getirdiği görülmektedir. Konu **141** ve Konu **328** 2018 seçimlerinde CHP tarafından gündeme taşınmıştır. Konu **170** 2014’te MHP tarafından konuşulmuş ardından 2015 seçimleri sonrası CHP tarafından gündeme getirilmiştir. Konu **294** 2015 Kasım seçiminde ve 2018 öncesi CHP ve MHP tarafından tartışılmıştır. MHP’nin 2018’deki katkısında önceki dönemlere göre dramatik bir düşüş olduğu görülmektedir. Konu **295** 2014 cumhurbaşkanı seçiminde gündeme gelmiştir. Konu **332** ve **362** tüm partilerin katkıda bulunduğu bir konudur. Ancak Konu **362** 2015 Haziran seçiminde ve 2018 seçimlerinde CHP tarafından gündeme taşınmıştır.

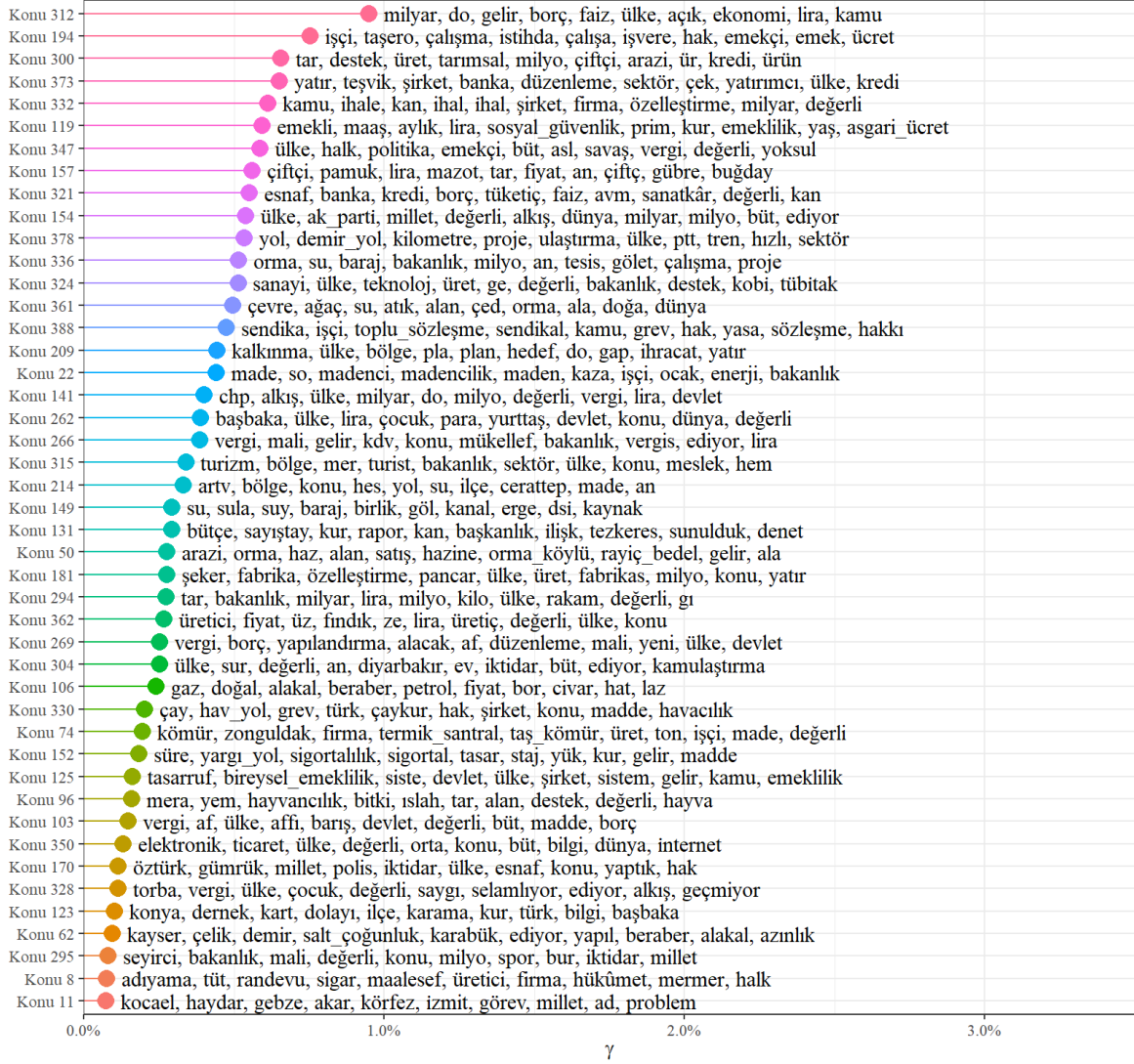
MHP’nin diğer partilere oranla ayrışan biçimde **50** (orman/köylü) , **152** (sigortalılık), **157** (çiftçi/mazot), **209** (kalkınma/gap), **266** (vergi), **269** (vergi affi/yapılandırma), **312**

(borç/faiz), **315** (turizm), **321** (esnaf/avm/kredi), **324** (kobi/teknoloji), **373** (yatırımcı/bankacılık) numaralı konularda daha fazla söylem ürettiği göze çarpmaktadır. Konu **152** 2018 seçimlerinde gündeme gelmiştir. Konu **157** MHP'nin periyodik olarak kullandığı bir konudur ve 2018 seçimleri öncesinde gündeme gelmiştir. Benzer şekilde Konu **209** da 2018'de gündeme gelmiştir. Konu **266** muhalefet tarafından kullanılmıştır ve MHP bu konuya 2018'de katkıda bulunmuştur. Konu **312**, **324** ve **373** de 2018 seçimlerinde MHP tarafından gündeme taşınmıştır. Konu **321** 2014 seçimi öncesi gündeme getirilmiştir.

HDP'nin diğer partilere oranla ayrışan biçimde **103** (vergi affı), **131** (Sayıştay/bütçe), **194** (taşeron işçi/istihdam), **304** (Sur/kamulaştırma), **347** (emekçi/vergi/yoksul), **388** (sendika/işçi) numaralı konularda daha fazla söylem ürettiği göze çarpmaktadır. Konu **194** 2015 Haziran seçimlerinde gündeme gelmiştir. Emekçi/işçi kavramlarını diğer partilere oranla HDP daha fazla kullanmaktadır.

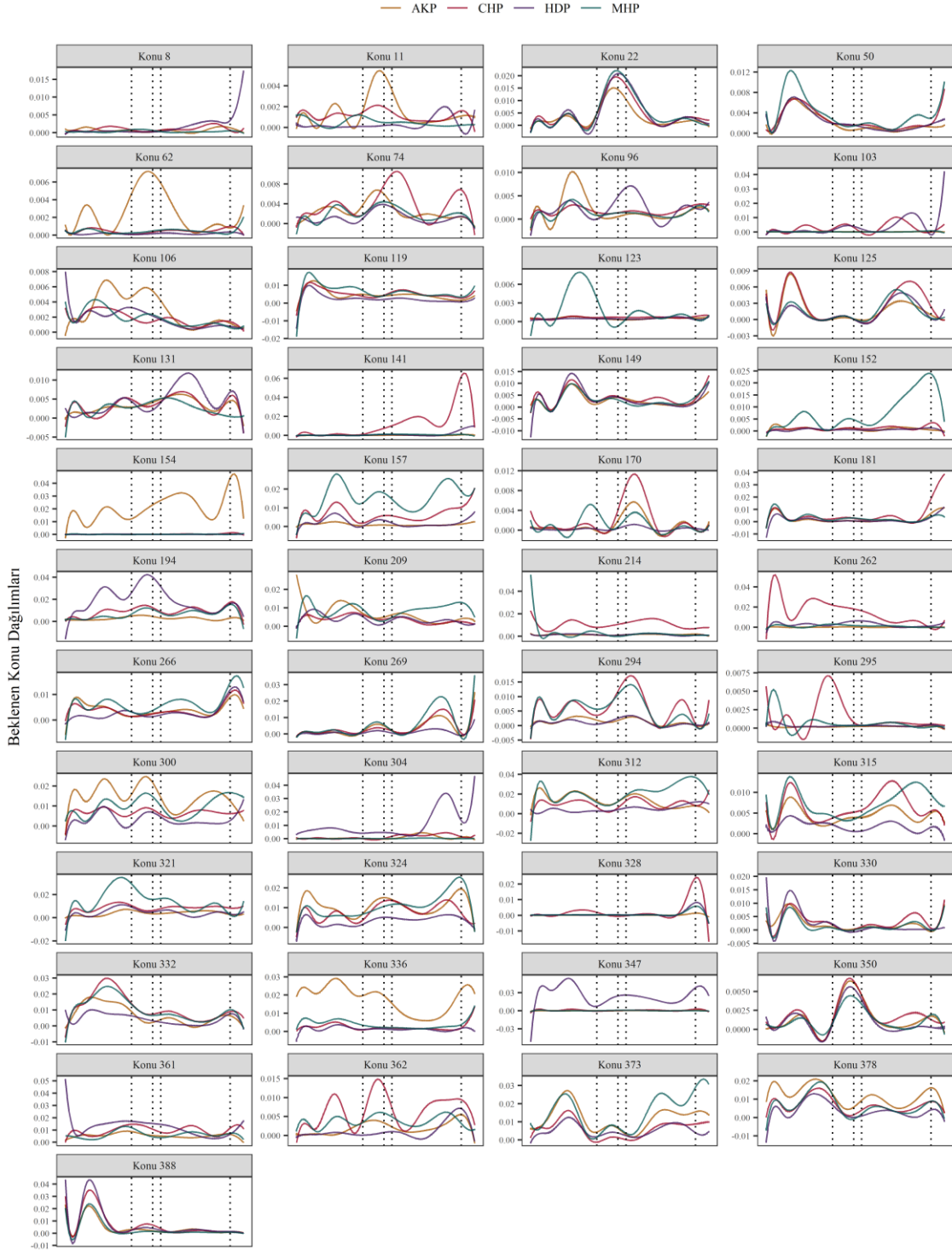

TBMM Konu Dağılımları: Ekonomi - Enerji - Sanayi - Ziraat - Hayvancılık
Konuya en çok katkıda bulunan kelimeler verilmiştir

Şekil 35- TBMM konu modeli ekonomi teması altındaki konular

TBMM Partilere Göre Konu Dağılımları
Konular: Ekonomi - Enerji - Sanayi - Ziraat - Hayvancılık

Şekil 36- TBMM konu modeli ekonomi teması altındaki konuların zamana ve partilere dağılımı

Tema 5 –Güvenlik

Güvenlik teması altında sınıflandırılan konuların gündem yoğunluk sıralaması Şekil 37 ve partilere dağılımı da Şekil 38’de gösterilmiştir.

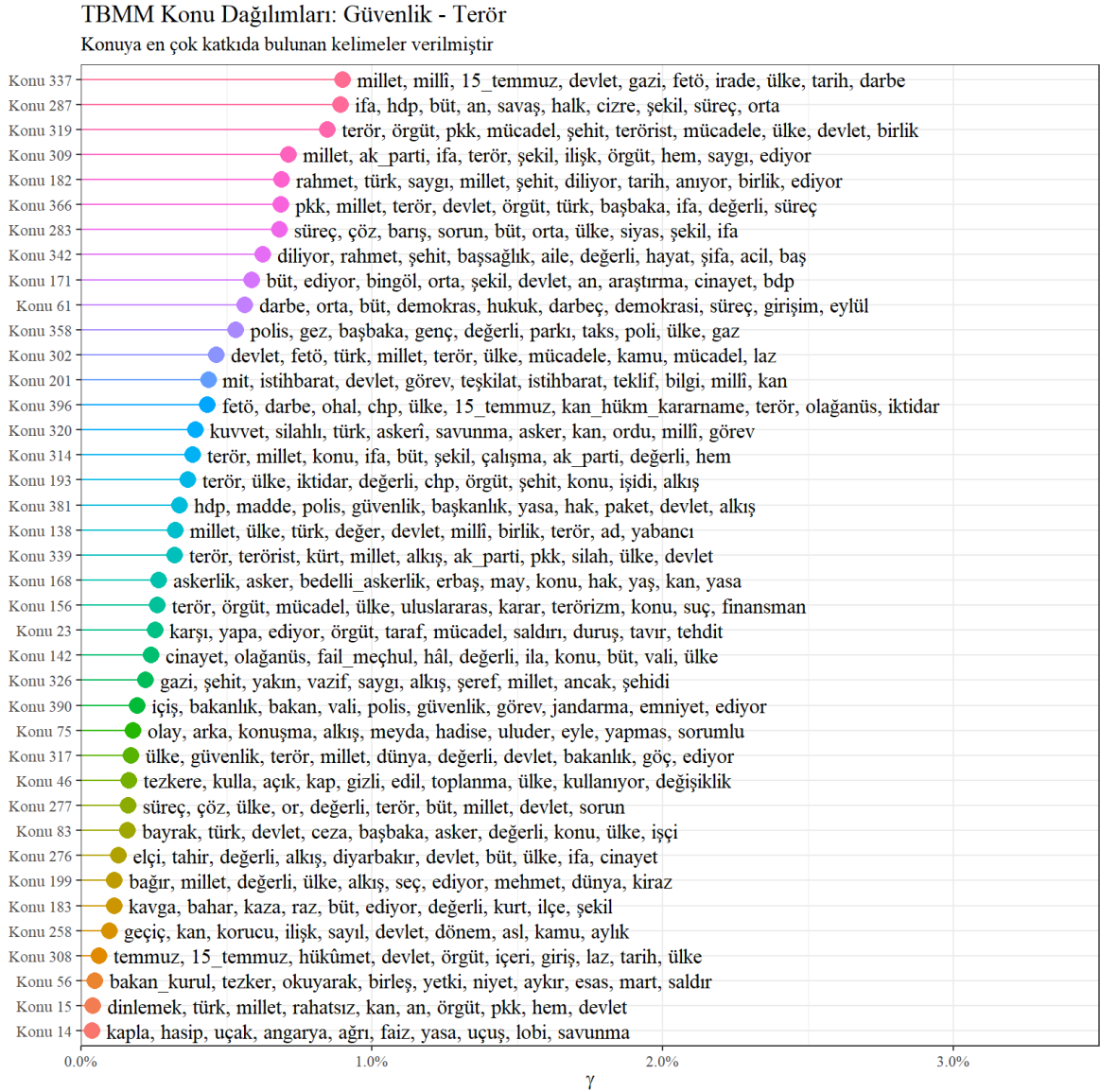
AKP’nin diğer partilere oranla ayrışan biçimde **14** (Hasip Kaplan/savunma/uçak), **15** (PKK), **199** (Mehmet Kiraz), **258** (geçici korucular), **277** (çözüm süreci), **309** (terör), **314** (terör), **317** (terör/göç), **319** (terör/PKK/şehit), **337** (FETÖ/15 Temmuz), **339** (terör/PKK), **342** (şehit) numaralı konularda daha fazla söylem ürettiği göze çarpmaktadır. Konu **15**, Konu **258**, Konu **339** 2015 Kasım seçim sürecinde ve sonrasında gündeme gelmiştir. Konu **277** ve Konu **342** ise 2015 Haziran seçiminden önce gündeme gelmiştir. Konu **309**, Konu **319** 2018 seçimleri öncesinde gündemde yükselmiştir. Şehit ve terör konularına AKP ile en çok katkı veren diğer parti MHP’dir.

CHP’nin diğer partilere oranla ayrışan biçimde **46** (tezkere), **56** (tezkere), **142** (OHAL/faili meçhul), **193** (terör/İŞİD/şehit), **358** (Gezi Parkı/polis), **396** (FETÖ/15 Temmuz) numaralı konularda daha fazla söylem ürettiği göze çarpmaktadır. Konu **358** 2014 seçimleri öncesi CHP tarafından gündeme getirilmiş ve HDP de konuya katkıda bulunmuştur. Konu **142** HDP ve CHP’nin periyodik olarak söylem ürettiği bir konudur. CHP 2014 seçimi öncesi ve HDP de 2015 Haziran seçimi öncesi gündeme getirmiştir.

MHP’nin diğer partilere oranla ayrışan biçimde **83** (asker/bayrak), **138** (terör), **182** (şehit), **302** (FETÖ), **320** (TSK), **326** (gazi/şehit), **366** (PKK) numaralı konularda daha fazla söylem ürettiği göze çarpmaktadır. Konu **83** ve Konu **320** 2014 seçimi öncesinde gündeme gelmiştir. CHP ve AKP’nin de zaman içinde bu konuya katkıda buldukları görülmektedir. Konu **326** 2015 Haziran öncesi AKP 2018 seçimi öncesi de CHP tarafından gündeme getirilse de genelde şehit/gazi terimleri MHP tarafından dile getirilmektedir.

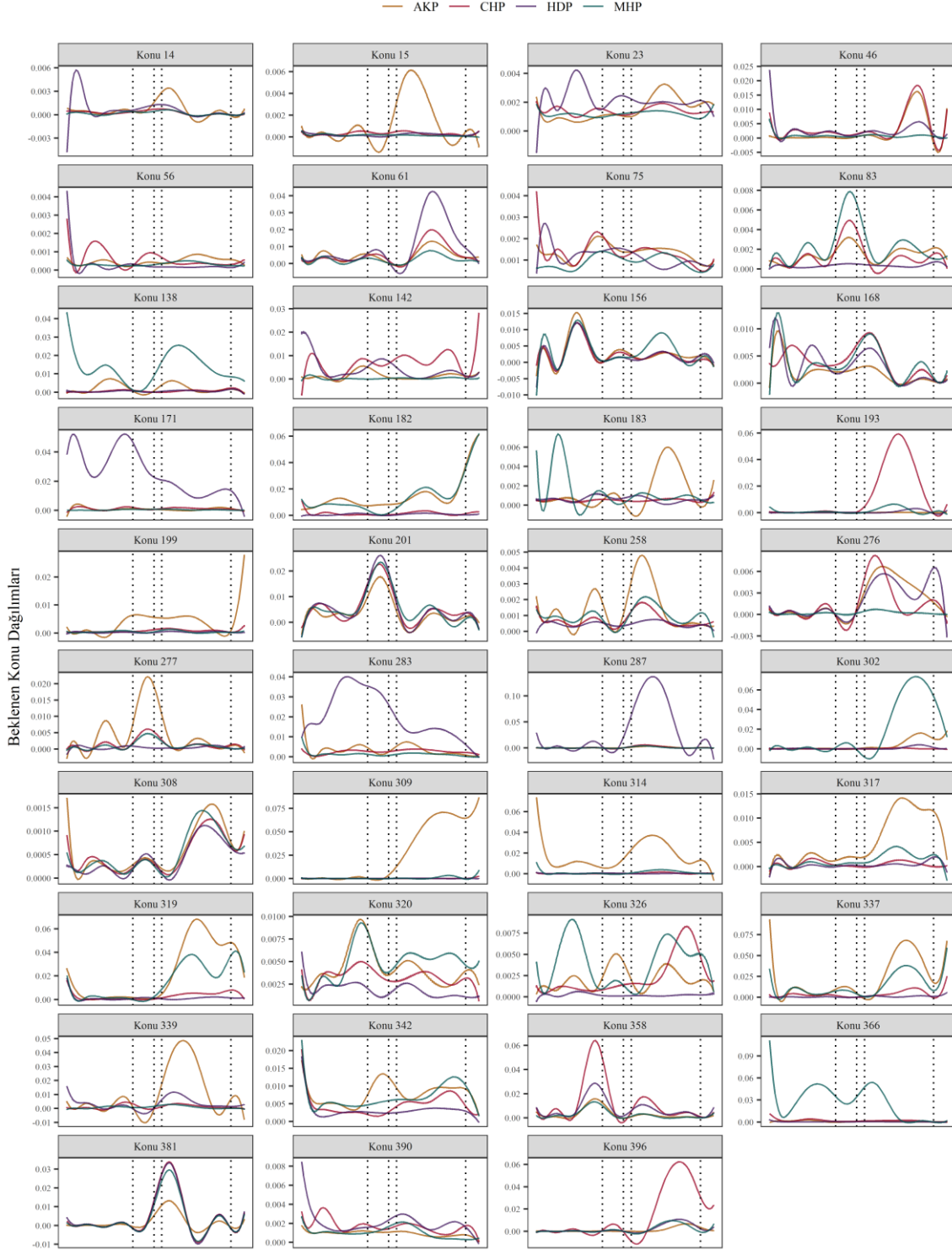
HDP’nin diğer partilere oranla ayrışan biçimde **23** (örgüt/saldırı), **61** (darbe/demokrasi), **171** (Bingöl/cinayet), **276** (Tahir Elçi), **283** (Çözüm Süreci), **287** (Cizre/savaş) numaralı konularda daha fazla söylem ürettiği göze çarpmaktadır. Konu **171**’in

2014 seçiminde gündeme geldiği görülmektedir. Konu **276** CHP ve AKP tarafından gündeme getirilse de 2018 seçimleri öncesi HDP tekrar gündeme getirmiştir.

Şekil 37- TBMM konu modeli güvenlik teması altındaki konular

TBMM Partilere Göre Konu Dağılımları
Konular: Güvenlik - Terör

Şekil 38- TBMM konu modeli güvenlik teması altındaki konuların zamana ve partilere dağılımı

Tema 6 –Günlük Yaşam

Günlük yaşam teması altında sınıflandırılan konuların gündem yoğunluk sıralaması Şekil 39 ve partilere dağılımı da Şekil 40'ta gösterilmiştir.

AKP'nin diğer partilere oranla ayrışan biçimde **76** (hastane/sağlık hizmeti), **253** (yetenekli çocuklar), **273** (spor), **284** (kültür), **382** (engelli bireyler) numaralı konularda daha fazla söylem ürettiği göze çarpmaktadır. Konu **253**'ün farklı zamanlarda AKP, HDP ve CHP tarafından dile getirildiği görülmektedir. Konu **273** ve **284** 2015 Haziran seçimi öncesi öne çıkmıştır. Konu **382** 2014 seçimi öncesinde AKP ve MHP tarafından dile getirilirken 2018 seçimlerinde MHP tarafından gündemde tutulmuştur. CHP'nin konuya katkıda bulunduğu görülmektedir.

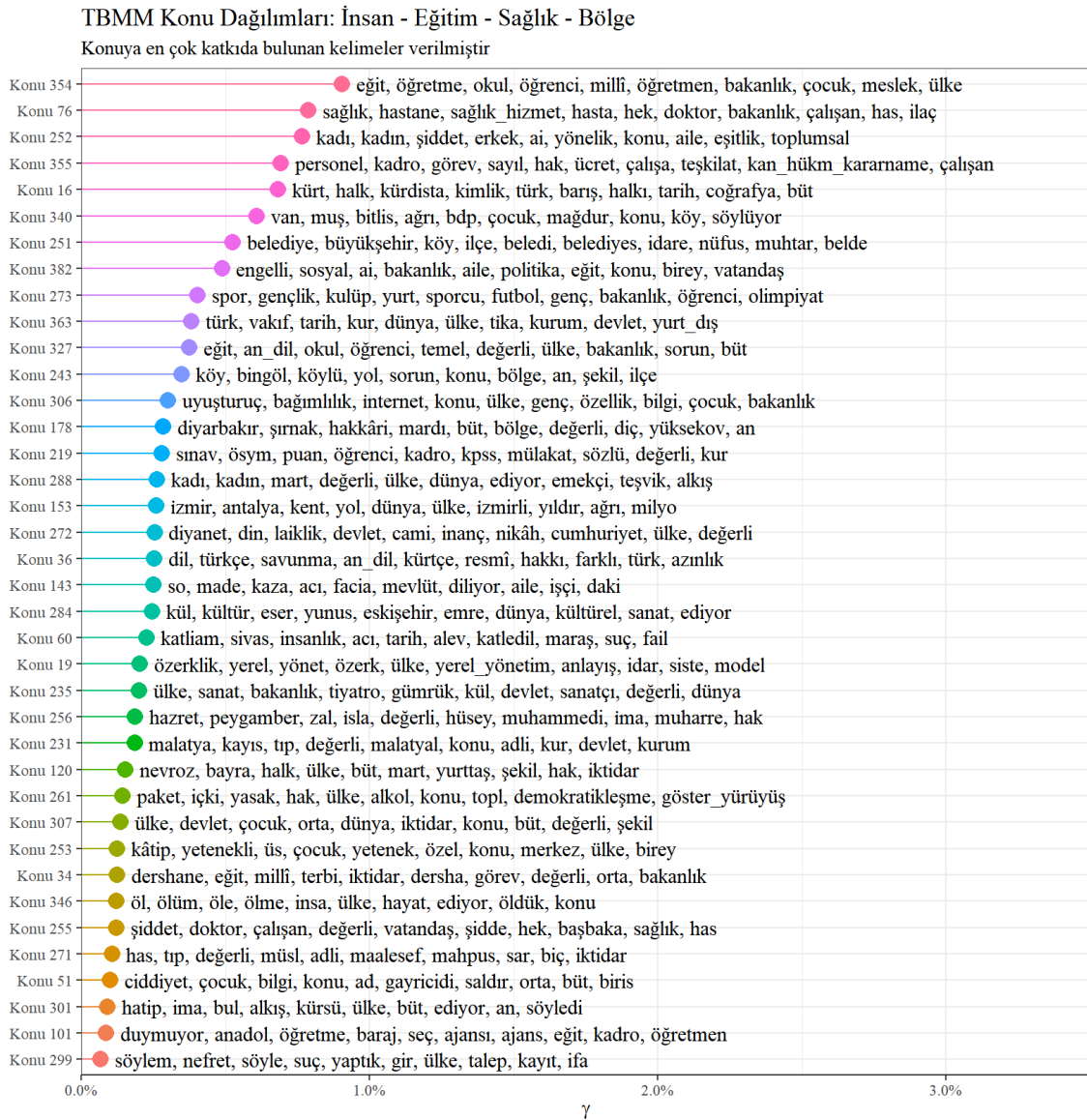
CHP'nin diğer partilere oranla ayrışan biçimde **143** (maden kazası), **153** (İzmir/Antalya), **243** (Bingöl), **255** (sağlık çalışanlarına şiddet), **256** (din/Hz. Hüseyin), **261** (alkol/yasak), **271** (adli tıp), **272** (din/laiklik), **307** (çocuk) numaralı konularda daha fazla söylem ürettiği göze çarpmaktadır. Konu **143**'e sırasıyla CHP, MHP, HDP ve AKP katkıda bulunmuştur. Konu **255**, Konu **261**, Konu **271** ve Konu **307** 2014 seçiminde gündeme gelmiştir. Konu **256**'ya sırasıyla CHP, HDP ve AKP katkıda bulunmuştur. Konu **272** 2014 ve 2018 seçimlerinde gündeme gelmiştir. CHP dışındaki partiler de zamanla konuya katkıda bulunmuştur.

MHP'nin diğer partilere oranla ayrışan biçimde **34** (dershane), **219** (ÖSS/KPSS), **306** (bağımlılık), **354** (öğrenci/öğretmen), **355** (personel/kadro/ücret), **363** (TİKA) numaralı konularda daha fazla söylem ürettiği göze çarpmaktadır. Konu **34**, Konu **306** 2014 seçimi sırasında gündem olmuştur. AKP ve CHP de Konu **34**'e katkıda bulunmuştur. Konu **219** ve Konu **355** 2018 seçimlerinde gündeme gelmiştir. Konu **363** 2014 ve 2018 seçimlerinde gündeme gelmiştir.

HDP'nin diğer partilere oranla ayrışan biçimde **16** (Kürt/Kürdistan), **19** (özerklik), **36** (ana dil), **51** (çocuk), **60** (Sivas katliamı), **101** (AA/öğretmen), **120** (nevruz), **178** (Güneydoğu Anadolu), **252** (kadına şiddet), **288** (kadın/Mart), **299** (nefret/söylem), **301**

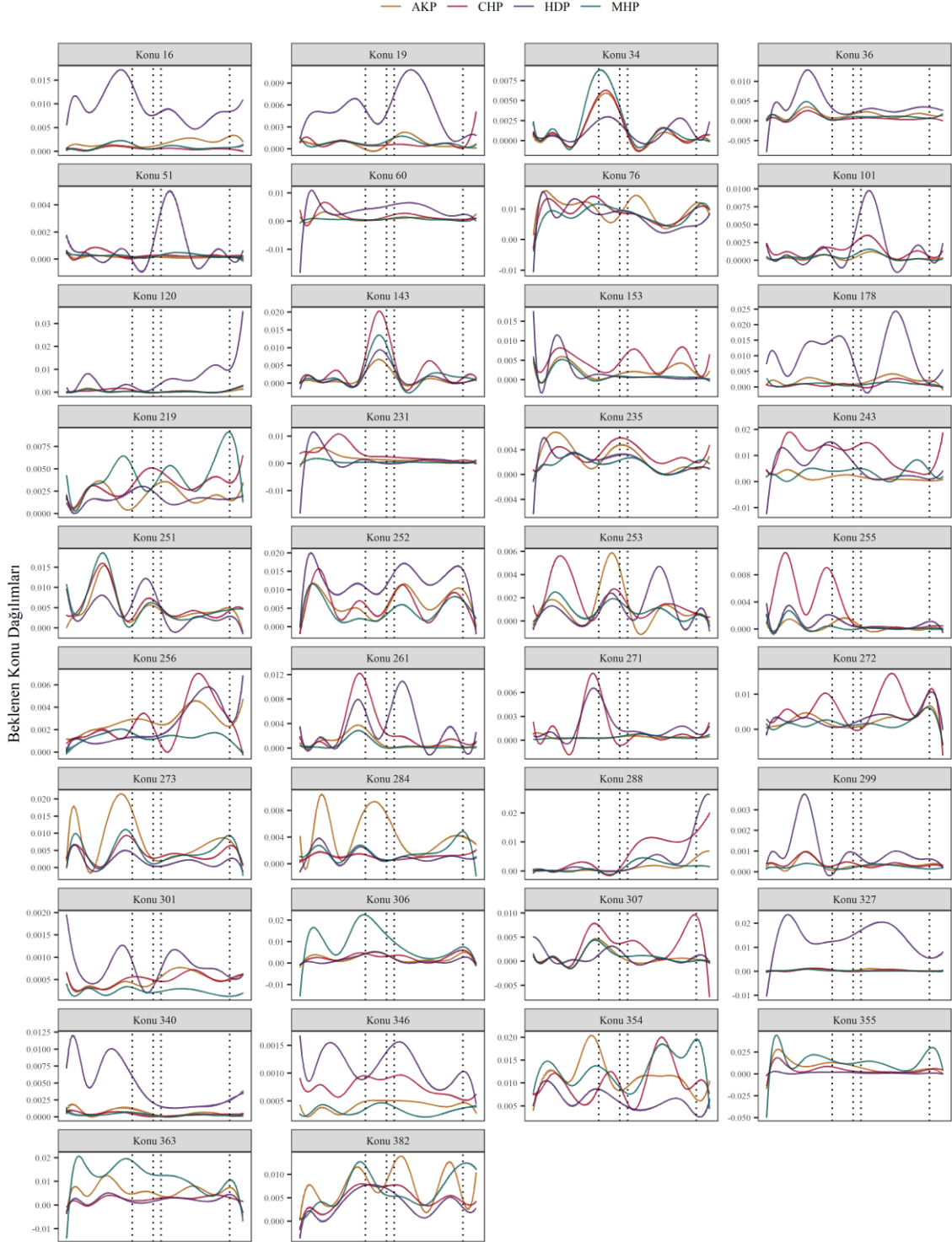

(imam hatip), **327** (ana dil), **340** (Doğu Anadolu), **346** (ölüm) numaralı konularda daha fazla söylem ürettiği göze çarpmaktadır. Konu **16**, Konu **19**, Konu **327**, Konu **346**, Konu **252**, Konu **178** ve Konu **340** HDP'nin genel olarak söylem ürettiği konular olmakla birlikte 2018 seçimlerinde konuların yoğunluğunda azalma görülmektedir.

Şekil 39- TBMM konu modeli günlük yaşam teması altındaki konular

TBMM Partilere Göre Konu Dağılımları
Konular: İnsan - Eğitim - Sağlık - Bölge

Şekil 40- TBMM konu modeli günlük yaşam teması altındaki konuların zamana ve partilere dağılımı

Sosyal Medya Gündemi

Sosyal medya verileri sadece 2017 ve 2018 yılları için toplandığından sadece 2018 seçimleri etrafında yükselen konular seçilmiş ve gösterilmiştir.

Twitter verilerininin 500 konu ile yapısal modellemesi çıkartılmış ve aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır. Konuların tema içindeki dağılımları Şekil 41, Şekil 43, Şekil 45, Şekil 47, Şekil 49 ve Şekil 51’de gösterilmiştir. Konuların zaman içinde partiler tarafından üretilen söylemlerde nasıl kullanıldığı Şekil 42, Şekil 44, Şekil 46, Şekil 48, Şekil 50 ve Şekil 52’de gösterilmiştir.

Tema 1 – Siyaset

Siyaset teması altındaki konular incelendiğinde konuların tamamının seçimle ilgili olduğu görünmektedir. Bu konular arasında çoğunlukla cumhurbaşkanı, Beştepe ve miting kelimelerinin öne çıktığı görünmektedir. Seçimlerin yanında öne çıkan diğer terimler arasında Binali Yıldırım, Kürt, PKK, terör, öğretmen/öğrenci/okul, 100 günlük icraat, nagehan alçı, 15 Temmuz, Eren Erdem, çocuk, çöp, FETÖ, baraj, milletvekili, emekli, doğalgaz, Kobani, kek, Yenikapı, Maltepe, Anadolu Ajansı gösterilebilir.

Twitter Konu Dağılımları: Siyaset

Konuya en çok katkıda bulunan kelimeler verilmiştir

Şekil 41- Twitter konu modeli siyaset teması altındaki konular

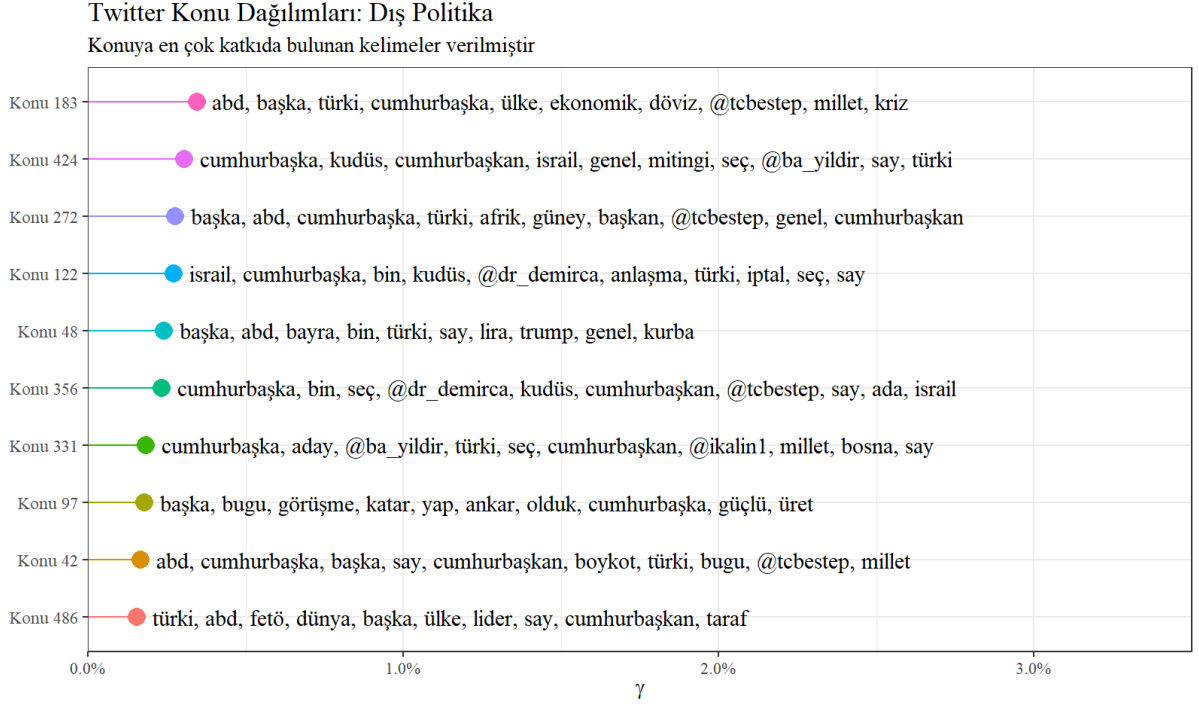
Twitter Konu Dağılımları
Konular: Siyaset

Şekil 42- Twitter konu modeli siyaset teması altındaki konuların zamana dağılımı

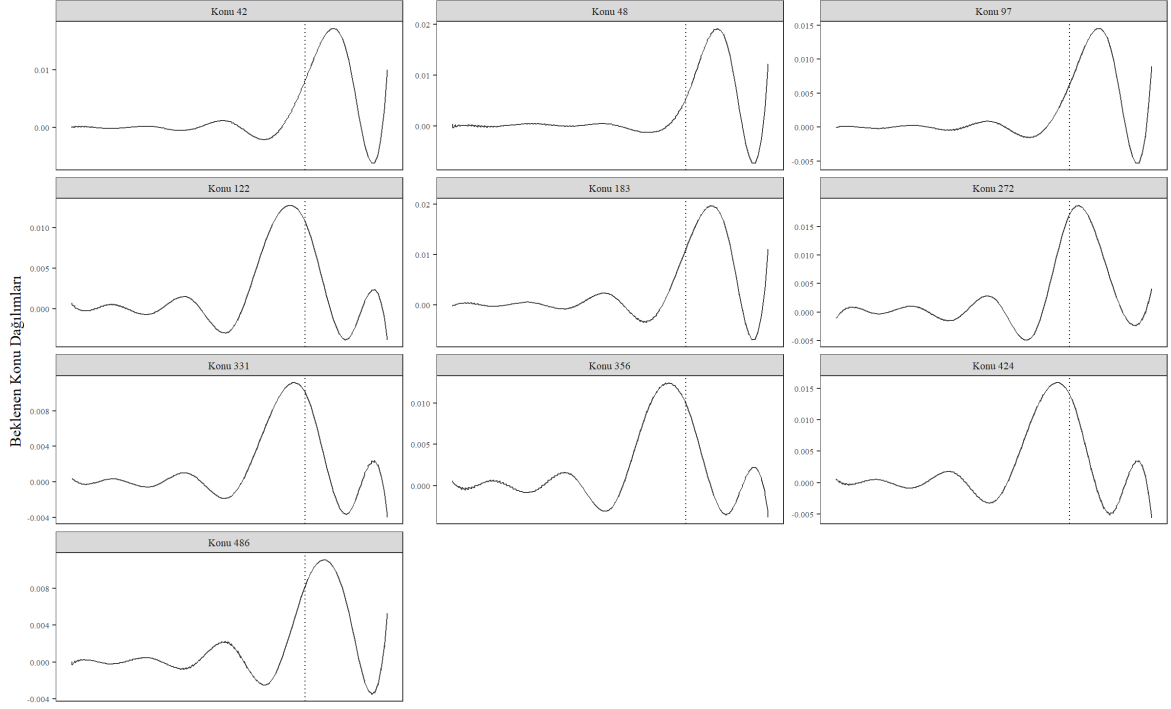
Tema 2 – Dış Politika

Twitter verileri ele alındığında dış politika teması altındaki konular içinde Konu 424 (Kudüs/İsrail), Konu 356 (Kudüs) ve Konu 122 (İsrail/Kudüs) Kudüs ve İsrail’le ilgilidir. Buna göre Filistin konusunun diğerlerinden daha fazla öne çıktığı gözlenmiştir. Konu 183 (ABD/döviz), Konu 272 (ABD/Güney Afrika), Konu 48 (ABD/TL), Konu 42 (ABD/boykot) ve konu 486 (ABD/FETÖ) ile ilgilidir. Konu 97 ise Katar ve Konu 331 Bosna’yla ilgilidir

Şekil 43- Twitter konu modeli dış politika teması altındaki konular

Twitter Konu Dağılımları
Konular: Dış Politika

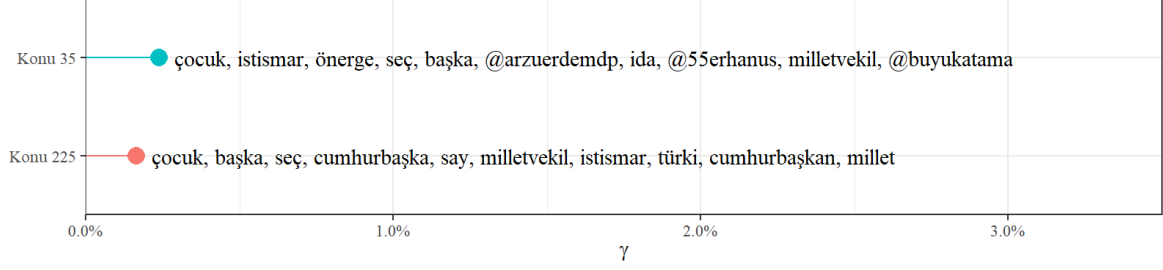
Şekil 44- Twitter konu modeli dış politika teması altındaki konuların zamana dağılımı

Tema 3 – Adalet/Hukuk

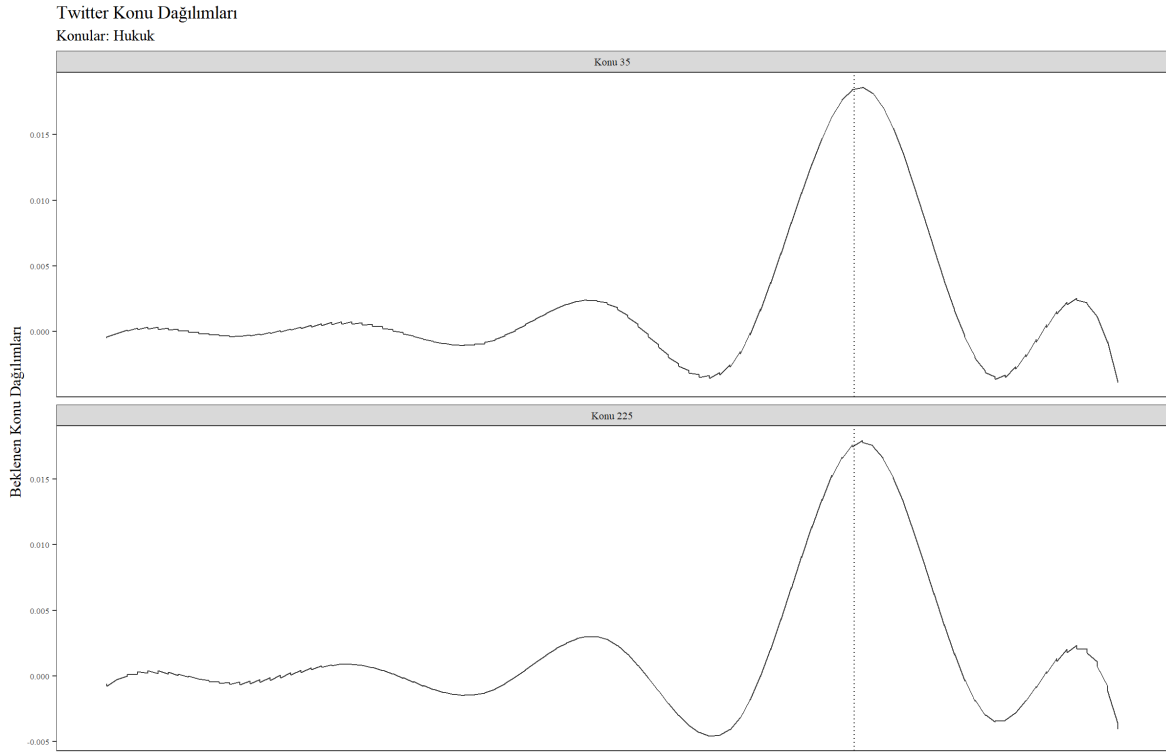
Adalet/Hukuk teması altında ortaya çıkan tek konunun çocuk istismarıyla ilgili olduğu tespit edilmiştir.

Twitter Konu Dağılımları: Hukuk

Konuya en çok katkıda bulunan kelimeler verilmiştir

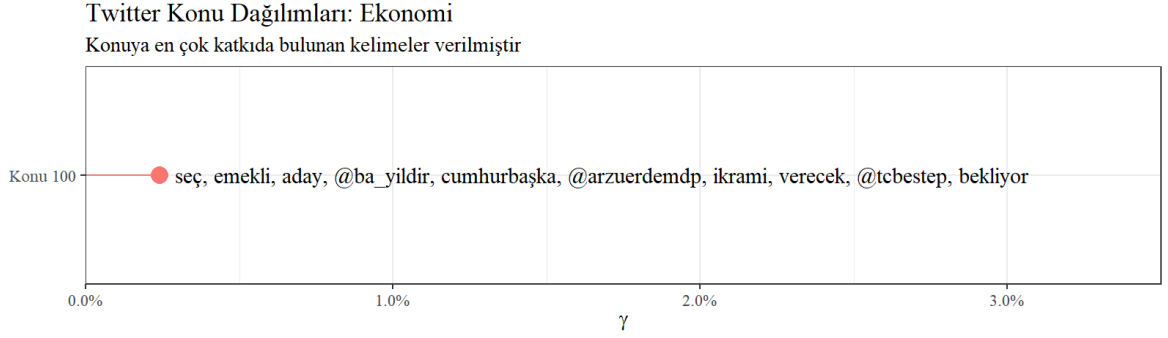
Şekil 45- Twitter konu modeli adalet teması altındaki konular

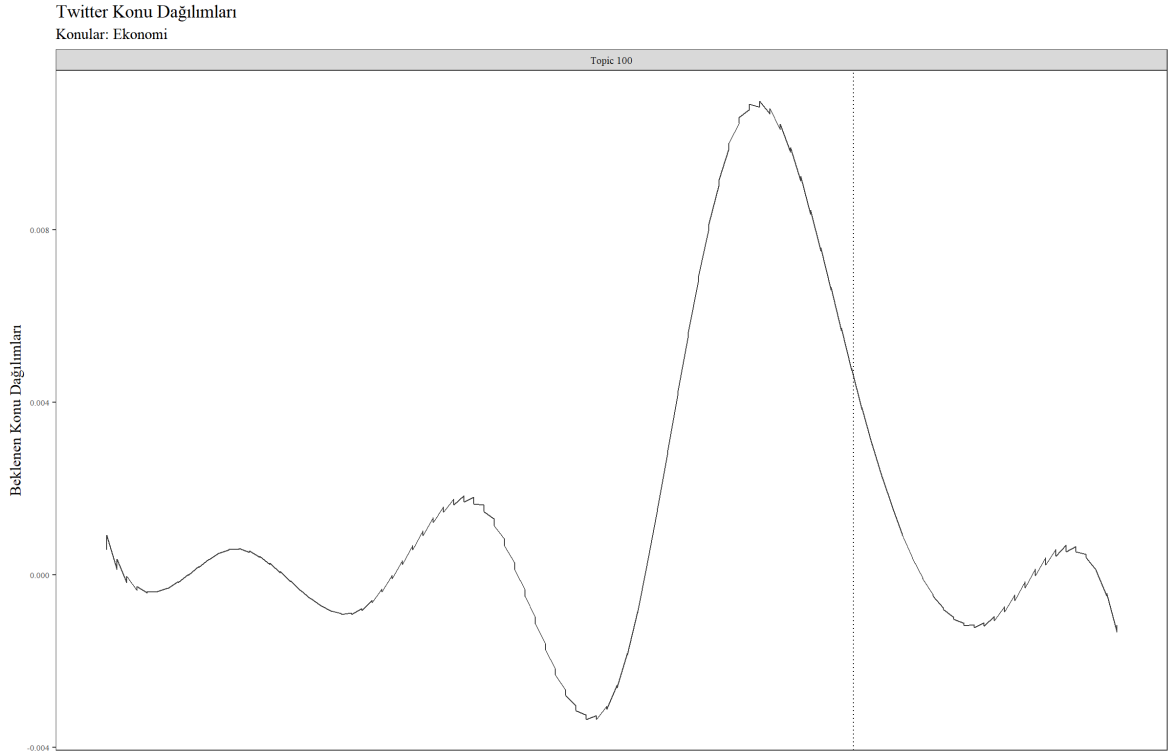
Şekil 46- Twitter konu modeli adalet teması altındaki konuların zamana dağılımı

Tema 4 – Ekonomi

Ekonomi teması altında paylaşılan konunun emekli ikramiyesiyle ilgili olduğu tespit edilmiştir.

Şekil 47- Twitter konu modeli ekonomi teması altındaki konular

Şekil 48- Twitter konu modeli ekonomi teması altındaki konuların zamana dağılımı

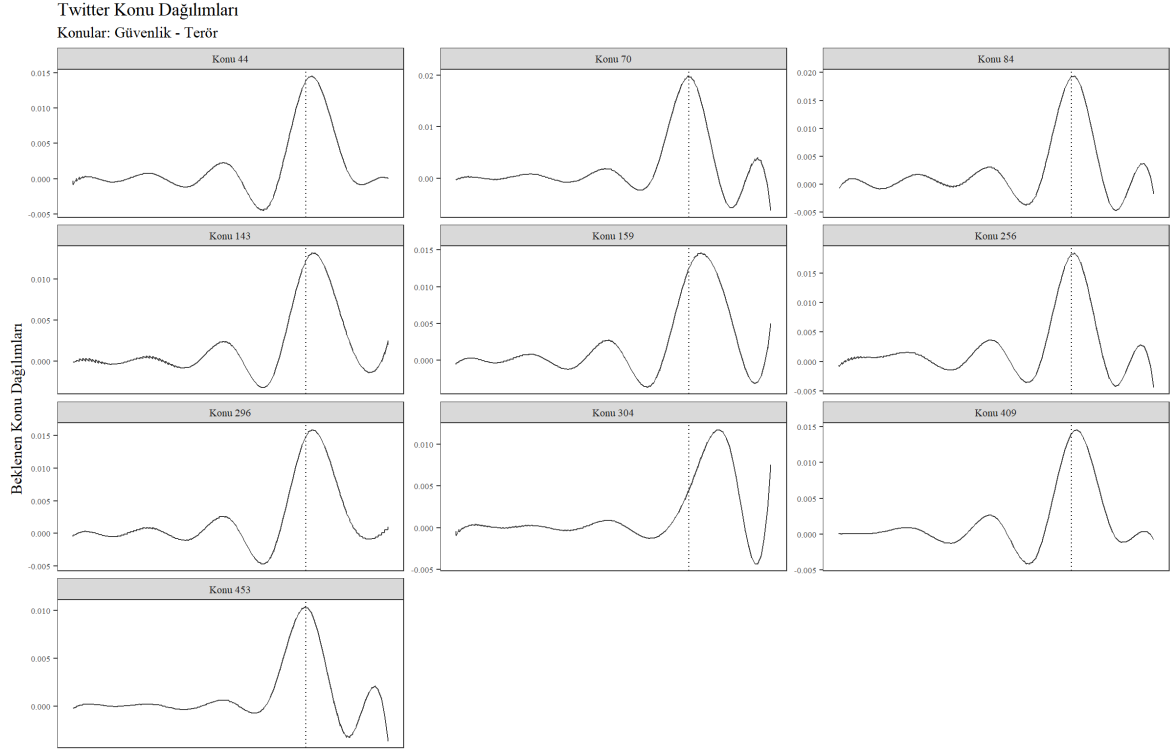
Tema 5 – Güvenlik

Güvenlik teması altındaki konular Konu 44 (Eren Bülbül), Konu 159 (PKK), Konu 409 (15 Temmuz), Konu 296 (Bedelli), Konu 304 (FETÖ), Konu 84 (şehit), Konu 435 ve Konu 70 (Suruç/PKK), Konu 256 (Eren Erdem/şehit), Konu 143 (FETÖ) şeklinde ortaya çıkmıştır.

Şekil 49- Twitter konu modeli güvenlik teması altındaki konular

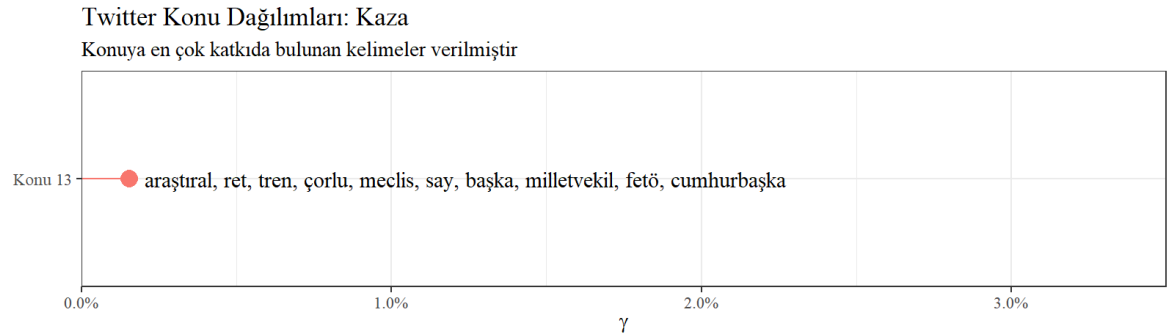

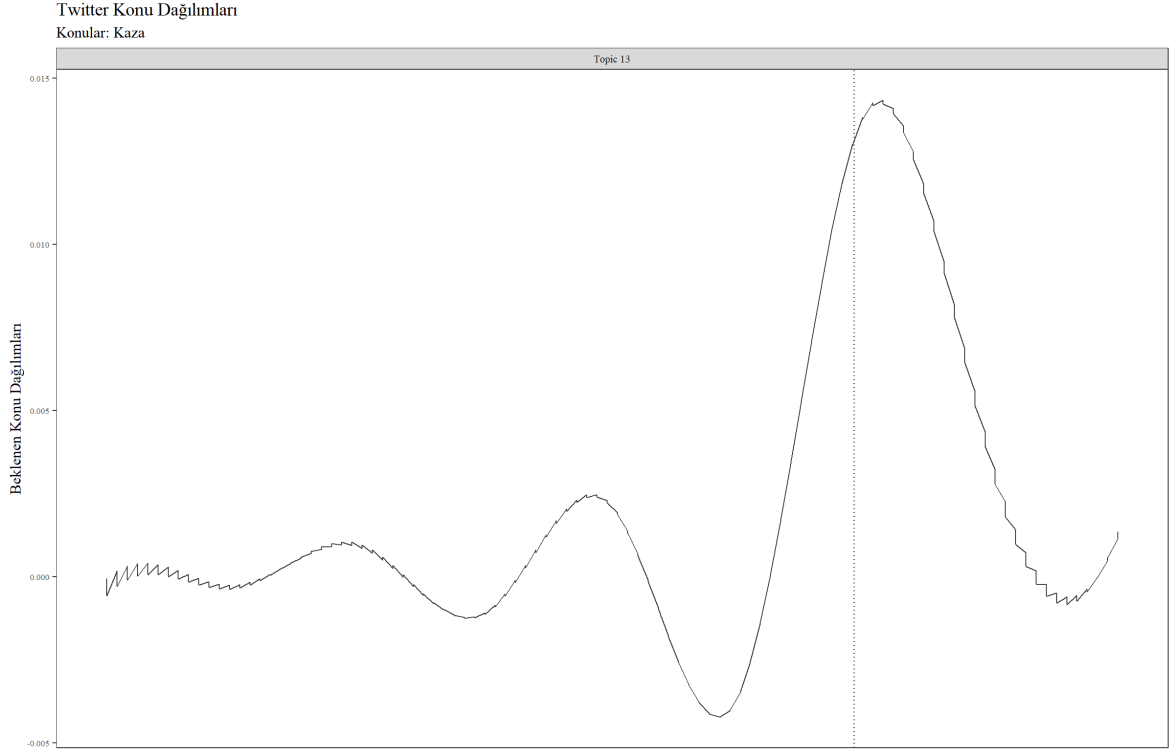
Şekil 50- Twitter konu modeli güvenlik teması altındaki konuların zamana dağılımı

Tema 6 – Günlük Yaşam

Günlük yaşam teması altında sınıflandırılan konu Çorlu tren kazası olmuştur.

Şekil 51- Twitter konu modeli günlük yaşam teması altındaki konular

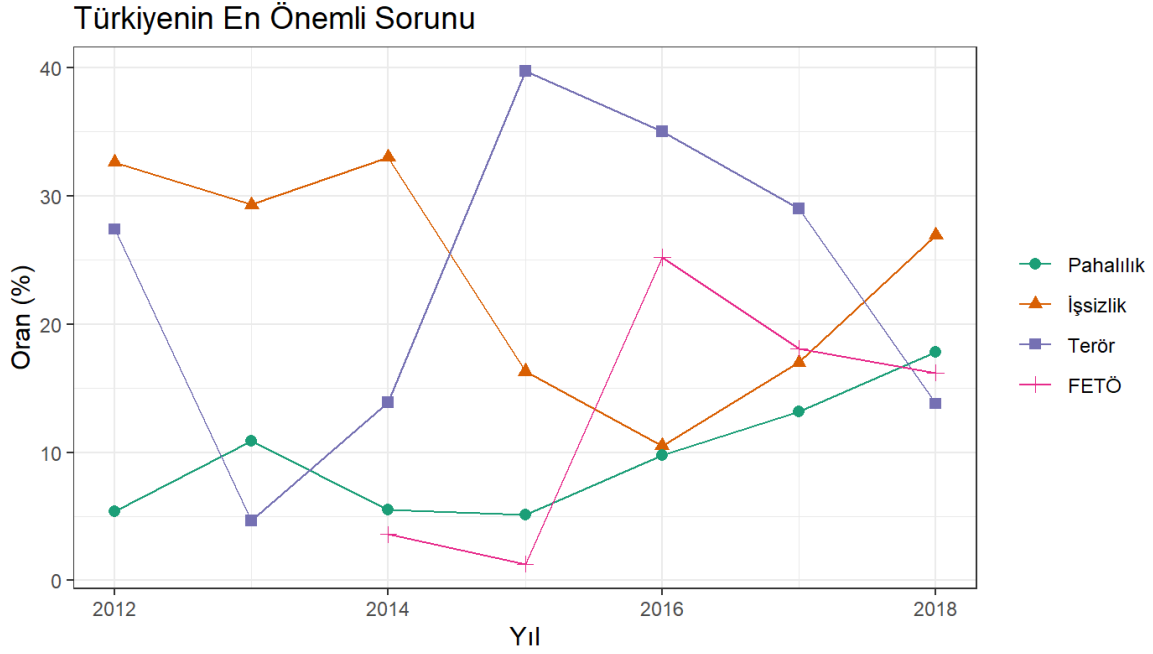

Şekil 52- Twitter konu modeli günlük yaşam teması altındaki konuların zamana dağılımı

Kamu Gündemi Anket Sonuçları

Bu kısımda CTRS TSSEA raporlarına göre kamuoyunun ilgili yıldaki anlık gündemleri açıklanacaktır (Aydın vd., 2016: 17, 2017, 2017). Raporlar “Türkiye’nin en önemli sorunu nedir?” sorusuna verilen cevaplar üzerine temellenmiştir. Bu sorulara verilen cevaplar Şekil 53’te belirtilmiştir. İşsizlik 2012 yılında en önemli sorunken 2015’te terör ve 2016’da FETÖ’nün gerisine düşmüştür. Buna rağmen 2018 yılında işsizlik ve pahalılık tekrar en önemli sorun olarak gündeme gelmiştir. FETÖ 2014 yılında bir sorun olarak göze çarpmazken 15 Temmuz sonrası en önemli sorunlar arasında görünmektedir. 2015 yılında gerçekleşen saldırılar sonucunda terör Türkiye’nin en önemli sorunu olarak gündemde en

üst sıraya çıkmıştır, 2018 sonrası ise terör FETÖ sorunuyla birlikte işsizlik ve pahalılık sorunlarının gerisine düşmüştür.

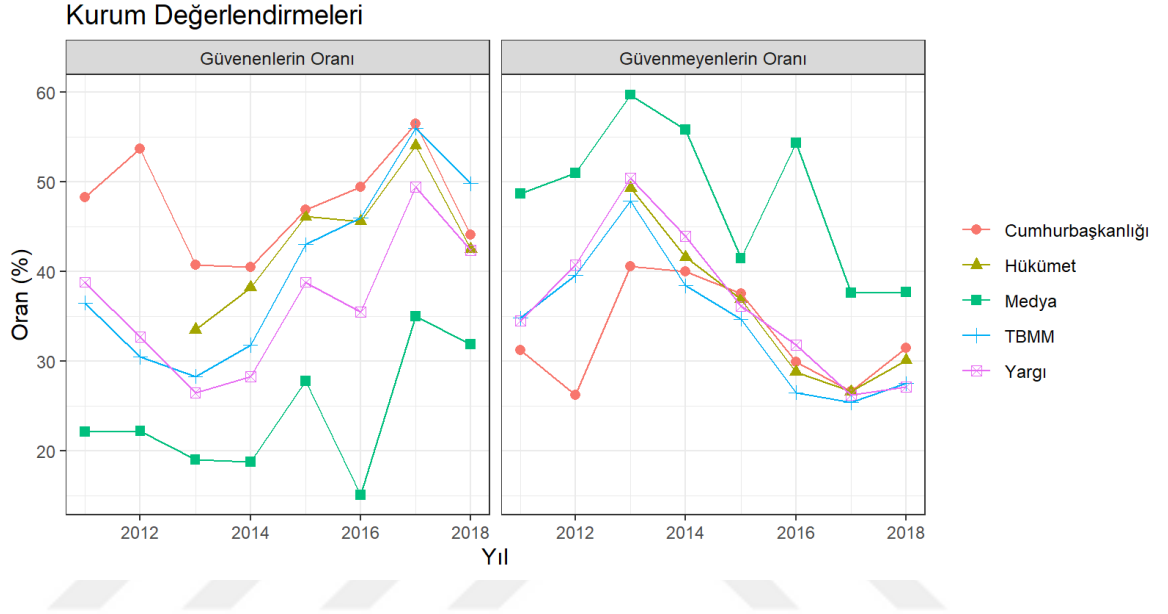

Şekil 53- TSSEA raporlarına göre kamu gündemi en önemli sorunun zamana göre dağılımı

2016 raporuna göre Türkiye’de kutuplaşmanın kırılma noktası laik-Müslüman olarak öne çıkmaktadır. Laikliği en önemli kırılma noktası olarak düşünen seçmen CHP seçmenidir ve %60’ı bu şekilde düşünmektedir. Benzer biçimde AKP seçmeni de "laiklik-Müslümanlık" eksenini en önemli kırılım olarak görmektedir. Sağ ve sol değerler ise diğer eksenini oluşturmaktadır. Sağ-sol kırılımın en önemli kırılım olduğunu düşünen seçmen ise HDP seçmeni olarak ön plana çıkmaktadır. HDP seçmeni batılı-doğulu kırılımını hem 2015'te hem de 2016'da en önemli sorun olarak görmemiştir; 2015'te %20,7 olan oran 2016'da %8,7'ye düşmüştür.

Katılımcıların kurumlara olan güven oranları Şekil 54’te gösterilmiştir. Grafik iki boyutlu olarak ele alınırsa bir ekseninde güvenme diğer ekseninde ise güvenmeme vardır. Cumhurbaşkanlığına olan güven 2012-2017 arasında en üst sıralarda yer alırken ilk defa

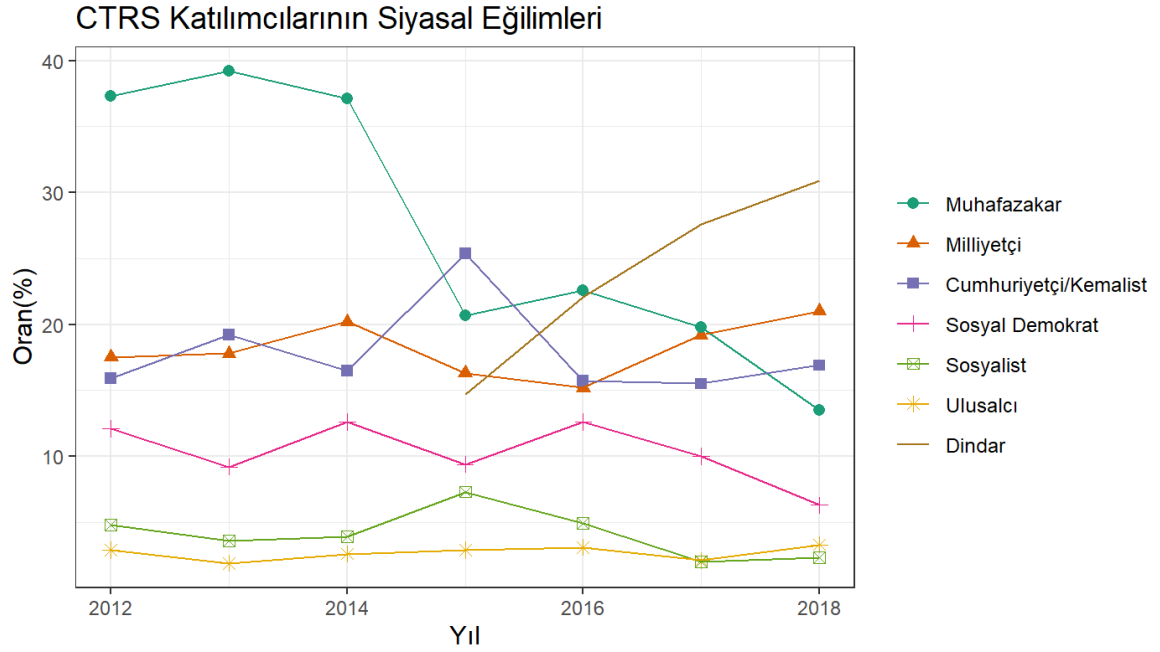
2018’de ikinci sıraya gerilemiştir. Medyaya olan güven 2016’ta dibe vurduktan sonra takip eden yıllarda yükselmiştir. Buna karşın medya 2012-2018 yılları arasında en fazla güvenilmeyen kurumdur. Meclise olan güven 2018 yılında ilk defa cumhurbaşkanlığının üzerine çıkmıştır.

Şekil 54- TSSEA raporlarına göre kamu gündemi kurumlara güvenin zamana göre dağılımı

Siyaset

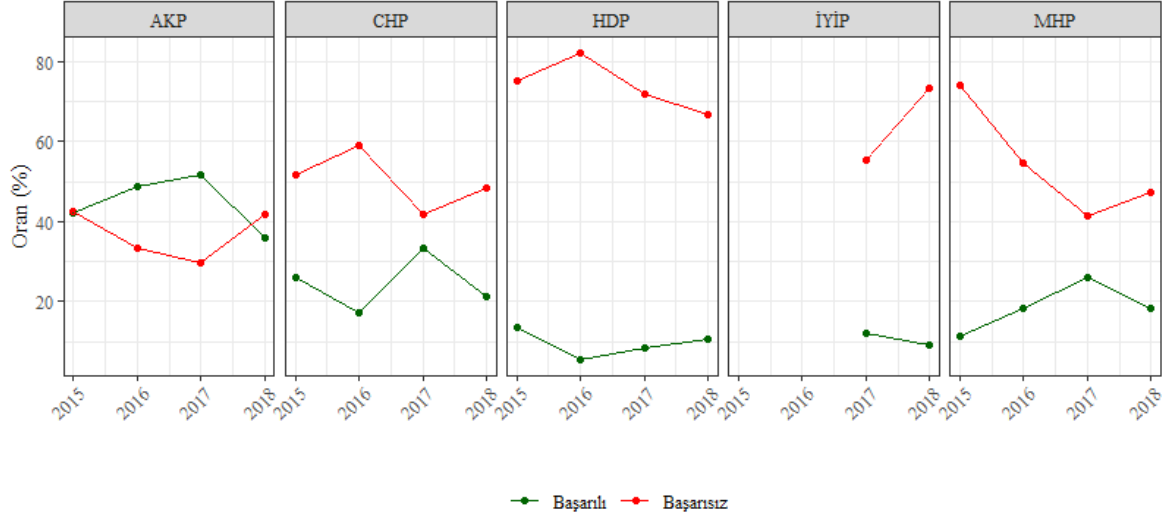
CTRS Katılımcılarının siyasal eğilimleri Şekil 55’te gösterilmektedir. Kendilerini muhafazakâr ve dindar olarak tanımlayanların %40±5 bandında seyrettiği görülmektedir. Kemalist/Cumhuriyetçi kimliğinin seyri 2015 yılında yükselse de genel olarak %16 ile %20 arasındadır. Buna karşın sosyal demokrat ve sosyalist kimliğe sahip olduğunu ifade eden kişilerde 2016 sonrası azalma görülmektedir. 2016 sonrası yükselen siyasal eğilimler ulusalcılık ve milliyetçiliktir.

Şekil 55- TSSEA raporlarına göre kamuoyu anketi katılımcılarının kendilerini nasıl tanımladıklarının oranlarını gösterir şekil

2016 yılında katılımcıların %44'ü AKP'yi %23'ü CHP'yi %10'u MHP'yi ve %5,4'ü HDP'yi tercih edeceklerini belirtirken %52,2'si aslan HDP'ye oy vermeyeceğini ifade etmiştir. Sosyalistlerin %73,5'i asla AKP'ye oy vermeyeceğini belirtmiştir. Benzer biçimde dindarların %62,9'u, muhafazakârların da %68,6'sı ve milliyetçilerin %70'i HDP'ye asla oy vermem demiştir. HDP'lilerin %77'si ve CHP'lilerin %50,8'i AKP'ye MHP'lilerin %79,1'i ve AKP'lilerin %70,2'si de HDP'ye asla oy vermeyeceğini belirtmiştir. Diğer partililerin asla oy vermem dediği partilerde bu denli yüksek bir kırılım yoktur (Aydın vd., 2016: 99-101).

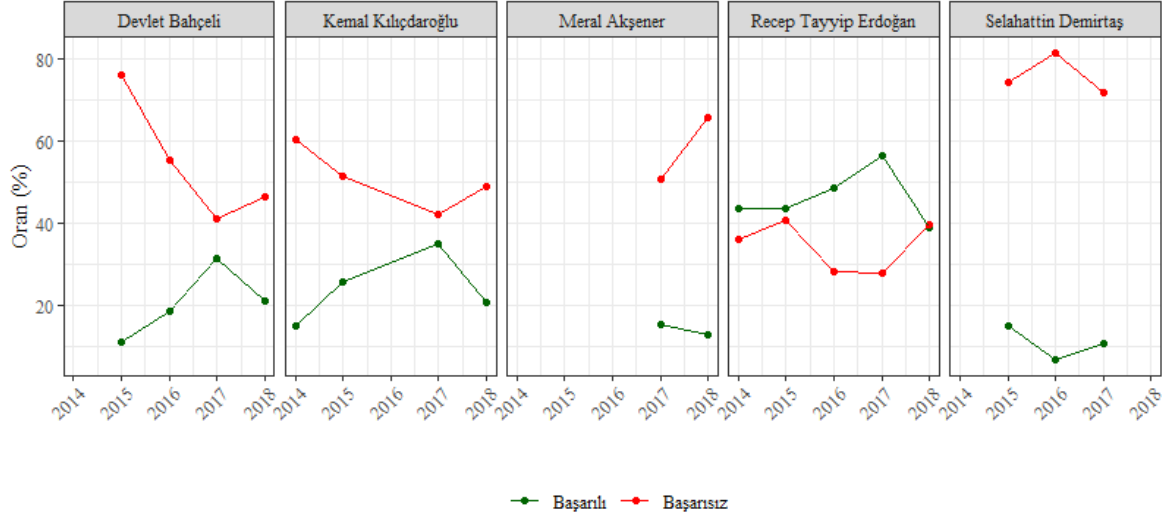
Kamuoyu Yoklamalarına Göre Partileri Başarılı/Başarısız Bulma Oranı

Şekil 56- Kamu gündemi siyasi parti değerlendirmelerinin zamana göre dağılımı. Grafik TSSEA raporlarından üretilmiştir.

Şekil 56'da katılımcıların siyasi partileri başarılı ve başarısız bulma oranları gösterilmektedir. AKP 2015-2017 yılları arasında olumlu bir seyir izlerken 2018 yılında yaklaşık 15 puan düşüş yaşamıştır. CHP ve MHP yıllara göre inişli çıkışlı bir seyir göstermektedir. 2016 sonrası HDP üzerindeki olumsuz görünüm olumlu yöne dönmüştür. İYİP'te tam tersi bir durum göze çarpmaktadır.

Kamuoyu Yoklamalarına Göre Liderleri Başarılı/Başarısız Bulma Oranı

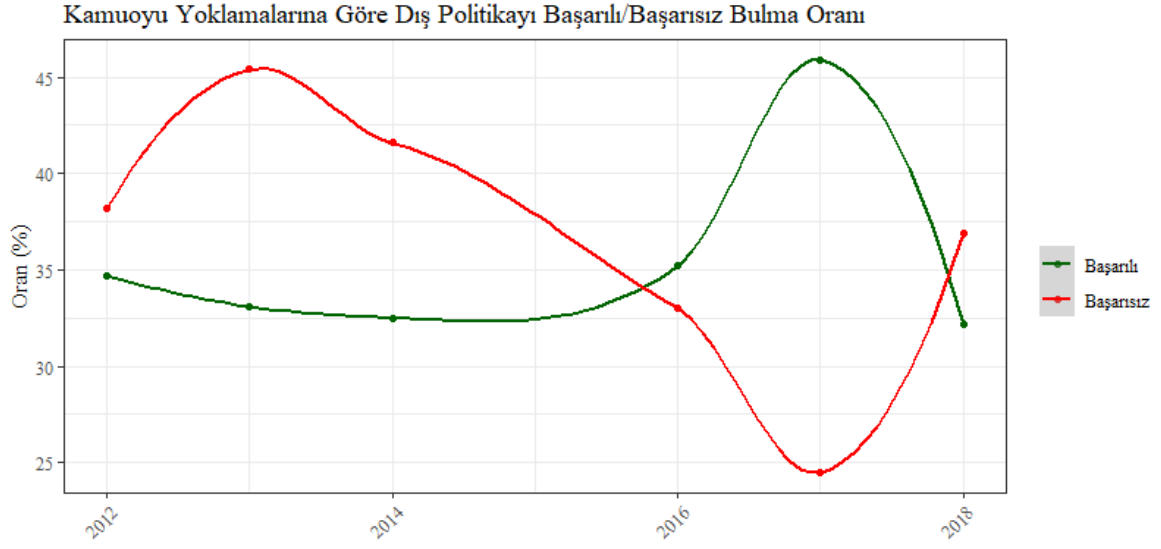

Şekil 57 - TSSEA raporlarına göre kamu gündemi lider değerlendirmelerinin zaman göre dağılımı

Şekil 57’de katılımcıların siyasi parti liderlerini başarılı veya başarısız bulma oranları gösterilmektedir. 2015-2016 yıllarında Recep Tayyip Erdoğan, Kemal Kılıçdaroğlu ve Devlet Bahçeli olumlu bir görünüme sahip olsalar da 2017 yılı sonrasında halkın liderleri başarılı bulma oranlarında düşüş göze çarpmaktadır.

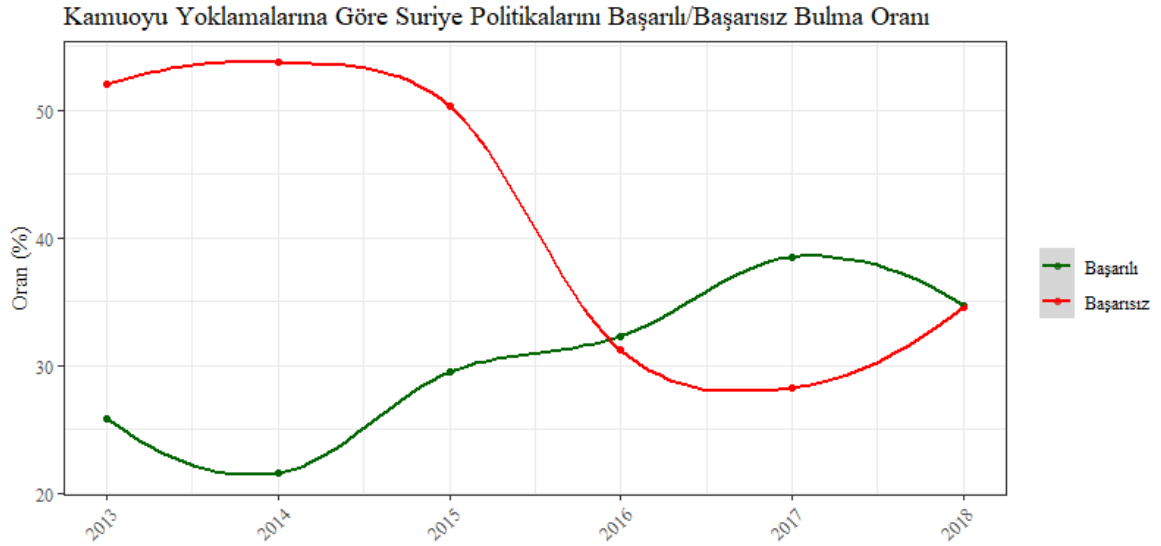
Dış Politika

Şekil 58’de katılımcıların hükümetin dış politika başarısı hakkındaki görüşleri sunulmaktadır. 2013’e kadar dış politikayı başarısız bulanlar artsa da daha sonra 2017’ye kadar dış politikayı başarısız bulma oranları azalma eğilimi göstermiştir. Buna karşın 2016’ya kadar dış politikayı başarılı bulanlarda ciddi bir değişim olmamıştır. 2017 yılında dış politikanın başarılı olduğunu söyleyenlerde 10 puanlık bir artış gözlenmiştir. 2018’de bu oran ciddi bir düşüş yaşamıştır.

Şekil 58- TSSEA raporlarına göre kamu gündemi dış politika değerlendirmelerinin zamana göre dağılımı

Şekil 59 katılımcıların hükümetin Suriye politikası hakkındaki görüşlerini yansıtmaktadır. Olumsuz tablo 2016 yılında dengeye ulaşmış ancak 2018 yılında iki eğilim %35 bandında tekrar birleşmiştir.

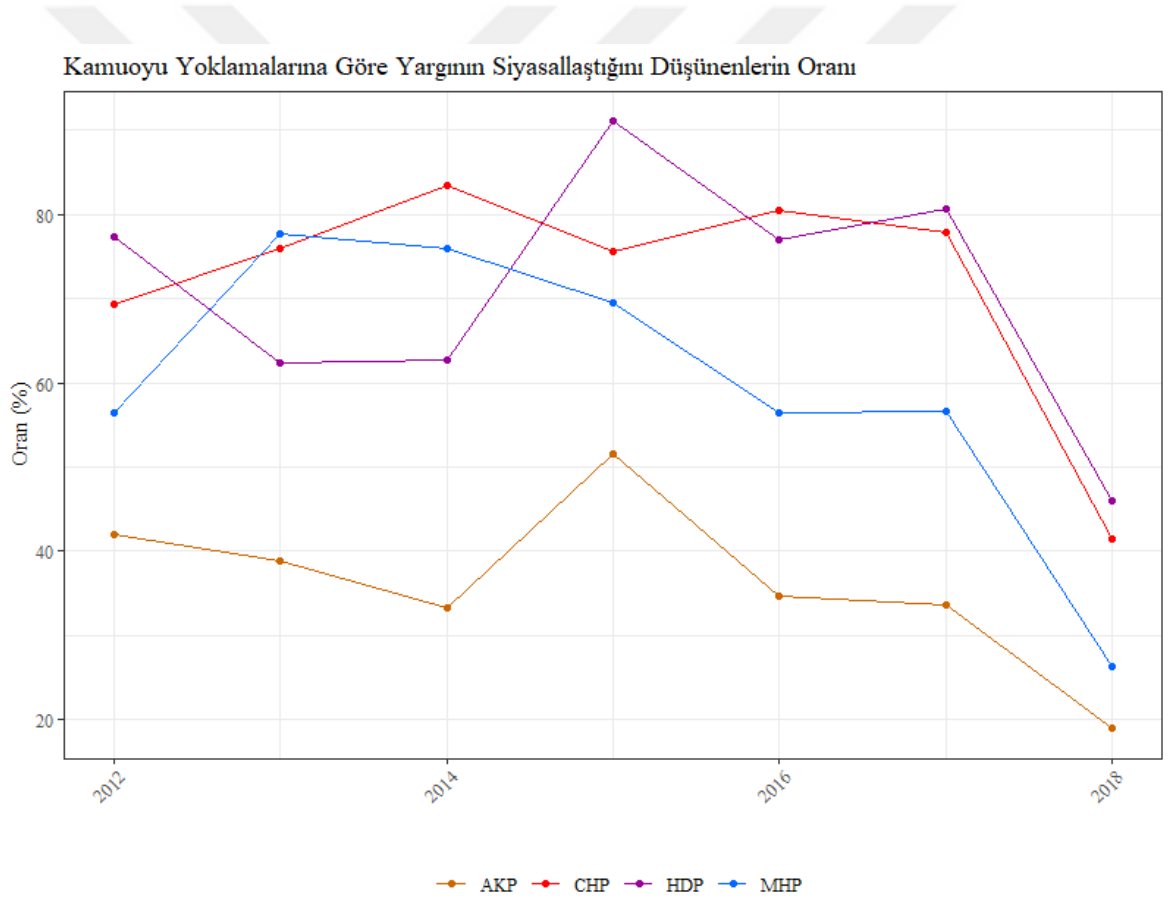

Şekil 59 - TSSEA raporlarına göre kamu gündemi hükümetin Suriye politikası değerlendirmelerinin zamana göre dağılımı

Adalet/Hukuk

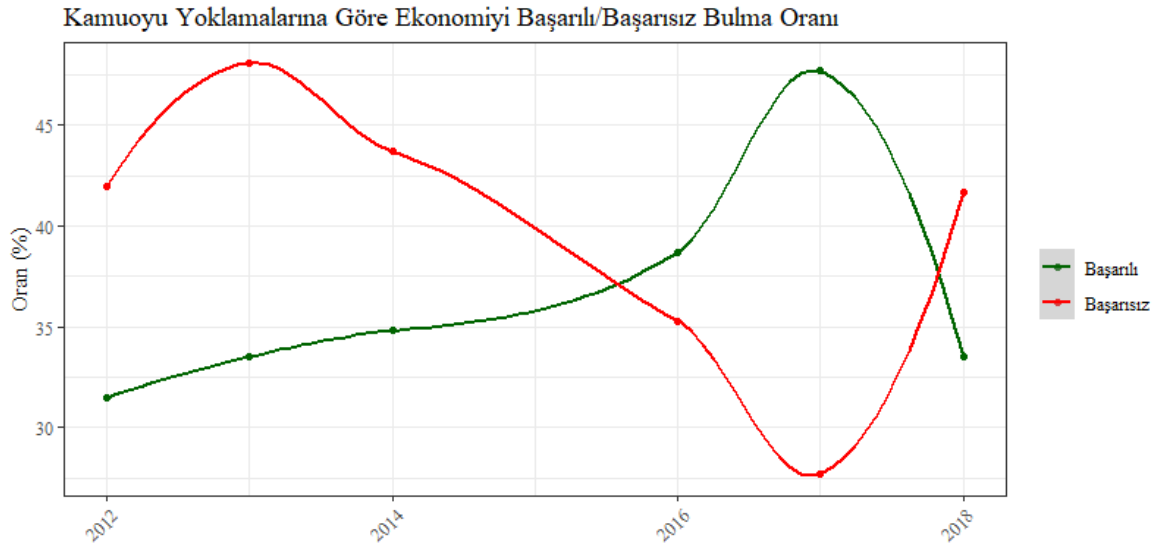
Şekil 60 2012-2018 yılları arasında yargının parti aidiyetine göre siyasallaştığını düşünenlerin oranlarını göstermektedir. Buna göre AKP mensupları arasında yargının siyasallaştığını düşünenlerin oranı sadece 2015 yılında bir artış göstermiştir. Zaman içerisinde MHP mensupları arasında bu oran önemli ölçüde düşmüştür. 2018 yılında CHP ve HDP mensupları arasında da yargının siyasallaştığını düşünenlerin oranı %50'nin altına düşmüştür.

Şekil 60 - TSSEA raporlarına göre kamu gündemi yargı değerlendirmelerinin zamana göre dağılımı

Ekonomi

Ekonomi başarısına ilişkin katılımcıların görüşleri Şekil 61’de gösterilmiştir. Buna göre ekonomiyi başarılı bulanların oranı 2012-2017 yılları arasında yükselen bir eğilim göstermiştir. Ancak 2018 yılında bu oranda yaklaşık 14 puanlık bir düşüş gözlenmiştir. Bu grafiğin yansıması ekonomiyi başarısız bulanların oranında görünmektedir.

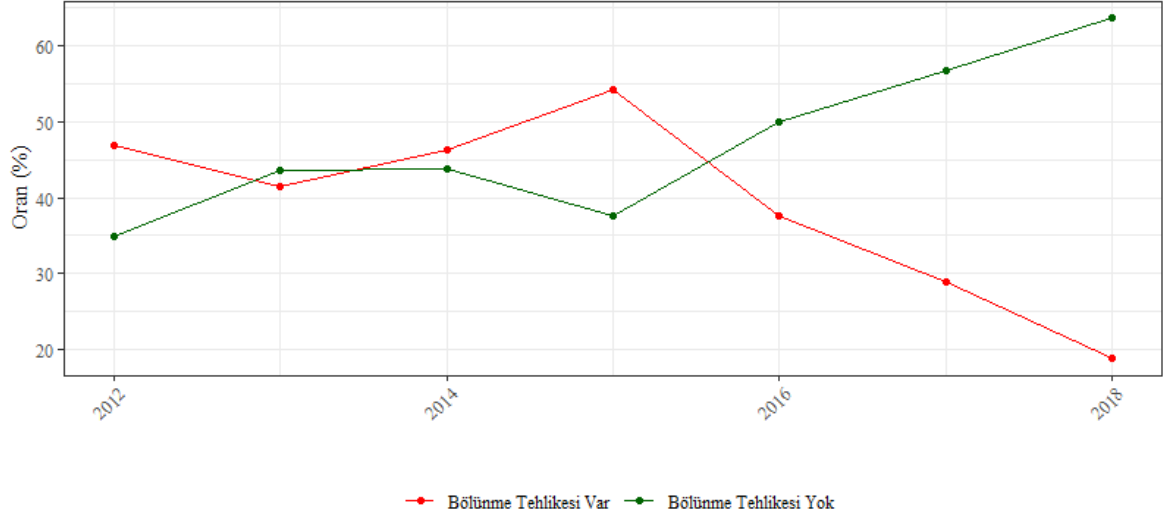

Şekil 61 - TSSEA raporlarına göre kamu gündemi ekonomi değerlendirmelerinin zamana göre dağılımı

Güvenlik

Şekil 62 katılımcıların Türkiye’nin bir bölünme tehlikesi içinde olup olmadığına dair verdiği yanıtları göstermektedir. 2015 yılında ülkenin bölüneceğini düşünenlerin oranı %50’nin üzerine çıkmıştır. Ancak 2018’de bu oran %20 bandının altına inmiştir.

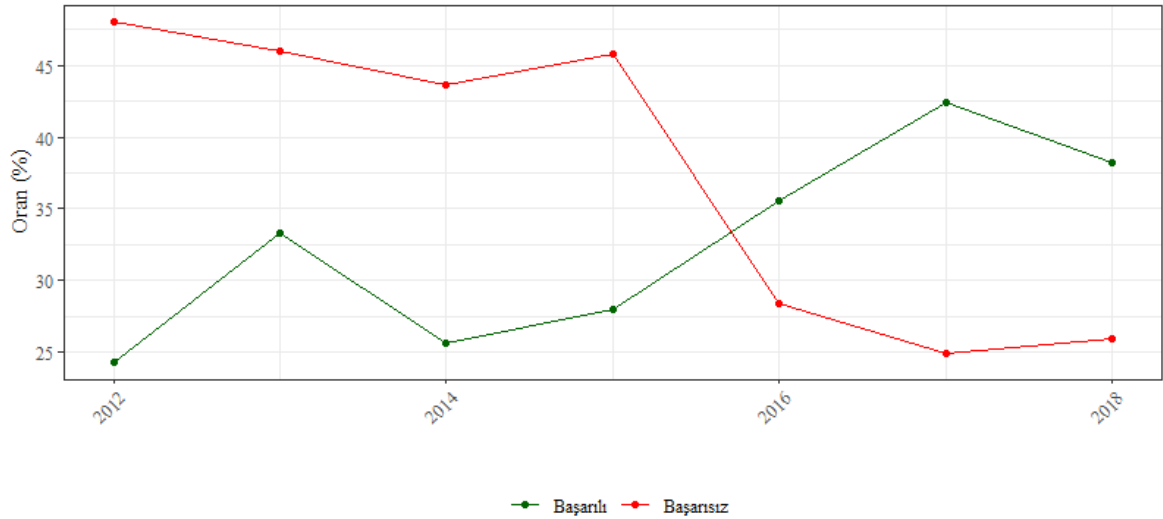
Kamuoyu Yoklamalarına Göre Bölünme Tehlikesi Algılama Durumu

Şekil 62 - TSSEA raporlarına göre kamu gündemi ülke bütünlüğü değerlendirmelerinin zamana göre dağılımı

Şekil 63 hükümetin PKK ile mücadelesine ilişkin görüşleri göstermektedir. 2016 yılına kadar olumsuz seyreden tabloda bu yıldan sonra mücadelenin başarılı olduğunu düşünenlerin oranı artmıştır.

Kamuoyu Yoklamalarına Göre PKK ile Mücadeleyi Başarılı/Başarısız Bulma Oranı

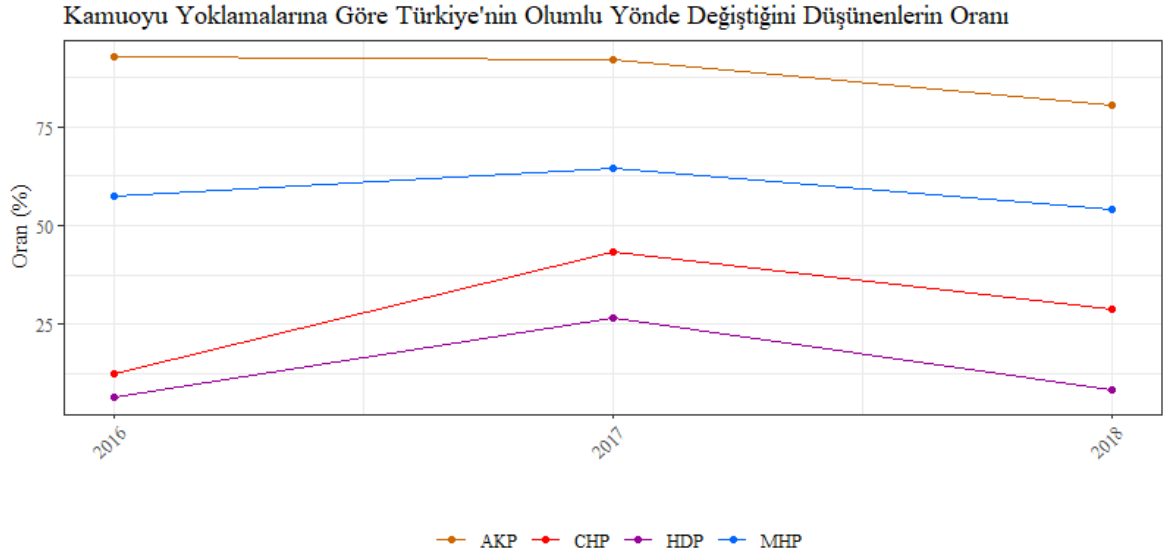

Şekil 63 - TSSEA raporlarına göre kamu gündemi terörle mücadele değerlendirmelerinin zamana göre dağılımı

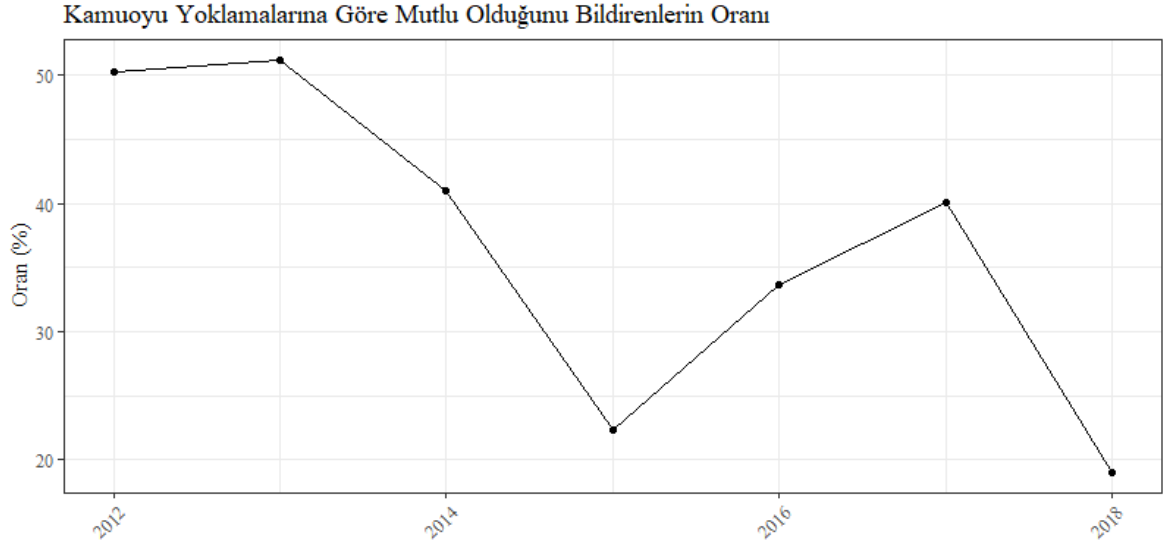
Günlük Yaşam

Şekil 64 partilere göre Türkiye’de bir değişim olduğunu düşünenlerin bu değişimin hangi yönde olduğuna ilişkin görüşleri göstermektedir. Sırasıyla değişimin olumlu olduğunu düşünen partililer AKP, MHP, CHP ve HDP şeklinde sıralanmıştır.

Şekil 65 Türkiye’de yaşamaktan mutlu olduğunu ifade eden katılımcıların oranlarını göstermektedir. 2012 yılında bu oran %50 bandındayken 2018 yılına gelindiğinde %20 bandına düşmüştür. 2015 yılında yerel minimum ve 2017 yılında yerel maksimum olsa da zaman içinde 30 puanlık bir düşüş görülmektedir.

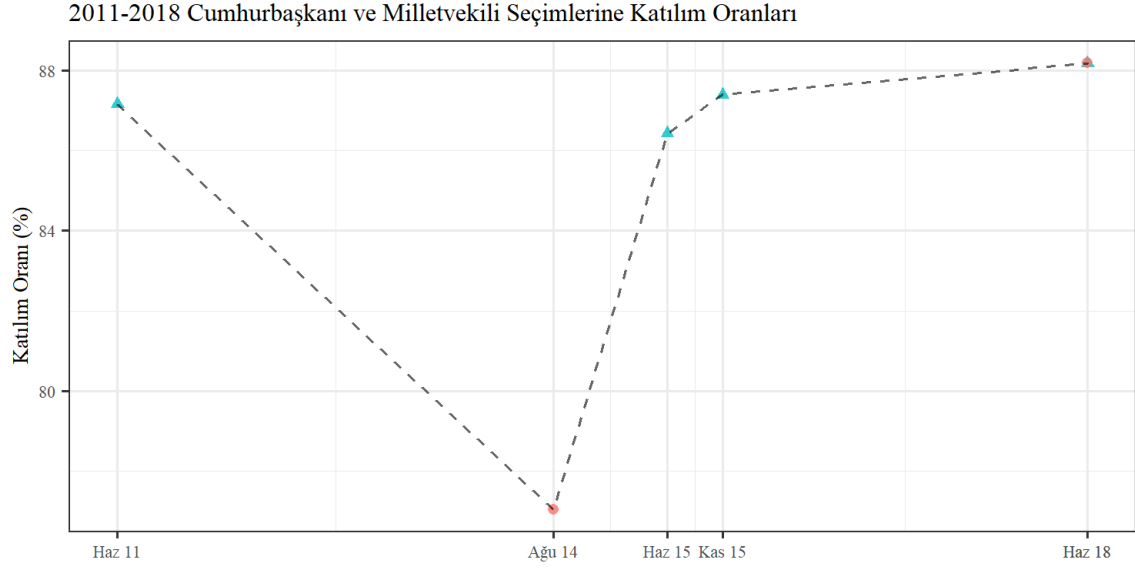
Şekil 64 - TSSEA raporlarına göre kamu gündemi değişim değerlendirmelerinin zamana göre dağılımı

Şekil 65 - TSSEA raporlarına göre kamu gündemi mutluluk değerlendirmelerinin zamana göre dağılımı

3.13.2 Seçim Sonuçları

Araştırmada YSK'ya göre kesinleşen yurtiçi seçim sonuçları esas alınmış bütün oranlar, istatistikler, sayılar ve karşılaştırmalar bu değerler üzerinden verilmiştir. Yurtdışında ve gümrüklerde kullanılan oylar araştırmaya dahil edilmemiştir. Adaylar ve partiler ilgili seçim için aldıkları oy oranlarına göre sıralanmışlardır.

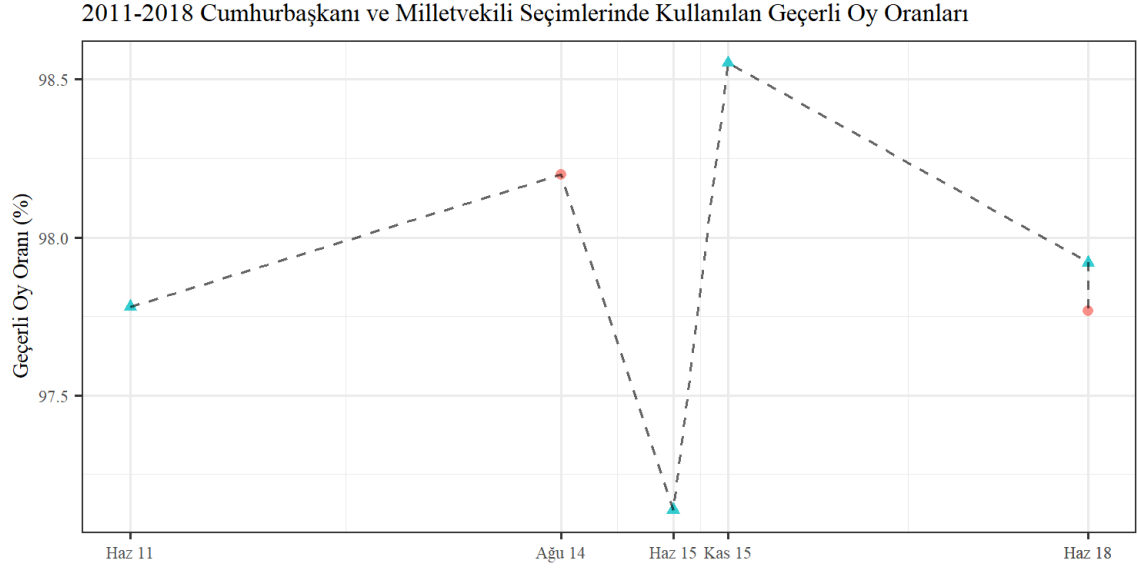
Şekil 66 - YSK yurtiçi seçmen verilerine göre 2011-2018 arası seçimlere katılım oranları

24. dönem milletvekili seçimlerine katılım %87, 25. dönem milletvekili seçimlerine katılım %86 olarak ölçülmüştür. Bu iki seçim arasında gerçekleştirilen 2014 cumhurbaşkanı seçimine katılım ise %77'tir. 26. dönem milletvekili seçimlerinde katılım %87 olarak gerçekleşmiştir. 27'inci dönem milletvekili seçimleri ve cumhurbaşkanı seçimlerine katılım %88'dir⁶⁵.

Şekil 67'de seçimlerdeki geçerli oy oranları verilmiştir. Geçerli oy oranları incelendiğinde ise önemli bir fark olmadığı görülmektedir. Belirlenen tarihler arasında en yüksek geçerli oy oranı %98,6 en düşük %97,1'dir. En düşük geçerli oy oranı Haziran 2015 seçimlerinde ve en yüksek oy oranı Kasım 2015 seçimlerindedir. İki seçim arasındaki geçersiz oylarda 645 bin azalma olduğu ve oy kullananlarda 788 binlik bir artış görülmektedir. Ayrıca çok büyük bir fark olmasa da 2018 cumhurbaşkanı seçimlerindeki

⁶⁵ Oranlara yurt dışı ve gümrüklerde verilen oylar dahil edilmemiştir, yurt içi seçmenlerin seçimlere katılma oranları verilmiştir.

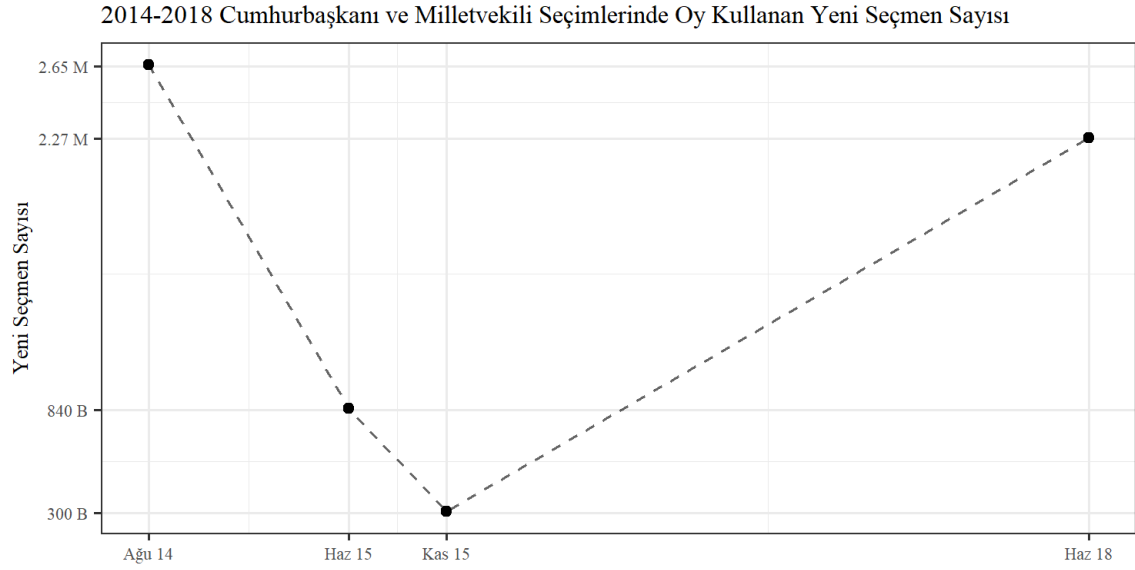
geçersiz oylar 27. dönem milletvekili seçimlerindeki geçersiz oylardan fazladır. İki seçim arası geçerli oy farkı yaklaşık olarak 69 bindir⁶⁶.

Şekil 67- 2011-2018 arası seçimlerde yurtiçi geçerli oy oranları

Yurt içi seçmenler göz önüne alındığında 24. dönem milletvekili seçimlerinde oy kullanabilecek kayıtlı seçmen sayısı 50.237.343 iken bu sayı 27. dönem milletvekili seçimlerine gelindiğinde 56.322.632'ye çıkmıştır. Bu sayılar her yıl ortalama 865.263 seçmenin oy kullanabildiği sonucuna ulaşmamızı sağlamaktadır. Ancak bu ortalama çok kaba bir çıkarımdır, nüfusun yaş ortalaması dağılımı hesaplamada göz önünde bulundurulmamıştır. Şekil 68 ilgili seçim için ilk defa oy kullanabilecek seçmen sayısını göstermektedir.

⁶⁶ Oranlara ve sayılara yurt dışı ve gümrüklerde verilen oylar dahil edilmemiştir

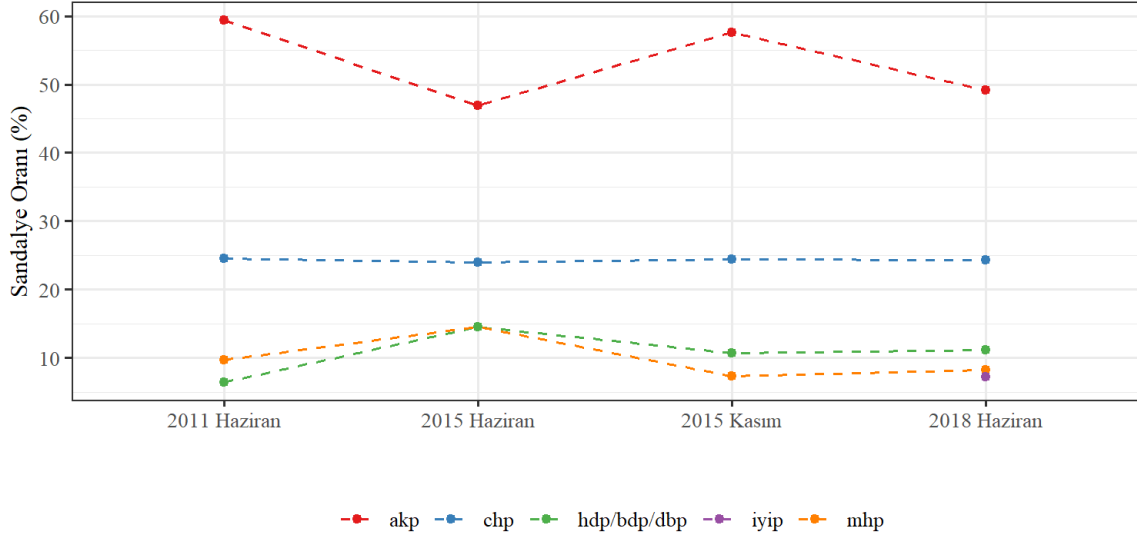
Şekil 68 - 2014-2018 yılları arasında ilk defa oy kullanan yurtiçi seçmen sayıları (tezde incelenen seçimler için kayıtlı seçmen sayıları temel alınarak hesaplanmıştır)

Şekil 69 incelendiğinde AKP'nin 2015 Haziran seçimlerinde ve 2018 seçimlerinde %50 parlamento çoğunluğunun altına düştüğü görülmektedir. CHP'nin bütün seçimlerde yaklaşık %24'lük sandalye oranında bir değişim görülmemektedir. MHP'nin 2015 Haziran seçimlerinden sonra sandalye oranında düşüş vardır. Benzer şekilde HDP'de 2015 Haziran sonrası sandalye oranında düşüş yaşasa da meclisteki üçüncü büyük parti konumuna gelmiştir. İYİP 2018 seçimlerinden sonra parlamentoda 43 sandalye almıştır.

Şekil 70 siyasi partilerin 25., 26. ve 27. dönem milletvekili seçimlerinde ilçelerde aldıkları oy oranlarına göre birincilerin yüzde kaç oy aldığını göstermektedir. Rahat anlaşılabilmesi için birincinin aldığı oy oranları üç grupta incelenmektedir. Bunlar %75 oy oranını aşarak birinci olanlar, %50 oy oranını aşarak birinci olanlar ve %50 altında oy oranıyla birinci olanlardır.

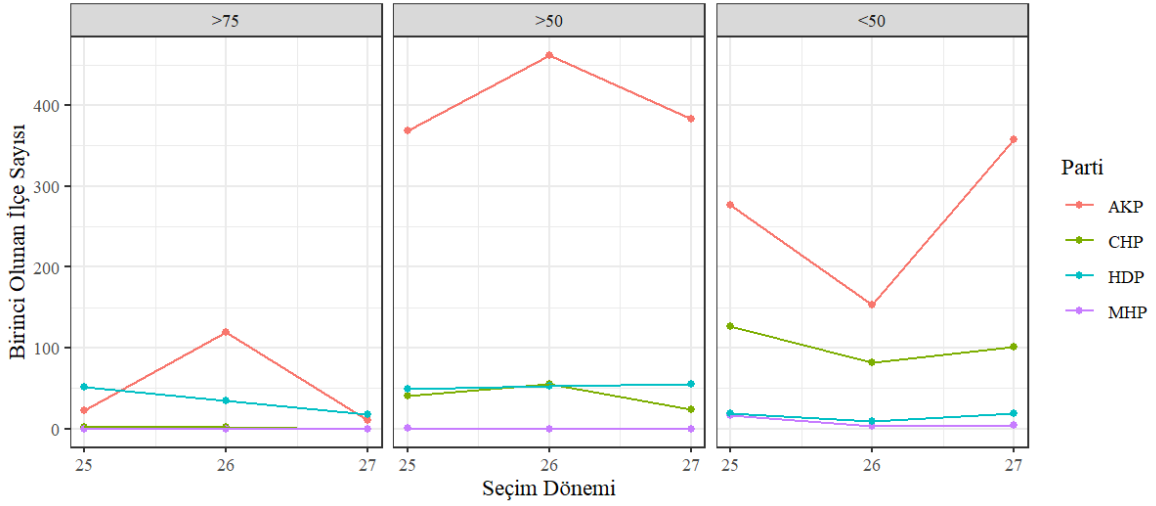
24., 25., 26. ve 27. Dönem Milletvekili Genel Seçimleri Sonucu TBMM Sandalye Dağılımı

Şekil 69- 2011-2018 yılları arasında yapılan seçimlere göre partilerin sandalye dağılımları

Birinci Partinin Oy Oranı Dağılımı

İlçelerde Alınan Oy Oranlarına Göre %75 ve %50 Oranlarını Aşarak ve %50 Altında Birinci Olma Durumu

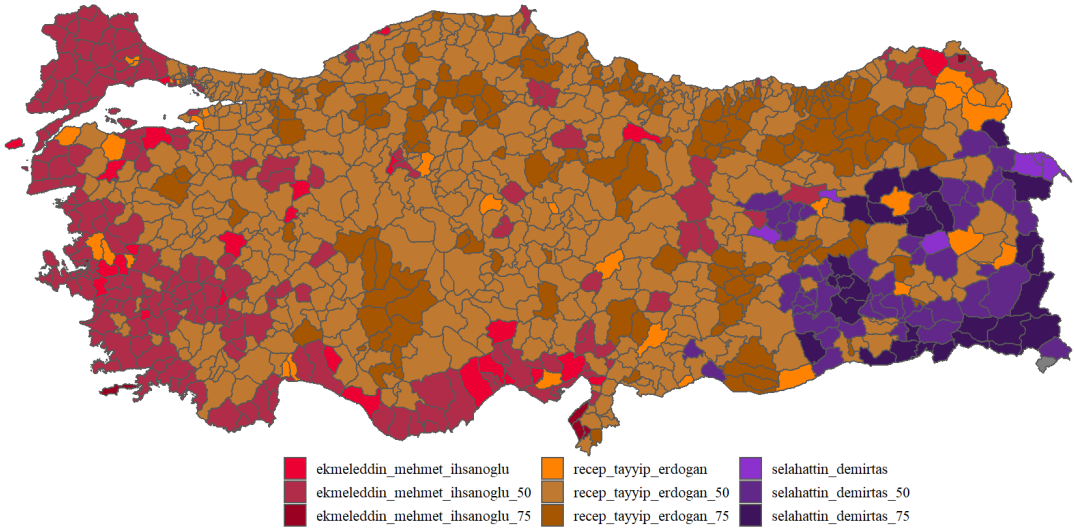
Şekil 70 - Partilerin Milletvekili Seçimlerinde Birinci Olmaları İlçe Sayıları

2014 Cumhurbaşkanlığı Seçimleri

10 Ağustos 2014 günü yapılan olan seçime Ekmeleddin İhsanoğlu, Recep Tayyip Erdoğan ve Selahattin Demirtaş kesin aday olarak katılmışlardır. Sonuçta yurtiçi, yurtdışı ve gümrük sandıklarında kullanılan geçerli oyların %51,79'unu Recep Tayyip Erdoğan alarak Türkiye'nin 12. Cumhurbaşkanı seçilmiştir (YSK, 2014; 12. Cumhurbaşkanlığı Seçim Sonuçları, 2014).

Yurt içi oylara göre birincilerin ülkeye dağılımı Şekil 71'de gösterilmiştir. İlçelerde alınan oy oranlarına göre Recep Tayyip Erdoğan 664, Ekmeleddin İhsanoğlu 231 ve Selahattin Demirtaş 77 ilçede birinci çıkmıştır. Aday isimlerinden sonra gelen 50 ve 75 sayıları o renge sahip ilçede adayın %50 veya %75 oy oranını aştığını göstermektedir. Herhangi bir sayı olmayan renkler adayın birinci çıktığını ancak %50'nin altında olduğunu göstermektedir.

12. Cumhurbaşkanlığı Seçimi Adayların Oy Dağılımı
Geçerli Oylara Göre İlçe Bazında Birinci Çıkan, %50 ve %75'i Aşan Aday

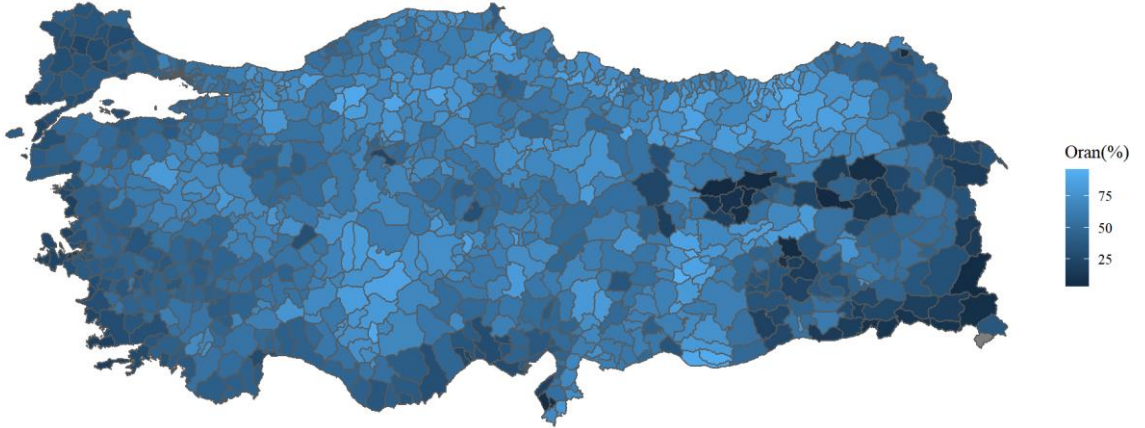

Şekil 71 - 12. Cumhurbaşkanlığı seçimi adayların birinci çıktığı ilçelerin coğrafi dağılımı

Recep Tayyip Erdoğan

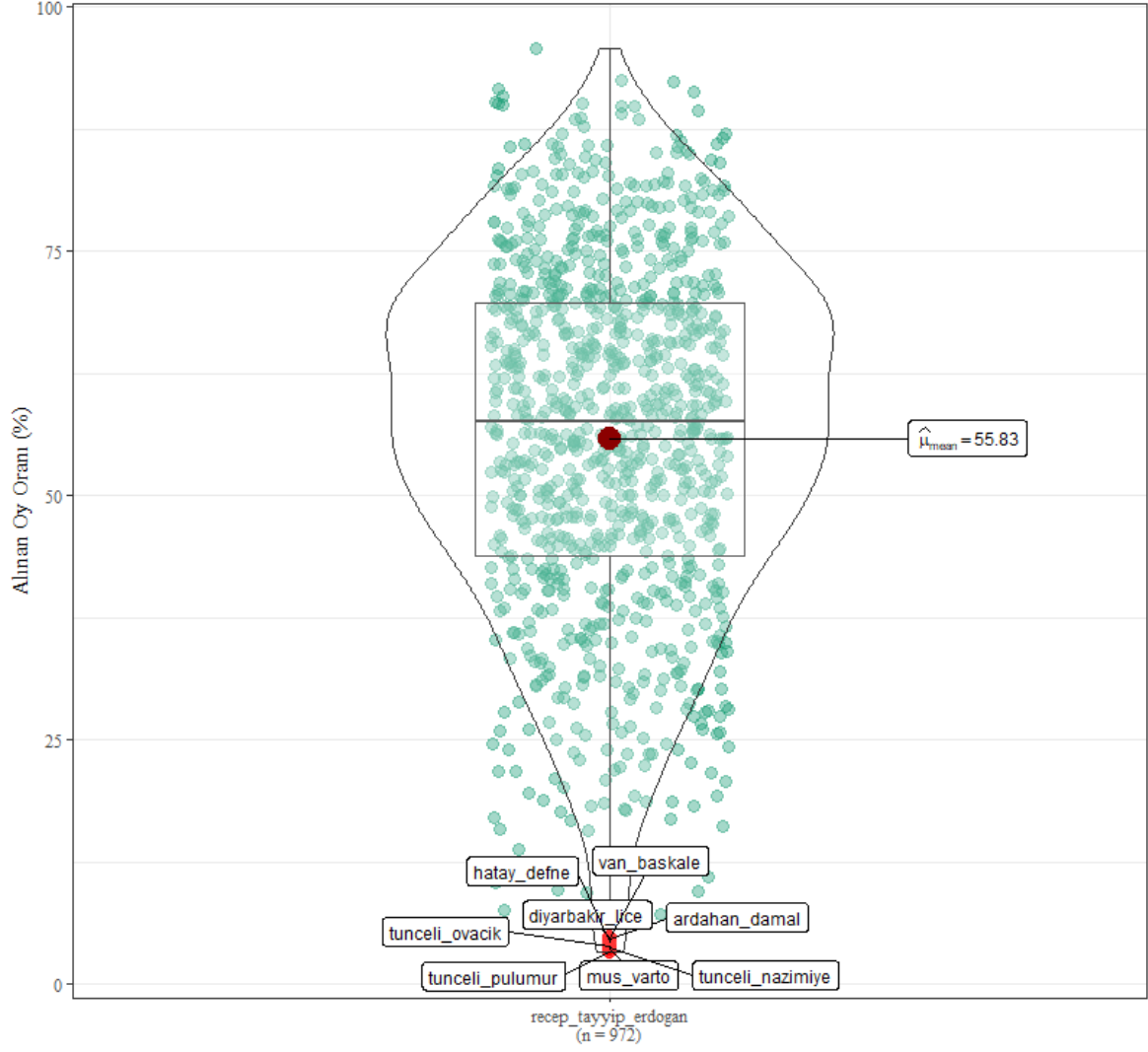
Recep Tayyip Erdoğan'ın birinci çıktığı 664 ilçenin 154'ünde %75'i ve 478'inde %50 oy oranını aşmıştır. 32 ilçede birinci olduğu halde %50'nin altında oy almıştır. 308 ilçede ise birinciliği diğer rakiplerine kaptırmıştır. Şekil 72'te Recep Tayyip Erdoğan'ın ilçelerden aldığı oy oranları gösterilmektedir. Şekil 73'te ilçelerde alınan oy oranlarına göre ayırık değerler tespit edilmiştir. Sekiz ilçede alınan düşük oylar diğerlerinden ayrılmıştır. Bu ilçelerin Güneydoğu Anadolu Bölgesinde oldukları görülmektedir.

12. Cumhurbaşkanı Seçimi Recep Tayyip Erdoğan'ın Aldığı Oyların Dağılımı
Geçerli Oylara Göre İlçe Bazında Alınan Oy Oranları

Şekil 72 - 12. Cumhurbaşkanı seçiminde Recep Tayyip Erdoğan'ın ilçelerde aldığı oy oranlarının coğrafi dağılımı

12. Cumhurbaşkanlığı Seçimi İlçe Oy Oranları: Recep Tayyip Erdoğan
Yurtiçi Geçerli Oylara Göre İlçelerde Alınan Oy Oranları

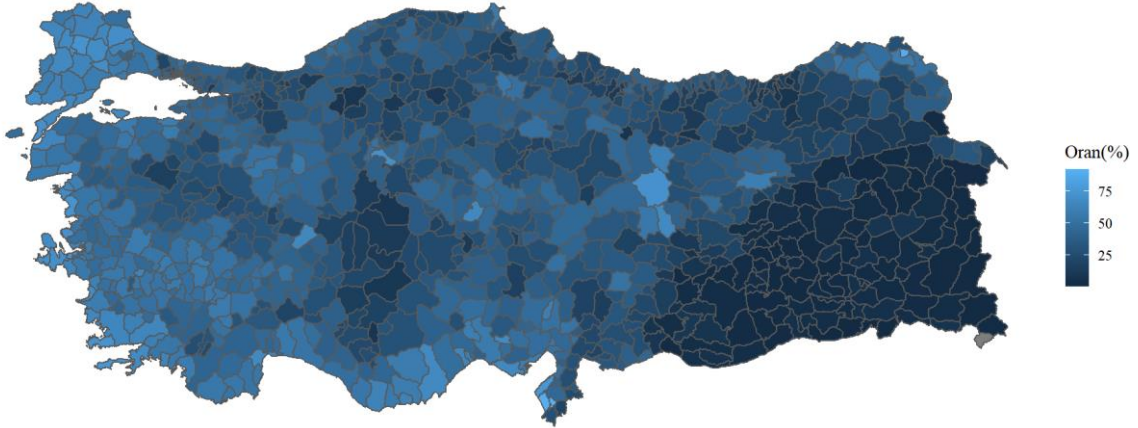

Şekil 73- - 12. Cumhurbaşkanlığı seçiminde Recep Tayyip Erdoğan'ın ilçelerde aldığı oy oranlarına göre ayrılan ilçeler

Ekmeleddin İhsanoğlu

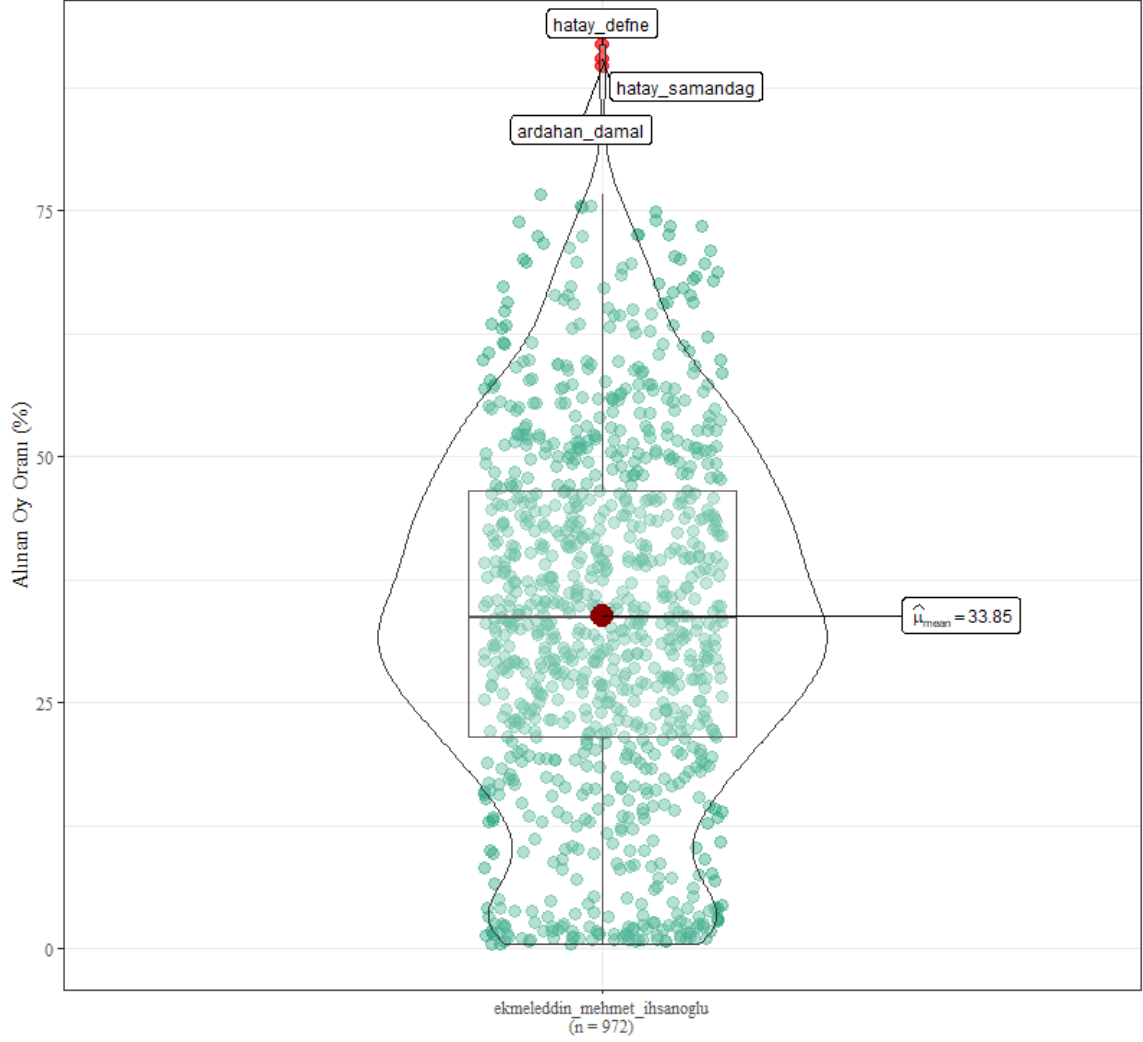
Ekmeleddin İhsanoğlu'nun birinci çıktığı 231 ilçenin 7'sinde %75'i ve 195'inde %50 oy oranını aşmıştır. 29 ilçede birinci olduğu halde %50'nin altında oy almıştır. Şekil 74'te Ekmeleddin İhsanoğlu'nun ilçelerden aldığı oy oranları gösterilmektedir. Şekil 75'te ilçelerde alınan oy oranlarına göre ayırık değerler tespit edilmiştir. Recep Tayyip Erdoğan'dan farklı olarak Ekmeleddin İhsanoğlu'nun fazla oy aldığı ilçeler diğerlerinden ayrılmıştır. Bu üç ilçe Hatay Defne ve Samandağı, ve Ardahan Damal'dır.

12. Cumhurbaşkanlığı Seçimi Ekmeleddin İhsanoğlu'nun Aldığı Oyların Dağılımı
Geçerli Oylara Göre İlçe Bazında Alınan Oy Oranları

Şekil 74- 12. Cumhurbaşkanlığı seçiminde Ekmeleddin İhsanoğlu'nun ilçelerde aldığı oy oranlarının coğrafi dağılımı

12. Cumhurbaşkanlığı Seçimi İlçe Oy Oranları: Ekmeleddin İhsanoğlu
Yurtiçi Geçerli Oylara Göre İlçelerde Alman Oy Oranları

Şekil 75- 12. Cumhurbaşkanlığı seçiminde Ekmeleddin İhsanoğlu'nun ilçelerde aldığı oy oranlarına göre ayrılan ilçeler

Selahattin Demirtaş

Selahattin Demirtaş'ın birinci çıktığı 77 ilçenin 27'sinde %75'i ve 44'ünde %50 oy oranını aşmıştır. 6 ilçede birinci olduğu halde %50'nin altında oy almıştır. Şekil 76'da

Selahattin Demirtaş'ın ilçelerden aldığı oy oranları gösterilmektedir. Şekil 77'de ilçelerde alınan oy oranlarına göre ayırık değerler tespit edilmiştir. Selahattin Demirtaş'ın yaklaşık %25'ten fazla oy aldığı ilçeler diğerlerinden ayrılmıştır. Bunun sebebi olarak adayın oylarının çoğunu sınırlı bir coğrafyadan alması gösterilebilir.

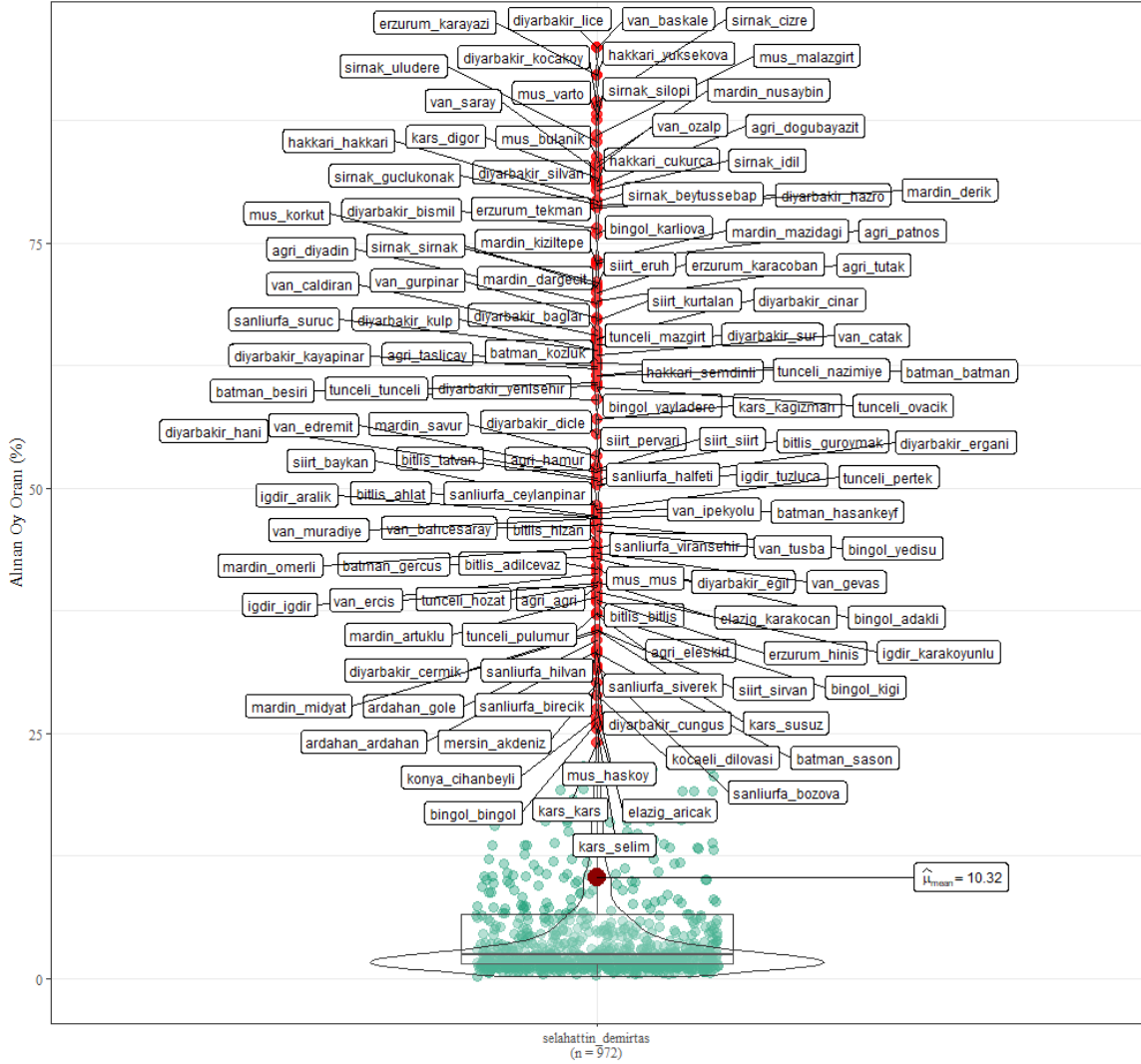
12. Cumhurbaşkanı Seçimi Selahattin Demirtaş'ın Aldığı Oyların Dağılımı
Geçerli Oylara Göre İlçe Bazında Alınan Oy Oranları

Şekil 76- 12. Cumhurbaşkanı seçiminde Selahattin Demirtaş'ın ilçelerde aldığı oy oranlarının coğrafi dağılımı

12. Cumhurbaşkanlığı Seçimi İlçe Oy Oranları: Selahattin Demirtaş
Yurtiçi Geçerli Oylara Göre İlçelerde Alman Oy Oranları

Şekil 77- 12. Cumhurbaşkanlığı seçiminde Selahattin Demirtaş'ın ilçelerde aldığı oy oranlarına göre ayrılan ilçeler

25'inci Dönem Milletvekili Seçimleri

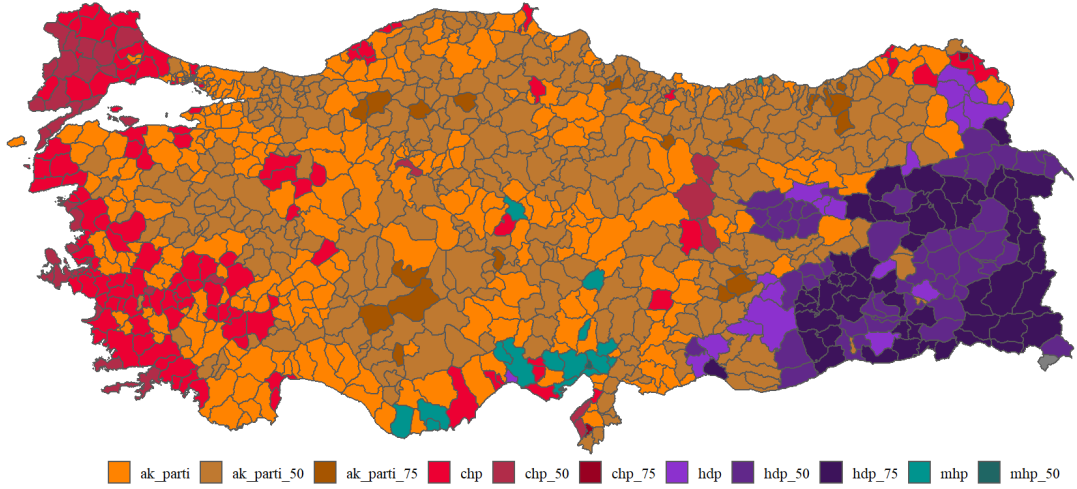
7 Haziran 2015 tarihinde yapılan seçimlere 20 parti katılmıştır. Yurtiçi seçmen oylarının %40,66'sını AKP, %25,13'ünü CHP, %16,45'ini MHP ve %12,96'sını da HDP

almıştır. Bu partiler dışında SP %2,07 oy almış diğer partiler %1'i aşamamışlardır. Bağımsızların toplamı %1,08 olmuştur. Yurtiçi oylara gümrüklerde ve yurtdışında kullanılan oylar da eklendiğinde 550 sandalyenin dağılımı AKP 258, CHP 132, HDP 80, MHP 80 sandalye kazanmıştır. (25. Dönem Milletvekili Genel Seçim Sonucu: Siyasi Partilerin Çıkardıkları Milletvekili ile Bağımsızların Sayısı, 2015).

Şekil 78 birincilerin coğrafi dağılımını göstermektedir. AKP 669, CHP 169, HDP 119 ve MHP 17 ilçede alınan oy oranlarına göre birinci olmuştur. Parti isimlerinden sonra gelen 50 ve 75 sayıları o renge sahip ilçede partinin %50 veya %75 oy oranını aştığını göstermektedir. Herhangi bir sayı olmayan renkler partinin birinci çıktığını ancak %50'nin altında olduğunu göstermektedir.

25. Dönem Milletvekili Genel Seçimi Partilerin Oy Dağılımı
Geçerli Oylara Göre İlçe Bazında Birinci Çıkan, %50 ve %75'i Aşan Parti

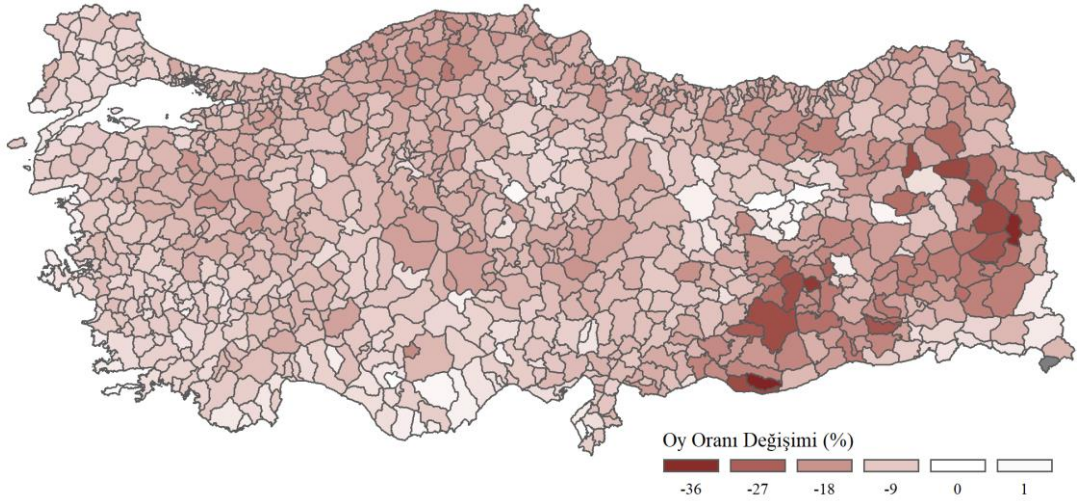
Şekil 78 - 25. dönem milletvekili genel seçimi partilerin birinci çıktığı ilçelerin coğrafi dağılımını

AKP

AKP'nin birinci çıktığı 667 ilçenin 22'sinde %75'i ve 369'unda %50 oy oranını aşmıştır. 276 ilçede birinci olduğu halde %50'nin altında oy almıştır. Şekil 79'te 25. Dönem AKP'nin ilçelerde aldığı oy oranlarıyla 2014 cumhurbaşkanı seçiminde Recep Tayyip Erdoğan'ın ilçelerden aldığı oy oranları farkı gösterilmektedir. Ülke geneline bakıldığında AKP'nin Recep Tayyip Erdoğan'ın 2014'te aldığı oyların gerisinde kaldığı görülmektedir. Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerinde oy oranları farkı %36'yı aşmıştır. Şekil 80'de bu oy farklarına göre diğerlerinden ayrılan değerler tespit edilmiştir. Ardahan Damal'da AKP oyu Recep Tayyip Erdoğan'a göre sadece %1,58 artmış geri kalan oy oranı farklarında düşen ilçeler ayrılmıştır. Şanlıurfa Harran'da oy düşüşü %37,37'yi bulmuştur.

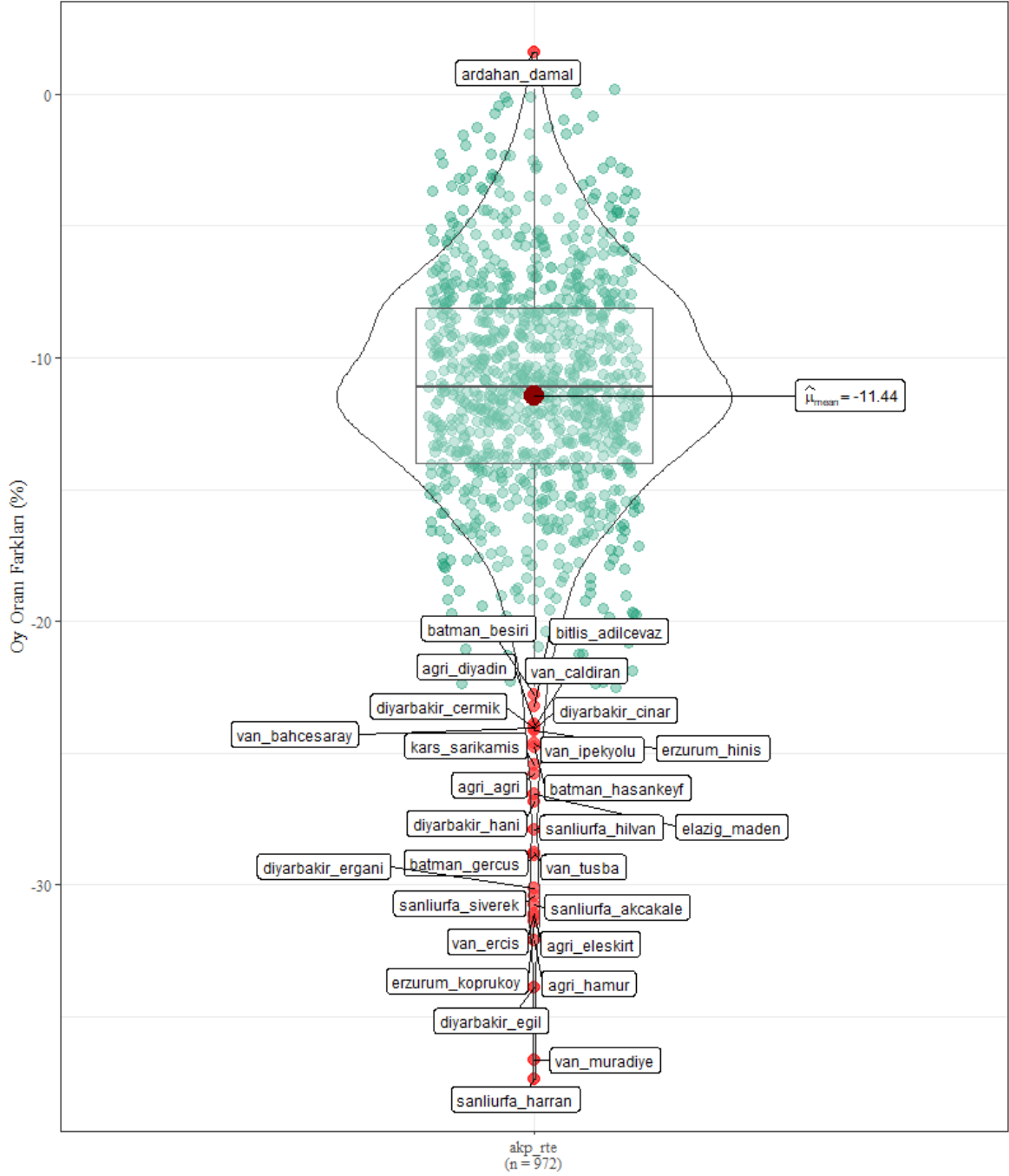
Oy Farkları: AKP - Recep Tayyip Erdoğan

Geçerli Oylara Göre İlçe Bazında 25. Dönem Milletvekili Genel Seçimi ve 12. Cumhurbaşkanlığı Oy Oranı Farkları

Şekil 79 - 25. dönem milletvekili genel seçiminde AKP'nin ve 12. Cumhurbaşkanlığı seçiminde Recep Tayyip Erdoğan'ın ilçelerde aldığı oy oranları farklarının coğrafi dağılımı

Recep Tayyip Erdoğan ve AKP İlçe Oy Oranı Farkları
12. Cumhurbaşkanı ve 25. Dönem Milletvekili Genel Seçimleri Karşılaştırması

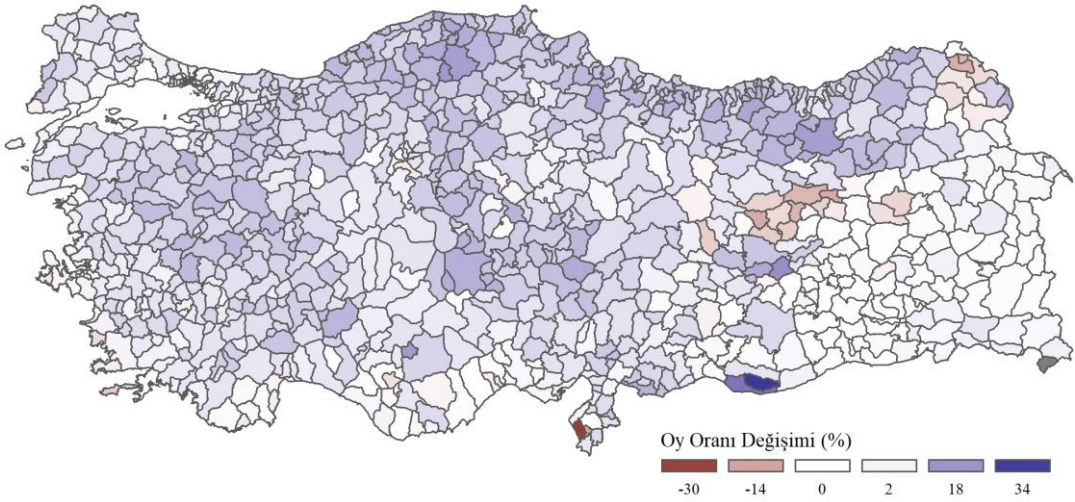
Şekil 80- 25. dönem milletvekili genel seçiminde AKP'nin ve 12. Cumhurbaşkanı seçiminde Recep Tayyip Erdoğan'ın ilçelerde aldığı oy oranları farklarına göre ayrıışan ilçeler

CHP ve MHP

25. dönem seçimlerinde CHP ve MHP oy toplamının 2014 yılında bu iki partinin çatı adayı olan Ekmeleddin İhsanoğlu'nun aldığı oylardan farkına bakılmıştır. CHP birinci çıktığı 169 ilçenin 2'sinde %75'i ve 41'inde %50 oy oranını aşmıştır. 126 ilçede birinci olduğu halde %50'nin altında oy almıştır. MHP birinci çıktığı 17 ilçenin birinde %50 oy oranını aşmıştır. 16 ilçede birinci olduğu halde %50'nin altında oy almıştır. Şekil 81'de iki partinin aldığı oy oranları toplamlarıyla 2014 cumhurbaşkanı seçiminde Ekmeleddin İhsanoğlu'nun ilçelerden aldığı oy oranları farkı gösterilmektedir. Şekil 82'te bu oy farklarına göre diğerlerinden ayrılan değerler tespit edilmiştir. Genel tablo incelendiğinde CHP+MHP oylarının Ekmeleddin İhsanoğlu'ndan fazla olduğu görülmektedir. Ayrılan ilçelerde oy oranının en fazla arttığı ilçe Şanlıurfa Harran en fazla azaldığı ilçe Hatay Samandağ olmuştur. Ek olarak az da olsa İstanbul Beşiktaş ve Bakırköy'de Ekmeleddin İhsanoğlu daha iyi performans göstermiştir.

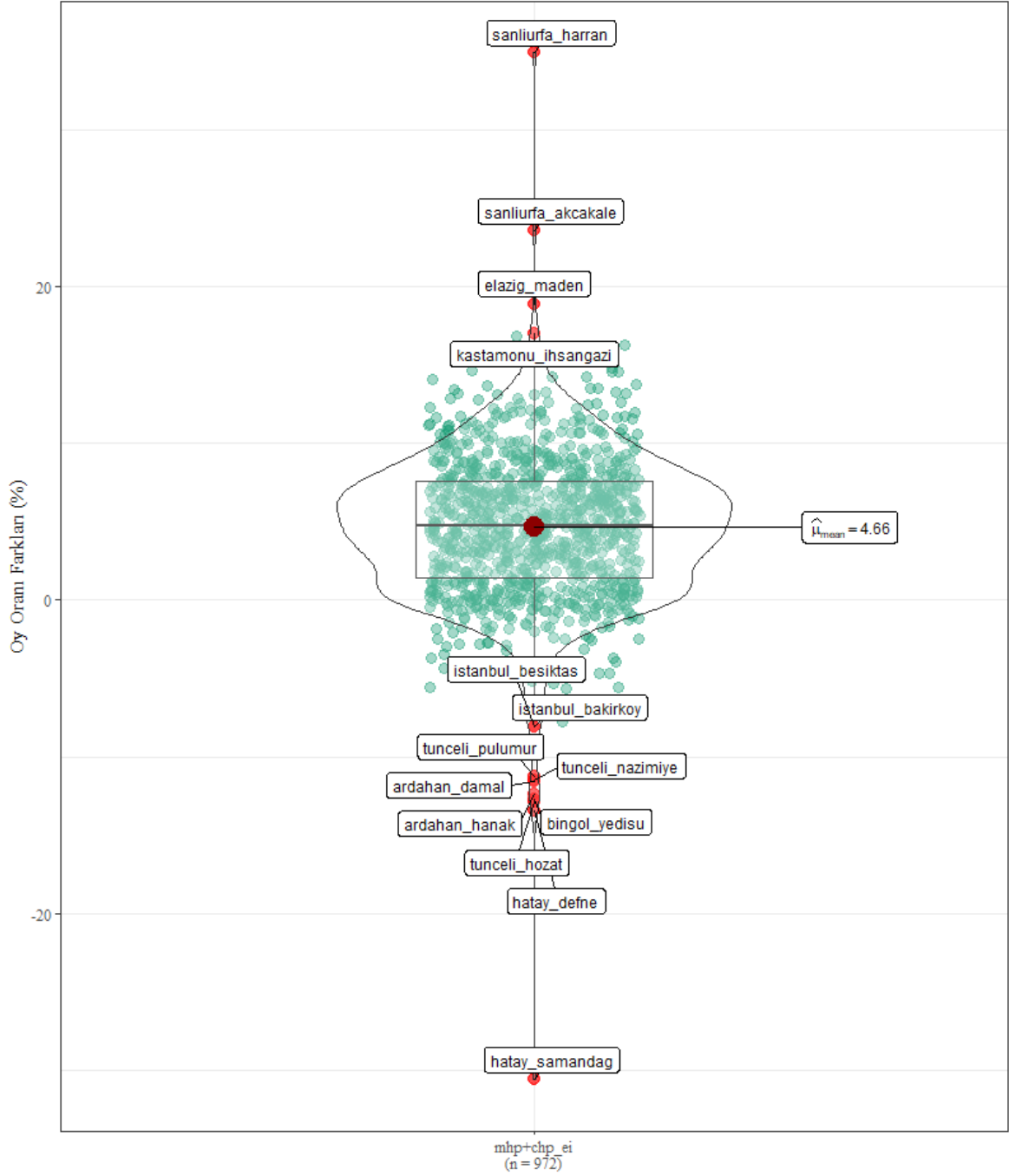
Oy Farkları: CHP+MHP - Ekmeleddin İhsanoğlu

Geçerli Oylara Göre İlçe Bazında 25. Dönem Milletvekili Genel Seçimi ve 12. Cumhurbaşkanlığı Oy Oranı Farkları

Şekil 81- 25. dönem milletvekili genel seçiminde CHP+MHP'nin ve 12. Cumhurbaşkanlığı seçiminde Ekmeleddin İhsanoğlu'nun ilçelerde aldığı oy oranları farklarının coğrafi dağılımı

Ekmeleddin İhsanoğlu ve CHP+MHP İlçe Oy Oranı Farkları
12. Cumhurbaşkanı ve 25. Dönem Milletvekili Genel Seçimleri Karşılaştırması

Şekil 82 - 25. dönem milletvekili genel seçiminde CHP+MHP'nin ve 12. Cumhurbaşkanı seçiminde Ekmeleddin İhsanoğlu'nun ilçelerde aldığı oy oranları farklarına göre ayrılan ilçeler

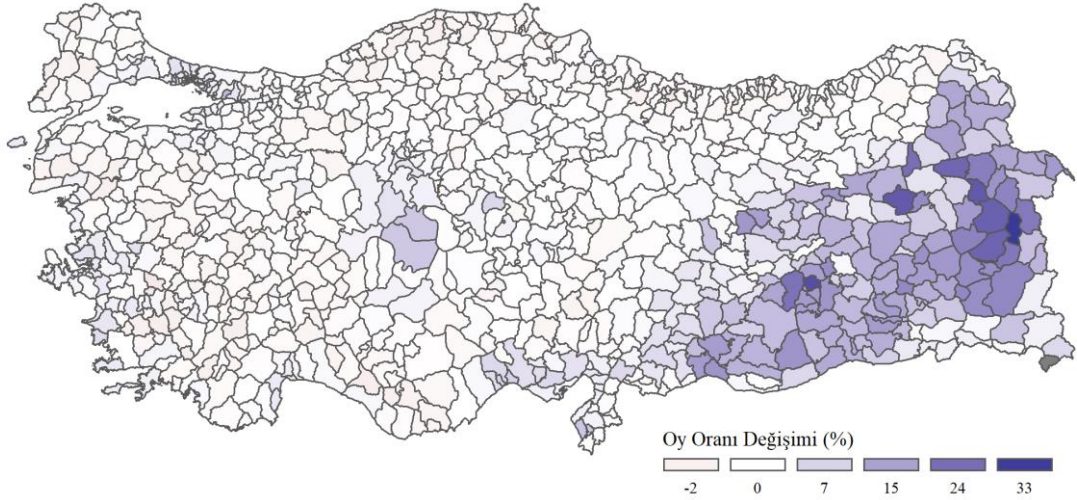

HDP

HDP birinci çıktığı 119 ilçenin 51'inde %75'i ve 49'unda %50 oy oranını aşmıştır. 19 ilçede birinci olduğu halde %50'nin altında oy almıştır. Şekil 83'te 25. Dönem HDP'nin ilçelerde aldığı oy oranlarıyla 2014 cumhurbaşkanı seçiminde Selahattin Demirtaş'ın ilçelerden aldığı oy oranları farkı gösterilmektedir. HDP 2015 Haziran'da, Selahattin Demirtaş'ın 2014 cumhurbaşkanlığı seçiminde aldığı oy oranına göre 3,35 puan daha başarılı sonuç elde etmiştir. Ülke genelinde oy oranlarının yükseldiği Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde yükseliş 33 puanı geçmiştir. Şekil 84'te bu oy farklarına göre diğerlerinden ayrılan değerler tespit edilmiştir. Pozitif ayrılan ilçelerin tamamının doğu bölgelerinden olduğu dikkat çekmektedir.

Oy Farkları: HDP - Selahattin Demirtaş

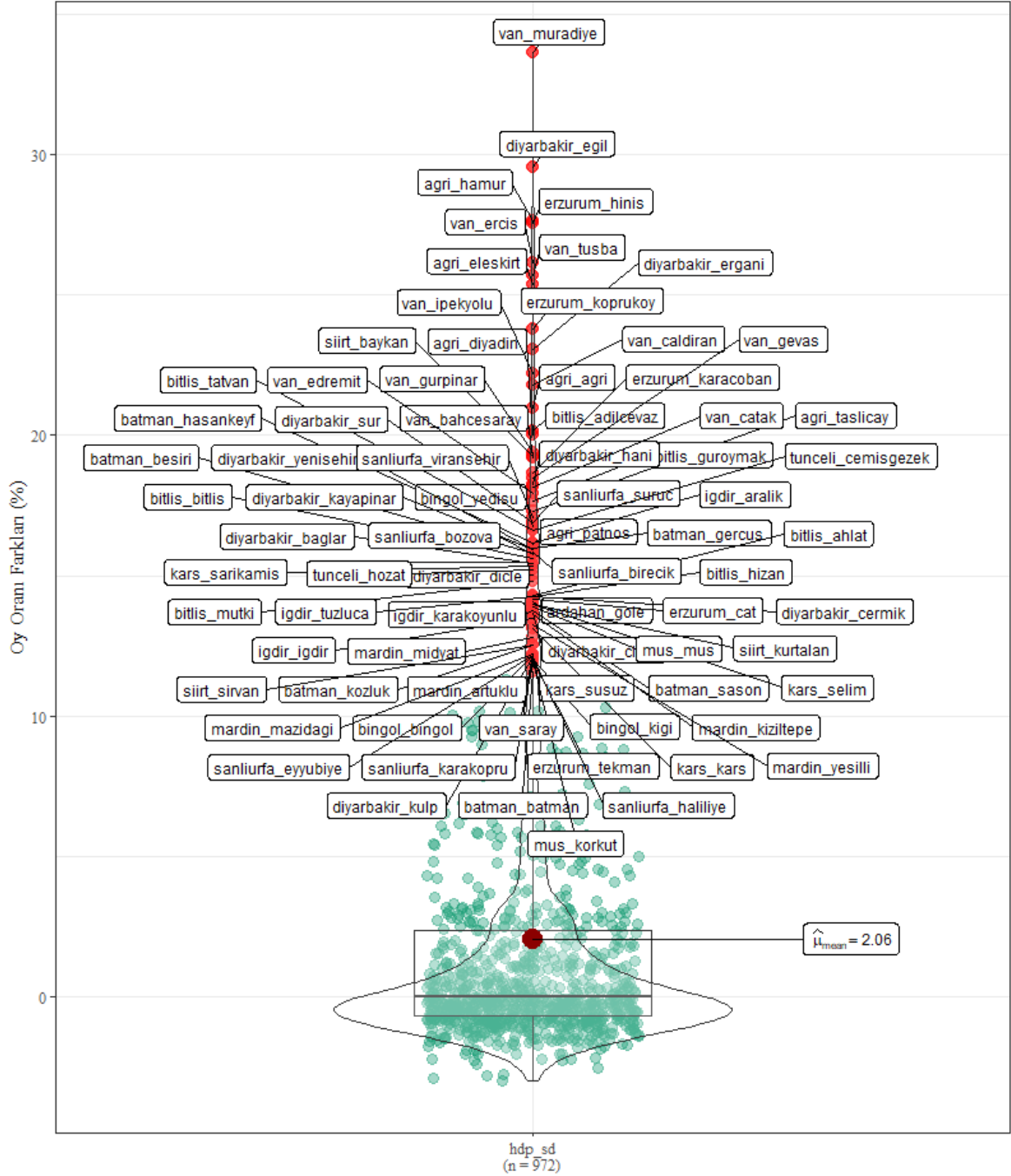
Geçerli Oylara Göre İlçe Bazında 25. Dönem Milletvekili Genel Seçimi ve 12. Cumhurbaşkanlığı Oy Oranı Farkları

Şekil 83 - 25. dönem milletvekili genel seçiminde HDP'nin ve 12. Cumhurbaşkanlığı seçiminde Selahattin Demirtaş'ın ilçelerde aldığı oy oranları farklarının coğrafi dağılımı

Selahattin Demirtaş ve HDP İlçe Oy Oranı Farkları

12. Cumhurbaşkan ve 25. Dönem Milletvekili Genel Seçimleri Karşılaştırması

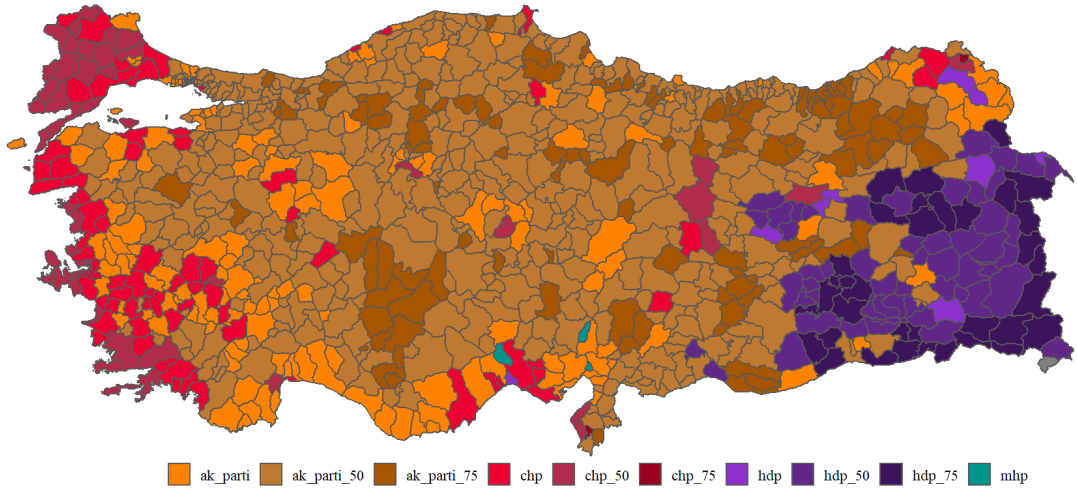
Şekil 84- 25. dönem milletvekili genel seçiminde HDP'nin ve 12. Cumhurbaşkan seçimiinde Selahattin Demirtaş'ın ilçelerde aldığı oy oranları farklarına göre ayrılan ilçeler

26'ncı Dönem Milletvekili Seçimleri

Seçimlere 16 parti katılmıştır. Yurt içi seçmen oylarının %49,32'sini AKP, %25,56'sını CHP, %12,03'ünü MHP ve %10,56'sını de HDP almıştır. %1'i aşan başka bir parti olmamıştır. Bağımsızların oy oranı da %0,11'dir. Yurtiçi oylara gümrüklerde ve yurtdışında kullanılan oylar da eklendiğinde 550 sandalyenin dağılımı AKP 317, CHP 134, HDP 59, MHP 40 sandalye şeklindedir (1 Kasım 2015 Milletvekili Genel Seçimi Yurt İçi Seçim Çevreleri Katılım ve Oy Oranları, 2015).

Birincilerin ülkeye dağılımı Şekil 85'te gösterilmiştir. AKP 733, CHP 139, HDP 97 ve MHP üç ilçede alınan oy oranlarına göre birinci olmuştur. Parti isimlerinden sonra gelen 50 ve 75 sayıları o renge sahip ilçede partinin %50 veya %75 oy oranını aştığını göstermektedir. Herhangi bir sayı olmayan renkler partinin birinci çıktığını ancak %50'nin altında olduğunu göstermektedir.

26. Dönem Milletvekili Genel Seçimi Partilerin Oy Dağılımı
Geçerli Oylara Göre İlçe Bazında Birinci Çıkan, %50 ve %75'i Aşan Parti

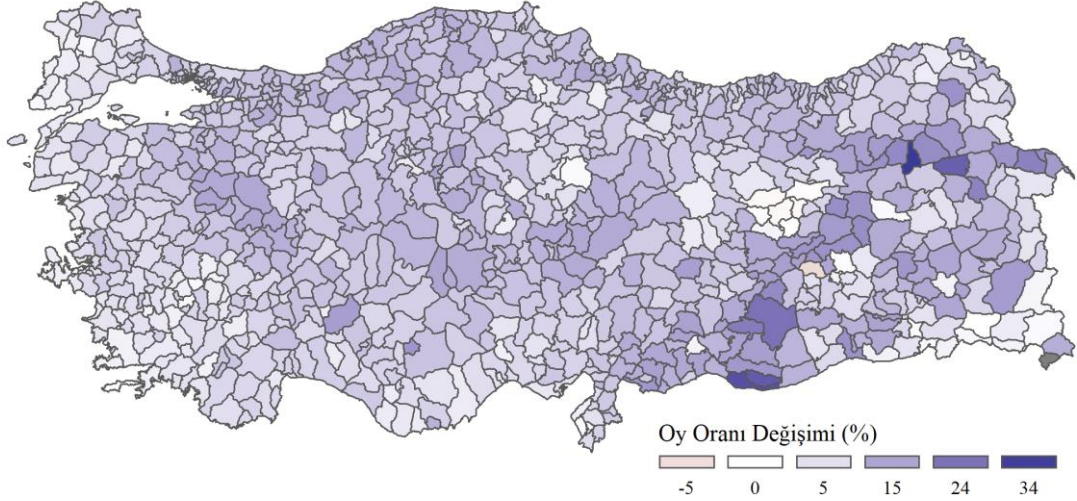
Şekil 85 - 26. dönem milletvekili genel seçimi partilerin birinci çıktığı ilçelerin coğrafi dağılımı

AKP

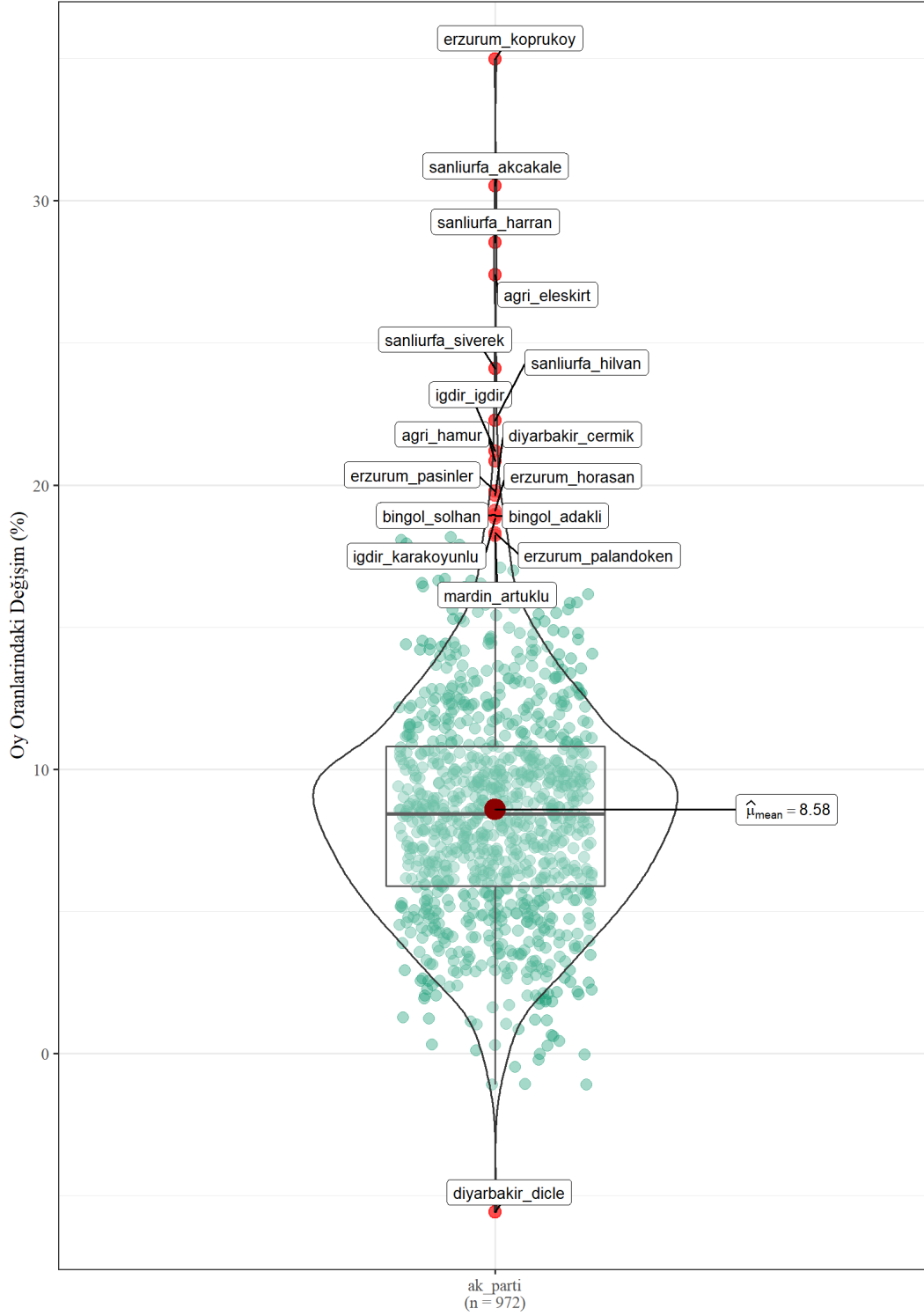
AKP'nin birinci çıktığı 733 ilçenin 119'unda %75'i ve 461'inde %50 oy oranını aşmıştır. 153 ilçede birinci olduğu halde %50'nin altında oy almıştır. Şekil 86'de 25. ve 26. dönem AKP'nin ilçelerde aldığı oranı farkları gösterilmektedir. Oy oranlarının ülke genelinde arttığı görülmektedir. Şekil 87'de bu oy farklarına göre diğerlerinden ayrılan değerler tespit edilmiştir. Negatif ayrılan tek ilçe Diyarbakır Dicle olmuştur buradaki oy oranı düşüşü yaklaşık 5,6 puandır. Pozitif ayrılan ilçelerin Erzurum, Şanlıurfa, Ağrı, Iğdır, Diyarbakır, Bingöl ve Mardin illerinden olduğu görülmektedir. Erzurum Köprüköy ve Şanlıurfa Akçakale'de oy oranı artışı 30 puanın üzerindedir.

26. ve 25. Dönem Milletvekili Genel Seçimi Oy Farkları: AKP
Geçerli Oylara Göre İlçe Bazında Bir Önceki Seçimle Oy Oranı Farkları

Şekil 86 - 25. ve 26. dönem milletvekili genel seçiminde AKP'nin ilçelerde aldığı oy oranları farklarının coğrafi dağılımı

İlçe Oy Oranı Değişimleri: AKP
26. ve 25. Dönem Milletvekili Genel Seçimleri

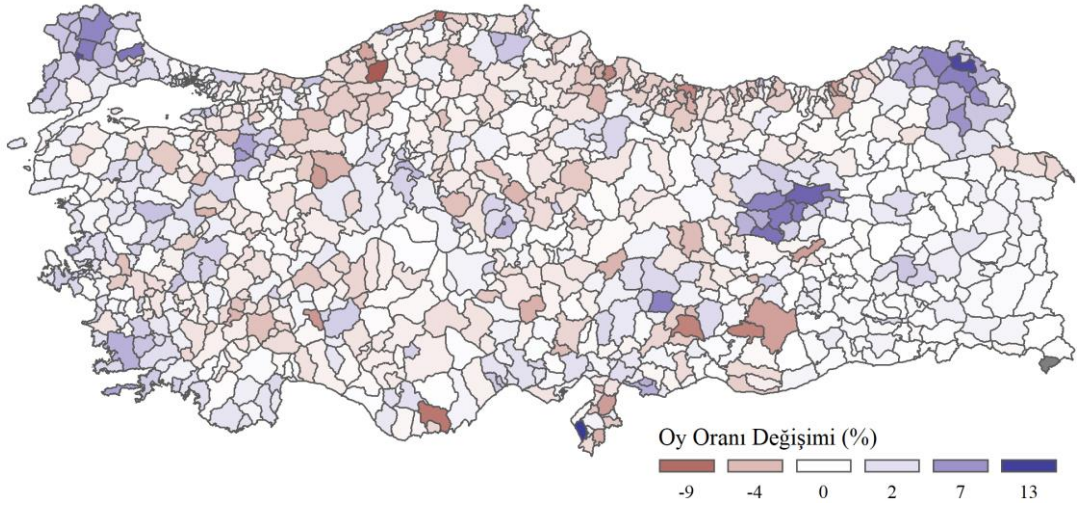

Şekil 87 - 26. ve 25. dönem milletvekili genel seçiminde AKP'nin ilçelerde aldığı oy oranları farklarına göre ayrılan ilçeler

CHP

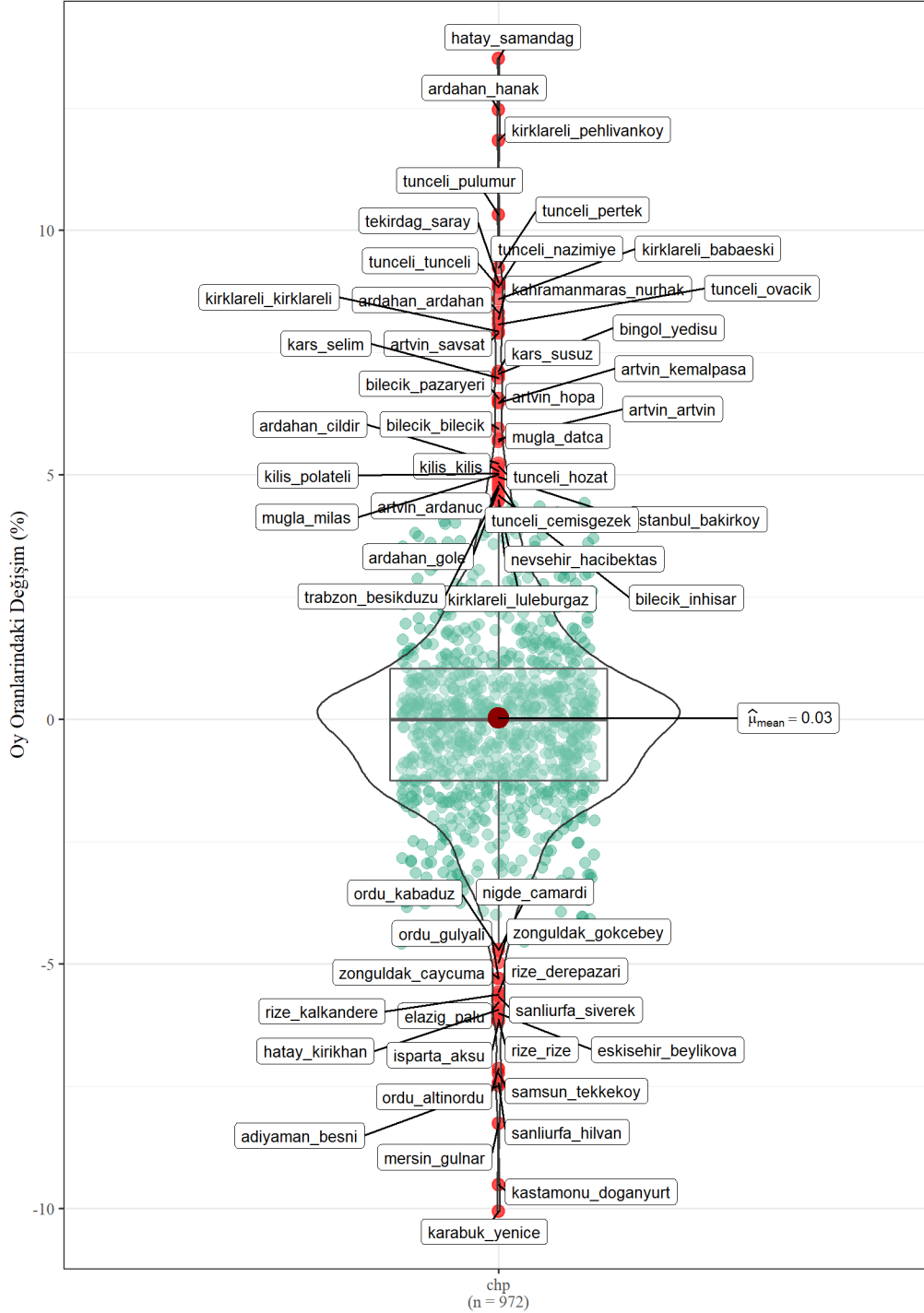
CHP birinci çıktığı 139 ilçenin 2'sinde %75'i ve 55'inde %50 oy oranını aşmıştır. 82 ilçede birinci olduğu halde %50'nin altında oy almıştır. Şekil 88'de 25. ve 26. dönem seçimlerinde CHP'nin ilçelerde aldığı oy oranı farkları gösterilmektedir. Bu seçimde CHP bazı ilçelerde oylarını artırırken bazılarında düşürmüştür. Oy oranındaki artışlar 13 puana kadar yükselirken düşüşler de 9 puanın üzerine çıkmıştır. Şekil 89'da bu oy farklarına göre diğerlerinden ayrılan değerler tespit edilmiştir. Pozitif ayrılan ilçeler Hatay Samandağ, Ardahan Hanak, Kırklareli Pehlivan köy ve Tunceli Pülümür'de oy artışı 10 puanın üzerine çıkmıştır. Buna karşın Karabük Yenice ve Kastamonu Doğanyurt ilçelerinde oy oranlarındaki düşüş 10 puana yaklaşmıştır.

26. ve 25. Dönem Milletvekili Genel Seçimi Oy Farkları: CHP Geçerli Oylara Göre İlçe Bazında Bir Önceki Seçimle Oy Oranı Farkları

Şekil 88 - 25. ve 26. dönem milletvekili genel seçiminde CHP'nin ilçelerde aldığı oy oranları farklarının coğrafi dağılımı

İlçe Oy Oranı Değişimleri: CHP
26. ve 25. Dönem Milletvekili Genel Seçimleri

Şekil 89 - 25. ve 26. dönem milletvekili genel seçiminde CHP'nin ilçelerde aldığı oy oranları farklarına göre ayrılan ilçeler

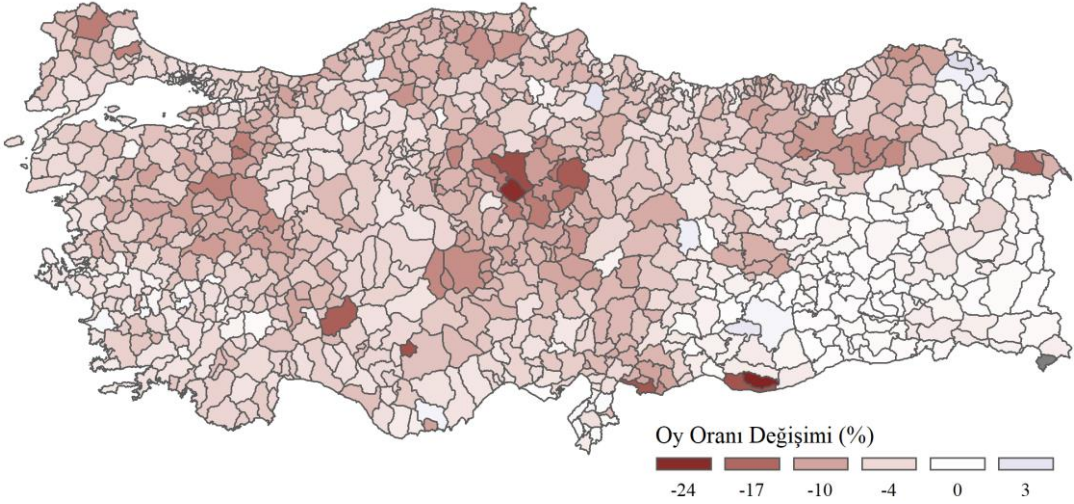
MHP

MHP birinci çıktığı 3 ilçede birinci olduğu halde %50'nin altında oy almıştır. Şekil 90'da 25. ve 26. dönem MHP'nin ilçelerde aldığı oranı farkları gösterilmektedir. MHP'nin Kasım 2015 seçiminde neredeyse tüm ilçelerde oy kaybettiği görülmektedir. Şekil 91'de bu oy farklarına göre diğerlerinden ayrılan değerler tespit edilmiştir. Negatif ayrılan ilçelere bakıldığında Şanlıurfa Harran, Yozgat Şefaati ve Merkez ilçelerinde oy kaybı 20 puanın üzerindedir.

26. ve 25. Dönem Milletvekili Genel Seçimi Oy Farkları: MHP

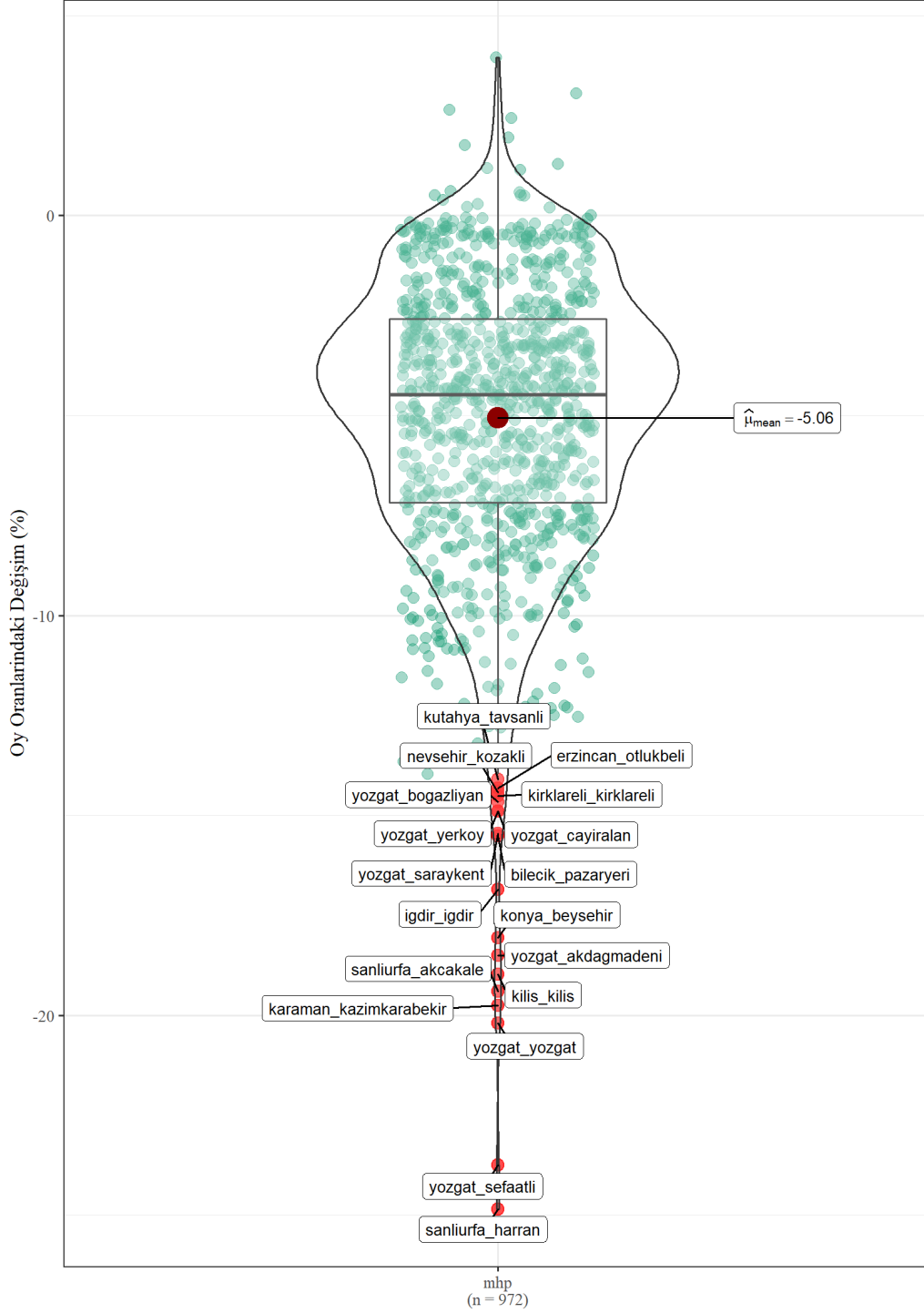
Geçerli Oylara Göre İlçe Bazında Bir Önceki Seçimle Oy Oranı Farkları

Şekil 90 - 25. ve 26. dönem milletvekili genel seçiminde MHP'nin ilçelerde aldığı oy oranları farklarının coğrafi dağılımı

İlçe Oy Oranı Değişimleri: MHP
26. ve 25. Dönem Milletvekili Genel Seçimleri

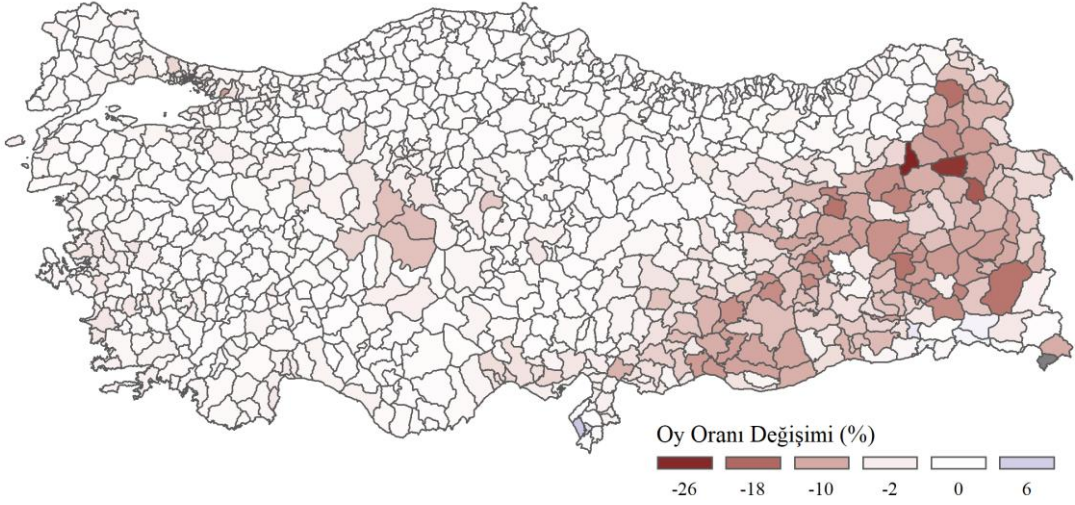

Şekil 91 - 25. ve 26. dönem milletvekili genel seçiminde MHP'nin ilçelerde aldığı oy oranları farklarına göre ayrılan ilçeler

HDP

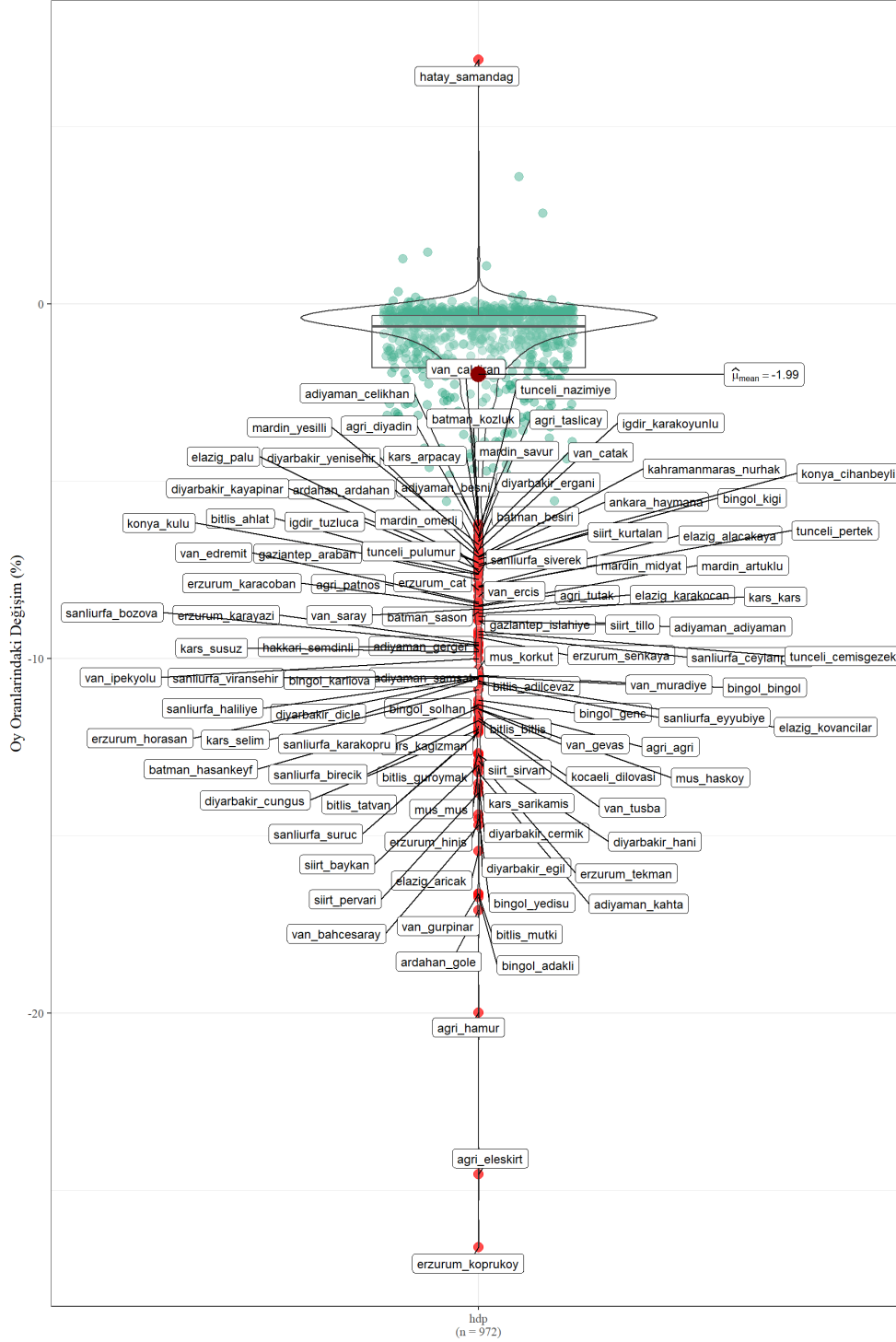
HDP'nin birinci çıktığı 97 ilçenin 35'inde %75'i ve 53'ünde %50 oy oranını aşmıştır. 9 ilçede birinci olduğu halde %50'nin altında oy almıştır. Şekil 92'te 25. ve 26. dönem HDP'nin ilçelerde aldığı oranı farkları gösterilmektedir. HDP'nin ilçelerdeki oy kayıpları 26 puana kadar yükselmiştir. Şekil 93'te bu oy farklarına göre diğerlerinden ayrılan değerler tespit edilmiştir. Pozitif ayrılan tek ilçe Hatay Samandağ olmuştur bu ilçedeki oy artışı yaklaşık 6,9 puandır. Negatif ayrılan ilçelere bakıldığında Erzurum Köprüköy, Ağrı Eleşkirt ve Hamur'da oy kayıpları 20 puanın üzerine çıkmıştır.

26. ve 25. Dönem Milletvekili Genel Seçimi Oy Farkları: HDP
Geçerli Oylara Göre İlçe Bazında Bir Önceki Seçimle Oy Oranı Farkları

Şekil 92 - 25. ve 26. dönem milletvekili genel seçiminde HDP'nin ilçelerde aldığı oy oranları farklarının coğrafi dağılımı

İlçe Oy Oranı Değişimleri: HDP
26. ve 25. Dönem Milletvekili Genel Seçimleri

Şekil 93 - 25. ve 26. dönem milletvekili genel seçiminde HDP'nin ilçelerde aldığı oy oranları farklarına göre ayrıışan ilçeler

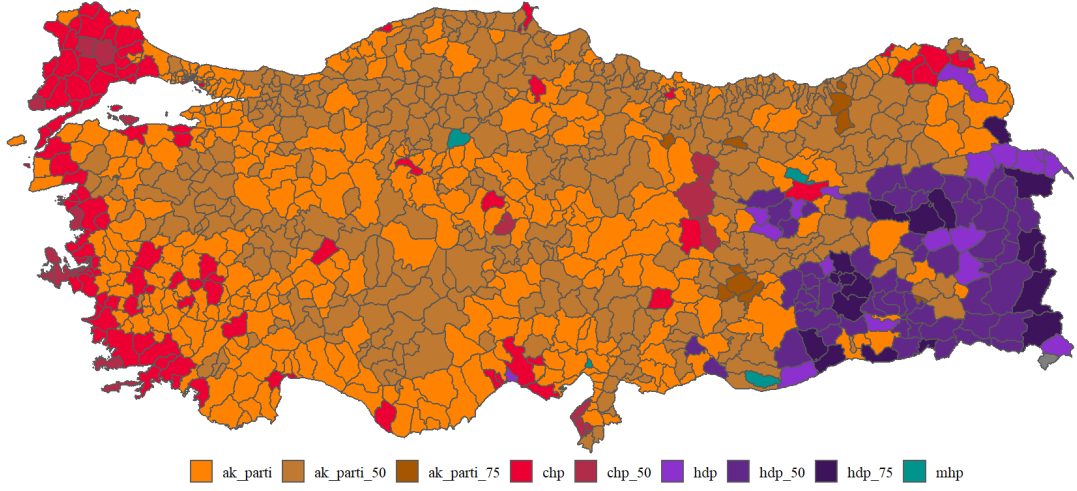
27inci Dönem Milletvekili Seçimleri

Bu seçimlerde 2839 sayılı Milletvekili Seçim Kanunu'nda yapılan değişiklikle birlikte TBMM sandalye sayısı 550'den 600'e çıkarılmış ve ittifaklarla seçime gitmenin yasal yolu açılmıştır. Aynı yasada yapılan değişikliklerle bir ittifaka dahil olan partiler için %10'luk seçim barajı tüm ittifak için hesaplanmaktadır (*2839 Sayılı Milletvekili Seçimi Kanunu*). 27. dönem milletvekili seçimlerine iki ittifak girmiştir. Bunlardan birincisi Cumhuriyet İttifakı AKP, MHP ve BBP'den, Millet İttifakı'ysa CHP, İYİP ve SP'den oluşmuştur.

Seçimlere 8 parti katılmıştır. Yurt içi seçmen oylarının %42,28'ini AKP, %22,80'ini CHP, %11,20'sini MHP ve %11,53'ünü de HDP almıştır. Diğer parti ve bağımsızların toplam oy oranı arasından sadece SP %1,36 ile %1'i geçmiştir. Yurt içi oylara gümrüklerde ve yurt dışında kullanılan oylar da eklendiğinde sandalyenin dağılımı AKP 295, CHP 146, HDP 67, MHP 49, İYİP 43 şeklinde olmuştur. Cumhuriyet İttifakı'nın toplam sandalye sayısı 344, Millet İttifakı'nın toplam sandalye sayısı da 189 olmuştur (*27. Dönem Milletvekili Genel Seçim Sonucu: Siyasi Partilerin Çıkardıkları Milletvekili ile Bağımsızların Sayısı, 2018*).

İlçelerde alınan oylara göre birincilerin ülkeye dağılımı Şekil 94'te gösterilmiştir. AKP 751, CHP 125, HDP 92 ve MHP 4 ilçede birinci olmuştur. Parti isimlerinden sonra gelen 50 ve 75 sayıları o renge sahip ilçede partinin %50 veya %75 oy oranını aştığını göstermektedir. Herhangi bir sayı olmayan renkler partinin birinci çıktığını ancak %50'nin altında olduğunu göstermektedir.

27. Dönem Milletvekili Genel Seçimi Partilerin Oy Dağılımı
Geçerli Oylara Göre İlçe Bazında Birinci Çıkan, %50 ve %75'i Aşan Parti

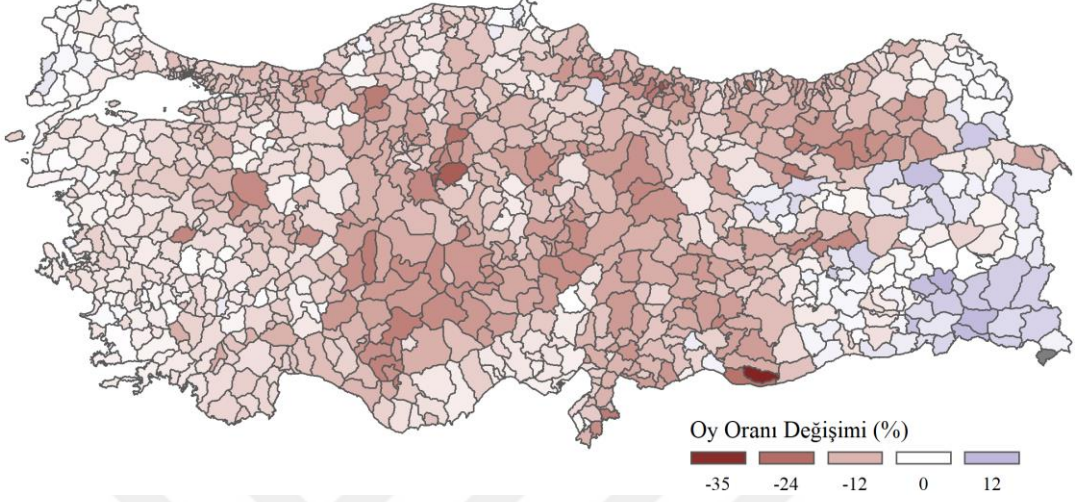

Şekil 94 - 27. dönem milletvekili genel seçimi partilerin birinci çıktığı ilçelerin coğrafi dağılımı

AKP

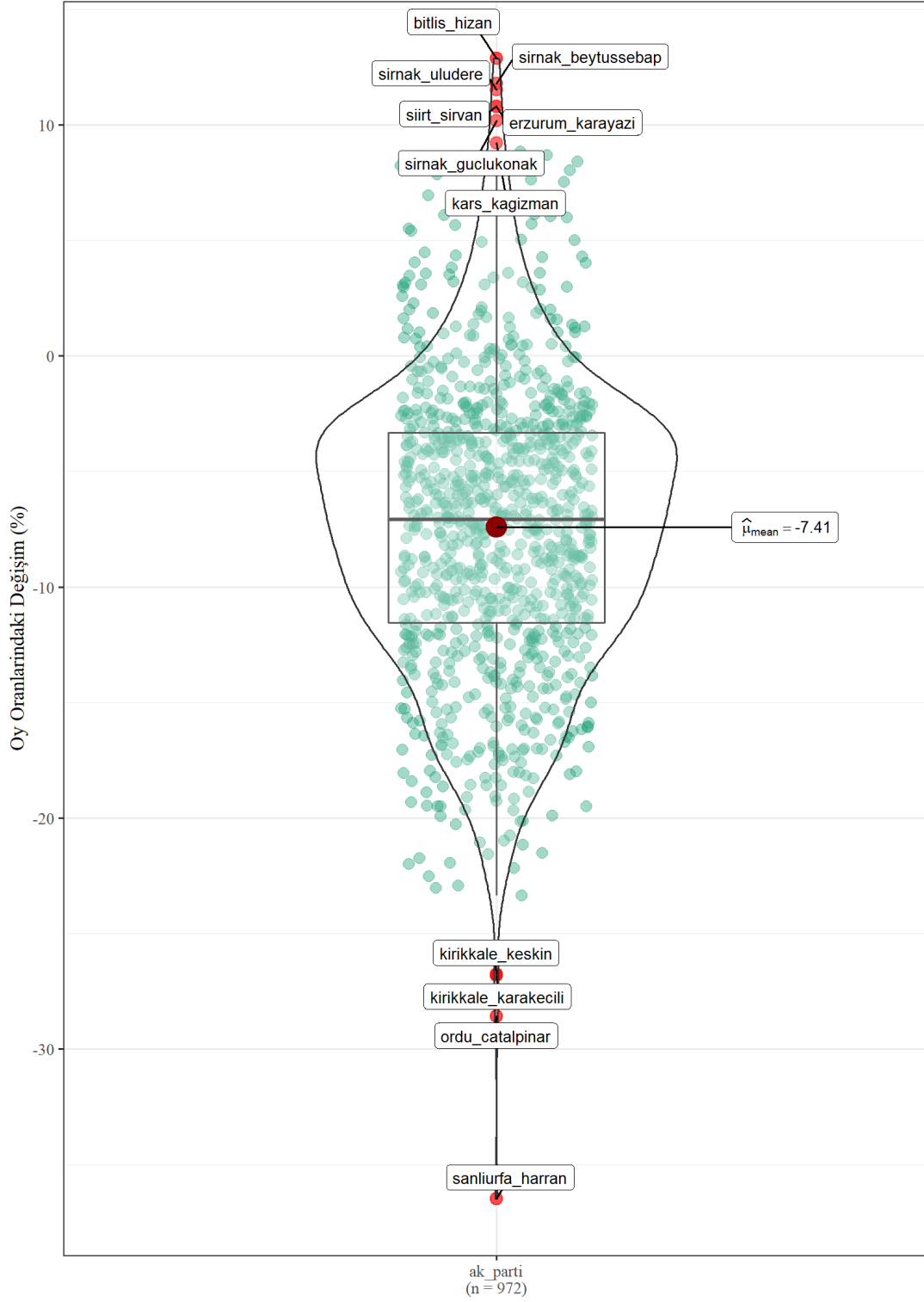
AKP birinci çıktığı 751 ilçenin 11'inde %75'i ve 383'ünde %50 oy oranını aşmıştır. 357 ilçede birinci olduğu halde %50'nin altında oy almıştır. Şekil 95'te 26. ve 27. dönem AKP'nin ilçelerde aldığı oranı farkları gösterilmektedir. Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde oylarını artıran diğer bölgelerde oy kaybı yaşamıştır. Oylardaki artış 12 puan üstüne kadar çıkarken düşüş 35 puan bandına gelmiştir. Şekil 96'da bu oy farklarına göre diğerlerinden ayrılan değerler tespit edilmiştir. Pozitif ayrılan ilçeler Bitlis, Şırnak, Erzurum ve Kars illerindedir. Negatif ayrılan ilçeler Şanlıurfa Harran, Ordu Çatalpınar, Kırıkkale Karakeçili ve Kırıkkale Keskin'dir.

27. ve 26. Dönem Milletvekili Genel Seçimi Oy Farkları: AKP
Geçerli Oylara Göre İlçe Bazında Bir Önceki Seçimle Oy Oranı Farkları

Şekil 95 - 26. ve 27. dönem milletvekili genel seçiminde AKP'nin ilçelerde aldığı oy oranları farklarının coğrafi dağılımı

İlçe Oy Oranı Değişimleri: AKP
26. ve 27. Dönem Milletvekili Genel Seçimleri

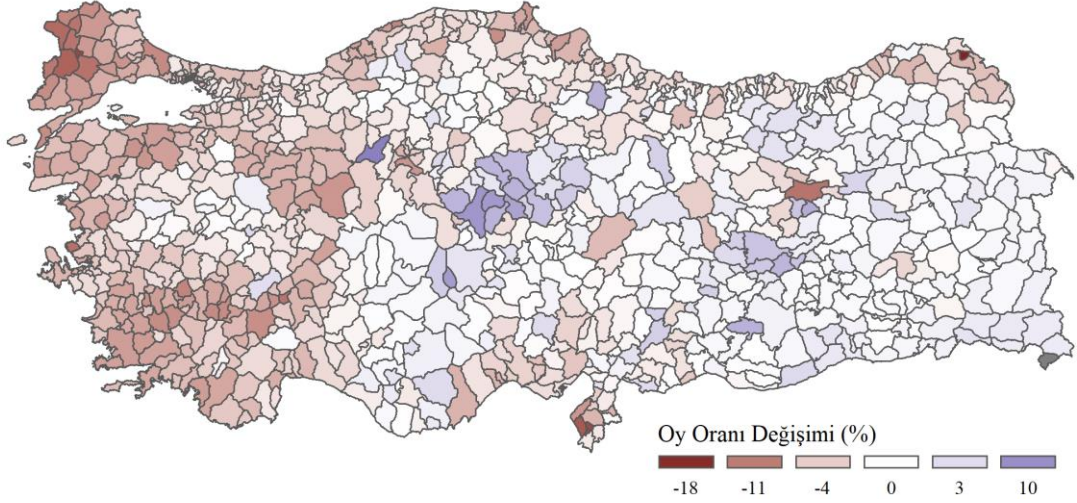
Şekil 96 - 26. ve 27. dönem milletvekili genel seçiminde AKP'nin ilçelerde aldığı oy oranları farklarına göre ayrılan ilçeler

CHP

CHP birinci çıktığı 125 ilçenin 24'ünde %50 oy oranını aşmıştır. 101 ilçede birinci olduğu halde %50'nin altında oy almıştır. Şekil 97'de 26. ve 27. dönem CHP'nin ilçelerde aldığı oranı farkları gösterilmektedir. CHP'nin Ege ve Trakya başta olmak üzere oy kaybı yaşadığı görülmektedir. Buna karşın İç Anadolu'da oyların arttığı net bir şekilde görülmektedir. Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerindeki artış da haritaya yansımıştır. Şekil 98'de bu oy farklarına göre diğerlerinden ayrılan değerler tespit edilmiştir. Pozitif ayrılan ilçeler Ankara Ayaş, Kırşehir Merkez ve Boztepe, Nevşehir Kozaklı ve Bingöl Yayladere'dir.

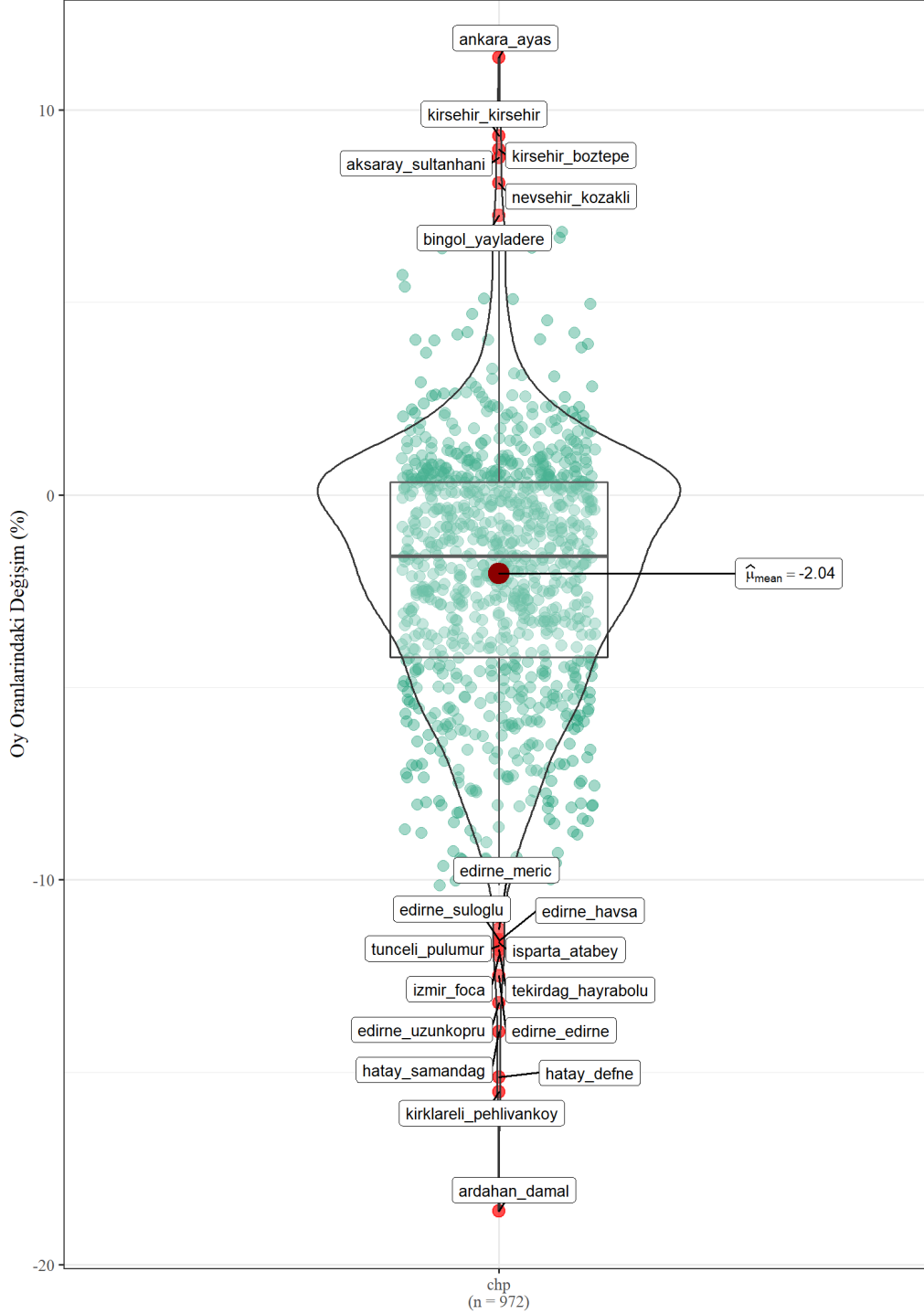
27. ve 26. Dönem Milletvekili Genel Seçimi Oy Farkları: CHP

Geçerli Oylara Göre İlçe Bazında Bir Önceki Seçimle Oy Oranı Farkları

Şekil 97 - 26. ve 27. dönem milletvekili genel seçiminde CHP'nin ilçelerde aldığı oy oranları farklarının coğrafi dağılımı

İlçe Oy Oranı Değişimleri: CHP
26. ve 27. Dönem Milletvekili Genel Seçimleri

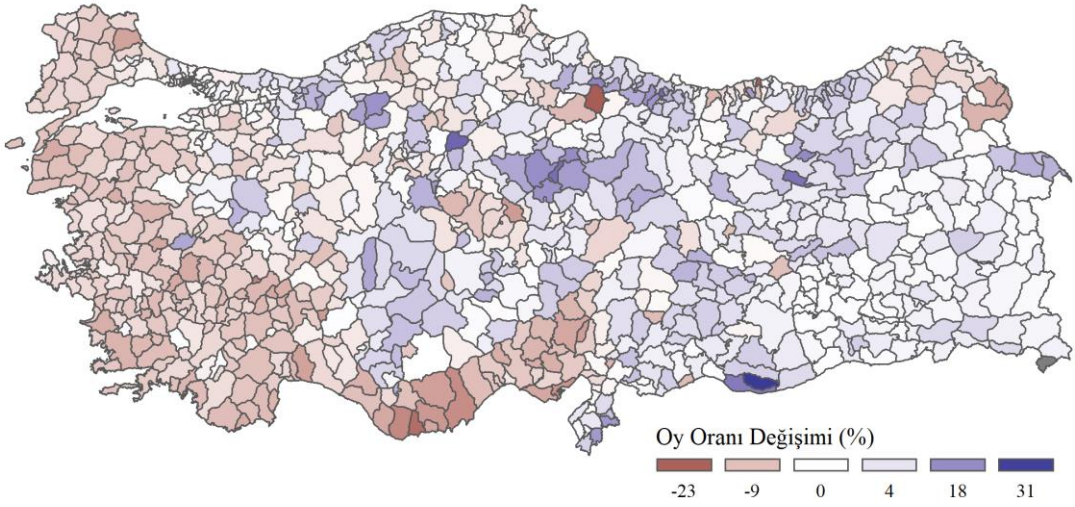
Şekil 98 - 26. ve 27. dönem milletvekili genel seçiminde CHP'nin ilçelerde aldığı oy oranları farklarına göre ayrılan ilçeler

MHP

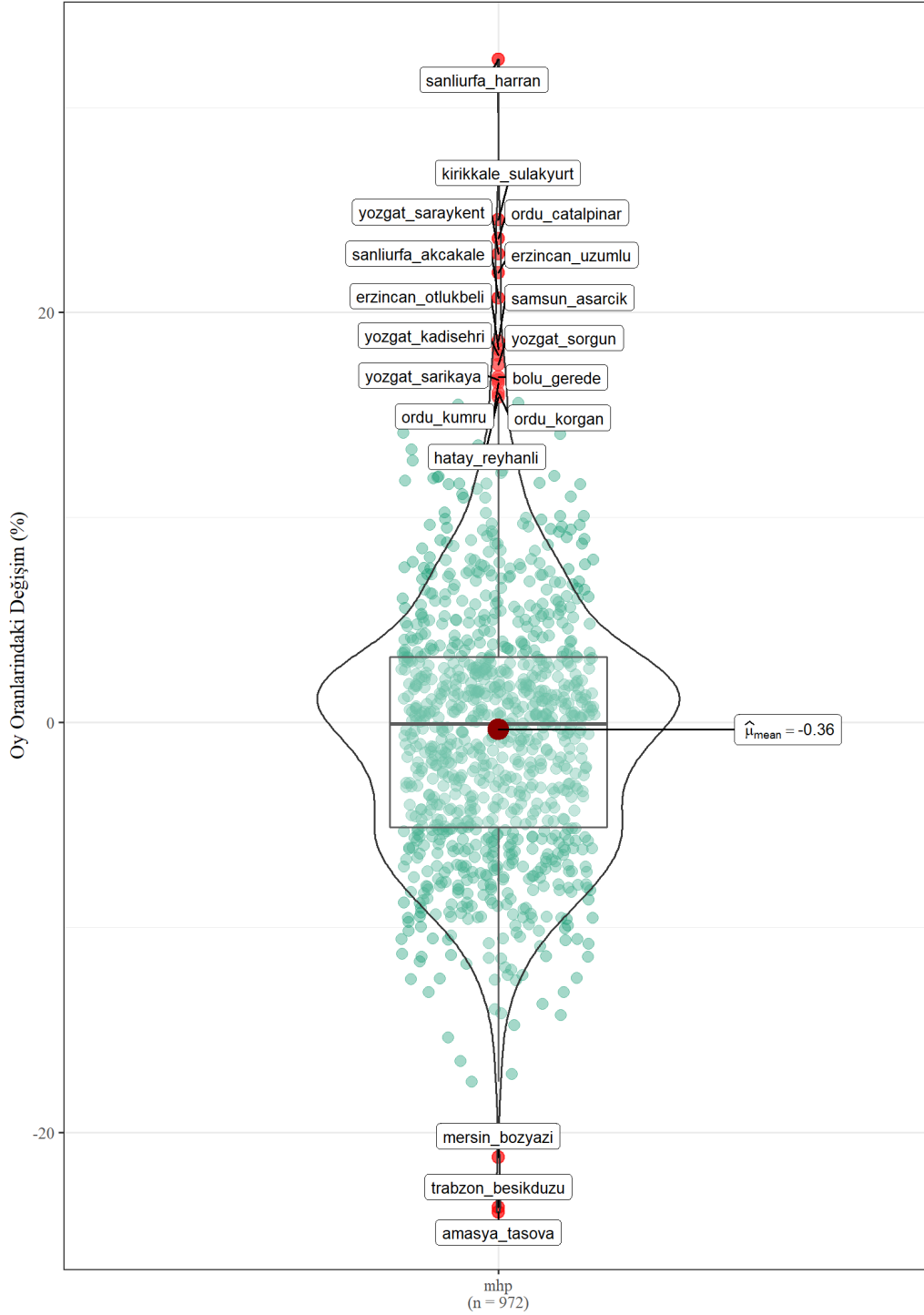
MHP birinci çıktığı 4 ilçede birinci olduğu halde %50'nin altında oy almıştır. Şekil 99'da 26. ve 27. dönem MHP'nin ilçelerde aldığı oranları farkları gösterilmektedir. MHP'nin Akdeniz, Ege ve Trakya bölgelerindeki oy kayıpları haritada net biçimde görülmektedir. Buna karşın diğer bölgelerde oylarındaki artış da haritaya yansımıştır. Şekil 100'de bu oy farklarına göre diğerlerinden ayrılan değerler tespit edilmiştir. Negatif ayrılan ilçeler Amasya Taşova, Trabzon Beşikdüzü ve Mersin Bozyazı'da oy kaybı 20 puanın üzerinde olmuştur.

27. ve 26. Dönem Milletvekili Genel Seçimi Oy Farkları: MHP
Geçerli Oylara Göre İlçe Bazında Bir Önceki Seçimle Oy Oranı Farkları

Şekil 99 - 26. ve 27. dönem milletvekili genel seçiminde MHP'nin ilçelerde aldığı oy oranları farklarının coğrafi dağılımı

İlçe Oy Oranı Değişimleri: MHP
26. ve 27. Dönem Milletvekili Genel Seçimleri

Şekil 100 - 26. ve 27. dönem milletvekili genel seçiminde MHP'nin ilçelerde aldığı oy oranları farklarına göre ayrılan ilçeler

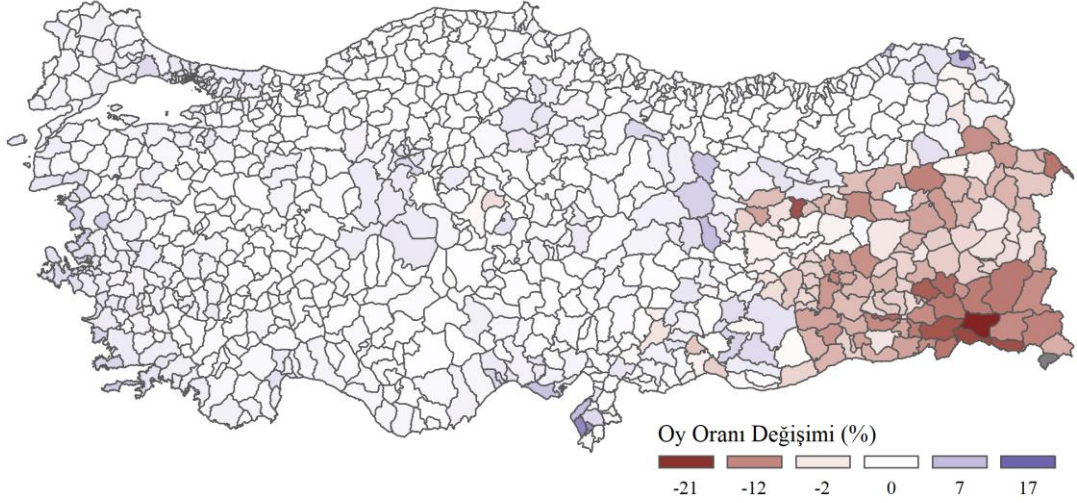

HDP

HDP birinci çıktığı 92 ilçenin 18'inde %75'i ve 55'inde %50 oy oranını aşmıştır. 19 ilçede birinci olduğu halde %50'nin altında oy almıştır. Şekil 101'de 26. ve 27. dönem HDP'nin ilçelerde aldığı oranı farkları gösterilmektedir. HDP'nin oy kayıplarının Güneydoğu ve Doğu Anadolu bölgelerinde olduğu görülmektedir. Buna karşın haritada ilk defa Türkiye'nin diğer bölgelerindeki artış net biçimde görülmektedir. Şekil 102'te bu oy farklarına göre diğerlerinden ayrılan değerler tespit edilmiştir. Pozitif ayrılan ilçelerden Ardahan Damal'da oy artışı 18 puanı bulmuştur. Negatif ayrılan ilçelerden Şırnak Beytüşşebap'taysa oy kaybı 22 puandandır.

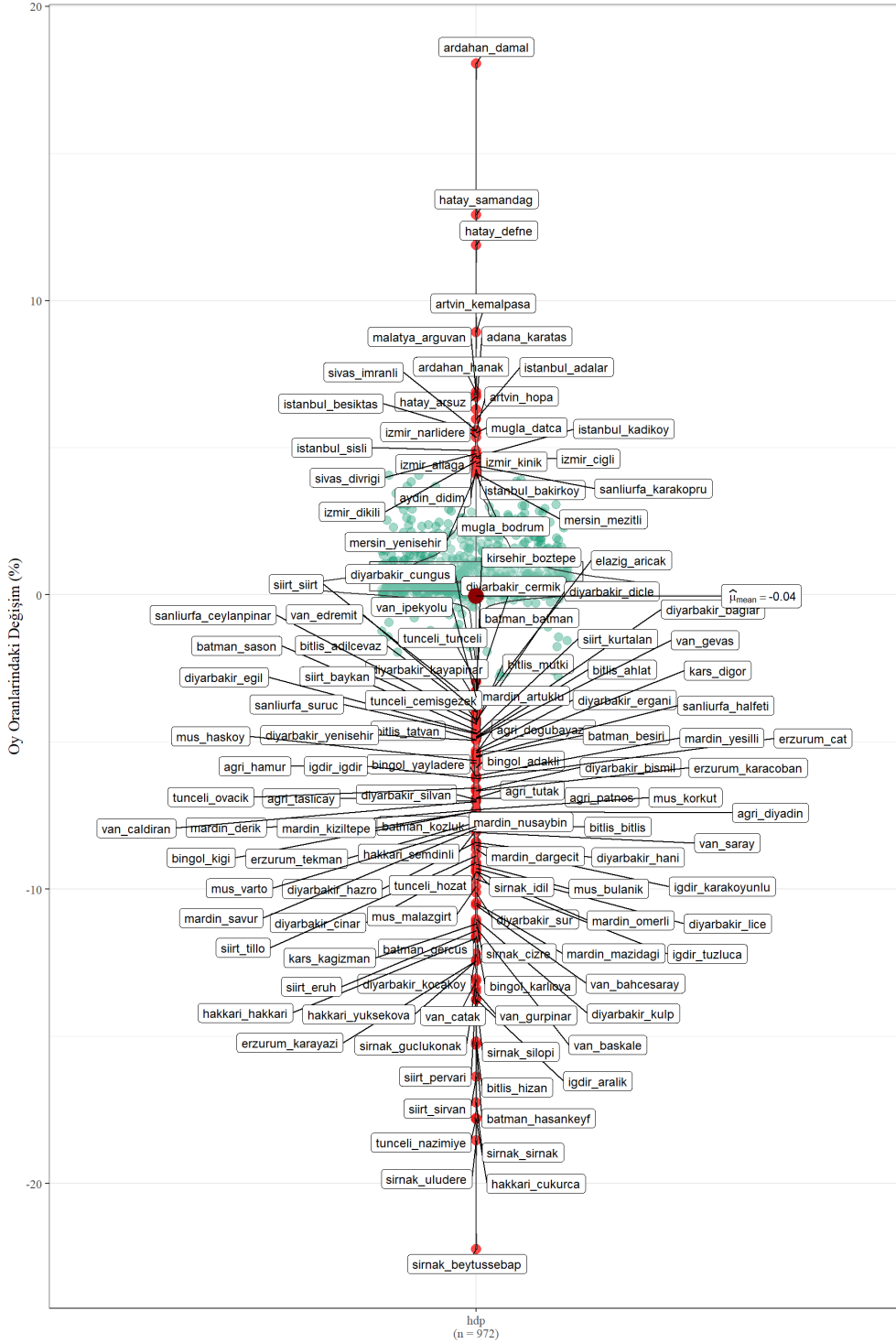
27. ve 26. Dönem Milletvekili Genel Seçimi Oy Farkları: HDP

Geçerli Oylara Göre İlçe Bazında Bir Önceki Seçimle Oy Oranı Farkları

Şekil 101 - 26. ve 27. dönem milletvekili genel seçiminde HDP'nin ilçelerde aldığı oy oranları farklarının coğrafi dağılımı

İlçe Oy Oranı Değişimleri: HDP
26. ve 27. Dönem Milletvekili Genel Seçimleri

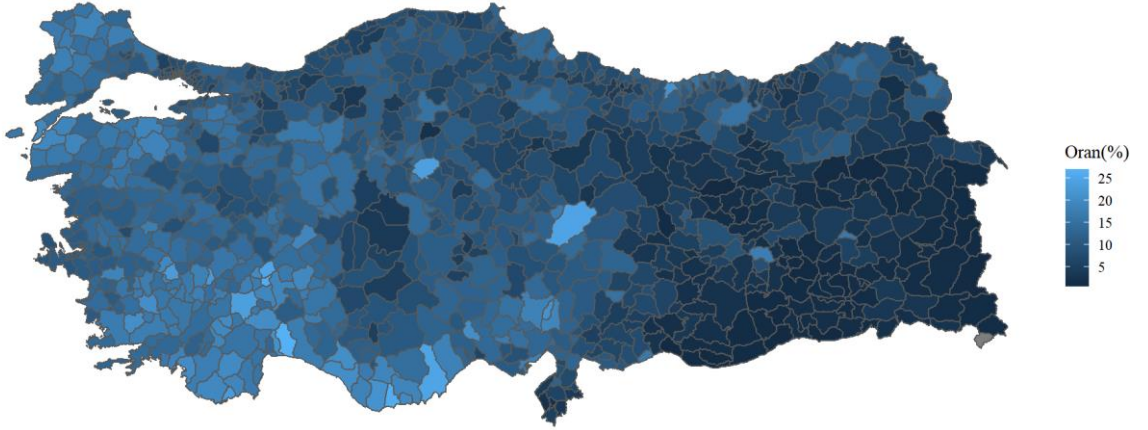

Şekil 102 - 26. ve 27. dönem milletvekili genel seçiminde HDP'nin ilçelerde aldığı oy oranları farklarına göre ayrılan ilçeler

İYİP

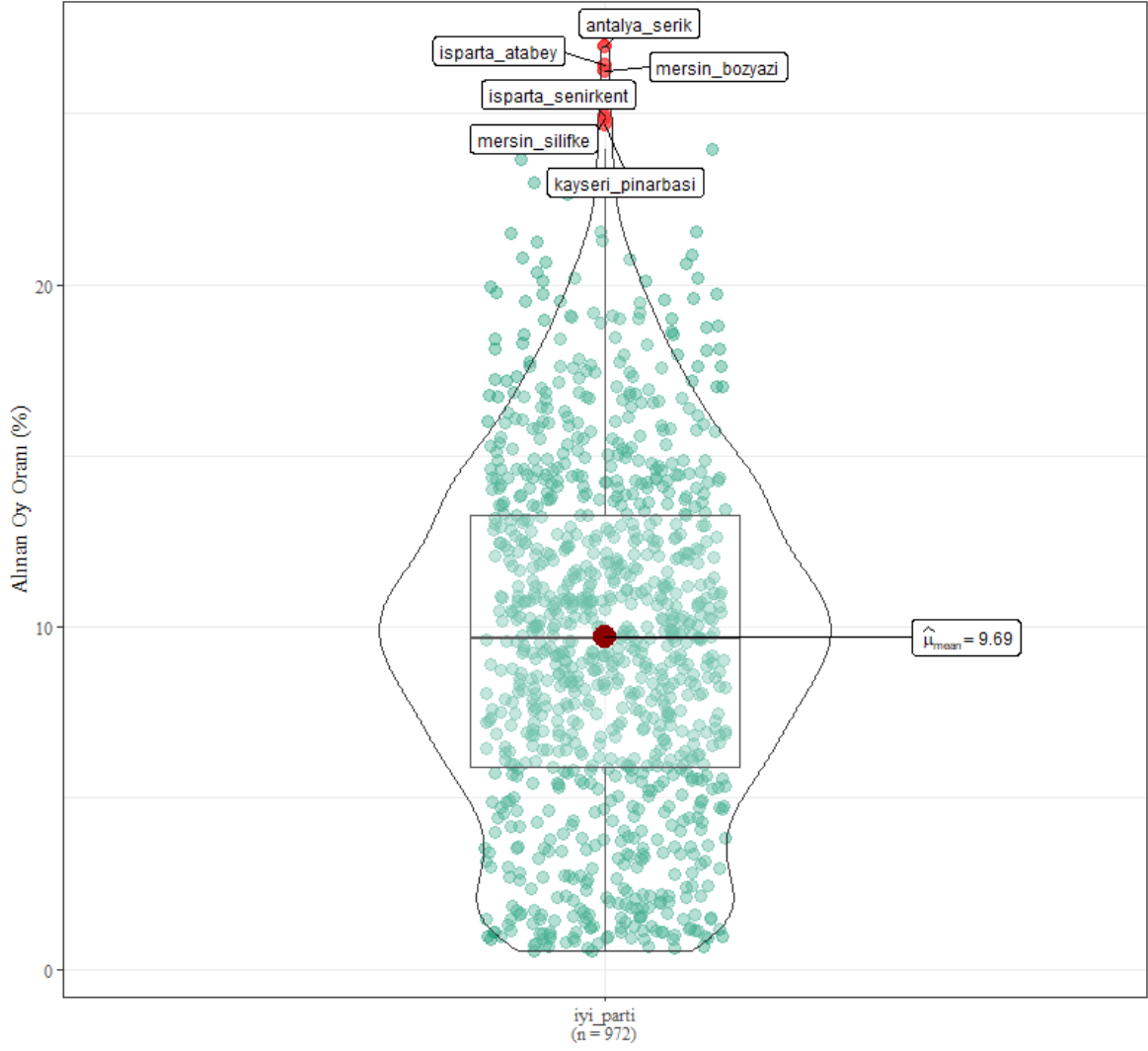
İYİP 27. dönem milletvekili genel seçimlerinde ilk defa parti olarak bir seçime katılmıştır. İYİP herhangi bir ilçede birinci olamamıştır. Şekil 103'te İYİP'in ilçelerden aldığı oy oranları gösterilmektedir. Şekil 104'te ilçelerde alınan oy oranlarına göre ayırık değerler tespit edilmiştir. Beş ilçenin pozitif ayrıştığı görülmektedir. Bunlar Antalya Serik, Isparta Atabey ve Senirkent, Mersin Bozyazı ve Silifke, ve Kayseri Pınarbaşı'dır.

27. Dönem Milletvekili Genel Seçimi İyi Parti'nin Aldığı Oyların Dağılımı
Geçerli Oylara Göre İlçe Bazında Alınan Oy Oranları

Şekil 103 - 27. dönem milletvekili genel seçimi İYİP'in aldığı oy oranlarının coğrafi dağılımı

27. Dönem Milletvekili Genel Seçimi İlçe Oy Oranları: İyi Parti
Yurtiçi Geçerli Oylara Göre İlçelerde Alınan Oy Oranları

Şekil 104 - 27. dönem milletvekili genel seçimi İYİP'in aldığı oy oranlarına göre ayrıışan ilçeler

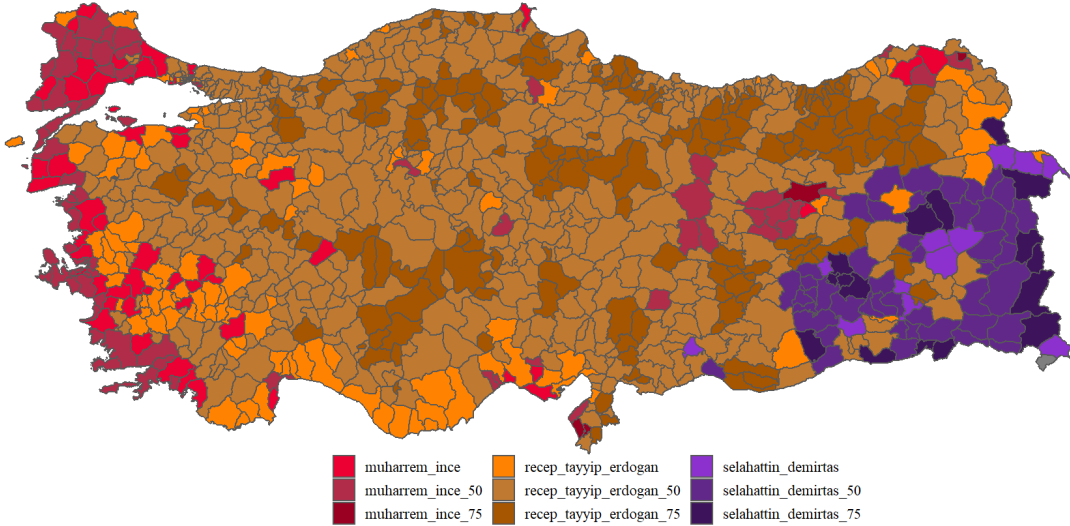
2018 Cumhurbaşkanlığı Seçimleri

24 Haziran 2018 günü yapılacak olan seçime Doğu Perinçek, Meral Akşener, Muharrem İnce, Recep Tayyip Erdoğan, Selahattin Demirtaş ve Temel Karamollaoğlu kesin aday olarak katılmışlardır. Yurtiçi, yurtdışı ve gümrük sandıklarında kullanılan geçerli oyların %52,59'unu Recep Tayyip Erdoğan alarak cumhurbaşkanı seçilmiştir (*Cumhurbaşkanı Seçim Sonuçları*, 2018).

Birincilerin ülkeye dağılımı Şekil 105'da gösterilmiştir. Recep Tayyip Erdoğan 757, Muharrem İnce 141, Selahattin Demirtaş 74 ilçede alınan oy oranlarına göre birinci olmuştur. Aday isimlerinden sonra gelen 50 ve 75 sayıları o renge sahip ilçede adayın %50 veya %75 oy oranını aştığını göstermektedir. Herhangi bir sayı olmayan renkler adayın birinci çıktığını ancak %50'nin altında olduğunu göstermektedir.

Cumhurbaşkanı Seçimi Adayların Oy Dağılımı

Geçerli Oylara Göre İlçe Bazında Birinci Çıkan, %50 ve %75'i Aşan Aday

Şekil 105 - 2018 cumhurbaşkanı seçimi adayların birinci çıktığı ilçelerin coğrafi dağılımı

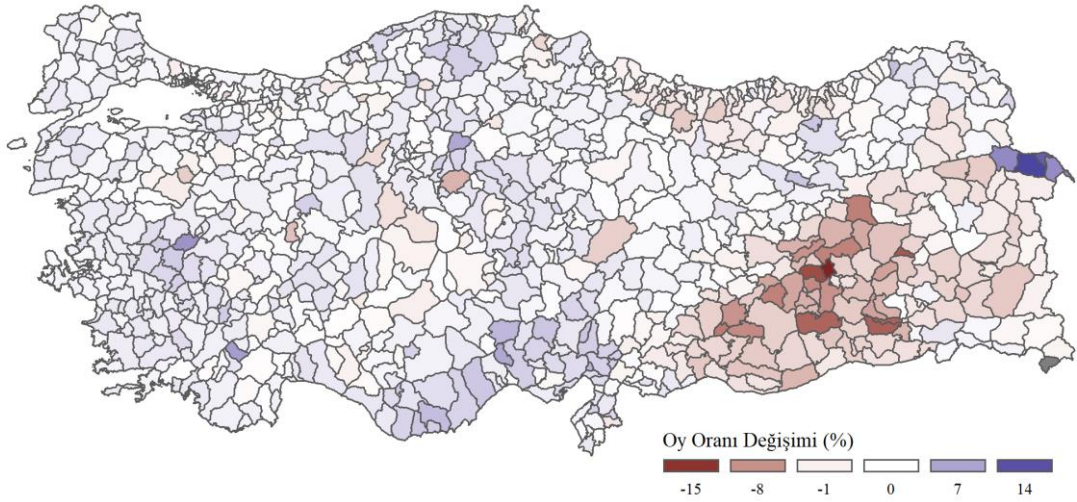

Recep Tayyip Erdoğan

Recep Tayyip Erdoğan birinci çıktığı 757 ilçenin 183'ünde %75'i ve 471'inde %50 oy oranını aşmıştır. 103 ilçede birinci olduğu halde %50'nin altında oy almıştır. Şekil 106'de 27. dönem AKP ve MHP'nin ilçelerde aldığı oy oranları toplamlarıyla 2018 cumhurbaşkanı seçiminde Recep Tayyip Erdoğan'ın ilçelerden aldığı oy oranları farkı gösterilmektedir. Recep Tayyip Erdoğan'ın Güneydoğu ve Doğu Anadolu bölgelerinde iki partinin oy toplamından daha fazla oy toplamıştır. Buna karşılık diğer bölgelerde bu iki partiye oy verip Recep Tayyip Erdoğan'a oy vermeyenlerin ilçe bazında oy farkı 14 puan üstüne çıkmıştır. Şekil 107'de bu oy farklarına göre diğerlerinden ayrışan değerler tespit edilmiştir. Pozitif ayrışan ilçelerin en ucunda Diyarbakır Hani bulunmaktadır. Pozitif ayrışan ilçelerde Erdoğan-Cumhur İttifakından daha iyi performans göstermiştir. Negatif ayrışan ilçelerin en ucunda Iğdır Merkez ve Iğdır Karakoyunlu vardır. Bu ilçelerde AKP+MHP oy toplamaları 14 puandan fazla bir farkla öndedir.

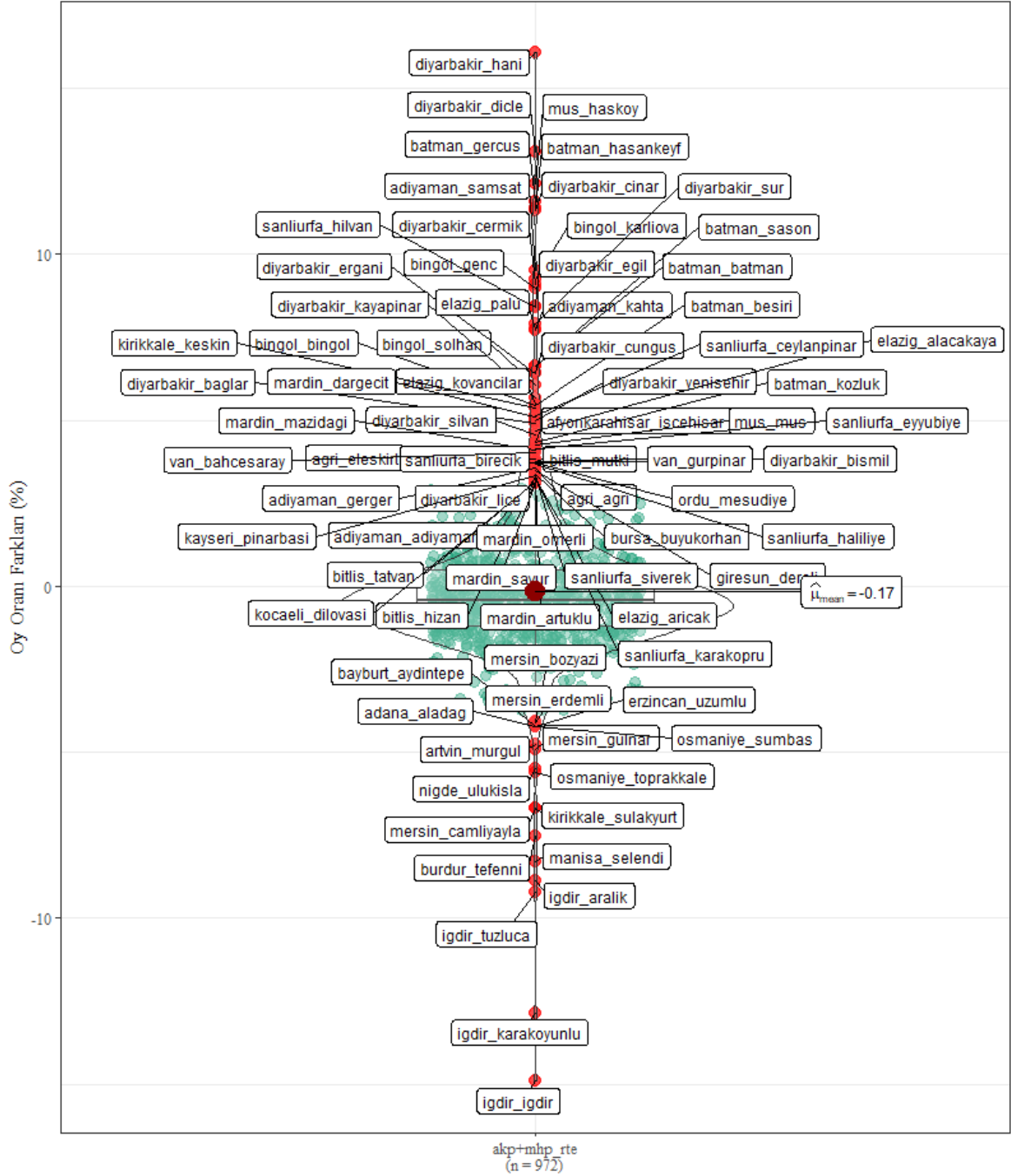
Oy Farkları: AKP+MHP - Recep Tayyip Erdoğan

Geçerli Oylara Göre İlçe Bazında 27. Dönem Milletvekili Genel Seçimi ve 2018 Cumhurbaşkanlığı Oy Oranı Farkları

Şekil 106 - 2018 seçimlerinde AKP+MHP ve Recep Tayyip Erdoğan'ın ilçelerde aldığı oy oranları farklarının coğrafi dağılımı

Recep Tayyip Erdoğan ve AKP+MHP İlçe Oy Oranı Farkları
2018 Cumhurbaşkan ve 27. Dönem Milletvekili Genel Seçimleri Karşılaştırması

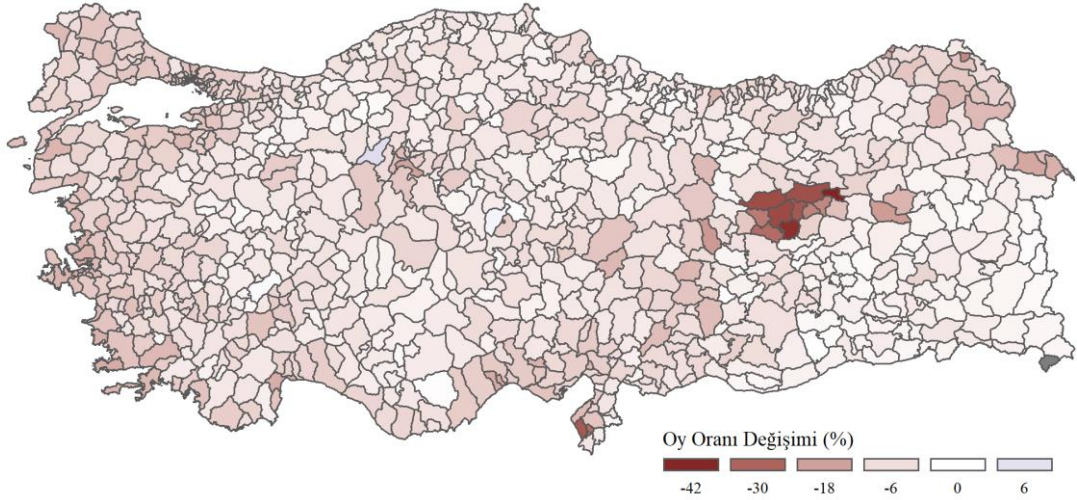
Şekil 107 - 2018 seçimlerinde AKP+MHP ve Recep Tayyip Erdoğan'ın ilçelerde aldığı oy oranları farklarına göre ayrıışan ilçeler

Muharrem İnce

Muharrem İnce birinci çıktığı 141 ilçenin dördünde %75'i ve 83'ünde %50 oy oranını aşmıştır. 54 ilçede birinci olduğu halde %50'nin altında oy almıştır. Şekil 108'de 27. dönem seçimlerinde CHP'nin ilçelerde aldığı oy oranlarıyla 2018 cumhurbaşkanı seçiminde Muharrem İnce'nin ilçelerden aldığı oy oranları farkı gösterilmektedir. Ülke genelinde İnce'nin CHP'den daha iyi performans gösterdiği görülmektedir. Şekil 109'da bu oy farklarına göre diğerlerinden ayrılan değerler tespit edilmiştir. Buna göre negatif ayrılan ilçe sadece Ankara Ayaş'tır. Bu ilçede İnce CHP'nin gerisinde kalmıştır. Pozitif ayrılan ilçelere bakıldığında Bingöl Yedisu ve Tunceli Malazgirt'te İnce CHP'den 40 puan daha fazla oy oranına sahiptir.

Oy Farkları: CHP - Muharrem İnce

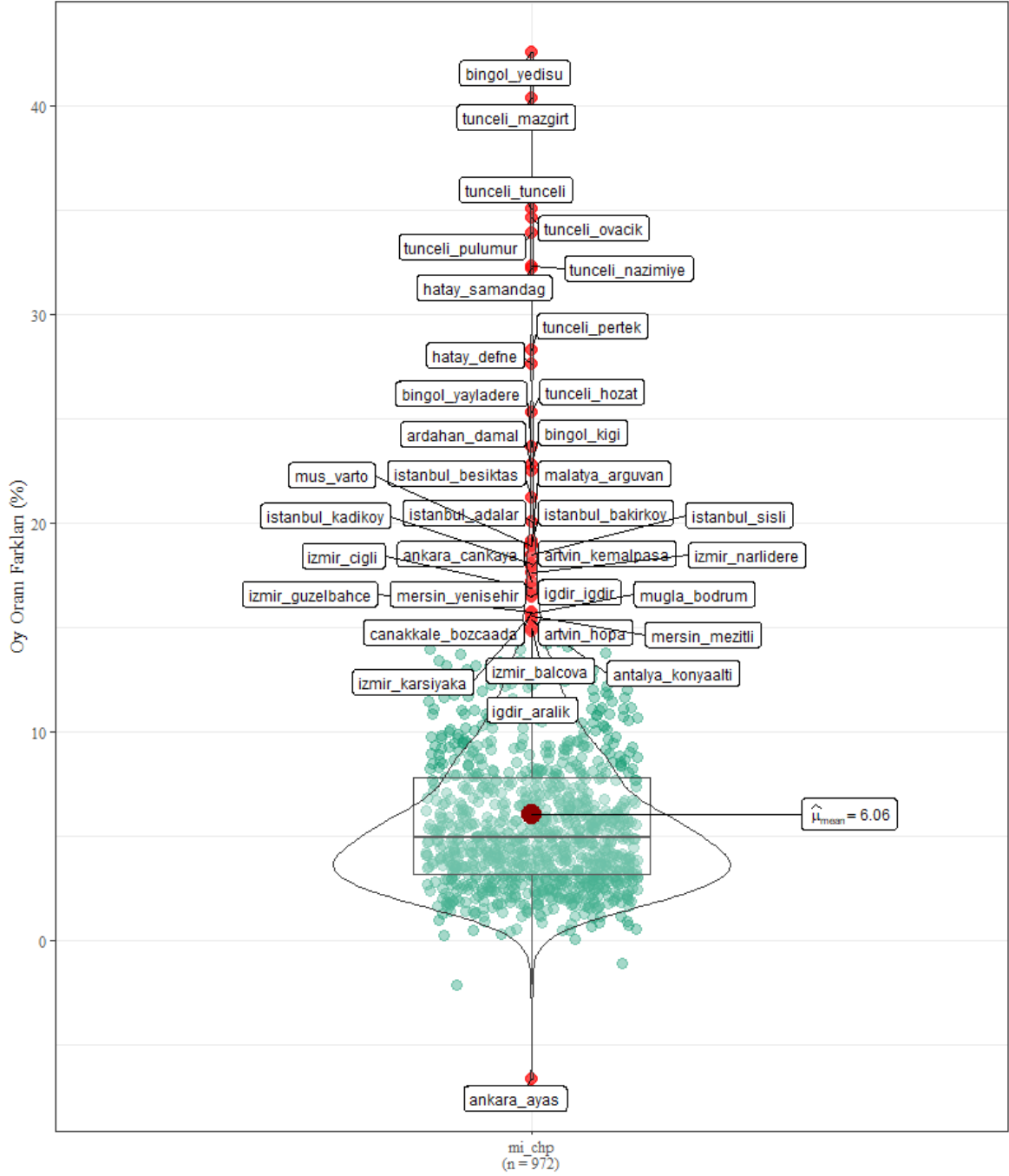
Geçerli Oylara Göre İlçe Bazında 27. Dönem Milletvekili Genel Seçimi ve 2018 Cumhurbaşkanlığı Oy Oranı Farkları

Şekil 108 - 2018 seçimlerinde CHP ve Muharrem İnce'nin ilçelerde aldığı oy oranları farklarının coğrafi dağılımı

Muharrem İnce ve CHP İlçe Oy Oranı Farkları
2018 Cumhurbaşkan ve 27. Dönem Milletvekili Genel Seçimleri Karşılaştırması

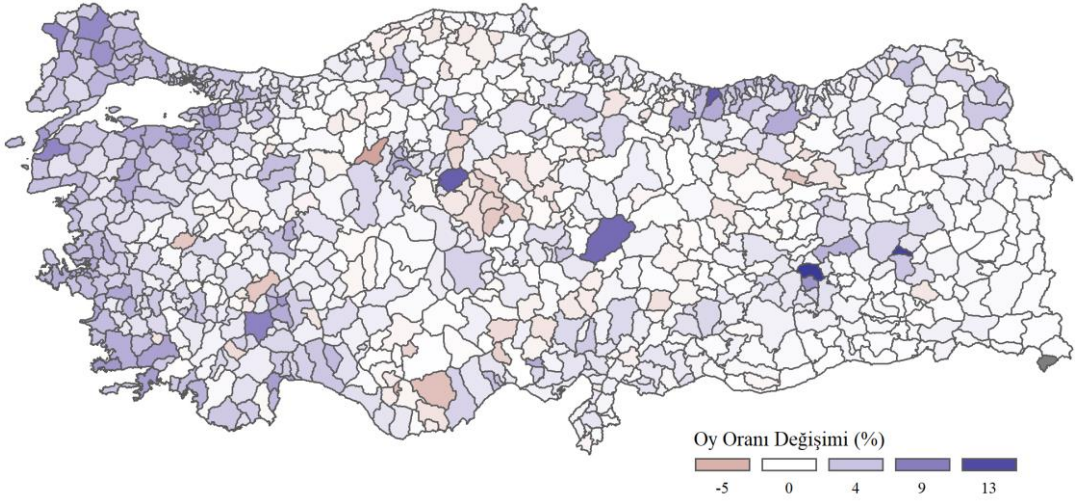
Şekil 109 - 2018 seçimlerinde CHP ve Muharrem İnce'nin ilçelerde aldığı oy oranları farklarına göre ayrılan ilçeler

Meral Akşener

Meral Akşener partisi İYİP gibi herhangi bir ilçede birinci çıkamamıştır. Şekil 110'de 27. Dönem İYİP'in ilçelerde aldığı oy oranıyla 2018 cumhurbaşkanı seçiminde Meral Akşener'in ilçelerden aldığı oy oranları farkı gösterilmektedir. Türkiye geneline bakıldığında İYİP'in Meral Akşener'in önünde olduğu görülmektedir. Oy farkları İYİP lehine 13 puan üstüne çıkmıştır. Şekil 111'de bu oy farklarına göre diğerlerinden ayrılan değerler tespit edilmiştir. Pozitif ayrılan yani Meral Akşener'in İYİP'ten daha iyi performans gösterdiği ilçeler incelendiğinde Ankara Ayaş 5 puandan fazla bir farkla öne çıkmıştır. Negatif ayrılan ilçelere bakıldığında Diyarbakır Dicle'de Meral Akşener partisinin yaklaşık olarak 14,5 puan gerisinde kalmıştır.

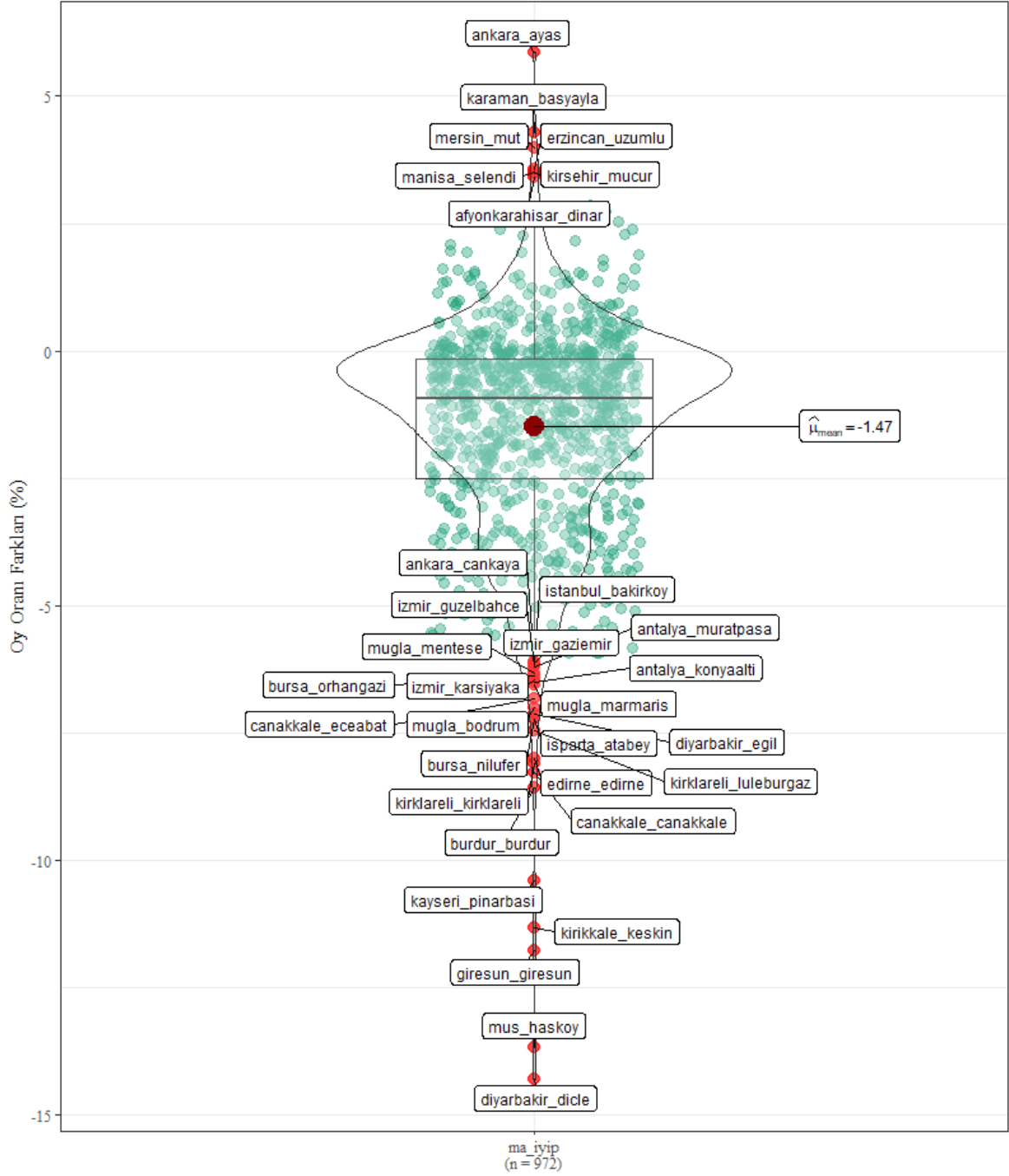
Oy Farkları: İYİP - Meral Akşener

Geçerli Oylara Göre İlçe Bazında 27. Dönem Milletvekili Genel Seçimi ve 2018 Cumhurbaşkanlığı Oy Oranı Farkları

Şekil 110 - 2018 seçimlerinde İYİP ve Meral Akşener'in ilçelerde aldığı oy oranları farklarının coğrafi dağılımı

Meral Akşener ve İYİP İlçe Oy Oranı Farkları
2018 Cumhurbaşkan ve 27. Dönem Milletvekili Genel Seçimleri Karşılaştırması

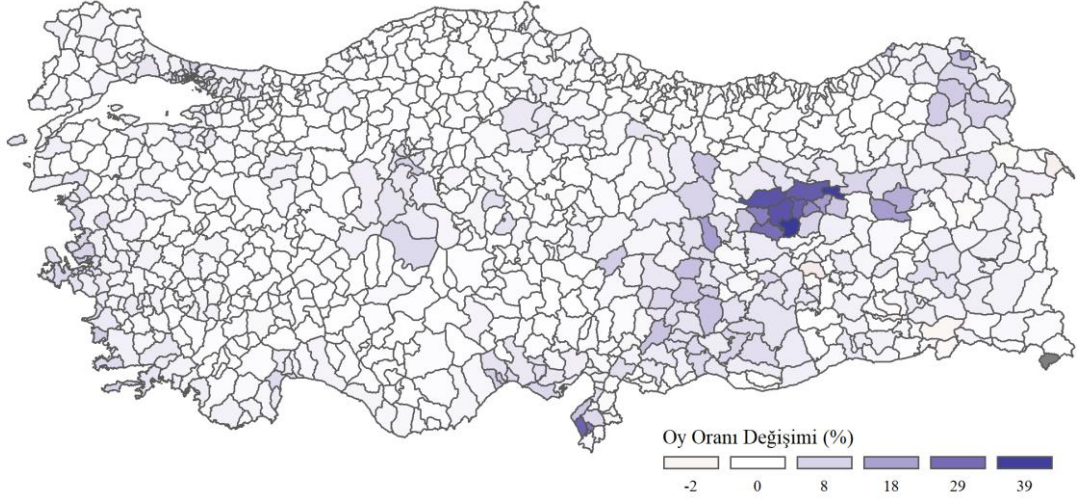
Şekil 111 - 2018 seçimlerinde İYİP ve Meral Akşener'in ilçelerde aldığı oy oranları farklarına göre ayrılan ilçeler

Selahattin Demirtaş

Selahattin Demirtaş birinci çıktığı 74 ilçenin 16'sında %75'i ve 46'sında %50 oy oranını aşmıştır. 12 ilçede birinci olduğu halde %50'nin altında oy almıştır. Şekil 112'de 27. dönem HDP'nin ilçelerde aldığı oy oranlarıyla 2018 cumhurbaşkanı seçiminde Selahattin Demirtaş'ın ilçelerden aldığı oy oranları farkı gösterilmektedir. HDP'nin Selahattin Demirtaş'tan daha fazla oy aldığı görülmektedir. Şekil 113'te bu oy farklarına göre diğerlerinden ayrılan değerler tespit edilmiştir.

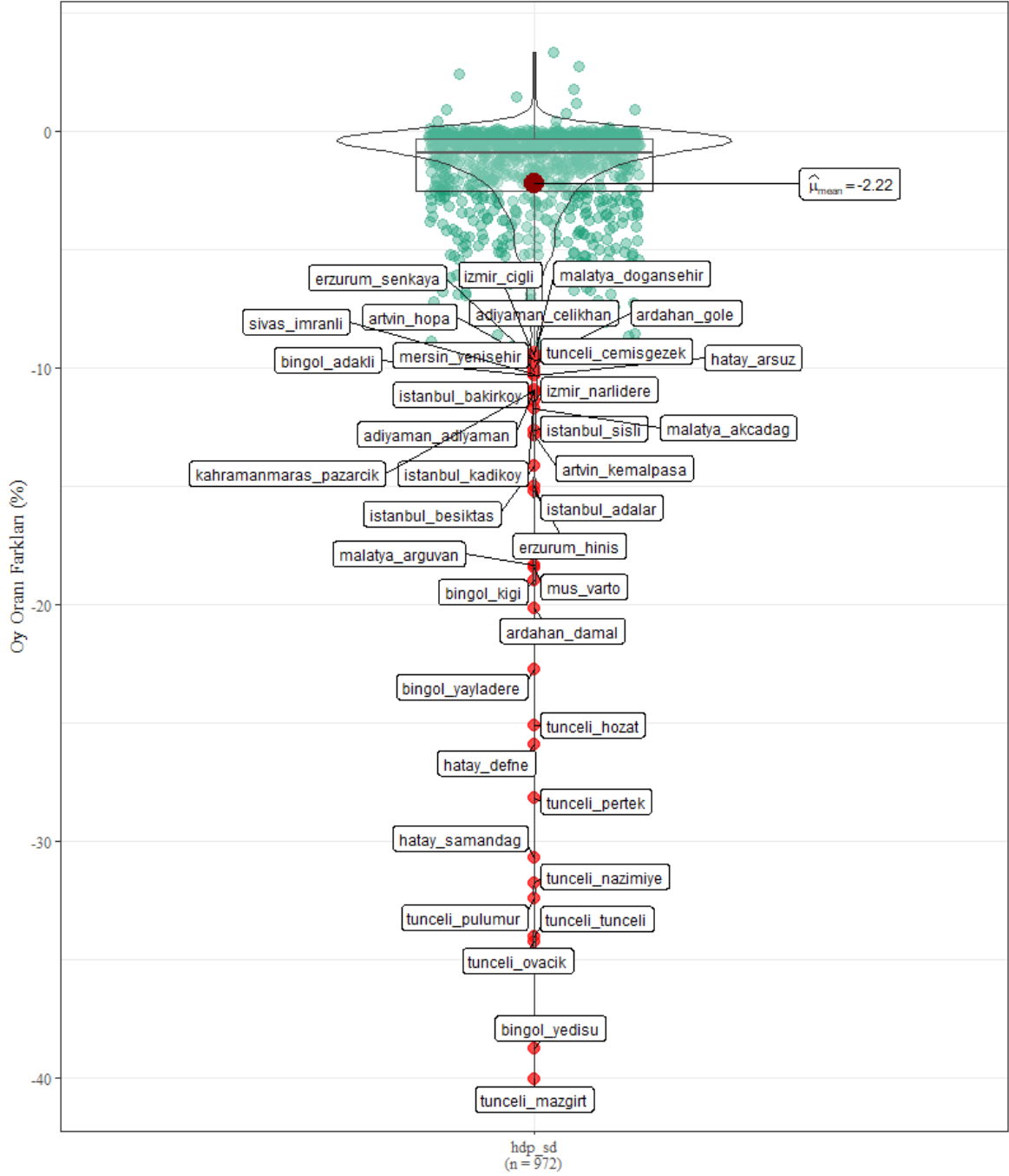
Oy Farkları: HDP - Selahattin Demirtaş

Geçerli Oylara Göre İlçe Bazında 27. Dönem Milletvekili Genel Seçimi ve 2018 Cumhurbaşkanlığı Seçimi Oy Oranı Farkları

Şekil 112 - 2018 seçimlerinde HDP ve Selahattin Demirtaş'ın ilçelerde aldığı oy oranları farklarının coğrafi dağılımı

Selahattin Demirtaş ve HDP İlçe Oy Oranı Farkları
2018 Cumhurbaşkan ve 27. Dönem Milletvekili Genel Seçimleri Karşılaştırması

Şekil 113 - 2018 seçimlerinde HDP ve Selahattin Demirtaş'ın ilçelerde aldığı oy oranları farklarına göre ayrılan ilçeler

BEŞİNCİ BÖLÜM

SONUÇ ve ÖNERİLER

Gündem iktidar ilişkilerinde vazgeçilmez bir rol oynamaktadır. Gündemi belirleyen kimin ne yapacağını belirlemese de ne hakkında bir şeyler yapılacağını belirleyerek iktidar ilişkilerinde merkezi bir yere sahip olur. Araştırma seçim dönemlerinde oluşan gündemi iktidar ilişkileri bağlamında ele almıştır.

İkinci bölümde kuramsal çerçeve ve uluslararası alanyazın ele alınmıştır. İktidar, gündem, seçim, siyasal söylem, siyasal parti ve oy verme kavramları detaylı bir şekilde ele alınmıştır. Ardından uluslararası literatürde benzer çalışmalar ve bulguları değerlendirilmiştir. Daha sonra yabancı ülkelerde gerçekleşen seçimler ve gündem ilişkisi özetlenmiştir. Bölüm kısa bir değerlendirmeyle son bulmuştur.

Üçüncü bölümde Türkiye’de gündem ve seçimler ele alınmıştır. Osmanlı’dan günümüze tüm seçimler ve gündemlerine ilişkin bilgiler verilmiştir. Türkiye’deki sosyopolitik bölünmeler özetlendikten sonra ulusal alanyazında benzer çalışmalar ve bulguları özetlenmiştir. Bölüm kısa bir değerlendirmeyle sonlandırılmıştır.

Dördüncü bölümde araştırmanın konusu, amacı, yöntemi, verileri, çözümleme teknikleri, kapsamı, geçerlik ve güvenilirliği, ve bulgularına yer verilmiştir. Tezde bilişimsel sosyal bilimler yöntemlerinden yapısal konu modelleme kullanılmıştır. Araştırmada seçim dönemlerinde (1) partilerin gündemleri (2) basın gündemi, (3) gündemler arası benzerlikler, (4) medya türüne göre gündem farkları, (5) gündem ve seçim sonuçları arasındaki ilişki ve (6) iktidar ilişkilerinin doğası incelenmiştir. Araştırma sorularının yanıtlanması amacıyla 2,79 milyon gazete haberi, 126 milyon tweet, 24., 25. ve 26. dönem TBMM genel kurul tutanakları, 2012-2018 yılları arasında yapılmış kamuoyu anket sonuçları ve 2012-2018 yılları arasında gerçekleştirilen seçim sonuçları çözümlenmiştir.

Birinci araştırma sorusu “**Seçim dönemlerinde partiler arasındaki gündem ve söylem farklılıkları nelerdir?**” şeklindedir⁶⁷. Siyaset temasında AKP hizmet, cumhuriyet değerleri gibi toplumun büyük çoğunluğunda benzer anlamlar uyandıran konuları mecliste dile getirmiştir (71, 298, 395). CHP zaman içerisinde tonu düşse de ulusalcı söylemler üretmektedir (343, 124, 92). ODTÜ veya Taksim gibi simge terimlerin CHP tarafından kullanıldığı görülmektedir (333, 343). İki parti diğerinin lideri üzerinden söylem üretmiştir (98, 187). MHP'nin ürettiği söylemler onun iktidara göre aldığı pozisyonla birlikte değişmektedir (130, 6, 334, 389). Bunların dışında ideolojik olarak milli değerler teması altında söylem üretmektedir (195, 370). HDP kendi tabanında siyasal alerji yaratacak söylemlerden uzak durmaktadır. Bu konular milli bayramlar, Kurtuluş ve Cumhuriyet gibi temalara sahiptir (71, 92, 124, 298, 370).

AKP'nin dış politika söylemleri Ortadoğu, Afrika ve ABD etrafında gelişmektedir. Güvenlik ve terör etrafında bir söylem gözlenmektedir (28, 303). Bu konular seçimlerden bağımsız gündeme gelmiştir. CHP genel olarak Batıyla olan ilişkileri (ABD, AB-mülteciler) gündeme getirmiştir (85, 40, 268). MHP'nin seçim dönemindeki dış politika söylemleri Türkmenlerin bölgesel durumları ve Yunanistan/Fransa özelinde gelişmektedir (29, 179). Türk dünyası ve onun sorunları MHP'nin sponsoru olduğu en önemli temalar arasındadır. HDP Arap ülkeleriyle ilişkiler, mülteciler ve Suriye gibi bölgesel konulara ilgi göstermektedir (108, 137, 192). Ayrıca muhalefet partilerinin AB ile ilişkiler ve İsrail konusunda iktidara baskı kurdukları göze çarpmaktadır (127, 225).

Adalet/hukuk temasında AKP yargı süreçlerine yönelik söylemler üretmiştir (357). Ancak mahkumlarla ilgili konularda en büyük içerik üreticisinin HDP olduğu görülmektedir (290, 365). Genel olarak HDP yargı konusunda en fazla gündem yaratan partidir. Seçim sürecinde çocuk hakları, OHAL ve KHK gibi konulara CHP ile birlikte değinmiştir (72, 220, 345). CHP ise yargının siyasallaşması ve kamuoyunu meşgul eden davalar konularına değinmektedir (104, 274). MHP haklar konusunda söylem üreten diğer partilerden geride

---

⁶⁷ Bu soru yanıtlanırken parantez içlerinde TBMM konu modelinde ilgili konuların numaraları verilmiştir. Konular temalar altında bulgular kısmında sınıflandırılmıştır. Ayrıca tüm konu modeli eklerde verilmektedir.

kalmaktadır. Diğer partilerin aksine bu tema altında sponsoru olduğu bir konu gözlenmemiştir.

Ekonomi temasında AKP üretim, ulaştırma, tarım gibi konuları seçimler öncesinde envanterinden çıkarıp kullanmaktadır (11, 62, 106, 336, 300, 378). CHP madenciler, fındık üreticileri gibi belirli gruplar üzerinden söylemler üretmektedir (74, 294, 362). Ayrıca vergiler ve mali konular diğer önemli gündemidir (295, 328). HDP geleneksel sol kavramlarla sınıf siyaseti yapmaktadır (194, 347). MHP tarım-çiftçiler üzerinden ekonomi söylemleri geliştirmektedir (157). Yatırım, küçük esnaf, turizm, vergi gibi konulara gösterdiği ilgiyle hem AKP hem de diğer muhalefet partileriyle benzerlikle göstererek geniş bir ilgi alanıyla bu temada diğer partilerden ayrılmıştır (152, 209, 266, 312, 324).

Güvenlik ve terör konularında AKP ve MHP ortak paydada buluşarak seçim süreçlerinde bu konuları gündemde tutmaktadır. Söylemlerdeki temel nokta toplumu bütünleştirici olmasıdır. Şehitler ve terör güvenlik temasındaki ana menteşeleri oluşturmaktadır (309, 319, 342, 317 – 182, 366, 320). CHP ise güvenlik söylemlerinde terör ve şehitlerden bahsetse de polis/Gezi konularında ürettiği söylemler sebebiyle bu tema altında AKP ve MHP'den ayrılmaktadır (193 – 358, 142, 396). FETÖ konusunda CHP ve MHP'nin en fazla gündem oluşturan partiler oldukları görülmektedir (302,396). HDP güvenlik söylemlerinde bölgesel siyaseti ve faili meçhulleri ön planda tutmaktadır. Şehit/gazi konularında daha az içerik üretmesi onu diğer partilerden daha farklı bir noktada konumlandırmaktadır (314, 342, 199, 193, 182, 326, 83).

Günlük yaşama değinen konularda AKP engelliler, gençler, çocuklar ve spor gibi konulara değinmektedir (253, 382, 273). CHP yaşam tarzına olan müdahaleler, Alevilik ve laiklik gibi konularda içerik üretmiştir (272, 261). HDP yine etnosentrik ve bölgesel temalarla söylemlerini Kürt, kadın, köylü ve çocuk bağlamında üretmektedir (252,16, 243, 288). Ayrıca özerklik, anadilde eğitim ve anadilde savunma hakkı gibi temalar da geniş yer bulmaktadır (327, 36, 19). MHP öğrenciler, mezunlar ve engelliler ilgili konularda ekonomik elementlerin görüldüğü bir gündem örüntüsü ortaya koymaktadır (354, 355, 382, 219, 34). Türklük konusundaki belirgin katkı bu temada da devam etmektedir(363).

AKP genel olarak mecliste, toplumun tamamının arkasına geçebileceği konularda söylem üretmektedir. CHP ise kendi seçmenini bütünleştiren ancak toplumun bir kısmında siyasal alerji üreten gündemler yaratmaktadır. HDP'nin söylemleri belirli sayıda etno-dinsel temaya ve belirli bölgelerdeki insanları ilgilendiren konulara sıkışmıştır. MHP söylemlerini üretirken merkeze devleti almakta ancak çevredeki oy deposu olan eşraf ve çiftçinin de ekonomik haklarını savunur görünmektedir. Partinin öğrencilere olan ilgisi seçmen kitlesini geliştirme çabası olarak yorumlanabilir.

AKP toplumu bütünleştirebileceği ya da toplumda kırılma yaratsa dahi oy deposu olabilecek konuları stratejik olarak seçim öncesi parlamentoda dile getirmektedir. Bunu yaparken hizmetlere vurgu yapmaktadır. Toplumu bütünleştireceği zaman ya dış güçler ya da terör gibi tehditler karşısında devletçi söylemler üretmektedir. CHP'nin ürettiği söylemlerde daha stratejik davranmaya başladığı görülmekle birlikte genelde toplumun önemli bir kısmının farklı düşündüğü konularda söylem üretmektedir. Kendi seçmenini, sponsoru olduğu konularda bütünleştirirken farklı düşünenleri de karşı cephede bütünleştirmektedir.

AKP ve CHP'nin söylem stratejilerinin farkı sağlık konusunda net biçimde ortaya çıkmaktadır. Örneğin, AKP sağlık hizmetlerine daha fazla değinirken, CHP sağlıkçılara şiddet konusunu seçimler öncesi parlamentoda dile getirmiştir. Bir tarafta sağlık hizmeti veren yaklaşık 1,1 milyon sağlık çalışanı varken diğer tarafta sağlık hizmeti alan yaklaşık 55 milyon seçmen vardır. Ancak, CHP'nin 2018'de eski söylem stratejilerini bıraktığı reel siyaset diyebileceğimiz vatandaşın ussal tercihlerine hitap edecek ekonomik bir söylem geliştirdiği görülmektedir.

MHP merkezdeki elit kadrolarında ve seküler Türkçülerde siyasal alerji yaratabilecek konulardan kaçınırken, çevrede konumlanmış esnaf ve çiftçiye ilişkin rasyonel politikaları her seçimde dile getirmektedir. Devletçi çizgisini ürettiği söylemlerde net biçimde görmek mümkündür. Buna karşın HDP söylemlerinin merkezinden devleti tamamen dışlamaktadır. Bölgesel ve etnik konularda öne çıkan ve seçmenin devlete karşı haklarını savunan bir pozisyon geliştirmiştir. Cezaevi koşulları, hukuka uygunluk ve kısıtlamalar gibi halkın çoğunluğunu arkasına geçebileceği konuları dile getirirse de terörle

mücadele konusundaki pozisyonu onun “Türkiyeli” olmasının önüne geçmektedir. Ancak son seçimlerde stratejik olarak toplumda siyasal alerji yaratacak konulardaki söylemlerinde gözle görülür bir düşüş tespit edilmiştir.

2002 yılından başlayarak seçmenin gözünde “ekonomik bir başarı hikayesi” yazmayı başaran AKP 2018 seçimlerine kadar bu imajı sürdürmeyi başarmış ve seçmeni ürettiği söylemlerle “istikrarın devam etmesi” yönünde ikna etmiştir. CHP ise 2010 öncesine kadar ideolojik zeminde inşa ettiği söylemlerinin seçimde karşılık bulmaması sonucu zaman içerisinde dönüşmek mecburiyetinde kalmıştır. MHP’nin 2016 öncesi ve sonrasında ürettiği söylemler arasında farklılık net olarak göze çarpsa da ideolojik olarak herhangi bir savrulma görülmemektedir. Buna karşın HDP’nin seçimlerde ürettiği söylemlerden Türkiyeli olmak veya belirli bir seçmen grubunu memnun etmek arasında kaldığı görülmektedir.

İkinci araştırma sorusu “**Seçim dönemlerinde basın kampları arasındaki gündem ve söylem farklılıkları nelerdir?**” şeklindedir. Basın kamplarının ürettiği söylemler ele alındığında her tema birbirinden farklı şekilde kırılmaktadır. Gazetelerin sponsoru olduğu konular açık biçimde görülmektedir. Gazetelerin söylemlerinde en dikkat çeken nokta iktidar yanlısı gazeteler muhalif siyasetçilere fazla yer vermezken, muhalif gazetelerin söylemlerini Erdoğan üzerinden üretmeleridir (333, 154, 39, 356). Bu durum aynı zamanda Recep Tayyip Erdoğan’ın gündem yaratabilme gücü olarak da yorumlanabilir. Gazetelerin okurlarında siyasal alerji yaratacak konulardan kaçındıkları görülmüştür (117, 121, 141, 223).

Dış politika teması altında gazeteler etno-dinsel bir yaklaşım göstermektedir. Örneğin, Türklük ve devlet çıkarları söz konusu olduğunda Yeni Çağ daha fazla ilgi gösterirken (414, 88, 443), Filistin/Myanmar gibi konularda Akit, Akşam ve Sabah öne çıkmakta (184, 72, 278), mezhepler söz konusu olduğunda Akit’in içeriği diğerlerinden ayrılmaktadır (291). Ayrıca Türkmenlere ilişkin konularda Evrensel diğer gazetelerden içeriğe katkı sunma anlamında negatif olarak ayrılmaktadır (431, 88, 425, 498). Benzer biçimde Suriye-Irak bölgesinde üretilen söylemlerde terör kelimeleri geçiyorsa bu konulara Evrenselin katkısının düşük olduğu görülmektedir (414, 234, 429). Sol’un ABD’yle ilgili konularda diğerlerinden farklı olarak Küba, Rus ve Çin ilişkileri bağlamında da içerik ürettiği görülmektedir (131, 146, 400). Buna karşın TL/dolar bağlamında Yeni Çağ’la ve

Rusya/Ukrayna konusunda da Sabah'la yakınlaşması dikkat çekmiştir (366, 218). Akit, Akşam, Sabah ABD, Suriye ve İsrail gibi konularda Yeni Çağ ile yakınlaşmaktadır (72, 414, 88).

Adalet/hukuk teması altında muhalif gazetelerin yoğun biçimde içerik ürettiği görülmektedir. Kamuoyunun gündemindeki davalar hakkında çok sayıda konu özellikle muhalif gazeteler tarafından gündeme getirilmiştir. Ulusalçı hassasiyetlerde Oda TV ve Sözcü daha yüksek sesli olurken (78, 227, 271, 153, 107, 250) daha tartışmalı gündemlerde Evrensel ve Sol öncü olmaktadır (110, 47, 187, 274, 313, 495). Akit merkez ve elit değerlerle hesaplaşma noktasında gündem oluşturmaktadır (272, 227, 153).

Ekonomi teması altında gazetelerin içerik ürettiği konular iktidar yanlısı/muhalif şeklinde iki parçalı görünmektedir. Ancak muhalif kanat da iki parçalıdır. Akit, Sabah, Akşam, Milliyet ve Hürriyet daha çok hükümet icraatlarına ve genel konulara değinmektedirler (105, 124, 390, 371, 423, 79, 90, 130, 156, 363). Muhalefetin başını çektiği konular merkez ve sol değerler olarak iki parçada görmek mümkündür. Merkez konular genel olarak tüm gazetelerden katkı almıştır (151, 155, 201, 268, 453). Ancak, işçi hakları, sendika, emek gibi terimlerle belirli bir örüntü izleyen konuların açık ara lokomotif Evrensel'dir. Sol gazetesi de bu konularda içerik üreten ikinci gazetedir (140, 196, 377, 197, 453, 264, 464, 94, 393, 403). Göze çarpan bir diğer husus Yeni Çağ, Sözcü ve Oda TV'nin enflasyon ve Merkez Bankası gibi genel konular dışında sponsoru olmamıştır (311, 201, 260). Bu gazeteler temel konulara katkıda bulunsalar da belirgin bir söylem üretecek yaklaşım sergileyememişlerdir.

Ülkemizin son yıllarda karşı karşıya kaldığı en önemli terör tehditleri sırasıyla PKK, İŞİD ve FETÖ'dür. Bu üç terör örgütüne ilişkin üretilen içerikte kullanılan kelimeler gazetelerin konuyu hangi bakış açısıyla ele aldığına göre değişmektedir. Örneğin 15 Temmuz sonrası ortaya çıkan konularda Oda TV (297) FETÖ/ABD ilişkisine daha fazla odaklanırken Evrensel OHAL/hak konusuna dikkat çekmiştir. Sabah ve Akşam gazetelerinde terör vurgusu yapılarak konu PKK'yla da yakınlaştırılmıştır (399). Yeni Çağ gazetesi TSK'nın yaptığı operasyonlarda Sabah ve Akşam'la yakınlaşmıştır (18, 55, 242). Bu tema altında en dikkat çeken nokta Akit gazetesinin yol/kaza terimlerini içeren konuyu

2016'dan başlayarak 2018 seçimleri sonrasına kadar devam ettirmesidir (136). Terör konusunda Evrensel diğer gazetelerden ayrışan bir söyleme sahiptir (172, 216, 428).

Günlük yaşam teması altında gazeteler, etnik ve dini kırımlar çerçevesinde içerik paylaşmışlardır. Oda TV dini konuda Evrensel ve Sol'a yaklaşırken (358), Kürt temalı konularda başı Evrensel çekmiştir (176). Ulusalçı hassasiyetlerde Oda TV Sözcü ve Yeni Çağ'a yaklaşmıştır (455). 2015 seçimleri sonrası Sözcü gazetesinin dini/Sünni değerlere ilişkin söylem üretmeye başladığı ve bu yönden Akit, Milliyet, Akşam, Sabah ve Hürriyet'le yaklaştığı görülmektedir (53, 108, 116, 135, 286, 341, 395, 496). Evrensel ve Sol sağlık konusunda doktor/tabip terimleriyle içerik üretirken Milliyet ve Hürriyet hastalık/ilaç terimleriyle konuyu başka bir bağlamda ele almıştır (499, 211). Akit'in 28 Şubat ve başörtüsü konusunda diğer gazetelerden daha fazla içerik ürettiği dikkat çekmektedir.

Gazetelerin sponsoru oldukları konular dışında zaman zaman diğer gazetelerle yaklaştığı görülmektedir. Bu durum çok boyutlu siyasi denklemde belirli izdüşümlerini görmemize neden olmaktadır. İdeolojik kırılımın, etno-dinsel kırılımın ve geleneksel merkez-çevre söyleminin izlerini konulara gösterilen ilgide görmek mümkündür. Gazeteler seçimlere girilirken seçmenlerin korkularına hitap eden söylemler üreterek onları istedikleri noktaya çekmek istemektedirler. Akit'in yol/kaza, Hürriyet ve Milliyet'in hastalık/ilaç, Yeni Çağ'ın da özerklik/Kürdistan haberleri bu durumun örnekleridir. Ancak tespit edilen en önemli söylem değişikliği Sözcü'nün Sünni değerlere hitap eden yayınlara ağırlık vermesidir.

Basın kampları arasındaki en önemli farklardan bir tanesi siyaset teması altında göze çarpmaktadır. Bu temada iktidar yanlısı gazeteler hükümetin icraatlerini ve Erdoğan'ı önceliklendirilmiş gündem haline getirirken muhalif partilere veya siyasetçilere söylemlerinde önemli bir yer vermemektedirler. Buna karşın diğer temalar altında konuların çerçeveleri birbirinden farklılık göstermektedir. Yani benzer konular farklı bağlamlarda okurlara yansıtılmaktadır. Çerçeveler ideolojik, etnik ve dini zeminler üzerinde yükselmektedir.

Üçüncü araştırma sorusu **“Seçim dönemlerinde kamu gündemi, basın gündemi ve siyasa gündemleri arasında bir ilişki var mıdır?”** şeklindedir. Tezde ele alınan seçim dönemleri 2014 cumhurbaşkanı seçimi, 25., 26. ve 27. dönem milletvekili genel seçimleri ve 2018 cumhurbaşkanı seçimidir. Bulgular ışığında partilerin seçimler öncesi gündem manevraları net biçimde görünmektedir. Belirli partiler ve basın organları arasındaki gündem benzerliği de bulgularda açıkça ortaya konmuştur.

Seçim dönemlerinde siyaset gündemi ve basın gündemi arasındaki ilişki net biçimde görülmektedir. HDP ve Evrensel’in etnik hassasiyetleri, katkı vermedikleri konularda görülmektedir. Hürriyet, Milliyet, Akit, Akşam ve Sabah’ın söylemleri AKP’nin, Yeni Çağ’ın söylemleri MHP, ve Sözcü ile Oda TV’nin söylemleri de CHP ile örtüşmektedir. Ancak İYİP kurulduktan sonra Yeni Çağ’ın İYİP ve Meral Akşener etrafındaki temalara ağırlık verdiği tespit edilmiştir. Sol’un söylemlerinin tam olarak bir partiyle örtüşmediği ancak CHP ile HDP arasında bir noktada konumlandırılabilceği gözlenmiştir.

Kamuoyunun gündemi, basın gündemi ve siyasa gündemleri arasında benzerlikler makro seviyede görülmektedir. Özellikle güvenlik, adalet ve ekonomi alanlarında basın ve siyaset kendi kitleleriyle benzer pozisyonlara gelmektedir. Siyasal kutuplaşmalar ve sosyal kırılımlar bakımından gündemde ortaya çıkan konularla ve kamuoyu anketlerine verilen cevaplar büyük oranda benzerlik göstermektedir. Basının kendi okurlarını, partilerin de seçmenlerini memnun edecek konulara yöneldiği ancak üretilen içeriklerle okurun ve seçmenin tekrar üretildiği ve yönlendirildiği gözlenmiştir. Buna göre kamuoyunun basın ve siyaset gündeminden etkilenme oranı tam tersi durumdan daha fazladır denilebilir.

Dördüncü araştırma sorusu **“Seçim dönemlerinde yerleşik medya ve sosyal medyanın gündemleri hangi konularda ve hangi boyutlarda farklılık göstermektedir?”** şeklindedir. Gazeteler ve sosyal medyada konuşulan konular arasında paralellikler bulunsa da yerleşik medyada konular daha uzun süre gündemde kalmakta ve daha geniş bir spektrumda tartışılmaktadır. Oysa sosyal medyada konular seçimler çevresiyle sınırlandırıldığında bütün konular gündemdeki seçimle ilişkili görünüme sahiptir. Konu sayısından bağımsız olarak, kelime sayısının sınırlı olması konuların bağlamlarını daha dar bir alana hapsetmektedir. Sosyal medyada gündeme giren konularda muhalif örüntüler daha

baskındır. Buna karşın, yerleşik medyada belirli gazetelerde iktidar yanlısı diğerlerinde de muhalif içerikler daha yoğundur. Bu açıdan sosyal medya hem iktidar yanlısı hem de muhalif konuları aynı uzamda içermesi yönünden geleneksel medyadan ayrılmaktadır. Geleneksel medya daha kutuplaşmış, hesaplanmış ve süzgeçlerden geçmiş içerikleri barındırırken sosyal medyada gündeme giren konularda filtre mekanizması yoktur.

Özellikle seçim dönemlerinde sosyal medyada üretilen söylemin basın gündeminden yansıdığını söylemek mümkündür. Bu açıdan siyasal haber almanın en önemli kaynağı sosyal medyanın bütün gücüne rağmen hala geleneksel basındır. Ancak, sosyal medyada üretilen organik siyasal söylem⁶⁸ haber içeriklerini çerçevelerinden çıkarmakta ve fikirlerin farklı bağlamlarda tartışılmasına olanak sağlamaktadır.

Beşinci araştırma sorusu **“Seçim dönemlerinde gündemde kalma başarısı ve gündemin içeriği seçim sonuçlarını nasıl etkilemektedir?”** şeklindedir.

2014 yılında gerçekleştirilen 12. Cumhurbaşkanı seçiminde Recep Tayyip Erdoğan'ın aldığı oylar ilçe bazında incelendiğinde diğerlerinden negatif ayrışan ilçelerin etnik yapı ve inanç dinamikleriyle ilgili olduğu görülmektedir. Son yılların en düşük katılımlı seçimi olması (%77) ve geçersiz oyların oranının düşük olması, Ekmeleddin İhsanoğlu'nun ve üretilen söylemlerin muhalif seçmen üzerinde etkili olmadığını göstermektedir. “Ekmek için Ekmeleddin” gibi sloganlarla üretilen söylemler muhalif seçmen tarafından tepkiyle karşılanmıştır. Buna ek olarak iktidar yanlısı basın da Ekmeleddin İhsanoğlu'nu, dini referanslarına rağmen, merkez eliti olarak yansıtan gündem oluşturmuştur. Sonuçta Ekmeleddin İhsanoğlu ilçelerin sadece %20'sinde %50 oy oranını aşmıştır. Muhalefet, Gezi Parkı olayları başta olmak üzere diğer gündem maddelerini kullanarak ilk defa oy kullanacak genç seçmeni kendi tarafına çekmede başarısız olmuştur.

---

⁶⁸ Organik sosyal medya paylaşımları, propaganda amacı gütmeyen ve gerçek kişiler tarafından üretilen içeriklerdir. Bu içerikleri bot ve trol hesaplardan ayırmak için paylaşım yapan hesapların incelemesi başta olmak üzere pek çok yöntem vardır. Bunların yanı sıra kısa zamanda bir içeriğin belirli kelimelerle hızlı yükselişle de anlaşılabilirler. Ayrıca paylaşımın propaganda, dezenformasyon ya da yanlış haber olup olmadığı alan uzmanları tarafından bağlamlarına bakılarak değerlendirilebilir.

Buna karşın Recep Tayyip Erdoğan ilçelerin %65'inde %50 oy oranını aşarak yurt genelinde meşruiyetini artırmış ve kesin bir zafer kazanmıştır.

25. dönem milletvekili genel seçiminde HDP'nin ilçelerde aldığı oylar büyük oranda pozitif ayrılmıştır. Genel seçimlere ilk kez giren, görece az yıpranmış, HDP'nin ürettiği "biz" söylemi ve muhalif seçmenin stratejik oy verme tercihinin bunda etkisi büyüktür. AKP'nin Recep Tayyip Erdoğan'sız ilk seçimi büyük bir başarısızlıkla sonuçlanmıştır. Muhalif basın Erdoğan karşıtlığında dozajı azaltırken, iktidar yanlısı basın Ahmet Davutoğlu'nu öne çıkarmıştır. Sonuç olarak gündemdeki kutuplaşma azalmış ve bu da seçim sonuçlarına yansımıştır.

26. dönem seçimlerinde AKP Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde oy oranlarını ortalamanın çok üzerinde artırmıştır. Bu bölgelerde yerel dinamiklerin seçimlerde daha etkin olduğu bilinen bir durumdur. Türkiye genelinde hem katılım oranı hem de geçerli oy oranı bir önceki seçimlere göre yükselmiştir. İlçelerde alınan oy oranlarına göre kutuplaşmanın tavan yaptığı bu seçimlerde AKP, HDP ve MHP'den oy almış ve tarihinin en başarılı sonuçlarından birini elde etmiştir. Bu artışın sadece gündemle ilişkilendirilmesi yeterli olmasa bile gündem örüntüleri net biçimde seçim sonuçlarında görülmektedir. İlgili dönemde iktidar yanlısı ve muhalif basın güvenlik konularına ağırlık vermiş ve ülkede yaşanan terör olaylarını kendi çerçeveleriyle gündemde tutmuşlardır. Bu durum AKP'li küskünleri tekrar sandığa gelmeye ikna etmiş ve geçersiz tepki oyu atan seçmeni vazgeçirmiştir. MHP içindeki "istikrar yanlısı devletçi" kesimler ve HDP içindeki PKK karşıtı seçmen de harekete geçerek seçim sonuçlarını kısa sürede dramatik biçimde değiştirmiştir.

Türkiye'de sol-sağ kutuplaşması önce 1980 darbesi ardından da soğuk savaşın sona ermesiyle birlikte yerini merkez-çevre kutuplaşmasına bırakmış görünmektedir. Ancak bu noktada 2018 ittifakları partilerin stratejilerini "öteki" üzerinden tanımladığını bizlere göstermektedir. Sekülerci CHP ile İslamcı SP'nin birlikte seçime girmesi Erdoğan karşıtlığı ile açıklanabilir. Ayrıca partilerin 2018 seçimlerinde toplumun belirli kesimlerinde siyasal alerji yaratacak söylemlerden uzak durmaları bu seçimlerdeki açık ve örtülü ittifaklarla

açıklanabilir. HDP'nin ve CHP'nin söylem değişikliğinin vatandaşın stratejik oy verme eğilimi üzerindeki olumlu etkiler bulgularında tespit edilmiştir.

Altıncı araştırma sorusu “**Gündem göz önüne alındığında seçim dönemlerinde ne tür iktidar ilişkileri kurulmaktadır?**” şeklindedir. Recep Tayyip Erdoğan'ın bir *Machtprestige* yani karizmasından kaynaklanan iktidar alanı olduğu tezde incelenen seçimlerde görülmüştür. Kendi partisinin üzerinde performans sergilerken takipçilerini harekete geçirme başarısını göstermektedir. Ayrıca farklı partilere mensup kişilerden de oy alabilme başarısını göstermektedir. AKP seçim dönemlerinde “ofis karizması”na da dayanarak kurumsal iktidarını vurgulayan söylemler üretmektedir. Recep Tayyip Erdoğan'ın da desteğiyle elde ettiği başarı “lider demokrasisi (*Führerdemokratie*)” kavramıyla açıklanabilir.

2018 seçimlerinde muhalefet partileri arasında kurulan iktidar ilişkisini Arendt'in kavramlarıyla açıklamak mümkündür. Muhalefet partileri bu seçimlerde ürettikleri gündemlerle toplumu ikna ederek oyların stratejik verilmesi konusunda rıza üretmeyi başarmışlardır. Parlamento seçimlerinde muhalif seçmenler siyasal sebeplerle birlikte hareket edebilmek iktidarın kendilerinde olduğunu (*potestas in populo*) yeni seçim sistemiyle birlikte anlamıştır.

AKP hükümette olması sebebiyle işlevsel bir iktidar ilişkisi kurmuştur. AKP'nin gücü sistemde dönmekte ve onu tekrar üretmektedir. AKP'nin halka sunduğu hizmetler ve onların güvenliğini sağlayacak siyasalar TBMM'de ve basında gündem oluşturmak için kullanılmaktadır. Halk da gelecekte karşılığını almak için seçimlerde “yatırım” yapmaktadır.

Liberal ve davranışsal iktidar ilişkilerinden söz edildiğinde partilerin ve gazetelerin kamuoyunu istedikleri yönde oy kullanmak için yönlendirmek istediğini düşünebiliriz. Bu noktada A (parti/basın) ve B (seçmen) aktörleri üzerinden kurulan iktidar ilişkileri açıklanabilir. A ve B arasındaki ilişkide bir yaptırımdan ve güç kullanımından söz edilemez. İlişkiyi, oy vermeye indirgediğimizde B sosyal, psikolojik veya rasyonel sebeplerle bir tercih yapmaktadır. Bu tercihin etkilenmesi için A gündemi kendi çıkarına olacak şekilde belirlemektedir. Bunu yaparken makbul sınırlar çerçevesinde bu üç kalıbı da kullanmaktadır.

Siyasa ve basın gündemleri göz önünde bulundurulduğunda partiler ve gazeteler kararları belirli konular çerçevesinde sınırlamaktadır (nondecision-making).

Ayrıca basın kampları ve partiler oluşturdukları gündemlerle çeşitli doğruluk rejimleri yaratarak kendi takipçilerini de yeniden üretmektedirler. Dini, etnik, kültürel ve ekonomik söylemlerle seçmenlere kendilerini tanımlayabilecekleri bir zemin yaratırlar. Seçmenler de bu zemin üzerinde mensubu oldukları partileri tekrar tanımlarlar. Böylece seçim sonucunda yaratılan yeni gerçekliklerle her yerde bulunan bir iktidar ilişkisi ortaya çıkar.

Araştırma sorularına verilen yanıtlardan sonra Türkiye'nin siyasal kırılımlarının son durumunu gözden geçirmek gerekmektedir. Çalışmada üç temel kırılımdan bahsedilmiştir. Bunlar merkez/çevre, etnik/dinsel ve sol/sağ olarak sayılabilir. Türkiye'de merkez çevre kırılımı tarihsel kökleri anlatılan çevrenin artık merkezde yer aldığı ve merkezin de tüm karar mekanizmalarından soyutlandığı bir noktaya evrilmiştir. Bu durum CHP/SP gibi geçmişte kısa süreli de olsa ortaya çıkmış ancak uzun zamandır düşünülmesi dahi mümkün olmayan ittifakları mümkün kılmaktadır. 2018 sonrası merkez-çevre bölünmesi ya da sekülerci/İslamcı ayrışması günümüz siyasetini açıklamada eksik kalmaktadır. Sol/sağ kırılımı uzun zamandır olduğu gibi günümüzde de işler görünmemektedir. Bunun yerine etno-dinsel kırılım sosyal bölünmelerimizi anlatmak için işlemektedir. Bu, partilerin ve aynı kamptaki gazetelerin oluşturduğu gündemler ve seçim sonuçlarının coğrafi olarak incelenmesinde net olarak görülebilmektedir.

Araştırma bulguları ve literatür karşılaştırıldığında sosyal medyada ortaya çıkan konuların daha fazla olduğunu doğrulayan sonuçlar çıkmıştır. Ayrıca karşılıklı etkileşimden bahsedilse de basın ve siyasetin kamuoyu gündemi üzerinde daha etkin bir rol oynadığı sonucu doğrulanmıştır. Hollanda'da olduğu gibi basın ve siyaset ilişkisi ülkemizde de net biçimde görülmektedir. Literatürü doğrulayan bir başka bulgu gündem ve oy verme davranışı arasındaki ilişkinin İsrail'de olduğu gibi ülkemizde de ortaya çıkmasıdır.

Ulusal literatürdeki çalışma sonuçlarıyla tezin bulguları karşılaştırıldığında yerleşik ideolojilerin gazetelerde tekrar üretildiği sonucu doğru olsa da basın ve siyasetin seçimlerde

farklı söylem stratejileri etrafında taktik değişiklikler yaptığı tespit edilmiştir. Recep Tayyip Erdoğan'ın diğer liderlerden ve hatta kendi partisinden bile daha fazla öne çıktığı bu tezle tekrar doğrulanmıştır.

Çalışmada seçim çevresinde basın gündemi ve parlamento gündemi detaylı bir şekilde ele alınmıştır. Ayrıca gündem belirleme ve gündem inşası literatürüne sosyal medya gündemi araştırmaları konusunda katkı sunulmuştur. Oy verme davranışını etkilemek için ortaya çıkan gündem örüntüleri iktidar ilişkileri bağlamında çözümlenmiştir. Bundan sonra yapılacak çalışmalarda sosyal medya gündemi daha detaylı ele alınabilir. Bu çalışmada sosyal medya verileri toplanırken sadece siyaset anahtar kelimeleri kullanıldığı için gündemdeki çeşitlilik net biçimde ortaya çıkmamıştır. Daha geniş bir kelime setiyle toplanacak veriler sosyal medya gündemini daha net ortaya koyabilir. Ayrıca sosyal medya kullanıcıları demografi, bot/trol olma, ideolojik tutum gibi değişkenlerle etiketlenirse yansıma çemberleri ve ağ çözümlenmeleri de gerçekleştirilebilir.

Araştırmada gündemlerin sadece içeriği çözümlenmiştir. Bu yeterince anlamlı bir sonuç verse dahi bilgisayar destekli içerik analizi farklı boyutlarda da yapılabilir. Örneğin benzer çalışmaların duygu (sentiment), olumluluk-olumsuzluk, gömülü kelimeler (word embeddings), terim evrimi analizleri gibi farklı boyutlarda derinleşme potansiyeli vardır.

Son olarak, her seçim kendine özgü bir atmosferde gerçekleşir ancak partiler ve basının gündem örüntüleri belirli bir zamanda hızla yön değiştirirse de daha büyük bir resmin parçalarıdır. İdeolojik ve parti aidiyeti yüksek kişilerde gündemin akıntısına kapılma oranı daha düşük olsa da kamuoyunun geneli gündemden etkilenmektedir. Bu noktada makbul konular yerine seçim başarısını etkileme noktasında Türkiye gündemi için siyasal alerji yaratan konular terimini kullanmak daha doğru görünmektedir. Partiler ve basın seçmenlerde siyasal alerji yaratacak konulardan uzaklaştıkça ve yarattıkları gündemlerle seçmen alt-kümeleri arasında daha somut ve matematiksel ilişkiler kurdukça başarılarını artırmaktadır.

KAYNAKÇA

- 1 Kasım 2015 Milletvekili Genel Seçimi Yurt İçi Seçim Çevreleri Katılım ve Oy Oranları.* (2015). YSK.
<https://ysk.gov.tr/doc/dosyalar/docs/24Haziran2018/KesinSecimSonuclari/2018MV-96A.pdf>
- 9 soruda Ergenekon davası. (2019). *BBC News Türkçe.*
<https://www.bbc.com/turkce/haberler-turkiye-48830230>
12. *Cumhurbaşkanı Seçimi.* (2014, Ağustos 10). YSK. <https://www.ysk.gov.tr/tr/onikinci-cumhurbaskani-secimi/3456>
12. *Cumhurbaşkanı Seçimi Yurt İçi, Yurt Dışı ve Gümrük Sandıkları Dahil Cumhurbaşkanı Seçim Sonucu.* (2014). Yüksek Seçim Kurulu.
https://www.ysk.gov.tr/doc/dosyalar/docs/2014CB/2014CB-Kesin-416_d_Genel.pdf
- 2018 *Cumhurbaşkanı Seçimi Yurt İçi, Yurt Dışı ve Gümrük Sandıkları Dahil Seçim Sonuçları.* (2018). Yüksek Seçim Kurulu.
<https://www.ysk.gov.tr/doc/dosyalar/docs/24Haziran2018/KesinSecimSonuclari/2018CB-416D.pdf>
25. *Dönem Milletvekili Genel Seçim Sonucu: Siyasi Partilerin Çıkardıkları Milletvekili ile Bağımsızların Sayısı.* (2015). YSK.
<https://www.ysk.gov.tr/doc/dosyalar/docs/Milletvekili/7Haziran2015/KesinSecimSonuclari/ResmiGazete/E.pdf>
27. *Dönem Milletvekili Genel Seçim Sonucu: Siyasi Partilerin Çıkardıkları Milletvekili ile Bağımsızların Sayısı.* (2018). YSK.
<https://www.ysk.gov.tr/doc/dosyalar/docs/Milletvekili/7Haziran2015/KesinSecimSonuclari/ResmiGazete/E.pdf>

694 Sayılı KHK, (2017).

1924 Teşkilat-ı Esasiye Kanunu. (1924). Türk Anayasa Hukuku Sitesi.
<https://www.anayasa.gen.tr/1924tek.htm>

2839 Sayılı Milletvekili Seçimi Kanunu.

Acarlı, M. D. (2014). *Politainment (Eğlenceli siyaset) kavramı bağlamında Türkiye’de siyasal seçim kampanyalarının analizi* [Doktora Tezi]. Maltepe Üniversitesi / Sosyal Bilimler Enstitüsü /.

Akalın, G., & Erkişi, K. (2007). *Türkiye’de Seçim Ekonomisi Uygulamalarının Geleneksel Oportünist Seçim Çevrimleri Açısından Değerlendirilmesi*. 28.

Akşin, S. (2011). *Kısa Türkiye Tarihi* (7. bs). Türkiye İş Bankası Yayınları.

Akyılmaz, B., & Uçar, M. (2015). 2014 Türkiye Cumhurbaşkanlığı Seçiminin Politik Pazarlama Stratejileri Açısından Analizi. *Sakarya İktisat Dergisi*, 4(1), 70-88.

Akyol, M. (2015). Seçim Kampanyalarında Sosyal Medya Kullanımı: Facebook Ve 2014 Cumhurbaşkanlığı Seçimleri. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 14(55), 98-114.
<https://doi.org/10.17755/esosder.69431>

Akyüz, İ. (2014). *Siyasal pazarlama yaklaşımı ile seçim öncesi ve sonrası seçmen davranışının incelenmesi* [Doktora Tezi]. İstanbul Üniversitesi / Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Alan, S. (2019). Tanzimat Dönemi (1831-1876) Osmanlı Basını ve Vakayii Mısriyye. *Kastamonu İletişim Araştırmaları Dergisi*, 3, 11.

Alkan, M. Ö. (1999). Türkiye’de Seçimlerin Kısa Tarihi. *Görüş, Mayıs*.

Alkılıç, İ. (2019). *Medyalar arası gündem belirleme analizinde büyük veri kullanımı: Türkiye ile ilgili karşılaştırmalı analiz* /. Ege Üniversitesi / Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- Allen, A. (2016). Feminist Perspectives on Power. İçinde E. N. Zalta (Ed.), *The Stanford Encyclopedia of Philosophy* (Fall 2016). Metaphysics Research Lab, Stanford University. <https://plato.stanford.edu/archives/fall2016/entries/feminist-power/>
- Almanya seçimleri: Aşırı sağ oy kaybetti; Yeşiller oylarını artırdı. (2021, Eylül 26). *euronews*. <https://tr.euronews.com/2021/09/26/almanya-secimleri-hristiyan-birligi-ve-as-r-sag-oy-kaybetti-yesiller-oylar-n-art-rd>
- Almanya'da Sosyal Demokratlar seçimleri kazandı, Merkel'in partisi tarihinin en düşük oyunu aldı, gözler koalisyon pazarlıklarında. (2021). *BBC News Türkçe*. <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-58702421>
- Altıncık, H. (2020). *Gündem belirleme teorisi bağlamında yerel yönetimler ve medya: Kayyum atanan belediyeler üzerine bir inceleme* [Doktora Tezi]. Erciyes Üniversitesi / Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Antunes, R. (2010). *Theoretical models of voting behaviour*. 26.
- Arendt, H. (1970). *On violence*. Houghton Mifflin Harcourt.
- Arendt, H. (1998). *The Human Condition, 2nd Edition* (M. Canovan, Ed.; 2nd edition). The University of Chicago Press.
- Aslan, E. (2014). *Marka 2.0 stratejileri bağlamında global markaların sosyal medyada gündem belirlemesi: Markaların 2.0 gündemi* [Doktora Tezi]. Gazi Üniversitesi / Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Aşlakçı, F. (2020). *Siyasal Söylem ve İdeolojilerin Gazete Karikatürlerinde Yeniden Üretimi: 7 Haziran 2015 ve 1 Kasım 2015 Genel Seçimleri Örneği* [Doktora Tezi]. Erciyes Üniversitesi.
- Aşlakçı, F., & Öztekin, A. (2021). Siyasal Söylem Ve İdeolojilerin Gazete Karikatürlerinde Yeniden Üretimi: 7 Haziran 2015 Ve 1 Kasım 2015 Genel Seçimleri Örneği. *İNİF E - Dergi*. <https://doi.org/10.47107/inifedergi.885346>

- Atabek, N. (1997). *Gündem belirleme modeli ve enflasyon, trafik ve sosyal güvenlik konularındaki gerçeklerle medya ve kamu gündemlerinin karşılaştırılması* [Doktora Tezi]. Anadolu Üniversitesi / Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Au, H., Bright, J., & Howard, P. N. (2020). *Social Media Misinformation on German Intelligence Reports*. Oxford Internet Institute.
- Aydın, M., Çelikpala, M., Dizdaroğlu, C., Hawks, B. B., Güvenç, M., Kösen, M. G., & Akıncı, B. A. (2016). *Türkiye Sosyal—Siyasal Eğilimler Araştırması—2016*.
- Aydın, M., Çelikpala, M., Dizdaroğlu, C., Hawks, B. B., Güvenç, M., Kösen, M. G., & Akıncı, B. A. (2017). *Türkiye Sosyal—Siyasal Eğilimler Araştırması—2017* (s. 125).
- Aydın, M., Çelikpala, M., Dizdaroğlu, C., Hawks, B. B., Güvenç, M., Kösen, M. G., & Akıncı, B. A. (2018). *Türkiye Sosyal—Siyasal Eğilimler Araştırması—2018*.
- Aytaç, S. E. (2017). Türkiye’de Siyasi Partilerin Seçim Beyannamelerindeki Politika Öncelikleri, 2002–2015. *Siyasal: Journal of Political Sciences*, 26(2), 7-26.
- Aytaç, S. E., Çarkoğlu, A., & Elçi, E. (2021). Partisanship, elite messages, and support for populism in power. *European Political Science Review*, 13(1), 23-39. <https://doi.org/10.1017/S1755773920000314>
- Aytaç, S. E., Çarkoğlu, A., & Yıldırım, K. (2017). Taking Sides: Determinants of Support for a Presidential System in Turkey. *South European Society and Politics*, 22(1), 1-20. <https://doi.org/10.1080/13608746.2017.1280879>
- Bachrach, P., & Baratz, M. S. (1962). Two Faces of Power. *American Political Science Review*, 56(4), 947-952. <https://doi.org/10.2307/1952796>
- Bachrach, P., & Baratz, M. S. (1963). Decisions and Nondecisions: An Analytical Framework. *The American Political Science Review*, 57(3), 632-642. <https://doi.org/10.2307/1952568>

- Bachrach, P., & Baratz, M. S. (1975). *Power and Its Two Faces Revisited: A Reply to Geoffrey Debnam*. <https://doi.org/10.2307/1958398>
- Bajak, A., Kennedy, D., Bajak, J. W. A., Kennedy, D., & Journalism, J. W. teach at N. U. S. of. (2019, Kasım 12). How news media are setting the 2020 election agenda: Chasing daily controversies, often burying policy. *Storybench*. <https://www.storybench.org/how-news-media-are-setting-the-2020-election-agenda-chasing-daily-controversies-often-burying-policy/>
- Bakırtaş, İ. (2016). Politik-Ekonomik Dalgalanmalar Kurami Kapsamında Türkiye'deki Politik Yapının Ekonomi Üzerindeki Etkisi. *Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 13(2), 47-63.
- Bakırtaş, İ., & Koyuncu, C. (2010). Politik Dalgalanmalar Yaklaşımı Çerçevesinde Türkiye'deki Seçimlerin Ekonometrik Analizi. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 19(1), 55-66.
- Balyoz davası başladığı yere döndü. (2021). DW.COM. <https://www.dw.com/tr/balyoz-davas%C4%B1-ba%C5%9Flad%C4%B1%C4%9F%C4%B1-yere-d%C3%B6nd%C3%BC/a-57927062>
- Barberá, P., Casas, A., Nagler, J., Egan, P. J., Bonneau, R., Jost, J. T., & Tucker, J. A. (2019). Who Leads? Who Follows? Measuring Issue Attention and Agenda Setting by Legislators and the Mass Public Using Social Media Data. *American Political Science Review*, 113(4), 883-901. <https://doi.org/10.1017/S0003055419000352>
- Barberá, P., Jost, J. T., Nagler, J., Tucker, J. A., & Bonneau, R. (2015). Political Communication More Than an Echo Chamber? *Psychological Science*, 1-12.
- Barberá, P., Jost, J. T., Nagler, J., Tucker, J. A., & Bonneau, R. (2016). Tweeting From Left to Right: Is Online Political Communication More Than an Echo Chamber? *Psychological Science*, 26(10), 1531-1542. <https://doi.org/10.1177/0956797615594620>

- Basmacı, G. (2019). *Türkiye’de tek parti ve koalisyon hükümetleri döneminde basın yasalarının işleyişi ve basına etkileri* [Doktora Tezi]. Marmara Üniversitesi.
- Baydoğan, U. (2019). *Vote Transition Analysis And Comparison Of Turkish Local Elections In 2014 And 2019*. MEF Üniversitesi.
- Bayraktar, Ö. (2016). *Ülkücü Harekette Bölünme: Milliyetçi Hareket Partisi Ve Büyük Birlik Partisi* [Yüksek Lisans]. Hacettepe Üniversitesi.
- BBP lideri Destici AK Parti’den aday oldu. (2018). *CNN Türk*.
<https://www.cnnturk.com/turkiye/bbp-lideri-destici-ak-partiden-aday-oldu>
- Beetham, D. (1989). Max Weber and the Liberal Political Tradition. *European Journal of Sociology / Archives Européennes de Sociologie / Europäisches Archiv für Soziologie*, 30(2), 311-323.
- Behr, R., & Iyengar, S. (1985). Television News, Real-World Cues, and Changes in the Public Agenda. *Public Opinion Quarterly*, 49(1), 38-57.
<https://doi.org/10.1086/268900>
- Berg, S., & Hofmann, J. (2021). Digital democracy. *Internet Policy Review*, 10(4).
<https://policyreview.info/articles/analysis/digital-democracy>
- Bimber, B. (2014). Digital Media in the Obama Campaigns of 2008 and 2012: Adaptation to the Personalized Political Communication Environment. *Journal of Information Technology & Politics*, 11(2), 130-150.
<https://doi.org/10.1080/19331681.2014.895691>
- Birol, S. (2018). *1980 sonrası Türk medyasında sermaye yapısının el değiştirmesinin basında köşe yazarlığına etkileri* [Doktora Tezi]. İstanbul Üniversitesi.
- Black, D. (1948). On the Rationale of Group Decision-making. *Journal of Political Economy*, 56(1), 23-34.

- Blais, A. (2000). *To Vote or Not to Vote: The Merits and Limits of Rational Choice Theory*. University of Pittsburgh Press. <https://doi.org/10.2307/j.ctt5hjrrf>
- Blei, D. M., Ng, A. Y., & Jordan, M. I. (2003). *Latent Dirichlet Allocation*. 30.
- Blumler, J. G., & Coleman, S. (2015). Democracy and the Media—Revisited. *Javnost - The Public*, 22(2), 111-128. <https://doi.org/10.1080/13183222.2015.1041226>
- Bozkurt, H. H. (2006). *2002 genel seçimlerinde edirne yerel gazetelerinin siyasal iletişimdeki rolü* [Doktora Tezi]. Marmara Üniversitesi / Sosyal Bilimler Enstitüsü / İ.
- Bright, J., Bermudez, S., Pilet, J.-B., & Soubiran, T. (2020). Power users in online democracy: Their origins and impact. *Information, Communication & Society*, 23(13), 1838-1853. <https://doi.org/10.1080/1369118X.2019.1621920>
- Bright, J., Hale, S., Ganesh, B., Bulovsky, A., Margetts, H., & Howard, P. (2020). Does Campaigning on Social Media Make a Difference? Evidence From Candidate Use of Twitter During the 2015 and 2017 U.K. Elections. *Communication Research*, 47(7), 988-1009. <https://doi.org/10.1177/0093650219872394>
- Burden, B. C. (1997). Deterministic and Probabilistic Voting Models. *American Journal of Political Science*, 41(4), 1150-1169. <https://doi.org/10.2307/2960485>
- Burğaç, M. (1946). *1946 Genel Seçimlerinde Propaganda*. 22.
- Cadwalladr, C. (2017, Mayıs 7). The great British Brexit robbery: How our democracy was hijacked. *The Guardian*. <https://www.theguardian.com/technology/2017/may/07/the-great-british-brexit-robbery-hijacked-democracy>
- Camargo, C. Q., Hale, S. A., John, P., & Margetts, H. Z. (2018). Volatility in the Issue Attention Economy. *ArXiv:1808.09037 [Physics]*. <http://arxiv.org/abs/1808.09037>

- Campbell, A., Converse, P. E., Miller, W. E., & Stokes, D. E. (1960). *The American voter* (ss. viii, 573). John Wiley.
- Canayaz, M. (2015). *Voter turnout in the 2009 european elections: Media coverage and media exposure as explanatory factors* [Doktora Tezi]. Sabancı Üniversitesi / Sosyal Bilimler Enstitüsü /.
- Cheng, Y. (2016). The third-level agenda-setting study: An examination of media, implicit, and explicit public agendas in China. *Asian Journal of Communication*, 26(4), 319-332. <https://doi.org/10.1080/01292986.2015.1130159>
- CHP ve MHP'nin çatı adayı: Ekmeleddin İhsanoğlu. (2014, Haziran 16). *BBC News Türkçe*. https://www.bbc.com/turkce/haberler/2014/06/140616_catiaday_ihsanoglu_
- CHP'nin Ankara Büyükşehir Belediye Başkan adayı Mansur Yavaş kimdir? (2018). *BBC News Türkçe*. <https://www.bbc.com/turkce/haberler-turkiye-46603960>
- Cihon, P., Yasseri, T., Hale, S. A., & Margetts, H. (2021). Tweeting for the Cause: Network analysis of UK petition sharing. *ArXiv*.
- Cobb, R. W., & Elder, C. D. (1971). The Politics of Agenda-Building: An Alternative Perspective for Modern Democratic Theory. *The Journal of Politics*, 33(4), 892-915. JSTOR. <https://doi.org/10.2307/2128415>
- Cohen, B. C. (1963). *Press and Foreign Policy*. Princeton University Press. <https://www.jstor.org/stable/j.ctt183q0fp>
- Connolly, W. E. (1985). Taylor, Foucault, and Otherness. *Political Theory*, 13(3), 365-376.
- Conover, M., Ratkiewicz, J., Francisco, M., Gonçalves, B., Menczer, F., & Flammini, A. (2011, Ocak 1). Political Polarization on Twitter. *Association for the Advancement of Artificial Intelligence*.

- Conway, B. A., Kenski, K., & Wang, D. (2015). The Rise of Twitter in the Political Campaign: Searching for Intermedia Agenda-Setting Effects in the Presidential Primary. *Journal of Computer-Mediated Communication*, 20(4), 363-380. <https://doi.org/10.1111/jcc4.12124>
- Conway-Silva, B. A., Filer, C. R., Kenski, K., & Tsetsi, E. (2018). Reassessing Twitter's Agenda-Building Power: An Analysis of Intermedia Agenda-Setting Effects During the 2016 Presidential Primary Season. *Social Science Computer Review*, 36(4), 469-483. <https://doi.org/10.1177/0894439317715430>
- Cormen, T., Leiserson, C., Rivest, R., & Stein, C. (2009). *Introduction to Algorithms* (Third Edition). MIT Press.
- Crozier, M. (1973). The Problem of Power. *Social Research*, 40(2), 211-228.
- Cumhur İttifakı protokolünde BBP detayı. (2018). *Hürriyet*. <https://www.hurriyet.com.tr/gundem/cumhur-ittifaki-protokulunde-bbp-detayi-40826256>
- Cumhurbaşkanı ve 27. Dönem Milletvekili Genel Seçim İstatistikleri*. (2018). <https://www.ysk.gov.tr/tr/2018-cumhurbaskani-ve-milletvekili-secim-i%CC%87statistikleri/78032>
- Cumhurbaşkanı ve 27. Dönem Milletvekili Genel Seçimi Seçim Çevresi Sandık ve Seçmen Sayıları*. (2018). YSK.
- Cushion, S., Kilby, A., Thomas, R., Morani, M., & Sambrook, R. (2018). Newspapers, Impartiality and Television News. *Journalism Studies*, 19(2), 162-181. <https://doi.org/10.1080/1461670X.2016.1171163>
- Çağlar, N. (2011). *2007 genel seçimlerinde yerel medyada kadın adayın temsili: Antalya ve Isparta örneği* [Doktora Tezi]. Süleyman Demirel Üniversitesi / Sosyal Bilimler Enstitüsü /.

- Çarkoğlu, A. (2012). Voting behavior. İçinde *The Routledge Handbook of Modern Turkey*. Routledge.
- Çarkoğlu, A., & Ayt, S. E. (2015). *Haziran 2015 Seçimlerine Giderken Kamuoyu Dinamikleri*. 60.
- elikiz, E. (2016). *Televizyon haberlerinde siyasal kimliklerin sunumu: 2014 Cumhurbaşkanlığı seçimleri rneği* [Doktora Tezi]. İstanbul Üniversitesi / Sosyal Bilimler Enstitüsü /.
- ilek Ağacı – Veri odaklı mühendislik ve tasarım*. (2021). <http://www.cilekagaci.com/>
- ubuku, İ. (2005). *Siyaset pazarlaması genel ve yerel seçim ayrımına göre seçmen davranışlarının analizi* [Doktora Tezi]. Atatürk Üniversitesi / Sosyal Bilimler Enstitüsü /.
- d'Entreves, M. P. (2019). Hannah Arendt. İçinde E. N. Zalta (Ed.), *The Stanford Encyclopedia of Philosophy* (Fall 2019). Metaphysics Research Lab, Stanford University. <https://plato.stanford.edu/archives/fall2019/entries/arendt/>
- Dahl, R. A. (1957). The concept of power. *Behavioral Science*, 2(3), 201-215. <https://doi.org/10.1002/bs.3830020303>
- Değirmenci, F. (2011). *Türkiye'de Basın zgrlğ ve Demokrasi Söylemi* [Doktora Tezi]. Ankara Üniversitesi.
- Dellagnelo, E. H. L., Böhm, S., & Mendonça, P. M. E. de. (2014). Organizing resistance movements: Contribution of the political discourse theory. *Revista de Administrao de Empresas*, 54(2), 141-153. <https://doi.org/10.1590/S0034-759020140203>
- Demirci, K. (2014). *Türkiye'de 2000 sonrası genel seçim kampanyalarında demokrasi söylemi* [Doktora Tezi]. Ankara Üniversitesi / Sosyal Bilimler Enstitüsü /.

- Demirgil, H. (2015). Politik İstikrarsızlık, Belirsizlik Ve Makroekonomi: Türkiye Örneği (1970-2006). *Marmara Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 31(2), 123-144.
- Deniş, H. E. (2018a). *Türkiye’de tek parti iktidarlarında hegemonya ve gündem belirleme* [Doktora Tezi]. Erciyes Üniversitesi / Sosyal Bilimler Enstitüsü /.
- Deniş, H. E. (2018b). *Türkiye’de tek parti iktidarlarında hegemonya ve gündem belirleme* [Doktora Tezi]. Erciyes Üniversitesi / Sosyal Bilimler Enstitüsü /.
- Deniş, H. E. (2019). *Türk Basınında Vesayet Rejimi ve Basın İlan Kurumu* [Doktora Tezi]. Marmara Üniversitesi.
- Digester, P. (1992). The Fourth Face of Power. *The Journal of Politics*, 54(4), 977-1007. <https://doi.org/10.2307/2132105>
- Digital Activism: The Good, the Bad, the Future. (2020, Haziran 18). *HAD*. <https://had-int.org/blog/digital-activism-the-good-the-bad-the-future/>
- Dingil, A. E. (2018). *Üçüncü aşama gündem belirleme araştırması: Sağlık haberleri özelinde medya ve kamuoyu bağlantısı*. Anadolu Üniversitesi / Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Discourse. (2021). İçinde *Merriam-Webster*. <https://www.merriam-webster.com/dictionary/discourse>
- Divanoğlu, S. (2007). *Seçim kampanyalarında milletvekili adaylarının ve partilerin kullandıkları pazarlama karması elemanları üzerine bir çalışma* [Doktora Tezi]. Niğde Üniversitesi / Sosyal Bilimler Enstitüsü /.
- Doğan, E. (2013). *Siyasal seçimlerde kullanılan görsellerde anlamın yaratılması: 2011 Genel Seçimlerinde AKP ve CHP kampanyaları* [Doktora Tezi]. İstanbul Üniversitesi / Sosyal Bilimler Enstitüsü /.

- Doğan Yayın Holding. (2021). İçinde *Vikipedi*.
https://tr.wikipedia.org/w/index.php?title=Do%C4%9Fan_Yay%C4%B1n_Holding&oldid=25966313
- Doğu, B. (2013). *Ana akım medya gündeminin yeniden kurgulanması: Türkiye'deki alternatif haber siteleri üzerine bir inceleme* [Doktora Tezi]. Ege Üniversitesi / Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Doğu, B., Bayraktutan, G., Binark, M., omu, T., & Aydemir, A. T. (2013). *Milliyetçi Hareket Partisi'nin Alternatif Mecra Arayışında 2011 Genel Seçimleri Ve Twitter Kullanımı*. 30.
- Downs, A. (1957). An Economic Theory of Political Action in a Democracy. *Journal of Political Economy*, 65(2), 135-150.
- Dubois, E., & Blank, G. (2018). The echo chamber is overstated: The moderating effect of political interest and diverse media. *Information, Communication & Society*, 21(5), 729-745. <https://doi.org/10.1080/1369118X.2018.1428656>
- Duman, D., & İpekşen, S. S. (2013). Türkiye'de Genel Seçim Kampanyaları (1950-2002). *Electronic Turkish Studies*, 8(7), 117-135.
- Dunmire, P. L. (2012). Political Discourse Analysis: Exploring the Language of Politics and the Politics of Language. *Language and Linguistics Compass*, 6(11), 735-751. <https://doi.org/10.1002/lnc3.365>
- Dural, S. (2019). *Eleştirel söylem çözümlemesi çerçevesinde siyasi gündeme ilişkin gazete metinlerinin çevirilerinde yeniden ideoloji üretimi* [Doktora Tezi]. Gazi Üniversitesi / Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Duran, H., & Miş, N. (2019). İttifaktan Blok Siyasetine 31 Mart Yerel Seçimleri. *ADAM AKADEMİ Sosyal Bilimler Dergisi*, 363-393. <https://doi.org/10.31679/adamakademi.634750>

- Durmuş, H. N. (2012). *2007 Cumhurbaşkanlığı seçimleri bağlamında Türkiye’de rejim tartışmalarının basında ideolojik inşası* / [Doktora Tezi]. Gazi Üniversitesi / Sosyal Bilimler Enstitüsü /
- Durmuş, S. B. (2018). *Yeni medyada toplumsal hareketler gündem belirleme kuramı çerçevesinde dijital aktivizm* [Doktora Tezi]. İstanbul Üniversitesi / Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Duverger, M. (1962). PARTİLER VE SİYASİ REJİMLER (E. Özbudun, Çev.). *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 19(1).
- Dylko, I., Dolgov, I., Hoffman, W., Eckhart, N., Molina, M., & Aaziz, O. (2017). The dark side of technology: An experimental investigation of the influence of customizability technology on online political selective exposure. *Computers in Human Behavior*, 73, 181-190. <https://doi.org/10.1016/j.chb.2017.03.031>
- Election Campaigns*. (2021, Aralık 8). Open Election Data Initiative. <https://openelectiondata.net/guide/key-categories/election-campaigns/>
- Erbakan, N. (1996). *Adil Ekonomik Düzen* (1. bs). Refah Partisi.
- Erdoğan, İ. (2009). *Türkiye’de gündem belirlemede baskı gruplarının rolü: Avrupa Birliği müzakere süreci örneğinde siyaset-medya-kamuoyu ilişkisi* [Doktora Tezi]. Ege Üniversitesi / Sosyal Bilimler Enstitüsü /
- Erdoğan, M. (2015). *Siyasal iletişim ve TV reklamları: “30 Mart 2014 Yerel Seçimlerinde AKP, CHP ve MHP’nin televizyon reklamlarının içerik analizi”* [Doktora Tezi]. İstanbul Üniversitesi / Sosyal Bilimler Enstitüsü /
- Erk*. (2020a). Türk Dil Kurumu. <https://sozluk.gov.tr/?kelime=erk>
- Erk Kelime Kökeni*. (2020b). *İçinde Etimoloji Türkçe*. <https://www.etimolojiturkce.com/kelime/erk>

- Erken, A. (2014). Ideological Construction of the Politics of Nationalism in Turkey: The Milliyetçi Hareket Partisi (MHP), 1965–1980. *Nationalism and Ethnic Politics*, 20(2), 200-220. <https://doi.org/10.1080/13537113.2014.909159>
- Erkmen, A. (2017). *Türkiye’de siyasi partilerin genel seçim propagandaları ve seçim sonrası faaliyetleri (1983–2011)* [Doktora Tezi]. Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi / Sosyal Bilimler Enstitüsü /
- Erkmen, A. (2018). *Türkiye’de 1950 ile 2002 Yılları Arasında Uygulanan Genel Seçim Sistemlerinin Halk İradesine Etkisi Effect on The Public Administration of General Election System Implemented in Turkey Between 1950 and 2002*. 23.
- Ertan, G., Çarkoğlu, A., & Erdem Aytaç, S. (2021). Cognitive political networks: A structural approach to measure political polarization in multiparty systems. *Social Networks*, 68, 118-126. <https://doi.org/10.1016/j.socnet.2021.05.004>
- Eskiçorapçı, N. (2016). *Politics, media and democracy: The electoral news coverage in the 2010 Kyrgyzstan and 2011 Turkey elections* [Doktora Tezi]. Yeditepe Üniversitesi / Sosyal Bilimler Enstitüsü /
- Ete, H. (2009,ubat). TRT Şeş, Kürt sorunu ve normalleşme. *SETA*. <https://www.setav.org/trt-ses-kurt-sorunu-ve-normallesme/>
- Ete, H., Altunoğlu, M., & Dalay, G. (2015). Turkey under the AK Party Rule: From Dominant Party Politics to Dominant Party System? *Insight Turkey*, 22.
- Feezell, J. (2017). Agenda Setting through Social Media: The Importance of Incidental News Exposure and Social Filtering in the Digital Era. *Political Research Quarterly*, 71, 106591291774489. <https://doi.org/10.1177/1065912917744895>
- Fermanoğlu, Ö. M. (2020). *Sosyal Medya Ve Yerel Seçimler*: 27.

- Fidan, Z. (2015). *Siyasal iletişim kampanyalarında yeni iletişim teknolojilerinin kullanımı: "2015 Genel Seçimleri dönemi Web sayfaları ve sosyal medya kullanımları"* [Doktora Tezi]. Selçuk Üniversitesi / Sosyal Bilimler Enstitüsü /
- Foucault, M. (1978). *The History of Sexuality: One Book Version* (R. Hurley, Çev.). Pantheon Books.
- Foucault, M. (1980a). Body/Power. İçinde C. Gordon (Ed.), *Power/Knowledge: Selected Interviews and Other Writings 1972-1977* (ss. 55-62). Pantheon books.
- Foucault, M. (1980b). Powers and Strategies. İçinde C. Gordon (Ed.), *Power/Knowledge: Selected Interviews and Other Writings 1972-1977* (ss. 134-146). Pantheon books.
- Foucault, M. (1980c). The Eye of Power. İçinde C. Gordon (Ed.), *Power/Knowledge: Selected Interviews and Other Writings 1972-1977* (ss. 146-165). Pantheon books.
- Foucault, M. (1980d). The History of Sexuality. İçinde C. Gordon (Ed.), *Power/Knowledge: Selected Interviews and Other Writings 1972-1977* (ss. 183-194). Pantheon books.
- Foucault, M. (1980e). Truth and Power. İçinde C. Gordon (Ed.), *Power/Knowledge: Selected Interviews and Other Writings 1972-1977* (ss. 109-133). Pantheon books.
- Foucault, M. (1980f). Two Lectures. İçinde C. Gordon (Ed.), *Power/Knowledge: Selected Interviews and Other Writings 1972-1977* (ss. 78-108). Pantheon books.
- Foucault, M. (1982). The Subject and Power. *Critical Inquiry*, 8(4), 777-795. <https://doi.org/10.1086/448181>
- Fransa tarihinde bir ilk: Merkez sağ ve merkez solun adayları cumhurbaşkanlığı yarışından elendi - Turkce. (2017). *BBC News Türkçe*. <https://www.bbc.com/turkce/live/haberler-dunya-39687574>

- Fransa'da bölge seçimlerinde Macron ve Le Pen hezimet yaşadı. (2021, Haziran 28). *euronews*. <https://tr.euronews.com/2021/06/28/fransa-da-secmenin-boykot-ettigi-bolge-secimlerinde-macron-ve-le-pen-hezimet-yasad>
- Fransa'da cumhurbaşkanı adayları ve vaatleri. (2017). *BBC News Türkçe*. <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-39657591>
- Fraser, N. (1981). Foucault on modern power: Empirical insights and normative confusions. *Praxis international*, 1(3), 272-287.
- Garrett, R. K. (2009). Politically Motivated Reinforcement Seeking: Reframing the Selective Exposure Debate. *Journal of Communication*, 59(4), 676-699. <https://doi.org/10.1111/j.1460-2466.2009.01452.x>
- Geçer, E. (2017). Medyada Çok Sessizliğin Köşe Yazılarındaki Yansımaları: Seçim Dönemlerinde Türkiye Örneği. *Journal of International Social Research*, 10(50), 712-726. <https://doi.org/10.17719/jisr.2017.1704>
- Gencer, Z. T. (2012). *Medyanın gündem oluşturma sürecinde sosyal entropinin rolü üzerine uygulamalı bir çalışma* [Doktora Tezi]. Selçuk Üniversitesi / Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Gerodimos, R., & Justinussen, J. (2015). Obama's 2012 Facebook Campaign: Political Communication in the Age of the Like Button. *Journal of Information Technology & Politics*, 12(2), 113-132. <https://doi.org/10.1080/19331681.2014.982266>
- Giddens, A. (1968). "POWER" IN THE RECENT WRITINGS OF TALCOTT PARSONS. *Sociology*, 2(3), 257-272.
- Giddens, A. (2013). *Politics and Sociology in the Thought of Max Weber* (1st edition). Polity.
- Göksu, O. (2014). *2014 Cumhurbaşkanlığı Seçim Sürecinde Medyanın Adayların Seçim Kampanyalarındaki Stratejik Konumu*. 2014, 18.

- Göksu, O. (2018). Kamuoyu Araştırmalarında Tutarlılık Sorunsalı: 2010-2018 Dönemi Kamuoyu Araştırmaları Üzerine Bir İnceleme. *Türkiye İletişim Araştırmaları Dergisi*. <https://doi.org/10.17829/turcom.469863>
- Gölcü, A. (2014). *Demokrasi Kültürü Bağlamında 28 Şubat Sürecini Yeniden Düşünmek: Köşe Yazılarında Demokrasi Söylemi* [Doktora Tezi]. Selçuk Üniversitesi.
- Gözler, K. (2009). Üniter Devlet ve Demokratik Açılım. *Türkiye Günlüğü*, 99, 81-89.
- Gözler, K. (2021). *Türk Anayasa Hukuku* (4. bs). Ekin Basım Yayın Dağıtım.
- Green, J. E. (2008). Max Weber and the Reinvention of Popular Power. *Max Weber Studies*, 8(2), 187-224.
- Grigoriadis, I. N. (2016). The Peoples' Democratic Party (HDP) and the 2015 elections. *Turkish Studies*, 17(1), 39-46. <https://doi.org/10.1080/14683849.2015.1136086>
- Grimmer, J., & Stewart, B. M. (2013). Text as Data: The Promise and Pitfalls of Automatic Content Analysis Methods for Political Texts. *Political Analysis*, 21(3), 267-297. <https://doi.org/10.1093/pan/mps028>
- Guo, L., & Vargo, C. (2020). "Fake News" and Emerging Online Media Ecosystem: An Integrated Intermedia Agenda-Setting Analysis of the 2016 U.S. Presidential Election. *Communication Research*, 47(2), 178-200. <https://doi.org/10.1177/0093650218777177>
- Gutting, G. (2010). *Foucault*. Dost Kitabevi.
- Güllüpnar, H. (2010). *Seçmen tercihi bakımından aday imajı: Konya 2009 Yerel Seçimleri* / [Doktora Tezi]. Selçuk Üniversitesi / Sosyal Bilimler Enstitüsü /
- Gündem. (2021). İçinde *TDK*. <https://sozluk.gov.tr/?kelime=gundem>
- Güngör, D. S. (2015). *7 Haziran ve 1 Kasım 2015 Seçimlerinin Basındaki Yansımaları*. 18.

- Gürkan, T. A. (2018). *Türkiye’de çok partili dönemden bu yana gerçekleştirilen Cumhurbaşkanlığı seçimlerinin siyasal krize dönüşüm nedenlerinin yazılı basına yansımaları* [Doktora Tezi]. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Gürses, G. (2003). *Televizyon haber bültenlerinde gerçekliğin sunumu ve gündemle ilişkisi* [Doktora Tezi]. İstanbul Üniversitesi / Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Güz, N., Yegen, C., & Aydın, B. O. (2019). Dijital Propaganda ve Politik Başarı: 24 Haziran 2018 Cumhurbaşkanlığı Seçiminin Twitter Analizi. *Erciyes İletişim Dergisi*, 6(2), 1461-1482. <https://doi.org/10.17680/erciyesiletisim.522546>
- Habermas, J., & McCarthy, T. (1977). Hannah Arendt’s Communications Concept of Power. *Social Research*, 44(1), 3-24.
- Harder, R., Sevenans, J., & Aelst, P. (2017). Intermedia Agenda Setting in the Social Media Age: How Traditional Players Dominate the News Agenda in Election Times. *The International Journal of Press/Politics*, 22, 194016121770496. <https://doi.org/10.1177/1940161217704969>
- Harrison, J., & Kim, J. Y. (2020). *RSelenium: R Bindings for “Selenium WebDriver” (1.7.7)* [Computer software]. <https://CRAN.R-project.org/package=RSelenium>
- Hart, W., Albarracín, D., Eagly, A. H., Brechan, I., Lindberg, M. J., & Merrill, L. (2009). Feeling Validated Versus Being Correct: A Meta-Analysis of Selective Exposure to Information. *Psychological bulletin*, 135(4), 555-588. <https://doi.org/10.1037/a0015701>
- Haugaard, M. (2010). Power: A ‘family resemblance’ concept. *European Journal of Cultural Studies*, 13(4), 419-438. <https://doi.org/10.1177/1367549410377152>
- Haytoğlu, M. (2017). *Karşılaştırmalı seçim sistemleri ve Türkiye için bir model önerisi* [Doktora Tezi]. Gazi Üniversitesi / Sosyal Bilimler Enstitüsü /.
- Heper, M. (2019). *Civil-military_relations*. 11.

- Heper, M. (2000). The Ottoman Legacy and Turkish Politics. *Journal of International Affairs*, 54(1), 63-82.
- Heywood, A. (2000). *Key Concepts in Politics* (First <edition). Palgrave Macmillan.
- Heywood, A. (2007). *Politics* (3rd bs). Palgrave Macmillan.
- Heywood, A. (2015). *Siyasi İdeolojiler* (9. bs). Adres Yayınları.
- Heywood, A. (2016). *Siyaset*. Liberte Yayınları.
- Himmelboim, I., McCreery, S., & Smith, M. (2013). Birds of a Feather Tweet Together: Integrating Network and Content Analyses to Examine Cross-Ideology Exposure on Twitter. *Journal of Computer-Mediated Communication*, 18(2), 154-174. <https://doi.org/10.1111/jcc4.12001>
- Hopmann, D. N., Elmelund-Præstekær, C., Albæk, E., Vliegthart, R., & Vreese, C. H. de. (2012). Party media agenda-setting: How parties influence election news coverage. *Party Politics*, 18(2), 173-191. <https://doi.org/10.1177/1354068810380097>
- Horváth, J. (2009). Critical discourse analysis of Obama's political discourse. *Language, literature and culture in a changing transatlantic world, International conference proceedings. Presov: University of Presov*, 45-56.
- Inter Quartile Range (IQR)*. (2021). Geliş tarihi 11 Ekim 2021, gönderen https://sphweb.bumc.bu.edu/otlt/mph-modules/bs/bs704_summarizingdata/bs704_summarizingdata7.html
- Işık, H. M. (2019). *Sened-i İttifak'tan Mütareke Dönemine Kadar Türkiye'de Anayasal ve Siyasal Değişim Süreci*. 25.
- İktidar. (2020a). İçinde *İktidar*. Türk Dil Kurumu. <https://sozluk.gov.tr/?kelime=iktidar>
- İktidar Kelime Kökeni. (2020b). İçinde *Etimoloji Türkçe*. <https://www.etimolojiturkce.com/kelime/iktidar>

- Introducing organic Tweet analytics.* (2014). [Twitter].
https://blog.twitter.com/en_us/a/2014/introducing-organic-tweet-analytics
- Isaac, J. C. (1987). *Power and Marxist Theory: A Realist View*. NCROL.
- Iyengar, S. (1990a). The Accessibility Bias In Politics: Television News And Public Opinion. *International Journal of Public Opinion Research*, 2(1), 1-15.
<https://doi.org/10.1093/ijpor/2.1.1>
- Iyengar, S. (1990b). THE ACCESSIBILITY BIAS IN POLITICS: TELEVISION NEWS AND PUBLIC OPINION. *International Journal of Public Opinion Research*, 2(1), 1-15. <https://doi.org/10.1093/ijpor/2.1.1>
- Iyengar, S., & Hahn, K. S. (2009). Red Media, Blue Media: Evidence of Ideological Selectivity in Media Use. *Journal of Communication*, 59(1), 19-39.
<https://doi.org/10.1111/j.1460-2466.2008.01402.x>
- Iyengar, S., & Kinder, D. R. (2010). *News That Matters: Television and American Opinion, Updated Edition* (Updated edition). University of Chicago Press.
- İnalçık, H. (2011a). İkinci Bin'de Türkler. İçinde *Kuruluş ve İmparatorluk Sürecinde Osmanlı: Devlet, Kanun, Diplomasi* (1. bs, ss. 11-36). Timaş Yayınları.
- İnalçık, H. (2011b). Türkiye Cumhuriyeti ve Osmanlı. İçinde *Kuruluş ve İmparatorluk Sürecinde Osmanlı: Devlet, Kanun, Diplomasi* (1. bs, ss. 129-141). Timaş Yayınları.
- İrvan, S. (1997). *Dış politika ve basın: Türk basınındaki dış politika haberlerinin gündem belirleme yaklaşımı açısından çözümlenmesi* [Doktora Tezi]. Ankara Üniversitesi / Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- İspir, N. B., & Kılıç, D. (2017). Kasım 2015 Genel Seçimlerinde Köşe Yazarlarının Twitter Gündemine Yönelik Bir Sosyal Ağ Analizi Uygulaması. *Kurgu*, 25(1), 77-83.

- Kahraman, S. Ö., & Gültay, B. (2019). Türkiye’de Parti Tercihlerinde Sıradışı İlçelerin Belirlenmesi (2007-2015). *Amme İdaresi Dergisi*, 52(3), 95-122.
- Kalaycıoğlu, E. (2010). Justice and Development Party at the Helm: Resurgence of Islam or Restitution of the Right-of-Center Predominant Party? *Turkish Studies*, 11(1), 29-44. <https://doi.org/10.1080/14683841003747013>
- Kalaycıoğlu, E. (2012). Political culture. İçinde *The Routledge Handbook of Modern Turkey*. Routledge.
- Karaçor, S., & Yılmaz, Y. K. (2017). Siyasi Parti Televizyon Reklamlarının Karşılaştırılması: 7 Haziran İle 1 Kasım 2015 Milletvekili Genel Seçimleri Üzerine İçerik Analizi. *ICPESS (International Congress on Politic, Economic and Social Studies)*, 2, Article 2. <http://registericpess.org/index.php/ICPESS/article/view/2360>
- Karakurt, G. (2016). Siyasi Partilerin Doğuş Teorileri, Parti Tipolojileri ve Kurumsallaşmaları Bağlamında Milliyetçi Hareket Partisi Üzerine Bir Değerlendirme. *Uluslararası Politik Araştırmalar Dergisi*, 2(1), 41-50.
- Karpat, K. (2017). *Türk Demokrasi Tarihi* (9. bs). Timaş Yayınları.
- Katz, E., & Lazarsfeld, P. F. (1955). *Personal influence: The part played by people in the flow of mass communications* (ss. xx, 400). Free Press.
- Kaya, Y. (2018). Türk Siyasal Yaşamında 1954 Genel Seçimleri: General Elections of 1954 in Turkish Political Life. *Itobiad: Journal of the Human & Social Science Researches*, 7(3), 2276-2291. <https://doi.org/10.15869/itobiad.442083>
- Kaylı, D. (2013). *Türkiye’de siyasal partilerin kadın politikaları ve söylemi: 2011 Genel Seçimleri üzerine bir inceleme* [Doktora Tezi]. Ege Üniversitesi / Sosyal Bilimler Enstitüsü /.
- Kearney, M. W., Heiss, A., & Briatte, F. (2020). *rtweet: Collecting Twitter Data* (0.7.0) [Computer software]. <https://CRAN.R-project.org/package=rtweet>

- Kemahlioğlu, Ö. (2015). Winds of Change? The June 2015 Parliamentary Election in Turkey. *South European Society and Politics*, 20(4), 445-464. <https://doi.org/10.1080/13608746.2015.1115581>
- Kestel, S. (2020). *Siyasal kültüre yansımaları açısından Türkiye’de seçim sistemleri ve iletişimi* [Doktora Tezi]. İstanbul Üniversitesi.
- Kiliç, D. N. (2019). *31 Mart 2019 Yerel Seçimlerinde Ankara Ve İzmir Büyükşehir Belediye Başkan Adaylarının Twitter Kullanımları zerine Karşılaştırmalı Bir Analiz*. 18.
- Kim, S. H. (2007). Max Weber. İçinde *Stanford Encyclopedia of Philosophy*. <https://plato.stanford.edu/archives/sum2017/entries/weber/>
- King, G., Lam, P., & Roberts, M. (2017). Computer-Assisted Keyword and Document Set Discovery from Unstructured Text. *American Journal of Political Science*, 61(4), 971-988.
- Knoke, D. (1974). A Causal Synthesis of Sociological and Psychological Models of American Voting Behavior*. *Social Forces*, 53(1), 92-101.
- Kongar, E. (2019). *Toplumsal Değişme Kuramları ve Türkiye Gerçeği* (22. bs). Remzi Kitabevi.
- Konuralp, O. (2014). “atı Aday” Ekmeleddin İhsanoğlu. *Hürriyet*. <https://www.hurriyet.com.tr/gundem/cati-aday-ekmeleddin-ihsanoglu-26622003>
- Koopmans, R., & Statham, P. (1999). Political Claims Analysis: Integrating Protest Event and Political Discourse Approaches. *Mobilization: An International Quarterly*, 4(2), 203-221. <https://doi.org/10.17813/maiq.4.2.d759337060716756>
- Koz, K. (2016). *Siyasal bilgi açığında internet ve yerleşik medya faktörleri: 2014 Ankara mahalli idareler genel seçimleri üzerine bir araştırma* [Doktora Tezi]. Erciyes Üniversitesi / Sosyal Bilimler Enstitüsü /

- Kurnaz, A., Kayar, İ., Güngör, M., & Görün, M. (2019). Ulusal Güvenlik ve Sosyal Medya: Fırsatlar ve Tehditler. *Management and Political Sciences Review*, 1(2), 75-96.
- Kurtoğlu, S. (2010). *Avrupa'da yaşayan Türklerin Avrupa Birliği'ne ilişkin kamu gündemi oluşması sürecinde Avrupa Birliği'ne yönelik tutumlarının kalitatif bir değerlemesi: Avusturya örneği* [Doktora Tezi]. İstanbul Üniversitesi / Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Lazarsfeld, P. F., Berelson, B., & Gaudet, H. (1948). *The People's Choice: How the Voter Makes Up His Mind in a Presidential Campaign* (2. bs, s. 224 Pages). Columbia University Press.
- Lazer, D. M. J., Baum, M. A., Benkler, Y., Berinsky, A. J., Greenhill, K. M., Menczer, F., Metzger, M. J., Nyhan, B., Pennycook, G., Rothschild, D., Schudson, M., Sloman, S. A., Sunstein, C. R., Thorson, E. A., Watts, D. J., & Zittrain, J. L. (2018). The science of fake news. *Science*, 359(6380), 1094-1096. <https://doi.org/10.1126/science.aao2998>
- Lazer, D. M. J., Pentland, A., Watts, D. J., Aral, S., Athey, S., Contractor, N., Freelon, D., Gonzalez-Bailon, S., King, G., Margetts, H., Nelson, A., Salganik, M. J., Strohmaier, M., Vespignani, A., & Wagner, C. (2020). Computational social science: Obstacles and opportunities. *Science*, 369(6507), 1060-1062. <https://doi.org/10.1126/science.aaz8170>
- Lazer, D., & Radford, J. (2017). Data ex Machina: Introduction to Big Data. *Annual Review of Sociology*, 43(1), 19-39. <https://doi.org/10.1146/annurev-soc-060116-053457>
- Lee, J., & Xu, W. (2018). The more attacks, the more retweets: Trump's and Clinton's agenda setting on Twitter. *Public Relations Review*, 44(2), 201-213. <https://doi.org/10.1016/j.pubrev.2017.10.002>
- Lee, S. Y., & Riffe, D. (2017). Who sets the corporate social responsibility agenda in the news media? Unveiling the agenda-building process of corporations and a

- monitoring group. *Public Relations Review*, 43(2), 293-305.
<https://doi.org/10.1016/j.pubrev.2017.02.007>
- Lijphart, A. (1997). Unequal Participation: Democracy's Unresolved Dilemma. *The American Political Science Review*, 97(1), 1-14.
- Lijphart, A. (2012). *Patterns of democracy: Government forms and performance in thirty-six countries* (2. updated and expanded ed). Yale Univ. Press.
- Lippmann, W. (1922). *Public Opinion*. Suzeteo Enterprises.
- Lipset, S. M. (1960). *Political man: The social bases of politics*. Garden City, N.Y.,: Doubleday. <http://archive.org/details/politicalmansoci00inlips>
- Lipset, S. M., & Rokkan, S. (Ed.). (1967). *Party Systems and Voter Alignments: Cross-National Perspectives*. Free Press. <https://www.jstor.org/stable/4193728>
- Lukes, S. (1974). *Power: A Radical View* (2. bs). Palgrave Macmillan. <http://https://he.palgrave.com/page/detail/?sf1=barcode&st1=9780333420911>
- Mahmutoglu, B. (2015). *1923-1960 yılları arasında CHP'nin seçim çalışma ve propagandaları* [Doktora Tezi]. Atatürk Üniversitesi / Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü /.
- Makowsky, M., & Collins, R. (2014). *Toplumun Keşfi* (N. Oktik, Çev.). Nobel Akademik Yayıncılık.
- Mambrol, N. (2016). *Structuralism*. Literary Theory and Criticism. <https://literariness.org/2016/03/20/structuralism/>
- Mango, A. (2012). The Kurds. İçinde *The Routledge Handbook of Modern Turkey*. Routledge.
- Mardin, Ş. (1966). Opposition and Control in Turkey. *Government and Opposition*, 1(3), 375-387.

- Mardin, Ş. (1969). Power, Civil Society and Culture in the Ottoman Empire. *Comparative Studies in Society and History*, 11(3), 258-281.
- Mardin, Ş. (1973). Center-periphery relations: A key to Turkish politics? *Daedalus*, 169-190.
- Mardin, Ş. (2017a). Türk Siyasetini Açıklayabilecek Bir Anahtar: Merkez-Çevre İlişkileri. İçinde *Türkiye’de Toplum ve Siyaset* (23. bs, ss. 35-78). İletişim Yayınları.
- Mardin, Ş. (2017b). Türk toplumunu İnceleme Aracı Olarak “Sivil Toplum”. İçinde *Türkiye’de Toplum ve Siyaset* (23. bs, ss. 21-34). İletişim Yayınları.
- Margetts, H. (2017a). Political behaviour and the acoustics of social media. *Nature Human Behaviour*, 1(4), 1-3. <https://doi.org/10.1038/s41562-017-0086>
- Margetts, H. (2017b). The Data Science of Politics. *Political Studies Review*, 15(2), 201-209. <https://doi.org/10.1177/1478929917693643>
- Margetts, H., & Dorobantu, C. (2019). Rethink government with AI. *Nature*, 568(7751), 163-165. <https://doi.org/10.1038/d41586-019-01099-5>
- McCombs, M. (2005). A Look at Agenda-setting: Past, present and future. *Journalism Studies*, 6(4), 543-557. <https://doi.org/10.1080/14616700500250438>
- McCombs, M. E., & Shaw, D. L. (1972). The Agenda-Setting Function of Mass Media. *The Public Opinion Quarterly*, 36(2), 176-187. JSTOR.
- McCombs, M. E., Shaw, D. L., & Weaver, D. H. (2014). New Directions in Agenda-Setting Theory and Research. *Mass Communication and Society*, 17(6), 781-802. <https://doi.org/10.1080/15205436.2014.964871>
- Melek, G. (2015). *Medya arası gündem belirleme kuramı çerçevesinde Hürriyet ve Twitter üzerine bir çalışma* [Doktora Tezi]. Ege Üniversitesi / Sosyal Bilimler Enstitüsü /

- Merelman, R. M. (1968). On the Neo-Elitist Critique of Community Power. *The American Political Science Review*, 62(2), 451-460. <https://doi.org/10.2307/1952940>
- Merrill, S. (1993). Voting Behavior under the Directional Spatial Model of Electoral Competition. *Public Choice*, 77(4), 739-756.
- Mimno, D., Wallach, H. M., Talley, E., Leenders, M., & McCallum, A. (2011). Optimizing semantic coherence in topic models. *Proceedings of the Conference on Empirical Methods in Natural Language Processing*, 262-272.
- Miş, N. (2018). Yeni Siyasal Sistemin İlk Seçimleri Ve Sonuçlarının Karşılaştırmalı Analizi. *Muhafazakar Düşünce Dergisi*, 15(54), 323-355.
- Mommsen, W. J. (1992). *The Political and Social Theory of Max Weber: Collected Essays* (1st edition). University Of Chicago Press.
- Muhafif liderlerin hapiste olduğu Rusya’da Putin’den “sandık” çağrısı. (2021, Eylül 16). *euronews*. <https://tr.euronews.com/2021/09/16/muhafif-liderlerin-hapiste-oldugu-rusya-da-putin-den-halka-sand-ga-gidin-cagr-s>
- Nelson, T. E., Clawson, R. A., & Oxley, Z. M. (1997). Media Framing of a Civil Liberties Conflict and Its Effect on Tolerance. *The American Political Science Review*, 91(3), 567-583. JSTOR. <https://doi.org/10.2307/2952075>
- Newman, N. (2019). *Reuters Institute Digital News Report 2019*. 156.
- Newman, N. (2020). *Reuters Institute Digital News Report 2020*. 112.
- Nielsen, N. (2018). Cambridge Analytica and Facebook: The Scandal and the Fallout So Far. *The New York Times*. <https://www.nytimes.com/2018/04/04/us/politics/cambridge-analytica-scandal-fallout.html>
- Nuran, Y. (1996). Demokrat Parti İktidarı (1950-1960) Ve Basın. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 51(1), 1. https://doi.org/10.1501/SBFder_0000001897

- Obeng, S. G. (1997). Language and Politics: Indirectness in Political Discourse. *Discourse & Society*, 8(1), 49-83. <https://doi.org/10.1177/0957926597008001004>
- Olgun, K. (2011). Türkiye’de Cumhuriyetin İlanından 1950’ye Genel Seçim Uygulamaları. *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, 27(79), 36.
- Onat, F., & Okmeydan, C. K. (2015). Politik Halkla İlişkilerde Sosyal Medya Kullanımı: 30 Mart 2014 Yerel Seçimleri ve 10 Ağustos 2014 Cumhurbaşkanlığı Seçimleri. *Akdeniz Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, 79-94. <https://doi.org/10.31123/akil.436870>
- Ortaylı, İ. (2008a). 18. Yüzyılda İlimiye Sınıfının Toplumsal Durumu Üzerine Bazı Notlar. İçinde *Osmanlı’da Değişim ve Anayasal Rejim Sorunu* (3. bs, ss. 19-23). Türkiye İş Bankası Yayınları.
- Ortaylı, İ. (2008b). II. Abdülhamid Döneminde Anayasal Rejim Sorunu. İçinde *Osmanlı’da Değişim ve Anayasal Rejim Sorunu* (3. bs, ss. 243-250). Türkiye İş Bankası Yayınları.
- Ölçer, N. (2015). *1 Kasım 2015 Genel Seçimleri Örneğinde Siyasi Parti Liderlerinin Twitter Kullanım Pratikleri*. 33.
- Örselli, E., Sevinç, İ., Karabulut, N., & Dinçer, S. (2018). Web 2.0 Uygulamalarının Seçim Çalışmalarındaki Yeri: Anayasa Referandumu Ve Twitter Kullanımı. *Journal of International Social Research*, 11(57), 696-713. <https://doi.org/10.17719/jisr.2018.2483>
- Özal, F. (2017). 1 Kasım 2015 Seçimlerinde Ahmet Davutoğlu’nun Türk Basınında Temsil Edilmesi Üzerine Söylemsel Bir Çözümleme. *İnönü Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi (İNİF E-Dergi)*, 2(2), 68-88.
- Özbudun, E. (2006). From Political Islam to Conservative Democracy: The Case of the Justice and Development Party in Turkey. *South European Society and Politics*, 11(3-4), 543-557. <https://doi.org/10.1080/13608740600856561>

- Özbudun, E. (2014). AKP at the Crossroads: Erdoğan's Majoritarian Drift. *South European Society and Politics*, 19(2), 155-167. <https://doi.org/10.1080/13608746.2014.920571>
- Özbudun, E. (2016). *Türkiye'de Parti ve Seçim Sistemi* (2. bs). İstanbul Bilgi Üniversitesi. <https://www.kitapyurdu.com/kitap/turkiyede-parti-ve-secim-sistemi/263029.html>
- Özdalga, E. (2012). Secularism. İçinde *The Routledge Handbook of Modern Turkey*. Routledge.
- Özduygün, Y. (2021). Türkiye'de Siyaset-Basın İlişkileri: Van Örneği (1937-1960). *Yüzyüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Van Özel Sayısı*, 283-304.
- Özgür, Ö. F. (2017). *Siyasal argümantasyonda metafor ve metoniminin rolü 7 haziran ve 1 kasım seçimleri örneği* [Doktora Tezi]. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Özsalih, A. (2017). *Sosyal medyada medyalar arası gündem belirleme: ABD ve Türkiye'de twitter örneği* [Doktora Tezi]. İstanbul Üniversitesi / Sosyal Bilimler Enstitüsü /.
- Öztürk, B. (2017). *Bir siyasal iletişim aktörü olarak yazılı basının kullanımı: 07 Haziran 2015 Genel Seçiminde gazete manşetlerinin analizi* [Doktora Tezi]. Gazi Üniversitesi / Sosyal Bilimler Enstitüsü /.
- Parsons, T. (1963). On the Concept of Political Power. *Proceedings of the American Philosophical Society*, 107(3), 232-262.
- Pekün, B. (2012). *Promotion of campaigns of political parties in Turkey: The sample of 2002-2009 Republican People's Party-Justice and Development Party* [Doktora Tezi]. Yeditepe Üniversitesi.
- Petrocik, J. R. (1996). Issue ownership in presidential elections, with a 1980 case study. *American journal of political science*, 825-850.

- Power. (2021). İçinde *Online Etymology Dictionary*.
<https://www.etymonline.com/search?q=power>
- Price, V., & Tewksbury, D. (1997). News values and public opinion: A theoretical account of media priming and framing. *Progress in the Communication Sciences*, 13, 173-212.
- Propaganda. (2021a). İçinde *Online Etymology Dictionary*.
<https://www.etymonline.com/word/propaganda>
- Propaganda. (2021b). İçinde *Britannica*. <https://www.britannica.com/topic/propaganda>
- Reuters Institute Digital News Report 2016*. (2016).
- Roberts, M., Stewart, B., & Tingley, D. (2013). stm: R Package for Structural Topic Models. *Journal of Statistical Software*, 41.
- Roberts, M., Stewart, B., Tingley, D., & Benoit, K. (2020). *stm: Estimation of the Structural Topic Model* (1.3.6) [Computer software]. <https://CRAN.R-project.org/package=stm>
- Roberts, M., Tingley, D., Stewart, B., & Airoidi, E. (2013). *The Structural Topic Model and Applied Social Science*. 4.
- Roberts, M., Wanta, W., & Dzwo, T.-H. (Dustin). (2016). Agenda Setting and Issue Saliency Online: *Communication Research*. <https://doi.org/10.1177/0093650202029004004>
- Rogers, E. M. (1993). *The Anatomy of Agenda-Setting Research*. 18.
- Rogers, E. M., & Dearing, J. W. (1988). Agenda-Setting Research: Where Has It Been, Where Is It Going? *Communication Yearbook*, 11, 555-594.
- Rogstad, I. (2016). Is Twitter just rehashing? Intermedia agenda setting between Twitter and mainstream media. *Journal of Information Technology & Politics*, 13(2), 142-158.
<https://doi.org/10.1080/19331681.2016.1160263>

Roscigno, V. J. (2011). Power, Revisited. *Social Forces*, 90(2), 349-374.

Rusya seçimleri: Muhalifler aday olmalarının engellendiğini söylüyor. (2021). *BBC News Türkçe*. <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-58554008>

Rusya'daki parlamento seçimlerinde oyların tamamına yakını sayıldı: Putin'in partisi yüzde 50 ile önde. (2021). *BBC News Türkçe*. <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-58620792>

Saar, M. (2010). Power and critique. *Journal of Power*, 3(1), 7-20. <https://doi.org/10.1080/17540291003630320>

Sabuncu, D. M. Y. (2006). *Seçim Barajları ve Siyasal Sonuçları*. 7.

Sağlam, B. (2016). 7 Haziran ve 1 Kasım 2015 genel seçimlerinde Ak Parti'nin siyasal iletişim kampanyasında sosyal medyanın yeri. <http://acikerisim.ticaret.edu.tr/xmlui/handle/11467/2346>

Sartori, G. (2005). *Parties and Party Systems: A Framework for Analysis*.

Sayarı, S. (2012). Political parties. İçinde *The Routledge Handbook of Modern Turkey*. Routledge.

Scheufele, D. A. (2000). Agenda-Setting, Priming, and Framing Revisited: Another Look at Cognitive Effects of Political Communication. *Mass Communication and Society*, 3(2-3), 297-316. https://doi.org/10.1207/S15327825MCS0323_07

Scheufele, D. A., & Tewksbury, D. (2007). Framing, Agenda Setting, and Priming: The Evolution of Three Media Effects Models. *Journal of Communication*, 57(1), 9-20. <https://doi.org/10.1111/j.0021-9916.2007.00326.x>

Sezer Özdilli, M. (2019). 1908 Seçimlerinde Tanin'in Seçim Kampanyası. *VAKANÜVİS - ULUSLARARASI TARİH ARAŞTIRMALARI DERGİSİ*, 4(1), 266-317. <https://doi.org/10.24186/vakanuvis.513900>

- Sezgin, Ş. (2007). Türkiye’de Politik Konjonktürel Dalgalanmalar: 1950-2003 Dönemi. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 62(02), 135-154. https://doi.org/10.1501/SBFder_0000002022
- Sheafer, T., & Weimann, G. (2005). Agenda Building, Agenda Setting, Priming, Individual Voting Intentions, and the Aggregate Results: An Analysis of Four Israeli Elections. *Journal of Communication*, 55(2), 347-365. <https://doi.org/10.1111/j.1460-2466.2005.tb02676.x>
- Silsüpür, Ö. (2016). *Siyasal İletişim Aracı Olarak Twitter’in Kullanımı: 07 Haziran 2015 Genel Seçimi Üzerine Bir Çalışma*. 23.
- Snyder, J. (2017). The Modernization Trap. *Journal of Democracy*, 28(2), 77-91. <https://doi.org/10.1353/jod.2017.0026>
- Sogelola, D. (2018). *Brexit, Agenda Setting and Framing of Immigration in the Media: The Case of the Daily Mail* [Application/PDF]. 495kB. <https://doi.org/10.21953/LSE.BTYSQAGS6O6G>
- Somer, M., & Liaras, E. G. (2010). Turkey’s New Kurdish Opening: Religious Versus Secular Values. *Middle East Policy*, 17(2), 152-165. <https://doi.org/10.1111/j.1475-4967.2010.00445.x>
- Sprejer, L., Margetts, H., Oliveira, K., O’Sullivan, D., & Vidgen, B. (2021). An influencer-based approach to understanding radical right viral tweets. *arXiv:2109.07588 [cs]*. <http://arxiv.org/abs/2109.07588>
- Star Medya Grubu. (2021). İçinde *Vikipedi*. https://tr.wikipedia.org/w/index.php?title=Star_Medya_Grubu&oldid=25401919
- Stegmaier, M., & Lewis-Beck, M. (2007). Economic Models of Voting. İçinde *The Oxford Handbook of Political Behavior*. <https://doi.org/10.1093/oxfordhb/9780199270125.003.0027>

- Swedberg, R., & Agevall, O. (2016). *The Max Weber Dictionary: Key Words and Central Concepts, Second Edition* (2nd edition). Stanford Social Sciences.
- Şahin, E., Duğan, Ö., & Bical, A. (2019). 2018 Cumhurbaşkanlığı Seçimleri Bağlamında Siyasal Reklamlar, Twitter ve Haber Gündemi Benzerlik Analizi. *OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*. <https://doi.org/10.26466/opus.522288>
- Şahin, G. (2016). 1983 Seçimlerine Katılan Siyasal Partilerin Askeri Yönetim Sonrası Türkiye'si'ne İlişkin Söylemleri. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*.
- Tansi, M. D. (2003). *Türkiye'de 12 Eylül 1980 sonrası yazılı basındaki Türk milliyetçiliği söyleminin milletvekili genel seçimlerine etkisi* [Doktora Tezi]. Marmara Üniversitesi / Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Tanyıldızı, N. İ. (2011). *Siyasi partilerin halkla ilişkiler ve kamuoyunu bilgilendirme çalışmaları: Türk Basınında 29 Mart 2009 Yerel Seçimleri* [Doktora Tezi]. İnönü Üniversitesi / Sosyal Bilimler Enstitüsü /.
- Taş, H. (2018). *Contained Uncertainty: Turkey's June 2018 Elections and Their Consequences* (C. 4). GIGA German Institute of Global and Area Studies - Leibniz-Institut für Globale und Regionale Studien, Institut für Nahost-Studien.
- Taşçıoğlu, R. (2007). *Seçim kampanyalarındaki dönüşüm: "Amerikanlaşma" bağlamında 3 kasım 2002 genel seçimlerinde genç parti seçim kampanyası* [Doktora Tezi]. Ankara Üniversitesi / Sosyal Bilimler Enstitüsü /.
- Taydaş, O. (2016). *7 haziran'dan 1 kasım 2015 genel seçimlerine siyasal karar ve katılım sürecinde sosyal medyanın etkinliği: Sivas örneği* [Doktora Tezi]. Selçuk Üniversitesi / Sosyal Bilimler Enstitüsü / R.
- Taylor, C. (1984). Foucault on Freedom and Truth. *Political Theory*, 12(2), 152-183.

- Tekdemir, Ö. (2016). Radikal Plüralist Demokratik Parti Olarak Hdp'nin "Başka Türkiye" Önerisi: Hasım Politikası, Agonizm Ve Popülizm. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*71, 4, 1211-1214.
- Terkan, B. (2005). *Türkiye`de basın ve siyaset ilişkisi: Basın gündemi ve siyasal gündemin karşılaştırılmasına yönelik bir gündem belirleme çalışması* [Doktora Tezi]. Selçuk Üniversitesi / Sosyal Bilimler Enstitüsü /
- Toprak, S. V. (2013). İlk Osmanlı Seçimleri ve Parlamentosu. *Sosyoloji Dergisi*, 3(26), 22.
- Tosun, S. P. (2016). *Haberin siyasal iletişim aracına dönüşümü ve Türk yazılı basınında seçim dönemi haberciliğinde algı yönetimi uygulamaları* [Doktora Tezi]. İstanbul Üniversitesi / Sosyal Bilimler Enstitüsü /
- TSK İç Hizmet Kanunu'nun 35. Maddesi değişti. (2013). CNN Türk. <https://www.cnnturk.com/2013/turkiye/07/13/tsk.ic.hizmet.kanununun.35.maddesi.degisti/715269.0/index.html>
- Tunalı, N. (2017). *Türkiye`de yazılı basın işletmelerinde tüketici temelli marka değerinin oluşumunun analizi* [Doktora Tezi]. Marmara Üniversitesi.
- Turan, E. (2004). *Türkiye`de televizyon ana haber bültenlerinde gündem oluşturma süreçleri* [Doktora Tezi]. İstanbul Üniversitesi / Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Turkuvaz Medya Grubu. (2021). İçinde *Vikipedi*. https://tr.wikipedia.org/w/index.php?title=Turkuvaz_Medya_Grubu&oldid=25963540
- Türkiye Cumhuriyeti Anayasası*, (1982). <https://www.anayasa.gen.tr/1982ay.htm>
- Türkiye Cumhuriyeti Anayasası (1961)*. (1961). Türk Anayasa Hukuku Sitesi. <https://www.anayasa.gen.tr/1961ay.htm>

- Uçan, G. (2012). *Televizyon söylemlerinde siyasal düşünce ve eylem biçimi olarak Türkiye solu'nun temsili: 2009 yerel seçim haberleri* [Doktora Tezi]. Ege Üniversitesi / Sosyal Bilimler Enstitüsü /
- Udeoğlu, B. (2015). Basının Kamuoyu Oluşturma Görevi: 2014 Cumhurbaşkanlığı Seçim Kampanyası Dönemi, Yeni Şafak Ve Sözcü Gazetesi Örneği. *Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi*, 3(2), 20.
- Ünal, B. A. (2016). *Stratejik Oy Verme Davranışı* [Doktora Tezi]. Dokuz Eylül Üniversitesi.
- Ünlü, H. (2019). *2019 Hindistan genel seçimleri ve "Yeni Hindistan" tartışmaları*. <https://www.aa.com.tr/tr/analiz/2019-hindistan-genel-secimleri-ve-yeni-hindistan-tartismalari/1490235>
- Ünver, A. (2019). Türkiye'deki Rus Dijital Medya ve Bilgi Ekosistemi. *Siber Politikalar ve Dijital Demokrasi*, 2.
- Ünver, H. A. (2016). SCHRÖDINGER'S KURDS: TRANSNATIONAL KURDISH GEOPOLITICS IN THE AGE OF SHIFTING BORDERS. *Journal of International Affairs*, 69(2), 65-100.
- Üzmez, U. (2020). *TÜRKİYE'DE YEREL SEÇİM SİSTEMİ: SORUNLAR VE YENİ BİR MODEL ÖNERİSİ* [Doktora Tezi]. Sakarya Üniversitesi.
- Valenzuela, S., & McCombs, M. (2019). *The Agenda-Setting Role of the News Media* (ss. 99-112). <https://doi.org/10.4324/9780203710753-10>
- van der Pas, D. J., van der Brug, W., & Vliegenthart, R. (2017). Political Parallelism in Media and Political Agenda-Setting. *Political Communication*, 34(4), 491-510. <https://doi.org/10.1080/10584609.2016.1271374>
- van Dijk, T. A. (1997). What is Political Discourse Analysis? *Belgian Journal of Linguistics*, 11, 11-52. <https://doi.org/10.1075/bjl.11.03dij>

- van Dijk, T. A. (2003). *Political discourse and ideology*.
<https://doi.org/10.31921/doxacom.n1a12>
- Vardal, Z. B. (2014). *Türkiye’de Basın Özgürlüğü ve 2003 Yılı Sonrası Uygulamalar* [Doktora Tezi]. İstanbul Üniversitesi.
- Vargo, C. J., Guo, L., & Amazeen, M. A. (2018). The agenda-setting power of fake news: A big data analysis of the online media landscape from 2014 to 2016. *New Media & Society*, 20(5), 2028-2049. <https://doi.org/10.1177/1461444817712086>
- Vogl, T., Seidelin, C., Ganesh, B., & Bright, J. (2020a). Algorithmic Bureaucracy: Managing competence, complexity, and problem solving in the age of Artificial Intelligence. *SSRN*. <https://doi.org/3327804>
- Vogl, T., Seidelin, C., Ganesh, B., & Bright, J. (2020b). Smart Technology and the Emergence of Algorithmic Bureaucracy: Artificial Intelligence in UK Local Authorities. *Public Administration Review*, 80(6), 946-961. <https://doi.org/10.1111/puar.13286>
- Vu, T. H., Guo, L., & McCombs, M. (2014). Exploring “the World Outside and the Pictures in Our Heads”: A Network Agenda-Setting Study—Hong Tien Vu, Lei Guo, Maxwell E. McCombs, 2014. *Journalism & Mass Communication Quarterly*, 91(4), 669-686. <https://doi.org/10.1177/1077699014550090>
- Walker, J. L. (1977). Setting the Agenda in the U.S. Senate: A Theory of Problem Selection. *British Journal of Political Science*, 7(4), 423-445.
- Wallsten, K. (2007). Agenda Setting and the Blogosphere: An Analysis of the Relationship between Mainstream Media and Political Blogs. *Review of Policy Research*, 24(6), 567-587. <https://doi.org/10.1111/j.1541-1338.2007.00300.x>
- Weber, M. (1978). *Economy and Society: An Outline of Interpretive Sociology*. Univ of California Pr.

- What is Unsupervised Learning?* (2021, Haziran 29).
<https://www.ibm.com/cloud/learn/unsupervised-learning>
- Wickham, H., & RStudio. (2020). *httr: Tools for Working with URLs and HTTP* (1.4.2) [Computer software]. <https://CRAN.R-project.org/package=httr>
- Wickham, H., & RStudio. (2021). *rvest: Easily Harvest (Scrape) Web Pages* (1.0.1) [Computer software]. <https://CRAN.R-project.org/package=rvest>
- Yanatma, S. (2017). *Digital News Report 2017 – Turkey Supplementary Report* (s. 42).
- Yanatma, S. (2018). *Digital News Report 2018 – Turkey Supplementary Report* (s. 36).
- Yang, X., Chen, B.-C., Maity, M., & Ferrara, E. (2016). Social Politics: Agenda Setting and Political Communication on Social Media. *arXiv:1607.06819 [physics]*, 10046, 330-344. https://doi.org/10.1007/978-3-319-47880-7_20
- Yegen, C. (2016). *Siyasal iletişimde bir propaganda aracı olarak ulusal kimlik: 7 Haziran 2015 Türkiye Genel Seçimleri örneği* [Doktora Tezi]. Gazi Üniversitesi / Sosyal Bilimler Enstitüsü /
- Yetkin, B. (2020). Siyasal İletişimde Bilişimsel Propaganda: Türkiye’de 23 Haziran 2019 İstanbul Yerel Seçimleri ve Botlar, Cyborglar, Troller. *İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi*, 2020(52), 24-45. <https://doi.org/10.47998/ikad.785151>
- Yılmaz, Z. (2015). Hannah Arendt’te İktidar ve Şiddet İlişkisi. *ETÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, 1(1), 199-207.
- Yinanç, B. (2018). Poor media literacy ‘making Turks vulnerable to fake news’—Turkey News. *Hürriyet Daily News*. <https://www.hurriyetdailynews.com/poor-media-literacy-making-turks-vulnerable-to-fake-news-139582>

- Yüksel, E. (1999). *Türkiye'deki ekonomi basını gündemi ve siyasal gündem ilişkisi (Özelleştirme örneğinde bir gündem belirleme çalışması)* [Doktora Tezi]. Anadolu Üniversitesi / Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Zabun, A. H. (2018a). *Haziran Ve Kasım 2015 Genel Seçim Kampanyalarının Ak Parti, Chp, Mhp Ve Hdp Üzerinden Karşılaştırmalı Bir Analizi* [Doktora Tezi]. İnönü Üniversitesi.
- Zabun, A. H. (2018b). *Haziran ve Kasım 2015 genel seçim kampanyalarının Ak Parti, CHP, MHP ve HDP üzerinden karşılaştırmalı bir analizi* [Doktora Tezi]. İnönü Üniversitesi / Sosyal Bilimler Enstitüsü /.
- Zaken, M. van B. (2018, Ağustos 30). *What is Brexit? - Government.nl* [Onderwerp]. Ministerie van Algemene Zaken. <https://www.government.nl/topics/brexit/question-and-answer/topics/brexit/question-and-answer/what-is-brexit>
- Zeybek, B. (2020). Siyasal Reklamlardaki Dil Kullanımı: 24 Haziran 2018 Cumhurbaşkanlığı Seçimleri. *Motif Akademi Halkbilimi Dergisi*, 13(30), 936-954.
- Zhu, J.-H. (1992). Issue Competition and Attention Distraction: A Zero-Sum Theory of Agenda-Setting. *Journalism Quarterly*, 69(4), 825-836. <https://doi.org/10.1177/107769909206900403>

EKLER

EK 1: Etik Kurul Onayı

T.C.
ÇANAKKALE ONSEKİZ MART ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

Sayı : E-84026528-050.01.04-2100032091
Konu : Başvuru İncelenmesi

02.03.2021

Sayın Ahmet KURNAZ

Yürütücülüğünüzü yapmış olduğunuz 2021-YÖNP-0090 nolu projeniz ile ilgili Bilimsel Araştırmalar Etik Kurulu'nun almış olduğu 25.02.2021 tarih ve 04/24 sayılı kararı aşağıdadır.

Bilgilerinize rica ederim.

KARAR:24- Ahmet KURNAZ'ın sorumlu yürütücülüğünü yaptığı "Gündem Belirleme Gücünün Türkiye'de Seçim Başarısına Etkisi" başlıklı araştırmasının, Bilimsel Araştırmalar Etik Kurul ilkelerine uygun olduğuna oy birliği ile karar verilmiştir.

Prof. Dr. Salih Zeki GENÇ
Kurul Başkanı

Belge Doğrulama Kodu: CADFTFH

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Belge Takip Adresi: dogrulama.comu.edu.tr

Adres: Onsekiz Mart Üniversitesi Terzioğlu Yerleşkesi Çanakkale

Telefon No: (0 286) 2180018

e-Posta:

Kep Adresi: comu@hs01.kep.tr

Faks No:

İnternet Adresi:

Bilgi için :

Vildan Kapucu

Fen Bilimleri Enstitüsü Etik

Kurulu Memur

Telefon No:

(0 286) 2180018 - 14071

EK-2: TBMM Genel Kurul Konuşmaları Konu Modeli (K=400)

- Konu 1: ediyor, anlamadı, anlayamıyor, anlaya, anladı, eskis, kurtaracak, söyledi, bal, kitap, başarıs, insan, recep, eleştiri, cumhuriyet
Konu 2: istemiş, kurtarmak, rahat, yasa, değerli, çocuk, görmez, yas, yedi, cumhuriyet, yaşadık, çoğunluk, hayat, bekliyor, fark
Konu 3: helal, hara, ülke, kur, akreditasyon, değerli, kuruluş, gı, ür, konu, dünya, müslüma, isla, belge, görev
Konu 4: gelmedi, kan, değerli, devlet, iktidar, meclis, görüşülüyor, ülke, gerekir, ediyor, istedik, alkış, konu, kabul, gelecek
Konu 5: etsin, asl, yargı, özel, sak, devlet, ülke, yargıç, diyecek, başbaca, genç, yaptık, hukuk, düşma, mahkeme
Konu 6: hırsızlık, rapor, hukuk, devlet, orta, içeri, dolayı, konu, görev, suri, aralık, yazık, değerli, yolsuzluk, günde
Konu 7: cumhurbaşka, cumhurbaşkan, seç, cumhurbaşkanlık, değişiklik, görev, siste, seçim, yetki, parlamento, parlamenter, aday, yürütme, referandı, süre
Konu 8: adiyama, tüt, randevu, sigar, maalesef, üretici, firma, hükümet, mermer, halk, yaptık, iktidar, ike, adalet, politika
Konu 9: katılmıyor, kanu, olmadık, ha, arz, hoca, muhakkak, alakas, ruhsat, saygı, ber, söyleme, muhtere, çankır, olup
Konu 10: ok, özel, ediyor, kabul, mahkeme, okunuyor, görel, gerçekleştirildi, gösterges, okumadık, anlattık, meşgul, uluslararası, açar, alkış
Konu 11: koca, haydar, gebze, akar, körfez, izmit, görev, millet, ad, problem, konuşma, üye, bir_tanes, bul, uç
Konu 12: etmes, ülke, devlet, şekil, değerli, orta, büt, içeri, an, ifa, chp, yapıla, saygı, tarih, laz
Konu 13: sırf, ülke, ediyor, konuşma, türk, devlet, yaptık, ad, geçe, değerli, konu, hak, etik, saygı, büt
Konu 14: kapla, hasip, uçak, angarya, ağır, faiz, yasa, uçuş, lobi, savunma, bingöl, adli, hav_kuvvet, ölüm, maliyet
Konu 15: dinlemek, türk, millet, rahatsız, kan, an, örgüt, pkk, hem, devlet, nokta, dil, orta, değerli, içeri
Konu 16: kürt, halk, kürdista, kimlik, türk, barış, halkı, tarih, coğrafya, büt, dil, politika, bdp, toprak, savaş
Konu 17: bravo, ediyor, alkış, söyledik, chp, karşı, yazık, yapa, söyleyecek, millet, uyuyor, söyledi, hâlâ, yakışıyor, konuşur
Konu 18: kalmadı, açık, genel_kurul, büt, konu, şekil, üst, halk, soruşturma, millet, tanımıyor, başbaca, ifa, vicda, özel
Konu 19: özerklik, yerel, yönet, özerk, ülke, yerel_yönetim, anlayış, idar, siste, model, siyasal, kck, ala, yerel_yönet, halk
Konu 20: bin, milyo, lira, ediyor, ad, zate, sayıs, gerçekleş, tl, yaklaşık, civar, taraf, tane, özel, bugu
Konu 21: imtina, za, leyla, meclis, savunma, konu, yol, an, işle, içeri, milletvekillik, iktidar, ediyor, ceza, kez
Konu 22: made, so, madenci, madencilik, maden, kaza, işçi, ocak, enerji, bakanlık, şirket, işletme, ermenek, devlet, sektör
Konu 23: karşı, yapa, ediyor, örgüt, taraf, mücadel, saldırı, duruş, tavır, tehdit, mücadele, suç, savaş, söyledik, güç
Konu 24: taşıyor, ediyor, siyas, bölge, yargı, tar, madde, kıymıyor, tavsi, üz, yaptık, özellik, vermeme, geçtik, cumhurbaşkan
Konu 25: hâlâ, söylemedi, talep, gir, kayıt, chp, olmuş, direkt, acap, inanılmaz, alamadık, yapmal, yapamadık, vurguluyor, paylaşıyor
Konu 26: meclis, diva, çoğunluk, irade, zate, başka_ vekil, aç, vekil, iki, söyleyecek, cemil, başkan, divan, çiçek, üye
Konu 27: alma, ad, almanya, zate, gitme, fila, deres, idare, korumak, konuşa, çoğunluk, tür, değişik, idare, çeke
Konu 28: irak, kuzey, kürt, ülke, yol, terör, bölgesel, bütünlük, pkk, bağdat, taki, merkezi, süreç, şekil, yönet
Konu 29: işgal, kurtuluş, yuna, düşma, işgalci, yunanis, adas, işgal, toprak, fransız, devlet, edil, an, bur, yunanlı
Konu 30: ediyor, yokla, dil, istedi, başka_ vekil, bekliyor, lütfle, dola, konu, etmek, konuşma, yetkili, açar, kaç, yazık
Konu 31: ölüyor, söylüyor, aile, barış, karakol, hukuk, insa, öldük, süreç, konu, ates, insan, vicda, yaşana, aç
Konu 32: taraf, ses, meclis, ediyor, kaçırıyor, karşı, edil, demiş, konuşma, alkış, verme, kapal, düşünüyor, dahi, hukuk
Konu 33: dok, sayı, kaçır, karade, bakanlık, güneydok, bakan, beş, sek, sayıs, konu, koyuyor, sormak, artış, fark
Konu 34: dersane, eğit, millî, terbi, iktidar, dersha, görev, değerli, orta, bakanlık, büt, ülke, devlet, çocuk, müdür
Konu 35: bahsetmiyor, hukuk, görev, değerli, çalışma, yasa, saygı, başkanlık, kur, ülke, personel, hak, an, konu, anlayış
Konu 36: dil, türkçe, savunma, an_dil, kürtçe, resmi, hakkı, farklı, türk, azınlık, hak, ülke, kültür, arapça, ad
Konu 37: vatandaş, tapu, bugu, arazi, özel, ev, bedel, sahip, kadaastro, tane, mahalles, köy, taksit, lira, yaşaya
Konu 38: vermedi, soruyor, iktidar, kaç, değerli, diyecek, yapmadı, demiş, yanlış, seç, çık, koltuk, bekliyor, kulla, kiş
Konu 39: geççerlilik, adalet, ceza, bakanlık, ülke, büt, değerli, alan, kalkınma, hak, yargı, hukuk, karar, devlet, asl
Konu 40: kabul, muafiyet, viz, öneriyor, etmiyor, avrup, dolaş, sınır_ dış, edilemez, göçme, kaç, belge, konu, anlaşmas, merak
Konu 41: mhp, gürül, ediyor, alkış, tekrar_ tekrar, lütfle, vurma, ak_ parti, kapak, söyledik, hâlâ, chp, tutanak, koyuyor, söyledi
Konu 42: okudu, değerli, konu, an, ülke, söylüyor, kiş, kan, söyle, alkış, büt, söyledi, laz, yaptık, şekil
Konu 43: diğer, taraflı, bakan, epey, kaç, beş, sayı, hoş, alamadık, bakanlık, edemeye, konu, koyuyor, izah, birincis
Konu 44: niç, süre, otur, dol, uslu, konu, değerli, ediyor, şekil, laz, ilk, alkış, yaptık, büt, ülke
Konu 45: bugu, izliyor, ediyor, bugü, diliyor, geldik, bugünkü, içeri, çalışıyor, yürek, büt, kez, ülke, alkış, sağ
Konu 46: tezkere, kulla, açık, kap, gizli, edil, toplanma, ülke, kullanıyor, değişiklik, millet, oylama, girme, değerli, cumhuriyet
Konu 47: sır, kan_ tasarı, sayıl, saygı, selamlıyor, değerli, alkış, ülke, devlet, şekil, madde, kan, ad, etik, maddes
Konu 48: konuşma, ak_ parti, gelir, hakkı, ses, alkış, konuşabilir, lütfle, kürsü, konuşuyor, konuşur, dinledi, söyleyecek, vekil, bilir
Konu 49: hükümet, söylüyor, başbaca, emri, iktidar, söyledi, hesap, dönem, icraat, sorumlu, yanlış, şura, devlet, orta, açık
Konu 50: arazi, orma, haz, alan, satış, hazine, orma_ köylü, rayiç_ bedel, gelir, ala, orman, köylü, dış, sınır, sahip
Konu 51: ciddiyet, çocuk, bilgi, konu, ad, gayricidi, saldır, orta, büt, biris, halk, gerekçik, millî, genel_kurul, halkı
Konu 52: çalışma, başkanlık, çalışmas, arz, kurul, meclis, faaliyet, diyanet, genel_kurul, personel, ağıustos, danışma, tamamla, saat, üye
Konu 53: allah_ aşk, yapmay, diyecek, büt, değerli, ülke, söy, yapacak, an, ediyor, alkış, konuşuyor, arka, kaç, bakıyor
Konu 54: sokak, çıkma, yasak, kültür, söyle, istedi, ediyor, geçme, demokras, mücadeles, tutanak, bostancı, gez, bugu, mahalle
Konu 55: genel_başkan, genel_başka, eski, bul, geçmiş, ad, cumhuriyet_ halk_ parti, iktidar, zikrederek, konuşma, sataşma, yol, kitap, ism, açık
Konu 56: bakan_kurul, tezker, okuyarak, birleş, yetki, niyet, aykır, esas, mart, saldır, belirleyecek, saydık, millet_ mecli, madde, karar
Konu 57: uygu, okumak, hükümet, şekil, ülke, ediyor, etmek, konu, ifa, hem, devlet, olmaya, yapıla, onay, ancak
Konu 58: tarif, ediyor, hâlâ, taraf, söyledik, karşı, yapa, ifa, talep, konu, tıkanma, çekilir, yazık, kıymıyor, götürmek
Konu 59: baluke, zate, idris, konu, ad, kimlik, kaç, devlet, dedik, büt, hayat, vicdan, akademisyen, siyaset, görüş
Konu 60: katliam, sivas, insanlık, acı, tarih, alev, katledil, maraş, suç, fail, insa, yirmi, katledile, yaşana, kiş
Konu 61: darbe, orta, büt, demokras, hukuk, darbeç, demokrasi, süreç, girişim, eylül, ülke, siyas, darbeci, irade, içeri

Konu 62: kayser, çelik, demir, salt çoğunluk, karabük, ediyor, yapı, beraber, alakal, azınlık, kars, bat, saygı, emek, intikal
Konu 63: elitaş, tutanak, toplanacak, başka vekil, yaptık, tane, iç, hukuk, dakika, tüzük, yirmi, romanya, karar, savunma, avukat
Konu 64: ko, katkı, yalnız, anlaşıl, konu, konus, kon, uluslararası, katkıs, an, değerli, aç, şekil, ülke, laz
Konu 65: görmüyor, ülke, konu, değerli, an, yaptık, orta, asl, ediyor, iktidar, alkış, çalışıyor, büt, ifa, ad
Konu 66: gerekçe, özel, ediyor, mahkeme, olmaya, madde, geçe, gerekçes, değerli, alkış, olmadık, uz, konu, kabul, şekil
Konu 67: değerli, saygı, selamlıyor, sunuyor, baş, demiş, alkış, maalesef, sevgi, yak, paylaşmak, yaz, devlet, anla, madde
Konu 68: du, bugu, ediyor, zate, içeri, söyledi, tane, millet, ülke, sahip, çalışıyor, tarih, diliyor, çık, değerli
Konu 69: özgürlük, birlik, avrup, demokras, hak, demokrasi, hukuk, temel, ülke, demokra, anayasa, ifa, üyelik, süreç, ortak
Konu 70: cevap, soru, verecek, ali, sorduk, ad, sorula, yazıl, bul, konuşma, vermek, konu, zate, söylüyor, soruyor
Konu 71: kemal, cumhuriyet, kurtuluş, önder, bağımsızlık, anıyor, sams, savaş, genç, ul, ulusal, minnet, dünya, 19_mayıs, lider
Konu 72: çocuk, yaş, istismar, cinsel, aile, suç, hak, tecavüz, ülke, rapor, ai, evlilik, eğit, mağdur, yurt
Konu 73: met, metni, görüşme, metn, büt, sahip, ifa, teklif, değerli, asl, dünya, şekil, iktidar, açık, varlık
Konu 74: kömür, zonguldak, firma, termik_santral, taş kömür, üret, ton, işçi, made, değerli, ttk, an, kan, enerji, bakanlık
Konu 75: olay, arka, konuşma, alkış, meydana, hadise, uluder, eyle, yapmas, sorumlu, istifa, yaşana, araştırma, provokasyo, saat
Konu 76: sağlık, hastane, sağlık_hizmet, hasta, hek, doktor, bakanlık, çalışan, has, ilaç, tıp, hekim, özel, değerli, hastalık
Konu 77: parti, farklı, partis, muhalefet, birbir, zate, an_muhalefet, part, şekil, hem, siyaset, kasıt, büt, iktidar, söyle
Konu 78: tahk, merkez, tü, yönet_kurul, kiş, genel_kurul, istanbul, tar, devlet, değerli, kural, hukuk, konu, ağaç, şekil
Konu 79: gelenek, olmaya, devlet, yazık, söyleyecek, görevlendirilme, belediyes, cumhuriyet, ediyor, iktidar, aç, başkanlık, desek, baş, konu
Konu 80: dola, müsaa, tepki, yaptık, siyasal, söylüyor, getirmek, alacak, açıklık, gösterdik, siyaset, çalışma, konu, büt, ifa
Konu 81: hayva, hayvancılık, tar, süt, milyo, fiyat, hayvan, üret, destek, milyar, ülke, ithalat, ithal, üretici, lira
Konu 82: açıklama, açıkla, kürsü, konu, günde, muhalefet, temsilci, vermek, ifa, bilgi, özel, yaptık, zan, açıklamas, gelip
Konu 83: bayrak, türk, devlet, ceza, başbaka, asker, değerli, konu, ülke, işçi, bugu, bölge, terör, kan, madde
Konu 84: acap, talep, ii, ayak, chp, yaptık, hâlâ, sormak, ad, zate, alkış, söyledi, değerli, parti, konuşma
Konu 85: avrup, anlaşma, ülke, birlik, uluslararası, sözleşme, anlaşmas, viz, ab, konu, cumhuriyet, üyelik, ilişki, kiş, göç
Konu 86: mazeret, seç, değerli, madde, millet, erdoğa, saygı, konu, sonuç, ediyor, alakal, dolayı, rapor, ifa, bakanlık
Konu 87: kafa, kaf, ülke, karışık, devlet, ad, hak, an, ediyor, büt, konu, şekil, değerli, laz, bugu
Konu 88: dak, ker, baş, saygı, selamlıyor, arka, değerli, adap, çal, idris, ediyor, bin, alkış, batı, fida
Konu 89: chp, alkış, gürlü, cumhuriyet_halk_partis, cumhuriyet_halk_parti, ediyor, lütf, ak_parti, söyledi, kapak, vurma, tutanak, kürsü, ses, başka vekil
Konu 90: ak_parti, alkış, konu, ala, zate, başbakan, meclis, ediyor, millet, aç, dönem, hamzaçep, değerli, söyleyecek, ifa
Konu 91: amaç, değerli, ülke, şekil, orta, yönelik, saygı, yapıla, taraf, hâl, konu, ala, ediyor, temel, kan
Konu 92: mustaf, cumhuriyet, yüç, değer, değerli, saygı, gelecek, çağdaş, yol, genç, savaş, ülke, ad, millet, mücadele
Konu 93: kor, görev, içeri, koruma, düşe, zate, ca, çıkıp, ad, gerçekleşt, bugu, dilemek, güvenlik, kurul, konu
Konu 94: siyas parti, özgür, ilişki, hedef, başka_bir, resmi, verecek, olmaya, ad, vermek, konuşma, işaret, seç, zate, demokras
Konu 95: söyledik, saygılı, taraf, söyledi, karşı, ediyor, yapa, söylüyor, söyleyecek, gerektire, bin, kızıyor, gereken, dönüp, ceza
Konu 96: mera, yem, hayvancılık, bitki, islah, tar, alan, destek, değerli, hayva, milyo, köylü, kaynak, ala, ülke
Konu 97: talep, net, açık, bul, ad, söyledi, cumhuriyet_halk_parti, an_muhalefet, karar, sataşma, konuşma, söylüyor, söyle, kapı, başka vekil
Konu 98: yahu, tayyip, erdoğa, memleket, laz, eğit, evvela, etmek, okul, tehdit, tuncel, abduallah, engel, dil, örtbas
Konu 99: vermiyor, konu, laz, değerli, yazık, ediyor, söylüyor, soruyor, devlet, ülke, alkış, kan, yapacak, an, para
Konu 100: uygulama, uygula, değerli, uygulamas, şekil, orta, ülke, yapıla, konu, hâl, ala, devlet, taraf, yönelik, selamlıyor
Konu 101: duymuyor, anadol, öğretme, baraj, seç, ajansı, ajans, eğit, kadro, öğretmen, hicap, siste, bin, milli, milyo
Konu 102: konuşacak, alakal, konuşma, laz, büt, an, verecek, ülke, yapacak, saygı, alkış, konuşuyor, konu, zate, ifa, millet
Konu 103: vergi, af, ülke, affı, barış, devlet, değerli, büt, madde, borç, yasa, orta, konu, düzenleme, ekonomik
Konu 104: savcı, adalet, hâkim, yargı, hsyk, hâk, hukuk, bakan, soruşturma, bakanlık, görev, devlet, kurul, dosya, yapa
Konu 105: gazeteç, gazeteci, ba_özgürlük, gazete, medya, çalışa, yargıç, gazetecilik, baskı, ülke, meslek, gaze, sorun, özgür, örgüt
Konu 106: gaz, doğal, alakal, beraber, petrol, fiyat, bor, civar, hat, laz, zam, metreküp, büt, tane, botaş
Konu 107: yeter, zate, ülke, değerli, an, devlet, ediyor, büt, konu, olmaya, şekil, laz, saygı, dünya, orta
Konu 108: zindan, katar, büt, halk, iktidar, savaş, ilişki, ülke, an, tarih, suudi_arabis, hdp, suri, şekil, orta
Konu 109: bütçe, bakanlık, bütçes, mali, milyar, ödenek, gelir, harcama, lira, kaynak, hesap, iktidar, yatır, vergi, bakan
Konu 110: hüküme, ediyor, hâlâ, taraf, karşı, söyledik, konu, yapa, yazık, bakan, ifa, bugu, büt, iktidar, koyuyor
Konu 111: belediye, bilgi, belge, cumhuriyet, iddia, başbaka, bilirkişi, soruşturma, cami, değerli, şirket, gazete, konu, rapor, bakanlık
Konu 112: bırakıyor, kan_hükm_kararname, değiştirilme, baz, kan, şekl, redaksiyo, atıf, ibare, edilme, görüştük, sayıl, konuşma, değişiklik, arz
Konu 113: hangi, ülke, değerli, devlet, büt, orta, iktidar, konu, şekil, dönem, ediyor, baş, saygı, söylüyor, içeri
Konu 114: anlat, ediyor, kaç, çık, iktidar, yaptık, büt, anlatacak, dedik, değerli, konu, devlet, ad, alkış, demiş
Konu 115: vazgeç, zate, ad, bakan, ediyor, söyleyecek, söyledik, konu, iki, iktidar, karşı, kaç, söylüyor, an, lütf
Konu 116: göz, karşı, yapa, büt, ülke, an, değerli, devlet, etmek, baş, saygı, orta, konu, yapıla, şekil
Konu 117: söylüyor, yönetiyor, söyledi, hükümet, oturup, yönetmiyor, konuşuyor, söyle, ettiriyor, koskoç, şura, çelişki, getiriyor, soracak, sayıyor
Konu 118: başbaka, ayıp, hesap, ahmet, söylüyor, talimat, vicda, yala, insanlık, söylemiyor, soracak, demokras, konuşuyor, söyledi, çıkıp
Konu 119: emekli, maaş, aylık, lira, sosyal_güvenlik, prim, kur, emeklilik, yaş, asgari_ücret, bağ, tl, milyo, artış, ücret
Konu 120: nevroz, bayra, halk, ülke, büt, mart, yurttaş, şekil, hak, iktidar, hdp, veyssel, asl, dünya, devlet
Konu 121: davranıyor, başbaka, büt, lider, konu, çocuk, diğer, yardım, polis, konuşuyor, eşit, rağme, belediye, sorun, konuşma
Konu 122: talep, anlaşılıyor, hâlâ, ko, gir, yalnız, yaptık, konu, ancak, ayrı, katkı, ülke, geçirmek, devlet, özellik
Konu 123: konya, dernek, kart, dolayı, ilçe, karama, kur, türk, bilgi, başbaka, konu, gaziantep, ithalat, milyo, hukuk
Konu 124: atatürk, cumhuriyet, çiflik, türk, kur, tarih, ilke, değer, ulus, düşünce, inö, anlayış, görev, ülke, miras

Konu 125: tasarruf, bireysel_emeklilik, siste, devlet, ülke, şirket, sistem, gelir, kamu, emeklilik, fon, zorunlu, dolay, lira, açık
Konu 126: adaletli, ülke, seç, adalet, kan, an, şekil, gündem, konu, halk, hükümet, yasa, söylüyor, parlamento, hukuk
Konu 127: nato, füz, ülke, konu, değerli, kürecik, israil, radar, füze, ancak, suri, bakanlık, başbaka, taraf, asker
Konu 128: ülke, chp, adalet, iktidar, alkış, değerli, referandı, an, konu, dünya, enis, millet, berberoğlu, maalesef, ohal
Konu 129: hakaret, laf, başka_vekil, kürsü, millet, konuşuyor, alkış, lütfede, söylüyor, ifa, çık, değerli, söylüyor, ülke
Konu 130: yolsuzluk, rüşvet, aralık, ediyor, para, başbaka, iktidar, ayakkap, hesap, kutu, milyo, istifa, do, bakan, oğlu
Konu 131: bütçe, sayıştay, kur, rapor, kan, başkanlık, ilişki, tezkeres, sunulduk, denet, kamu, merkez_yönet, kurum, milli, değerlendirme
Konu 132: hak, avrup, mahkeme, ihlal, karar, mahkemes, hukuk, yargı, dava, ülke, başvuru, uz, yol, değerli, yargıla
Konu 133: yargı, yargıtay, danıştay, mahkeme, iktidar, hâkim, yük, hukuk, üye, adalet, terör, ülke, bağımsızlık, görev, orta
Konu 134: ibaret, sayı, dok, değerli, konu, kan, ancak, alkış, orta, koyuyor, ülke, yapıla, yapma, yol, devlet
Konu 135: ia, taraf, hâlâ, karşı, söyledik, koyuyor, yapa, iades, yazık, söyleyecek, iade, tebrik, diliyor, alamadık, davra
Konu 136: mahkeme, özel, yetkil, adalet, yargı, kan, suç, terör, mücadel, madde, dava, ceza, devlet, hukuk, güvenlik
Konu 137: mısır, dışış, darbe, büt, ömer, ifade, siyaset, iktidar, halk, daki, sis, rej, ilişki, büyükelçi, suri
Konu 138: millet, ülke, türk, değer, devlet, milli, birlik, terör, ad, yabancı, kimlik, orta, iktidar, topl, ifa
Konu 139: millet_meclis, başkan, millet_mecli, meclis, alkış, ancak, cumhuriyet_halk_partis, kutluyor, chp, konuşma, yaptık, başka_vekil, mız, adalet_kalkınma_partis, sunuyor
Konu 140: dinley, komisyo, bölge, lütfede, sel, usul, bakan, köy, tutanak, okuy, müzakere, antalya, su, kıs, ediyor
Konu 141: chp, alkış, ülke, milyar, do, milyo, değerli, vergi, lira, devlet, para, iktidar, bakan, saray, vatandaş
Konu 142: cinayet, olağanüs, fail_meçhul, hâl, değerli, ila, konu, büt, vali, ülke, orta, hak, devlet, rapor, dönem
Konu 143: so, made, kaza, acı, facia, mevlüt, diliyor, aile, işçi, daki, felaket, hayat, aslanoğlu, değerli, kaybet
Konu 144: bey, söylüyor, laz, değerli, konu, kaç, ad, yanlış, lütfede, söylüyor, alkış, olmaz, bul, ülke, an
Konu 145: tatil, mutabakat, başka_vekil, görüşme, şekil, muhalefet, konu, yaptık, yasa_yıl, büt, cümle, ifa, hoş, iddia, arka
Konu 146: dön, dönem, ülke, değerli, iktidar, şekil, ediyor, büt, devlet, orta, konu, tarih, içeri, bugu, alkış
Konu 147: sevgil, dost, büt, yasa, söyle, yaşıyor, yazık, söylüyor, istedik, ülke, tür, dünya, diyebilir, asl, söyledi
Konu 148: dün, tane, dünkü, geçmes, akşa, meclis, emrediyor, söyleyecek, konu, bugu, an, iç, ediyor, birkaç, olmaz
Konu 149: su, sula, suy, baraj, birlik, göl, kanal, erge, ds, kaynak, yer_al, kuyu, köylü, bölge, sayaç
Konu 150: beş, ot, halk, demiş, yedi, yirmi, kırk, yıllık, dört, yasa, altmış, büt, halka, ülke, halkı
Konu 151: hırsız, taraf, kan, iddia, millet, çocuk, başbaka, montaj, yönelik, hukuk, baykal, kur, ediyor, kurul, parlamento
Konu 152: süre, yargı_yol, sigortalılık, sigortal, tasar, staj, yük, kur, gelir, madde, tarih, borçlanma, mutlak, meslek, saygı
Konu 153: izmir, antalya, kent, yol, dünya, ülke, izmirli, yıldır, ağrı, milyo, organizasyo, ispar, binal, birlik, sağlık
Konu 154: ülke, ak_parti, millet, değerli, alkış, dünya, milyar, milyo, büt, ediyor, şekil, destek, bugu, birlik, avrup
Konu 155: şiddet, saldırı, şidde, saldır, kıymıyor, yönelik, hak, ifa, değerli, konu, yapıla, saygı, etmek, orta, millet
Konu 156: terör, örgüt, mücadel, ülke, uluslararası, karar, terörizm, konu, suç, finansman, birleş, millet, devlet, taraf, sözleşme
Konu 157: çiftçi, pamuk, lira, mazot, tar, fiyat, an, çiftç, gübre, buğday, ülke, destek, tarla, laz, mısır
Konu 158: takdir, konuşma, buçuk, kan, yor, arz, saygı, olmadık, baz, madde, şekil, ala, etmek, sayıl, yirmi
Konu 159: vah, çalışıyor, almıyor, yaratma, ülke, tutanak, geçme, ah, hakkı, konuşma, taraf, değerli, özellik, yetkili, an
Konu 160: hani, dedik, büt, değerli, ülke, asl, devlet, an, milyo, laz, konu, orta, çık, iktidar, söylüyor
Konu 161: milliyetçi_hareket_partis, millet, mhp, ifa, türk, maalesef, dolay, yüç, etmek, konu, ancak, husus, laz, içeri, sebep
Konu 162: karar, yeter_sayıs, bir_karar, mahke_karar, söyledi, dava, dav, mahkemes, ad, bul, mahkeme, davas, kapı, verdik, hukuk
Konu 163: sırrı, devlet, bilgi, hak, başbaka, belge, kan, kurul, konu, madde, tasar, görüşme, ülke, suç, iktidar
Konu 164: zihniyet, üye, gerekiyor, genel_kurul, işle, etmeye, meclis, yapılmas, üyelik, hem, konu, şekil, teşkil, anlayış, an
Konu 165: tahli, değerli, adalet, rapor, iktidar, konu, ülke, bugu, dava, şekil, an, başbaka, bakanlık, ergeneko, hukuk
Konu 166: halk, demokras, irade, değerli, demokras, saygı, halkı, ülke, cumhuriyet, büt, tarih, millet, alkış, güç, vekil
Konu 167: kayıt, oyla, oylama, yaptık, talep, gir, işle, oylamas, konu, kiş, geçmes, alkış, ayrı, değerli, şekil
Konu 168: askerlik, asker, bedelli_askerlik, erbaş, may, konu, hak, yaş, kan, yasa, bedel, vicda, türk, milli, yirmi
Konu 169: iyi, diğer, bakan, kaç, konu, yapar, yanlış, laz, merak, çalışıyor, söylüyor, lütfede, değerli, bekliyor, çık
Konu 170: öztürk, gümrük, millet, polis, iktidar, ülke, esnaf, konu, yaptık, hak, muhalefet, konuşma, saygı, irade, devlet
Konu 171: büt, ediyor, bingöl, orta, şekil, devlet, an, araştırma, cinayet, bdp, aile, ifa, konu, roboski, yaşam
Konu 172: istemiyor, konu, ancak, hakika, verir, alkış, şö, cidi, orta, söylüyor, izah, ülke, geçmedi, değerli, bilgi
Konu 173: engi, altay, sinop, usul, divan, meram, başkanlık, konu, tartışmas, ek, ifa, davranış, aç, teamül, olamaz
Konu 174: demokratik, ülke, devlet, hak, değerli, orta, güç, siyaset, ifa, büt, yol, süreç, içeri, ad, şekil
Konu 175: katılıyor, ediyor, düzenleme, birlik, kan, taraf, yapılmas, kapsam, tanal, elbet, geçce, arz, ayrış, bol, görüşülmek
Konu 176: ağz, ad, alma, ülke, başbaka, zate, devlet, iktidar, değerli, konu, büt, söylüyor, alkış, tarih, orta
Konu 177: güvenlik, sağlık, kaza, hastalık, meslek, çalışma, işçi, çalışma, değerli, ülke, kazas, işvere, çalışan, yasa, konu
Konu 178: diyarbakır, şırnak, hakkâri, mardı, büt, bölge, değerli, diç, yüksekov, an, içeri, bugu, şekil, orta, tarih
Konu 179: türkme, işidi, irak, türkmen, bölge, musul, suri, kerkük, türk, sınır, toprak, örgüt, pyd, maalesef, terör
Konu 180: suri, ülke, ilişki, dış_politika, or_dok, politika, dünya, rusya, savaş, dış_politik, konu, ira, güç, değerli, bölge
Konu 181: şeker, fabrika, özelleştirme, pancar, ülke, üret, fabrikas, milyo, konu, yatır, nişas, şeker_pancar, bazı, milyar, değerli
Konu 182: rahmet, türk, saygı, millet, şehit, diliyor, tarih, anıyor, birlik, ediyor, selamlıyor, kutluyor, baş, büt, vesile
Konu 183: kavga, bahar, kaza, raz, büt, ediyor, değerli, kurt, ilçe, şekil, mücadele, darbe, ülke, ifa, demokras
Konu 184: etme, değerli, ülke, şekil, orta, devlet, alkış, konu, ifa, hem, büt, kan, içeri, an, iktidar
Konu 185: söyley, zate, ad, dey, kaç, söyleyecek, söylüyor, ülke, ediyor, devlet, laf, soruyor, iktidar, laz, yapmay
Konu 186: inşa, inşas, ülke, edecek, süreç, değerli, şekil, ad, tarih, ediyor, devlet, işkence, büt, yeni, yol
Konu 187: kılıçdaroğlu, değerli, küresel, şekil, genel_başka, ülke, güçlü, siyas, devlet, ge, ala, güç, iktidar, eğit, destek
Konu 188: yala, iftira, değerli, çocuk, yalancı, yalan, söylüyor, ülke, belge, an, dünya, bakanlık, vakif, milli, milyo
Konu 189: okuyor, konuşma, gelir, hakkı, buçuk, alkış, söyleyecek, lütfede, ses, değerli, kürsü, tutanak, ak_parti, ayne, ediyor
Konu 190: iç, tüzük, madde, başka_vekil, genel_kurul, usul, muhalefet, aykır, başkanlık, divan, tartışmas, teklif, tutum, itiraz, leh
Konu 191: aykut, değerli, bor, karar, erdok, büt, bilgi, madde, suç, yasakla, köy, fesat, ülke, halk, açık

Konu 192: suri, sınır, savaş, suriyeli, mülteç, dek, işidi, bölge, politika, kamp, hatay, konu, esadı, mülteci, halk
Konu 193: terör, ülke, iktidar, değerli, chp, örgüt, şehit, konu, işidi, alkış, saldırı, devlet, birlik, dört, maalesef
Konu 194: işçi, taşero, çalışma, istihda, çalışa, işvere, hak, emekçi, emek, ücret, işçi, koşul, düzenleme, ülke, yasa
Konu 195: türk, millet, devlet, millî, hukuk, temel, milliyetçi hareket partis, siyas, siyaset, cumhuriyet, ad, anlayış, değer, yol, adalet
Konu 196: görür, hükümet, uyku, ülke, ediyor, devlet, değerli, konu, saygı, şekil, büt, alkış, iktidar, kan, orta
Konu 197: komisyo, madde, rapor, kan, teklif, görüşme, usul, tasar, aykır, genel kurul, komisyon, konu, tartışma, dolay, leh
Konu 198: yargı, hukuk, adalet, devlet, mahkeme, ülke, hak, bağımsız, iktidar, bağımsızlık, yürütme, topl, karar, büt, kurul
Konu 199: bağır, millet, değerli, ülke, alkış, seç, ediyor, mehmet, dünya, kiraz, iktidar, sel, terör, ak parti, saygı
Konu 200: madde, torba, kan, yasa, devlet, düzenleme, yas, şekil, düzenle, konu, şirket, içeri, plan, teklif, aykır
Konu 201: mit, istihbarat, devlet, görev, bölge, teşkilat, istihbarat, teklif, bilgi, millî, kan, hukuk, suç, güvenlik, ülke, dinleme
Konu 202: önerge, önerges, araştırma, verdik, saygı, zate, madde, ad, selamlıyor, değerli, şekil, orta, ifa, alkış, konu
Konu 203: çalış, ülke, değerli, büt, şekil, an, ediyor, konu, orta, saygı, iktidar, devlet, içeri, birlik, özellik
Konu 204: alıyor, değerli, demiş, beş, konu, ülke, an, devlet, büt, görev, lira, yapacak, hem, şekil, laz
Konu 205: veriyor, değerli, ülke, konu, devlet, laz, an, ediyor, büt, söylüyor, şekil, kan, yapacak, alkış, saygı
Konu 206: zor, ülke, değerli, devlet, konu, ediyor, şekil, saygı, an, orta, büt, ancak, bugu, ad, özellik
Konu 207: değişiklik, madde, değerli, parlamento, muhalefet, iktidar, teklif, chp, meclis, hukuk, hak, konu, kan, yasa, ifa
Konu 208: ayak, kalktı, kalkmış, kalktı, chp, yaptı, alkış, laf, ad, talep, değerli, görmedi, iktidar, zate, dedik
Konu 209: kalkınma, ülke, bölge, pla, plan, hedef, do, gap, ihracat, yatur, milyar, yatırım, dünya, gelir, dönem
Konu 210: bayburt, ülke, değerli, konu, büt, kan, iktidar, ediyor, madde, suruç, torba, şekil, orta, ifa, yasa
Konu 211: is, meslek, dört, rapor, siste, çocuk, zorunlu, yaş, çık, kesintis, vali, polis, konu, tartışma, bdp
Konu 212: oy, değerli, ülke, şekil, konu, saygı, büt, orta, devlet, an, alkış, ediyor, millet, yapıla, iktidar
Konu 213: istanbul, trafik, şehir, anlayış, büt, boğaz, köprü, kımyor, istanbullu, araç, konu, rant, siyaset, iktidar, karşı
Konu 214: artv, bölge, konu, hes, yol, su, ilçe, cerattep, made, an, karade, köy, riz, proje, baraj
Konu 215: petrol, dışış, ülke, kbrıs, devlet, enerji, konu, irak, bölge, türk, şirket, dünya, bakanlık, millî, değerli
Konu 216: sataşma, konuşma, açık, tutanak, sataş, part, net, bul, verecek, konuşmas, başka vekil, kürsü, vermek, ad, başka bir
Konu 217: ceza, infaz, hükümlü, adalet, suç, kurum, hak, güvenlik, değerli, infaz, bakanlık, özellik, konu, dış, kiş
Konu 218: katılmıyor, ifa, değerli, dolay, düzenleme, ak parti, ediyor, şekil, bölge, bilgi, söz, konus, çerçeve, saygı, selamlıyor, düzenle
Konu 219: sınav, ösym, puan, öğrenci, kadro, kpss, mülakat, sözlü, değerli, kur, an, özellik, soru, kiş, konu
Konu 220: ohal, kan hük kararname, khk, olağanüs, savaş, afr, ülke, hâl, barış, an, ila, iktidar, değerli, hak, asl
Konu 221: bas, meclis, tane, geçmes, bağırıyor, ediyor, bugu, an, konu, zate, değerli, yanlış, çıkarıyor, söylüyor, dedik
Konu 222: alkışlıyor, görev, kamer, değerli, başka vekil, konuşma, başbaka, genç, kürsü, alkış, kck, chp, van, depre, çocuk
Konu 223: muhalefet, konu, cumhuriyet_halk_partis, iktidar, partis, görev, uzlaşma, olumlu, anla, nokta, hem, saygı, düşünüyor, cumhuriyet_halk_parti, parlamento
Konu 224: olmayacak, ülke, değerli, büt, şekil, ad, orta, iktidar, ediyor, devlet, saygı, hak, bugu, an, konu
Konu 225: marmar, mavi, fo, israil, ülke, varlık, fon, kaynak, anlaşma, balık, balıkçı, değerli, su, büt, devlet
Konu 226: kendi, ediyor, ad, ülke, değerli, devlet, konu, büt, orta, ifa, saygı, şekil, an, iktidar, alkış
Konu 227: hak, kur, kurul, ihlal, ayrımcılık, konu, insa, kurum, ülke, eşitlik, avrup, kan, değerli, devlet, üye
Konu 228: saygısızlık, kan, tutanak, zate, laz, çık, elitaş, kaç, kiş, ifa, değerli, dav, yazık, an, dolay
Konu 229: madde, başkanvekil, izmir, milliyetçi hareket partis, değerli, mehmet, istanbul, mer, oktay, vural, manis, saygı, devlet, şa, kan
Konu 230: program, progra, hedef, hükümet, ülke, do, millet, siste, davutoğlu, reform, baş, gelir, ifa, devlet, milyar
Konu 231: malatya, kayıs, tıp, değerli, malatyal, konu, adli, kur, devlet, kurum, ülke, birlik, yerel, özellik, hem
Konu 232: edi, ediyor, dikkat, değerli, saygı, an, lütf, devlet, ülke, konu, alkış, büt, ifa, yapacak, ad
Konu 233: rapor, sayıştay, denet, değerli, başbaka, hesap, kan, alkış, iktidar, denetim, ülke, bilgi, do, parlamento, mali
Konu 234: iş, ülke, değerli, devlet, orta, ediyor, büt, saygı, şekil, konu, an, iktidar, içeri, ad, yol
Konu 235: ülke, sanat, bakanlık, tiyatro, gümrük, kül, devlet, sanatçı, değerli, dünya, turizm, kaçakçılık, türk, görev, kur
Konu 236: geçerli, değerli, konu, ülke, orta, ancak, hem, madde, saygı, yapı, sonuç, kan, şekil, yol, an
Konu 237: vallahi, ülke, ida, başbaka, büt, çıkıp, barış, söylüyor, birlik, çocuk, süreç, insa, terbi, kimlik, politika
Konu 238: arınç, bülent, başbaka, yardımcıs, devlet, vatandaş, değerli, baş, konu, hak, erdoğa, çık, türk, kaç, konuşma
Konu 239: baka, bakan, bakanlık, soruyor, kaç, konu, sormak, değerli, bekliyor, devlet, düşünüyor, rica, yaptık, laz, başbaka
Konu 240: bahsediyor, farklı, ülke, zate, parti, değerli, büt, an, konu, orta, asl, saygı, şekil, alkış, söylüyor
Konu 241: komisyo, komisyon, sak, ediyor, rapor, bakan, konu, araştırma, üye, dedik, ad, değerli, öneri, kurulmas, üyes
Konu 242: bask, eğit, adalet, ülke, büt, ifa, gözalt, işke, an, ediyor, kadı, yargı, değerli, okul, rej
Konu 243: köy, bingöl, köylü, yol, sorun, konu, bölge, an, şekil, ilçe, erzince, devlet, kö, elektrik, özellik
Konu 244: kan, değerli, yanlış, teklif, kan teklif, söylüyor, canikli, tane, başbaka, söyledi, laz, dedik, konu, iktidar, an
Konu 245: değerli, de fener, yargı, başbaka, kur, tarih, danıştay, türk, görev, kurul, dil, kurum, iktidar, yük, ad
Konu 246: sunmak, ko, yalnız, katkı, ülke, değerli, konu, dikkat, orta, şekil, özellik, devlet, an, saygı, dünya
Konu 247: memur, ocak, araç, dereç, aralık, gele, itibare, çeşitli, başlamış, yö, devlet, getiriliyor, görevli, çalışa, başvuru
Konu 248: dön, değerli, baş, saygı, birlik, selamlıyor, konu, dö, konuşma, kan, bugu, alkış, nokta, rakam, olmas
Konu 249: deme, kabul, değerli, devlet, konu, laz, ülke, orta, alkış, saygı, an, dedik, iktidar, baş, ancak
Konu 250: madde, yasa, tasar, değerli, kan, yas, devlet, tasarı, hukuk, yetki, görev, orta, saygı, düzenleme, iktidar
Konu 251: belediye, büyüşehir, köy, ilçe, beledi, belediyes, idare, nüfus, muhtar, belde, kan, mahalle, özel, sınır, bel
Konu 252: kadı, kadın, şiddet, erkek, ai, yönelik, konu, aile, eşitlik, toplumsal, topl, çocuk, politika, sosyal, hak
Konu 253: kâtip, yetenekli, üs, çocuk, yetenek, özel, konu, merkez, ülke, birey, zekâ, tarih, üye, birlik, tespit
Konu 254: ankar, başkent, metro, melih, gökçek, başke, oluş, sek, yazı, ekono, iskender, sormak, anlıyor, levent, pahal
Konu 255: şiddet, doktor, çalışın, değerli, vatandaş, şidde, hek, başbaka, sağlık, has, yönelik, araştırma, siste, konu, dedik
Konu 256: hazret, peygamber, zal, isla, değerli, hüsey, muhammedi, ima, muharre, hak, alev, insanlık, inanç, dünya, ad
Konu 257: katar, bektaş, haç, yurt, değerli, anlaşma, devlet, ülke, konu, vel, türk, zate, asker, bakanlık, çocuk
Konu 258: geçiç, kan, korucu, iliş, sayıl, devlet, dönem, asl, kamu, aylık, kanun, köy, özel, esas, orta

Konu 259: olsa, keşke, yapsa, uluslararası, büt, hâlde, kaç, olmadık, halk, şekil, yaşıyor, ev, kiş, sorumluluk, yapı
Konu 260: depre, van, afet, deprem, konu, bölge, ülke, devlet, bina, vatandaş, değerli, konut, hasar, başbaca, insan
Konu 261: paket, içki, yasak, hak, ülke, alkol, konu, topl, demokratikleşme, göster yürüyüş, topla, devlet, değerli, iktidar, yasa
Konu 262: başbaca, ülke, lira, çocuk, para, yurttaş, devlet, konu, dünya, değerli, insa, söylüyor, çık, chp, verecek
Konu 263: kan, madde, sayıl, değişiklik, düzenleme, düzenle, kanun, tasar, maddes, teklif, saygı, kan, teklif, kanu, yasa, baz
Konu 264: ardaha, taraf, sözlü, soru, ilçe, öğüt, ensar, başkanlık, arz, millet, meclis, konu, bakanlık, aşağı, personel, merkez
Konu 265: topl, devlet, değerli, hak, halk, ülke, büt, olmak, siyasal, iktidar, yurttaş, ifa, ala, sahip, temel
Konu 266: vergi, mali, gelir, kd, konu, mükellef, bakanlık, vergis, ediyor, lira, istisna, gelir, vergis, ötv, yük, alacak
Konu 267: davet, değerli, konu, ediyor, saygı, ülke, ifa, şekil, yol, görev, devlet, alkış, büt, özellik, orta
Konu 268: amerik, amerika, amerik, birleşik, devlet, söylüyor, ülke, hükümet, dünya, laz, gidiyor, ediyor, devlet, konu, büt, ingilter, orta
Konu 269: vergi, borç, yapılandırma, alacak, af, düzenleme, mali, yeni, ülke, devlet, varlık, konu, değerli, düzenle, şekil
Konu 270: enerji, elektrik, kaynak, kaçak, ülke, şirket, kayıp, dağıt, bedel, üret, doğal, milyar, değerli, bölge, yenilenebilir
Konu 271: has, tıp, değerli, müsl, adli, maalesef, mahpus, sar, biç, iktidar, rapor, hastalık, günde, hayat, ülke
Konu 272: diyanet, din, laiklik, devlet, cami, inanç, nikâh, cumhuriyet, ülke, değerli, dini, ima, alev, topl, laik
Konu 273: spor, gençlik, kulüp, yurt, sporcu, futbol, genç, bakanlık, öğrenci, olimpiyat, federasyo, ülke, stady, kredi, milyo
Konu 274: dava, darbe, ergeneko, dav, konu, ifa, davas, tarih, muhtar, hak, kürsü, Eylül, ilçe, konuşma, nisa
Konu 275: genel, kurul, günde, danışma, öneri, öner, kurul, tüzük, saat, iç, görüşme, leh, başka, vekil, öneris, madde, aleyh
Konu 276: elçi, tahir, değerli, alkış, diyarbakır, devlet, but, ülke, ifa, cinayet, millet, hem, orta, iktidar, terör
Konu 277: süreç, çöz, ülke, or, değerli, terör, büt, millet, devlet, sorun, kürt, saygı, birlik, konu, çalışma
Konu 278: suistimal, yor, inci, madde, canikli, izmir, konu, konuşma, sağlık, iktidar, kürsü, millet, değerli, başka, vekil, şekil
Konu 279: silivri, yargı, değerli, hak, ülke, adalet, terör, örgüt, konu, suç, hukuk, başbaca, paket, sorun, dava
Konu 280: özellik, konu, ifa, şekil, cidi, çalışma, laz, içeri, gerekiyor, orta, aç, an, hem, dolay, baz
Konu 281: kentsel, dönüş, konut, toki, afet, bina, ala, alan, imar, bakanlık, belediye, kent, depre, çevre, ev
Konu 282: getir, değerli, devlet, ülke, konu, büt, saygı, orta, an, şekil, iktidar, kan, ediyor, içeri, laz
Konu 283: süreç, çöz, barış, sorun, büt, orta, ülke, siyas, şekil, ifa, ad, yasa, içeri, açıkl, grev, savaş
Konu 284: kül, kültür, eser, yunus, eskişehir, emre, dünya, kültürel, sanat, ediyor, proje, ülke, değerli, başke, saygı
Konu 285: konuşmacı, konuşmacı, uluslararası, değerli, ülke, ifa, lütf, saygı, şekil, olsa, ediyor, konu, alkış, büt, yanlış
Konu 286: azerbayca, soykır, türk, dünya, hocal, ermenista, tarih, erme, millet, ifa, devlet, bölge, ülke, ediyor, karabak
Konu 287: ifa, hdp, büt, an, savaş, halk, cizre, şekil, süreç, orta, kürt, maalesef, bugu, ülke, etmek
Konu 288: kadı, kadın, mart, değerli, ülke, dünya, ediyor, emekçi, teşvik, alkış, iktidar, hak, saygı, erkek, büt
Konu 289: millet, değerli, alkış, madde, ülke, uzlaşma, büt, değişiklik, imza, teklif, chp, yoklama, oylama, devlet, elitaş
Konu 290: cezaev, hak, tip, ihlal, işke, tutsak, mahkûm, rapor, insa, işkence, tut, an, adalet, koşul, sorun
Konu 291: yargı, mahkeme, hukuk, kurul, adalet, hâkim, karar, görev, buluculuk, taraf, adli, idar, konu, yük, uyuşmazlık
Konu 292: avukat, hukukçu, avukatlık, baro, savunma, hukuk, meslek, bir, avukat, meslektaş, değerli, çağdaş, müvekkil, kan, konu, görev
Konu 293: yapmak, ülke, değerli, konu, şekil, saygı, ediyor, devlet, orta, an, içeri, büt, ifa, görev, özellik
Konu 294: tar, bakanlık, milyar, lira, milyo, kilo, ülke, rakam, değerli, gı, fiyat, ithalat, raka, mazot, mühendis
Konu 295: seyirci, bakanlık, mali, değerli, konu, milyo, spor, bur, iktidar, millet, sakarya, alkış, çocuk, bakan, büt
Konu 296: başbaca, devlet, hukuk, değerli, yargı, madde, yasa, kan, görev, savcı, soruşturma, orta, paralel, iktidar, hsyk
Konu 297: birleşim, meclis, araştırmas, günkü, öneri, öneris, vii, sunuş, öneri, okunma, genel, kurul, başka, vekil, araştırılmas, yapılma, tarihli, paralel
Konu 298: marşı, istiklal, akif, millet, mehmet, ersoy, otel, değerli, saygı, ediyor, tarih, ifa, konu, millî, mız
Konu 299: söylem, nefret, söyle, suç, yaptık, gir, ülke, talep, kayıt, ifa, orta, cidi, konu, devlet, değerli
Konu 300: tar, destek, bul, tarımsal, milyo, çiftçi, arazi, ür, kredi, ürün, tl, toprak, üretici, bölge, ton
Konu 301: hatip, ima, büt, alkış, kürsü, ülke, büt, ediyor, an, söyledi, konuşa, kiş, bugu, ad, iktidar
Konu 302: devlet, fetö, türk, millet, terör, ülke, mücadele, kamu, mücadel, laz, 15, temmuz, olağanüs, birlik, hukuk, hâl
Konu 303: ülke, bölge, güvenlik, görev, millet, birleş, uluslararası, lübn, karar, somali, tarih, barış, kuvvet, türk, tezkere
Konu 304: ülke, sur, değerli, an, diyarbakır, ev, iktidar, büt, ediyor, kamulaştırma, insa, asl, çocuk, tarih, halk
Konu 305: beledi, başka, beledi, başkan, büyükşehir, bol, belediye, kent, gökçek, istifa, beledi, başkanlık, melih, belediyes, lima, an, iktidar, yapıla
Konu 306: uyuşturuc, bağımlılık, internet, konu, ülke, genç, özellik, bilgi, çocuk, bakanlık, madde, cidi, araştırma, aile, baş
Konu 307: ülke, devlet, çocuk, orta, dünya, iktidar, konu, büt, değerli, şekil, yolsuzluk, özellik, başbaca, çık, iddia
Konu 308: temmuz, 15, temmuz, hükümet, devlet, örgüt, içeri, giriş, laz, tarih, ülke, şekil, ila, birlik, süreç, kiş
Konu 309: millet, ak, parti, ifa, terör, şekil, iliş, örgüt, hem, saygı, ediyor, cumhurbaşkan, orta, etmek, değerli, alkış
Konu 310: kapat, toprak, adliye, eskişehir, lira, ilçe, millet, değerli, yabancı, çocuk, arazi, konu, ülke, satış, ediyor
Konu 311: insa, temel, olmadık, aykır, incele, kürsü, madde, yazık, etmiyor, ber, ha, yargılama, saygı, başladı, söyleme
Konu 312: milyar, dol, gelir, borç, faiz, ülke, açık, ekonomi, lira, kamu, yük, artış, enflasyo, dönem, büy
Konu 313: üniversite, üniversi, öğrenci, eğit, üniversites, yök, rektör, öğret, araştırma, vakıf, değerli, akademik, ülke, yükseköğret, fakülte
Konu 314: terör, millet, konu, ifa, büt, şekil, çalışma, ak, parti, değerli, hem, devlet, birlik, orta, elbet, söz, konu
Konu 315: turizm, bölge, mer, turist, bakanlık, sektör, ülke, konu, meslek, hem, turizmi, birlik, çalışma, özellik, ancak
Konu 316: katil, ülke, hukuk, cinayet, yargı, kürt, devlet, ad, insa, söylüyor, birlik, görev, büt, acı, suç
Konu 317: ülke, güvenlik, terör, millet, dünya, değerli, devlet, bakanlık, göç, ediyor, orta, jandarma, mücadel, milyo, etmek
Konu 318: ülke, değerli, birlik, ak, parti, dünya, süreç, ala, alan, şekil, avrup, temel, çalışma, bakanlık, kur, uluslararası
Konu 319: terör, örgüt, pkk, mücadel, şehit, terörist, mücadele, ülke, devlet, birlik, saldırı, güvenlik, şekil, millet, güç
Konu 320: kuvvet, silahlı, türk, askerî, savunma, asker, kan, ordu, millî, görev, güvenlik, madde, sivil, millet, komutanlık
Konu 321: esnaf, banka, kredi, borç, tüketici, faiz, avm, sanatkâr, değerli, kan, konu, merkez, ler, ülke, çek
Konu 322: mutlu, birlik, huzurlu, ülke, dünya, büt, insa, değerli, ediyor, hak, devlet, sorun, ad, an, saygı
Konu 323: kardeş, ülke, değerli, ediyor, an, büt, saygı, devlet, şekil, insa, birlik, laz, dünya, baş, söylüyor
Konu 324: sanayi, ülke, teknoloji, üret, ge, değerli, bakanlık, destek, kobi, tübitak, dünya, ihracat, yük, ler, savunma

Konu 325: değerli, ifa, millet, saygı, an, şekil, ak parti, selamlıyor, dolayı, büt, ülke, yüç, içeri, etmek, birlik

Konu 326: gazi, şehit, yakın, vazif, saygı, alkış, şeref, millet, ancak, şehidi, malul, tarih, değerli, hakkı, va

Konu 327: eğit, an_dil, okul, öğrenci, temel, değerli, ülke, bakanlık, sorun, büt, çocuk, politika, orta, asl, şekil

Konu 328: torba, vergi, ülke, çocuk, değerli, saygı, selamlıyor, ediyor, alkış, geçmiyor, yasa, madde, bur, firma, vatandaş

Konu 329: soruşturma, suç, dosya, iddia, rapor, delil, fezleke, değerli, cumhuriyet, yüç, karar, soruşturmas, ceza, hukuk, bilgi

Konu 330: çay, hav_yol, grev, türk, çaykur, hak, şirket, konu, madde, havacılık, işçi, yasak, yol, ülke, hakkı

Konu 331: ülke, yabancı, toprak, değerli, dünya, konu, satış, libya, bölge, taşınmaz, devlet, bugu, cumhuriyet, hak, teşvik

Konu 332: kamu, ihale, kan, ihal, ihale, şirket, firma, özelleştirme, milyar, değerli, devlet, milyo, do, model, özel

Konu 333: alkış, masal, soylu, süleyma, devlet, kiş, taşero, odtü, bakanlık, belge, görev, değerli, chp, belediye, millet

Konu 334: akp, iktidar, yandaş, değerli, başbaka, orta, devlet, maalesef, ülke, saygı, ancak, baş, konu, hâle, dönem

Konu 335: allah, bugu, ülke, saygı, millet, değerli, ediyor, büt, devlet, an, içeri, laz, şekil, konu, alkış

Konu 336: orma, su, baraj, bakanlık, milyo, an, tesis, gölet, çalışma, proje, genel müdürlük, ala, sula, hektar, özellik

Konu 337: millet, millî, 15_temmuz, devlet, gazi, fetö, irade, ülke, tarih, darbe, birlik, aziz, hain, sahip, büt

Konu 338: az, ülke, değerli, an, konu, saygı, şekil, ediyor, devlet, büt, ifa, orta, özellik, içeri, laz

Konu 339: terör, terörist, kürt, millet, alkış, ak_parti, pkk, silah, ülke, devlet, değerli, çukur, vatandaş, ambulans, söylüyor

Konu 340: van, muş, bitlis, ağrı, bdp, çocuk, mağdur, konu, köy, söylüyor, büt, sorun, an, insa, bölge

Konu 341: hrant, cinayet, dink, ülke, fail_meçhul, konu, devlet, hak, değerli, fra, ifa, özellik, mumcu, iktidar, uğur

Konu 342: öl, ölüm, öle, ölme, insa, ülke, hayat, ediyor, öldük, konu, kiş, dünya, an, ad, devlet

Konu 343: bayra, mayıs, bayram, cumhuriyet, başbaka, kutlama, kutluyor, taks, değerli, meyda, hak, iktidar, kutla, saygı, millet

Konu 344: esas, bakanlık, numaral, sayıl, tarih, iliş, olup, milyo, kapsam, çalışma, toplu, proje, taraf, adet, söz_konus

Konu 345: mahke, duruşma, mahkeme, salon, yargıla, salo, yargılama, mahkemes, dava, değerli, dosya, dav, yargı, konu, ülke

Konu 346: öl, ölüm, öle, ölme, insa, ülke, hayat, ediyor, öldük, konu, kiş, dünya, an, ad, devlet

Konu 347: ülke, halk, politika, emekçi, büt, asl, savaş, vergi, değerli, yoksul, ekonomik, iktidar, sermaye, özellik, serma

Konu 348: iğdir, okuyacak, teklif, muhalefet, değişiklik, değerli, millet, denet, komisyo, laz, hem, çalışma, orta, ifa, konu

Konu 349: iktidar, olmamış, vicdan, iktidar, olmaya, an, değerli, zate, ülke, ad, orta, devlet, şekil, ediyor, alkış

Konu 350: elektronik, ticaret, ülke, değerli, orta, konu, büt, bilgi, dünya, internet, ediyor, devlet, ifa, nokta, şekil

Konu 351: vesayet, kolluk, menderes, birlik, kirlilik, gözet, şikâyet, avrup, konu, kolluk kuvvet, sistem, şekil, siste, mevcut, görevli

Konu 352: usul, usule, tartışmas, tartışma, konu, parlamento, değerli, aleyh, tut, yanlış, hak, alkış, uygula, an, aykır

Konu 353: hdp, iktidar, ülke, eş, an, büt, siyas, asl, şekil, ifa, vekil, halk, demirtaş, başkan, maalesef

Konu 354: eğit, öğretme, okul, öğrenci, millî, öğretmen, bakanlık, çocuk, meslek, ülke, ders, lise, sımf, sistem, siste

Konu 355: personel, kadro, görev, sayıl, hak, ücret, çalışma, kan, hükm kararname, çalışan, kamu, kan, bakanlık, kur, sözleşme

Konu 356: parlamento, ülke, yasa, barış, söylüyor, büt, konu, hukuk, asl, eylül, ad, birlik, yas, iktidar, görev

Konu 357: operasyo, operasyon, soruşturma, hukuk, bilgi, orta, yol, yargı, süreç, sınır, iddia, olmas, yapıla, söyledi, kur

Konu 358: polis, gez, başbaka, genç, değerli, parkı, taks, poli, ülke, gaz, güç, iktidar, insan, insa, saygı

Konu 359: yay, medya, trt, televizyo, kanal, radyo, tv, yayım, rtük, kur, ülke, kurul, kuruluş, kurum, tarih

Konu 360: israil, filis, kudüs, gazze, isla, filistinli, dünya, büt, ediyor, ülke, devlet, karar, şekil, konu, insanlık

Konu 361: çevre, ağaç, su, atık, alan, çed, orma, ala, doğa, dünya, proje, kirlilik, toprak, bölge, yaşa

Konu 362: üretici, fiyat, üz, fındık, ze, lira, üretiç, değerli, ülke, konu, manis, ür, ağaç, destek, dünya

Konu 363: türk, vakıf, tarih, kur, dünya, ülke, tika, kurum, devlet, yurt_dış, kuruluş, eser, faaliyet, konu, sahip

Konu 364: mecli, çalışma, başkanlık, büt, şekil, konu, değerli, ifa, hem, ediyor, gündem, ülke, hukuk, dört, alkış

Konu 365: tutuklu, tutukluluk, tutukla, hükümlü, tutuklama, hak, sayı, durum, serbest, kiş, değerli, yargı, koşul, haberal, konu

Konu 366: pkk, millet, terör, devlet, örgüt, türk, başbaka, ifa, değerli, süreç, orta, dolayı, içeri, konu, ediyor

Konu 367: ülke, darbe, yabancı, değerli, güç, uluslararası, saygı, çalışma, mühendis, vatandaş, meslek, hukuk, demokras, şekil, girişim

Konu 368: eden, ülke, değerli, hakkı, konuşma, gelir, alkış, ifa, ediyor, saygı, devlet, şekil, an, yol, ettik

Konu 369: madde, teklif, değişiklik, millet, değerli, dokunulmazlık, cumhuriyet, devlet, rej, siste, orta, alkış, konu, ülke, anayasa

Konu 370: çanak kale, kıbrıs, savaş, tarih, türk, dünya, millî, ala, toprak, şehit, devlet, zafer, bakanlık, taraf, büt

Konu 371: kişisel, veri, ülke, mev, avrup, kiş, kan, birlik, konu, şekil, ifa, bilgi, korunmas, kurul, yasa, büt

Konu 372: anayas, mahkemes, hukuk, devlet, değerli, orta, şekil, değişiklik, tarih, saygı, baş, ülke, büt, mız, konu

Konu 373: yatır, teşvik, şirket, banka, düzenleme, sektör, çek, yatırımcı, ülke, kredi, tasar, kan, taraf, piyasa, yatırım

Konu 374: anlamıyor, kan, değerli, yanıt, bina, söylüyor, yasa, başbaka, hukuk, kurul, ediyor, bol, laz, orta, hak

Konu 375: gensor, gensoru, değerli, iddia, gensor_önerge, konu, görev, orta, gensor_önerges, bakanlık, belediye, belge, bilgi, ifa, rapor

Konu 376: ülke, alkış, değerli, iktidar, dünya, do, orta, millet, ak parti, milyar, büt, içeri, ediyor, siyaset, muhalefet

Konu 377: yapılmıyor, değerli, konu, birlik, avrup, ülke, çocuk, hukuk, kan, süreç, ifa, ad, sözleşme, iktidar, saygı

Konu 378: yol, demir_yol, kilometre, proje, ulaştırma, ülke, ptt, tren, hızlı, sektör, devlet, yük, kar_yol, taşımacılık, bakanlık

Konu 379: rız, zarrap, ülke, vergi, belge, reza, alkış, değerli, iktidar, ediyor, sarraf, millî, chp, hesap, milyo

Konu 380: ceza, suç, yargı, hukuk, mahkeme, kan, madde, adalet, değişiklik, karar, değerli, adli, kiş, hâkim, konu

Konu 381: hdp, madde, polis, güvenlik, başkanlık, yasa, hak, paket, devlet, alkış, iktidar, hukuk, muhalefet, şah, kan

Konu 382: engelli, sosyal, ai, bakanlık, aile, politika, eğit, konu, birey, vatandaş, yaşlı, ev, istihda, topl, çocuk

Konu 383: seç, seçim, ittifak, kurul, seçme, yük, baraj, sandık, teklif, değerli, ülke, siyas parti, irade, yasa, kan

Konu 384: ülke, değerli, konu, chp, alkış, ediyor, dünya, bölge, söylüyor, nik, devlet, ad, sorun, birlik, milyo

Konu 385: konuş, etmek, tehdit, eğit, konuşuyor, laz, değerli, büt, an, konu, ifa, ülke, alkış, saygı, söylüyor

Konu 386: büt, internet, tane, kan, konu, torba, hak, yasa, madde, bdp, hepsi, dünya, zate, yasak, dikkat

Konu 387: ülke, cumhuriyet, değerli, büt, millet, devlet, tarih, kürsü, savaş, başbaka, alkış, türk, söylüyor, kiş, yanlış

Konu 388: sendika, işçi, toplu_sözleşme, sendikal, kamu, grev, hak, yasa, sözleşme, hakkı, toplu, çalışma, yas, çalışan, emekçi

Konu 389: millet, başbaka, devlet, değerli, türk, içeri, orta, dolayı, iktidar, hukuk, ifa, saygı, baş, yüç, laz

Konu 390: içiş, bakanlık, bakan, valî, polis, güvenlik, görev, jandarma, emniyet, ediyor, şah, idris, sorumlu, devlet, kiş

Konu 391: iddia, orta, değerli, başbaka, aralık, paralel, millet, görev, içeri, ülke, devlet, konu, soruşturma, medya, saygı

Konu 392: açıkça, söylüyor, değerli, hükümet, şekil, ülke, orta, açık, aykır, saygı, devlet, konu, büt, alkış, iktidar

Konu 393: tarih, büt, osmanlı, ülke, orta, devlet, konu, topl, dünya, tarihi, savaş, anadol, kütüphane, araştırma, ad
Konu 394: sürer, uluslararası, suç, konu, adli, iktidar, an, yargı, karar, birlik, kan, ülke, tasar, siyas, süreç
Konu 395: hizmet, değerli, ülke, bakanlık, ihtiyaç, devlet, kur, şekil, ediyor, saygı, konu, personel, kurum, görev, olmak
Konu 396: fetö, darbe, ohal, chp, ülke, 15_temmuz, kan_hükm_kararname, terör, olağanüs, iktidar, değerli, devlet, örgüt, alkış, hukuk
Konu 397: bari, teklif, muhalefet, konu, çel, iç, tüzük, değerli, iktidar, madde, ülke, öneri, uzlaşma, kan, orta
Konu 398: yan, yapa, karşı, ülke, ediyor, değerli, devlet, şekil, an, büt, taraf, saygı, konu, orta, özellik
Konu 399: fiile, değerli, adalet, millet, karar, konu, genel_kurul, dolayı, kuruluş, yargı, ediyor, kan, muhalefet, orta, hukuk
Konu 400: göster, değerli, konu, diğer, ülke, devlet, saygı, alkış, orta, iktidar, an, hem, yanlış, çık, ancak

EK-3: Medya Haberleri Konu Modeli (K=500)

- Konu 1: azalıyor, ülke, bin, taraf, kiş, söyledi, yaptık, birlik, dünya, çalışma, istanbul, yol, konu, bölge, karar
Konu 2: şehit, asker, şehidi, uzma_çavuş, jandarma, terörist, memur, terör, şehit, polis, pkk, helikopter, türk, aç, babas
Konu 3: nato, makedonya, atlantik, ülke, bin, abd, bölge, taraf, güvenlik, türk, dünya, yapıla, konu, şirket, avrup
Konu 4: sınırla, ülke, bin, taraf, karar, kiş, yaptık, açıklama, yapıla, söyledi, abd, birlik, konu, ancak, istanbul
Konu 5: böcek, cihaz, ofi, başbakanlık, serhat, bin, tübitak, taraf, kiş, ülke, çalışma, yaptık, yapıla, enes, erdoğa
Konu 6: ev, çocuk, eş, kadı, yaş, polis, olay, bin, taraf, erkek, hayat, aile, kiş, söyledi, gele
Konu 7: bitirmek, ülke, taraf, bin, yaptık, kiş, söyledi, birlik, karar, bölge, erdoğa, yapıla, yol, açıklama, konu
Konu 8: mansur, chp, ankar, yerel, beledi_başka, aday, adaylık, büyükşehir, bin, taraf, istanbul, açıklama, ülke, karar, yaptık
Konu 9: ilyas, bin, kiş, mensup, örgüt, terör, görev, taraf, pakis, karar, ülke, kas, söyledi, yaptık, cemaat
Konu 10: bilek, polis, bin, taraf, istanbul, olay, yaş, araç, yol, fotoğraf, eş, lira, sonuç, suç, birlik
Konu 11: güncelle, polis, akp, halk, eyle, yürüyüş, protesto, direniş, gaz, karşı, ankar, poli, ediyor, eylem, kiş
Konu 12: mhp, bahçel, akp, parti, devlet, anayas, karar, genel_başka, türk, meclis, chp, millet, başkanlık, iktidar, cumhurbaşka
Konu 13: journal, abd, sonuç, seçim, pentago, ülke, taraf, türk, yaptık, ancak, açıklama, yapıla, söyledi, istihbarat, ilk, bin, insansız
Konu 14: muhtelif, adet, tüfek, fişek, sığınak, şarjör, malzemes, nitrat, mühimmat, piya, amony, geçiril, dürp, patlayıcı, kaleşnikof
Konu 15: ira, anlaşma, nükleer, tavra, abd, ruhani, zarif, iranlı, ülke, yaptırım, dışış, yaptır, taraf, açıklama, baka
Konu 16: kom, kaçakçılık, örgüt, operasyo, bin, taraf, orga, yapıla, gözalt, suç, kiş, ekip, ülke, çalışma, şube
Konu 17: oy, seç, sonuç, seçim, sandık, seçme, chp, parti, mhp, hdp, erdoğa, hazira, genel_ak_parti, cumhurbaşka
Konu 18: afr, terör, hareket, örgüt, ze_dal, pkk, bölge, suri, türk, terörist, pyd, ypg, tsk, abd, operasyo
Konu 19: çeyrek, büyü, büyüme, ekonomi, cari, gsyh, ülke, bin, ekonomis, dönem, şimşek, artış, bütçe, rakam, beklenti
Konu 20: işçi, akp, evrensel, halk, hükümet, karşı, çocuk, sendika, ifa, diha, taraf, hak, söyledi, yapıla, kürt
Konu 21: harbi, paş, istanbul, nezaret, taraf, türk, enver, bin, ülke, bölge, mustaf, kemal, asker, yol, baka
Konu 22: ülke, abd, bölge, terör, örgüt, isla, bin, pkk, asker, müslüma, ira, taraf, güç, açıklama, karşı
Konu 23: aday, mehmet, liste, ak_parti, ahmet, mustaf, chp, istanbul, bölge, seçim, döne, yük, ankar, hazira, hasa
Konu 24: netlik, taraf, ülke, bin, kiş, karar, birlik, yaptık, yapıla, çalışma, konu, söyledi, açıklama, bölge, yol
Konu 25: madde, kan, sayıl, görev, ala, bakanlık, değişiklik, tarih, taraf, karar, iliş, fikra, yürürlük, kurul, şekl
Konu 26: yeryüz, doktor, ülke, dünya, sağlık, taraf, bölge, bin, an, birlik, yaptık, yol, kiş, çalışma, çocuk
Konu 27: seç_kampanya, seç_kampanyas, ülke, seç, taraf, seçim, aday, bin, abd, kampanya, yaptık, cumhurbaşka, karar, söyledi, erdoğa
Konu 28: al_sat, çiftlik, bank, bin, lira, taraf, taksi, karar, milyo, şirket, baka, ülke, an, ala, tavuk
Konu 29: merdive, merdiven, renk, gri, bin, olay, boya, taraf, gele, polis, beyoğlu, kiş, ancak, ülke, ev
Konu 30: mısır, mürsi, darbe, müslüma, kahir, kardeş, ülke, sis, kiş, muhammedi, daki, bin, asker, olay, taraf
Konu 31: çığ, ülke, abd, trump, bin, karar, kiş, vatandaş, kar, ocak, taraf, referandı, ziyaret, yol, başkanlık
Konu 32: dr, prof, üniversites, doç, rektör, yrd, fakültes, istanbul, öğret_üyes, boğaziç, üniversite, ankar, akademisye, taraf, rektörlük
Konu 33: böl, giriş, bilgi, hizmet, vatandaş, işlem, araç, ala, şekil, siste, kur, taraf, onl, internet, yaş
Konu 34: vodafone, mobil, darbeci, abone, operatör, teleko, beşiktaş, are, akıllı, öğüt, teknoloji, milyo, istanbul, bin, dünya
Konu 35: fetö, örgüt, fetullahçı, terör, pdy, darbe, kapsam, güle, fetullah, soruşturma, gözalt, operasyo, 15_temmuz, kiş, yönelik
Konu 36: erdoğa, gül, cumhurbaşka, resepsiyo, davutoğlu, cumhurbaşkanlık, başbaka, görev, ağustos, abdullah, tayyip, çanka, ilk, recep, hükümet
Konu 37: akp, sol, suri, taraf, karşı, açıklama, ülke, iddia, abd, halk, haber_merkez, hükümet, dış, tkp, muhalif
Konu 38: elva, berk, polis, çocuk, olay, gaz, hayat, yaş, mart, istanbul, karar, seç, baş, taraf, poli
Konu 39: seç, iyi_parti, aday, cumhurbaşka, chp, seçim, parti, ittifak, erdoğa, hazira, genel_başka, cumhurbaşkanlık, er, ittifak, açıklama
Konu 40: made, so, işçi, kömür, madenci, facia, ocak, çalışma, kaza, made_ocak, hayat, daki, öl, kiş, maden
Konu 41: bin, milyo, tl, adet, atık, lira, tesis, su, yapılamaz, destek, liralık, arıtma, ev, yol, binas
Konu 42: çarpışma, çarpış, araç, taraf, bin, kiş, güvenlik, ülke, kaza, yol, çarpışmas, olay, ekip, polis, bölge
Konu 43: kobani, işidi, olay, bölge, davutoğlu, peşmerge, suri, kürt, güç, abd, saldırı, karşı, taraf, kiş, süreç
Konu 44: suri, esedi, rej, ülke, muhalif, bölge, asker, abd, beşşar, açıklama, rejim, güç, bin, baka, ira
Konu 45: çalışma, belediyes, taraf, ilçe, bin, ekip, örgüt, terör, ülke, vatandaş, bölge, yapıla, birlik, bilgi, beledi_başka
Konu 46: israil, gazze, filis, filistinli, hamas, saldırı, netanyahu, asker, açıklama, taraf, erdoğa, kiş, bölge, israili, başbaka
Konu 47: elçi, tahir, diyarbakır, rusya, polis, olay, baro_başka, taraf, çatışma, kas, açıklama, baros, rus, ülke, türk
Konu 48: ihale, fesat, karıştırma, ihale, karıştırmak, ihal, zimmet, ihal, sahtecilik, suç, özgüve, ihales, ülke, taraf, bin
Konu 49: parkı, gez, taks, eylem, polis, başbaka, eyle, park, erdoğa, meyda, olay, istanbul, halk, destek, direniş
Konu 50: kar, yağış, yol, aralık, istanbul, hav, soğuk, etkil, ocak, ulaş, ilçe, yağmur, merkez, araç, ekip
Konu 51: yazar, yalç, gazeteç, soner, yaz, dava, gazete, gazeteci, yazı, iş, taraf, türk, tarih, silivri
Konu 52: rusya, uçak, rus, suri, put, türk, savaş, ülke, asker, sını, taraf, ihlal, bölge, açıklama, nato
Konu 53: kurba_bayra, bayra, kurba, tatil, ağustos, vatandaş, kiş, bin, eylül, kes, hayva, birlik, yol, bayram, ülke
Konu 54: bağr, millet, ülke, taraf, birlik, bin, erdoğa, türk, dünya, devlet, yol, kiş, yaptık, karşı, bugu
Konu 55: terör, saldırı, polis, istanbul, kiş, örgüt, ocak, deaş, saldır, saldırga, araç, ortaköy, taraf, güvenlik, terörist
Konu 56: hâk, hâkim, ankar, savcıs, istanbul, karar, abd, ek, savcılık, soruşturma, taraf, görev, ülke, konu, üyes
Konu 57: aktör, ülke, taraf, bin, yaptık, konu, abd, kiş, birlik, bölge, söyledi, dünya, orta, açıklama, süreç
Konu 58: tiyatro, sanat, tiyatros, oyuncu, sanatçı, sahne, oyun, sinema, sahnes, oper, sanatçıs, oyuncus, seyirci, şehir, oy
Konu 59: zarrap, reza, abd, dava, atil, belge, iddia, duruşma, aralık, ira, avukat, söyledi, halkbank, eski, konu
Konu 60: şah, türbe, süleyma, türbes, operasyo, suri, toprak, türk, asker, firat, güvenlik, karakol, taraf, bölge, bayrak
Konu 61: imtiyaz, ülke, taraf, karar, türk, yaptık, birlik, konu, sahip, baka, bin, orta, tarih, yapıla, istanbul
Konu 62: sergiledi, ülke, taraf, bin, birlik, yaptık, kiş, dünya, istanbul, söyledi, yapıla, yol, çalışma, türk, bölge
Konu 63: bakkal, ülke, hazira, yol, bölge, bin, merkez, karar, yapıla, kiş, çile, polis, olay, taraf, örgüt

Konu 64: çocuk, 23_nisa, nisa, dünya, millet, meclis, öğrenci, bayra, ilk, taraf, türk, tbmm, ülke, etkinlik, yaş
Konu 65: reyhanlı, suri, hatay, patlama, erdoğa, başbaka, kiş, abd, olay, saldırı, mayıs, daki, thy, araç, baka
Konu 66: http, sol, devlet, siyaset, halk, akp, polis, https, erdoğa, direniş, medya, karşı, kent, co, news
Konu 67: holla, avrup, baka, türk, ülke, almanya, vatandaş, ka, dışış, başbaka, bakan, yaptık, çavuşoğlu, karşı, hükümet
Konu 68: aygı, pkk, chp, hüsey, tuncel, taraf, suri, ağustos, terör, serbest, örgüt, olay, bin, açıklama, bölge
Konu 69: tala, afrik, taraf, bin, ülke, karar, chp, konu, devlet, süreç, karşı, erdoğa, tar, bölge, gökçe
Konu 70: nevrüz, mart, kutlama, öcala, mesaj, erdoğa, türk, birlik, diyarbakır, ala, halk, süreç, kürt, barış, bugu
Konu 71: yaş, ev, çocuk, proje, olay, taraf, polis, söyledi, istanbul, bin, ak_parti, satış, eş, ilk, araç
Konu 72: kudüs, abd, israil, karar, türk, filis, ülke, trump, başke, filistinli, bm, erdoğa, dünya, büyükelçilik, cumhurbaşka, isla
Konu 73: işidi, irak, bölge, abd, davutoğlu, taraf, militan, işla, devlet, türk, başbaka, ülke, erdoğa, karşı, vatandaş
Konu 74: sokak, mahalles, saat, elektrik, mahalle, civar, kesintis, çalışmas, verilemeyecek, caddes, ilçe, enerji, merkez, polis, taraf
Konu 75: suruç, işidi, terör, polis, saldırı, pkk, örgüt, bomba, hdp, saldır, kiş, olay, taraf, güvenlik, karşı
Konu 76: dha, ilçes, polis, yaş, ekip, ev, taraf, kiş, olay, saat, istanbul, mahalles, meyda, bugu, yol
Konu 77: fetö, suri, örgüt, darbe, bölge, cerablus, operasyo, abd, 15_temmuz, firat, asker, taraf, hareket, türk
Konu 78: başbuk, ilker, genelkurmay, ergeneko, karar, emekli, eski, orgeneral, dava, mahkeme, davas, başbaka, hukuk, görev, tsk
Konu 79: iş, olay, tarih, taraf, bin, saat, başvuru, yapılacak, sağlık, aday, bilgi, sınav, sonuç, polis, güvenlik
Konu 80: süreç, çöz, akıl, başbaka, heyet, türk, barış, baka, chp, söyledi, ülke, konu, konuş, erdoğa, öcala
Konu 81: öğrenci, üniversite, odtü, üniversi, üniversis, rektör, rektörlük, kampüs, başbaka, protesto, yol, topluluk, olay, erdoğa, polis
Konu 82: aktarılacak, bin, su, taraf, ülke, milyo, lira, yapıla, kiş, çalışma, bölge, birlik, karar, bor, yaptık
Konu 83: suri, abd, kimyasal_silah, esadı, asker, saldırı, rusya, saldır, kimyasal, bm, savaş, dek, ülke, karşı, rejim
Konu 84: dokunulmazlık, telgraf, mayıs, terör, kiş, örgüt, terörist, bölge, taraf, karar, merkez, güvenlik, devlet, operasyo, mhp
Konu 85: bayra, tatil, ramaza_bayra, kiş, yol, araç, kaza, trafik, vatandaş, bin, gele, yoğunluk, temmuz, ülke, olay
Konu 86: genel_sekreterlik, taraf, ülke, bin, karar, görev, kiş, yaptık, istanbul, birlik, konu, yapıla, çalışma, açıklama, söyledi
Konu 87: daveti, taraf, kiş, ülke, bin, yaptık, karar, istanbul, yapıla, söyledi, çalışma, yol, birlik, ev, konu
Konu 88: kerkük, irak, abd, bölge, peşmerge, viz, ek, açıklama, güç, ülke, örgüt, taraf, hükümet, türk, terör
Konu 89: darbe, asker, girişim, gözalt, giriş, komuta, polis, millet, erdoğa, vatandaş, görev, fetö, türk, hak, karşı
Konu 90: emekli, maaş, memur, lira, bin, aylık, zam, tl, kur, ek, ülke, enflasyo, alacak, başvuru, ocak
Konu 91: açlık_grev, cezaev, talep, başbaka, kas, tutuklu, oba, suri, öl, bdp, eyle, komisyo, söyledi, açıklama, yaptık
Konu 92: kiraz, savcı, istanbul, sel, avukat, mehmet, terör, terörist, güvenlik, dhkp, örgüt, adliye, taraf, şehit, reh
Konu 93: ermeni, erme, nisa, seç, ermenista, tarih, olay, türk, davutoğlu, aday, taraf, savaş, dünya, ülke, ağı
Konu 94: grev, sendika, emekli, kamu, işçi, eyle, hükümet, iş, sendikas, eğitim, açıklama, üye, hak, karşı, şube
Konu 95: tezkere, işidi, suri, sınır, bölge, ülke, karşı, irak, abd, terör, asker, taraf, örgüt, güvenlik, karar
Konu 96: mgk, milli_güvenlik, karar, kurul, toplantı, belge, taraf, bakan_kurul, başbakanlık, başbaka, hükümet, toplantı, erdoğa, karşı, tavsi
Konu 97: kayser, erciyes, kayak, asker, terör, araç, millet, birlik, dek, baka, komando, özhassek, ev, ülke, türk
Konu 98: sarıgül, beledi_başka, istanbul, başbaka, chp, şişli, mustaf, aday, ak_parti, bin, baka, aralık, söyledi, taraf, büyükşehir
Konu 99: bulutlu, parçal, yağışlı, sağanak, kesim, tahm, ediyor, geçecek, bekleniyor, az, dok, aralıklı, saat, saatler, kuzey
Konu 100: g20, zirve, zirves, lider, erdoğa, terör, kas, ülke, dünya, oba, cumhurbaşka, saldırı, antalya, konu, suri
Konu 101: sorgula, işlem, devlet, siste, bilgi, işle, vatandaş, hizmet, internet, giriş, şekil, şifre, araç, kimlik, kur
Konu 102: sağır, taraf, karar, kiş, yaptık, ülke, istanbul, güvenlik, bin, birlik, yol, polis, söyledi, olay, yapıla
Konu 103: referandı, nisa, millet, anayas, değişiklik, siste, ülke, baka, cumhurbaşka, oy, vatandaş, kılıçdaroğlu, kiş, yıldır, erdoğa
Konu 104: sarraf, abd, rız, dava, belge, kılıçdaroğlu, iddia, aralık, atil, erdoğa, eski, taraf, karar, chp, istanbul
Konu 105: marmaray, metro, istanbul, proje, başbaka, tünel, erdoğa, bin, hat, dünya, ülke, yol, çalışma, taraf, ilk
Konu 106: çakkale, şehit, zafer, 18_mart, savaş, mart, türk, millet, gazı, tarih, gelibol, merkez, şehitlik, birlik, ülke
Konu 107: adalet, yürüyüş, berberoğlu, kılıçdaroğlu, chp, enis, hazıra, asker, istanbul, karar, yol, kemal, açıklama, ülke, manis
Konu 108: kılma, taraf, namaz, bin, ülke, ev, yaptık, karar, kiş, tarih, istanbul, birlik, çocuk, suç, söyledi
Konu 109: sessizlik, taraf, ülke, kiş, karşı, birlik, yaptık, yol, bin, orta, açıklama, karar, yapıla, ancak, devlet
Konu 110: dink, hrant, cinayet, tuncel, trabzo, istihbarat, karar, dava, soruşturma, erha, ocak, istanbul, örgüt, hayal, taraf
Konu 111: ülke, bin, milyo, şirket, suri, söyledi, dünya, milyar, do, ilk, türk, kiş, yatır, baka, abd
Konu 112: türkeş, pkk, terör, tuğrul, örgüt, eylül, seç, polis, mhp, yol, kas, terörist, bölge, hükümet, parti
Konu 113: çekiliş, ikrami, piyango, lira, bilet, milli, bin, yıbaş, ikramiye, tl, numara, milyo, kazana, aralık, istanbul
Konu 114: asansör, işçi, inşaat, güvenlik, olay, kaza, çalışma, abd, istanbul, hayat, taraf, su, torun, eylül, kiş
Konu 115: baro, feyzioglu, baros, met, başbaka, hukuk, yargı, konuşma, erdoğa, tbb, birlik, avukat, danıştay, devlet, avukatlık
Konu 116: oruç, ramaza, mayıs, hazıra, saat, ilk, ibadet, niyet, iş, allah, birlik, kaç, taraf, vatandaş, kiş
Konu 117: paket, demokratikleşme, başbaka, erdoğa, konu, ek, çalışma, söyledi, taraf, ülke, bin, eylül, süreç, ad, kiş
Konu 118: ağıladı, bin, polis, çocuk, şehit, yaş, asker, eş, kiş, ev, yol, söyledi, milyo, taraf, birlik
Konu 119: yıl, bin, ülke, taraf, dünya, kiş, yaptık, baka, söyledi, türk, istanbul, birlik, çocuk, araç, yıldız
Konu 120: suudi_arabis, ülke, istanbul, abd, suudi, bin, cemel, açıklama, ek, baka, selma, taraf, cinayet, ilişki, çalışma
Konu 121: 19_mayıs, genç, gençlik, spor, mayıs, atatürk, ülke, sözcü, sams, taraf, türk, öğrenci, abd, söyledi, tarih
Konu 122: azalarak, azalış, bir_öncek, puanlık, geriledi, puan, azal, artarak, milyo, bin, gerçekleşt, do, endeksi, milyar, dönem
Konu 123: peygamber, hz, hazret, muhammedi, efendi, allah, isla, mevla, ayet, müslüma, hadis, an, kur, medi, din
Konu 124: taklit, bin, taraf, çalışma, karar, istanbul, ülke, ev, söyledi, proje, baka, ala, bilgi, dünya, birlik
Konu 125: profil, taraf, ülke, bin, kiş, istanbul, karar, yaptık, birlik, yapıla, söyledi, konu, orta, ilk, ala
Konu 126: güle, paralel, aralık, operasyo, dumanlı, davutoğlu, kiş, fethullah, taraf, örgüt, istanbul, ülke, ekre, gözalt, soruşturma
Konu 127: cumhuriyet, 29_ek, ek, istanbul, türk, ülke, millet, bin, kutlama, ilk, cumhurbaşka, erdoğa, yol, taraf, dünya
Konu 128: daya, taraf, ülke, bin, kiş, birlik, yaptık, söyledi, yol, karşı, yapıla, istanbul, karar, ev, devlet
Konu 129: kurultay, delege, kurulta, olağanüs, tüzük, imza, parti, kongre, chp, genel_başka, delegi, genel, genel_başkanlık, merkez, muhalif

Konu 130: bin, milyo, lira, ülke, proje, üret, çalışma, dünya, şirket, sektör, do, taraf, abd, milyar, fiyat
Konu 131: abd, akp, açıklama, erdoğan, trump, ilişki, karar, açıklama, rusya, taraf, suri, iddia, kişi, ifade, baka
Konu 132: sultanahmet, terör, akademisyen, akademisyen, bildiri, istanbul, imza, ülke, örgüt, saldırı, devlet, kişi, bomba, ocak, bölge
Konu 133: bot, kayalık, yuna, sahil, adas, sevgili, karasu, egi, taraf, ekip, bin, güvenlik, şubat, türk, ülke
Konu 134: katar, ülke, suudi_arabis, körfez, kriz, bae, bahreyn, terör, ilişki, bölge, açıklama, abd, hazira, doh, arap
Konu 135: cami, cemaat, ima, namaz, camii, bayra, diyerek, kaldırıp, kulak, saat, alır, kaç, yapar, ekber, birlik
Konu 136: ekip, ilçe, araç, otomobil, kişi, vatandaş, kaza, çalışma, bin, yol, taraf, olay, buluna, bölge, gele
Konu 137: no, sayıs, adi, li, istanbul, bölge, sira, kas, terör, seçim, tip, mehmet, şirket, emekli, pkk
Konu 138: imzalandık, ülke, taraf, bin, abd, açıklama, bölge, anlaşma, yaptık, yapıla, karar, baka, birlik, çalışma, kişi
Konu 139: ohal, darbe, 15 temmuz, olağanüstü, ila, girişim, hak, karar, demokras, fetö, gözaltı, karşı, giriş, uygulama, özgürlük
Konu 140: işyer, şube, mühendis, üyes, yazar, temsilcis, eski, iş, avukat, eğitim, nol, gazeteç, dernek, ali, sendikas
Konu 141: demirel, süleyma, cumhurbaşka, hükümet, karar, mhp, chp, taraf, gül, hazira, ülke, tel, ilk, genel_başka, seç
Konu 142: ihh, akit, isla, müslüma, ülke, müslüman, vakfı, yaptık, taraf, insa, cami, çocuk, israil, bölge, güle
Konu 143: yetiş, ülke, taraf, bin, yol, yaptık, kişi, birlik, istanbul, söyledi, çalışma, yapıla, olay, gele, ev
Konu 144: akdak, baka, sağlık, recep, ülke, bin, taraf, birlik, terör, başbaka, istanbul, yaptık, söyledi, örgüt, çalışma
Konu 145: bin, sonuç, aday, ekip, oy, seç, hazira, çocuk, sınav, taraf, olay, vatandaş, tarih, ilk, çalışma
Konu 146: küba, devr, ülke, yurt, lider, abd, karar, dünya, taraf, karşı, birlik, açıklama, tarikat, hayat, yaş
Konu 147: hari, taraf, ülke, bin, bölge, kişi, yaptık, birlik, abd, çalışma, söyledi, yapıla, konu, yol, türk
Konu 148: savci, ankar, savcı, örgüt, terör, hak, karar, görev, taraf, asker, mehmet, türk, baka, darbe, yaptık
Konu 149: kongre, ak parti, erdoğan, davutoğlu, başbaka, parti, mkyk, cumhurbaşka, genel_başka, kongres, yol, millet, tayyip, salo, ahmet
Konu 150: musul, irak, operasyo, güç, deaş, örgüt, peşmerge, bölge, operasyon, asker, terör, ek, bin, şii, taraf
Konu 151: gar, haydarpaşa, tren, bina, karar, istanbul, yol, çalışma, kişi, tarih, olay, polis, ankar, saat
Konu 152: 30 ağustos, zafer, ağustos, va, türk, millet, tarih, malazgirt, bin, taraf, yol, ülke, çocuk, birlik, eylül
Konu 153: uğür, mumcu, ocak, chp, gü, karar, ali, kral, avukat, gazeteç, türk, tarih, ülke, birlik, taraf
Konu 154: ince, muharre, cumhurbaşka, erdoğan, hazira, chp, seç, seçim, oy, millet, yalov, tayyip, ülke, mayıs, tur
Konu 155: kide tazminat, fu, işvere, işçi, fon, tazminat, kide, çalışma, hak, çalışma, işyer, işvere, ücret, kiralık, işçi
Konu 156: çalışma, ekip, ilçe, çocuk, taraf, bin, ev, proje, merkez, yol, birlik, ülke, hizmet, izmir, olay
Konu 157: dersane, diyarbakır, başbaka, erdoğan, barzani, kürt, özel_okul, süreç, eğitim, çocuk, ziyaret, bin, konu, söyledi, kürdista
Konu 158: ülke, söyledi, ifa, konu, bin, yaptık, karar, taraf, avrup, baka, çalışma, şubat, milyo, başbaka, konuş
Konu 159: mayıs, abd, örgüt, taraf, bölge, silah, terör, trump, fetö, bin, çalışma, çocuk, yapıla, cumhuriyet, karar
Konu 160: fetö, örgüt, darbe, gözaltı, soruşturma, kapsam, terör, kişi, güle, polis, 15 temmuz, tutukla, girişim, alına, taraf
Konu 161: suri, akçakale, savaş, sınır, asker, ek, taraf, ülke, söyledi, bin, türk, bölge, olay, başbaka, konu
Konu 162: pap, vatika, katolik, ziyaret, kilises, ülke, kilise, dünya, taraf, devlet, baka, bin, ruhani, davutoğlu, bahçel
Konu 163: liç, diyarbakır, bayrak, olay, bölge, türk, karakol, asker, taraf, süreç, kişi, yol, güvenlik, hazira, polis
Konu 164: balbay, karar, ergeneko, dava, tahli, tutuklu, silivri, mahkeme, mahke, mustaf, mahkemes, dava, sanık, chp, duruşma
Konu 165: trump, clinto, abd, oba, hillary, donaldı, başkanlık, terör, seçim, eyalet, cumhuriyetçi, ülke, örgüt, seç, demokrat
Konu 166: başbaka, erdoğan, chp, paralel, mart, ses, montaj, güle, kayıt, kaset, ak parti, orta, ülke, bin, istanbul
Konu 167: evlilik, boşanma, evlenme, velayet, eş, boşanma_davas, boşa, boşandı, çocuk, ai, kadı, erkek, çift, ev, bin
Konu 168: babaca, başbaka, yardımcıs, ülke, ali, söyledi, konu, bankas, ifa, döne, dünya, banka, konuş, baka, merkez
Konu 169: ab, ingilter, brexit, avrup, karar, birlik, may, ülke, anlaşma, referandı, ilişki, sonuç, krallık, birleşik, taraf
Konu 170: hükümet, ülke, almanya, cumhuriyet, bulunduk, mart, örgüt, baka, onaylanma, terör, birlik, uygu, türk, cumhurbaşka, siste
Konu 171: bel, beledi_başka, ilçe, istanbul, ak parti, merkez, ilçe, aday, ülke, bin, mhp, büyükşehir, birlik, yaptık, yerel
Konu 172: işidi, kürt, rojav, halk, karşı, ypg, taraf, güç, direniş, saldırı, savaş, bölge, yol, sınır, çocuk
Konu 173: daeş, terör, örgüt, pkk, terörist, operasyo, bölge, güvenlik, saldırı, güvenlik, saldırı, yönelik, asker, ilçe, güç, suri
Konu 174: yıldır, binal, başbaka, terör, ülke, valis, erdoğan, operasyo, örgüt, cumhurbaşka, terörist, istanbul, baka, bin, pkk
Konu 175: darbe, asker, 15 temmuz, genelkurmay, girişim, güle, fetö, giriş, abd, görev, komuta, an, söyledi, akar, örgüt
Konu 176: kürt, eğitim, dil, bdp, kürtçe, çocuk, başbaka, konu, söyledi, çalışma, süreç, baka, an_dil, anadil, ülke
Konu 177: daeş, terör, örgüt, pkk, terörist, operasyo, bölge, güvenlik, saldırı, güvenlik, saldırı, yönelik, asker, ilçe, güç, suri
Konu 178: depre, büyüklük, deprem, meyda, fay, marmar, afet, istanbul, kandilli, bin, hasar, rasathanes, gele, afadı, derinlik
Konu 179: edep, kadı, erdoğan, ülke, muhtar, bin, ruhsat, millet, cumhurbaşka, yaptık, sahip, kişi, ceza, söyledi, baka
Konu 180: esnaf, kepenk, ilçe, polis, yürüyüş, eczane, ilçe, kişi, merkez, kent, müdahal, martı, bin, diyarbakır, araç
Konu 181: görev, bakanlık, baka, kabine, erdoğan, cumhurbaşka, başkanlık, cumhurbaşkanlık, hükümet, ilk, kurul, siste, çalışma, iş, kur
Konu 182: memur, kamu, memur_sen, toplu_sözleşme, zam, teklif, sendika, görevli, hükümet, masa, görüşme, ağustos, konfederasyo, gündok, taraf
Konu 183: kasırğa, eylül, erdoğan, almanya, taraf, ülke, kişi, bin, abd, ev, bölge, yapıla, ekip, ek, açıklama
Konu 184: mescdi, ak, israil, almanya, temmuz, filistinli, alma, açıklama, taraf, ülke, örgüt, bin, baka, bölge, şerif
Konu 185: banka, kredi, kredi_kar, kart, tüketici, ücret, kredi_kart, borç, bankacılık, bddk, lira, bin, taksit, tüketici, öde
Konu 186: erdoğan, hazira, ülke, cumhurbaşka, abd, bin, millet, baka, terör, kandil, proje, vatandaş, singapur, yaptık, dünya
Konu 187: çocuk, istismar, cinsel, ensar, tecavüz, yaş, suç, vakfı, olay, taraf, iddia, karar, kişi, dokunulmazlık, karama
Konu 188: koray, mhp, suri, bahçel, değış, ülküç, kongre, iktidar, hareket, genel_başka, millet, yol, türk, abd, parti
Konu 189: bütçe, rapor, bin, sayıştay, akp, tl, lira, milyo, kamu, şirket, bakanlık, istanbul, taraf, yapıla, chp
Konu 190: kırarak, polis, taraf, bin, ev, kişi, olay, araç, ekip, çalışma, yapıla, ülke, söyledi, gele, yaptık
Konu 191: milyar, do, milyo, ihracat, artış, bin, lira, dönem, artarak, geçe, ithalat, sektör, ülke, tl, topla
Konu 192: erdoğan, miting, kılıçdaroğlu, seç, cumhurbaşka, millet, akp, chp, ülke, iktidar, devlet, konuşma, parti, konuş, başbaka
Konu 193: maç, fenerbahçe, futbol, kulüp, taraftar, galatasaray, futbolcu, beşiktaş, ligi, tak, yıldır, şik, lig, takım, aziz
Konu 194: dünya, ülke, karşı, savaş, çocuk, yol, devlet, orta, baş, insa, hayat, hem, iktidar, halk, büt
Konu 195: terör, terörist, örgüt, pkk, operasyo, güvenlik, ülke, taraf, nisa, polis, baka, bilgi, güç, kişi, bin
Konu 196: su, hes, baraj, köylü, proje, dere, suy, köy, eroğlu, vadis, vadi, taraf, bölge, projes, ler

Konu 197: renault, ford, fabrika, otomotiv, üret, mega, otomobil, araç, bin, bur, fabrik, taraf, model, ülke, türk
Konu 198: korkmaz, ismail, ali, polis, eskişehir, avukat, sanık, tanık, görüntü, dava, taraf, olay, kiş, kayser, duruşma
Konu 199: seç, oy, seçim, chp, ak parti, yerel, sonuç, beledi başka, itiraz, ilçe, kurul, mart, büyükşehir, beledi başkanlık, aday
Konu 200: gizemli, do, merkez, abd, polis, karar, seç, taraf, bakanlık, bin, kur, istanbul, beyanname, açıklama, ekip
Konu 201: do, endeksi, piyasa, seviye, fiyat, tl, düşüş, fed, lira, ülke, puan, faiz, değer, bin, yükseliş
Konu 202: idlip, suri, abd, rusya, bölge, ülke, asker, erdoğa, baka, eylül, açıklama, taraf, trump, dek, bin
Konu 203: yunanis, çipras, yuna, avrup, hükümet, ülke, euro, karar, aleksis, parti, avro, anlaşma, imf, ab, borç
Konu 204: müsiadi, ülke, bin, nail, çalışma, dünya, işadam, birlik, kaan, sanayiç, müstakil, milyo, istanbul, proje, bölge
Konu 205: pkk, öcala, kandil, süreç, karayla, örgüt, silah, çöz, terör, kck, kürt, taraf, imral, açıklama, türk
Konu 206: tüketici, abone, tüketici, sözleşme, fatura, bedel, abonelik, elektrik, fatur, bin, satış, hizmet, lira, taraf, epdk
Konu 207: yük, işada, li, avukat, bölge, doktor, serbest, ortaokul, emekli, istanbul, yüksekokul, ilkokul, tip, öğretme, gazeteci
Konu 208: türkme, türkmen, bölge, suri, türk, irak, mhp, güç, meclis, sını, karşı, bin, taraf, işidi, saldırı
Konu 209: okul, öğrenci, eğit, öğretme, milli_eğit, çocuk, sınıf, veli, öğretmen, ders, lises, lise, öğret, ortaokul, taraf
Konu 210: uduer, olay, başbaka, kiş, söyledi, şırnak, ülke, yaptık, merkez, ifa, ancak, taraf, bin, bdp, kaymak
Konu 211: sağlık, hastane, hasta, hek, doktor, çalışan, tabip, has, açıklama, sağlık_hizmet, şiddet, çalışma, işçi, hekim, hastanes
Konu 212: gömlek, mesaj, ambalaj, kiş, pantolo, istanbul, olay, santimetre, ülke, uyar, ceket, türk, söyledi, ilk, taraf
Konu 213: yolsuzluk, rüşvet, baka, soruşturma, başbaka, erdoğa, operasyo, aralık, görev, iddia, istanbul, gü, istifa, savcı, operasyon
Konu 214: 15 temmuz, darbe, şehit, millet, fetö, girişim, hain, birlik, türk, demokras, erdoğa, vatandaş, gazi, giriş, cumhurbaşka
Konu 215: karaç, samanyol, hidayet, güle, tv, yay, karar, operasyo, taraf, devlet, örgüt, erdoğa, ülke, istanbul, orta
Konu 216: cizre, sur, sokak, yasak, şırnak, ilçe, çıkma, polis, davutoğlu, silop, ev, diyarbakır, bölge, çatışma, savaş
Konu 217: loza, darbe, antlaşma, taraf, ülke, 15 temmuz, ek, karar, fetö, bölge, bin, antlaşma, meclis, erdoğa, eylül
Konu 218: ukrayna, rusya, kiev, ülke, taraf, rus, asker, karar, yanlis, kiş, ukrainal, görev, bin, ayrılıkçı, söyledi
Konu 219: saatte, yaşanan, olay, gündem, iş, gelişme, yaşana, bin, dünya, taraf, bilgi, kiş, vatandaş, sonuç, şirket
Konu 220: arınc, bülent, yardımcıs, başbaka, hükümet, erdoğa, konu, süreç, bakan_kurul, başbakan, açıklama, söyledi, taraf, yaptık, olay
Konu 221: ey, erdoğa, allah, ülke, taraf, millet, bin, yol, dünya, yaptık, devlet, an, ediyor, karşı, birlik
Konu 222: tep, mahalles, bölges, bölge, dak, kuze, kö, kala, güne, batis, doğus, rakımlı, sır, güvenlik, ülke
Konu 223: laiklik, anayas, kilis, ülke, taraf, rus, asker, karar, yanlis, kiş, ukrainal, görev, bin, ayrılıkçı, söyledi
Konu 224: baraj, doluluk, otel, su, turizm, rezervasyo, metreküp, bin, turist, otelci, istanbul, milyo, ülke, taraf, tatil
Konu 225: gençlik, deniz, genç, mücadele, etkinlik, mücadel, karşı, halk, ida, emek, ina, yusuf, bugu, hüsey, devrimci
Konu 226: fetih, şöle, istanbul, erdoğa, mayıs, tarih, taraf, yol, birlik, cumhurbaşka, türk, başbaka, örgüt, ala, vatandaş
Konu 227: cemaat, dava, güle, karar, taraf, balyoz, belge, ergeneko, iddia, cemaat, orta, soruşturma, erdoğa, devlet, başbaka
Konu 228: the, of, and, to, for, world, turkey, by, taraf, international, ülke, us, türk, edile, news
Konu 229: iddial, bin, ülke, taraf, dünya, ilk, söyledi, yaptık, birlik, kiş, istanbul, çalışma, yol, araç, ala
Konu 230: kd, ötv, bin, tl, dahil, indirim, fakültes, hariç, vergi, program, beyaz_eşya, taraf, lira, indir, istanbul
Konu 231: bedelli_askerlik, adna, abd, temmuz, bin, örgüt, askerlik, açıklama, karar, kiş, trump, taraf, imza, bakanlık, suç
Konu 232: akp, türk, başbaka, devlet, abd, millet, ülke, pkk, hükümet, erdoğa, iktidar, chp, mhp, söyledi, bahçel
Konu 233: şirket, bin, kooperatif, sayıs, sermayel, kurula, sektör, yabancı, banka, milyo, limitedi, topla, milyar, lira, yatır
Konu 234: abd, ülke, bölge, gu, örgüt, rusya, asker, dok, bin, terör, terörist, taraf, mart, trump, sivil
Konu 235: kılıç, haş, başbaka, anayas, yargı, erdoğa, mahkemes, konuşma, karar, hukuk, açıklama, yaptık, devlet, konu, görev
Konu 236: bi, joe, mustaf, abd, davutoğlu, başka_yardımcıs, görüşme, ülke, konu, genç, terör, pkk, güvenlik, bin, örgüt
Konu 237: suçlandık, taraf, ülke, kiş, karar, yaptık, söyledi, bin, istanbul, iddia, konu, yapıla, ifa, birlik, orta
Konu 238: wall, abd, ülke, taraf, bin, yaptık, söyledi, türk, ancak, konu, istanbul, açıklama, dünya, birlik, kiş
Konu 239: ağır, mehm, denetimli, serbestlik, bin, istanbul, cezaev, taraf, çocuk, başbaka, merkez, türk, yaptık, nisa, ülke
Konu 240: evre, kena, eylül, darbe, devlet, taraf, mayıs, töre, bin, genelkurmay, cumhurbaşka, kiş, ülke, tahs, davutoğlu
Konu 241: polis, olay, gaz, protesto, müdahale, gösterici, biber, başbaka, eylemci, poli, kiş, istanbul, meyda, gösteri, müdahale
Konu 242: bab, deaş, terör, örgüt, kalka, bin, firat, suri, ülke, fetö, hareket, taraf, asker, bölge, kiş
Konu 243: havalima, atatürk, havaliman, istanbul, yolcu, sabih, terminal, gökçe, uçuş, thy, uçak, dış_hat, sefer, ndaki, hav_yol
Konu 244: süt, inek, eşek, gi, hayvancılık, zehirlenme, dağıtıla, ürün, taraf, ülke, bin, çocuk, litre, bakanlık, dağıtım
Konu 245: bdp, öcala, kısanak, imral, kürt, süreç, pkk, gült, görüşme, diyarbakır, başbaka, abdullah, demirtaş, taraf, barış
Konu 246: sınav, aday, ösym, puan, tercih, kpss, yerleştirme, sonuç, öğrenci, başv, lisans, bin, tarih, taraf, kayıt
Konu 247: hsyk, savcı, yargı, adalet, görev, soruşturma, kurul, baka, bozdağ, karar, hukuk, öz, hakim, başbaka, hak
Konu 248: işçi, işçi, fabrika, ücret, sendika, çalışa, patro, çalışma, iş, direniş, koşul, talep, taraf, hak, maaş
Konu 249: irak, barzani, referandı, kürt, ikby, kürdista, bölge, kuzey, yönet, bölgesel, erbil, bağdat, bağımsızlık, eylül, açıklama
Konu 250: sn, cumhuriyet, gazete, tarih, suç, belge, örgüt, görev, taraf, bilgi, konu, iddia, rapor, ifade, ek
Konu 251: orma, hektar, orman, yangın, arazi, hektarlık, ala, bin, tar, eroğlu, alan, ağaç, ormanlık, bölge, taraf
Konu 252: böl, dizis, hayat, dizi, ev, aşk, ekra, bölüm, diz, taraf, çocuk, yaş, gele, olay, polis
Konu 253: gedik, ferit, hasa, taraf, ülke, bin, paket, söyledi, konu, ancak, kiş, çalışma, ek, olay, polis
Konu 254: gökçek, melih, ankar, büyükşehir, istifa, beledi_başka, beledi_başkan, parti, erdoğa, iddia, açıklama, görev, taraf, yaptık, chp
Konu 255: olimpiyat, sporcu, spor, madalya, oyun, istanbul, dünya, ülke, bin, londra, ala, tokyo, türk, ev, konu
Konu 256: street, abd, ülke, taraf, bin, türk, söyledi, yaptık, ancak, konu, dünya, istanbul, açıklama, kiş, birlik
Konu 257: kırmız, rekla, yaratıç, ajans, ödül, yarışma, taraf, bin, ülke, kiş, yaptık, birlik, çalışma, yapıla, yol
Konu 258: ithalat, ithal, sama, yem, hayva, bin, fiyat, lira, hayvancılık, ülke, ton, hayvan, kiş, söyledi, taraf
Konu 259: bilgisayar, pehliva, tübitak, dosya, rapor, virüs, zararlı, barış, yazıl, tespit, tarih, yıldız, delil, ülke, taraf
Konu 260: fiyat, enflasyo, artış, zam, lira, oran, aylık, yıllık, tuf, gi, bin, bir_öncek, tl, yük, düşüş
Konu 261: tok, taraf, çalışma, yapıla, bin, kiş, araç, su, çocuk, yol, ev, ülke, ilk, birlik, buluna
Konu 262: katliam, sivas, maraş, anma, kiş, hesap, taraf, ankar, devlet, sorumlu, katil, başbaka, ülke, olay, yapıla
Konu 263: rabia, esma, işaret, erdoğa, yol, dünya, bin, taraf, ülke, bölge, millet, kiş, darbe, karşı, an
Konu 264: mayıs, işçi, disk, sendika, emekçi, karşı, talep, sınıf, işçi, emek, mitingi, türk_ış, birlik, iş, alan

Konu 265: yeme, husi, suudi_arabis, ülke, cumhurbaşka, bin, ira, bölge, açıklama, taraf, abd, erdoğa, asker, kiş, güç
Konu 266: ödül, sancar, nobel, rusya, ülke, aziz, türk, terör, örgüt, asker, ek, konu, taraf, abd, araç
Konu 267: patlama, asker, cephanelik, afyonkarahisar, Eylül, şehit, patla, bomba, olay, mühimmat, afyo, gele, bin, söyledi, meyda
Konu 268: not, kredi, moody, derecelendirme, fitch, kuruluş, yatır, görünüm, abd, yapılabilir, taraf, ülke, negatif, seviye, karar
Konu 269: ze, zeytinyak, ağaç, bin, ton, yağ, ayvalık, dünya, üret, fiyat, üretici, ülke, üretiç, hasat, taraf
Konu 270: bil_adam, gezege, nas, uzay, dünya, ülke, bin, yörunge, taraf, yüzey, söyledi, yaptık, ilk, araştırmacı, kiş
Konu 271: özkök, balyoz, suri, ertuğrul, hilmi, emekli, asker, genelkurmay, taraf, karar, seminer, konu, söyledi, türk, eski
Konu 272: 28_şubat, erbaka, darbe, necmet, süreç, döne, ülke, karar, hoca, şubat, taraf, erdoğa, yaptık, bugu, millet
Konu 273: vergi, gelir, lira, mükellef, bin, vergis, tutar, alacak, borç, mali, gelir_vergis, kan, taksit, şimşek, milyo
Konu 274: hdp, demirtaş, yüksekdak, eş, gözalt, diyarbakır, selahat, terör, örgüt, fiğe, polis, cumhuriyet, operasyo, suç, yönelik
Konu 275: dündar, can, erde, gül, cumhuriyet, gazetes, tir, yay, gazeteç, yönetme, erdoğa, gazeteci, karar, gazete, suç
Konu 276: kazakis, kazak, asta, ülke, taraf, bin, söyledi, abd, türk, kiş, birlik, istanbul, yapıla, baka, yaptık
Konu 277: medeniyet, ülke, erdoğa, dünya, şehir, millet, taraf, bin, tarih, istanbul, birlik, baka, yaptık, kiş, türk
Konu 278: myanmar, bangladeş, ülke, bölge, bin, abd, örgüt, bm, terör, müslüman, erdoğa, müslüma, Eylül, açıklama, cumhurbaşka
Konu 279: çek, karşılıksız, tutar, ibraz, bin, adedi, sayıs, taraf, adet, milyo, geçe, türk, merkez, milyar, iddia
Konu 280: utku, cumhuriyet, kiş, taraf, kal, bin, demir, yaptık, olay, bilgi, karar, iddia, yapıla, hüsey, konu
Konu 281: destiç, bbp, yazıcıoğlu, muhs, helikopter, büyük_birlik_partis, ülke, bin, taraf, yaptık, genel_başka, söyledi, erdoğa, kiş, mustaf
Konu 282: saat, namaz, tekbir, saat, ankar, bomba, kiş, örgüt, hayat, polis, istanbul, patlama, daki, bombal, açıklama, pkk
Konu 283: dersha, başbaka, erdoğa, baka, bin, taraf, konu, söyledi, genç, aday, ülke, merkez, çocuk, çalışma, ak_parti
Konu 284: baykal, chp, meclis, parti, kılıçdaroğlu, başkanlık, genel_başka, antalya, tbmm, görüşme, erdoğa, vekil, mhp, döne, eski
Konu 285: karne, öğrenci, çocuk, tatil, okul, istanbul, bin, birlik, taraf, baka, not, döne, eğit, terör, hazira
Konu 286: saati, saldı, kurt, kurt, so, başbaka, polis, erdoğa, çocuk, olay, mayıs, aile, uğur, kiş, merkez, yol, istanbul
Konu 287: ikis, taraf, ülke, bin, kiş, yaptık, yol, söyledi, olay, birlik, karar, ev, orta, polis, istanbul
Konu 288: fra, paris, fransız, hollande, françois, saldırı, kiş, niç, başke, dünya, ülke, terör, saldır, taraf, açıklama
Konu 289: ap, parlamentos, avrup, karar, ülke, taraf, birlik, bin, kiş, istanbul, söyledi, yaptık, açıklama, ev, yapıla
Konu 290: okyanus, hint, pasifik, ülke, bin, taraf, dünya, kiş, bölge, yaptık, abd, söyledi, yapıla, ilk, birlik
Konu 291: karanak, suudi_arabis, ira, pkk, hasa, açıklama, terör, kiş, çocuk, güvenlik, vatandaş, ocak, taraf, ilçe, ülke
Konu 292: bal, gı, ltd, san, yağ, bitkisel, ad, ürün, ür, tespit, istanbul, bin, firma, ülke, taraf
Konu 293: istanbul, ekip, olay, iha, tl, fetö, lira, araç, akp, polis, taraf, saat, chp, sonuç, sözcü
Konu 294: mit, fida, haka, müsteşar, istihbarat, istihbarat, görev, başbaka, müsteşarlık, taraf, bilgi, ülke, devlet, erdoğa, şubat
Konu 295: okmeyda, kurt, so, başbaka, polis, erdoğa, çocuk, okul, mayıs, aile, uğur, kiş, merkez, yol, istanbul
Konu 296: tbmm, meclis, genel_kurul, komisyo, başkanvekil, teklif, chp, görüşme, önerge, anayas, çiçek, madde, kürsü, konu, oylama
Konu 297: fetö, medya, türk, iş, ifade, abd, yaz, yazar, erdoğa, sosyal, yazı, ancak, karar, dünya, orta
Konu 298: izmir, kocaoğlu, proje, bin, yaş, ev, taraf, çocuk, polis, söyledi, chp, ilk, gele, olay, ala
Konu 299: doğalgaz, gaz, enerji, metreküp, elektrik, botaş, bor_hat, doğal, fiyat, petrol, şirket, milyar, ülke, bin, taraf
Konu 300: esen, tevfiç, bağcı, istanbul, güngöre, bin, taraf, ülke, çalışma, kentsel, kiş, ala, otogar, bölge, yaptık
Konu 301: sansür, medya, gazete, internet, gazeteci, internet, başbaka, ba_özgürlük, yay, gazeteç, özgürlük, gazetecilik, fatih, taraf, yasa
Konu 302: polis, ekip, ilçes, yaş, ev, olay, kiş, taraf, gözalt, çocuk, otomobil, yapıla, araç, gele, terör
Konu 303: akyürek, istanbul, silah, süreç, yaşar, kemal, taraf, çözü, açıklama, merkez, güvenlik, cumhurbaşka, polis, ülke
Konu 304: harçlık, bayra, çocuk, bin, istanbul, vatandaş, kiş, ev, birlik, yol, yaş, aile, taraf, ziyaret, gele
Konu 305: venezue, devlet_başka, nicolas, kolombi, lat, ülke, amerik, abd, taraf, petrol, asker, yapıla, açıklama, kiş, bin
Konu 306: libya, abd, ülke, kaddafi, suri, oba, bin, kiş, asker, arap, söyledi, afganis, daki, başbaka, yaptık
Konu 307: pkk, silva, seç, terörist, örgüt, terör, hükümet, ilçe, bölge, polis, güvenlik, asker, operasyo, yol, taraf
Konu 308: işidi, suri, akp, abd, erdoğa, taraf, iddia, kiş, karış, saldırı, asker, polis, açıklama, saldır, komünist
Konu 309: yavaş, ankar, chp, beledi_başka, yerel, büyükşehir, taraf, bin, istanbul, karar, ülke, yaptık, baka, söyledi, kiş
Konu 310: ekşi, sözlük, kelime, anadol, ali, istanbul, türk, taraf, ad, erdoğa, muhammedi, çocuk, orta, yol, birlik
Konu 311: faiz, bankas, merkez, do, karar, fed, enflasyo, piyasa, banka, tcmb, tl, seviye, ülke, taraf, bin
Konu 312: cezaev, tutuklu, hükümlü, koğuş, tip, infaz, mahk, kapal, infaz, kiş, mahkum, ceza, çocuk, taraf, çalışma
Konu 313: khk, ihraç, sayıl, kan_hük_m_kararname, kapsam, fetö, darbe, görev, kiş, 15_temmuz, kamu, edil, edile, düzenleme, karar
Konu 314: komik, göz, ülke, taraf, söyledi, karar, mesaj, yol, tarih, görüşme, ettik, çalışma, orta, abd, yaptık
Konu 315: gerekçel, karar, sanık, balyoz, yargıtay, delil, dijital, dava, belge, doğa, ceza, çet, taraf, mahkeme, davas
Konu 316: tar, çiftçi, üret, üretici, toh, tarımsal, üretiç, gı, ür, bitki, buğday, ürün, hayvancılık, gübre, ziraat
Konu 317: paş, osmanlı, er, vahdet, tür, padişah, tarih, ka, ad, istanbul, sul, bilgi, taraf, konu, valis
Konu 318: naim, nato, şah, idris, baka, ülke, tatbikat, erdoğa, chp, başbaka, dünya, bakanlık, görev, çalışma, taraf
Konu 319: suri, aralık, bin, abd, ankar, ülke, beledi_başka, karar, akpınar, istanbul, ilçe, açıklama, ifade, taraf, asker
Konu 320: trump, promosyo, terör, bin, ülke, abd, örgüt, referandı, ocak, karar, şubat, taraf, kiş, anayas, değişiklik
Konu 321: tarik, aka, abd, bölge, taraf, asker, kiş, Eylül, suri, bin, birlik, rusya, yaş, türk, araç
Konu 322: kitap, yazar, yayınev, edebiyat, kütüphane, roma, yayın, okur, tarih, taraf, türk, şiir, eser, ülke, yaz
Konu 323: almanya, merkel, alma, spd, ülke, türk, yaş, şirket, ancak, bin, berl, federal, eyalet, cdu, abd
Konu 324: ipek, koz, şirket, holdingi, terör, polis, örgüt, ak, operasyo, medya, ülke, taraf, kiş, karar, bugu
Konu 325: maratö, bin, kas, ev, kiş, baka, bölge, otomobil, dünya, istanbul, gele, ülke, abd, çalışma, meyda
Konu 326: kılıçdaroğlu, chp, parti, kemal, genel_başka, pm, myk, liste, aday, meclis, oy, isim, ali, üye, eski
Konu 327: hac, diyanet, haç, umre, kur, bin, aday, istanbul, başkanlık, iş, kura, taraf, sonuç, ülke, kayıt
Konu 328: bülbül, ağustos, ere, kiş, polis, bin, terör, ülke, ev, yaptık, taraf, yol, terörist, açıklama, tatil
Konu 329: kumar, bahis, bin, sanal, kiş, milyo, ülke, polis, taraf, araç, yaptık, olay, söyledi, birlik, ev
Konu 330: kır, tatar, rusya, sürgü, ülke, rus, karar, taraf, birlik, yarımada, kiş, türk, devlet, bin, yaptık
Konu 331: foto, polis, ankar, ekip, sözcü, olay, akp, istanbul, saat, ciha, ilçes, bugu, araç, chp, ev
Konu 332: atatürk, anıtkabir, kemal, mustaf, kas, cumhuriyet, gazi, millet, türk, tarih, saygı, ülke, önder, devlet, bin

Konu 333: akp, erdoğa, chp, iş, parti, yaz, tayyip, cumhurbaşkanı, türk, gazete, cumhuriyet, ancak, karşı, cemaat, iddia
Konu 334: kesik, eğit, üye, şube, öze, ankar, açıklama, gözaltı, kamu, karşı, platformu, yapıla, eylem, emekçi, baskı
Konu 335: ethe, sancak, polis, olay, süreç, başbaca, gez, erdoğa, karar, taraf, hazira, serbest, talep, eylem, toplantı
Konu 336: ağaoğlu, maslak, dubai, proje, ali, istanbul, bin, emlak, şirket, satış, söyledi, taraf, kiş, baka, müsl
Konu 337: izmir, tak, ilk, bin, dünya, ev, böl, taraf, çocuk, yaş, maç, takım, yarışma, tarih, ala
Konu 338: ab, avrup, viz, ülke, konu, birlik, başbaca, fasıl, türk, karar, mülteç, taraf, üyelik, anlaşma, müzakere
Konu 339: çatlak, taraf, ülke, bin, söyledi, kiş, yaptık, yol, karar, bölge, birlik, gele, yapıla, istanbul, konu
Konu 340: kas, öğretme, ülke, öğretmen, çocuk, öğrenci, taraf, avrup, bin, eğit, 24 kas, birlik, çalışma, türk, örgüt
Konu 341: ramaza, iftar, hazira, yemek, su, sofra, cami, ilk, yapıla, iş, çalışma, kan, diğer, çay, taraf
Konu 342: bosna, srbis, sırp, boşnak, ülke, bin, savaş, abd, bölge, taraf, yaptık, suri, birlik, asker, dünya
Konu 343: ceylanpınar, suri, sınır, pyd, kürt, çatışma, taraf, bin, temmuz, polis, kiş, bölge, olay, yaş, ev
Konu 344: yahudi, israil, şeria, siyonist, ülke, abd, taraf, yaptık, devlet, bin, açıklama, dünya, karşı, kiş, bat
Konu 345: ak parti, hdp, seç, parti, davutoğlu, proje, oy, paralel, chp, seçim, bin, hazira, mhp, erdoğa, cumhurbaşkanı
Konu 346: sefer, yolcu, istanbul, ido, uçak, feribot, bur, trafik, yol, araç, iptal, saat, bin, kiş, yalov
Konu 347: şener, nedî, şık, ahmet, sivas, dava, karar, komisyo, gazeteç, mart, olay, tav, chp, söyledi, gazeteci
Konu 348: müzik, konser, şarkı, alp, sanatçı, müzisyen, albüm, sahne, bin, sanat, kiş, çocuk, yaş, ev, taraf
Konu 349: hop, seç, hükümet, alka, teklif, görev, davutoğlu, bakanlık, taraf, sel, bölge, artv, karar, yol, yarbay
Konu 350: ferit, demiryol, tre, hızlı, tcd, ray, taşımacılık, hat, vago, ulaştırma, kaza, lokomotif, hattı, yük, ülke
Konu 351: kıbrıs, rum, kkct, türk, kıbrıslı, akıncı, müzakere, taraf, çöz, ülke, nikos, lefkoş, konu, güney, lider
Konu 352: kaldırıyor, ülke, taraf, bin, kiş, yaptık, söyledi, erdoğa, birlik, karar, orta, çalışma, yol, konu, istanbul
Konu 353: ayn, ülke, cia, bin, taraf, rapor, baka, asker, davutoğlu, konu, açıklama, söyledi, süreç, hükümet, yaptık
Konu 354: yatır, lira, proje, bin, satış, şirket, milyo, do, yatırımcı, istanbul, milyar, banka, tl, söyledi, taraf
Konu 355: harita, haritas, reis, pir, taraf, ülke, bölge, bin, dünya, yaptık, istanbul, konu, abd, söyledi, birlik
Konu 356: akşener, meral, parti, genel başka, mhp, erdoğa, cumhurbaşkanı, açıklama, karar, ülke, devlet, millet, ifade, medya, taraf
Konu 357: fiyat, altı, gram, lira, do, ons, seviye, çeyrek al, yükseliş, kapalıçarşı, tl, arar, piyasa, düşüş, bin
Konu 358: alev, alevî, cemev, bektaş, inanç, sünnî, dernek, kürt, din, sivas, kül, devlet, sul, taraf, pir
Konu 359: erdoğa, atay, başbaca, temmuz, polis, istanbul, kiş, cumhurbaşkanı, paralel, ateşkes, ağustos, taraf, operasyo, cumhurbaşkanlık, israil
Konu 360: akku, nükleer, nükleer santral, santral, rusya, nükleer enerji, put, ülke, bin, enerji, santrali, nisa, asker, mart, taraf
Konu 361: yargıtay, cumhuriyet, hak, savcısı, tetkik, istanbul, başsavcı, başsavcı, hakimlik, savcılık, ankar, ağır ceza, savcı, idar, mehmet
Konu 362: caddes, kapatılacak, istikamet, cadde, trafik, yol, sokak, kavşak, bulvar, istanbul, sahil, giriş, neden, saat, güzergah
Konu 363: sektör, ülke, yatır, kobi, proje, dünya, milyar, kredi, bin, milyo, hedef, destek, şirket, türk, yatırım
Konu 364: ala, imar, plan, kor, alan, arazi, karar, pla, sit, istanbul, imar, belediyes, proje, taraf, kül
Konu 365: özel, turgut, merh, rahmetli, ülke, tıp, başbaca, taraf, rapor, ölüm, mezar, konu, erdoğa, söyledi, yaptık
Konu 366: abd, do, ülke, trump, ekonomik, türk, açıklama, döviz, kur, karşı, ağustos, baka, kriz, yaptı, tl
Konu 367: şeker, fabrika, fabrikas, özelleştirme, ittifak, bazlı, kota, fabrik, çocuk, üret, bin, taraf, ülke, mart, satış
Konu 368: tüsiadı, dinçer, yönet kurul, bilecik, ülke, yılmaç, sabancı, işadam, haluk, başara, karar, merkez, sanayici, söyledi, dünya
Konu 369: aytaç, bara, hükümet, parti, chp, er, kiş, sonuç, açıklama, karar, olay, orta, süreç, seçenek, taraf
Konu 370: faiz, necip, şiir, ödül, şair, erdoğa, eser, ülke, baka, fikir, istanbul, türk, buğu, taraf, dünya
Konu 371: sgk, prim, ssk, emekli, sosyal güvenlik, bağ, sigortal, emeklilik, kur, hizmet, aylık, bin, kiş, dök, devlet
Konu 372: dese, ülke, taraf, yaptık, dede, yol, bin, ev, istanbul, kiş, söyledi, konu, çocuk, devlet, birlik
Konu 373: film, ödül, söyledi, bin, türk, dünya, yaş, milyo, ev, ancak, ülke, istanbul, şirket, taraf, yaptık
Konu 374: vel, ağbap, malatya, genel başka yardımcısı, chp, taraf, istanbul, kiş, çocuk, olay, söyledi, saat, akp, şö, orta
Konu 375: ipho, bin, apple, araç, taraf, ev, ekip, çalışma, öğrenci, böl, ilk, çocuk, polis, olay, yapıla
Konu 376: göl, su, balık, sapa, gölet, su, keşiç, kirlilik, kuş, taraf, bin, bölge, bur, ala, kiş
Konu 377: taşınmaz, kamulaştırma, acel, karar, bakan kurul, danıştay, arazi, mülkiyet, taraf, proje, bin, mülk, parsel, şirket, bölge
Konu 378: olay, polis, ekip, kiş, yaş, otomobil, ev, araç, gele, taraf, meyda, buluna, kaza, hastane, yapıla
Konu 379: asgari ücret, lira, ücret, aralık, işvere, tl, asgari ücretli, komisyo, brüt, türk iş, işçi, net, asgari, bin, kuruş
Konu 380: otomobil, araç, model, motor, satış, bin, pazar, marka, sahip, dünya, ilk, toyo, ülke, otomotiv, fuar
Konu 381: paul, ülke, taraf, bin, abd, yaptık, kiş, söyledi, karar, dünya, türk, birlik, konu, ancak, milyo
Konu 382: hakkari, şemdinli, pkk, asker, bölge, yüksekov, çatışma, terörist, karakol, terör, örgüt, taraf, araç, çukur, saldır
Konu 383: tayyar, şamil, gaziantep, şükür, chp, tepki, haka, taraf, başbaca, soru, istifa, açıklama, orta, iddia, yaptık
Konu 384: benzeye, taraf, bin, ülke, kiş, yaptık, karar, ev, dünya, birlik, ancak, söyledi, yol, yapıla, ilk
Konu 385: fil, atalay, polis, hazira, ev, olay, kiş, taraf, güvenlik, cinayet, araç, istanbul, çık, izmir, söyledi
Konu 386: ülker, tarha, chp, parti, em, yıldız, süreç, söyledi, bin, taraf, çöz, istifa, çalışma, konu, devlet
Konu 387: enstitü, köy, enstitüs, ülke, taraf, er, dünya, abd, birlik, kuruluş, bin, yaptık, çalışma, ilk, yapıla
Konu 388: öksüz, fetö, adil, darbe, 15 temmuz, örgüt, akıncı, girişim, üssü, terör, abd, güle, ima, temmuz, kiş
Konu 389: sigar, tüt, sigara, içe, bin, taraf, bırakma, içme, kiş, ürün, ülke, sağlık, yapıla, paket, çalışma
Konu 390: petrol, ülke, abd, fiyat, enerji, konu, bin, varil, irak, baka, do, milyo, dünya, taraf, çalışma
Konu 391: karar, suç, ceza, dava, avukat, sanık, mahkeme, mahkemes, mahke, soruşturma, duruşma, talep, taraf, dav, hapis
Konu 392: abd, ypg, pyd, pkk, deaş, suri, örgüt, rakka, sdg, trump, terör, güç, bölge, taraf, ülke
Konu 393: müftülük, müf, müftüs, il, ilçe, diyanet, taraf, yaptık, başkanlık, görev, ülke, çalışma, döviz, karar, türk
Konu 394: taşero, işçi, kadro, çalışa, çalışma, kamu, kadrol, statü, hak, sosyal güvenlik, taraf, bin, idare, ücret, işçi
Konu 395: sünnet, ç namaz, niyet, namaz, ök namaz, rızas, taraf, ev, polis, istanbul, çocuk, bin, ilk, saat, at
Konu 396: başörtüs, başörtül, ülke, başörtü, ifa, süreç, söyledi, konu, an, baka, chp, konu, yaptık, türk, erdoğa
Konu 397: özdam, ümit, mhp, selçuk, genel başka, sina, devlet, taraf, türk, pkk, ankar, karar, parti, cumhurbaşkanı, ülke
Konu 398: diva, yüç, eski, baka, komisyo, karar, oylama, meclis, polis, genel kurul, oy, tbmm, ocak, soruşturma, oyla
Konu 399: örgüt, terör, fetö, operasyo, erdoğa, gözaltı, yönelik, ülke, pkk, cumhurbaşkanı, kapsam, kiş, abd, bin, şüphel

Konu 400: çin, çinli, ülke, bin, abd, taraf, çin, dünya, kişi, yaptık, söyledi, şirket, birlik, ilk, milyo
Konu 401: köprü, köprüs, otoyol, yavuz_sul_sel, geçiş, istanbul, araç, erdoğan, ülke, boğaz, terör, birlik, bölge, kişi, açılış
Konu 402: harç, pasaport, tapu, değerle, lira, motorlu taşıt, vergis, bin, taraf, vergi, ceza, karar, ülke, ücret, çalışma
Konu 403: işçi, hak, evrensel, karşı, karar, akp, talep, ifa, çocuk, gözaltı, hdp, söyledi, taraf, haber_ merkezi, kişi
Konu 404: macro, fra, trump, emmanuel, cumhurbaşkanı, abd, ülke, donald, açıklama, fransız, fetö, bin, erdoğan, görüşme, birlik
Konu 405: eğitim, ders, müfredat, din, dersi, sınıf, öğrenci, çocuk, evr, zorunlu, milli eğitim, okul, öğretim, lise, Eylül
Konu 406: saidi, şeyh, nur, ispar, ülke, isla, taraf, karşı, ediyor, karar, yaptık, erdoğan, istanbul, olay, etik
Konu 407: cömert, taraf, karar, polis, erdoğan, kişi, abdullah, bin, şoför, olay, söyledi, su, ev, başbaka, asya
Konu 408: Lübna, hizbullah, beyrut, pilot, kişi, türk, ülke, suri, bin, taraf, yol, söyledi, ev, serbest, bölge
Konu 409: komuta, orgeneral, komutanlık, albay, genelkurmay, görev, asker, yaş, emekli, de_kuvvet, jandarma, kuvvet, terfi, kar_kuvvet, general
Konu 410: ysk, seç, kurul, oy, sonuç, referandı, karar, siyas_parti, yük, seçme, nisa, itiraz, erdoğan, güvene, an
Konu 411: yangı, ekip, kişi, bölge, olay, itfai, gele, saat, ev, su, araç, yol, müdahale, buluna, ala
Konu 412: kayy, belediye, atana, atanma, belediyes, örgüt, terör, beledi, görev, polis, atanmas, gözaltı, dbp, kişi, holdingi
Konu 413: patates, hazira, çocuk, temmuz, fiyat, leyla, çalışma, bin, seç, ekip, bölge, ala, birlik, açıklama, buluna
Konu 414: suri, terör, pyd, örgüt, pkk, rusya, bölge, terörist, ülke, güç, ypg, güvenlik, şubat, destek, abd
Konu 415: içki, alkol, alkollü, şarap, rak, bira, yasak, satış, içecek, sahte, şiş, istanbul, ülke, taraf, litre
Konu 416: anna_tören, bin, atatürk, milyo, taraf, dünya, töre, proje, kas, araç, ülke, ev, pazar, istanbul, yapıla
Konu 417: kadı, kadın, erkek, şiddet, mart, çocuk, ev, eşitlik, cinsiyet, şiddet, tecavüz, taciz, dünya, yaş, ai
Konu 418: erdoğan, millet, ülke, başbaka, ak_parti, konu, an, isla, karşı, olay, ifa, büt, dünya, süreç, devlet
Konu 419: kosov, arnavutluk, balkan, balka, ülke, srbis, taraf, bin, bölge, baka, yaptık, açıklama, birlik, abd, kişi
Konu 420: ecevit, dsp, abd, büyükelçilik, şanlı, dhkp, ankar, ülke, tuncay, taraf, chp, başbaka, baka, bülent, örgüt
Konu 421: lpg, taşıt, akaryakıt, araç, bin, taraf, istanbul, benz, epdk, karar, polis, çalışma, yapıla, kişi, temmuz
Konu 422: akla, kar_par, terörizm, taraf, ülke, karar, bin, kişi, abd, yaptık, iddia, baka, örgüt, yapıla, şirket
Konu 423: ihracat, bin, milyo, sektör, ülke, do, pazar, fiyat, artış, ürün, üret, ür, geçe, dünya, şirket
Konu 424: bilirkiş, bilirkiş, bilirkiş_rapor, süreç, bin, söyledi, kişi, taraf, olay, rapor, milyo, yapıla, polis, elektronik, lira
Konu 425: kirgizis, ülke, abd, erdoğan, ağustos, taraf, açıklama, Eylül, bin, yapıla, türk, do, milyo, baka, karar
Konu 426: ahmedi, muhammedi, ebu, ali, mahmudu, hasa, ibrah, yaş, tespit, ülke, abdullah, bin, kişi, bölge, taraf
Konu 427: kurs, kursu, kura, kur, an, ima, istanbul, terör, erdoğan, örgüt, bin, bölge, taraf, görev, ülke
Konu 428: barış, savaş, ankar, barış, ülke, dünya, mitingi, demokras, patla, kardeşlik, taraf, halk, emek, bugu, süreç
Konu 429: sincar, bölge, karar, terör, pkk, avrup, örgüt, operasyo, taraf, bin, terörist, ülke, nisa, yapıla, abd
Konu 430: expo, bin, çocuk, ülke, karar, dünya, kişi, taraf, davutoğlu, proje, terör, antalya, operasyo, merkez, birlik
Konu 431: uygur, mhp, chp, hükümet, görüşme, tur, meclis, davutoğlu, temmuz, başkanlık, parti, hdp, ak_parti, suri, ülke
Konu 432: terör, suri, izdiha, ülke, pkk, davutoğlu, araç, seç, örgüt, kas, güvenlik, bölge, Eylül, rusya, abd
Konu 433: konut, toki, kentsel, tura, proje, dönüş, satış, bin, toplu_konut, emlak, istanbul, sams, ev, vatandaş, taraf
Konu 434: şehit, pkk, cenazes, terörist, töre, asker, terör, şehidi, polis, gözyaş, toprak, tabut, araç, cenaze, cenaz_namaz
Konu 435: numar, çekiliş, numara, bin, lira, kişi, kuruluş, olay, oyun, araç, sonuç, polis, taraf, ikramiye, yapıla
Konu 436: yaş, ev, polis, olay, çocuk, taraf, bin, eş, ancak, araç, genç, söyledi, kişi, gele, su
Konu 437: özgelik, karar, ceza, hak, tahli, istanbul, asli, mahkemes, sulh, bin, paralel, akıncı, soruşturma, ülke, seç
Konu 438: nuh, kadı, cinayet, olay, mer, şubat, güvenlik, taraf, söyledi, şiddet, istanbul, yol, katil, araç, chp
Konu 439: rezerv, rezervi, ülke, mermer, bin, milyar, milyo, do, dünya, baka, bölge, merkez, söyledi, taraf, konu
Konu 440: hatip, ima, ima, lise, lises, ortaokul, okul, eğitim, anadol, öğrenci, taraf, milli eğitim, din, erdoğan, çocuk
Konu 441: elektrik, kesinti, jeneratör, trafo, dağıt, bin, enerji, kesintis, istanbul, antalya, taraf, araç, bakanlık, baka, çocuk
Konu 442: kıyamet, aralık, başbaka, ülke, bin, söyledi, yol, konu, dünya, ciha, çocuk, nato, füze, abd, taraf
Konu 443: azerbayca, aliyev, ermenista, bakü, karabak, ilha, ülke, azer, cumhurbaşkanı, erdoğan, birlik, taraf, türk, gürcista, proje
Konu 444: hamburgu, yürüyüş, adalet, temmuz, ülke, taraf, almanya, bin, kılıçdaroğlu, yol, abd, açıklama, türk, yapıla, terör
Konu 445: sağanak, yağış, gürlül, kuvvetli, su, gök, ekip, yağmur, istanbul, sel, olay, meteoroloji, araç, saat, ilçe
Konu 446: mayıs, taks, polis, kutlama, meyda, emek, nisa, dayanışma, ala, istanbul, halay, kişi, kutla, işçi, bayra
Konu 447: reşit, polis, taraf, istanbul, olay, tarih, karar, ekip, ancak, kur, ev, ceza, çocuk, yol, yaş
Konu 448: yapay, robot, zeka, bin, ülke, dünya, taraf, teknoloji, abd, ilk, kişi, birlik, yaptık, çalışma, istanbul
Konu 449: selamlıyor, kardeş, muhabbet, aziz, denizli, erdoğan, genç, millet, şükran, birlik, ülke, görüşüyor, polis, karşı, bugu
Konu 450: ekmek, israf, balcı, fir, ülke, buğday, bin, milyo, konu, gi, taraf, söyledi, kişi, ali, yaptık
Konu 451: mimar, mimarlık, böl, mühendislik, tasar, proje, sina, fakültes, tarih, istanbul, taraf, bilgi, bin, çalışma, mimari
Konu 452: yök, yükseköğretim, saraç, üniversite, rektör, taraf, karar, erdoğan, üniversi, fakülte, akademik, mert, istanbul, vakıf, bin
Konu 453: mevsimlik, tar, işçi, çocuk, yol, sonuç, kişi, çalışma, kaza, söyledi, taraf, birlik, iddia, olay, bin
Konu 454: davutoğlu, do, merkez, cumhurbaşkanı, erdoğan, şubat, bankas, mart, görev, seç, aday_ada, taraf, açıklama, ülke, süreç
Konu 455: kürt, özerklik, demokratik, devlet, kürdista, bölge, pkk, özerk, çöz, süreç, yönet, öcala, dtk, orta, suri
Konu 456: halep, sivil, muhalif, suri, rej, terör, rusya, bölge, taraf, saldırı, örgüt, ateşkes, bin, aralık, tahli
Konu 457: vazife, ülke, taraf, bin, kişi, yaptık, erdoğan, birlik, bölge, örgüt, devlet, açıklama, yapıla, baka, yol
Konu 458: çed, karar, çevre, rapor, proje, iptal, ağaç, made, taraf, danıştay, artv, idar, ala, dav, yürütme
Konu 459: koç, holdingi, rahmi, mustaf, yönet_kurul, taraf, bin, ülke, istanbul, kişi, yaptık, dünya, birlik, yapıla, karar
Konu 460: borç, haciz, borçlu, icra, alacaklı, borcu, iflas, alacak, icra, tahsil, bin, lira, şirket, taraf, milyo
Konu 461: şube, emniyet_müdür, müdür, görev, operasyo, emniyet_müdürlük, müdürlük, emniyet, soruşturma, istanbul, polis, suç, gözaltı, mücadele, emniyet_mü_yardımcısı
Konu 462: lojma, lojman, asker, bingöl, karar, taraf, pkk, bin, uz, merkez, tuncel, ev, ancak, söyledi, kişi
Konu 463: açılmış, taraf, karar, ülke, bin, yaptık, kişi, istanbul, yapıla, söyledi, açıklama, birlik, abd, konu, iddia
Konu 464: metal, işçi, birleşik, fabrika, sözleşme, türk, sendika, sendika, iş, fabrik, işçis, karar, birlik, direniş, bur
Konu 465: karikatür, saldırı, dergi, polis, terör, kişi, isla, saldırı, davutoğlu, dünya, ocak, cumhuriyet, karşı, taraf, müslüma

Konu 466: soykır, erme, almanya, tarih, karar, alma, türk, kabul, osmanlı, ermenista, taraf, parlamentos, olay, avrup, tasarı
Konu 467: twitter, youtube, eriş, karar, yasak, başbaka, mart, seç, sosyal, internet, facebook, erdoğa, mahke karar, chp, taraf
Konu 468: ülke, ekonomik, temel, şekil, progra, kamu, çalışma, edecek, politika, eğit, sağlayacak, makro, dünya, merkez, hak
Konu 469: peynir, ülke, bin, taraf, tuz, erdoğa, tebliğ, istanbul, milyo, ev, kiş, görev, hizmet, türk, su
Konu 470: grand, gül, bin, mayıs, örgüt, cumhurbaşka, operasyo, yapıla, birlik, ilk, proje, taraf, parti, bölge, terör
Konu 471: tsunami, ülke, ek, eylül, bölge, taraf, bin, abd, yapıla, açıklama, endonezya, yaptık, kiş, istanbul, gele
Konu 472: tatil, kar, okul, yağış, ilçe, eğit, izinli, açıklama, valilik, edil, yapıla, istanbul, merkez, ocak, veril
Konu 473: kuzey kore, abd, füz, güney kore, ülke, nükleer, bin, açıklama, bölge, taraf, örgüt, trump, jong, kore, füze
Konu 474: kamp, kampı, suriyel, suri, kampa, çocuk, mülteç, hatay, taraf, bin, yaş, bölge, ağustos, terör, söyledi
Konu 475: koalisyo, hükümet, görüşme, koalisyon, er, seç, parti, kurma, chp, azınlık, ülke, seçenek, mhp, hdp, taraf
Konu 476: önder, kürkçü, bdp, sırrı, süreyya, sinop, heyet, ertuğrul, öcala, istanbul, imral, süreç, sams, chp, halk
Konu 477: türkmenista, ülke, bin, do, dünya, söyledi, proje, taraf, milyar, erdoğa, çalışma, türk, milyo, baka, yatır
Konu 478: tv, yay, kanal, rtük, televizyo, trt, radyo, yayın, ses, hayat, televizyon, karar, medya, yayıncılık, taraf
Konu 479: töre, çelenk, anıt, marşı, atatürk, yürüyüş, istiklal, chp, türk, cumhuriyet, vali, bayrak, saygı duruş, tören, kutlama
Konu 480: metrobüs, durak, otobüs, yolcu, iett, şoför, istanbul, araç, kaza, taraf, yol, trafik, topbaş, kiş, polis
Konu 481: terzi, örgüt, darbe, terör, taraf, semih, fetö, sanık, şubat, kiş, ülke, söyledi, türk, yaptık, polis
Konu 482: millî, istanbul, genelkurmay, emekli, bin, devlet, hakkı, baz, söyledi, asker, ancak, türk, ankar, konu, çalışma
Konu 483: köke, etnik, ülke, taraf, türk, istanbul, birlik, yaptık, bin, kiş, dünya, konu, devlet, yol, tarih
Konu 484: hayva, hayvan, koy, keç, hayvancılık, küçükbaş, büyükbaş, çoba, mera, çiftlik, bin, yetiştiricilik, ülke, taraf, birlik
Konu 485: rusya, tünel, büyükelçi, suikas, ankar, büyükelçis, terör, rus, suikast, avrasya, saldırı, saldırı, polis, taraf, olay
Konu 486: gez, direniş, polis, dayanışmas, taks, hazıra, karar, istanbul, gözalt, eylem, kiş, taraf, halk, süreç, başbaka
Konu 487: brüksel, belçika, terör, saldırı, dek, avrup, güvenlik, kiş, örgüt, abd, ülke, mart, istanbul, bomba, bin
Konu 488: sigor, emeklilik, fon, bes, siste, sigorta, şirket, bireysel emeklilik, tasarruf, katılımcı, sigortas, otomatik, bin, ülke, milyo
Konu 489: susa, konu, taraf, söyledi, çalışma, bin, milyo, yaptık, karar, yapıla, ülke, erdoğa, polis, konuş, birlik
Konu 490: yenikap, mitingi, erdoğa, darbe, demokras, güle, millet, türk, şehit, istanbul, örgüt, devlet, cumhurbaşka, fetö, vatandaş
Konu 491: dinle, dinleme, dinlendik, karar, numara, dinledik, tarih, suç, yasadış, başbaka, sahte, istihbarat, orga, paralel, dinlenme
Konu 492: portakal, film, sinema, fox, filmi, festival, ödül, antalya, bin, kabuk, fatih, istanbul, taraf, türk, özel
Konu 493: tahk, fiyat, ocak, ülke, bin, cenevre, terör, görüşme, taraf, bölge, suri, ev, açıklama, istanbul, kiş
Konu 494: ur, villa, izmir, taraf, bin, istanbul, ala, kiş, yol, karar, birlik, ev, polis, olay, söyledi
Konu 495: fail meçhul, toros, ek, kas, bomba, ülke, suri, ankar, beyaz, araç, esadı, olay, taraf, terör, orta
Konu 496: allah, dua, hayırlı, mübarek, ç namaz, mesaj, rabp, kandil, namaz, istanbul, hutbe, rahmet, karar, iş, buğu
Konu 497: sanık, duruşma, dava, mahke, suç, tutuklu, hapis, avukat, mütalaa, ağır ceza, savunma, cezas, heyet, talep, karar
Konu 498: kenya, almanya, karar, alma, türk, ülke, tarih, erdoğa, olay, operasyo, terör, taraf, örgüt, cumhurbaşka, kabul
Konu 499: hastalık, kanser, bebek, su, ilaç, hasta, çocuk, taraf, ülke, özellik, yemek, ev, şekil, tarih, ilk
Konu 500: fezlek, taraf, ülke, bin, kiş, yaptık, karar, söyledi, birlik, yapıla, istanbul, bölge, çalışma, yol, konu

EK-4: Twitter Konu Modeli (K=500)

- Konu 1: reisicumhur, @dr_demirca, ata, istiyor, cumhurbaşka, @naci_agbal, gökçek, sağlıkçı, say, başka, ses, bekliyor, melih, siz, istifa
- Konu 2: @buyukatama, @ulkucumedyaco, @denizgucer, asker, say, ilgil, şehit, söz, araştırma, #eyt, önerge, başka, eyt, ver, türki
- Konu 3: aday, başkan, genel, say, başka, cumhurbaşkan, istanbul, ankar, beledi, izmir, cumhur, oğl, göstermeyecek, verdik, tanıt
- Konu 4: sahte, milletvekil, meclis, tbmm, olmaya, vekil, yoklama, ülke, pusul, kullanır, cumhurbaşkan, @aykuterdogu, millet, orta, terör
- Konu 5: @nacibostanci, @turanbulent, @drtasdogu, say, kadı, cumhurbaşka, #eyt, başka, @tcbestep, cumhurbaşkan, eyt, seç, adalet, söz, verdik
- Konu 6: trump, abd, cumhurbaşka, @tcbestep, başka, görüşme, koruma, türki, ypg, saray, beyaz, bekliyor, dünya, @ba_yildir, washington
- Konu 7: @hzmzaydg, cumhurbaşka, @yusuf_tek, bayra, @tcbestep, cumhurbaşkan, @tcmeb, zafer, ağustos, @yilmaz_ismet58, dünya, başka, fetö, lider, dışı
- Konu 8: @numankurtulmus, @omercelik, @turanbulent, @mahirunal, @icesur, say, millet, türki, #eyt, başka, ilk, vekil, teşrif, eyt, cumhurbaşkan
- Konu 9: banks, cumhurbaşka, katar, @tcbestep, başka, bekliyor, türki, hisse, say, @arzuerdemdp, milyo, yıl, emir, atatürk, 500
- Konu 10: açılış, col, çoğ, @tcbestep, ispar, birkaç, cumhurbaşka, cumhurbaşkan, fabrikas, saat, temmuz, darbe, ülke, fabrika, rte
- Konu 11: dok, allah, rte, dua, tebrik, gönül, vatandaş, vesile, göndere, dolus, esirgemeye, reis, ömür, ver, millet
- Konu 12: @gonulborann, @e_semihyalç, met, başka, cumhurbaşkan, say, cumhurbaşka, genel, sanatçı, arnavutköy, soruşturma, türki, israil, söz, yıl
- Konu 13: araştırıl, ret, tren, çorlu, meclis, say, başka, milletvekil, fetö, cumhurbaşka, genel, siyasa, ayak, eğit, facia
- Konu 14: mitingi, adalet, yürüyüş, maltep, fetö, ülke, fotoğraf, kiş, türk, konuşma, milyo, söz, genel, pkk, @fatihtezca
- Konu 15: vekil, milletvekil, kadı, meclis, pavey, saldır, ayl, gökçe, saldır, kendi, fetö, kürsü, yer, tbmm, anayasa
- Konu 16: katar, asker, cumhurbaşka, @tcbestep, vekil, milletvekil, iftar, terör, şehit, türki, saat, birkaç, soru, cumhurbaşkan, ziyaret
- Konu 17: kuruyor, ayha, cumhurbaşka, @tcbestep, oğa, hamidi, yıldız, suç, mkyk, kuruç, lider, cumhurbaşkan, üyes, maç, açılış
- Konu 18: beledi, ilgeç, battal, görev, ataşchir, başka, cumhurbaşka, @tcbestep, parsel, yolsuzluk, başkan, kudüs, belge, yunanis, loza
- Konu 19: soylu, süleyma, teogu, cumhurbaşka, hesap, ada, @tcbestep, namer, 2009, 2017, sormaz, dürüst, abd, evr, @ilberingi
- Konu 20: raco, @tcbestep, cumhurbaşka, cumhurbaşkan, keser, danışma, meclis, istanbul, türki, genişletil, kesilecek, bizzat, genel, reis, başka
- Konu 21: ysk, mühürsüz, cumhurbaşka, seç, başka, @tcbestep, referandı, türki, sonuç, dün, itiraz, millet, bugu, seçim, ziyaret
- Konu 22: say, yaş, emeklilik, cumhurbaşka, emekli, @tcbestep, cumhurbaşkan, millet, başka, ekonomik, verdik, yük, savaş, yıl, söz
- Konu 23: galatasaray, cumhurbaşkan, cumhurbaşka, ilçe, genel, karşı, genç, say, yan, olağa, @tcbestep, çağrı, başkan, alma, isteye
- Konu 24: beşiktaş, sah, cumhurbaşka, abd, verdik, ediyor, @tcbestep, türki, yap, osma, viz, para, @dr_demirca, milli, aşk
- Konu 25: cumhurbaşkan, malazgirt, cumhurbaşka, 1071, say, zafer, @tcbestep, başka, türki, fethi, başkan, genel, tarih, bin
- Konu 26: millet, der, türki, yol, çekilir, cumhurbaşka, hazira, seç, fetö, say, twitter, kenar, söz, genel, dünya
- Konu 27: adalet, yürüyüş, asker, zehirlenme, fetö, yandaş, doğa, çağırıp, vermeme, yol, özellik, araştırılmas, medya, ediyor, tbmm
- Konu 28: istifa, bök, sel, sayek, başka, genel, görev, türki, bugu, @selinsayekbok, sözcülük, özgür, vekil, ülke, çal
- Konu 29: nato, atatürk, cumhurbaşka, @tcbestep, türki, hedef, cumhurbaşkan, tatbikat, say, düşma, başkan, genel, @ba_yildir, ülke, üzer
- Konu 30: tck, suç, cumhurbaşka, @arzuerdemdp, @tcbestep, abd, hırsızlık, uyuşturuc, başka, teklif, say, istedik, tehdit, ticaret, @caglarci
- Konu 31: terör, cumhurbaşka, türki, ülke, @tcbestep, @gulshahyagmuryzc, izmir, @ba_yildir, @06melihgokcek, laiklik, millet, allah, pkk, cumhurbaşkan, gerçek
- Konu 32: @jsarieroglu, kit, kadro, @ba_yildir, @tcbestep, istiyor, @naci_agbal, reis, cumhurbaşka, @memets, bekliyor, taşero, biz, ayrımsız, say
- Konu 33: nobel, aday, başka, gösteril, meclis, türki, fetö, adalet, ülke, tbmm, esnaf, taraf, milletvekil, beledi, @atuncayozka
- Konu 34: cumhurbaşka, @tcbestep, put, ira, başka, suri, ruhani, rusya, cumhurbaşkan, türki, idlip, üçlü, say, zirve, zirves
- Konu 35: çocuk, istismar, önerge, seç, başka, @arzuerdemdp, ida, @55erhanus, milletvekil, @buyukatama, verile, taraf, genel, meclis, cinsel
- Konu 36: papaz, olduk, trump, cumhurbaşka, süreç, teröris, başka, ilgil, alamaz, say, diyel, @tcbestep, cumhurbaşkan, can, birkaç
- Konu 37: inö, cumhurbaşka, ismet, kriz, başka, say, cumhurbaşkan, imf, abd, @tcbestep, ilk, türki, saat, bayrak, aldık
- Konu 38: holla, cumhurbaşka, türki, avrup, ülke, @tcbestep, türk, başka, almanya, mitingi, darbe, beledi, tepki, seç, yap
- Konu 39: gül, aday, abdullah, cumhurbaşka, seç, ada, say, başka, genel, milletvekil, @tcbestep, fetö, ülke, türki, vekil
- Konu 40: sera, üyes, gözalt, @ba_yildir, referandı, #hayır, baş, ülke, twit, foto, pkk, vekil, tutukla, suç, bilge
- Konu 41: cumhurbaşka, cumhurbaşkan, açılış, hat, melik, @tcbestep, türki, camii, konya, say, millet, seç, ankar, istifa, konuşuyor
- Konu 42: abd, cumhurbaşka, başka, say, cumhurbaşkan, boykot, türki, bugu, @tcbestep, millet, ülke, yıl, genel, başkan, döviz
- Konu 43: cumhurbaşka, cumhurbaşkan, kongre, olağa, konuşuyor, @tcbestep, kongres, say, genel, ilçe, başkan, @jsarieroglu, türki, teşrif, hitap
- Konu 44: başka, söz, milletvekil, ere, say, şehit, genel, bülbül, seç, meclis, vekil, remzi, askerlik, mus, bedelli
- Konu 45: adalet, yürüyüş, terör, fetö, pkk, türk, kol, lider, temmuz, vermek, yol, cumhurbaşka, provokasyo, şehit, destek
- Konu 46: almanya, başka, cumhurbaşka, düNDAR, can, merkel, say, türki, @tcbestep, @arzuerdemdp, aja, cumhurbaşkan, ülke, türk, köln
- Konu 47: cumhurbaşka, başka, @tcbestep, put, rusya, nükleer, türki, cumhurbaşkan, genel, say, lider, santrali, güç, ülke, temel
- Konu 48: başka, abd, bayra, bin, türki, say, lira, trump, genel, kurba, ülke, cumhurbaşka, kriz, başkan, bodr
- Konu 49: millet, pkk, anayas, muhalif, referandı, miras, başkanlık, türki, fetö, söz, diyor, başka, türklük, siste, ülküç
- Konu 50: dünya, bayra, başka, cumhurbaşka, düz, cumhurbaşkan, kol, gençlik, say, @tcbestep, başkan, türki, maso, genel, bayram
- Konu 51: cumhurbaşka, @tcbestep, gez, rıdva, dilme, @jsarieroglu, cumhurbaşkan, say, kudüs, @ba_yildir, gider, bin, söz, kadro, üsküdar
- Konu 52: @numankurtulmus, @omercelik, @mehmedmus, @turanbulent, @gonulborann, @hayati_yaziç, başka, istanbul, cumhurbaşkan, aday, beledi, say, seç, ada, başkan
- Konu 53: seç, hazira, cumhurbaşka, say, aday, millet, 2018, başka, genel, tarih, türk, karar, biz, ülke, belli
- Konu 54: cumhurbaşka, afr, fetö, @tcbestep, genel, cumhurbaşkan, şehit, yap, ilçe, gençlik, başka, kongre, diye, ndan, kol

Konu 55: belge, sahte, zarrap, cumhurbaşkanı, reza, man, türki, başka, milyo, say, abd, fetö, genel, adas, @tcbestep
Konu 56: myk, @burhankuz, @oznurcalik, katar, @mustafaatas, @ba_yildir, türki, fetö, darbe, @osymbaskanligi, @tcbestep, mağdur, ver, istiyor, bedelliaskerlik
Konu 57: temmuz, fetö, darbe, şehit, cumhurbaşkanı, #15temmuz, meclis, millet, tbmm, @tcbestep, konuşma, cumhurbaşkanı, karşı, türk, birlik
Konu 58: yürüyüş, adalet, pkk, fetö, lider, bin, ülke, yürüyor, türk, temmuz, saray, türki, başka, destek, terör
Konu 59: cumhurbaşkanı, @tcbestep, hare, şerif, isla, çocuk, fetö, türki, cumhurbaşkanı, başka, ülke, filistinli, israil, cihat, suudi
Konu 60: @numankurtulmus, @mehmetozhasek, @mehmedmus, @fahrikasirga, @mahirunal, başka, genel, say, cumhurbaşkanı, cumhurbaşkanı, savunma, türk, söz, @mahir, @tcbestep
Konu 61: cumhurbaşkanı, genel, cumhurbaşkanı, lider, yol, başka, baykal, bugu, dönüyor, mayıs, millet, türki, say, kuruç, gül
Konu 62: #eyt, başka, say, lira, uğur, vekil, biz, millet, atatürk, milyo, ilçe, mera, ramaza, ver, milletvekil
Konu 63: cumhurbaşkanı, başka, faiz, türki, başkan, say, genel, cumhurbaşkanı, merkez, başkanlık, kriz, varlık, bankas, @arzuerdemdp, @tcbestep
Konu 64: meclis, başka, genel, milletvekil, cumhurbaşkanı, vekil, istiklal, tbmm, say, grup, döne, seç, cumhurbaşkanı, marş, millet
Konu 65: şık, ahmet, @tcbestep, fetö, cumhurbaşkanı, cemaat, güle, meclis, suç, vekil, say, yap, sorumlu, çalışıyor, millet
Konu 66: şehit, darbe, @tcbestep, cumhurbaşkanı, siyas, ayak, fetö, temmuz, aydoğa, merkez, @ba_yildir, reddedil, vekil, türki, önerges
Konu 67: cumhurbaşkanı, türki, @tcbestep, ediyor, açılış, özel, ila, açıl, sites, 5000, hedi, cumhurbaşkanı, süper, kaçırma, medeniyet
Konu 68: @hmzaydg, @yusuf__tek, @tcbestep, adalet, @yilmaz_ismet58, bayra, @ba_yildir, malazgirt, @tcmeb, khk, aile, saat, vekil, istiyor, hayat
Konu 69: abd, kadı, cumhurbaşkanı, say, türki, kol, genel, başka, başkan, cumhurbaşkanı, olağa, adalet, @tcmeb, mal, talimat
Konu 70: suruç, seç, esnaf, milletvekil, pkk, ada, cumhurbaşkanı, başka, saldır, kendi, vekil, genel, aday, hastane, yap
Konu 71: cumhurbaşkanı, @tcbestep, trump, afr, başka, türki, abd, türk, cumhurbaşkanı, genel, hareket, dal, millet, olduk, dünya
Konu 72: vekil, kürsü, meclis, millet, milletvekil, anayas, seç, genel, işgal, tbmm, başka, başkanlık, ülke, bacak, taraf
Konu 73: başka, #eyt, say, eyt, seç, cumhurbaşkanı, danışma, cumhurbaşkanı, put, rusya, türki, @tcbestep, birlik, millet, grup
Konu 74: @yekt_saraç, @ba_yildir, karar, @tcbestep, türki, başka, danıştay, ülke, @yuksekokretim, cumhurbaşkanı, referandı, milyo, parkı, istiyor, 160
Konu 75: hüsnü, bozkurt, darbe, vekil, temmuz, milletvekil, millet, kontrollü, tehdit, çıkar, diye, fetö, #evet, söz, konya
Konu 76: say, cumhurbaşkanı, @tcbestep, @hmzaydg, başka, cumhurbaşkanı, @tcmeb, istiyor, karşı, bekliyor, @arzuerdemdp, wer, turkish, mağdur, türki
Konu 77: fetö, avukat, çelik, celal, gözalt, kere, başka, cumhurbaşkanı, kiş, istifa, tanrıkul, asker, yap, yılmaz, barzani
Konu 78: cumhurbaşkanı, @tcbestep, cumhurbaşkanı, say, kudüs, grup, genel, kırmız, başkan, türki, müslüma, kadı, çizgis, konuşuyor, abd
Konu 79: cumhurbaşkanı, @tcbestep, başka, abd, @ba_yildir, @naci_agbal, çin, trump, @oznurcalik, atatürk, kayy, bol, say, görüşme, nok
Konu 80: @tcbestep, çocuk, ailes, cumhurbaşkanı, başka, @ba_yildir, bedelliaskerlik, dok, kutlu, nisa, fransız, referandı, millet, sözleşmel, kabul
Konu 81: başka, cumhurbaşkanı, türki, cumhurbaşkanı, siste, ayak, millet, ilk, tbmm, cumhurbaşkanı, genel, töre, say, hayırlı, meclis
Konu 82: say, havalima, cumhurbaşkanı, cumhurbaşkanı, istanbul, başka, söz, @tcbestep, eyt, #eyt, türki, dünya, biz, açılış, bugu
Konu 83: cumhurbaşkanı, cumhurbaşkanı, genel, say, başkan, @tcbestep, kosov, ilçe, türki, afr, ver, ümrani, dünya, konuşuyor, şehit
Konu 84: şehit, soylu, seç, süleyma, içiş, cenaze, pkk, talimat, ver, başka, başkan, meclis, milletvekil, vali, dok
Konu 85: abd, trump, başka, cumhurbaşkanı, topbaş, istifa, kadir, türki, lider, dünya, barzani, @tcbestep, @abdulhamitgul, görüşme, ülke
Konu 86: aday, başka, izmir, gül, @ba_yildir, cumhurbaşkanı, cumhurbaşkanı, say, genel, doğalgaz, seç, bedelli, istanbul, ada, aylık
Konu 87: @tcbestep, millet, türki, hesap, twitter, say, cumhurbaşkanı, birkaç, yıl, anlaşılal, @nurettincanikli, sildik, cumhurbaşkanı, @ba_yildir, lider
Konu 88: @ikalin1, @numankurtulmus, başka, say, cumhurbaşkanı, seç, başkan, @tcbestep, #eyt, beledi, ver, genel, cumhurbaşkanı, @numankur, aday
Konu 89: @dr_demirca, ata, istiyor, bekliyor, bin, say, söz, cumhurbaşkanı, @naci_agbal, sağhıkçı, siz, grup, @tcbestep, cumhurbaşkanı, yer
Konu 90: istifa, diktatör, @tcbestep, millet, cumhurbaşkanı, uğur, başka, @nurettincanikli, @naci_agbal, @ba_yildir, cumhurbaşkanı, edip, tezca, kars, türki
Konu 91: @arzuerdemdp, say, cumhurbaşkanı, başka, ülke, cumhurbaşkanı, @tcbestep, söz, milletvekil, bekliyor, genel, istanbul, kriz, abd, türki
Konu 92: insa, say, ödül, hizmet, @tcbestep, dünya, layık, cumhurbaşkanı, @arzuerdemdp, @hmzaydg, görüle, ses, faaliyet, başka, @ikalin1
Konu 93: başka, cumhurbaşkanı, eyalet, @tcbestep, millet, asker, genel, nisa, referandı, siste, diye, diyen, ülke, diyecek, #ha_yir
Konu 94: başka, cumhurbaşkanı, nato, @tcbestep, zirves, türki, seç, say, oktar, adna, cumhurbaşkanı, diye, kadı, başkan, kız
Konu 95: mitingi, cumhurbaşkanı, seç, say, kobani, türki, bur, aday, ada, hazira, olay, başka, saadet, cumhurbaşkanı, vatanış
Konu 96: vekil, başka, başkanlık, anayas, kap, milletvekil, fetö, meclis, @atuncayozka, millet, açık, ülke, türki, tbmm, sor
Konu 97: başka, bugu, görüşme, katar, yap, ankar, olduk, cumhurbaşkanı, güçlü, üret, türki, sağla, çerçeve, abd, emir
Konu 98: cumhurbaşkanı, şeyh, fetö, türki, sait, @tcbestep, cumhurbaşkanı, başka, referandı, bozdak, ilçe, millet, dir, yargı, ülke
Konu 99: başka, adalet, cami, atatürk, yer, rezidans, fetö, yap, genel, gaziosmanpaş, milletvekil, heykel, belediyes, nöbet, türk
Konu 100: seç, emekli, aday, @ba_yildir, cumhurbaşkanı, @arzuerdemdp, ikrami, verecek, @tcbestep, bekliyor, hükümet, ada, yıl, @kacaatoldunet, say
Konu 101: lider, başka, cumhurbaşkanı, zirves, say, millet, #eyt, cumhurbaşkanı, @tcbestep, türki, dünya, yan, diye, ver, seç
Konu 102: işidi, ülke, terör, türki, medya, zamm, cumhurbaşkanı, hesap, vere, destek, zam, memleket, @aykuterdogu, birlik, atıyor
Konu 103: yürüyüş, adalet, fetö, pkk, düz, @fatihtezca, türki, vatanış, ülke, tezek, asker, yol, provokasyon, istanbul, başka
Konu 104: genel, başkan, olağa, cumhurbaşkanı, say, kongre, lider, türki, başka, kongres, yuna, cumhurbaşkanı, @tcbestep, millet, merkez
Konu 105: istanbul, 000, başka, cumhurbaşkanı, aday, başkan, say, beledi, genel, binal, tanıt, yıldır, ada, seç, cumhurbaşkanı
Konu 106: @jsarieroglu, @tcbestep, cumhurbaşkanı, kadro, @ba_yildir, @arzuerdemdp, dünya, say, türki, cumhurbaşkanı, kudüs, @osmangurbeyoglu, @sefkatcet, @camurmehmet123, ayrımsız
Konu 107: @suayipbirinci, yaş, emekli, cumhurbaşkanı, say, @tcbestep, kütahya, başka, ber, sağlık, yer, cumhurbaşkanı, emeklilik, milletvekil, ver

Konu 108: belge, cumhurbaşkanı, man, adas, sahte, grup, istifa, şirket, türki, özel, trt, genel, say, fetö, @tcbestep
Konu 109: cumhurbaşkanı, kudüs, @tcbestep, filis, isla, başka, israil, @ba_yildir, işbirlik, @jsarieroglu, teşkilat, cumhurbaşkanı, ülke, olağanüstü, dünya
Konu 110: @mahirunal, bin, eğitim, ata, öğretme, cumhurbaşkanı, @yusuf__tek, @denizdepboylu, @tcmeb, @fatma_turkkan07, @tcbestep, öğretmen, istiyor, türki, bekliyor
Konu 111: sözlöğretme, @yusuf__tek, @naci_agbal, @_aliyalç_, @ikalin1, @ba_yildir, çocuk, abd, @hmzaydg, aile, @mkulunk, başka, @tcmeb, @tcbestep, istiyor
Konu 112: vekil, 200, referandı, milyo, milletvekil, başkanlık, #hayır, bin, elif, türkme, doğa, meclis, millet, pkk, gözaltı
Konu 113: cumhurbaşkanı, yetkis, @tcbestep, kitapçık, başka, meclis, referandı, cumhurbaşkanı, göster, #evet, say, dedik, @haberturktv, yap, ülke
Konu 114: başka, say, genel, istifa, aday, atatürk, türki, ülke, seç, baş, var, bugu, @arzuerdemdp, başkan, kurultay
Konu 115: @tcbestep, cumhurbaşkanı, başka, mahre, türki, @yusuf__tek, ima, ülke, açık, yer, darbe, mayıs, var, referandı, 800
Konu 116: abd, cumhurbaşkanı, @dr_demirca, @naci_agbal, türki, cumhurbaşkanı, @tcbestep, değil, ülke, ata, istiyor, silah, say, lider, bin
Konu 117: cumhurbaşkanı, @tcbestep, cumhurbaşkanı, @naci_agbal, say, konuşuyor, @ba_yildir, afr, türki, ödül, progra, söz, asker, istiklal, muhtar
Konu 118: @ba_yildir, başka, cumhurbaşkanı, millet, istiyor, say, türki, genel, ülke, bekliyor, @tcbestep, referandı, siz, @suleymansoylu, bit
Konu 119: abd, çocuk, seç, olduk, bun, başka, vatandaş, dedi, genel, eski, ara, türki, tor, @cicekabbasbilo, milyonluk
Konu 120: yücel, aja, terörist, cumhurbaşkanı, olduk, @tcbestep, @kacsaatoldunet, görün, süreç, say, abd, tahli, pkk, türki, genel
Konu 121: manipülasyon, kriz, başka, türki, biz, hepsi, say, fila, ülke, milletvekil, bun, gazi, @tcbestep, cumhurbaşkanı, türk
Konu 122: israil, cumhurbaşkanı, bin, kudüs, @dr_demirca, anlaşma, türki, iptal, seç, say, terör, filis, @tcbestep, ada, ver
Konu 123: #eyt, @numankurtulmus, say, seç, cumhurbaşkanı, atatürk, cumhurbaşkanı, yılmaz, öztürk, eza, başka, @tcbestep, türkçe, siz, kas
Konu 124: cumhurbaşkanı, @tcbestep, türki, siste, mitingi, anayas, millet, referandı, başka, cumhurbaşkanı, pkk, muhalif, çıkar, ülke, değişiklik
Konu 125: cumhurbaşkanı, @tcbestep, yıl, türki, yer, millet, @yektä_saraç, konuşuyor, manis, başka, ülke, cumhurbaşkanı, başkan, gel, say
Konu 126: cumhurbaşkanı, pap, @tcbestep, say, türki, türk, terör, vatika, genel, istiyor, @hmzaydg, pkk, afr, başka, örgüt
Konu 127: izmir, darbe, @tcbestep, mitingi, cumhurbaşkanı, başka, nisa, ülke, millet, #evet, türki, kol, çık, çıkar, cumhurbaşkanı
Konu 128: barzani, @tcbestep, cumhurbaşkanı, namaz, referandı, @bayhazar, türki, petrol, kerkük, @abduhamitgul, yol, habur, başka, kuzey, açık
Konu 129: vekil, milletvekil, seç, siyas, istifa, demokras, say, aday, fetö, genel, cumhurbaşkanı, bugu, ver, millet, tarih
Konu 130: say, başka, başkan, danışmanlık, hizmet, şehit, genel, cumhurbaşkanı, fikri, türki, millet, cumhurbaşkanı, bun, birkaç, istişar
Konu 131: @arzuerdemdp, başka, say, @hmzaydg, bilal, istiyor, cumhurbaşkanı, @tcbestep, türki, masa, ülke, türk, @tcmeb, resm, @ayyildiriml
Konu 132: cumhurbaşkanı, @tcbestep, @jsarieroglu, kadro, @ba_yildir, dünya, 4b1i, say, cumhurbaşkanı, türki, kudüs, fetö, genel, abd, ülke
Konu 133: dok, cumhurbaşkanı, cumhurbaşkanı, say, reis, millet, @tcbestep, ömür, allah, rabp, stadı, türki, ver, genel, yıl
Konu 134: yıl, cumhurbaşkanı, başka, 2019, say, cumhurbaşkanı, #eyt, millet, aday, @tcbestep, istanbul, ülke, mesaj, seç, beledi
Konu 135: cumhurbaşkanı, say, genel, oku, başka, @tcbestep, milletvekil, türki, ülke, afrik, yol, reis, bul, yıl, şehit
Konu 136: başka, istanbul, @tcbestep, cana, kaftancıoğlu, cumhurbaşkanı, reis, pkk, başkan, genel, cumhurbaşkanı, atatürk, @ba_yildir, söz, türki
Konu 137: millet, say, #eyt, cumhurbaşkanı, temmuz, istanbul, başka, diye, açılış, cumhurbaşkanı, esen, bahçes, türki, yap, 000
Konu 138: madde, ilk, anayas, vekil, milletvekil, meclis, anayasa, sapık, çocuk, başka, başkanlık, millet, değişiklik, dört, diye
Konu 139: cumhurbaşkanı, cumhurbaşkanı, hatay, say, sınır, birlik, ziyaret, @tcbestep, genel, ada, kongre, türki, başka, reyhanlı, ilçes
Konu 140: @naci_agbal, cumhurbaşkanı, başka, put, @ahmetbogut, rusya, baykal, @ba_yildir, söz, istiyor, fetö, bekliyor, say, istanbul, türki
Konu 141: millet, cumhurbaşkanı, referandı, @tcbestep, diyecek, türki, ihraç, @ba_yildir, #hayır, say, karar, anayas, söz, kez, #evet
Konu 142: fetö, @tcbestep, cumhurbaşkanı, belge, sahte, darbe, bağış, ülke, başka, ima, siyas, arc, yap, aile, çık
Konu 143: reddedil, tren, fetö, başka, siyas, say, ayak, önges, çorlu, verile, meclis, taraf, cumhurbaşkanı, cumhurbaşkanı, genel
Konu 144: @ba_yildir, cumhurbaşkanı, türkme, @tcbestep, türki, elif, ülke, doğa, #hayır, istifa, millet, referandı, allah, mer, diyor
Konu 145: cumhurbaşkanı, seç, mitingi, kandil, say, pkk, türki, fetö, aday, @tcbestep, ada, istiyor, genel, cumhurbaşkanı, hazira
Konu 146: türki, abd, başka, allah, lider, @ba_yildir, genel, say, türk, millet, yol, güç, @tcbestep, zarrap, istiyor
Konu 147: @ikalin1, @omercelik, @turanbulent, @drbetulsaya, varlık, cumhurbaşkanı, başka, türki, say, başkanlık, kendi, yönet, @arzuerdemdp, insa, kurul
Konu 148: cumhurbaşkanı, @tcbestep, atatürk, cumhurbaşkanı, nato, türki, bayburt, genel, say, kongre, abd, yap, ülke, hedef, millet
Konu 149: tuncel, fetö, başka, temmuz, şehit, öğretme, konuşma, başkan, millet, darbe, pkk, necmet, edile, söz, konuşa
Konu 150: @tcbestep, cumhurbaşkanı, genel, başka, @ba_yildir, türk, heykel, cumhurbaşkanı, millet, vekil, lider, say, yer, başkan, nevs
Konu 151: cumhurbaşkanı, @tcbestep, abd, türki, çağlaya, tanrikul, @yusuf__tek, ülke, başka, say, zafer, fetö, cumhurbaşkanı, ziyaret, siha
Konu 152: cumhurbaşkanı, 100, genel, günlük, cumhurbaşkanı, imza, say, başka, icraat, proje, türki, merkez, @tcbestep, seç, başkan
Konu 153: 000, seç, #eyt, say, başka, aday, cumhurbaşkanı, @tcbestep, türki, yardı, söz, istanbul, siz, cumhurbaşkanı, 100
Konu 154: cumhurbaşkanı, @tcbestep, cumhurbaşkanı, say, genel, lira, trabzo, kongres, sıfır, başka, yer, konuşuyor, tuvalet, düş, olağa
Konu 155: cumhurbaşkanı, kudüs, yunanis, israil, @tcbestep, loza, cumhurbaşkanı, @jsarieroglu, türki, abd, yuna, başka, trump, say, başka
Konu 156: seç, nageha, say, cumhurbaşkanı, alçı, türki, milletvekil, aday, cumhurbaşkanı, genel, başka, soru, yıl, fetö, başkan
Konu 157: met, müjdat, geze, türki, say, cumhurbaşkanı, başka, cumhurbaşkanı, karşı, söz, bugu, ediyor, siz, #eyt, sanatçı
Konu 158: @tcbestep, cumhurbaşkanı, başkan, say, cumhurbaşkanı, türki, genel, çocuk, @naci_agbal, @ba_yildir, terör, örgüt, şeker, genişletil, başka
Konu 159: pkk, bebek, meclis, başka, terör, say, cumhurbaşkanı, aylık, katil, terörist, genel, @tcbestep, allah, şehit, @yildiraycicek9
Konu 160: cumhurbaşkanı, @tcbestep, khk, tunus, say, bin, cumhurbaşkanı, türki, @jsarieroglu, @ba_yildir, başka, temmuz, istiyor, millet, vekil

Konu 161: @yusuf_tek, @hmzaydg, @tcbestep, cumhurbaşkanı, @tcmeb, @_aliyalç, @yilmaz_ismet58, @ikoncuk, yıl, millet, cumhurbaşkanı, görev, aile, @ba_yildir, bayra

Konu 162: cumhurbaşkanı, isla, kadı, @tcbestep, cumhurbaşkanı, kadın, say, genel, dünya, başka, söz, bugu, seç, din, başkan

Konu 163: @tcbestep, barzani, cumhurbaşkanı, milletvekili, yapıyor, diye, israil, referandı, itiraf, tarih, ziyaret, @abdulhamitgul, başka, insan, yanıl

Konu 164: @tcbestep, adalet, yürüyüş, cumhurbaşkanı, fetö, iftar, türk, başka, cumhurbaşkanı, türki, üzer, genel, terör, millet, pkk

Konu 165: @tcbestep, cumhurbaşkanı, darbe, genel, fetö, cumhurbaşkanı, terör, bedelliaskerlik, türki, grup, ülke, temmuz, başka, iftar, konuşuyor

Konu 166: cumhurbaşkanı, cumhurbaşkanı, genel, say, @tcbestep, başkan, başka, maaş, konuşuyor, kongres, şeker, dış, olağa, türki, ülke

Konu 167: teklif, #eyt, kan, başka, say, söz, venezue, eyt, meclis, millet, istiyor, genel, siz, @arzuerdemdp, ver

Konu 168: say, @numankurtulmus, başka, milletvekili, türki, #eyt, isla, @tcbestep, meclis, cihangir, fetö, söz, cumhurbaşkanı, vekil, eyt

Konu 169: bilal, başka, hazret, say, genel, hizmet, @tcbestep, sınıf, @ba_yildir, cumhurbaşkanı, yıl, katıldık, vekil, yardımcı, başkan

Konu 170: hulusi, özel, başka, özgür, say, savunma, milli, genel, ada, ankar, meclis, iftira, başkan, millet, istanbul

Konu 171: aday, cumhurbaşkanı, seç, ada, erde, ere, vekil, milletvekili, türki, ziraat, say, bağış, liste, bankas, cumhurbaşkanı

Konu 172: cumhurbaşkanı, @tcbestep, @naci_agbal, @ba_yildir, ülke, başka, @muezzinogludr, zafer, türk, yıl, millet, referandı, bayrak, şehit, türki

Konu 173: meclis, genç, güle, ada, kamer, @bulentmumay, görecekt, zarar, kürsü, fetö, başka, cumhurbaşkanı, temmuz, @nurettincanikli, ülke

Konu 174: başka, söz, say, cami, beledi, genel, saat, pkk, üsküdar, yık, @arzuerdemdp, ülke, şehit, belediyes, cumhurbaşkanı

Konu 175: cumhurbaşkanı, cumhurbaşkanı, arka, @tcbestep, say, genel, ülke, kongres, başka, ediyor, başkan, konuşuyor, kongre, olağa, erzur

Konu 176: cumhurbaşkanı, türki, @tcbestep, özel, cumhurbaşkanı, sınav, vekil, sites, hedi, gökçek, süper, açılış, başka, açıl, ila

Konu 177: başka, cumhurbaşkanı, say, cumhurbaşkanı, seç, @tcbestep, yıldır, cumhurbaşkanlık, binal, meclis, temmuz, @ikalın1, tbmm, töre, ilk

Konu 178: fransız, başka, @ba_yildir, fetö, soru, cumhurbaşkanı, @jsarieroglu, gazeteç, @tcbestep, cevap, beledi, esenyurt, fra, say, necmi

Konu 179: cumhurbaşkanı, say, @tcbestep, genel, @naci_agbal, cumhurbaşkanı, @ba_yildir, türki, çocuk, afr, başka, başkan, ülke, grup, konuşuyor

Konu 180: cumhurbaşkanı, başkan, cumhurbaşkanı, @tcbestep, genel, grup, canlı, milletvekili, toplantı, say, facebook, türki, bayır, vekil, üzer

Konu 181: cumhurbaşkanı, @tcbestep, genel, kurul, millet, dünya, kabul, abd, cumhurbaşkanı, birleş, konuşuyor, yahudi, @hmzaydg, teogu, @yusuf_tek

Konu 182: genç, say, @tcbestep, cumhurbaşkanı, başka, türki, söz, istiyor, ver, biz, eğitim, özel, yıl, başkan, cumhurbaşkanı

Konu 183: abd, başka, türki, cumhurbaşkanı, ülke, ekonomik, döviz, @tcbestep, millet, kriz, lira, cumhurbaşkanı, meyda, türk, say

Konu 184: cumhurbaşkanı, baraj, toplantı, alt, seç, cumhurbaşkanı, öğretme, mitingi, konuşuyor, ata, say, gizli, genel, gençlik, başka

Konu 185: cumhurbaşkanı, başka, türki, @tcbestep, eyt, almanya, ekonomik, say, abd, genel, verdik, dünya, dek, @arzuerdemdp, röportaj

Konu 186: adalet, yürüyüş, bayra, cumhurbaşkanı, fetö, cumhurbaşkanı, türki, @tcbestep, başka, genel, başkan, ülke, pkk, baş, allah

Konu 187: #eyt, say, seç, başka, eyt, söz, yıl, genel, asgari, teklif, emekli, @tcbestep, ver, biz, cumhurbaşkanı

Konu 188: cumhurbaşkanı, başka, say, cumhurbaşkanı, @tcbestep, türk, katıl, türki, ülke, açılış, tören, meclis, taraf, @arzuerdemdp

Konu 189: say, başka, söz, dünya, seç, genel, #eyt, sözleşmel, cumhurbaşkanı, belediye, istiyor, cumhurbaşkanı, mazl, asgari, lider

Konu 190: sınıf, cumhurbaşkanı, seç, demiröre, kişilik, dönem, türki, saat, @kacsaatoldunet, ilkokul, say, hayat, millet, ada, cumhurbaşkanı

Konu 191: millet, nisa, diyor, cumhurbaşkanı, @tcbestep, anayas, referandı, değişiklik, türki, onayladı, cumhurbaşkanı, siste, teklif, ülke, say

Konu 192: @tcbestep, cumhurbaşkanı, fetö, türki, vekil, @ba_yildir, genel, başka, çocuk, ülke, konuşuyor, cumhurbaşkanı, kurul, @oznurcalik, bekliyor

Konu 193: seç, başka, çocuk, pkk, genel, say, türki, zam, meclis, ver, cumhurbaşkanı, ida, bit, millet, başladı

Konu 194: @tcbestep, cumhurbaşkanı, başka, put, barzani, istiyor, polis, konuşuyor, yer, cumhurbaşkanı, söz, papaz, türki, ver, @naci_agbal

Konu 195: atatürk, saray, fetö, muhalefet, genel, başka, türki, milletvekili, vekil, ülke, eder, ada, millet, topbaş, abd

Konu 196: abd, seç, başka, genel, ver, vatandaş, bun, bayra, say, @cicekabbasbilo, başkanlık, dedi, milletvekili, @arzuerdemdp, hazira

Konu 197: cumhurbaşkanı, seç, ada, başka, say, türki, çöp, mitingi, hazira, aday, kamyon, genel, gaziantep, yol, millet

Konu 198: seç, cumhurbaşkanı, genel, grup, başka, @tcbestep, cumhurbaşkanı, say, @ba_yildir, ülke, lider, fetö, başkan, millet, @kacsaatoldunet

Konu 199: cumhurbaşkanı, @tcbestep, @ba_yildir, trump, başka, istiyor, öğretmen, genel, say, taraf, abd, türki, @abdulhamitgul, edil, önerge

Konu 200: say, millet, türk, #eyt, cumhurbaşkanı, başka, biz, ülke, meclis, yaş, genel, cumhurbaşkanı, @arzuerdemdp, istiklal, siz

Konu 201: @tcbestep, cumhurbaşkanı, grup, cumhurbaşkanı, başkan, genel, söz, fetö, seç, istifa, say, başka, ata, ülke, lider

Konu 202: @tcbestep, işçi, söz, cumhurbaşkanı, başka, say, cumhurbaşkanı, türki, bekliyor, genel, biz, siz, yer, istiyor, @arzuerdemdp

Konu 203: seç, başka, genel, baraj, cumhurbaşkanı, sonuç, meclis, say, türki, kaza, millet, seçme, tebrik, ver, milletvekili

Konu 204: anayas, başkanlık, millet, vekil, ülke, karşı, meclis, türki, başka, @tcbestep, değişiklik, fetö, bekliyor, milletvekili, cumhurbaşkanı

Konu 205: seç, cumhurbaşkanı, say, mitingi, @tcbestep, saadet, bugu, genel, ada, ıspar, türki, millet, aday, erzur, yıl

Konu 206: ilk, cumhurbaşkanı, seçile, @tcbestep, türki, @_aliyalç, @ikoncuk, lider, @jsarieroglu, cumhurbaşkanı, baş, fetö, genel, millet, ülke

Konu 207: temmuz, fetö, darbe, cumhurbaşkanı, @tcbestep, şehit, millet, cumhurbaşkanı, türki, ohal, yol, türk, başka, siyas, yap

Konu 208: başkanlık, anayas, cumhurbaşkanı, referandı, meclis, türki, @tcbestep, fetö, ülke, millet, değişiklik, vekil, milletvekili, diye, başka

Konu 209: @tcbestep, türki, cumhurbaşkanı, ayha, fetö, cumhurbaşkanı, temmuz, oğa, diyanet, cami, söz, say, konuşuyor, malatya, diye

Konu 210: cumhurbaşkanı, @tcbestep, kuveyt, atatürk, başka, say, türki, fetö, @ba_yildir, ülke, cumhurbaşkanı, meclis, genel, istiyor, sabah

Konu 211: fetö, dünya, başka, @turyildizbicer, yal, asya, kredi, boğaz, milyonluk, bank, türki, düz, kol, gençlik, diye

Konu 212: istanbul, temmuz, fetö, yürüyüş, adalet, yap, darbe, dünya, meyda, millet, bun, bekliyor, cumhurbaşkanı, demiş, başka

Konu 213: başka, say, istiyor, cumhurbaşkanı, @tcbestep, cumhurbaşkanı, türki, #eyt, siz, @numankurtulmus, ira, söz, istanbul, işçi, seç

Konu 214: sağlık, doktor, say, eza, başka, söz, #eyt, @tcbestep, türkçe, seç, cumhurbaşkanı, ülke, türki, vekil, cumhurbaşkanı

Konu 215: cumhurbaşkanı, ada, aday, imza, genel, say, başka, seç, münafik, temmuz, cumhurbaşkanı, milletvekili, millet, @tcbestep, ilk
Konu 216: cumhurbaşkanı, türki, @tcbestep, özel, başka, söz, @tcmeb, millet, ediyor, @yusuf__tek, cumhurbaşkanı, türkçülük, türk, bin, @hmzaydg
Konu 217: berberoğlu, enis, fetö, günde, yar, bedelliaskerlik, @tcbestep, adalet, yürüyüş, vekil, tır, mit, milletvekili, karar, ülke
Konu 218: say, cumhurbaşkanı, cumhurbaşkanı, türki, @tcbestep, dünya, başka, açılış, ara, üniversisi, 500, millet, töre, demiş, ülke
Konu 219: sözleşmeli, seç, cumhurbaşkanı, @ba_yildir, @ntv, @e_semihyalç, say, @arzuerdemdp, @tcbestep, aday, @ikalın1, @ugurersoy18, cumhurbaşkanı, bekliyor, başka
Konu 220: polis, anne, malazgirt, ders, cumartesi, @hmzaydg, @tcmeb, milletvekili, say, çocuk, başka, cumhurbaşkanı, cumhurbaşkanı, garo, payla
Konu 221: #eyt, vekil, say, @suayipbirinci, başka, soylu, ver, işgal, içiş, maliyet, süleyma, milletvekili, millet, istiyor, diye
Konu 222: cumhurbaşkanı, almanya, @ba_yildir, dünya, @tcbestep, türki, referandı, fetö, #evet, ayak, ülke, millet, siste, gelir, kadı
Konu 223: türki, başka, say, cumhurbaşkanı, cumhurbaşkanı, @tcbestep, türk, konuşuyor, ülke, genel, millet, grup, enflasyo, inö, @arzuerdemdp
Konu 224: başka, yıkılıyor, barzani, @tcbestep, cumhurbaşkanı, söz, genel, @abdulhamitgul, millet, aile, istiyor, say, bin, bekliyor, @mkulunk
Konu 225: çocuk, başka, seç, cumhurbaşkanı, say, milletvekili, istismar, türki, cumhurbaşkanı, millet, ülke, söz, @kacsaatoldunet, genel, sonuç
Konu 226: cumhurbaşkanı, say, @tcbestep, cumhurbaşkanı, ülke, genel, başka, türki, kadı, grup, başkan, kadın, dünya, konuşuyor, adalet
Konu 227: temmuz, başka, adalet, fetö, cumhurbaşkanı, darbe, @tcbestep, açık, kahrama, istanbul, ziyaret, türki, miting, mektup, yürüyüş
Konu 228: cumhurbaşkanı, bozkurt, cumhurbaşkanı, olağa, @tcbestep, işaret, genel, say, mer, kongres, kongre, antalya, başkan, türki, başka
Konu 229: abd, cumhurbaşkanı, @tcbestep, cumhurbaşkanı, istişar, değerlendirme, türki, fotoğraf, genel, toplantı, ülke, millet, idlip, viz, başka
Konu 230: dünya, say, başka, @tcbestep, cumhurbaşkanı, vekil, çocuk, cumhurbaşkanı, @arzuerdemdp, @suayipbirinci, ülke, meclis, köt, arsız, kazanır
Konu 231: öso, @tcbestep, cumhurbaşkanı, genel, türki, say, millet, başka, grup, afr, türk, milli, cumhurbaşkanı, ülke, savaş
Konu 232: cumhurbaşkanı, istifa, @tcbestep, türki, başka, ayt, cumhurbaşkanı, @yekta_saraç, çıray, gökçek, milletvekili, beledi, ali, başkan, melih
Konu 233: #eyt, @arzuerdemdp, cumhurbaşkanı, say, başkan, biz, ülke, başka, istiyor, söz, cumhurbaşkanı, siz, yıl, millet, eyt
Konu 234: anayas, milletvekili, millet, meclis, değişiklik, ülke, başkanlık, vekil, @drsınanoga, ülkücü, teklif, allah, tarih, kabul, referandı
Konu 235: cumhurbaşkanı, khk, @tcbestep, fetö, kadro, başka, @jsarıeroglu, cumhurbaşkanı, türki, temmuz, @ba_yildir, say, 4b1, ülke, birlik
Konu 236: temmuz, cumhurbaşkanı, @tcbestep, geç, türki, bedelliaskerlik, @ba_yildir, saat, başka, canlı, cumhurbaşkanı, yay, kız, nisa, @yusuf__tek
Konu 237: cumhurbaşkanı, başka, @tcbestep, @yusuf__tek, türki, @naci_agbal, pkk, cumhurbaşkanı, kabul, başkan, fetö, şehit, genel, terörist, ülke
Konu 238: miting, cumhurbaşkanı, istanbul, ada, yenikap, seç, türki, milletvekili, say, çil, ülke, cumhurbaşkanı, hazira, genel, konuşma
Konu 239: @suleymansoylu, @ba_yildir, 4b1, cumhurbaşkanı, millet, türki, @tcbestep, türk, @muezzinoglu, @naci_agbal, barzani, ülke, söz, referandı, kardeş
Konu 240: başka, genel, kurultay, merkez, türki, say, imza, ülke, cumhurbaşkanı, @arzuerdemdp, ver, dış, seç, karşı, olduk
Konu 241: cumhurbaşkanı, genel, @tcbestep, afr, say, cumhurbaşkanı, başka, türki, grup, abd, başkan, diye, pkk, terör, çocuk
Konu 242: cumhurbaşkanı, başkan, @tcbestep, cumhurbaşkanı, genel, say, ülke, genişletil, öso, operasyo, başka, terörist, afr, abd, pkk
Konu 243: bayra, başka, kurba, bayram, ülke, genel, abd, türki, say, cumhurbaşkanı, millet, seç, ipho, olduk, başkan
Konu 244: fetö, cumhurbaşkanı, @tcbestep, @tcmeb, söz, türki, başka, değıl, bin, ata, @ikoncuk, seç, yer, say, @mkulunk
Konu 245: @tcbestep, cumhurbaşkanı, yurt, dış, @ba_yildir, cumhurbaşkanı, #bedelliaskerlik, varlık, say, türki, ülke, genel, baz, @bybekirbozdagi, ağrı
Konu 246: bankas, say, teklif, başka, @tcbestep, cumhurbaşkanı, @tbmmgenelkurul, @tbmmresmi, hisse, @arzuerdemdp, türki, cumhurbaşkanı, meclis, @mehmedmus, genel
Konu 247: @dr_demirca, cumhurbaşkanı, @tcbestep, bütçe, sağlık, @naci_agbal, başka, istiyor, atatürk, say, @ceyhunirgil, @ba_yildir, bekliyor, rusya, put
Konu 248: @tcbestep, bedelliaskerlik, istiyor, fetö, bekliyor, sözcü, genç, cumhurbaşkanı, @ba_yildir, @ikalın1, çocuk, başka, yer, darbe, #bedelliaskerlik
Konu 249: cumhurbaşkanı, say, çift, başka, dikiş, cumhurbaşkanı, aday, emekli, istanbul, @ikalın1, @tcbestep, diye, @mahirunal, @arzuerdemdp, #eyt
Konu 250: anne, cumhurbaşkanı, @tcbestep, @ba_yildir, başka, tıbbi, yol, çin, gün, türki, say, ziyaret, fetö, genel, @suayipbirinci
Konu 251: suri, ilçe, cumhurbaşkanı, cumhurbaşkanı, abd, genel, @tcbestep, say, olağa, başkan, başka, kongre, kongres, konuşuyor, fatih
Konu 252: @naci_agbal, @jsarıeroglu, @abdulhamitgul, @tcbestep, @ba_yildir, cumhurbaşkanı, say, istiyor, @hasandoga, türki, @drbetulsaya, ülke, @arzuerdemdp, bekliyor, @e_semihyalç
Konu 253: @msbagli, @naci_agbal, @jsarıeroglu, @nurettincanikli, @tcbestep, @ba_yildir, cumhurbaşkanı, reis, başka, uzmanlık, adalet, genç, bekliyor, ülke, istiyor
Konu 254: başka, @arzuerdemdp, cumhurbaşkanı, çocuk, türk, say, türki, üzer, @tcbestep, @ayyildirim1, @tvahaber, genel, alma, ülke, heykel
Konu 255: varlık, türki, referandı, rte, #hayır, pkk, #evet, ülke, diyor, millet, bedelliaskerlik, fetö, @tcbestep, başka, başkanlık
Konu 256: erde, ere, şehit, soylu, milletvekili, süleyma, seç, cenaze, pkk, terör, söz, cumhurbaşkanı, gözalt, düş, başka
Konu 257: cumhurbaşkanı, @naci_agbal, referandı, türki, kol, dünür, gençlik, başka, fetö, istiyor, @tcbestep, sözlöğretme, kabul, @ba_yildir, iktidar
Konu 258: afr, cumhurbaşkanı, allah, operasyo, genel, @tcbestep, cumhurbaşkanı, başka, asker, millet, türki, pkk, ülke, ordu, kongre
Konu 259: @tcbestep, @yekta_saraç, @hmzaydg, @yusuf__tek, söz, ülke, cumhurbaşkanı, cumhurbaşkanı, @mkulunk, kumpas, fetö, @tcmeb, say, proje, @ba_yildir

Konu 260: yel, #evet, arap, başka, referandı, ülke, vekil, türki, iktidar, yıl, millet, #hayır, saat, cumhurbaşkanı, yapamadık
Konu 261: cumhurbaşkanı, cumhurbaşkanı, genel, @tcbestep, say, ankar, başkan, kongre, başka, olağa, türki, konuşuyor, eskişehir, afyonkarahisar, kongres
Konu 262: aday, liste, milletvekili, seç, ada, cumhurbaşkanı, say, kürt, başka, erde, ere, türki, allah, istanbul, genel
Konu 263: cumhurbaşkanı, @tcbestep, türki, başka, şubat, say, genel, ülke, cumhurbaşkanı, grup, tehdit, millet, söz, yıldır, @naci_agbal
Konu 264: seç, sonuç, anadol, ajansı, başka, baraj, aldık, görevli, yer, sandık, yapıyor, cumhurbaşkanı, yük, suruç, veriyor
Konu 265: savaş, başka, referandı, @ba_yildir, cumhurbaşkanı, @tcbestep, millet, diye, bedelliaskerlik, türki, #hayır, ülke, başkanlık, hazırla, istiyor
Konu 266: cumhurbaşkanı, istifa, başka, türki, nikah, açıl, @nurettincanikli, dünya, ila, başkan, sites, cumhurbaşkanı, @tcbestep, beledi, #bedelliaskerlik
Konu 267: @tcbestep, cumhurbaşkanı, üniversites, @ba_yildir, abd, trump, başka, eğit, bilal, sümeyye, müslüma, yönetmelik, esra, amerika, türki
Konu 268: avrup, holla, türki, ülke, millet, referandı, cumhurbaşkanı, değişiklik, nisa, @ba_yildir, korkus, vekil, @tcbestep, @tvahaber, dünya
Konu 269: ysk, seç, referandı, meclis, başka, itiraz, karar, vekil, millet, mühürsüz, anayas, türki, yer, sonuç, sandık
Konu 270: cumhurbaşkanı, kudüs, @tcbestep, israil, soylu, cumhurbaşkanı, beledi, başkan, belediye, sivas, @ba_yildir, @jsarieroglu, yeşil, süleyma, başka
Konu 271: atatürk, cumhurbaşkanı, @tcbestep, anıtkabir, cumhurbaşkanı, türki, konuşuyor, bayra, kabul, başka, millet, tören, say, anma, bugu
Konu 272: başka, abd, cumhurbaşkanı, türki, afrik, güney, başkan, @tcbestep, genel, cumhurbaşkanı, milletvekili, say, @arzuerdemdp, çin, ülke
Konu 273: millet, cumhurbaşkanı, @tcbestep, der, referandı, diyor, siste, ülke, allah, #hayır, diye, türki, başka, bab, #evet
Konu 274: @tcbestep, say, başka, izmir, istiyor, türki, bekliyor, yıl, siz, ülke, cumhurbaşkanı, ediyor, @arzuerdemdp, #eyt, ver
Konu 275: cumhurbaşkanı, aday, ada, imza, seç, genel, türki, başka, say, millet, cumhurbaşkanı, ilk, milletvekili, tur, ülke
Konu 276: @tcbestep, @jsarieroglu, @naci_agbal, @tbmmresmi, istiyor, adalet, @ba_yildir, başka, medya, say, cumhurbaşkanı, doğa, türki, ülke, millet
Konu 277: vekil, başka, abd, açlık, grev, fetö, atatürk, yer, milletvekili, başkan, türki, belge, torpil, ypg, genel
Konu 278: vekil, yer, bat, meclis, milletvekili, başkanlık, kadı, açık, anayas, kapla, fatma, başka, saray, ülke, @atuncayozka
Konu 279: afr, cumhurbaşkanı, zafer, şehit, başka, @tcbestep, say, cumhurbaşkanı, mart, türki, genel, töre, hizmet, @abdulhamitgul, @jsarieroglu
Konu 280: başka, say, grup, cumhurbaşkanı, cumhurbaşkanı, eza, başkan, genel, söz, @tcbestep, tbmm, türkçe, istiyor, sayıştay, #eyt
Konu 281: @ba_yildir, @tcbestep, @jsarieroglu, cumhurbaşkanı, kadro, başka, istiyor, say, @ikalin1, türki, israil, kudüs, dünya, söz, cumhurbaşkanı
Konu 282: öso, genel, atatürk, afr, hareket, türki, dal, olduk, başka, cumhurbaşkanı, @tcbestep, pkk, gör, söz, der
Konu 283: anayas, başkanlık, vekil, meclis, milletvekili, başka, tbmm, değişiklik, millet, ülke, karşı, söz, görüşme, polis, açık
Konu 284: yürüyüş, adalet, fetö, darbe, @tcbestep, başkan, cumhurbaşkanı, yol, türki, pkk, genel, başka, millet, terör, temmuz
Konu 285: tercih, perinçek, say, bedelliaskerlik, pkk, @tcbestep, ara, fetö, @ba_yildir, millet, cumhurbaşkanı, @naci_agbal, @muezzinoglu, başka, ülke
Konu 286: aday, #eyt, kadı, say, seç, başka, istanbul, cumhurbaşkanı, eyt, söz, millet, başkan, biz, beledi, genel
Konu 287: say, cumhurbaşkanı, türki, başka, cumhurbaşkanı, millet, @tcbestep, yıl, #eyt, söz, istiyor, @numankurtulmus, eyt, siz, emeklilik
Konu 288: katar, @tcbestep, türki, iftar, cumhurbaşkanı, terör, meclis, @ba_yildir, asker, say, fetö, rabia, başka, ülke, merkez
Konu 289: başka, atatürk, türki, çık, saldıra, üyes, siverek, mehmet, meclis, heykel, cumhurbaşkanı, fetö, koruma, esnaf, @tcbestep
Konu 290: cumhurbaşkanı, cumhurbaşkanı, @tcbestep, afr, genel, loza, say, başkan, ver, öso, konuşuyor, ülke, başka, kocaal, kasımpaş
Konu 291: türki, cumhurbaşkanı, otomobil, @tcbestep, başka, cumhurbaşkanı, grup, ila, şehit, yerli, giriş, ver, millet, genel, konuşuyor
Konu 292: say, başka, cumhurbaşkanı, @arzuerdemdp, genel, meclis, tbmm, grup, cumhurbaşkanı, başkan, yıl, millet, yasa, türki, @tcbestep
Konu 293: cumhurbaşkanı, ohal, eyle, @tcbestep, say, fetö, genel, oturma, türki, cumhurbaşkanı, konuşuyor, ülke, başka, müslüma, karşı
Konu 294: cumhurbaşkanı, @tcbestep, çık, @ba_yildir, türki, millet, ülke, referandı, başka, allah, arşiv, #hayır, trt, karşı, say
Konu 295: cumhurbaşkanı, say, başka, @tcbestep, cumhurbaşkanı, kudüs, istiyor, konferansı, yer, bekliyor, genel, konuşuyor, olmaz, söz, başkan
Konu 296: başka, bedelli, say, atatürk, ver, kıbrıs, genel, @tcbestep, nedi, şener, askerlik, söz, imza, @arzuerdemdp, tezca
Konu 297: abd, başkan, türki, cumhurbaşkanı, cumhurbaşkanı, söyledik, zarrap, genel, say, başka, ülke, baş, değil, lider, genişletil
Konu 298: bedelli, @tcbestep, askerlik, cumhurbaşkanı, #bedelliaskerlik, iftar, @ba_yildir, bedelliaskerlik, vekil, katar, asker, reis, darbe, genç, bekliyor
Konu 299: cumhurbaşkanı, başka, @tcbestep, cumhurbaşkanı, say, zafer, konuşuyor, ağustos, ver, bayra, töre, genel, türki, tepki, ülke
Konu 300: başka, pkk, türki, tanrıkul, fetö, terörist, genel, iktidar, terör, vekil, atatürk, milletvekili, dünya, iha, ülke
Konu 301: cumhurbaşkanı, @tcbestep, #hayır, başka, @ba_yildir, türki, rusya, #evet, fetö, almanya, referandı, nisa, cumhurbaşkanı, millet, put
Konu 302: cumhurbaşkanı, türki, @tcbestep, ver, referandı, #evet, başka, cumhurbaşkanı, şehit, istiyor, millet, ülke, mitingi, @ba_yildir, nisa
Konu 303: başka, @arzuerdemdp, konvo, say, türki, cumhurbaşkanı, @tcbestep, ver, genel, söz, yan, düş, ilk, ülke, seç
Konu 304: fetö, içer, abd, başka, pilot, türk, polis, türki, istanbul, getire, koruya, marmaris, vura, say, ülke
Konu 305: mitingi, @tcbestep, cumhurbaşkanı, millet, istanbul, türki, #hayır, izmir, başka, nisa, cumhurbaşkanı, ada, #evet, trt, abd
Konu 306: başka, say, cumhurbaşkanı, üsküdar, cumhurbaşkanı, #eyt, seç, @numankurtulmus, yıl, istanbul, millet, genel, @tcbestep, açılış, söz
Konu 307: cumhurbaşkanı, say, @tcbestep, @ba_yildir, genel, aday, başka, @naci_agbal, ada, @dr_demirca, 2019, söz, bekliyor, seçim, cumhurbaşkanı
Konu 308: say, başka, cumhurbaşkanı, cumhurbaşkanı, yıl, @tcbestep, fotoğraf, vekil, #eyt, türki, millet, bekliyor, kena, siz, türk
Konu 309: başkanlık, terör, başka, genel, cumhurbaşkanı, darbe, türki, ülke, zam, karanlık, başkan, millet, taraf, milletvekili, baş

Konu 310: almanya, türki, cumhurbaşkanı, @tcbestep, yol, pkk, referandı, ülke, @ba_yildir, millet, yıl, başka, dava, cumhurbaşkanı, sina
Konu 311: cumhurbaşkanı, @tcbestep, ansız, millet, gelebilir, genel, karar, khk, türki, başka, kurul, lider, darbe, ülke, temmuz
Konu 312: adalet, cumhurbaşkanı, @tcbestep, yürüyüş, başka, lider, ülke, genel, almanya, yan, terörist, türki, istanbul, temmuz, fetö
Konu 313: milletvekili, vekil, allah, rahmet, başka, başkanlık, kocaal, #evet, referandı, ülke, saffet, özel, @ba_yildir, millet, diyor
Konu 314: millet, bahçe, cumhurbaşkanı, açılış, say, #eyt, başka, cumhurbaşkanı, @tcbestep, istanbul, seç, yıl, türki, eyt, töre
Konu 315: başka, genel, cumhurbaşkanı, külünk, ziyaret, say, met, terör, türki, fetö, ohal, milletvekili, cumhurbaşkanı, ülke, başkan
Konu 316: khk, kız, vekil, ihraç, @tcbestep, cumhurbaşkanı, cumhurbaşkanı, görev, emniyet, adalet, türki, edil, millet, bugu, say
Konu 317: asker, say, ilgil, önerge, şehit, cumhurbaşkanı, grup, başka, cumhurbaşkanı, eyt, #eyt, söz, yaş, millet, verdik
Konu 318: başka, @arzuerdemdp, cumhurbaşkanı, türki, seç, cumhurbaşkanı, say, sözcüs, tezca, ülke, söz, genel, millet, ilk, türk
Konu 319: cumhurbaşkanı, @tcbestep, grup, genel, türki, ülke, cumhurbaşkanı, konuşuyor, @nurettincanikli, @dr_demirca, toplantı, @ba_yildir, mescidi, fetö, bin
Konu 320: cumhurbaşkanı, başka, genel, fetö, türki, say, atatürk, @tcbestep, grup, öğrenci, toplantı, mustaf, bugu, ülke, boğaziç
Konu 321: anayas, başka, başkanlık, genel, ülke, türki, anayasa, @hzmzaydg, ağaç, pkk, say, @samiltayyar27, vekil, karşı, milletvekili
Konu 322: abd, başka, imza, genel, türki, cumhurbaşkanı, say, @tcbestep, pkk, diyor, meclis, @arzuerdemdp, terör, karar, ediyor
Konu 323: türki, türk, müslüman, @tcbestep, başka, @umitozdagı, dünya, söz, hanımefe, dağıt, say, yolsuzluk, destek, müslüma, çağlaya
Konu 324: yaş, emeklilik, #eyt, @arzuerdemdp, meclis, eyt, önerge, kabul, millet, söz, maaş, say, vekil, siz, edil
Konu 325: abd, cumhurbaşkanı, zarrap, reza, @tcbestep, say, asker, @ba_yildir, ver, çuval, baş, katar, @dr_demirca, ülke, diye
Konu 326: @tcbestep, cumhurbaşkanı, @ba_yildir, say, genel, başka, adalet, istiyor, cumhurbaşkanı, türki, @jsarieroglu, ver, yap, @abulhamitgul, söz
Konu 327: seç, güçlü, cumhurbaşkanı, türki, cumhurbaşkanı, millet, aday, genel, meclis, say, ülke, ada, bugu, başkan, yıl
Konu 328: cumhurbaşkanı, say, cumhurbaşkanı, başka, @tcbestep, seç, ülke, @arzuerdemdp, türk, türki, millet, vekil, hem, genel, meclis
Konu 329: say, başkan, cumhurbaşkanı, örgüt, başka, terör, ara, cumhurbaşkanı, utanma, kuruyor, bağla, güvenlik, yönetiyor, istihbarat, seç
Konu 330: türki, ülke, @tcbestep, riz, cumhurbaşkanı, oğa, ayha, cumhurbaşkanı, fetö, ediyor, alma, söz, say, @suleymansoylu, yaş
Konu 331: cumhurbaşkanı, aday, @ba_yildir, türki, seç, cumhurbaşkanı, @ikalin1, millet, bosna, say, ülke, ada, @dr_demirca, liste, @tcbestep
Konu 332: cumhurbaşkanı, türki, @tcbestep, @nurettincanikli, uyuşturucu, beledi, cumhurbaşkanı, başka, açılış, abd, 5000, açıl, ila, gökçek, özel
Konu 333: referandı, türki, @tcbestep, cumhurbaşkanı, başka, diyor, anayas, ülke, başkanlık, millet, diyecek, vekil, pkk, fetö, terör
Konu 334: dünya, cumhurbaşkanı, başka, genel, cumhurbaşkanı, @tcbestep, kurul, say, trump, türki, ülke, millet, abd, suç, adalet
Konu 335: #eyt, say, @arzuerdemdp, ülke, türki, başka, biz, millet, siz, istiyor, genel, söz, eyt, cumhurbaşkanı, @tcbestep
Konu 336: cumhurbaşkanı, başka, seç, say, fetö, ülke, türki, @ba_yildir, genel, iftar, bugu, hazira, beledi, cumhurbaşkanı, kürt
Konu 337: cumhurbaşkanı, @suleymansoylu, bilal, @tcbestep, başka, türki, öğrenci, izmir, söz, @ba_yildir, referandı, ülke, türk, avrup, marşı
Konu 338: türki, say, cumhurbaşkanı, cumhurbaşkanı, @tcbestep, başka, ödül, konuşuyor, necip, fazıl, hizmet, seç, suri, abd, genel
Konu 339: vekil, meclis, seç, @ba_yildir, milletvekili, anayas, @muezzinoglu, başkanlık, başka, milli, millet, türkeş, @ecozgurozel, mesaj, görüşü
Konu 340: ysk, mühürsüz, seç, referandı, başka, itiraz, kabul, iptal, sonuç, üsküdar, pusula, özel, dilekçe, kurul, karar
Konu 341: @tcbestep, cumhurbaşkanı, genel, cumhurbaşkanı, sür, @oznurcalik, @ba_yildir, say, kurul, istanbul, ensar, fetö, istiyor, iftar, temmuz
Konu 342: belge, zarrap, reza, türki, abd, ver, genel, man, say, babaca, ilgil, çağlaya, döne, sarraf, yap
Konu 343: cumhurbaşkanı, @tcbestep, katar, fetö, loza, emir, istiyor, türki, @suleymansoylu, başka, görüş, @dr_demirca, şeyh, cumhurbaşkanı, almanya
Konu 344: cumhurbaşkanı, teogu, @tcbestep, soylu, abd, eğit, @abulhamitgul, medya, genel, sosyal, @gazetesoçu, süleyma, türki, tepki, göster
Konu 345: başka, cumhurbaşkanı, @tcbestep, @yusuf_tek, bylock, @hzmzaydg, atlet, mustaf, ülke, şan, serbest, atatürk, beledi, cumhurbaşkanı, yer
Konu 346: cumhurbaşkanı, seç, başka, say, türki, cumhurbaşkanı, genel, aday, milletvekili, millet, seçim, istanbul, ada, par, baraj
Konu 347: cumhurbaşkanı, afr, genel, başka, @tcbestep, say, bekliyor, cumhurbaşkanı, @jsarieroglu, türki, @ba_yildir, millet, selvi, put, başkan
Konu 348: say, cumhurbaşkanı, seç, canlı, cumhurbaşkanı, genel, aday, ada, mitingi, türki, kongre, millet, başka, istanbul, @tcbestep
Konu 349: @tcbestep, cumhurbaşkanı, @ba_yildir, istiyor, @tcmeb, bin, türki, say, öğretmen, ses, bekliyor, ver, millet, söz, öğretme
Konu 350: cumhurbaşkanı, türki, cumhurbaşkanı, @tcbestep, say, millet, diktatör, turizm, @hzmzaydg, @yusuf_tek, ohal, atatürk, fetö, tezca, ülke
Konu 351: türki, almanya, cumhurbaşkanı, @tcbestep, fetö, ülke, türk, cumhurbaşkanı, talep, pkk, say, istiyor, suikast, @_aliyalç_, denizli
Konu 352: atatürk, cumhurbaşkanı, @tcbestep, yıl, say, bin, genel, coğrafya, istanbul, başka, söz, türki, ülke, kas, bekliyor
Konu 353: başka, say, #eyt, aday, ada, seç, ankar, cumhurbaşkanı, türki, cumhurbaşkanı, millet, genel, beledi, grup, @tcbestep
Konu 354: cumhurbaşkanı, @tcbestep, ata, @dr_demirca, baraj, türki, belge, genel, bin, haykır, kabul, başka, cumhurbaşkanı, @naci_agbal, şehircilik
Konu 355: başka, genel, sanatçı, ziyaret, @tcbestep, cumhurbaşkanı, türki, cumhurbaşkanı, say, millet, ülke, fetö, @hayati_yaziç, @jsarieroglu, öğrenci
Konu 356: cumhurbaşkanı, bin, seç, @dr_demirca, kudüs, cumhurbaşkanı, @tcbestep, say, ada, israil, ingilter, türk, türki, istiyor, başka
Konu 357: cumhurbaşkanı, türki, millet, referandı, @ba_yildir, lider, @tcbestep, ver, dok, istiyor, ülke, bozkurt, #evet, reis, başka
Konu 358: @dr_demirca, @ba_yildir, @tcbestep, reis, @naci_agbal, istiyor, say, bekliyor, @jsarieroglu, bin, söz, ata, kadro, cumhurbaşkanı, biz
Konu 359: mitingi, cumhurbaşkanı, ada, cumhurbaşkanı, millet, seç, kek, hazira, denizli, türki, yıl, say, genel, bin, iftar
Konu 360: cumhurbaşkanı, cumhurbaşkanı, khk, ülke, @tcbestep, say, türki, meclis, başka, @jsarieroglu, savaş, genel, millet, darbe, dünya
Konu 361: adalet, yürüyüş, fetö, karar, @tcbestep, cumhurbaşkanı, iftar, asker, @ba_yildir, genel, millet, @ikalin1, kol, @hasandoga, yol

Konu 362: cumhurbaşkanı, @tcbestep, başka, @dr_demirca, istanbul, terörist, say, üzer, @naci_agbal, cumhurbaşkanı, üniforma, dost, genel, müttefik, söyleyecek

Konu 363: mitingi, seç, yar, cumhurbaşkanı, türki, kiş, pkk, maltep, ülke, ilk, cumhurbaşkanı, başka, hazira, bugu, millet

Konu 364: cumhurbaşkanı, cumhurbaşkanı, genel, say, @tcbestep, başkan, kongre, bayrak, olağa, şehit, konuşuyor, hazır, afr, çocuk, şanlıurfa

Konu 365: @ba_yildir, vekil, merkel, ülke, @muezzinoglu, #evet, referandı, telefo, millet, milletvekil, @tcbestep, cumhurbaşkanı, başkanlık, pkk, türki

Konu 366: yürüyüş, fetö, adalet, pkk, bayra, koruma, başka, bildir, darbe, saat, demiş, birkaç, görev, yapal, genel

Konu 367: #eyt, say, seç, @numankurtulmus, eyt, cumhurbaşkanı, ver, başka, söz, @tcbestep, millet, atatürk, diyor, meclis, siz

Konu 368: millet, anayas, değişiklik, yol, başka, başkanlık, vekil, tbmm, söz, milletvekil, allah, türki, milli, genel, ankara

Konu 369: yürüyüş, adalet, fetö, kadı, kadrol, türki, çık, sokak, nageha, almanya, yol, ülke, pkk, tutuklu, alçı

Konu 370: adalet, yürüyüş, vekil, berberoğlu, fetö, masa, enis, başka, grup, rabia, yap, istanbul, abd, ülke, karar

Konu 371: seç, genel, başka, meclis, pkk, istifa, cumhurbaşkanı, hazira, kol, say, baş, tebrik, seçme, seçim, ülke

Konu 372: cumhurbaşkanı, @tcbestep, türki, bulgaris, cumhurbaşkanı, başka, toplantı, say, @jsarieroglu, konuşuyor, zirves, afr, düzenlene, genel, tuvalet

Konu 373: başka, cumhurbaşkanı, cumhurbaşkanı, ilk, türki, siste, say, cumhurbaşkanlık, @tcbestep, kabine, millet, türk, azerbayca, @suleymansoylu, ülke

Konu 374: ailes, @yusuf__tek, cumhurbaşkanı, @tcbestep, @yilmaz_ismet58, darbe, @ba_yildir, saat, #hayır, türki, cumhurbaşkanı, fetö, ülke, millet, referandı

Konu 375: @tcbestep, cumhurbaşkanı, cumhurbaşkanı, türki, @dr_demirca, fetö, trabzo, konuşuyor, kiş, ülke, istiyor, başka, genel, millet, reis

Konu 376: başka, #eyt, say, @tcbestep, cumhurbaşkanı, istiyor, cumhurbaşkanı, yar, yıl, seç, ver, beledi, ada, sıra, söz

Konu 377: seç, vekil, başka, gül, milletvekil, aday, cumhurbaşkanı, genel, @tcbestep, nisa, kadro, çocuk, kız, özel, diye

Konu 378: cumhurbaşkanı, @ba_yildir, @tcbestep, @naci_agbal, referandı, @muezzinoglu, başka, türki, çağrı, @yusuf__tek, söz, ver, istiyor, #hayır, çocuk

Konu 379: cumhurbaşkanı, kadı, @tcbestep, cumhurbaşkanı, @ba_yildir, say, ispat, genel, başka, fetö, yönelik, @bybekirbozdağı, şiddet, var, ülke

Konu 380: başka, türki, cumhurbaşkanı, fetö, @ba_yildir, bekliyor, @tcbestep, istiyor, ülke, bayra, @nurettincanikli, say, genel, genç, @yusuf__tek

Konu 381: cumhurbaşkanı, yasa, yıl, cumhurbaşkanı, tbmm, döne, @tcbestep, türki, başka, açılış, yer, meclis, kadı, celal, yüz

Konu 382: @tcbestep, cumhurbaşkanı, @ikalın1, @ba_yildir, bekliyor, @nurettincanikli, @tcmeb, @yusuf__tek, ata, istiyor, bin, kas, öğretmen, say, @arzuerdemdp

Konu 383: başka, say, baş, @arzuerdemdp, genel, türki, lider, cumhurbaşkanı, ver, @tcbestep, koray, ülke, seç, imza, milletvekil

Konu 384: cumhurbaşkanı, say, başka, cumhurbaşkanı, genel, yıl, başkan, asgari, grup, met, indir, @tcbestep, ücret, müjdat, millet

Konu 385: @tcbestep, @ba_yildir, abd, trump, koruma, cumhurbaşkanı, türki, fetö, istiyor, @bybekirbozdağı, ülke, @oznurcalik, ypg, washington, başka

Konu 386: cumhurbaşkanı, @tcbestep, @jsarieroglu, cumhurbaşkanı, say, genel, ziyaret, ülke, grup, @ba_yildir, türki, başka, konuşuyor, başkan, terör

Konu 387: kudüs, cumhurbaşkanı, @tcbestep, say, cumhurbaşkanı, müslüma, israil, kırmızı, @ba_yildir, abd, kadı, kral, trump, türki, abdullah

Konu 388: cumhurbaşkanı, genç, seç, say, cumhurbaşkanı, türki, millet, ada, yıl, @tcbestep, köprü, @handefit, ülke, başka, saat

Konu 389: cumhurbaşkanı, başka, @tcbestep, genel, istanbul, başkan, say, @naci_agbal, cumhurbaşkanı, @dr_demirca, kaftancıoğlu, grup, türki, temmuz, abd

Konu 390: @tcbestep, başkan, heykel, cumhurbaşkanı, cumhurbaşkanı, beledi, başka, yap, terörist, pkk, abd, türki, terör, belediye, reiscumhur

Konu 391: cumhurbaşkanı, maç, fenerbahçe, @tcbestep, izmir, marşı, izledik, başka, türki, darbe, ülke, cumhurbaşkanı, nere, çocuk, @abdulhamitgul

Konu 392: karayıla, millet, başka, türki, say, terör, başkan, seç, genel, pkk, süleyma, vekil, ankar, soylu, ilk

Konu 393: @dr_demirca, başka, istiyor, say, @ba_yildir, @tcbestep, kadro, @jsarieroglu, kaftancıoğlu, genel, cana, istanbul, cumhurbaşkanı, çocuk, başkanlık

Konu 394: mitingi, cumhurbaşkanı, seç, cumhurbaşkanı, broşür, say, türki, hazira, sonras, yap, ankar, başka, ülke, ada, sahte

Konu 395: fetö, cumhurbaşkanı, @tcbestep, başka, @ba_yildir, say, brüksel, çocuk, türki, nato, siyas, cumhurbaşkanı, hem, @yusuf__tek, @bybekirbozdağı

Konu 396: vekil, milletvekil, hesap, kadı, meclis, ülke, yel, yay, hayırlı, ahmet, hamdi, pavey, çocuk, siyaset, yapar

Konu 397: adalet, yürüyüş, asker, yargı, @tcbestep, fetö, cumhurbaşkanı, yer, genel, tehdit, berberoğlu, yol, başka, yandaş, vekil

Konu 398: cumhurbaşkanı, türki, @yusuf__tek, @tcbestep, @hmzaydg, @tcmeb, ata, söz, başka, lider, türk, bin, @ikalın1, istiyor, say

Konu 399: @numankurtulmus, say, cumhurbaşkanı, @_fatihisah, @tcbestep, başka, @arzuerdemdp, cumhurbaşkanı, millet, genel, yıl, türki, başkan, söz, teklif

Konu 400: @dr_demirca, ata, say, istiyor, cumhurbaşkanı, sağlıkçı, bin, @naci_agbal, söz, siz, bekliyor, 450, cumhurbaşkanı, ver, başkan

Konu 401: seç, cumhurbaşkanı, mitingi, ada, cumhurbaşkanı, pkk, hazira, suruç, say, genel, istanbul, türki, ziyaret, ülke, terör

Konu 402: @tcbestep, @dr_demirca, türki, cumhurbaşkanı, @jsarieroglu, cumhurbaşkanı, @naci_agbal, millet, @msbagli, ülke, yaş, sevda, istiyor, genel, fetö

Konu 403: ver, başka, referandı, cumhurbaşkanı, @ba_yildir, fetö, tehdit, türki, ada, dünya, #hayır, millet, kal, @tcbestep, zarrap

Konu 404: türki, allah, başka, cumhurbaşkanı, var, cumhurbaşkanı, ülke, ekonomik, abd, hazira, millet, seç, savaş, @tcbestep, ekono

Konu 405: seç, cumhurbaşkanı, aday, @tcbestep, başka, ada, say, cumhurbaşkanı, hazira, @ba_yildir, genel, yılmaz, millet, öztürk, ülke

Konu 406: aday, gül, @ba_yildir, seç, cumhurbaşkanı, kamu, @tcbestep, genel, başka, say, cumhurbaşkanı, @jsarieroglu, başkan, bekliyor, milletvekil

Konu 407: @tcbestep, @nurettincanikli, cumhurbaşkanı, grup, cumhurbaşkanı, genç, türki, genel, @ba_yildir, say, başka, @ikalın1, @naci_agbal, başkan, ülke

Konu 408: türki, @hmzaydg, say, @tcmeb, vekil, soylu, @arzuerdemdp, 2011, başka, atatürk, döne, genel, süleyma, istiyor, bekliyor

Konu 409: temmuz, millet, şehit, başka, cumhurbaşkanı, say, cumhurbaşkanı, @tcbestep, darbe, ker, #15temmuz, fetö, sahip, okudu, söz
Konu 410: cumhurbaşkanı, say, @ba_yildir, millet, seç, genç, ada, @dr_demirca, @ikalin1, istiyor, genel, @tcbestep, başka, aday, türki
Konu 411: başka, başkan, say, #eyt, genel, beledi, cumhurbaşkanı, seç, ada, aday, söz, millet, kadı, @tcbestep, teklif
Konu 412: grup, genel, cumhurbaşkanı, cumhurbaşkanı, @tcbestep, başkan, @ba_yildir, @oznurcalik, toplantı, fetö, başka, darbe, say, konuşuyor, @burhankuz
Konu 413: başka, say, türk, @arzuerdemdp, türki, ülke, milletvekili, ver, başkan, eyt, genel, istiyor, yıl, emeklilik, eski
Konu 414: beledi, cumhurbaşkanı, atşehir, başkan, kudüs, belediye, ilgez, @tcbestep, israil, battal, başka, görev, @jsarieroglu, yolsuzluk, işgal
Konu 415: say, fatih, cumhurbaşkanı, konya, cumhurbaşkanı, başka, @tcbestep, istiyor, millet, haddi, konuşuyor, açılış, toplu, sokak, @arzuerdemdp
Konu 416: cumhurbaşkanı, @tcbestep, ailes, çadır, @ba_yildir, @naci_agbal, istifa, sams, referandı, @yusuf_tek, ziyaret, bekliyor, reis, #evet, meclis
Konu 417: genel, başka, seç, kurultay, cumhurbaşkanı, kurulta, say, delege, terör, pkk, yeni, ülke, @tcbestep, türki, iktidar
Konu 418: ysk, başka, sonuç, sandık, seç, referandı, itiraz, genel, mühürsüz, cumhurbaşkanı, ver, yüz, millet, türki, ediyor
Konu 419: @tcbestep, cumhurbaşkanı, ima, erzur, @abduhamitgul, türki, açılış, hatip, cumhurbaşkanı, türk, say, konuşuyor, ülke, anadol, millet
Konu 420: seç, aday, gül, cumhurbaşkanı, @tcbestep, ada, say, başka, milletvekili, genel, bekliyor, fetö, istifa, abduhamitgul, vekil
Konu 421: say, 100, cumhurbaşkanı, günlük, cumhurbaşkanı, başka, ikinci, @tcbestep, genel, tren, söz, @arzuerdemdp, eyle, icraat, başkan
Konu 422: cumhurbaşkanı, mitingi, türki, milletvekili, ada, seç, pkk, israil, hazira, say, genel, başka, seçim, cumhurbaşkanı, @kacsatoldunet
Konu 423: temmuz, cumhurbaşkanı, @tcbestep, genç, referandı, darbe, türki, diriliş, @ba_yildir, millet, cumhurbaşkanı, nisa, #evet, baş, reis
Konu 424: cumhurbaşkanı, kudüs, cumhurbaşkanı, israil, genel, mitingi, seç, @ba_yildir, say, türki, ada, milletvekili, @dr_demirca, filis, lider
Konu 425: afr, genel, belge, kongre, başka, cumhurbaşkanı, man, şehit, pkk, türki, @tcbestep, savcılık, ankar, adas, türk
Konu 426: @tcbestep, cumhurbaşkanı, bin, @ba_yildir, üniversites, boğaziç, başka, söz, ülke, fetö, say, kilis, demir, @naci_agbal, genel
Konu 427: cumhurbaşkanı, seç, say, cumhurbaşkanı, @kacsatoldunet, genel, başka, mitingi, yap, aday, diye, ada, yol, öğrenci, türki
Konu 428: @naci_agbal, cumhurbaşkanı, @ba_yildir, abd, @tcbestep, yol, başka, trump, genel, @osymbaskanligi, türki, say, ülke, @ahmetbogut, ver
Konu 429: cumhurbaşkanı, @tcbestep, türki, #hayır, #evet, millet, başka, pkk, istanbul, ülke, konuşuyor, milletvekili, fetö, @ba_yildir, avrup
Konu 430: cumhurbaşkanı, diktatör, tezca, bülent, azerbayca, @tcbestep, cumhurbaşkanı, millet, say, başka, söz, genel, baş, ülke, lider
Konu 431: rte, cumhurbaşkanı, @tcbestep, @dr_demirca, söz, cam, atatürk, @naci_agbal, ata, baş, kas, filmi, anıtkabir, millet, ülke
Konu 432: genel, savcı, başka, başkan, ilçe, cumhurbaşkanı, say, cumhurbaşkanı, @naci_agbal, teşkilat, türki, @tcbestep, kardeş, grup, çık
Konu 433: genel, cumhurbaşkanı, @tcbestep, yol, kongre, millet, başka, lider, cumhurbaşkanı, yeni, olağanüs, türki, kuruç, say, başkan
Konu 434: milletvekili, vekil, pkk, ülke, #hayır, #evet, @tcmcb, gözaltı, referandı, türki, @naci_agbal, millet, başka, diyor, @ba_yildir
Konu 435: istifa, atil, başka, genel, başkanlık, türki, değişiklik, anayas, milletvekili, anayasa, terör, vekil, laiklik, karşı, cumhurbaşkanı
Konu 436: temmuz, başka, cumhurbaşkanı, say, şehit, darbe, @arzuerdemdp, @tcbestep, fetö, söz, pazar, saat, millet, genel, cumhurbaşkanı
Konu 437: cumhurbaşkanı, @tcbestep, say, genel, @ba_yildir, @naci_agbal, başka, cumhurbaşkanı, kabul, türki, abd, @dr_demirca, @jsarieroglu, @mahirunal, pkk
Konu 438: mitingi, cumhurbaşkanı, seç, ada, cumhurbaşkanı, kadıköy, ver, türki, say, milletvekili, millet, ankar, yap, baş, pkk
Konu 439: cumhurbaşkanı, @tcbestep, gül, yıl, reis, cumhurbaşkanı, say, kadro, türki, abduhamitgul, 2018, millet, söz, asgari, @ba_yildir
Konu 440: yürüyüş, adalet, istanbul, ankar, ülke, fetö, baş, enis, berberoğlu, alt, abd, say, karar, siz, yol
Konu 441: cumhurbaşkanı, cumhurbaşkanı, türki, @tcbestep, say, genel, ağaç, bin, ülke, ziyaret, türk, şehit, başka, mali, sara
Konu 442: fetö, siyaset, komisyo, başka, say, ayak, bedelli, meclis, @ferhatdogu, teklif, eğitim, araştırıl, milletvekili, şık, @arzuerdemdp
Konu 443: millet, türki, cumhurbaşkanı, türk, @tcbestep, milletvekili, ankar, bozkurt, hüsnü, ülke, çıkar, vekil, referandı, çık, @ba_yildir
Konu 444: cumhurbaşkanı, türki, millet, @tcbestep, başka, referandı, @ba_yildir, ülke, pkk, trump, #evet, istiyor, diyor, @06melihgokcek, allah
Konu 445: cumhurbaşkanı, @tcbestep, @ba_yildir, @ahmetarslan36, fetö, fransız, beledi, fra, başka, gazetec, beşiktaş, @dr_demirca, görev, istiyor, say
Konu 446: cumhurbaşkanı, seç, @tcbestep, türki, ada, söz, aday, say, yer, genel, var, hazira, başka, değil, bilal
Konu 447: barzani, başka, türki, genel, @tcbestep, cumhurbaşkanı, cumhurbaşkanı, almanya, istiyor, başkan, savaş, ülke, istişar, türk, yaptık
Konu 448: @tcbestep, @jsarieroglu, @ba_yildir, cumhurbaşkanı, kadro, fetö, say, soylu, süleyma, istiyor, ülke, cumhurbaşkanı, genel, türki, başka
Konu 449: cumhurbaşkanı, cumhurbaşkanı, @tcbestep, say, türki, başka, afr, genel, ülke, sams, kongres, başkan, nato, konuşuyor, ada
Konu 450: @ba_yildir, referandı, başka, istiyor, @naci_agbal, @farukcelikcomtr, türki, bekliyor, @muezzinoglu, @tcbestep, cumhurbaşkanı, genel, iktidar, başkanlık, terör
Konu 451: @dr_demirca, cumhurbaşkanı, istiyor, ata, say, ira, @naci_agbal, bekliyor, @tcbestep, bin, sağlıkçı, söz, ruhani, siz, diploma
Konu 452: #eyt, say, grup, eyt, karar, cumhurbaşkanı, seç, aihm, türki, başka, cumhurbaşkanı, millet, genel, @tcbestep, istiyor
Konu 453: bayra, cumhurbaşkanı, pkk, suruç, esnaf, seç, cumhurbaşkanı, milletvekili, bedelli, ziyaret, say, askerlik, ada, ülke, istanbul
Konu 454: sözlöğretme, cumhurbaşkanı, hindista, @tcbestep, gelebilir, ansız, türki, başka, abd, @ikalin1, özka, fetö, pkk, olduk, mayıs
Konu 455: başka, önerge, say, #eyt, aday, eyt, türki, yeni, seç, ibare, millet, ülke, ver, cumhurbaşkanı, tabela
Konu 456: @tcbestep, cumhurbaşkanı, türki, @ba_yildir, cumhurbaşkanı, ülke, say, grup, istiyor, bekliyor, @ahmetarslan36, @bybekirbozdogu, genel, çocuk, zarrap
Konu 457: say, cumhurbaşkanı, genel, @dr_demirca, terör, başka, örgüt, @tcbestep, pyd, pkk, ses, cumhurbaşkanı, terörist, türki, istiyor
Konu 458: başka, fetö, @tcbestep, ülke, ere, türki, saat, genel, cumhurbaşkanı, siz, birkaç, adalet, temmuz, başkan, yol
Konu 459: @tcbestep, millet, #evet, cumhurbaşkanı, türki, referandı, yar, pkk, ülke, başka, istifa, nisa, gün, cumhurbaşkanı, diyor
Konu 460: @e_semihyalç, @gonulborann, genel, başka, firat, olduk, say, gök, seç, kuvvet, hazırlık, kurul, doğu, söz, yıl
Konu 461: @ba_yildir, cumhurbaşkanı, @tcbestep, referandı, darbe, millet, istiyor, pkk, başka, türki, rahatsız, sebep, say, @naci_agbal, ülke

Konu 462: @hmzaydg, @yusuf__tek, başka, @tcmeb, @tcbestep, bayra, cumhurbaşkanı, adalet, @yılmaz_ismet58, @ba_yildir, fetö, türki, stratej, @ikoncuk, @abdulhamitgul

Konu 463: fetö, #hayır, referandı, başka, vekil, millet, #evet, mitingi, öksüz, ilçe, adil, pkk, türki, ülke, izmir

Konu 464: @tcbestep, @ba_yildir, @dr_demirca, @jsarieroglu, @naci_agbal, kadro, istiyor, ata, bekliyor, say, gül, başka, @ahmetarslan36, genel, ver

Konu 465: fetö, adalet, temmuz, millet, yürüyüş, kurul, darbe, @naci_agbal, yap, meclis, birlik, cumhurbaşkanı, yaptık, hayırlı, başka

Konu 466: seç, cumhurbaşkanı, ada, say, aday, başka, türki, yıl, türk, @naci_agbal, @tcbestep, millet, genel, büyükelçi, ülke

Konu 467: belge, abd, türki, zarrap, reza, sahte, ver, tezca, man, cumhurbaşkanı, fetö, ülke, genel, say, sözcüs

Konu 468: başka, referandı, darbe, fetö, #hayır, vekil, türki, milletvekil, diyor, abd, ülke, allah, saldır, @oilhan1967, cumhurbaşkanı

Konu 469: @tcbestep, cumhurbaşkanı, say, fetö, başka, çiftlik, bank, reddedil, millet, türki, genel, @naci_agbal, savunma, cumhurbaşkanı, türk

Konu 470: @tcbestep, cumhurbaşkanı, @ba_yildir, say, cumhurbaşkanı, yar, istiyor, eğit, genel, konuşuyor, @bybekirbozdağı, @abdulhamitgul, başka, belge, @jsarieroglu

Konu 471: dünya, @tcbestep, cumhurbaşkanı, @jsarieroglu, @ba_yildir, say, genel, başkan, cumhurbaşkanı, türki, kudüs, başka, büyük, @naci_agbal, istiyor

Konu 472: cumhurbaşkanı, @tcbestep, almanya, türki, israil, @dr_demirca, fetö, eza, ülke, konuşuyor, birkaç, kudüs, @abdulhamitgul, asker, uluslararası

Konu 473: başka, @tcbestep, cumhurbaşkanı, değil, asker, genel, atlet, say, fetö, adalet, @yusuf__tek, lider, türki, kabul, cumhurbaşkanı

Konu 474: cumhurbaşkanı, afr, gazi, @tcbestep, cumhurbaşkanı, türki, şehidi, ülke, başka, pkk, mus, say, şehit, genel, gazilik

Konu 475: @tcbestep, cumhurbaşkanı, @jsarieroglu, cumhurbaşkanı, say, @arzuerdemdp, @ikalın1, @ba_yildir, ülke, genel, türki, başka, millet, @ugurersoy18, @hasandoga

Konu 476: cumhurbaşkanı, başka, türki, referandı, @tcbestep, fetö, say, birlik, istiyor, bilal, pkk, müteahhit, @bybekirbozdağı, millet, yap

Konu 477: @ba_yildir, @tcbestep, cumhurbaşkanı, holla, reis, @muezzinoglu, başka, referandı, @yusuf__tek, avrup, türki, sözlöğretme, #evet, istiyor, millet

Konu 478: cumhurbaşkanı, mitingi, seç, ada, say, genel, türki, genç, hazira, ülke, pkk, cumhurbaşkanı, millet, başka, yalov

Konu 479: referandı, seç, türki, ysk, cumhurbaşkanı, karar, millet, çık, sandık, cem, ülke, danıştay, söz, bin, yer

Konu 480: @dr_demirca, istiyor, ata, @naci_agbal, başka, cumhurbaşkanı, say, bin, bekliyor, @tcbestep, umut, sağlıkçı, ses, türki, söz

Konu 481: aday, seç, ada, cumhurbaşkanı, @tcbestep, say, genel, başka, @arzuerdemdp, saadet, cumhurbaşkanı, @ikalın1, istiyor, bekliyor, milletvekil

Konu 482: @tcbestep, fetö, cumhurbaşkanı, yol, türki, kongre, heykel, türk, başka, reis, @omerturantv, sözcü, istiyor, lider, millet

Konu 483: cumhurbaşkanı, @dr_demirca, abd, srbis, ata, türki, istiyor, @tcbestep, cumhurbaşkanı, say, bin, @naci_agbal, ülke, bekliyor, söz

Konu 484: cumhurbaşkanı, @tcbestep, @yusuf__tek, türki, @hmzaydg, başka, fetö, pkk, ülke, abd, görüş, esadı, bun, söz, terör

Konu 485: cumhurbaşkanı, gelecek, @ba_yildir, #hayır, siste, kadı, @tcbestep, genç, referandı, almanya, anayas, @muezzinoglu, nisa, söz, dünya

Konu 486: türki, abd, fetö, dünya, başka, ülke, lider, say, cumhurbaşkanı, taraf, bat, genel, yıl, bahis, argüman

Konu 487: başka, çocuk, cumhurbaşkanı, türki, nisa, ysk, vekil, millet, ülke, söz, tarih, genel, çık, açık, @ba_yildir

Konu 488: gül, cumhurbaşkanı, abduallah, aday, say, başka, genel, seç, milletvekil, vekil, ada, siyas, fetö, grup, türki

Konu 489: başka, eza, say, eyt, ver, cumhurbaşkanı, türkçe, vekil, yılmaz, öztürk, istiyor, #eyt, doktor, millet, dünya

Konu 490: bin, @tcbestep, say, genel, başka, fetö, khk, türki, millet, bekliyor, @naci_agbal, gül, @ba_yildir, ülke, ata

Konu 491: cumhurbaşkanı, @tcbestep, darbe, millet, muhtar, referandı, ziyaret, @ba_yildir, pusula, cumhurbaşkanı, diye, türki, alda, aldana, bugu

Konu 492: cumhurbaşkanı, ere, erde, seç, türki, millet, dış, aday, say, ülke, güç, genel, @dr_demirca, biz, cumhurbaşkanı

Konu 493: başka, say, imza, genel, kurultay, @arzuerdemdp, türki, değiş, @tcbestep, söz, ver, seç, bedelli, istiyor, taraf

Konu 494: türki, @arzuerdemdp, başka, cumhurbaşkanı, @tcbestep, genel, say, @ayyildirim1, seç, @memlktmeseles, @tvahaber, üzer, abd, istiyor, @tcmeb

Konu 495: seç, cumhurbaşkanı, hazira, mitingi, say, ada, türki, ilk, edecek, anadol, ajansı, ila, damadı, itibar, cumhurbaşkanı

Konu 496: seç, aday, başka, ada, genel, hazira, milletvekil, ünäl, cumhurbaşkanı, türki, yazar, demokrasi, belli, ülke, baydemir

Konu 497: @suleymansoylu, cumhurbaşkanı, @tcbestep, bilal, millet, öğrenci, #evet, nisa, @naci_agbal, @ba_yildir, türki, türk, ülke, dedik, @yusuf__tek

Konu 498: cumhurbaşkanı, say, başka, millet, türki, cumhurbaşkanı, #eyt, bira, denizli, genel, başkan, @tcbestep, milletvekil, a çılış, özdil

Konu 499: @tcbestep, @jsarieroglu, @ba_yildir, say, cumhurbaşkanı, cumhurbaşkanı, kudüs, kadro, istihda, başka, türki, @nurettincanikli, istiyor, ülke, vekil

Konu 500: @tcbestep, cumhurbaşkanı, @ba_yildir, çocuk, cumhurbaşkanı, say, kül, genel, @naci_agbal, başka, @jsarieroglu, türki, ülke, taciz, seç